

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

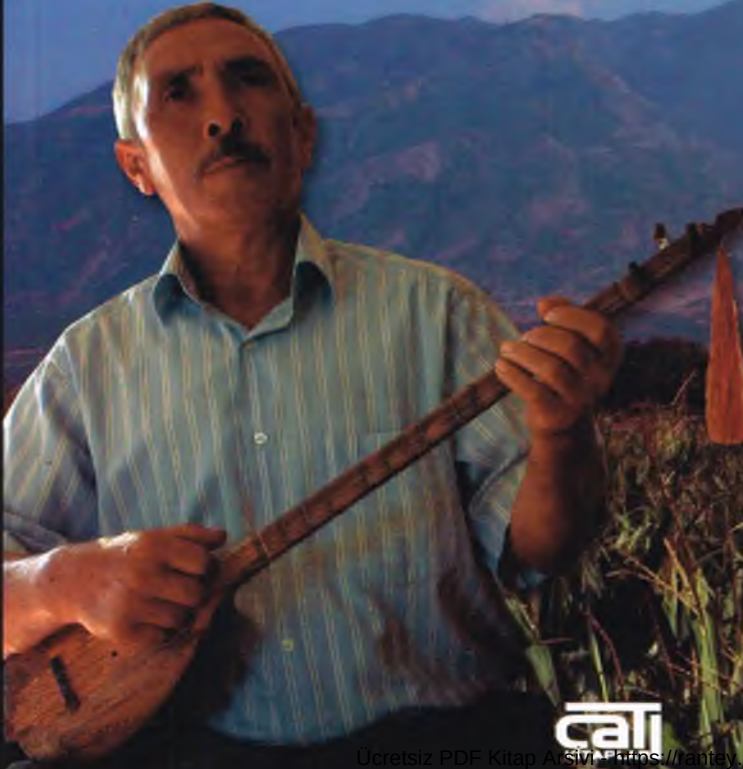
DÜZİÇİ FOLKLOR KİTAPLARI - 4

Çukurova Folkloru (İçin)

SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK

Bekir İŞLEK

AŞIK KARAYİĞİT OSMAN'IN
HİKÂYE REPERTUVARI

catı

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://tantev.org>

Çukurova Folkloru (İçin)

Bekir İŞLEK ŞEKEN KAPLAYA DOĞRAN DEĞNEK ÇATMAK

ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'IN HİKÂYE REPERTUARI

Çukurova Folkloru
(İçin)
Seksen Kapiya
Doksan Değnek
Çalmak

ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'IN
HİKÂYE REPERTUVARI

Düziçi Folklor Kitapları: 4

Çukurova Folkloru (İçin)

Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak

Âşık Karayığit Osman'ın Hikâye Repertuarı

Bekir İşlek

© Çatı Kitapları / Bekir İşlek

Ocak 2012, İstanbul

TC Kültür Bakanlığı Sertifika No: 11803

Dizgi - İç Düzen - Kapak : Hakan Alpin

Kapak Fotoğrafi: Bekir İşlek

Baskı - Cilt : Lord Matbaası

Davutpaşa cd. Davutpaşa Emintaş San. Sit.

No: 103/430

Topkapı - İstanbul

Matbaa Sertifika No: 22858

ISBN: 978-605-4337-61-3

ÇATI KİTAPLARI

Klodfarer Cd. Dostluk yurdu Sk. 4/1

Cağaloğlu / İstanbul 0212 518 79 87

faks: 0212 518 79 86

E-Posta : info@catiyayincilik.com.tr

DÜZİÇİ FOLKLOR KİTAPLARI - 4

**Çukurova Folkloru
(İçin)**

Seksen Kapiya Doksan Değnek Çalmak

**ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'IN
HİKÂYE REPERTUVARI**

Bekir İşlek

ÇATI KİTAPLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

Söz Başı	11
Tecirli Metoduyla Folklor Derlemek veya Canlı Performans Metodunu Neden Kullan(a)madım	14

ÇUKUROVA FOLKLORU HAKKINDA DENEMELER

Delisi Tutmak	19
Ocak	20
Ocaklama	21
Ateşle Konuşmak	22
Ocak Ayırmak	22
Kav Nedir?	23
Sinsin Ateşi	23
Bir Başka Tecirli Metodu / Horantacak Derleme Yapmak	24
Kil ve Kül	25
Ağzımız, Biber Sürülmediğinden mi Kızıl?	27
Muradımız Paradoksal Diyalog Değil, Kendimizi Tanımak	28
Bunlar Nasıl Bir Lâflar? Türk Dil Kurumu Sözlüklerinde Bulunmayan Lâflar	31
Eline, Beline, Diline Sahip Ol veya Çalma El Kapısını El Ucuyla	32
Kıyıcılık Örnekleri	32
‘Bir Günün Beyliği de Beylik’	33
‘Yaşasın Yüz Milyonluk Türkiye’	34
Mıkdanlı	34
Düşünü Heyketlerken Oynaşını Heyketlemek	35
Adı Batasınca	36
Cin / Cindarlık	37
Yakma / Buzağı Muskası	39
Sidiklik Bağlamak	40
Nohut / Hırsız Şişirmek	40
Çağdaş Bir Muskacı	40
Kurt Ağzı Bağlamak	42
Eşiğe Oturmak	42
Nazar Değmesi	42
Doksancık Cücüğü	42
Kocakarının Kışı	43
Çocuk Toprağı - Çocuk Belemek	44
Toprak Yemek	45
Hayvan Hastalıkları ve Tedavileri Kan Almak / Hacamat	46

Hamurlama Tedavileri	46
Eskileme	47
İt Öyküleri - İtin Gördüğü Düşe Bak	47
İstasyonda Bir Haruniyeli	49
Bir Tevazu, Çaresizlik ve Kadirbilirlik Örneği	50
Çukurova'dan Bazı Ağzı Kızılık Örnekleri	50
Hımırdaşmak	51
Aşçı	52
Kınacı	53
Bir Tas Pekmeze Bu Kadar Dövüşülür	54
Yine Değirmen	55
Uyarı ve Tehdit	56
Abdallar	57
Biraz da Siyasî Tarih	58
'Gurbet O Kadar Acı ki' Küfürü Bile Özlenir Çukurova'nın	59
Çomçalı Gelini Nasıl Getirdik?	60
Çomçalı Gelin	61
Çomçalı Gelin Tekerlemeleri	63
Düziçi'nden Kayseri'ye Tetiride Birleşmek	65
Folklor ile Toplumsal Tedavi	67
Somak Eşkisi (Ekşisi) ve Kullanıldığı Bazı Yemekler	68
Eşki	69
Ekşi Turşu	69
Düldül'ün Son Efsanesi	70

İKİNCİ BÖLÜM

'Eline Alınca Alışkın Sazı Dünyadan Ahrete Geçmiş Sanırlar'	73
İspir Onbaşı'nın Derlemeciliğine Saygı	76
Düziçi 13. Altın Saz Ödüllü Karacaoğlan Âşıklar Bayramı	76

ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN HALK HİKÂYESLERİ

Âşık Karayiğit Osman Kimdir?	90
Karayiğit Osman'dan Bir Yemen Ağdı	90
'Eğri Düldül, Derviş Değil Âşıktır'	91
Gelin Öğütçüsü Karayiğit Osman	92
Şaba'da Bir Altın Bahşış Verilmesi ve Âşık Osman İper'in	
Karayiğit Osman Namını İktisabının Tarihçesi Beyanındadır	94
Kurt Reinhard Arşivinden Âşık Kerem'in Son Türküsü	95
Bu İş Seni Kocadır Gardaşım	96
Şaka Değil Ciddi ve Zaruri Bir Açıklama	97
'Gökyüzü Nasıl Mavi Kaldı'	98

Halk Hikâyelerimizin Göç Yolları	100
Farsakların Aleviliğine Kına Yakmak	101
HİKÂYELER	
Balbörek Hikâyesi	103
Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi	133
Ali Paşa Hikâyesi	147
Âşık Garip Hikâyesi	165
Deli Boran Hikâyesi	203
Gündeşlioğlu Hikâyesi	223
Güzel Ahmet Hikâyesi	245
Han Mahmud Hikâyesi	275
Hurşit Hikâyesi	303
Öksüz Ali Hikâyesi	331
Sarız'dan Bir Âşk Hikâyesi	395
KÖROĞLU HİKÂYELERİ	
Kırat'ın Kaçırılması Hikâyesi	407
Güzel Ayvaz'ın Kaçırılması Hikâyesi	427
Turna Teli Hikâyesi	445
Moskof Seferi Hikâyesi	469
Gürcistan Seferi Hikâyesi	481
Karşılık Sevda	511

*Eşim İlknur Hanım'a,
kızım Gülnur'a ve oğlum Furkan'a...*

*Düziçi Pirsultanlı köyünde doğdu
Büyüdü
Düldül Dağları'nı gördü
Folklorla daldı
Yazmaya başladı
Tekeden teleme çaldı
Bir cerene av oldu
Çukurova folklorunun delisi tuttu
Derlemek için
Seksen kapıya doksan değnek çaldı*

Yazar hakkında:

Osmaniye İli, Düziçi ilçesi, Pirsultanlı Köyünde, 1955 yılında, dokuz kardeşin dördüncüsü olarak doğdum.

Aynı köyde ilkokulu okudum. 1976 yılında Düziçi İlköğretmen Okulunu bitirdim. Kısa süreli ilkokul öğretmenliğim oldu.

1978 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine başladım.

Üniversite yıllarımda gazetelerde çalıştım. Yayıncılık yaptım.

1982 yılında mezun oldum.1985–1990 yılları arasında Düziçi'nde avukattım.

1990 yılında Denizli Kale ilçesinde başladığım noterlik görevimi 1995 yılından beri Aydın Didim ilçesinde sürdürüyorum.

İlnur Hanımla evliyim. Gülnur isminde kızım, Furkan isminde oğlum var.

1990 Yılından beri gurbetteydim.

Gurbette sıla hasretinden *'burnumun direği sızlamaya'* başlayınca, *"itler yese de beni, bizim oralarda bir yerlere s.çşa,"* demeye başladım.

Hâsılı, sıla hasretiyle baş edilir gibi değildi.

Çukurova folkloru; türkülerdi, ağıtlardı, hikâyelerdi, davuldu, zurnaydı, Ceren'di— Ama benim için aynı zamanda sıla idi.

Sonra Tecirliliğim tuttu. Ben sılaya gidemiyorsam, onu buraya getirebilirim diye düşündüm. *Güzel Ahmet Hikâyesi*'ndeki 'Topal Dev' gibi Çukurova'yı folkloruyla gurbete taşıdım.

Bu folkloru yazıya aktarmaya çalıştım. Böylece *'Tekeden Teleme Çalmak'*, *'Bir Cerene Av Olmak'* ve *'Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak'* kitapları oluştu.

SÖZ BAŞI

Memleketim Osmaniye Düziçi ilçesinde 2005 yılından beri bir yandan derlemeler yaparken, bir yandan da bu derlemeleri çocukluk anılarım ve bende oluşturduğu duygularla harmanlayarak yazıya aktarmaya çalışmaktayım.

İspir Onbaşı ve Âşık Karayığit Osman'dan derlediğim türkülü Karacaoğlan Hikâyesi, hocam Prof. Dr. İsmail Görkem ve öğretmen Ozan Tülüce tarafından *Çukurovalı Karacaoğlan* ismiyle kitaplaştırıldı.¹

Bu vadiye geçtiğimiz iki yılda *Tekeden Teleme Çalmak ve Bir Cerene Av Olmak* isimli çalışmalarım da kitaplaştı.²

O kitaplardaki ana başlıkları aşağıda arz edeceğim. O başlıklara bakıldığında, bölge hakkındaki çalışmalarımızın muhtevası ve mahiyeti daha kolay anlaşılabilir.³

Bu kitaplaştırmaya 'Düziçi Folklor Kitapları Serisi' dedik ve Düziçi folkloru ile ilgili her yıl bir kitap hazırlamayı hedefledik.

* * *

Bu 4. kitapta ise, öncelikle Düziçi / Çukurova folkloru ve halk kültürü hakkında tespitlerde bulunmaya çalıştıktan sonra; bölgedeki bazı deyim, atasözü ve kavramlar hakkında denemeler yazmaya çalıştım. Yazdıklarımın dışında bazı konulardaki denemeler için eli kalem tutan diğer Çukurovalıları da teşvik ettim. Kitapta onların yazdıkları da yer aldı. Devamında ise Âşık Karayığit Osman'dan derlediğim halk hikâyelerini yazıya aktarmaya çalıştım. Âşığın anlatımı biraz 'çelpeşik' (= Karışık) tarzdadır. Anlatım ve dili elimden geldiği kadar yazı diline yaklaştırmaya çalıştım.

Mahalli kelimeleri, sözlük anlamlarını parantez içinde açıklayarak kordum. Âşığın anlatımı kadar türkü söylemesi de farklı ve kendine mahsustur. Esasen aynı türkülü hikâyeleri Düziçili pek çok âşık anlatmış ve türkülerini söylemiştir, söylemeye de devam etmektedir. Bunların hemen hepsinde şiirlerin ölçüleri ve metni korunduğu hâlde Âşık Karayığit Osman 'çelpeşik' ve farklı türkü okuyuşundan dolayı çok azı hariç şiirlerin ölçüsünü ihmal etmektedir.

1 *Çukurovalı Karacaoğlan*, İsmail Görkem - Ozan Tülüce, İstanbul, 2008

2 Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, İstanbul, 2009; *Bir Cerene Av Olmak* İstanbul, 2010.

3 Bkz. aşağıda 17. sayfa.

Bu okuyuş âşığa özgü üslubu oluşturmakta ve Karacaoğlan türkülerinde Haruniyeli Kır İsmail'e yaklaşmakta, Dadaloğlu türkülerinde ise tamamen kendine has okuyuşuyla benzer okuyuşlardan ayrılmaktadır, diye düşünüyorum.

Ayrıca metne, "Oy, aman, oğlum vs.," gibi ünlemler ve kelimeler de eklemektedir. Sanki kendine ve türkü söyleyişine olan mutlak güveni buna yol açmaktadır, denebilir.

Ailesine ait Yemen Ağıtı, yine bölgede çok az rastlanan gelin öğüdü örnekleri hem söz, hem de beste olarak tamamen kendisine aittir.⁴

* * *

Düziçi folklor ürünlerinin zenginliğini anlatmak için daha bir heyecanlı olduğum geçmiş yıllarda, bu ürünlerin birçok bölgemizin toplamı ve bazı devletlerin folkloruna denk olabileceğini düşünür ve iddia ederdim.

Bu hüküm biraz safça ve abartılı olabilir ama Düziçi'nin eşsiz bir folklor ambarı ve laboratuvarı olduğu, çoğu araştırmacılar tarafından kesin bir dille ifade edilmektedir.

Bu yüzden folklorun ciddiye alındığı ve araştırmaya ve derlenmeye konu edildiği neredeyse yüz yıldan beri Düziçi folkloru da derleme ve araştırma konusu olagelmıştır.

Ali Rıza Yalın, Bela Bartok, Kurt Reinhard, Pertev Naili Boratav gibi pek çok araştırmacının yolu, 1930'lu ve 1940'lı yıllardan itibaren Çukurova'dan ve Düziçi'nden geçmiştir.

Sonraki yıllarda Prof. Dr. İsmail Gökem, Prof. Dr. Erman Artun, Dr. Halil Atılgan ve başka araştırmacılarla öğrencileri de aynı yolu izlemişlerdir. Çünkü Düziçi'nde her âşığın repertuarı 50-60 saati aşabilmektedir.

Âşıklar bizim derlemelerde genelde akşamları ve bir akşamda en fazla bir halk hikâyesi anlatabilmektedirler. Bazı hikâyelerin anlatımı sabaha kadar sürebilmektedir. Böylece ısrarla kaydedilmek istenirse, bir âşığın dağarcığı ancak 20-25 günde bitirilebilir. Biz Âşık Karayiğit Osman ile Âşık Mustafa Köse ve Âşık Tus Mustafa'nın derlemelerini ancak otuzar günde bitirebilmiştik.

Derleme çalışmalarının en kapsamlısının Prof. Dr. İsmail Gökem tarafından yapıldığını / yaptırıldığını söyleyebiliriz. Kendisi âşıklarımızdan Âşık Koroğlu'na (Mehmet Demirci), Âşık Kirik Ali'ye, Âşık Mustafa Köse'ye sağlığında yetişebilmiştir. Bu âşıklardan yapabildiği kadar derleme yapmış, yapamadıkları için ise öğrencilerini görevlendirmiştir.

Âşık Mustafa Köse'yi kendisi tez konusu etmiştir.⁵

⁴ Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul 2010, s. 124.

⁵ Prof. Dr. İsmail Gökem, *Halk Hikâyeleri Araştırmaları*, Ankara, 2000.

Âşık Mustafa Köse'den derleyemediklerini öğretmen Ozan Tülüce, Âşık Köroğlu'ndan derleyemediklerini Doç Dr. Kürşat Korkmaz kendisinin teşvik ve görevlendirmesiyle derlemiş ve tezlerine konu etmişlerdir.

Yine Prof. Görkem'in Kayseri dâhil bütün Çukurova'dan en muhtevalı ağıt derlemesini yaptığı söylenebilir.⁶

Hocam, Görkem'in teşvikleriyle, hâlen hayatta olan Âşık Mustafa Köse'nin anlattıklarını yeni baştan ve bir kere daha, ama bu sefer video kaydı şeklinde yani görüntülü olarak ben de derledim.

Âşık Tus Mustafa (Çabuk) edebiyat âlemince bilinmemekteydi. Onun anlattıklarını da baştan sona görüntülü kaydettim. Bu âşık da Görkem Hoca'nın öğrencilerinden Emine Kanat tarafından tez konusu edildi.⁷

Düziçili âşıklar hakkında, bizim tespit edemediğimiz pek çok akademik çalışmanın daha mevcut olduğunu tahmin ediyorum.

* * *

Düziçi'nde derleme yapan son derlemeci galiba ben oldum.

Hüzünlüyüm ve haddim değil, ama öfkeliyim. Hüznüm, derleme yapılacak âşıkların çoğunun (sonsuzluk kervanımız) göçmesinden; öfkem ise, asıl ustalardan derlenebileceklerin benim ölçülerime göre neredeyse yüzde birinin bile derlenememiş ve ses kayıtlarının yapılamamış olmasındandır.

"Ben Allah'tan korkmasam, bu saza Sübhaneke'yi okuturum," diyen Üdülü Mustuk'tan bir saniyelik bile ses kaydımız mevcut değildir.

Dede Korkut'umuz, anlattıkları belki yüzlerce saati bulan Kır İsmail'-den zar zor anlaşılan dört türkü bulabilmişiz.

Âşık Kirik Ali'den çok az kayıt (Âşık Halil Hikâyesi) bulabildik.

Âşık Mahmut'tan Turna Teli'ni yarım yamalak bulabildik.

Varlığı tespit edilen derlemelerin bazıları Teksas'ta, bazıları Berlin'de ve bu kayıtlara asla ulaşamıyoruz.

Adının Karacaoğlan Üniversitesi olması gereken Osmaniye'deki Dede Korkut Üniversitesi'nde bir Çukurova Folklor Enstitüsü kurulsaydı, yurtdışında ve yurt içindeki bütün derlemeler bu enstitüde toplansaydı ne büyük hizmet olur.

Bu öfkeyle geçtiğimiz beş yılda yaşayan âşıklardan kimi bulabildimse (Âşık Mustafa Köse, Âşık Karayiğit Osman, Âşık Mehmet Öztürk, Âşık Tus Mustafa, Âşık Mehmet Kına) muhaddislerin hadis derlemesi itinasıyla bildiği ve anlattığı son türküye, ağıta, kelimeye kadar derlemeye, kaydetmeye çalıştım.

⁶ İsmail Görkem, *Çukurova Ağıtları*, Ankara, 2001.

⁷ Emine Kanat, *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk, Hikâye Repertuarı ve Türküli Hikâyeleri*, Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, Temmuz 2010.

Sadece bunlarla, türkü, ağıt ve hikâyelerle de yetinmedim. Bir sonraki neslin bile asırlar öncesine ve başka dünyaların insanlarına ait zannedebileceği; bölge kültürünü oluşturan teleden tetiriye, ekşiden değirmene ne varsa bunları da derleyip yazıya aktarmaya gayret ettim.

Sonra ayrıca ve tekrar tekrar bu hikâyelerin türkülerini makamlarına uygun olarak Âşık Karayiğit Osman'dan kaydettim. Ayrıca abdallarımıza davul zurna ile çaldırarak farklı bir icrasını kaydettirdim. Ayrıntılarını aşağıda okuyabilirsiniz. Sonunda bu hikâye ve türkülerin 'delisi tuttu' da, (*Bir Cerene Av Olmak* kitabını yazarken) 'malamat' oldum. Yazdıklarımın yer yer bunların izlerini göreceksiniz. Folklorun 'delisine tutulmak' zor iştir. Zaman zaman 'ateşle konuşacağız', belki 'düşümüzü heyketlerken oynaşımızı heyketleyeceğiz', 'arakiya verip anırıp, cuvaraya verip sâvurmayacağız'; amma 'türkü de çağırttıracağız', 'abdal keyfi de yapacağız'.

Sizce de bu işler dua etmeye değerse, lütfen esirgemeyiniz.

TECİRLİ METODUYLA FOLKLOR DERLEMEK VEYA CANLI PERFORMANS METODUNU NEDEN KULLAN(A)MADIM⁸

Folklorla olan ilgimi derlemeye dönüştürüp memleketim olan Osmaniye ili, Düziçi ilçesinde fiilen derleme yapmaya başladıktan sonra bu alanda yazılmış eserleri incelemeye koyuldum. Bu eserlerde konu kahramanı olan âşığın ele alınıp; yaşadığı bölgenin, tarihi, coğrafyası, dil özellikleri ve sair çevre faktörleri uzun uzun incelendikten sonra, âşığın ağzından birkaç örnek hikâye ve eserin yazıya aktarıldığını gördüm.

Bu çalışmalarda âşığın bütün anlatımları genelde derleme konusu yapılamamakta yahut derlenebilse bile bütün metinlere kitaplarda yer verilememektedir. Sanki inceleme ve değerlendirmeler anlatılan hikâyelerden daha çok önemsenmektedir.

Elbette ki bunlar dünyaca kabul görmüş ilmî çalışma şekilleridir ve saygı duyulması gerekir.⁹ Ne var ki, bu doğrular hep 'elin adamı' için geçerlidir. Bense bizimkilerden, yani Düziçililerdenim.

Düziçili olduğum için, bizimkilere göre 'ev danası'yım ve 'ev danası öküz olmaz' atasözünün kuşatması altındayım.

⁸ Tecirli ele avuca sığmaz bir Türkmen boyudur. Daha fazla bilgi için bakınız: Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul, 2010

⁹ "Eric Hobsbawm'ın Sosyal Haydut veya Halk Kahramanı Kalıbı", Vladimir Propp'un Yapısal Anlatı Çözümleme Yöntemi'... 'İşlevsel Halkbilimi Kuramı', 'Sözlü Kompozisyon Teorisi' ve 'Performans Teorisi' gibi 30 civarında kuramsal çerçeve ve bunlara dayalı araştırma modelleri mevcuttur. Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu, Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni, 2000, *Folklor / Edebiyat*, 2000/4, s. 24.

Bu hükme dünden razıyım, ama beni daha ağır ithamlar beklemektedir. Bu arada öküz olmak, olabilmek de bir fazilettir diyeyim; siz ister gülün, ister bu husustaki açıklamaları ciddiye alın: Malûm, henüz traktörler icat edilmemişken, yani Anadolu'nun yoksulluk günlerinde, tarlaları sürmek için sabana öküz koşulurdu. Bu yüzden öküzler traktör kadar kıymetliydi. Öküzler güçlü kuvvetli danalardan seçilir; her dana da öküz olamazdı. Öküz olacak dana, 'adam olacak çocuk' kadar önemliydi ve ciddiye alınırdı.

Adam olacak çocuk için 'malûm' ölçüye göre hükme varılırdı, ama ev danasıysanız durum pek de umutlu değildir. Ev danasının öküz olamaması, bir yönüyle elde bulunanın çoğu kere kadri ve kıymetinin bilinmemesini, illa da 'komşunun tavuğunun komşuya kaz görünmesini' anlatır.

* * *

Diğer yandan bizimkiler beğenmedikleri okumuşlarını çobanla bir tutarlar da '*çobanı çuvala koymuşlar, t.şığı dışarıda kalmış*' derler.

Zira kendi deyimleriyle '*keçi büzüğünden eke*' dirler.

Efendim 'eke' çokbilmiş demeye gelir de, 'keçi büzüğünün ekeliği' ne demeye gelir?

Bu soruya bir Düziçiliyi köşeye sıkıştırıp iyice tartaklamadan cevap bulunabilir mi bilemem?

Ha, keçi büzüğü mü nedir? Bildiğiniz keçinin k.cı. Böyle bir deyim nasıl icat edilir, nasıl söylenir?

'Allah'ın bir hikmeti' canım...

Son yıllarda yapılan araştırmalarda, keçi sütünün çocuklar için ne kadar besleyici, beyni, zekâyı geliştirici özelliklerinin olduğu tespit edilmiştir. Yaşasın teleme!¹⁰

Biz mevzuya dönelim. Mesele akıl almaz derecede ciddidir yârenler.

Bizimkiler asla alttan almazlar.

Haklarında¹¹ yukarıda saydığım incelemeleri yapıp; sosyal, ekonomik, dil ve anlatım, hâl ve gidiş konularında ahkâm kesecekler için benim de başıma gelmesinden korktuğum (hadi 'kendi okumuşları ve bu işin hakkını vermeyenleri için' diyelim) karşı hükümleri hazırdır bizimkilerin. Sıkı durunuz: '*Adam okumayınan eşek mi olur bre?*'

Bakalım hakkında inceleme yapmaya çalışan araştırmacı için, Kır İsmail'in gözlem ve düşünceleri nedir?

¹⁰ Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, İst. 2009, s. 100.

¹¹ "*Hakkımızda devlet etmiş fermanı / Ferman padişahın dağlar bizindir.*"

Dadaloğlu

Emekli Öğretmen Durdu Mehmet Uludağ anlatıyor:

“Âşık Kır İsmail’i gelirler; köyden alırlar. Bir adam gelir, sen türkü söyleyecen, damdıra çalacağan, deyip onu Adana’ya götürürler. Adana’da bir hafta kalırlar. Orada türkü söyletirler. Gelince karısı der ki; bre koca, gettin gelmedin, nic’oldun? O da der ki, bana türkü söylediler. Annacıma bir şey koydular, ben türkü söyledikten sonra da ağzıma öykendiler.”

* * *

Yine Uludağ anlatıyor: “Ruhi Su, 1979 yılında Âşık Mahmut’tan kayıt yapmak için Düziçi Göllüler köyüne gelmiş. Âşık Mahmut hasta imiş! Ruhi Su’ya bir büyük rakı getirmesi hâlinde türkü söyleyebileceğini söylemiş. Rakı gelmiş.

Âşık Mahmut türkü söylemeye başlamış. Ruhi Su yanağını elinin içine almış da bir heykel sessizliğinde (Oğlanlık tutmuş gibi= Cin çarpması sonucu şoka girip hareketsiz kalmak) saatlerce bizim âşığı dinlemiş. Kayıt yapmış.”

* * *

Karayiğit Osman’ın bu konuda bana anlattıkları ise şöyledir: “Kültür Bakanlığı’ndan geldiler. Derleme yapmak istediklerini söylediler. Ben de, “Bu uzun ve zor bir iş,” dedim. Bakanlık memuru vatandaşlık görevimi yapıp, fedakârlık edip yardımcı olmamı istedi. Hâlbuki ben anlatacaklarımı ancak bir ayda anlatabilirim. Ben yevmiye ile geçinen bir inşaat ustasıyım. Memurun işe yaklaşımına bakar mısınız?”

* * *

Üçüncü mazeretim malum. Hukukçu olduğum için halk edebiyatı sahasında ‘ümmî’yim.

Lütfen hemen tebensüm buyurulmasın; ‘ümmî’, yüzü suyu hürmetine âlemler yaratılan zâtın (s.a.v.) dahi sıfatıdır.

Saydığım sebeplerden (yani evden oluşumdan, biraz okumuşluğuma rağmen işin hakkını verememe tehlikesinin mevcudiyetinden, ümmîliğimden ya da -hadi onu da söyleyelim- biraz da folklorumuzun delisi tuttuğundan) dolayı ilmî kabul edilen metotları bilmem. Ayrıca bir kısmını yukarıda saydığım hiçbir kalıbı, formülü, benzeri bilinen ve kabul görmüş bu inceleme metotlarını da kullanamam.

Bunun yerine, derlediklerimi değerlendirip üzerinde düşünürken çağrıştırdıkları konuları hatıralarla da harmanlayarak yazmaya çalışırım.

Böylece bölgeyle ilgili sosyal, ekonomik, tarihi pek çok konuda denemeler ortaya çıkar.¹²

Sanki Nasrettin Hoca'nın saz çalarken hep aynı perdeye basıp, "Diğerleri de tam burayı bulmaya çalışıyorlar," demesi gibi bir durum oluşur zannedirim.

Arz edeceğim denemelerdeki pek çok kaba, müstehcen ve gereksiz gibi görünecek hikâye, atasözü ve deyimleri kullanmamın yegâne gayesi, bölge kültürünü en doğal hâliyle aktarmaya çalışmaktır. Çukurovalılar, "Eşeği süren os.ruğuna katlanır," diyorlar.

12 İlk iki kitaptaki deneme başlıkları şöyledir: Tekeden Teleme Çalmak :Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası veya Geçmişte Geleceği Aramak: Türkü Çağırtnak / İspir Onbaşı ile 'Karacaoğlan' Yolculuğu / Tan Davulu / Hâlet Hanıma Ulaşmak-'Ruhi Su Arşivi' Var mı / İspir Ancasız Olur mu / İspir Onbaşı'dan Diğer Hikâye ve Efsaneler / Kaplıca Efsanesi / Sonu Gelen'in Hikâyesi / Bezirgânın Hikâyesi / Kan Kalesi / Berlin'den Teksas'a: Düziçi Arşivi / Karayığit Osman / Âşık Tus Mustafa Çabuk / Nihayet Çukurovalı Karacaoğlan Kitabı / Bayram Yürüyüşü mü, Malamatlık mı / Bir İnternet Sitesi ve Yorumlar / Yorum 2 veya 'Varidat-ı Sani' Nasıl Doğdu / Postmodern Bir Dervişlik Hikâyesi / Kabul Edilen Niyaz ve Ötesi: Būdūrūs, İnternette / Türk-Ermeni İlişkileri: Būdūrūs Türküstünden Kaçkaç'a ve 'Ellik Gāvuru'na / Ve Dūldūl Dağı'nın Türküsü / Karacaoğlan Nereli / Âşık Mehmet Demirci'den Karacaoğlan Türküsü / Karacaoğlan Türküsünün 'Heykasi' / Tekeden Teleme Çalmak mı Kolay yoksa Telemeyi Lisanslamak mı / İşte Size Gelin Öğüdü: Bin Yaşa, Karayığit Osman / Üçüncü Kitap Hazırlıkları-'Gün Olur Asra Bedel' Her Türkü Tarihe Raymalı-Aga Efsanesi / Âşık Hacı Hikâyesi / Düziçi Halk Kültüründe Türkçülük ve Dindarlık: Âşık Karayığit Osman'ın 'Hacı Emmi' ile İmtihanı / Âşık Türlerinde Din İman Var mı Ola Hiç / Mahşerin Aralayacağı Dava: Öksüz Ali Şiirleri:1- Öksüz Ali Hikâyesi ve Türküleri Üzerine Bir Deneme / 2-Öksüz Ali Türkülü Hikâyesi Düziçili Diğer Âşıklardan Öksüz Ali Türküleri/Âşık Karayığit Osman'ın söyledikleri / Âşık Mehmet Demirci'nin Söyledikleri / 3- Öksüz Ali, Cücük, Çalı ve Devlet Analarımız / Dadaloğlu / Erkek Çakal Kollarını Bağladı / Şükür Dişi Aslan Affetti Beni / Haturaları ve Menkıbelerin Işığında: Hıra Dağı'ndan Dūldūl Dağı'na Altaylar'dan Tuna'ya Ehl-i Beyt Sevgisi / Eğri Dūldūl'ün Boynu/Eğri Dūldūl Efsanesinin 'Sonu' / Eğri Dūldūl'ün Beşik Dūldūl'e Âşık Olup Boynun Eğmesi Beyanındandır /Karayığit Osman'ın 'Molla Kasım'lığı / 3- *Bir Cerene Av Olmak* isimli çalışmamızın ise konu başlıkları şöyledir: Dan Davulu / Çocukluk Düşünleri / Davulun Hayal Kırıklıkları-Acıklı Bir Aydınlanma Dönemi / Davulun Yaslı Günleri Abdallar / Şu Bizim Abdallar / Geçmişte Geleceği Aramanın İkinci Yolu: Davul Çaldırmak / Zurnanın Şeytanları / Abdaldan Sadaka İstemek / Bir Cerene Av Olmak / Yüzyıllardır Süren Bir Türkmen Düşünü / Bir Çukurova Düşününde Çalınanlar / Karayığit Osman'ın Nâmı / İspir Onbaşı Kıyameti Koparıyor / Âşık Olmadan Atışmaya Girmek / Boratav Arşivindeki Yitik Seslerimiz / Yemen Ağıtı / 12. Karacaoğlan Âşıklar Bayramı / Dadaloğlu Destanı / Gül Ahmet Yiğit Konseri / Ananın Acar Gelini / Taşlama / Yarışmalar / 2007 Yılı Atışmaları / 2008 Yılı Atışmaları / 2009 Yılı Atışmaları / İneği Danayı Satmak / Buzağı Muskası / Cuvaraya Verip Savurmak / Değirmende Döğüş / Düziçi Sözlüğü Denemesi / Kocaman'a Rahmet / Avşar Musa'ya Niyet / Taşkaya ile Feymani / Karacaoğlan Antolojisi.

ÇUKUROVA FOLKLORU HAKKINDA DENEMELER

DELİSİ TUTMAK¹³

“Eskiden buğday tohumları, yabancı bitkilerin tohumlarından ayıklanmadan ekilirdi. Bu yüzden ekin tarlasında buğday kadar da yabancı bitkiler boy gösterir; bunları yok edecek ilaçlar da henüz bilinmediği için buğdayla birlikte hasat edilirdi.

Bu yabancı bitkilerin içinde ‘deli’ denilen (= yoksa buğdayın delisi miydi), buğdaya benzeyen tohumlu bir bitki vardı ki, bu da buğdayla birlikte hasat edilip öğütülür, ekmek yapılır veya bulgur pilavının içinde yerini alırdı.

Ekmek veya pilavdan yiyenleri etkiler; insanlar âdeta sarhoş olur, yalpalayarak yürürlerdi. Bir süre baş ağrısı da yapardı. İşte buna da ‘delisi tutmak’ denirdi. Bu yüzden olumsuz etkileyen her şey ‘delisi tutmak’ sözüyle ifade edilirdi. Armut, yemişen gibi bazı meyveler de aç karnına çok yendiğinde delisi tutabilirdi.

Gereğinden çok dinlediniz mi, (asla tekin değildirler, aman ha!) türkünün, hikâyenin, davulun, zurnanın da ‘delisi tutar’. Kitapları çok okuyunca, delisi tutup, şövalyeliğe soyunup yel değirmenlerine hamle eden Donkişot keferesinin başına gelen de, kitapların delisinin tutmasıdır bizim hesapça.

Beni de arz ettiğim üzere folklorumuzun delisi tuttu. Yoksa aşağıda görüleceği üzere -hâşâ ve sümme hâşâ- ben Osmanlı İmparatorluğumuzun ve de peygamberlerimizin tarihçisi, âlim ve fazıl koskoca Ahmet Cevdet Paşa’ya kafa tutabilir miyim? Ya da ona karşı Osmanlı’nın kitabına; bütün Çukurova’ya, ele güne ‘gün, dışlık vermeyen’ (= durmadan taciz eden, elinden gelen her kötülüğü yapan) aşiret namıyla tescil edilmiş Tecirlieleri savunabilir miydim? Paşa’dan sonra, bir buçuk asırdır Çukurova’dan bunca aydın, yazar, düşünür yetişmiş. Bu iş elbette bir edebiyat heveslisinin işi değildi.

Değildir de; iyi ki öyle oldu. Yoksa belki de siz Tecirlielerin ‘misafir çalılama’ erdeminden haberdar olamayacaktınız. Sadece ondan mı? Görüldüğü üzere daha pek çok atasözü, deyim, gelenek ve benzeri folklor ürünümüz bu sayede kayda geçti.

Folklorumuzun delisi tuttuğu için abdalardan sadaka istedim. Sonra dağlara düştüm dostlar. Allah düşman başına vermesin, dağlara düşüp bir cerene av oldum.

Keşke sadece delisi tutsaydı ve o kadarla kalsaydı. Malamat oldum. Duam odur ki; sizi de bu kitabın delisi tutmasın.”

13 Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul, 2010, s. 26.

OCAK

Ocak: Pişirme yeri. Ev, yuva, bir araya gelinen yer.

Ocaklık: Özensiz yapılmış şöminedir denebilir.

Evin içinde uygun bir yerden duvar genişçe örülür. Buradan temek denen boşlukla bacaya ulaşılır. Bacanın adı temektir.

Zeminde ateş yakılan yerin iki tarafında birer kişinin oturabileceği alan bırakılır. Çoğu zaman köşenin birine 'çıkırık' kurulur.¹⁴ Kalan yarım dairenin çevresi aile fertleriyle çevrilir. Bu yarım daireye 'ocakbaşı' denir.

Bir yandan ısınmaya çalışılır, konuşulması gerekenler konuşulur.

Mısır patlatılır. Meşe palamudu pişirilir.

Bazen 'küle gömme' yapılır: Hazırlanan hamur kalınca açılarak hafif közlü küle tamamen gömülür. Arada bir altı üstüne çevrilerek pişirilir.

Radyo, televizyon yoktur. Bazı yetenekli nine ve dedelerin masal, efsane, kıssa, 'Kaç Kaç' hikâyeleri, askerlik hatıraları anlattığı da olur. Çoğu zaman erkenden yatılır. Buna '*tavuk gibi erkenden yatmak*' denir. Gün yorucu ve iş çok olacaksa da '*it s.çmadan kalkılır*'.

Akşam ocağa ancak omuzda taşınabilecek kalınlıkta bir ağaç gövdesi atılır.

Buna 'omuzlağa' denir.

Yanan omuzlağa, 'abdal ateşi' (= güçsüz, geçici, hemen sönen ateş) gibi hemen sönmez. Sabaha kadar yanarak ısıtabildiği kadar, fakirce ailelerin tamamı tek göz olan evlerini ısıtır. Yatarken söndürülen 'idare lâmbası'nın yerine omuzlağa zaman zaman boy veren minik alevleriyle evi ısıtmaya da çalışır.

Gecenin sessizliğini bölen it havlamalarının tonlamasına göre anlamları vardır. Ses tonları ve havlama seslerine göre aklıktan havlayan, hırsıza havlayan, dışlığı gelmediği (= canı sıkıldığı) için havlayan, başka bir köpeğe cevap için havlayan köpeklerin ne demeye çalıştıkları yarı uykulu olunduğu hâlde hemen değerlendirilir.

Uykular, köpek havlamaları kadar horoz sesleriyle de bölünür durur. Köye henüz saat gelmemiştir. Geceyi saat yerine horoz sesleri dilimler. Horozlar asla gevezelik olsun diye veya dışlığı gelmediği için ötmezler. Mutlak bir periyot ve disiplinle öterler. Erken öten horozun başına ne geleceği bellidir.

İlk horoz ötümü gece yarısından epey sonradır.

İkinci horoz ötümü sabahın yaklaştığını gösterir.

Son horoz ötümünde kalkılır; hemen bitişikteki ahırda olan hayvanların yemleri verilir. Kılanlar için sabah namazı vaktidir. Asla 'abdallar gibi'

¹⁴ İşlek, age, s. 203.

kuşluğa kadar yatılmaz. Böyle yatıp ‘abdal keyfi’ yapmakla övünen cahiller de çıkar, ama sabah geç kalkarak kimse ‘kısmetini kaçırmak’ istemez (Abdallar: Bizim müzik kolumuzdur).¹⁵

OCAKLAMA

Ocak: Pişirme yeri. Ev, yuva, bir araya gelinen yer anlamlarına gelirken, ‘ocaklama’ kelimesi bu anlamdan epey uzaklaşır.

Ocaklama, bir işi ailece, sülâlece, hatta nesilden nesile yapabilme marifetidir.

Bu kullanımda ocak, bir işin marifet şeklinde ifa edildiği yer anlamına kavuşur. Bir takım dualar okunup süpürgeyle üstünü süpürerek el veya ayak-taki siğillerin yok edilmesi yalnızca belli bir aile çevresine mahsus marifetlerdendir. Bu marifetleri gösteren atanın yaşadığı ev ocak hâline gelir. Bu aile fertlerinden tek dua bile bilmeyenlerin dahi aynı marifeti göstermesi ‘ocaklama’ bir marifettir.

Dörtüollu Yılanlı Macit, ocaklama ‘el sahibi’ olup, sadece yılan sokmasına değil, 2000’li yıllardan beri Türkiye’nin kâbusu olan keneye karşı da yegâne tıbbî / alternatif çaredir. Memleketin en ‘seküler’ ve eke gazetecisi bile okuduğu bir pança (= avuç) tuzun yalanmasıyla bütün haşaratı bismillah değmiş şeytana çeviren Yılanlı Macit’e teslim olmak zorunda kalmıştı. Zamanında kamera önünde akreplerle imtihan olmuştu.

Allah başa vermesin, ocaklama bazen menfi yönde dahi tezahür edebilir. Ocaklama deli olmak gibi... Yani ailece, nesilden nesile deli olmaktır.

Şimdi ben size, deli, deliyimsiyek, ala deli, zırdeli, suya s.çar deli, adını deliye kıcını çalıya koymak (= işi deliliğe vurdurup olanca edepsizliği yapmak), delisine sahip çıkmak, deliyi ne şey et ne de edil her ikisini de gider ‘halakaya’ (= ortalığa, önüne gelene, bütün halka) anlatır ve benzeri söz ve deyimlerden sadece Çukurova’da sarf edilenleri seçiniz desem; bu ocaklama değil, münferit bir delilik olur.

‘*Deli ocaktan gerek, elin delisinden bize ne?*’ atasözünde deliliğin yiğitlik anlamı ile baş başa kalırız. Böyle bir deliye / yiğide sahip olmak Çukurova’da çoğu ailenin arzusudur.

‘*Ocağı batasica*’ bedduasının başka bir söyleme şekli de ‘*sülâlesi geçesice*’ veya ‘*kıran dıkılasica*’ şeklindedir. Böylece ocağın aile, sülale, soy anlamında kullanımına ulaşırız. Bedduanız yerini bulursa işte o zaman mağdurun ‘*ocağına incir ağacı dikmiş*’ olursunuz. Geriye kimse kalabilmişse, kalanlar ‘*kıran artığıdır*’.

Bu bedduadan ancak karşı bir duayla kurtulabilirsiniz: ‘*Ocak başından yırak*’ (= ırak, uzak).

Bu deyim duyulan kötü bir olay, bela, facia anlatılırken, aileden uzak olsun, Allah başa vermesin anlamında söylenir.

Ocak, ateş yakılan yerdir. Su gibi kutsaldır. Üstüne işenmez. Ocaktan arta kalan küle veya zibillğe (= çöplük) atılan küle de işenmez.

İşeyeni ‘cin çarpar’.

Cin çarpmasının bölgedeki adı ‘cinlenmektir’. Cin bahsini sonraki başlıklara bırakarak, hazır ocaktayken ateşe geçelim.

ATEŞLE KONUŞMAK

Köyde ateşi yeniden yakmak için çoğu zaman kibrit bulunmaz. Komşunun ocağı yamyorsa oradan bir ‘köskeâ = köseği-öseği’ alınır. Bir tutam çalı hazırlanır. Köskeanın ucundaki ateşe üflenerek üstüne tutulan çalı tutuşturulur. Bu yüzden kendine düşeni yapmadan bir şey isteyene: ‘Çalı mı hazırladın ki, köskeâ istiyorsun’ denir.

Köskeâ almaya giden, köskeâyı alır ve ‘*iki çirtim lâf edemedem*’ hemen işine döner. Bu yüzden başka zamanlarda dönmek için acele edenlere, ‘*Ateş almaya mı geldin? Bu ne acele?*’ denir.

Çalı yaş ise tutuşmakta nazlanır. Tutuşmanın bir adı da ‘alışma’dır. O zaman da ateşle konuşmaya başlanır: Kıyas elbette abdalların ateşi ile olacak. Yanmakta nazlanan ateşe:

Öte geçede abdalların ateşi yanıyor

Seni kınıyor, alışamadı haa, alışamadı haa

Denilerek ateş gayrete getirilmeye çalışılır. Abdalların ateşi yanar da bizimki yanmaz mı? Arlanır bizimki de tutuşur.

OCAK AYIRMAK

Ocak evin merkezidir. Mutluluğun başladığı noktadır. Ocak yakmak kutsal bir iştir. Dillerden düşmeyen bir duadır: ‘*Allah kimsenin ocağını batırmasın!*’

Delikanlı evlenir. Uzun süre aile ile birlikte oturur. Bu süre bazen yedi yıl bile sürebilir. Sonra bir gün yuvadan uçmak ister. Bu, çoğu zaman sancılı bir seyir izler. Gelinin de, delikanlının da kendi evlerinde özel hayatlarını rahatça yaşama hasreti, yeni bir ev kurma ile gerçekleşir. Buna ‘*ev ayırmak*’ denir. Yeni evde ilk ocağı baba yakmalıdır. İlk ateş için gerekli köskeâ (= köseği) baba ocağından alınmalıdır.

KAV NEDİR?

Özenle kıyılmış altın sarısı tütün Suriye kaçağı kâğıda sarılır. Çakmak n'arasm? Halis kavla yakılır. Çakmak 1970'lerde gelebildi. Herhâlde zor bulunduğu için muhtar çakmağı unvanını aldı.

Kav, ağaç gövdelerinde yaşayan bir çeşit mantardır. En küçük bir kıvılcımla tutuşur. Buna *'kav gibi alışmak'* denir. Kav çok hafiftir. Ağır olmayan şeylere *'kav gibi yeğni'* denir. Kav bir 'gem taşının'¹⁶ altına konur. Üstten özel yapılmış bir demir parçasıyla taşa hızla vurulur. Çıkan kıvılcım kavı tutuşturur. Tutuşan kavın dumanı çok güzel kokar. Kavdaki ateşle de sigara yakılır. Bunlar, kav-çakmak torbası isimli özel bir torbada taşınır.

İşte tam bu noktada Kamber'siz düğün olur mu? Bakın Karayığit Osman bu detayları nasıl dile getiriyor:

"Eski devirde, bugünkü gazlı çakmak, tüplü çakmak, kibrit gibi ve saire yok iken, özel bir taş ve özel bir demir vardı. Demir, bugünkü demircilerin bıçak bileğilemek için kullandığı demir alet. Gem, düven denen aletin altına çakılan, sapı saman eden kolay kolay körelmeyen bir taş.

Bu taş demire vurulduğu zaman bir çingı (= kıvılcım) çıkarıyor. Bununla elbise parçası, çaput, ot tutuşmıyor. Ancak kav tutuşuyor.

Meşe ağaçlarında urlar oluşur. Bu ur kesildiğinde içinde plastik gibi yumuşak bir madde vardır. Bundan tırnak kadar alıp taşın üstüne koyup demiri taşa vurduğunda, en fazla ikinci vuruşta çıkan kıvılcımlar kavı tutuşturur.

Tutuşan kav ile bir bez parçası veya benzeri bir şey yakılır Üfleye üfleye ateş güçlendirilip alev oluşturulur. Ateş bununla yakılır.

İkinci bir kav daha var. Ağaçların gövdesinde el kadar oluşan, şapka alnı şeklindeki göbelek (= mantar). Oradan kopartılır. Kaplumbağa kabuğu gibi sert olan dışı bıçakla zorla yolunur. Yumuşak kısmı çıkartılır. Bu henüz kolay tutuşmaz. Kül katılmış suda yarım saat kadar kaynatılır. Sonra çıkartılıp güneşte kurutulur. Bu da artık küçük bir kıvılcımla kolayca tutuşur. Çok güzel bir kokuyla yanar."

SİNSİN ATEŞİ

Sinsin ateşi kocamandır. Kocaman meşe kütüklerinin düğün meydanında tutuşturulmasıyla yakılır. Gecenin ayazında, gümbür gümbür çalan davul

¹⁶ Bkz: Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, s. 25.

zuma eşliğinde sekerek oynanan oyunlarda oyuncular alevlerin arkasında kaybolurlar.

Gecenin ayazında iliklerine kadar üşüyen ceketsiz, yalın ayak çocuklar, sinsin ateşiyle uzaktan ısınmaya çalışırlar.

Oyun biter. Gece uzar. Alevler yıldızlara eşlik eder.
Gün ışıırken birlikte sönürler.

* * *

‘Ataşla, selle, yelle oyun olmaz!’
Aman ha!

Aşk ateşi... Daha neler demeyin, işte iki küçük örnek:

*Adam vazgeçer mi nazlı yârinden
Yanar atasına ölene kadar*
(Karacaoğlu)

*Delik delik oldu sinem
Nice bir ataşa yanam
Ah, nedeyim Şirin Dönem
Hoşlu da kaldı gelmedi*
(Köroğlu)

BİR BAŞKA TECİRLİ METODU / HORANTACAK DERLEME YAPMAK

‘Türkü çağdırtmak’, ‘abdal keyfi yapmak’ suretiyle bütün halk hikâyelerini, ağıtları ve âşıkların anlattıkları folklor ürünlerini derlemeye çalıştık.¹⁷ Ama atasözleri ve deyimlere ulaşmak, yeniden hatırlamak ve yazıya aktararak derlemek nasıl olacaktı? Sadece birkaç âşık değil, bütün bölge halkıyla konuşmak zorundaydım.

Düziçi’ne ne zaman gitsem Merkez Camisi’nin avlusunda, Ahmet Güzel’in kahvesinde ‘lafın eyâsine vuran’ ihtiyaçların yanma sokulup, kedinin ciğere baktığı gibi ağızlarına bakıp, bir atasözü veya deyim tespit edebilmek için saatlerce dinlediğim olur.

Fırsat buldukça, ninelerle ‘aşlanık’ (= yarenlik) etmeye de çalışırım. Ama birkaç günlük tatilde lügatler dolduracak ‘şor’un (= söz, laf, dedikodu) hepsi derlenebilir mi?

¹⁷ Bkz: Bekir İşlek, adı geçen eserler.

‘Çuvalağzı bile edemezsin’ (Çuvalağzı etmek: Bir işi bitirmeye yakın hâle getirmek).

O halde bu işi ‘horantacak’ yapmalıydık.

(Horanta: Aile, bütün aile fertlerinden oluşan topluluk... Bazen hanım, eş anlamında da kullanılır.

Horantacak: (Bir şeyi horantacak yapmak): Protokolsüz, teklifsiz, aile samimiyetinde, hep birlikte yapmak).

Ben de öyle yaptım.

Çukurova’nın bir kısım folklor ürünlerini bir başka Tecirli Metodu’yla / Horantacak derlemeyi denedim.

‘İki çirtim laf etmek’(Çirtim: Küçük salkım. İki çirtim laf etmek: Fırsat yokluğundan çok az konuşabilmek) için ‘seksen kapıya doksan değnek çaldım’. (Seksan kapıya doksan değnek çalmak: Bir iş için kapı kapı dolaşmak).

Horanta fertlerinden biri de aziz dostum, Erzinli Diş Hekimi Tanyu Karamustafalıoğlu idi. Onun saçlarını kil kullanarak yuduğunu biliyordum. Ricamı kırmadı. Kil ve kül bahsini de Tanyu Bey yazdı. Buyurun:

KİL VE KÜL

“Sevgili Kardeşim Bekir Bey,

Ben de, Çukurova kültüründe önemli yerleri olan ‘kil’ ve ‘kül’ bahislerini yazmak isterim.

Temizlik. Bunun sağlanması herkesin kendi özel görevi olmak lâzım geldiği kadar, temizlik Anadolu kadınının en başta gelen görevidir âdeta.

Günlük hayatta en çok kirlenen şey kapacak ve yar yataktır, üst baş, esvaptır.

Çocukluğumda, 50 yıl önce yani, yemekler bırakan kömürlü maltızları, gazyagli pompalı ocakları, tüp gazı, sadece odun, çalı çırpı yanan ocakla pişerdi.

Simsiyah demirden sacayağı bile lüks sayılırken üç tane orta boy karpuz kadar taşın üstüne yerleştirilirdi; özellikle dışı pırıl pırıl kalaylı, bakır tencere ve kazanlar.

Hem kalaylı kalış süresini uzun tutmak amaçlı, hem de yemek piştikten sonra kaplığa kaldırılmak üzere pırıl pırıl gözükmesi amaçlı olarak, dış yüzleri kül ile sıvanırdı.

Kül ile sıvama ihtiyacını anlamak için ateşin yakılma ve yanma törenini de hatırlatmamak olmaz.

Tören mi? Haza bir törendir, ritüeldir ataş yakmak. Çam pürleri kozalaklar, çırallar, çıralıktan alınır, ufacak bir öbek yapılır. Yanına tutuşur tutuş-

maz ilisecek biraz daha canlıca çam kurusu dallar konur. Varsa kibrit, yoksa sönmüş gibi duran ocaktan kalan bir parça köz bulunur. Yere secde eder vaziyette çökülür. Gözü patlayıncaya kadar üflene üflene alevlendirilir. Duman öyle bir göz yakar ki, göz patlayıncaya kadar demem bundandır.

Tutuşan çıra, çam pürleri kozalaklar da, öyle bir is verir ki...

Bu is ile o gümüş gibi parlayan kalaylı kazanların pırıl pırıl kalışı, işte bu şekilde dış yüzlerini küllemedendir.

Kül, Anadolu'da 'Komşu komşunun külüne muhtaçtır' atasözüne mihver olmuş bir maddedir.

Hiç heder edilmez. Biriktirilir.

Birazcık suyla yoğrularak alçı hamuru gibi yapılıp tencerenin dışı tamamen onunla sıvanır.

Az biraz kuruduktan sonra ocağa konur. Ateş, külü kabın dışında iyice kemikleştirir.

Yemek pişip servis edildikten sonra da, hatta bırakınız yemeği; çamaşır kazanları, pekmez, nar eşkisi kazanları, kömbe / bulgur testlerin (= bir çeşit leğen) evet külle kaplanmış testlerin suya tutululmasıyla kapkara isle kaplanmış kazanların yüzünden akıverir giderdi.

Ben yemek kazanları, çamaşır kazanları ve testleri küllediğimizi dün gibi hatırlarım.

Kül, sadece tencere korumakta değil, dağ gibi yığılan çamaşırların elde yıkanacağı günlerde, deterjanın icat edilmediği zaman olan çocukluğumda, suların sertliğini yumuşatan, sabunların daha iyi köpürmesini sağlayan bir maddeydi.

Küpeli kazan denilen ve yerden yüksekliği 50-60 santim, taban çapı 50-60 santim kadar olan, ama üst ağız çapı mutlaka daha dar olan hafif ince belli kazanların dibine, bir iki hamam taşı kadar kül konulur. Kazan suyla yarıdan fazla doldurulur, karıştırılır. Külün dibine çökmesi beklenir, sonra yüzünde kalan duru suyla sabunlanacak çamaşıra, memleketimde 'kennip' diye bilinen yan yüzü kesilmiş kuru su kabağından yapılma kaplarıyla bulandırmadan altına altına eklenirdi.

Sümerbank basması rengârenk fistanlarını, entarileri ve anacığımın, babaannemin, halalarımın el derilerini zalimce yıpratın bir şeydi bu küllü su.

Bir de pekmez yapımında sıkılan, tepelenen üzüm suyunun çökeltilmesinde meşe külünün kullanılmasına bizzat ellerimle kattığımdan, ben şahidimdir.

Kış mevsiminde meşe odunu yakanlar birbirine tembihte bulunur, "Aman ha! Yaz sonunda, pekmez kaynatırken üzüm için kül ayırmayı unutmayın," diyerek.

Bir de 'kil'den, çok uzun seneler kullandığım kilden bahsetmeliyim.

Bu kil, babamın her banyosunda saçlarının yıkanmasında, son suyuna bir tasın içinde eriterek bulanık hâle getirdiği bazen kiremit, bazen yeşilimsi gri renkli bir 'kil' idi.

Anadolu'da, "Yürü, kalk avrat! Kili, tarağı topla, gidiyoruz!" sözünü bilenler bilir.

Bu bir göç işaretidir. Çadırlar yıkılmadan önce toplanacak ne varsa toplayın, develere yükleyin emrinin özetidir âdeta.

Kullanılışı şöyledir: Bir çorba kâsesine benzeyen bakırdan bir tasın içine üç tane ceviz büyüklüğünde 'kil parçası' konulur. Banyoya başlamadan önce tasın içindeki kil, suyla ıslanarak yarıya kadar doldurulur. Banyo yapıp saçlar defne yağlı zeytinyağlı sabunlarla yıkanır. En son olarak da, işte o tasın içindeki küllü su elle karıştırılarak iyice bulandırılır ve dibindeki tortusuna kadar başa yavaş yavaş dökülür. Yedire yedire oğuşlanır. Sonra da son temizlik için iyice yıkanılır ve çıkılır

Bu işlemten sonra duyulan toprak kokusunu, arınmışlığı, huzuru, ancak yaşayanlar bilir. Saçlarınız ipekleşir. Âdeta yumuşar, kolay taranır.

Ailemde killi suyla saç yıkayan üç fert vardır bildiğim. Anam -öldü- nur içinde yatsın. O bilirdi bu işleri. Babam ve ben...

Babam sağ. 85'ini de gördü. O ve ben- saçları en sağlam, en dökülmemişler biziz.

Geri kalan gençliğinde kil kullanmayanlar maalesef kemkel ve dazlak hâldeler.

Saçlar için kullanılan kil özellikle Andırın, Feke, Saimbeyli, Elbistan, Kahramanmaraş, Tufanbeyli, Doğanbeyli bölgelerinde ve bilinen kil ocaklarından kazılır.

Saçlarım için kili ben daha dün sayılabilecek 10-15 yıl öncesine dek kullandım ve halâ doğu Toroslar'ın köylerinde kullanıldığına şahidim, ves-selâm..."

Diş Hekimi Tanyu Karamustafalıoğlu

AĞZIMIZ, BİBER SÜRÜLMEDİĞİNDEN Mİ KIZIL?¹⁸

Çukurova kültüründe sosyal yapıyı anlatan atasözü, deyim ve tesellemeler o kadar çarpıcı, yalın ve içtendir ki her birine cumhuriyet altını da ne, denilse denilse Reşat altını denebilir.

Ne var ki bunların çoğu sinkaflıdır.

Üstad Kemal Tahir, İç Anadolu Türkmenleri'nin de çok fazla sinkaflı konuşmalarını ortalama ömrün çok kısa oluşuna bağlamaktadır.

Bence mesele, biraz derdini en kestirme yoldan anlatmak, biraz da 'iyi

¹⁸ Ağzı kızıl olmak: Küfürbaz olmak.

anla, bak, edebi de aşarak vurguluyorum ki işin özü şudur' gibi bir tembihten ibarettir.

Zaman zaman tevazu ve yakınlık göstergesi olarak da 'elefetsiz laflar' sarf edilebilir.¹⁹

Bunların kaybolmaması, yazıya aktarılması lâzım diye düşünürken, kendi kendime, "Bre gardaşım, pek çoğu düpedüz küfür. Nesini yazacaksın?" diyerek bunalmaya başladım. Aklıma şimdi bir Hukuk Fakültesi'nde Prof. Dr. olup memleketi Akçaabat'ın folklorunu kaleme alırken, bu tür mahalli ata-sözleri ve deyimleri de olduğu gibi aynen yazan bir dostum geldi. Sen bu durumda ne yapıyorsun dedim. Kitabın ortasına yazıyorum demez mi? Yahu Çukurova'da bu iş bildiğiniz gibi değil, bizimkiler, "*Deliyi ne sinkaf et, ne sinkaf edil, gider her ikisini de önüne gelene söyler*" (Dikkat: Metnimizin buradan sonrasında 'sin kaf' kelimesi yerine '*şey etmek*' ifadesini kullanacağız).

'Ortaklık iyi olsaydı, iki kişi bir avrat alırdı.'

'Şeye sürtecek kadar bile akıl yok' diyorlar. "Bu edepsizlikler kitabın ortasına nasıl yazılır," dedim.

"Bilimde utanma, ayıp olmaz arkadaş deyip," 'kesip attı'.

Bu durumda günah benden gitmedi mi arkadaş?

Sonra gördüm ki bu işin hocaları, tez hazırlayan öğrencilerine, incele-nen bölge halkı kafaları kızınca (= sinirlenince) tepkilerini nasıl ifade ediyor-larsa, bunu da araştıracaksınız diye tembihte bulunuyorlar. Yani bölge ile ilgili ne kadar argo, okkalı küfür varsa kitabın ortasına yazılacak ki, 'sınıf geçilebilirsin'. Aman bizimkiler duymasınlar. Homurtularını iştir gibiyim: "*Ulan²⁰ adam okumayınan eşek mi olur bre!...*"

(Çukurova'da ağız kızılık ile ilgili hikâye örneklerine aşağıda yeniden döneceğiz.)

MURADIMIZ PARADOKSAL DİYALOG DEĞİL, KENDİMİZİ TANIMAK

'Ortaklık iyi olsaydı iki kişi bir avrat alırdı' gardaş.

Öyle deme, emmioğlu:

'El eli yur (= yıkar), el de yüzü yur'

19 Av. Osman Niyazi Müftüoğlu anlatıyor: Kadırlı'den .. bakan olmuştı. Makamında, bayanların da bulun-duğu bir ziyaretçi grubu vardı. Bakan Bey, meselesini halledemediği delikanlı bir hemşerisini iki de bir, "... d.şsaanı yediğim gara yiğenim," sözleriyle ikna etmeye çalışıyor, arada bir hazırdağı bayanlara, "E, bre hanım-lar, siz de gusura bakmayın," deyip, "... gara yiğenim," diye sözlerine devam ediyordu.

20 "Osmaniye ağzında, günümüz itibarıyla Edirne'de 'len', İstanbul'da 'lan, Denizli'de 'ülen', Adana'da 'ulan', Urfa'da 'lo' ve Giresun'da 'ula' gibi ünlemlere rastlamak mümkündür." Asım Erkoçak, age, s. 2 Asım Erkoçak, *Işık Hele Işık*, Tutibay Yayınları, Ankara, 1999. s. 237.

İlla iş ilişkisi kuracaksanız bunu akrabalarla yapmamalısınız. Zira 'G.te yakın yerden et yenmez'.

Az biraz Tecirlilik damarları tutabilir²¹:

'Tecirliyyik, borcumuz borç; ama ne inkar ederik, ne de öderik'.

Akrabalığı istismar edip:

'Hısımım, emmim oğlunun gelinin torunu, gadasını aldığım'.

'Yaz var güz var, hakkına ne söz var' ya da ağalık yarışına girip 'Sen ağa, ben ağa, bu ineği kim sağa' diyebilirler. Esasen bu mülâhazaların hepsi boşunadır. Zira: 'Oğlun akıllı malı n'edecen, oğlun deli malı n'edecen?'

Cimri insanlar için 'muh s.çıyor' derler. (= yani hemen acıkmamak için başvurulmuş bir tasarruf şekli.)

Bizimkilerin de 'ne arkasından gidilir, ne önünden gidilir'. Biraz geç kalsan bu sefer de: 'Ulan kendir mi s.çıyor bre' diye çıkışırılar. (= kendir: uzunca ip, sicim). Bu konudaki son öğütleri ise: 'Dışten artmaz, içten artar' olduğu hâlde, 'kitabın iki yüzünü de kendileri okurlar' ve içten artar deyip dururken: 'Çok şey etmeyinen çok guzlamaz' (guzlamak= kuzulamak, doğurmak) çelişkisinden de geri kalmazlar.

Evlenecelerde denklik aranır ya:

'Davul bile dengi dengine, dengi dengine' diye çalarmış.

Ama 'İki gönül bir olunca samanlık seyran olurmuş'.

Evlenecelik olan, 'İt s.çırmasını bile bilmeyen bir g.tü kızıl' (G.tü kızıl: Erişmiş, tembel, uyuşuk)²² iş o kadar da kolay değil, zira: 'Avrat tuz derse g.tün cız der'.

21 Bana, Düziçi'nde nüfusu en az olan oymak, Tecirli oymağıdır; Ceritler, Avşarlar, Bozdoğanlar gibi başka boy-lar, aşiretler, oymaklar daha kalabalık diyenler oldu. Tecirlilere çok takılıyorsun diyenler oldu. Doğrudur. Ben de Düziçi'nde pek çok kişiye Tecirli kimler diye sordum. Pek üstüne alınan çıkmadı. Bazıları Düziçi'nin aşağısın-daki köyleri işaret ettiler. Ona kalırsa benim ailem de Avşar. Peki, bunların ne önemi var? Avşar olduğum hâlde, "Döşümü döverek Tecirliyim diyebiliyorum," ifadesiyle söylemeye çalıştığım: Bazı tarihçilerin adını küfür gibi kullandığı, medenî hiçbir sıfatı yakıştıramadığı Tecirli oymağının bile şifahî kültürlerine bakıldığında bu zan ve ithamların asla hakikat olmadığı kolayca görülebilir. Bir süre devam eden fetret devrinde yaşanan sapmalar-dan yola çıkılarak oymakların bütün tarihine yapılan haksız isnatların ne kadar kolaycılık olduğu hemen anlaşılır. Bu yüzden, Tecirlilerin hakkını teslim etmek, bütün Çukurova'nın ve bölgede yaşayan aşiretlerin haklarını teslim etmektir de, o yüzden Tecirliliği vurguluyorum. Bu kadarcık takılmaya da hakkım var diye düşünüyorum.

22 Bu söze ilişkin bölgeden bir diyalog örneği: "Evlensene Keloğlan / Para yok / Çalışsana Keloğlan / G.t kızıl!"

Allah büyüktür yahu:

'Nasıl olsa bir it bir deriyi sürür'.

Sürür sürümesine de *'İt yaza çıkar ama derisi ne çeker ancak kendisi bilir'.*

Son hüküm: *'Allah deldiği boğazı boş bırakmaz'.*

Bırakmaz, 'Rızık veren Allah', âmenna, ama haddini bilmeyen densizlere de iki çift lafımız var:

Ağzına sokacağı yok

Üstüne örteceği yok

Deyyus birini daha almış

Sanırsın şey edeceği yok

* * *

Tabii ki romantiğiz ama üslup başka:

Nasıl ki hasretlerimizi;

Dest bûsı arzusuyla ger ölürsem dostlar

Kuze eylen toprağım sunun ânınla yâre su

(Fuzuli)

İfadesiyle değil de: *'İtler yese de beni oralarda bir yerlere s.çsa'* vecizemizle anlatıyorsak, İstanbulluların *'ağır ol da, molla desinler'* diye ifade ettiği ağırbaşlılığımızı da:

'Ağır taş ile batman döverler, yeğni taş ile kış silerler' diyerek anlatırız.

Yeğni olmak gibi cahil olmak da fenadır. Aman dikkat:

'Cahil ile şaka yapma küstürün, cam ile g.t silme kestirin'.

* * *

Bölgede ayının yavrusuna 'malak' denmektedir. Ayılar yavrularını sevrerken çoğu zaman, duygu ve hareketlerini kontrol edemeyip yavrularını yara bere içinde bırakırlarmış.

Sevginizi ifade şekliniz, can yakıcı hâller alıp, mâşuku ıstırap içinde bırakıyorsa; o ifade şekli, *'Ayının, malak sevdiği gibi sevmektir'.*

Böyle sevmek: *'Allah'ına kadar sevmek'* demektir bir bakıma.

* * *

'Esme ey bâd esme, cânan incinir' imiş, pöh!

Doğrusu şudur:

*Ela gözlerini sevdiceğim kel kız
Benim gönlüm sana düştü gürpeden
Eğil bir kez al yanaktan öpeyim
Camız suya s.çar gibi şarpadan*
(Anonim)

BUNLAR NASIL BİR LÂFLAR? TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜKLERİNDE BULUNMAYAN LÂFLAR

Bir Cerene Av Olmak kitabımızda değirmenden de söz etmiş, değirmende sıranın önemini vurgulamış ve sıra tartışmasında ‘*Sen bilin deyince, değirmende dövüş olmaz*’ atasözünü, ‘hak kaşığı’, ‘değirmen bazlaması’, ‘uğra’ sözlerini de açıklamaya çalışmıştık.²³

Bir su değirmeninin parçalarını sayabilsek ve açıklasak, hatta bir çizimle anlatabilsek ne iyi olur, ama ne su değirmeni kaldı, ne de yeni nesiller bunları bilebilir? Mesela: ‘Değirmen şakıldağı’ hangi görevi görür? Âh, değirmen mi kaldı ki şakıldağı kalsın ve bilinsin! Hani atasözümüz der ya: “*Değirmen sele gitmiş; sen şakıldağını soruyorsun.*”

Gündeşlioglu Hikâyesi’nde Âşık Karayiğit Osman, değirmene buğday öğütmek için gelenlere ‘nöbetçi’ sözünden başka bir şey demiyor. Değirmene gelenlerin tek isim ve sıfatı var: Nöbetçi.

Dişenti: Değirmende asıl işi gören değirmenin taşlarıdır.

Buğday bu taşların dişleri arasında öğütülür ve una dönüşür.

Bir süre sonra bu dişler aşınır ve düzleşir. O zaman üst taş yeniden çintilerek (çintmek= sert bir cisimle vurarak taşı öğütecek hâle getirmek) dişlenirler. Buna ‘taşı dişlemek’ denir.

Yeni dişlenen taşlarla öğütülen ilk keleteye kaçınılmaz olarak taş kırıkları karışır. Öğütülen bu ilk una ‘*dişenti*’ denir. Yenirken hemen dişe taş kırıkları dokunur. O undan yapılan ekmeği yemek bir eziyete dönüşür. Biz bu kelimeyi alır, konuşurken, hâlleşirken sık sık can sıkın, can yakan, gönül’ yaralayan insanlara sıfat olarak ekleriz: Dişenti.

Anlayacağınız değirmenle ilgili pek çok terimi insanlara taşımaktan beri duramayız. Boş boş konuşan, durmadan gevezelik eden densizler, ‘*değirmen şakıldağı*’ değildir de nedir?

‘*Şak şakı*’ da aşağı yukarı aynı anlamda kullanılır.

²³ Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, Çati Yayınları, İstanbul, 2009, s. 202.

ELİNE, BELİNE, DİLİNE SAHİP OL VEYA ÇALMA EL KAPISINI EL UCUYLA

Başlık parası yakın zamanlara kadar yaygındı.

Safça bir kız başlık parası konuşulurken anne babasını uyarmış:

"Ali edemde ne kadar duracağımı Allah bilir, başlığı çok fazla almayın," diye.

Kız kaçırmak ancak son çare olup, ölümü bile göze alarak başvuru bir yoldu.²⁴

'Ergen oğlan genç kızdan gönüllü gerek' sözüyle, genç kızlar ne kadar edepli, ağırbaşlı ve hanımefendi olmalıysa, delikanlıların da en az onlar kadar beyefendi, güvenilir ve dürüst olmaları gerektiği ifade edilir.

Evlenilmeyecek bir kızın kapısına asla yaklaşılamaz, yanlış anlaşılacak bir tavır gösterilemez. *'Eline, diline, beline sahip olacaksın'*. Zira ilahî adaletin tecellisi çok ağır olabilir: Eline, diline, beline sahip olmanın bizimkilerce söylenen benzer şekli şudur:

*Çalma el kapısını el ucuyla
Çalarlar kapını el gücüyle*

KIYICILIK ÖRNEKLERİ

Evlenip çocuğu olursa bu kere de en büyük derdi adını koymaktır. Araştırmacı Asım Erkoçak'ın tespit ettiği üzere:

'Haruniyeli (Düziçili) kadının biri, "Çocuk doğurma ne ki, iş adını koymak," demiş.

Bazen ne kadar da kıyıcı olabiliyorlar? Ciddi bir vuruşma hazırlığında ki bir ana çocuklarından birini: *'Onun için de bir ibrik su dökünmedim derim'* diyerek gözden çıkarabilir. Anlayın işte, gözden çıkarılan çocuk *'bir boy abdestlik işten'* ibaret oluyor.

²⁴ Kız kaçırma ile ilgili Ali Küçük bir anısını anlatıyor: "Emmim rahmatlık şindiki Elif yengeminen anlaşmış. Bir gün akşamınan bir telâş bizim bura gelir. Böyle böyle, ben bir gız kaçırıldım sen bizi gece mece demiyecin gayıgının öteaçeye (= Pirsultanlı'nın karşı tarafı Andırın tarafı. Arada Aslantaş Barajı bulunmaktadır) geçiricin. Neyse barajın kenarına endik, orada bir gayık varmış. O da tosbayınan kilitli. Gayığın tosbasını gundura örsüyünen zorunan gırdık. Ben onları garşıya geçirdim, Dırdıbtılı'nın altına gadar savuşdurdum. Oradan geri döndümüdü; gulama mı çalınmış, ne kenardan bir ses geliyo. Ben de düşündüm ki adamların habarı olmuş, tosbayı da gırdık ya... zaten oralarda başga da gayık yoğudu. Elimde de bir dolma tüfek var. Ordan bakdım bu tarafa gelmeden Karaalilerin o başdan geldim. Aga yarın beri başına geldim, salganın beri vuracak yerinden atıldım geldim beri açeye. Pırtıyı da gafama doladım. Kenara gadar geldim üstümü geyindim, eve geldim. Eve geldimi-di babam rahmatlık yatmamış bekliyo. Heç seslenmedim vardım içeri yaddım. Sabanan gıyarnat gopardılar. Aboov küküriyolar Allah etmeye gızın dayıları: Asang, keserig, biçerig... Gız gönüllü geddi. Ede altı sene kaldılar öteaçede. Altı sene sonra geldiler barıştılar." Onur Eker, Mezuniyet Tezi, Düziçi Pirsultanlı köyünden.

Bir başka kıyıcılık örneğini ise, tamir edilen tüfeği karşı yamaçta ekin biçen birine nişan alıp ateş ederek sınayan -Tecirlinin değil- densizin hikâyesinde de göreceğiz:

“Bundan olsa olsa yetmiş sene evvel Aslantaş’ta Acacak Ömer derler biri vardı. Alıcı vurucu adamlardandı.

Andırın’da da Türkmen Ali’nin oğulları vardı. Üç kişi. Bunlar da oranın alıp vurucusu. Âşık âşığı çekemez, usta ustayı çekemez, güreşçi pehlivan pehlivanı çekemez. Bu tek onlar üç kişi.

Babasına da Türkmen Ali dermiş onların. Hâlâ şimdi o Türkmenler var.

Bir gün oğluna dedi ki, büyük oğluna— Oğlum Sülemen, git şu Tecirli’de bir Açacak mı, örtecek mi bir adam varımış; git şunun hesabını kesiver gel dedi. Adam ordan Ceyhan’ı geçti. Buradan Osmaniye’nin altından Araplı’ya vardı. Bir ağanın evine misafir oldu.

Açacak da o günün behrinde Maraş’a tüfek yaptırmaya gitmişler iki arkadaş. Onlar da tüfekleri yaptırdılar. Bizim Hoğdu der bir yaylalığımız var, ora doğru gelince bunlar oturmuş sigara içiyorlar. Bileâliklinin iki tanesi de orda ekin biçiyorlarmış.

Bre ulan, bu tüfekleri de yaptırdık amma bir şeye de sıkmadık dediler.

Açacak dedi ki: Ulan, aha şu Bileâlikliye sık bakalım dedi.

Çakmaklı tüfek. Herif tüfeği çenesine alıp da gerekli yerine çöktüydü, taak!.. Bileâlikli yere yıkıldı. Tamiri kötü değil imiş dediler.

Arkadaşı dedi ki: Ulan, şo batasıya da sen sık dedi. Ne bağırıp oturuyor orda. Ötekini de o vurunca, senin tüfek de fena değilmiş dediler.”²⁵

‘Bir Günün Beyliği de Beylik’

Çukurova’da dirlik ve düzenliğin devlet tarafından değil de, halk tarafından sağlanması Osmanlı’nın sözümlerine ona iskânından sonra bile devam etti. Âşık İspir Onbaşı, *Karacaoğlan Hikâyesi*’ni anlatırken, “O zamanlar buralarda hükümet biraz kısaydı,” diyor. Bu ‘kısaydı’ sözü, devlet gücü yoktu demeye geliyor.

1970’li yıllarda bile Topçu Elif Babaanne ne zaman bir densizlik eden görse, “Bre bir yiğit yok mu şunu kötekleyecek,” diye dövünürdü. Dirlik düzenliğin sağlanması için aklına asla, polis, jandarma gibi güvenlik güçleri gelmezdi.

‘Yiğitlik vurmak ile ağalık, beylik vermek ile’.

25 Prof. Dr. İsmail Görkem, Sözlü Arşivi, Âşık Kirik Ali (Altun) ile görüşme kaydı, 1. kaset, 20. dakika... Hikâyenin sonunda Açacak Ömer pusuda öldürülür. Uzun bir ağıt yakılır. Ağıt için bakınız Prof. Dr. İsmail Görkem, *Türk Edebiyatında Ağıtlar, Çukurova Ağıtları*, Ankara, 2001, s. 280.

‘Bir günün beyliği de beylik’.

Eğer bir günlüğüne bile beysiz kalınırsa, yani ‘*bey bellisiz, meydan issiz*’ ise, vay gele Türkmen’in başına.

Bu durumda ‘*batman çağıla karışmış*’ demektir. Bu da, toplumda dirlik düzenliğin temeli olan her türlü ölçünün kaybedildiği anlamına gelir.

O zaman da ‘*Çingene çalar, birileri oynar*’. Ama Türkmen yastadır.

Peki dirlik düzenlik neden bu kadar önemlidir?

Zira Osmanlı’nın İlâ-yı Kelimetullah gayesi ile devlet-i ebed müddet ideali bütün Türkmen boylarının öz ülküsüdür.

Önü açık olan Kayı boyu gibi batıda olsaydık, bizim de fütuhatlarımız olurdu. Gâvur Dağları ile Torosların arasında sıkıştık kaldık. ‘*Yerimiz dar geldi*’.

Bütün oymaklar, birbirimiz ile boğuştuk durduk. Sonra Osmanlı geldi. Önce biz Tecirliilere o kadar kolay ‘diş geçiremedi’ sonra ‘hopurumuzu çıkardı’. Daha sonra, eskiden sürgünlerle perişan ettiği Cerit’i bir tevir (= çeşit) kırdı; Avşar’ı bir tevir, Bozdoğanlı’yı bir tevir kırdı.

‘Yaşasın Yüz Milyonluk Türkiye’

Bu kırılmalar sonrasında Cumhuriyet’e erişince her aile on, on beş çocuk sahibi oldu. Nurlar içinde yatası, yattığı yerler Cennet olası, rahmetli anam Koca Hayriye on iki doğum yaptı.

İkinci nesilde de bu devam etti. Benden büyüklerin, daha doğru bir ifadeyle ailede okuyamayanların her birinin en az altı çocuğu oldu.

Bizim nesil batılılaşmaya-yabancılaşmaya başladı ve çocuk sayısı ikiyi geçmez oldu. Talihsiz ‘12 Eylül öncesi döneminde’ gençlerin ‘bizim takım-dan’ olanları, avazımız çıktığı kadar ‘yaşasın yüz milyonluk büyük Türkiye’ gibi sloganlar atıp durduk, ama işin başına geçince, biz de yerimizde saydık. Çocuk sayısı ikicik, Türkiye hâlen 70 milyon.

MIKDANLI²⁶

Mıkdanlı diye, buğdaya arpa karıştırılmasına denir.

İş bu kadar sade değil tabii. Çocukluğumuzda, yoksulluk had safhadaydı. Ekilip biçilen alanlar çok azdı. Bu yüzden bahar gelmeden buğday kıtlığı yaşanmaya başlanırdı.

Buğdayı idareli kullanmak için arpa ile karıştırılır ve öğütülerek un yapılırdı. İşte bu karışıma mıkdanlı denirdi.

Arı olmayan, karışık, anlamlarında da kullanıldığı olurdu.

Âşık Mehmet Ova, *Öksüz Ali Hikâyesi*’nde, “*Gelin kız birbirine*

26 Mıkdanlı: Miktarlı, belli bir oranda, belli bir miktarla.

karışmış, mikdanlı olmuş,” derken bunu kast etmektedir.²⁷ Başka bir tasarruf şekli de, buğday ununa sakızlık pürçeği, yani çiçeği, karıştırılarak bazlama veya ekmek yapılmasıydı. Bahar sonuna doğru buğdayları tükenen fakir köylüler, ekin biçilene kadar unlarına sakızlık çiçeğini katmak zorundaydılar. Tasarruf için bile olsa bu güzel bir yiyecekti.

DÜŞÜNÜ HEYKETLERKEN OYNAŞINI HEYKETLEMEK

Heykâ: Hikâye,

Heyketlemek: Hikâye etmek,

Düş heyketlemek: Düşünü yorumlamak, anlatmak.

Oynaş: Bildiğiniz bir lâf.

Geldik zurnanın zırt dediği yere:

Düşünü heyketlerken, oynasını heyketlemek: Bir boşboğazın, gevezenin rüyasını anlatırken, talihsizce gerçek hayattaki hatalarını, zaafalarını anlatması.

Mesela ben, kimilerine göre, *Bir Cerene Av Olmak* kitabımdaki aynı isimli heykâde²⁸ güya bunu yapmışım. İftira efendim. ‘İstemez lafidır’ ve de ‘gara çalma’dır. Asla kabul etmem. O kitapta da yazdım; böyle bir çağrışım varsa -ki, yok- bu Düziçi folklorunun ‘delisi tuttuğu’ içindir. Abdal Hayri, Ceren Türküsü’nü o kadar içten çalmasaydı, ben o hâllere düşer miydim?

Benimki, şair Orhan Veli’nin: ‘*Kâzım’ın türküsünü söylerler Üsküdar’da efkârlanırım*’ hesabı.

Kaldı ki, her Çukurovalı’nın gönlünde bir Ceren yatar.

Dünya edebiyatında vaziyeti bizim düşünüyü heyketlerken oynasını heyketlemek ‘vecizemize’ uyan yazarlar da var elbette. *Madame Bovary* romanının yazarı Gustave Flaubert keferesinin, roman kahramanı için, “Emma benim!” demesi veya A. H. Tanpınar’ın *Huzur* romanındaki Mümtaz’ın kendisi olduğunu beyan etmesi gibi.

Biz yine de kısa keselim; ne olur ne olmaz; ‘elin dediğini sah(i) etmemek’ lâzım, zira:

“Lâf lâfi açar; lâf da kıcı açar.”

²⁷ Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, İstanbul, 2009, s. 129.

²⁸ Bekir İşlek *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul, 2010, s. 99.

ADI BATASICA

Ocağı batasica gibi söylenen beddualardan biri de ‘adı batasica’dır.

Artık bu beddua, adı anılmak istenmeyen domuzun ismi olmuştur. Anacaksak beddua şeklinde anmalıyız. Tabii bu konuda Tecirliilerin dindarlık payını, ihlâsını, dinî hassasiyetini unutmamak lâzım. Ne de olsa domuz necistir. Etini yemek haramdır.

Şaka bir yana, 1950’li yıllarda bile Düziçi ve Çukurova’da domuz varlığı hayli yoğundu. Sonra nesli kesildi. Adı battı. Ben bizimkilerin duasının nasıl da bire bir kabul edildiğine şaşardım. Zaman zaman ‘gölük öleti yüzünden’ olmuştur diye düşündüğüm olurdu. (Gölük: Atlar. Ölet: Kıran, salgın hâlinde ölüm). Domuzların, kırana uğramış gölüklerin etlerini yiyip, ‘bire kadar kırıldıklarına’ inanırdım.

Çocukluk işte. Asıl sebebe bakar mısınız? (Derleme bizim Pirsultanlı köyümüzden yapılmıştır).

Domuz ile ilgili Ali Küçük şunları anlatmaktadır:

“Bundan otuz yıl öncesine kadar domuz sürü sürü gezerdi. Ekin goymaz batırırdı. Ekinin içine taka dutarıdık. Sabaha kadar sapan daşıyla daşlarırdık, bağırırdık. Sabaha kadar daşlamamıza rağmen, yine de ekinin bir kenarını bozardı ki, o kadar çoğudu. Hökümet mahsülü gurtarmak için silâh verdi köylüye. Guyruk addı atgın atıyo, gimî kırk tana elli tana altmış tana atkın atılırdı... Bunu bulacaksın. O zamanlar Cuma günleri çalışılmaz boş durulurdu; ekin biçilmezidi, çit sürülmezidi. Şindinin Pazarı Cumaydı. Cuma günü adıbatası (= domuz) avlanırdı. Cuma günü köyün adamı toplanırdı, gelmeyene para cezası atardı muhtar. Ormanı önünden toplarıdık, arkasından dıkılıp adıbatasıyı vururuduk. Gaç tana vurduysak onların hepsinin guyruğu kesilir sonra da ilçeye gönderiliridi. Sırf bu ekini gurtarmak için...”²⁹

Bizimkiler Han Mahmut Hikâyesi’ndeki bir atışmanın aşağıdaki bölümünü çok iyi bilirler, ama ekinlerin çevresine susam (= küncü) ekmeyi akıllarına getirememişler demek ki:

O nedir ki, yol ediyor denizi

O nedir ki görsediyor (= gösteriyor) benizi

O nedir ki uyuz eder domuzu

Usta isen bunu bilmeli çocuk

O nedir ki uyuz eder domuzu

Âşık isen bunu bilirsın çocuk

*Gemi gemi yol ediyor denizi
Ayna (= cebinde varsa) görse diyor benizi
Küncü derler uyuz eder domuzu
Ben onu bilirim, sen git öğren gel*

*Küncü derler uyuz eder domuzu
Ben onu bilirim, sen git öğren gel*

CİN /CİNDARLIK

Çukurova’da, özellikle Osmaniye ili, Düziçi ilçesi ve çevresinde cinlerle ilgili inançlar hayli fazladır.

Cinlerin gözle görülemeyen, olağanüstü güçlere sahip varlıklar olduğu kabul edilir.

Genellikle mezarlıklarda, zibilliklerde (Zibil: Çöp. Zibillik: Çöplük) veya viranelerde yaşadıklarına inanılır.

Cinler, kedi kılığına, keçi kılığına, it kılığına girebilirler, ama koyun kılığına asla giremezler. İnanca göre, koyun kılığına ancak melekler girebilirler.

Mezarlıklar cinlerin de barınakları olup tekin yerler değildir.

Bu inanış bazen acıklı olayların yaşanmasına yol açar:

“Bir gece vakti, bir arkadaş grubu evde sohbet ederken bahse tutuşurlar. Bahis, mezarlıktan ve cinlerden korkmadığını iddia eden bir kişinin köyün mezarlığına gidip bir kazık çakıp dönebilmesi üzerinedir. Korkusuz adam, kazığı alır ve mezarlığa gider. Yere çömelerek, kazığı mezarlığın uygun bir yerine çakar. İşini bitirip tam kalkacağı zaman cinler eteğinden tutarak kalmasına izin vermezler. Kahramanımız korkudan oracıkta ölüverir.

Uzun müddet dönmeyen arkadaşlarını merak eden diğerleri, ellerinde fenerlerle mezarlığa giderler ve bakarlar ki, bahisçi arkadaş kazığı eteğinin üstünden, yani eteğiyle birlikte yere çakmış, yerde yatıyor.

* * *

Cinlerle ancak ‘cindarlar’ baş edebilir. İlgili *Kuran-ı Kerim* ayetlerinden de faydalanarak cinler üzerinde tasarrufta bulunan kimselere ‘cindar’ denir. Kimi cindarların *Kuran-ı Kerim*’e saygısızlık edip kutsal kitabı kışlarının altında taşıdıkları, cinler üzerinde tasarrufta bulunmanın bedelini böyle zındıklıklarla ödedikleri de inanışlar arasındadır.

Buna mukabil ‘oğlanlık muskası’, ‘kurtağzı bağlama’, ‘nazarlık muskası’ gibi muskaları yazarlar samimi ve masumdurlar. Bunlar için zındıklık gibi suçlamalar yapılamaz.

Ne var ki, bu masum yazıcıların da zaman zaman ağır bedeller ödedikleri vâkidir:

Geçmiş yüzyıllarda Çukurova'nın bir köyünde delikanlının biri bir kıza âşık olur. Kızı bir başkasına nişanlarlar. Delikanlı işin neticelenmemesi için bir hocaya gider ve bedeli her ne ise ödeyeceğim, bu işi durdur ve kızın gönlünü bana yap diye yalvarır.

Hoca, "Sen hiç merak etme, ben bir 'şirinlik muskası' yazarım o iş tamam!" diye delikanlıya söz verir.

Kızın sözü kesilir, nişanı yapılır; delikanlı her gelişmede hocanın kapısını çalar. Hoca ise, her seferinde rahat olmasını kızın öbürünün değil, kendisinin olacağını söyler.

Düğün günleri yaklaşır, delikanlı yine hocaya koşar. Hoca kendinden emin bir edayla düğünün gerçekleşmeyeceğini vaat eder, ama düğün gerçekleşir. Bahtsız âşık ise talihsiz hocayı silâhla vurarak öldürür.

* * *

Aslında cindarlığı maharetle icra eden hocalar da yaşamıştır.

Başka pek çok hocanın yukarıdakine benzer olaylarda bir '*şirinlik muskası*' yazarak gönülsüz kızları âşıklarına ısındırdıkları görülmüştür.

Hatta bazılarının, bir keçi postunu 'nefes gücüyle' yürüttüğü, hareket ettirdiği bile müşahade edilmiştir.

* * *

Nefesi güçlü bir hocanın don yumakta olan (= çamaşır yıkamak) bir kadını göstererek, "Şimdi bu kadını evine kadar göndereceğim ve geri getireceğim," dedikten sonra kadının, hazırunun şaşkın bakışları arasında eve kadar gidip geldiği Düziçi köylerinde anlatılır durur.

* * *

Çocuklarda görülen epilepsi hastalığına '*oğlanlık tutması*' veya '*eserlenmek*' denir. Epilepsinin bölgede yegâne tedavi yolu muskadır. Muskanın bu çeşidine '*oğlanlık muskası*' denir.

* * *

Muska bir kâğıda yazılır ve kâğıt üçgen şeklinde katlanır. Genelde kısadır.

Uzun yazılan muskalar sigara b6reği şeklinde katlanır, sarılır. Buna da 'mutlak' denir. 'Hamaylı' dendiği de olur.

Bu mutlak s6z6, sanki yazılanın kesin olarak işe yarayacağını anlatır.

* * *

Muskacılık zor iştir. Başı ağrıyanların, kendisine veya sevdiği birine nazar değdiğine inananların muska yazdırmak istediği gibi, ineği yeteri kadar s6t vermeyenler bile hocadan muska isteyebilir.

Âşık K6roğlu, (= Mehmet Demirci) aşağıdaki d6rtl6kte nazar değmesin diye sevdiğine muska takmasını tavsiye ediyor:

*Âşıklar s6ylerler g6zelin methin
Ne olur sen seni engelden sakın
Sağına soluna bir muska takın
Bu millet 6r6d6r g6z6nen seni*

Âşık Hacı'nın da tavsiyesi muska takması y6n6nde:

*Ne kadar methetsem o kadar g6zel
G6ren cahillerin bağrını ezer
Hamaylı takının olmasın nazar
G6zle g6rd6m r6ya değil d6ř değil*

* * *

Muskacılıkta ř6yle ilginç olaylar da yaşandığı olur:

YAKMA / BUZAĞI MUSKASI

K6y6m6zde ablamdan derleme yapıyordum. Bir ara ř6yle bir olay anlattı:

"Bizim bir inek varıdı. Buzağısı 6ld6. Komşumuzun da' ineği 6ld6. O ineğin buzağısını 'buuklu' aldık. 6len buzağının derisini y6zd6k, aldığımız buzağının sırtına bağladık. Fakat inek, buzağıyı kabul edip emzirmedi. Kayınvalide dedi ki: Gidin Molla Mustuk Ahmet'e bir muska yazdırın. Eşim gitti. Molla Mustuk Ahmet, ř6yle ufak bir taş almış, K6t6 K6y'6n taşından. Bunu demiş, yere koyun, 6st6ne bir ataş yakın, bu gızdıka o inek buzağıyı emzirir demiş.

30 D6zii s6zl6ę6nde 'buuklu' deyimini, bir mala yarı yarıya ortak olmayı ifade eder.

Şöyle bir atas yakiverdim. Daşı oraya goydu. İneği de şuradaki eğrelti ağacına bağladıydık. İnek buzağıyı emzireceğim diye öyle zorlatıyor ki, nerdeyse bağlandığı ağacı kökünden sökecek. Buzağıyı yanına emzirmeye götürdük, emmeye başladı. İnek emzirmeye tepki göstermediği gibi, buzağının üstündeki deriyi öyle bir yalıyor ki, deriyi bağladığımız yerden çıkardı. O günden sonra kendi buzağısı gibi şefkatle emzirmeye devam etti.”³¹

SİDİKLİK BAĞLAMAK

Cindarlığı hakkıyla yapanlar, bazen okuyup üfleyerek farklı tasarruflarda da bulunabilirler:

Olay Düziçi ilçesi Pirsultanlı köyünde yaşanmıştır. Köylülerden biri anlatıyor:

“Bir akşam bizim evde oturup çay içiyorduk. İçimizde bir de cindar hoca vardı. Hoca isterse içimizden birinin sidikliğini bağlayabileceğini ve kendisi okursa, müsaade ederse, çözerse, o kişinin ancak o zaman işeyebileceğini söyledi.

Cehalet kötü şey, ben bu iddiaya şiddetle karşı çıktım. Kesinlikle olmaz dedim. Hoca güldü geçti. Biraz sonra ayak yoluna gittim, ama ıkınıyorum, sıkınıyorum işeyemiyorum.

Çaresiz odaya geri döndüm. Döndüm, ama kıvranıp duruyorum. Hoca şefkatle ve tebessümle, bir sıkıntın mı var evladım, dedi?

Hem de ne sıkıntı. Ellerini öpüp, özürler diledim, tövbeler ettim de hoca affetti. Çıkıp rahatlayabildim.”

* * *

Nohut / Hırsız Şişirmek:

Cindarların, hırsızlık olaylarının faillerini bulmak gibi marifetleri de vardır. Değerli eşyaları kaybolanlar bu cindarlara başvurur. Cindar bir avuç nohut alır. Okur ve suya ıslatır. Okunmuş nohut suda şiştikçe hırsız da bulunduğu yerde şişer. Tâ ki, çalınan eşyalar sahibine teslim edilene ve tılsım bozulana kadar.

ÇAĞDAŞ BİR MUSKACI

Emekli Öğretmen, Adana İl Kültür Müdürlüğü görevinde de bulunmuş Mehmet Göl hocam, Düziçi Öğretmen Okulu’nda Din Kültürü dersi öğretmenimdi. Din Kültürü derslerinin sonunda ne eder eyler, eli kulağa atar; bir

³¹ Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul, 2010, s. 200.

‘Ceren Türküsü’ tuttururdu. Dedik ya: “Her Çukurovalının gönlünde bir Ceren yatar,” diye!

Mehmet Göl hocam, yazıcılar horantamıza aşağıdaki yazısıyla katıldı:
“Sevgili Bekir.

Düziçi kültüründe soyut kavramların hâlen yaşıyor olması çok önemlidir. Genelde bu kavramların varlığına inanılması ve bu kavramlarla ilgili yaşananlar, anlatılanlar daha da önemlidir.

Anlatılanların görerek bile olsa, gerçek olup olmadığı tartışılmaz. Çünkü bu aşamada devreye batıl da olsa, hurafe de olsa, inanç girer.

Muska yazılınca başının ağrısının kesileceğine inanan insanın gerçekten de başının ağrması kesilir. Sana bu konuda yaşadığım bir olayı anlatacağım. Bizim Meyrem’i cinler sık sık dövermiş. Zavallı, cinlerden dayak yemekten gına gelmiş. Rahmetli anama anlatmış. Memmed Agam bana bir muska yazsın; biktım usandım bunların elinden demiş. Durdu’nun da (= kocası) bana heç faydası olmaya demiş. Anam rahmetli bana anlattı. Ben de tamam dedim. Meyrem’le konuştum. Bak, sana bir muska yazacağım. Yanına cinler, şeytanlar uğrayamazlar dedim. Zamanı uzatarak Meyrem’i şartlandırımdım. Bir gün muskayı yazıp Meyrem’i çağırdım. Nasıl kullanacağını anlattım. Akşam üstü, özenerek üçgen şekline getirdiğim muskayı eline verdim. Muskayı açarsan tilsimi bozulur diye iyice tembih ettim. Açsa bile köyde o yazıyı okuyacak kimse yoktu. Temiz bir tasın içine biraz su koyacaksın. Muskayı da suyun içine koyacaksın. Yatarken bismillâh deyip suyu içeceksin. Muskayı sağ kulağının altına yerleştirip, üstüne yatacaksın. Senin yanına bir daha ne şeytan uğrar, ne de cin...

Bu işi üç gün devamlı yapacaksın. Korkmayacaksın...

Meyrem üç gün sonra rahmetli anama söylüyor. Memmed Aga’nın elini öpeceğim. Kurtuldum diyor. O gün bu gündür cinler bizim Meyrem’in yanına uğramıyor.

Yazdığım muskanın içeriğini sorma. Merak bile etme... Bildiğin gibi...

Sevgili Bekir

Düziçi kültüründe oğlanlık tutması, al basması ile beraber anılır. O söylediğin hastalığa tutulanlar için (al basmış, oğlanlık tutmuş) derler. Olayın bir de bu yönünü irdele.

Kendinin olmayan buzağıyı alması için ineğe yapılan işlemin adına ‘yakma’ denir.

Yani başka bir inekten doğan buzağı başka bir ineğe yakılır. Yakılma işleminden sonra, genel olarak inek buzağıyı alır Yani kabul eder. Ancak bu işlemi herkes yapamaz.

Bizim köyde bu işlemi rahmetli Garıcık Goca yapardı.

Bir keçiye bu yakma işlemini yaparken gördüğümü anımsıyorum.

*Sanırım daha diyeceklerimiz olur.
Sevgiyle kal."*

Mehmet Göl.

* * *

Kurt Ağzı Bağlamak:

Dağda kaybolan hayvanı, gece vahşi hayvanların yememesi için bir bıçağa okunup üflenir ve ağzı kapatılır. O gece kaybolan hayvanın korunacağına inanılır.

* * *

Eşiğe Oturmak:

Uğursuzluk getirir.

* * *

Nazar Değmesi:

Nazar değmesi çok rastlanan, yaşanan bir -batıl inanç değil- vakıadır. 'Göğ' (= mavi, çakır) gözlülerin nazarlarının daha çok değdiğine inanılır.

Bu yüzden nazar muskası çok yaygındır. Ne var ki, bazı nazarları muska bile engelleyemez.

Mesela yayladasınız ve besili bir tekeye göz koydunuz. Hemen bu güçlü nazar sahibine rica edersiniz. Onun yürekten bir bakmasıyla ossaat teke yere yuvarlanır kalır. Arkasından gelsin 'çaman' (= külbastı) ziyafeti.

Sadece canlılara değil bazen cansızlara bile nazar değdiği olur.

Bizim Pirsultanlı köyümüze ilk şose yolu yapan dozere, affetmez nazarıyla ünlü Habip Koca'nın, "Aboo! Bu makine de dağdeviren imiş," demesiyle dozer 'hırpadak' (= birdenbire, anında) duruvermiş ve on günde zor tamir edilebilmiştir.

* * *

Nazar değmesin diye sadece muska yazılmaz. Görkemli ekin tarlaları-na bir sıriğin ucuna yerleştirilerek dikilen ve ilk bakışta nazarları celbeden hayvan kafatasları da bazen nazar muskası vazifesini görür.

DOKSANCİK CÜCÜĞÜ

'Cücük' sözü, Çukurova'da bazen kuşların en zayıfı, güçsüzü için kullanılır.

‘Çalı’, zavallı cücüğe göre biraz daha güçlüdür.

Cücük, çalıya sığındıysa, ona göre biraz daha güçlü olan çalı; avcısı ne kadar zalim, kaba, güçlü, bedeli ne kadar ağır olursa olsun, onu saklamadan edemez. O kadcılık gücüyle, zalime karşı duruşu, ciddi bir hüküm ifade eder.

Mert bir çalı bulmak cücükler için her zaman mümkündür, ama insanoğlunun merdini bulmak o kadar kolay mıdır bilinmez. İnsanoğlu bazen çalının cücüğe gösterdiği mertliği gösteremeyebilir. O zaman da *Öksüz Ali Hikâyesi*’nin sonunda söylendiği gibi, “Bir cücük bir çalıya sığınır, sen bir çalı kadar bile olamadın mı?”³² diye aşağılanmayı hak eder.

Bu cücük ve çalı temaları, Âşık Mustafa Köse’nin anlattığı *Beyoğlu Hikâyesi*’nde de benzer bir durumda kullanılmıştır:

*Zekiye de sözlerimi haklıyo
Var nişanlım yollarını bekliyo
Bir çalı da bir cücüğü saklıyo
Çalı kadar hükmün (de) yoğunmuş şahım*

Doksancık cücüğü küçücüktür. Sığınacak mert bir çalı bulup bütün yazı, kış aylarını üşümeden geçirebilmek için hazırlanmakla geçirir. Ona göre kış doksan gündür ve korkuludur. Yanlış sayıp yanılmaya hiç gelmez. Bu yüzden doksan tane taşı sayıp yazdan yuvaya taşır. Kışın ilk soğuk gününden itibaren yuvasına girip her gün bir taşı dışarı atar. İnanır ki, son taşı dışarı attığı gün kış bitmiş, bahar başlamıştır. Artık yuvasından çıkabilir.

KOCAKARININ KIŞI

Kocakarı ise, doksancık cücüğü kadar ihtiyatlı değildir.

Mart gelmiştir. ‘Güneşin yağı’ (= ısıtma gücü) iyileşmiş. Göz açtırmayan zemheri soğukları geride kalmıştır.

Kocakarı bir derenin, ‘dulda’ (= kuytu) bir yerinde ‘don’ (= çamaşır) yumaktadır. Hemen yan tarafında da keçilerinin emilikleri (= keçi yavrusu) otlamakta, keyifle zıplayıp oynamaktadır.

Kocakarı o iyimserlikle ‘martın kapıdan baktırıp, kazma kürek yak-tırdığını’ unutup emiliklerin keyfine kapılıp martı çileden çıkaracak bir türkü tutturur:

*Mart mart marnacığım
Mart g.tüne parmacığım
Hoo gareler, ho gareler*

32 Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, s. 155.

(Burada -mişli geçmiş zamana geçiyoruz)

Bu densiz türküyü duyan Mart ayının ‘yüzü azmış’ (= suratı asılmış). Gazaba gelmiş. Biraz sonra ufukta kara kara bulutlar yoğunlaşmış. Gök gürlemeye, şimşekler çakmaya başlamış. Bardaktan boşanırcasına yağmurlar, dolu, gıcı (= dolu küçük taneli yağarsa adı gıcıdır) ne varsa ortalık sel sele gitmiş.

Don kazanını, çamaşırları, emilikleri silip süpürmüş. Kocakarı selden canını zor kurtarmış.

Mart o günden sonra her yıl, aynı günlerde aynı gazapla esmiş, gürlemiş, yağmış.

Mart ayında o günler için çaresiz takvimlere not düşülmüş ‘koca karının kışı’ diye.

ÇOCUK TOPRAĞI - ÇOCUĞU BELEMEK

Çocukluğumda çocuk bezi ne arasın, kaba Sümerbank bezini bulursan öpüp başına koyarsın. Bizimkiler bu işi çocuk toprağıyla hallederlerdi.

Köyde belli yerlerde höllük toprağı dediğimiz, ıslanınca hemen balçığa dönmeyen bir toprak çeşidi vardı. Bu toprak eşilir, elenir, eve getirilir. Bulgur tanesi büyüklüğündedir.

Çocuk akşam yatacağı zaman yeterince toprak saçta veya kullanılmayan bir tavada iyice kavrulur. Soğumaya bırakılır. Ilık hâline gelince bir bezin üstüne serilerek poposu toprağa gelecek şekilde çocuk üzerine yatırılır. Bez, önden ve yanlardan çocuk bezi bağlanır gibi bağlanır. Sabahleyin altı değiştirilir. Toprak tek kullanımlıktır.

Bu bağlama oldukça sıkıdır. Güya çocuklar ‘*annem babama kızsda da, beni biraz daha sıkı bağlasa*’ derlermiş.

Bu bağlama kalça çıkığı ve çarpık bacak oluşmasına meydan vermez.

Çocuğun o sıcaklık duygusuyla çabucak uyumasını sağlar. Kavrulduğu için temizdir. Mikrop taşımaz.

Çocuk gece çişini yaptığında toprak onu emerek nemden ve çişin vereceği rahatsızlıklardan korur. Sıcak olduğu için soğuğun oluşturacağı gaz oluşumu ve karın ağrılarını önler.

Böylece çocuğun deliksiz uyumasını sağlar.

Uyur da büyür, asker olur. Kimbilir hangi cephede şehit düşer ve arkasından ağıtı söylenir:

Eledim eledim, höllük eledim

Aynalı beşiğe (de) yavrum bebek beledim

Besledim büyüttüm asker eyledim

Gitti de gelmedi (canım) buna ne fayda

İşe bakar mısınız? Şair Atilla İlhan, bir süre Bahçe'de yaşayacak, bizim çetelerin destanını yazacak, hem de çocuk toprağını şiirinde kullanarak:

*... demek diz üstü düşmüş mehmed
kirvesi durdu'nun yanına
kanlar akar yarasından
al al olmuş çevresinden*

*köpük köpük gözlerini doldurur
bir başına mehmed yedi düşman öldürür
mavzerinin namlusu hala sıcak
tutulmaz
ölümün derdi büyük yiğenim
çare bulunmaz*

*aynı akşam doğurmuş karısı döne
mavi gözlü bir çocuk sarışın
bir avuç toprak sarmışlar altına
ve kemal koymuşlar adını*

Atilla İlhan³³

TOPRAK YEMEK³⁴

Özellikle bayanlar arasında seyrek de olsa rastlanan bir alışkanlıktır.

Yenen toprak kesinlikle balçık değildir. Ancak belli yerlerde bulunan tane tane olan özel bir topraktır. Ne var ki, bu toprağı her zaman hazır bulundurmak mümkün değildir.

1974 yılı Ağustosuydu. Köyde Ceyhan nehri kenarındaki ortakçılık yaptığımız tarlada pamuk topluyorduk.

Ağustos'ta Çukurova sıcak, kavruluyoruz. Bir baktık, beraber pamuk topladığımız Kınalı Karı kıvranıyor.

Nedir, ne oluyor derken; meğer bizim Kınalı Teyze'nin toprak yeme alışkanlığı varmış. Ama o özel topraktan da yok. Pamuk tarlasındaki topraktan yeyivermiş. Pamuk tarlaları zararlılara karşı çok zehirli ilaçlarla devamlı ilâçlanmakta olduğundan, bizim Kınalı Karı yediğı topraktan zehirlenmiş. İyileştirinceye kadar akla karayı seçtik.

³³ Prof. Dr. İsmail Görkem, www.haberkademi.net sitesi, 07 Ocak 2011 tarihli yazıdan.

³⁴ Pika (PICA) hastalığı vücuttaki demir, bakır, çinko gibi elementlerin eksikliğinden kaynaklanan gıda dışı cisimleri yeme hastalığı, Merve Tunçel, *Zaman Gazetesi*, Cumartesi Eki 9.4.2011.

HAYVAN HASTALIKLARI VE TEDAVİLERİ

KAN ALMAK / HACAMAT

Çocukluğumda keçilerimizden birinin memesi yara olmuştu. Bana bu keçiyi bir başka mahalledeki Ömer Amca'ya götürmemi söylediler. Götürdüm. Ömer Amca, sakın, telâşsız hareketlerle önce ağaç dalından küçük bir çelik hazırladı. Bir ucunu aşı yapacakmış gibi yardı, yanına koydu.

Sonra keçinin karnından, memesine yakın yerinden bir damar buldu.

Bulduğu damarı benim dehşetli bakışlarıma inat aynı sükûnetle kesti. Bir hayli kan aktıktan sonra hazırladığı çeliğin yarılan ucunu maşa gibi kullanarak açtığı kesigi kapattı.

Kan durdu. Biraz dinlendikten sonra keçiyi önüme katıp eve götürdüm. Keçi hızla iyileşti.

HAMURLAMA VE TEDAVİLERİ

Köyde özellikle sığırlar buğday ve benzeri tahılları ölçüsüzce yerlerse hazmedemezler. Hazımsızlık çekerler. Buna 'hamurlama' denir.

Bu durumda bulunabilirse bir iki litre zeytinyağı, hamurlayan hayvanın boğazından akıtılırsa hayvan ishal olur ve rahatlar. Bu ishalin bölgedeki adı 'ötürük'tür.

Hayvan ötürerek yediklerini çıkarabilirse kurtulur; çıkaramazsa ölür.

Eğer imkân varsa ikinci yol— Hayvanı bir an önce iki kilometre mesafedeki Ceyhan nehrine ulaştırmaktır. Ulaştırılabilirse yapılacak iş hayvanı nehirde olabildiğince yüzdürüp yediklerini hazmetmesini sağlamaktır.

Zeytinyağı bulunabilirse dedim; çünkü o zamanlar, yani 1960'lı yıllarda zeytinyağı bizim evde 250 gramlık bir şişede, ilaç için bir direğe asılı olarak bekletilirdi. Hiçbir evde öyle litreler, tenekeler dolusu zeytinyağı bulunmazdı.

Köyde sayısı toplam onu geçmeyen zeytin ağaçlarından toplanan zeytinlerden biz de alırdık. Zeytin kültürüyle uzaktan yakından ilgisi olmayan, mekânı Cennet olası anam Koca Hayriye, o zeytinleri öyle bir tatlandırırdı ki, tarifi imkânsız.

2011 yılında, Düziçi'nde birkaç metrekaare toprağı olup da, oraya hemen zeytin dikmeyen kimse yok dense yeridir. Düziçi'nde şimdiden on binlerce zeytin ağacı ve iki adet zeytinyağı fabrikası mevcuttur. Ne denir? Tecirlielerin tarihi dönüşümü...

Ben, Aydın Didim'e savrulduğum. İşim Noterlik olsa da, ailemin 200 dönümlük zeytinliğiyle ilgileniyorum.

Uzun ve ilgisiz bir hikâye gibi gelebilir, ama okuduğunuz üzere ben folklor yazmıyorum. Edebiyat türünde benimkine 'deneme' deniyormuş. Deneme türünde ise, aklına gelen her şey yazılabilirmiş. 'Edebiyatçılar öyle söylüyor'.

Söz veriyorum, konuyu kısa keseceğim ve folkloru getireceğim.

Zeytinler biraz büyüdü. Bir işletme ve şirket kuralım dedik. Herşeye para ve çare bulduk, yağhane bile kurabildik, sıra şirket adı ve markaya gelince, Haruniyeli ananın sözüyle baş başa kaldık: '*Çocuk doğurmadan kolay ne var anam, iş adını koymada...*'

Zeytinlik Milet'te— Miletos koysak, yazdığımız her üç kitap da ilk satırından son satırına kadar Millîci. Karina, Priene... İki kuruş para kazanacağız diye markamız elbette tamamen 'yabancı' kelimelerden olamaz.

Şirket adı ve marka bulmak 'tekeden teleme çalmak'tan zormuş arkadaş. Yaşasın Çukurova folkloru. İmdadıma teleme yetiştirdi de derin bir nefes aldım: *Teleme Zeytincilik*.

Eskileme

Bir hayvan veya sürü satın alındığında ilk konulduğu ağıl veya ahır küllenerek, yani bütün zeminine kül dökülerek dezenfekte edilirdi. Bununla da kalınmaz, hayvanların burunlarına katran sürülürdü. Eğer bunlar yapılmadan hayvanlar ahıra konursa, hastalanır ve ölürdü.

Ben yaylada doğmuşum, ama o yıllarda biz yaylaya gitmeyi bırakmıştık.

Köyden, uçsuz bucaksız sürüleri, devasa büyüklükte köpekleriyle 'Aydımlılar' dediğimiz Türkmen aşiretleri geçirdi. Bizimkiler hemen onların yaşlılarının yanlarına gidip hayvanların hangi hastalığı için hangi geleneksel ilacı uyguladıklarını sorarlardı.

Bizimkilerim dilinde ilacın adı, 'em'dir.

Eme yaramak: İlaç gibi işe yaramak.

Eğer zorda kalan birinin 'yaralı parmağına işerseniz, eme yararsınız' ki, duruma göre Cennet'in Firdevs bahçelerini kaptınız demektir.

İT ÖYKÜLERİ - İTİN GÖRDÜĞÜ DÜŞE BAK

Bir Cerene Av Olmak kitabımızda itle ilgili deyim ve atasözlerini aşağıdaki başlıklarla açıklamaya çalışmıştık:³⁵

İt dişi domuz derisi.

İtin gıcını (= ayağını) taştan esirgememek.

İtin hatırı yoksa sahibinin de mi hatırı yok.

At izi it izine karışmak.

Beni itler yese de, oralarda bir yerlere s.çsa.

(Nasıl olsa) bir it bir deriyi sürür.

İt ürür kervan yürür.

Eli it çanağında yunmak.

³⁵ Age, s. 207 ve devamı.

İt gıcı (= ayağı) yemiş gibi gezmek.

İtin gıcına sokup sokup çıkarmak.

İtten irezil olmak.

Kör itin öldüğü yer.

İte dalanacağına çalıya dolanmak.

İt yesin ciğer.

İtler de ana olmasın.

İtin südüğü / itin dölü.

Kurt kocayınca itin maskarası olur.

İt iti ısırmaz.

İt os.rdu yel götürdü.

İt yedi, püsük (= kedi) duasını okudu.

İt boğuşturmak.

İt oturumunda durmak.

Babam bana nasihat ederken ben itin kuyruğunda kırk sinek saydım.

İt ite buyurur, it de kuyruğuna buyurur.

İti öldürene sürütürler.

İğnelik yemiş ite dönmek.

(Bir şeyi) İt enik taşır gibi taşıyıp durmak.

Evin ayısı, itin dayısı olmaz.

(O kadar çok ki) itine de dök.

İtin tikene koduğu.

İti ite kırdırmak.

İtin duası kabul olsaydı, gökten yağmur yerine kemik yağardı.

Ekmegin birini yiyip birini ite atmak.

(Bir işi, verilen bir sözü) sabahleyin it s.çmadan yapmak.

İt çanağında ekmek ufağı bulunmaz.

İte yarım ekmek atmak.

Elin iti iş bitirir; bizim it kerkine kerkine damdan düşer

Kancık it yalanmazsa, erkek it dolanmaz.

Kurban kemiğiyle it tavlalmaz.

Ekin tarlasına girmiş it gibi ağzı havada yürümek.

İt yediği günde, at yedi günde belli eder.

İt s.çırmasını bilmemek (= son derece beceriksiz olmak).

'Arada it içesice Ceyhan (nehri) var' deyimini de unutmayalım.

Bu söz, rahmetli anam Koca Hayriye'nin³⁶ yürek yakan bir yakınmasıdır. Koca Hayriye yiğittir, gözü pektir, yirmi kilometre mesafedeki kendi köyüne, dev adımlarıyla dilediği zaman ulaşır ama neylersin kader:

36 Daha geniş bilgi için bkz: Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, s. 245.

‘Arada it içesice Ceyhan var’. Yüzme bilmez. Köyüne gitmesine engel olan ‘Ceyhan’ı bir it içiverse de kurusa’; dileğidir bu.

* * *

Yazarlar horantamızdan, Düziçili yazar ve şair Bekir Dağsever yeni bir it hikâyesi ile yazıya katıldı:

“İmir Ağa diye bir ağa varmış. Ağanın da bir köpeği var. İmir Ağa’nın iti çok kıymetli yanında. İmir Ağa düğünlere gider. Düğünlerde ye kürküm ye misalinden izzet, ikram bol... Aman İmir Ağa’nın iti aç kalmasın diye, İmir Ağa’nın itine de kemik verirler. İt bu düğün ziyafetlerine iyice alışı. Ne zaman davul sesi duysa, ağzı sulanmaya başlar.

Derken İmir Ağa bir gün ölür. İt ortada kalır. Ortada kalınca birkaç adam der ki, şu İmir Ağa’nın itine bir oyun oynuyak. Ne yapak? Elimize bir davul alak, her birimiz bir tepeye gidek; çalak. Her biri bir davul almış, tepelere çıkmışlar. Sırayla çalmışlar. Davul hangi tepede güm dese İmir Ağa’nın iti o tepeye seğırtmiş. Ötekine berikine, davuldan davula, koştururken koştururken orta yerde çatlamış ölmüş.

O günden sonra böyle durumlarda ‘İmir’in iti gibi ne seyirtiyon’ demişler ”

İSTASYONDA BİR HARUNİYELİ

Bizimkiler her ne kadar ‘eke’ (= çok bilmiş) iseler de, bazen saflıkları tutar.

Haruniyeli’nin (= Düziçi’nin eski adı) biri Mersin’e çalışmaya gitmiş. Bir süre çalışmış.

Dönmek üzere tren istasyonuna gelmiş. Üç gün beklemiş.

Bu adamın durumu karşı köşede nöbet tutan bir askerin dikkatini çekmiş.

“Emmi seni üç gündür burada görüyorum; derdin ne senin?” diye sormuş.

Haruniyeli, “Oğlum, ben çalışmaya gelmişim. Şimdi ise memleketim Haruniye’ye dönmek istiyorum, ama bu istasyonda Haruniye! Haruniye! diye hiç çağırıyorlar. Bizim Haruniye’nin treni ne zaman gelir ki, yavrum,” demiş.

Durumu anlayınca Haruniye’ye en yakın istasyon olan Yarbaşı’na bir bilet alıp bizimkini göndermişler.

BİR TEVAZU, ÇARESİZLİK VE KADİRBİLİRLİK ÖRNEĞİ

1985 yılı başında Düziçi'nde avukatlık yapıyordum. Avukatlıkta icra için borçlunun evine gitmek, berbat bir iştir.

Vekili bulunduğum, alacaklı Ahmet Amca zengince, yardımsever ve iyi kalpli bir insandı. Borçlusu Sabri de iyi biriydi, ama çaresizlikten Ahmet Amcaya borcunu ödeyemiyordu. Neticede senet bana geldi. İcraya başvurmadan önce, borcunu öde, evine icra getirme, gibi sözlerle borçlu Sabri'yi uyarmak istedim.

Sabri çaresizlikle; "Canın sağolsun, bre avukatım. Ahmet Emmimin de canı sağolsun. Ben zaten Ahmet Emmimin itiyim. Beni o adam ettiydi. Şimdi de yiterse (= itelerse) yıkılırim n'olacak sanki," dedi.

Utandım. Üzüldüm. Senedi iade ettim.

ÇUKUROVA'DAN BAZI AĞZI KIZILLIK ÖRNEKLERİ

Yukarıda Çukurova'dan ağzı kızıl hikâye örneklerine yeniden döneceğimizi belirtmiştik.

Çukurova insanının bu doğal ağzı kızıllığı, zaman zaman okumuşlarına zor anlar yaşatır. Yazarı horantamızdan olan Andırınlı Musa Tolu da bu yüzden bunalmış. Buyurun yazdıklarına bakalım:

"Aynı sıkıntıları hepimiz duyuyoruz. Bu güzel anıları ve atasözlerini edep-erkân ölçüleri içinde yazıya dökme işi, beni de zor durumda bırakıyor. Daralıyorum. Tereddütlere düşüyorum.

Kıtlık, yokluk, savaş (1942-44) yıllarının bizim insanımıza bile ne sıkıntılar verdiğini, yeni kuşaklar ve nankörler ve layloylumcular bilmese de, insanımıza neler yaşattığının binlerce hikâyesi yok mudur?

Bitten, pireden yağdan, kirden ve sebep olduğu hastalıklardan insanımız neler, ne acılar çekmemişler mi? Bir kilo tereyağı karşılığında bir kalıp sabun bulabilmenin sevinciyle yıkanıp temizlenen Z. Nine, sabundan kalan parçayı eline almış ve minnettarlığını, "Seni icat edenin s.kine kurban olayım," diye ifade etmiş.

Nasıl anlatılır bu duygu başka türlü?.. Ne diyeceğiz buradaki 'o şeye'?

"E, canım, böyle de yazılmaz ki?!" diyenler olacaktır şüphesiz.

Var mıdır minnettarlık ve memnuniyetin daha bundan güzel ifadesi?

* * *

Z. Teyzem yıllar önce Kadirli'ye yerleşen Ümmet Dayımın evine yatılı misafir olmuş. O güne kadar çalı diplerinde veya ilkel keneflerde ihtiyacını gideren Z. Teyzem, bembeyaz seramiklerle döşenmiş tuvalet için; "Ümmet

kardeş, ben böyle apak, tertemiz yere kıyıp da s.çamam," diyerek itirazını ifade etmiş.

Haksız mı?

Kıyılır da s.çılır mı o sütten bile ak seramiklerin üstüne?

Nasıl daha güzel anlatılır bu o kelimeyi yazmadan?"

* * *

Yazar ailesini, horantasını her vesileyle biraz daha genişletmeye çalıştım.

Kayseri'den yazar S. Burhanettin Akbaş Bey, ilerideki sayfalarda okuyacağınız hatırasıyla horantamıza çoktan katılmıştı.

HİMİRDAŞMAK

Andırınlı Musa Tolu ile de birkaç yıldır uzaktan uzağa *'hımırdaşıyoruz'* (Hımırdaşmak: fısıldaşmak, sessizce konuşmak).

Musa Bey de Düziçi Öğretmen Okulu mezunudur. Üniversitede ziraat okudu. Yıllardır görüşemedik. Derlemelerle uğraşırken nice yeni dostlar kazandım, nice eski dostları yeniden buldum. Musa yeniden bulduklarım dandı.

Aşağıda yer yer Musa Tolu'nun da anılarına, derlediklerine ve önceki kitaplarda yazdıklarımıza eklediklerine yer vereceğiz. Bu yazıların bir kısmı Andırın'ın kültür dergisi *Tırşik*'te yayınlanmış olabilir ama Musa Bey belirtmediği için hangi tarihte ve sayıda yayınlanmıştır bilip yazamıyoruz.

Yazılardan ilkinde bakalım Andırınlı Musa Tolu bizim Tecirli'yi nasıl görüyor:

"Aziz dostum,

Daha mürekkebi kurumadan (30.05.2010) adıma imzalayıp, ortak arkadaşımız Ali Ozanemre'ye emanet ettiğin 'Bir Cerene Av Olmak' eserini tam beş ay gecikmeyle (30.10.2010) aldım. Ama bir saat bile geciktirmeden, bir ceren sekişi hızıyla okuyup üfleyiverdim (!) alimallah...

Tarifi zor, ifadesi imkânsız duygular sarmalında yüzümü gün boyu gülücükler kapladı. Ne kadar da daldım deryalara ki; su içinde bütün bedenim ve bütün hislerim. Bugün hiç kimseyi inandıramayacağımız yokluk ve yoksulluk içinde geçmiş olsa da; çocukluk yıllarımdaki özgürlüğü ve mutluluğu yeniden yaşadım. Soğancılar Göz Yaylası'ndaki komşularımız Tecirlileri tekrar hatırladım. İspir Enişte'yi, Fadime Hala'yı, cızzan arkadaşım Aydoğan'ı, Hanifi'yi, Ali'yi...

Tabii ki 'Tuluk'u hiç unutmadım...

O yaylaya Boşnak mahallesinden de gelenler var mıydı bilemiyorum, ama sırtlarındaki tuluklarla haymaya su taşıyan her kadın bir Koca Hayriye'dir şimdi imajımda...

Daha o zamandan beri gülerim İspir Enişte'nin 'Narriğa bir gamyon çökmüş, zirriyo' diye anlattığı lâf arasındaki 'Tecirli' ağzına... Hiç unutmadığım bu sözde 'narriği' sulak, bataklık bir yer olarak düşünürdüm de; Pirsultanlı'da, çift oluklu bir pınar olarak hayal etmezdim.

Ya da 'Çöte Koca bir mekine almış. İt gibi hurriyo, eşşek gibi zirriyo; ama Bucak'ta bir süre (süre sürmek= pullukla tarlayı sürmek) sürüyo ki; dinime imanıma, toprağı tütün gibi gıyıyo' söylemini hiç unutabilir miyim?.."

Musa Tolu, şora (şor: lâf, söz) aşçı ve kınacı başlıklarıyla devam ediyor:

AŞÇI

'Aşçı' ve 'Kınacı' meselesi çok derin ve uzun bir hikâye.

İşte sana iki tane orijinal kınacı-aşçı vakası.

(I)

Dedem büyük teyzem Elif'i gelin etmektedir. O yıllarda oğlan tarafı kız evindeki düğün için bir gün önceden adına, 'kınacılar' veya 'aşçılar' denen bir ekip gönderirdi. Bu ekipte kız evinde yapılacak yemeği pişirecek, kızın süslenmesini yapacak becerikli bir yenge, kına türküsü söyleyecek bir kadın, oğlan evinden getirilen koç veya tekeyi kesecek usta bir kasap ve benzeri gibi diğer yardımcıları olurdu.

Aşçılar Cumartesi öğleden sonra kız evine ulaşırlardı. Hemen hazırlıklara başlarlar ve kız evinin akşam gelecek misafirleri için bir korku ve telâş içine girerlerdi. Çünkü yine âdetti o yıllarda; aşçılara akla gelmedik muziplikler, şakalar, hatta biraz da eziyet edilirdi. Sabırları zorlanırdı son raddeye kadar. İşte düğün günü akşamı dedemin sayısız misafirleri evi doldurmuş, akşam yemeğinden sonra âdet olan aşçı şakaları başlamıştır. Yani bir kova suyu içecek gelsin, tek başına bu yük bu ata nasıl yüklenir? Köroğlu Hikâyesi'ni kim yanılmadan anlatacak veya Döndü Çaygara'dan dört kova suyu 6 dakikada kim getirecek gibi...

İşte bu programa katılan birçok kişi var ama bunların içinde 'Üç Ömerler' denilen bir ekip var ki, işin tadını iyice kaçırmaktadırlar. Bunlar dedemin çok yakın dostlarının sevgili oğulları, tesadüf üçü de 'dul avrat çocukları'dır. Ele avuca sığmaz, o yıllar her taşın altından çıkan: Kerim Ömer, Karaçoban Ömer ve Ellez Ömer.

'Üç Ömerler'i dedem bir müddet sabırla izler; az sonra bu yaramazlıkları bırakırlar diye, ama Ömerler şakanın, eziyetin dozunu gittikçe artırmak-

tadırlar. Zaten bu tip eğlence biçimlerine karşı olan dedem, duruma el koyarak; Üç Ömer'i yumuşacık bir sesle dışarı çağırarak, Osman Ağa'nın evinin oraya kadar getirir.

Ömerler, Yusuf Amcalarının kendilerine bir görev vereceğini sanmaktadırlar. Geldikleri yer Üç Ömer'in de evlerine giden sokağın başıdır. Dedem Üç Ömerleri karşısına alarak, Yavrum Ömerler, ben sizi kızımın düğününe gelecek misafirlerime eziyet edin, onları canından bezdirin diye çağırmadım. Sizler ev sahibi olun, benim konuklarıma yardımcı olun, siz onlara hizmet edin diye çağırdım. Ama gördüm ki, siz ne misafir ağırlamasını biliyorsunuz, ne de düğün çalmasını. Şimdi geriye dönmekten üç dakika içinde Maraş Deresi'ni geçin, diyerek Üç Ömer'e gerekli dersi verir.

KINACI

(2)

Üç gün süren yorucu köy düğünlerinin en zor görevi şüphesiz ki kız evine kınacı-aşçıbaşı olarak gitmektir.

Aşçılar bir gün önceden kız evine giderken çeşitli işler için hazırlıklı olmak zorundaydılar. Başta yemek yapmak üzere, gelini hazırlamak, eğlence düzenlemek, oynamak gibi işler de aşçı ekibinin sorumluluğundaydı. Bazen kız evi ekâbirleri, aşçılara şakanın, eğlencenin dozunu artırarak işi bir sınav, bir eza aşamasına sürüklerlerdi:

"Bu delik kovayla pınardan su getireceksiniz."

"Ocağa ateş yanarken daracık bacadan dama çıkacaksınız."

"Kadın kıyafetleriyle halay çekeceksiniz."

"Eşeğe ters bineceksiniz."

"Türkü çığıracaksınız, bilmecelere cevap bulacaksınız."

"100 metre ötedeki kibriti tabancayla vuracaksınız," ve benzeri istekler aşçıları canından bezdirdi.

Bu aşçılar başta kasaplık, türkü söylemek, tüfek atmak gibi maharetleri olanlardan ve eli iş tutan, özellikle de sabırlı insanlardan seçilirdi. Gerçekten içten bir fedakârlık işiydi aşçı-kınacı gitmek. İbrahim dedem kız evinin olduğu Anacık Köyü'ne Çuhadarlı Kızı Cennet'in -Veysel Karalı'nın eşi- düğününe aşçıbaşı olarak gitmiş.

Birçok sınavı atlamış, görevimi tamamladım derken, ateş yanan ocağın bacasından dama çıkma cezasına kâh gelmiş (kâh gelmek= karşı çıkmak). Yapardın-yapmazdım şeklinde ortam gerilmiş. Derken sigortaları atan İbrahim dedem, "Ulan, Anacıklılar bu düğün, yarın gelin iner, Pazara biter. Pazartesi sizin ananızı değirmen yolunda -Anacık'tan Tokmaklı'ya giden şose- si.mezsem bana da Kel İbrahim demesinler," tehdidini savurmuş.

Bu konuda bir de TRT'den emekli, yapımcı, sosyolog Ö. Faruk Yılmaz'm Düziçili Âşık Kalaycı Ahmet Gürz'den aktardıklarına bakalım:

"Bir kişi ya da olay için gerektiğinde: İbriğin deliğinden girdirip, ağzından çıkartırım, diyor. Bir düğün gecesinde oturdukları 'mertekli evde' bir adamı (= kınacıyı), bir deynekle bacaklarından tutup iple merteğe bağladım. Değirmen taşı yaptım onu, ipin ucunu bıraktıkça adam dönüyor fırl fırl- Bu uzun oyunu istediğim gibi oynadım."

* * *

Tekrar Tolu'nun ağzı kızıl şorlarma dönelim:

"Tozcu Hamo Dayı, Harboğazı mevkiinde yol çalışması için ilk gelen paletli dozeri görünce; yönünü kıbleye dönüp, ellerin açarak, Yarabbi, şu makinenin gücünü bir gecelik ver bana da; gör o zaman bu kulunu şu ... 'daki avratların bir tanesi bile kaçamaz elimden, diyerek çok masumane(!) dileği başka nasıl anlatılır?"

* * *

"Amcasının hanımı, D. Hatun'unun (D. Gelinbacı) bir gün komşulardan biriyle ağız dalaşına şahit olur Mamık Dayım. Bir gazap içindedir D. Hatun. Beylik küfürü, "Senin ağzına s.çarım, senin gözüne s.çarım," lâfını tekdüze yinelemektedir..."

Mamık Dayım bir fırsatta, ne çok s.çıyorsun bire D. Gelinbacı, diye sorar. Aldığı cevap çok net ve ilginçtir: Gelinbacı, "Ne yapayım, nasıl edeyim yavrum, hırsım çıkmıyor," der. Aldığı bu cevaba sinsi sinsi gülen dayım ilk gördüğüne başlar anlatmaya: Hayret ettim. D. Gelinbacımın hırsı g.tünün ağzındaymış meğer, diyerek herkesi güldürür."

* * *

Musa Tolu'da 'şor' tükenmez; buyurun pekmeze:

BİR TAS PEKMEZE BU KADAR DÖVÜŞÜLÜR

"Beşbucak köyünden Ahmet Eskici heybetli bir cüsseye, korku veren bir görünüşe sahip olmasına rağmen, yüreği yufka, merhametli, iyiliksever bir insandı. Saftı, temizdi. Sosyal ilişkilerinde dalavere-dubara bilmez, abartılı bir harbi kişiliğe sahipti. Hayatında en sevdiği şey, duttan ziyade üzüm pekmeziydi."

Ateşler içinde Adana'nın Abidin Paşa Caddesi'nde doktor ararken arkadaşına Kalekapısı esnafında gördüğü 'ilacını' kastederek, "Ömer (Gürbüz), beni yorma, yeğenim. Benim derdime doktor çare olamaz. Sen şu geride gördüğüm dükkândan bana bir kilo pekmez al, benim bir şeyciğim kalmaz," diyecek kadar tutkundu pekmeze.

Veya kavgayı tam ortasında yarım bırakıp, adına dövuştüğü amcaoğluna: "Memmet, yeter artık. Bir tas pekmeze de bu kadar dövüşülür," diyecek kadar endekslidir pekmeze..."

YİNE DEĞİRMEN

Hısımlarımız Kayseri Avşarlarından, İsmail Bozkurt, *Anadolu Türk Aşiretleri* isimli kitabında³⁷ su değirmenini ve değirmen kültürünü enine boyuna anlatmış.³⁸

Musa Tolu'nun değirmen meselesinde yazdıkları ise, evlere şenlik.

Aldı Musa:

"Değirmen meselesinde de neler var daha.

Tabii ki 'Sen bilin deyince değirmende dövüş olmaz' da; peki ya, ben bilirim diyenlere n'etmeli? Ya da çoğu hovardalıkta ünlü değirmencilere -tozcu da denir- ne demeli? Ya da 'tille' atmasını bilmeyecek kadar küçük yaşta değirmene yollanan çocuk 'tille' atamadı diye Cin Değirmeni'ndeki Tozcu Veli'den yediği okkalı tokadı unutmalı mı?

Hiç unutmadım. O gündür bugündür hep aklımdadır, hem Tozcu Veli, hem Cin Değirmeni, hem de 'tille atmak' işi...

* * *

Evde terör estiren, her aklına geldiğinde anasını ve kardeşlerini döven babasıyla değirmene giden çocuk 'Sen Bilin' ('sen bilin deyince değirmende dövüş olmaz') kuralına uymayan babasının yediği dayaktan öylesine etkilenmiş ki; eve dönüşlerinde daha avludan girer girmez bağırıyormuş.

"Anaaa, anaaaa! Babamın yiğitliği seninle bana imiş. Değirmen de bir ton dayak yedi de, ne eli kalktı ne sesi çıktı!"

* * *

Hani bir de 'Nöbet Geçkini' olmak var ki; düşman başına...

Bir denk buğdayını un ettirmeye getiren kadını daha görür görmez içi

37 İsmail Bozkurt, *Anadolu Türk Aşiretleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2010.

38 Aman Musa gardaşım, şuracığa yazıverelim, unutturuz: "Değirmencinin postalı eskimez." Bildin mi? (Bekir İşlek).

giden değirmenci, kadının çuvalını ha bire 'nöbet geçkini' yapıp geriye atarken; bir taraftan da bin bir dua ile en sinsi planlarını kuruyormuş kafasından. Diğer müşterileri postalayınca bir eliyle durduruvermiş koca taşın perini. Ne olacağından bihaber kadın birden telâşlanarak;

"Ne oldu değirmene ki?" diye sormuş.

Değirmenci Aladağ'dan serin.

"Vallahi hatun değirmen bozuldu!" demiş.

Kadın, "Edem değirmen bozulur mu? Herkesin işini gördü de, bana gelince mi huyu tuttu? Zaten gözümünden de kaçmadı. Benim çuvalı hep nöbet geçkini ettin," demiş.

Değirmenci ere-meke, "Âh, iş bununla kalsa keşke, daha neler olacak neler," diye bir salvo yapmaz mı?

Kadın, "Daha ne olabilir ki?" deyince, değirmenci, "Şimdi ben sana çökeceğim. Sen bağıracaksın. Avazını aşağıdan kocan duyacak, kardeşin duyacak. Koşacaklar. Ben şu tüfeği alıp, şu taşın arkasından bas edeceğim kurşunu. Onlar bana, ben onlara. Aha, şu dere kızıl kan akacak. Allah bilir, kaç kişi canından olacak," der.

Kadın ya korkmuştur veya başka bir duygu ile, "Bağırmazsam ne olur?" Değirmencinin yüzünde güller açmaz mı?

"Senin saçını severim dilber. Bağırmazsan, kına gibi un olur," der.

Yani üstadım şimdi anladın mı 'Nöbet Geçkini' olmanın vahametini?

* * *

'İtler' ve 'abdallar' mevzusunu başka bir mektuba bırakalım.

Lâf çok ama yazmak zor. Hani not düşmüş ya Osman Nuri Poyrazoğlu; hatırlatmış sevgili arkadaşı Coşkun Seyhanlı, "Sizin köyden Hıdır Memmet'in avradı: "Çocuk doğurmak kaygı mı bacım, adın koymak kaygı!" demiş ya.

Lâf etmek kaygı mı kardeşim, mesele yazıya dökmekte..."

Musa.

Uyarı ve Tehdit

Musa Kardeşim

"İtleri ve abdalları da yazmazsan veya yazamama gerekçeni anlatmazsan— Ulan arkadaş, Andırınlı Musa muhanet çıktı, tembellik etti de yazmadı, diye kitabın ortasına yazar seni malamat ederim. Günah benden gider; ona göre.

Selâmlar, Bekir.

ABDALLAR

Yağmasak da gürledik, ama tehdit işe yaradı. Musa kardeşimiz, horan-tadan ve de şorun kirli çıkını ki lâf 'Tuna seli' gibi.

Aldı Musa:

'İtler' neyse de, 'abdallar' işi bir derya, derin bir umman.

Şimdi vereceğim örnek; benim en sevdiklerimdendir:

Vakti zamanında Andırın ağalarından ikisi (rivayet olunur ki Çoban Kâhya ile Çetiloğlu), bir dost sohbetinde bir araya gelirler. Eskiye dayanan özgün ve saygın bir dostlukları vardır. Hoş olur sohbetleri. Çevresindekiler masa tenisi maçı seyreder gibi, bir birinin ağzına, bir diğèrinin ağzına bakarlar. Bu sohbetlerde günlük siyasî, dinî, bölgesel konular konuşulur. Ama her iki muhteremin gizliden gizliye bir yarışları ve karşılıklı hasetleri de yok değildir.

Ağalardan biri yapacağı hayır ve iyiliklerden söz açarak, "Bu yıl çeltik sonunda camiye bir minare yaptıracağım," der.

Diğeri hemen, "Ben de öğrenim yılı başlamadan okula bir derslik düşünüyorum," diyerek öğrenme yarışına katılır.

İlk konuşan ağa durumun bir-bir olmasını hazmedememiştir, yeni bir atakla kıştan önce Andırın Çayı'na bir köprü yaptıracağını açıklayıverir. İhale yükselmeye başlamıştır. Sohbettekiler sonun nereye varacağını kaçamak bakışlarla birbirlerine sorup merak etmektedirler.

Diğèr ağa yastığını kucasına alıp oturduğu yerde daha da dikleşerek, "Tespite çalışıyorum; bu yıl Andırın düzündè gücü yetmeyen herkese bir kurbanlık salacağım," diyerek sürdürür cömertliğini.

İlk ağa yara almıştır. Yeni ve inanılır bir vaat, daha orijinal bir harcama biçimi gerekmektedir. Aklına Andırın'da her yıl kutlanan 30 Ağustos Zafer Bayramı ve beraberinde düzenlenen ve çok ilgi çeken güreş müsabakaları gelir. 30 Ağustos Zafer Bayramı, Andırın'da birçok insanın bir araya geldiği mahşeri bir kalabalıktır. Ağalığı, konukseverliliği göstermenin kaçırılmaz bir fırsattır. Ve yakalamıştır rakibini, bu ihalenin üstüne ihale olamaz... Kendinden oldukça emin: "30 Ağustos Zafer Bayramı'nın tüm masrafı için kaymakamla görüşeceğim. Herkese yemek vermeyi düşünüyorum," diyerek işi bitirir.

Diğèr ağa gerçekten de afallamıştır. "Nereden gelir böyle özgün işler bu adamın aklına?" der gibi, duruma itiraz etmekten başka yol kalmadığını düşünerek, "Yapaman, ağa. O kadar adama yemek veremen," der.

İlk ağa kündeye aldığı rakibine, "Yaparım, ağam. 30 Ağustos'ta aç adam çıkarmam Kışla Bahçesi'nden," diyerek kararlılığını belirtir.

Birinin, "Yapaman", diğèrinin, "Yaparım," tartışması alevlenir. Sohbettekiler iyice tedirgin olmuşlardır.

Diğèrinin şiddetli itirazıyla karşılaşan ilk ağa mecliste bulunanlardan

üstat zurnacı Seydi Ahmet'e dönerek, "Yapamaz mıyım Seydi? Andırın'da bu yemeği veremez miyim?" diyerek sorar.

Birden herkesin gözü Seydi Ahmet'e döner. Hakemliğinde mutabıktırlar, ama üstat çok zor durumdadır... Bütün gözlerin kendisine çevrildiği bu dakika yaşamının en kritik ânıdır... O, kaç kişiye, hangi duygu ve coşku dolu anlarda zurna çalmıştır. O, kaç çeşit sarhoşu avutmuştur, O, 30 Ağustos güreşlerinin baş finalinde Koroğlu havasını kusursuz icra ederken bile böyle heyecanlanmamıştır. Ne yapmalıdır şimdi? Her ikisi de birbirinden kıymetli ve cömertliklerine son derece hassas bu beyleri nasıl onurlandırmalıdır?

Ama o gerçek bir sosyolog, hakiki bir insan sarrafıdır. Yılların birikimi vardır. belleğinde. Mesleği ve konumu gereği bugüne kadar hiç kimseyi incitmemiştir de- Ağalarını incitir mi hiç?

Cevabı hazırdır ve mükemmeldir. Kendisini hakem tayin eden ağasına dönerek; bilge bir tavır, yumuşak bir eda ile yine de göz göze gelmeden, "Tabii verin, ağam. Gücün mü yetmeyici? Sen değil Andırın'a, Maras'a bile yemek verin de; amma bu kadar adama kap, kasık bulaman, gurbanım!" diyerek her iki taraf arasındaki bu yarışmanın eşit skorla bittiğini ilân eder."

(= Seydi Ahmet'in sivesinde 'ş' sesi yoktur.)

BİRAZ DA SİYASÎ TARİH

"Aziz dost,

İnsanımızın hazır cevaplılığı, zor anlarındaki manevra kabiliyeti ve kıvrak dili konusundaki ustalığının imi-timi yok aslında. En zor anlarında bile 'atılan taşı karşılar'. Edilen imayı cevapsız bırakmaz ve her ironiyi kontra ironiyle karşılar bizim insanımız.

Andırın'ın Boynuyoğunlu köyünden Abdül Kâhya kırk yıla yakın muhtarlık yapmış. Konuk sever, sofrası herkese açık, cömert, hoş sohbettir. Ama onun en önemli özelliği; Paşa'dan miraslı CHP'liliğidir. Partisi için yapamayacağı fedakârlık yoktur. Ne Zülfikâroğlu baskısı yıldırır onu, ne de Kadioğlu korkusu caydırır, CHP'li kalmaktan. Söz söyletmez altı oka ve paşalarına.

Konuksever kâhyanın müdavim misafirleri genellikle Maraş-Çukurova arasında atla, eşekle ticaret yapan merkez köyleri bağcılarıdır. Yol üstündeki kâhyanın evi adeta vakıftır onlara. Hem gelirken hem de dönüşte; hem kendileri hem de hayvanlarının konaklama yeridir kâhyanın evi.

Bir akşamüstü yine Maraş'ın merkez köylerinden genç bir misafiri gelir. Konuk karşılanır, yükü indirilir, eşek ahıra, sahibi sofraya alınır. Kâhya hoşbeş eder, yeni tanıştığı konuğuyla. Köyünü, kimlerden olduğunu sorar.

Ev sahibini tanımayan konuk da açık sözlüdür, rahattır, hattâ cüretkârdır. Sofra serilmek üzeredir. Kâhya asıl soruyu sona saklamıştır.

“Evlâdım, hangi partilisin,” der. Soru misafirin yüzünde güller açtırır. Devir 1950’li yıllar. DP’liler güçlü, korkusuz ve pervasızdırlar o günlerde. Vatan Cepheleri, ocak-bucak teşkilatları sürek avındadır CHP’lilerin.

Sesini temizler genç misafir, oturuşunu dikleştirerek ve mağrur bir edayla: “Amca, ben Demirkıratlıyım, ama eşeğim Halk Partili’dir,” der.

Abdül Kâhya yaşamının çok zor bir ânındadır şimdi. Ne yapmalı ne etmeli bu acemi, toy konuğu? Nasıl bir ders vermeli bu destursuza? Ama asaleti ağır basar Kâhya’nın ve de espri gücü. Mütevazı bir tavırla, oğullarından birini çağırarak, “Oğlum, misafiri ahıra bağlayın, eşeği sofraya alın,” talimatını verir.

* * *

Bir iki de Düziçi’nden var, seninle bölüşmek istediklerimden.

Ellekli’nin biri (Ellek: Osmaniye, Düziçi ilçesine bağlı bir kasaba), bir traktöre üç römork takmış giderken, Karacaören köprüsünde trafik kontrolüne takılmış. Bu nasıl bir iştir diye faltaşı gözlerle soran polise Aladağ’ın karından serin bir ifadeyle:

“Sen acar tayinsin herhâlde. Bizim buraların da acemisi olduğun belli. Gadasını aldığım, buna Ellek Tırı denir,” demiş.”

‘GURBET O KADAR ACI Kİ’

KÜFÜRÜ BİLE ÖZLENİR ÇUKUROVA’NIN

Şair ve Yazar, Bekir Dağsever, Düziçi Çitli köyündendir. Horanta fertlerimizden biri de odur.

Sadece folklorün delisi tutmaz, gurbette hasretin de delisi tutar adamı. Öyle bir tutar ki, her şeyini özlersin memleketin; küfürünü bile.

Bu hasreti, Dağsever, bir hikâyeyle şöyle aktarıyor:

“Haruniyeli bir komutan gurbette memleketi öyle özlemiş ki, çevresindeki askerlere, ulan bana küferedecek Haruniyeli birini bulun bre, diye emir vermiş. Güya emir vermiş- Aslında yalvarmış. Bütün birlikleri, bölükleri arayıp bir Haruniyeli bulmuşlar. Komutana getirmişler.

Komutan askeri ağırlamış, yemekler, çaylar ikram etmiş. İkide bir ulan bana bir sövsene bre deyip duruyormuş. Haruniyeli asker sonuna kadar sabretmiş. Evden çıkıp giderken komutan bir daha hatırlatınca dayanmamış: Ulan, ben senin yanını yörebini³⁹ şey ederim, amma ne yapayım ki komutansın demiş!”

39 Yörep: Yamaç, bayır.

ÇOMÇALI GELİNİ NASIL GETİRDİK?

Hemşerim, Farsaklı, araştırmacı yazar ve şair ve avukat Ali Ozanemre'den, önceki kitaplarımda bahsetmiştim.

Ozanemre bizim folklor sevdamıza, sıcak bir 'Karşılık Sevda' ile cevap verdi. Çalışmalarımızın mahiyetini anlatmak bakımından paylaşmakta fayda bulduk.

'Karşılık Sevda' yazısını kitabın sonunda bulabilirsiniz.

Ama biz onun *Döne Döne Karacaoğlan*⁴⁰ kitabı üzerinde duramadık. Yukarıda, Halk Edebiyatı sahasında 'ümmî' olduğumu itiraf etmiştim.

Yine de 'aklımız yettiğince' (aklı yetmek= anlayabilmek, vakıf olmak) söyleyeceklerimizi söyleyebiliriz. *Döne Döne Karacaoğlan*'ı öncelikle özgünlüğünden dolayı sevdim. Özgünlüğü, gerçekten döne döne yazılmış olmasındadır.

Kitabın baş tarafındaki Farsakların tarihi aynı zamanda Düziçi ve Düziçililerin de tarihi olduğu için önem arz etmektedir.

Esasen benim Tecirliiler adına yapmaya çalıştığım Osmanlı ile hesaplaşma denemesini Ozanemre, Farsaklar adına kısmen başlıklar halinde yapmıştır. Farsaklar, Osmanlı ile beş kez kapışmışlar.

Ozanemre sıra dışı bir tutumla (kendisi bazı başlıklar için, "Duygusal yaklaşım bir yana bırakılıp,"⁴¹ dese de) bazı şiirlerin peşine düşüp, 'ele değil, yüreğine sorarak' uzun uzun irdelemiş; '*sorar Karacaoğlan, sever Karacaoğlan*' diye diye adeta türkülerini yeniden çağırması.

Son bölümde bizim yukarıda Âşık Karayiğit Osman'a türküsünü çağırtıp, abdallara davul zurnayla havasını çaldırdığımız '*Ağ Gelin*' türküsünü de hakkını vererek incelemiş. Keşke Karacaoğlan'ın '*Dumanlıyım Duman İndi Serime*' türküsünü de yazsaydı:

*Yar karşımda melûl mahzun oturur
Yarı canım gitti gülene kadar*

Mısralarında:

*Gül üşüdü gül üşüdü
Kar yağdı gül üşüdü
Bir güldün canım aldın
O nasıl gülüşüdü*

Mü demek istiyor, yoksa gülümsetebilmek için sabahlara kadar dil dök-tüm mü demek istiyor?

⁴⁰ Ali Ozanemre, *Döne Döne Karacaoğlan*, Ankara, 2007, 448 sayfa.

⁴¹ Ozanemre, age, s. 8.

Ozanemre'yi de, Düziçi ile ilgili yazdığımız başlıkları belirtip bunları okuduktan sonra, "Ulan, ede şunu da yazsak eyi olurdu bre," diyeceğin bir konu varsa ve yazmazsan vebali boynuna diyerek uyarmıştım. Çukurova'daki Türkmen boylarından Farsaklar, heteredoksiden⁴² en son kopan aşiretlerdendir. Bu yüzden olsa gerek, Farsaklı Ozanemre bizim oyuna bir şaman duası ile katıldı: 'Çomçalı Gelin' (İ. Görkem'in Notu: İlhan Başgöz, 'Çömçe Gelin: Bir Anadolu Yağmur Töreninin Kökeni ve Yayılması Üzerine Araştırma' Folklor Yazıları, Adam Yayınları, İstanbul, 1986, s. 13-23. Ayrıca bkz: M. Sabri Koz, Yağmur Duası Kitabı, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2007.)

Tekerlemesini ve oyunun bazı kısımlarını çok az hatırlıyordum, ama ellerine sağlık, Ozanemre enine boyuna yazmış. Buyurun:

ÇOMÇALI GELİN

"(Ön Bilgi)

İslâmiyet'in kabulünden sonra yeni bir inanç ortamına giren Türk topluluklarında tam bir kırılma yaşandığını biliyoruz. Kısaca, İslâmiyet'le Türklerin, yaşamın hemen bütün alanlarında yeni ve bambaşka bir uygarlığı yaşamaya başladıklarını...

Örneğin, yağmurun geciktiği zamanlarda köyün imamının öncülüğünde çıkarılan 'Yağmur Duası', bu yeni inanç ortamının bir seremonisidir. Ne var ki, yağmur duası, İslâm uygarlığına girilmeden önce de vardı, ama bambaşka bir biçimde... İslâmlaşma öncesinden kaldığını zannettiğim bir yağmur duası törenini anımsıyorum. Çocuktum. Duaya çıkan insanlar arasına benim de katıldığım o törensi etkinlik şöyle gerçekleşmişti:

Çomçalı Gelin

Zaman: Yaklaşık 50 yıl kadar öncesi.

Yer: Düziçi - Akdere Farsak Köyü.

Törene katılanlar: Evli barklı erkeklerin, yetişmiş delikanlıların başı çektiği, kimi kadınların, kızların da katıldığı, biz çocukların kendimizden geçercesine içinde yer aldığımız köy halkı.

Durum ya da tören için sebep: Bider (= tohum) toprakla buluşmuş ya da filizler kendini göstermiş. Onunla birlikte su isteyen ne varsa hepsi de su özleminde. Suya çok ihtiyaç var, ama susamaya yüz tutmuş mahsulü sulama olanağı yok. Tek umut olan yağmur da bir türlü yağmıyor.

42 Mehmet Eröz, *Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi*, İstanbul, 1966, s. 12. Maraş ve Gaziantep havalisindeki Tilkiler ve Kızkapanlılar Kürtleşmiş Alevî Türkmenlerdir. Bunlardan birincisi, Tilkiler, daha Lûristan'da iken Kürtleşmişlerdir. Kızkapanlılar ise vaktiyle Adana, Maraş havalisindeki büyük boylardan olup, hâlen Adana'da 50'ye yakın köyde sakin bulunan, Varsaklar'a tabi idiler. (Prof. Dr. Faruk Sümer, *Çukurova Tarihi*, Ankara, 964, s. 95, ayrıbasım.)

(Bu dipnotun peşine Farsaklar, Avşarlar, Ceritler... bütün Çukurovalılar düşüp, bizi nereye götürürse oraya kadar gitmeliyiz - B.İ.).

Kim akıl etti, diğerlerini kim ikna etti, onu anımsayamıyorum. Köy halkından irili ufaklı 30-40 kişilik kalabalık bir araya geldik. En önde gidenin elinde gelin görüntüsü verilmiş bir çomça var.

Çomça: Kepçe. (Yöre halkı kepçe sözcüğünü 'çomça' biçiminde söyler Bu, yaklaşık yarım metrelik sapı olan, haznesi iki avuç oylumunda, ağaçtan yapılmış bir mutfak gerecidir.)

Çomçanın haznesi insan başı, ama gelin başı biçiminde süslenmiş, eşarp bağlanmış, biraz da yüzü gözü varmış havası verilmiş. Kepçenin sapına kol olacak biçimde iki kaşık bağlanmış, bir de çocuk giysisi geçirilmiş üzerine...

Al sana çomçadan yapılmış bir gelin.

Çomçadan yapılmış gelini elinde tutup öne düşen, kalabalığın kendiliğinden önderi. Elindeki gelini yürüyüş kolu önünde giderken aşağı yukarı indirip kaldırıyor ve arkadan gelenlerin korosunu yönetiyor. Bir hengâme, bir coşku ve sevinç içinde ev ev, kapı kapı dolaşıyor:

*Çomçalı gelin çom ister
Gökten ırahmat ister
Yerden bereket ister*

.....

Şarkı sözüne benzeyen yukarıdaki tekerlemenin dördüncü dizesinde duruma göre 'emmisi, dezzesi, dayısı, bacası, kardaşı, anası, babası...' ya da kendisinden bir şey istenen kişinin adıyla '... senden un (bulgur, tarhana, dövme, tuz, biber, yumurta, tavuk, horoz...) ister' denir ve her zaman illâ da istenen alınamasa bile, genellikle boş dönülmez. O an için ev sahibinin gönlünden kopan bir şeyler alınır; toplananlar ayrı ayrı uygun bir biçimde kaplarına konur.

Bu toplama işi bitince, köyün uygun bir yerinde, ya da uygun bir evde bir araya gelinir / getirilir. Eli yakaşanların kimi pilav pişirir, kimi ekmek / bazlama / kömbe eder, kimi canlı bir hayvan elde edilmişse onu kesip temizler, yenecek bir biçimde pişirme işiyle uğraşır. Kimse kimsenin önüne geçmez, kimse kimseden daha fazla yararlanmaz; tam bir imeceyle kotarılır, ortaya çıkan yiyecekler hep birlikte yenir.

Ve insanlar olanları, olayları güle oynaya birbirlerine anlatarak eğlence yanı ağır basan bu töreni sona erdirirler. İslâm uygarlığına geçiş öncesinden kaldığını düşündüğüm bu tören, yağmur getirir miydi, onu bilemiyorum."

Ali Ozanemre

Musa Tolu kardeşimiz Andırınılıların en ekelerindendir ki, şor yetiştirebilene aşk olsun. Bizim Ozanemre'ye de hemen şoru yetiştirdi. İşte Çomçalı Gelin'e ekledikleri:

“‘Çomçalı Gelin’ şüphesiz şaman geleneklerimizdendir. Ben de hatırlıyorum aynı coşkuyla söylenen manileri.

Çomçalı Gelin çom ister
Bir kaşıcık un ister
Un verenin oğlu olur
Tuz verenin kızı olur

Kırk gün yağmur
Elli gün çamur
Göbekli harman
Koca öküz kurban
Ver Allah’ım ver

Yeniden aldı sözü Ozanemre:

“Ayrıca, Saimbeyli taraflarından bir Farsaklı arkadaşımın da (Saimbeyli Farsaklarından, Gürleşen köyünden öğretmen Hasan Hüseyin Gündüzalp) şöyle bir katkısı oldu:

Bodi bodi annen neden öldü
Bir kaşık sudan öldü

Teknede hamur tarlada çamur
Ver Tanrım ver sel gibi yağmur

Bu tekerleme dörtlüğü veren arkadaş da bu ve benzer sözlerle yağmur yağsın diye törenler düzenlendiğini çocukluk günlerinden anımsadığını söyledi.”
Bizim Bekir Dağsever de Çomçalı Gelin’e şunları ekledi:

ÇOMÇALI GELİN TEKERLEMELERİ (2)⁴³

Neden öldü
Bodu Bodu
Bir kaşıcık sudan öldü
Verin Bodu’nun hakkını
Gitsin bakını bakını

43 *Toroslarda Yörükler (Erdemli ve Silifke Çevresi)*, İnceleme-Araştırma, Kargıpınarı Belediyesi Kültür ve Sanat y. Bekrikan y. Ankara, 2010, Mersin Üniv. Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Orhan Özdemir danışmanlığında hazırlanan kitabın ‘Gökyüzü Meteorolojik ve Astronomik Olaylarla İlgili İnanışlar’ başlıklı yazısından... s. 168.

Ver Allah Allah

*Yere böcü yeldirik
Alacağını daldirik
Veren Cennet'e gitsin
Vermeyen Cehennem'e gitsin*

Ver Allah Allah

*Ekin ektik evlek evlek
Yedi bitirdi hacı leylek
Gökten yağmur
Yerden bereket*

Ver Allah Allah

*Ayağımız çamır ister
Boğazımız hamır ister
Göbeklice harman ister
Verin Allah aşkına*

Allah Allah Allah

AZERBAIJAN'da⁴⁴

*Godu Godu
Godu Godu dursana
Çömçeni doldursana
Godunu yola salsana*

Allah Allah

*Godu balçığa batmıştır
Garmaladım çıkarttım*

Allah Allah

*Kara tavuk kanadı
Kim vurdu kim sanadı (= saydı)*

⁴⁴ Azad Nebiev (Çeviri: Muhsine Helimoğlu Yavuz), *İlahır Çarşambalar (Son Çarşambalar)*, Konu: Nevruz Törenleri, Doruk Yayınları, Ankara, 1992, s. 40'tan.

*Eşig eşig gezende
Baldırım it daladı*

Allah Allah

*Dağda dana böğürdü
Yenge ana yüyürdü (= koştu)
Yenge ana çatınca (= ulaşınca)
Gelin oğlan gayırdı*

Allah Allah

*Verenin oğlu olsun
Vermeyenin kızı olsun
Adı Fatma olsun
Kaşları çatma olsun*

Allah Allah

DÜZİÇİ'NDEN KAYSERİ'YE TETİRİDE BİRLEŞMEK

Yazar S. Burhanettin Akbaş ile oyunumuz ise yazdığım kitaplar hakkındaki intiba ve değerlendirmeleriyle devam ediyordu.

Hısımlarımız Avşarlar, Çukurova'dan Kayseri'ye kadar meskûndurlar. Kayseri, folklor varlığı bakımından Çukurova'nın devamıdır. Bu yüzden folklorumuz da zaman zaman ayniyet, zaman zaman da benzerlik göstermektedir. *Bir Cerene Av Olmak* kitabımdaki 'tetiri-somak' ekşisi bitkisiyle ilgili yazdıklarımı okuyan yazar S. Burhanettin Akbaş da bizim oyuna çoktan katılmıştı. Ne de olsa aynı horantadanız. Akbaş'ın tetiri ile ilgili bölgedeki açıklama ve anıları ise şöyleydi.

"Bekir İşlek Beyefendi'nin 'Bir Cerene Av Olmak' isimli kitabını da 'Tekeden Teleme Çalmak' kitabı gibi, koyaklardan buz gibi sular içer gibi içtik. Yüreğimize bir serinlik, bir hoşluk geldi. Çatı Kitapları'ndan çıkan kitabın bu kez sonundan, hatta dış kapağından başlamak istiyorum.

Bekir Bey dış kapakta şunları yazmış: Heyhat, cerenler, atalarımıza eskiden 'bir peri suret' gibi görünürlermiş, fakat sonradan bizler için onlar, âdeta 'bir hayâl olmuşlar'!...

Ama köy, davullar hâlâ onları yaşatmaya, canlı kılmaya devam etmekte... Neydi bu davullar, kimdi abdallarımız, peki biz kimdik? Biz Türkmenler ya da bütün Çukurovalılar.

Ahmet Cevdet Paşa'nın tarifi bizi anlatabilir miydi acaba?

Belki Çukurova'nın öz kuşu olan turaç kuşlarının yıllar sonra yeniden duyulan yanık seslerindeydi bu sorunun cevabı! Belki unutulmuş bir türküde, ağıtta, atışmada, taşlamada, bozlakta; belki de bir cerenin izinde.

Bu izlerde, mutlaka bu soruların cevabı olmalıydı. Cevabının bedeli Bir Cerene Av Olmak olsa da, koştuk gittik peşinden!..

Tekeden Teleme Çalmak kitabında türkü çağırttırarak düşmüştük bu izlerin peşine.

Bu kitapta ise davullar çaldırarak devam ediyoruz.

* * *

İyi ki devam ediyorsunuz Bekir Bey, iyi ki bu yolun yolcususunuz.

Bir Cerene Av Olmak kitabı bana çok değişik duygular yaşattı. Sanırım bu öyle bir kitap ki, Bekir Bey'in hatıralarından yola çıkarak herkeste farklı bir tat bırakacaktır İnsanlar kendi hatıralarını Bekir Bey'in hatıralarının yanına katacaklardır.

Kitapta ben yitirdiğim birçok şeyi, yitirdiğim ama yitirdiğimin farkına varmadığım bir şeyi Bekir Bey'in o sihirli üslubunun içinde buldum.

Dan Davulu (Tan Davulu) benim de yüreğimin ortasında gümbür gümbür öterken uzaktan mı geliyordu sesi, yoksa çok çok yakından mı bilemedim.

Tetirinin bahsini duyunca irkildim kaldım. Rahmetli dedem Ali Bürüngüz, gençliğinde büyükleriyle birlikte Avşar köylerine tetiri toplamaya gidermiş. O zaman neyle yolculuk edecekler, tabii ki eşeklerle. Tetiriyi, Avşar köylerinden toplayıp getirecekler, kaynatacaklar ve boyasını çıkaracaklar. Tetiri, o vakitler cehri gibi değerli bir bitkidir. Tabii ki eşek sırtında yolculuk yapmak zor bir iş. Köyden köye gidiyorsunuz, bazen köyün birinde mola vereceksiniz, bazen de bir köyde kalmanız icap edecek.

Bir gün Ağcalı köyüne gelmişler. Bu köy Bünyan'ın yaylakesidir. Ora-ya Bünyan'dan gide gele bazı aileler yerleşmişlerdir. Tecirliler gibi, Bünyanlı kabilelerin bir kolu artık Ağcalı'da da vardır.

Rahmetli dedem, orada Tataroğlu kabilesinin erkek odasına misafir olduklarında kendilerine yemek getiren ince, uzun boylu, esmer kızı görüvermiş. Dedem, orta boylu, sarışın, mavi gözlü bir güzel insandı, ama bu esmer kıza gönlünü kaptırırvermiş. O vakit tetiriyi falan unutuvermiş.

Ağaları ne oldu bu oğlana diye düşünce durmuşlar. Onun ağzından lâf alacak bir ağası, Ali'nin durumunu yoklamış ki, durum fena... Ali'nin gönlü Kevser Kız'a, Cennet-i âlânın şerbeti gibi akmış gitmiş.

Durumu büyüklere çıtlatmış ağabeyi.

Ağası, "Hele şu işimizi bir bitirelim, sonrası Allah kerim. Düşeriz yollara, geliriz Ağcalı'ya," demiş.

Sözü söylemek öyle kolay, ama zamanın nasıl geçtiğini gel de Ali'ye sor.

Zaman tamam olunca B r ng z l  Ahmet A a, A acalı İbrahim A a'nın hanesinin kapısını çalmış besmele çekerek. Sonrası m l m—Türkmenin  detinde rıza almadan iş görmek yoktur. Kevser Kız'a sorarlar fikrini, ama fikrini ulu orta söylemez. Anasına, "He!" deyivermiş bir kere, çıkmış a zından usulcacık.

Davulların zurnaların ortalığı hop kaldırdığı zamanda bir güzel Türkmen d   n  oluvermiş. Bünyan'dan gelen atlı seymenler— Hepsi de mavzerli, almışlar gelini orta yere... A calılı seymenler u urlamışlar gelini, ta Boğaz'a dek.

Yolda seymen alayının önüne bir  oban çıkmış.  n nde kocaman bir koç...

 dettir işte, ya gelin kaldıracak bu ko u, ko  geline hediye olacak o zaman... Ya da kaldıramazsa ko u, koçun bedeli kadar çobana bahış verilecek. Kevser, ince uzun boylu, ama oldukça da kuvvetli... Atın üstünden tutmuş yoklamış ko u önce. Sonra Allah'a sı ınıp derin bir nefes almış ve ko u atın üzerine  ıkarıvermiş. Seymenler, "Hay yaşa!" deyip alkışlamışlar Kevser'i. Sonra, bir de bakmışlar ki,  oban oracıkta a layıvermiş kalmış.

"Hayırdır  oban, ne oldu?" demişler

 oban, "Koç filan a anındı, ben ona ne derim şimdi?"

Bir de çobana bakıp gülmüşler o zaman.

"Haydi  oban, al ko unu da  z lme, ağlama artık. Bu da sana ders olsun, bir daha başkasının malıyla yiğitlik de yapma emi!"

İşte bizde ko  kaldırır gelinler var.

Biz Türkmenler, bir cerene av olmak için do muşuz, Bekir Bey, siz bir cerene av olmadınız ki, hepimizi de o cerene avlattınız. Biz o cerenin bakışlarına ölürüz, bin defa, yüz bin defa  l r z."

S. Burhanettin Akbaş

FOLKLOR İLE TOPLUMSAL TEDAVİ

Sivas Cumhuriyet  niversitesi'nden emekli, Nörolog Prof. Dr. şefik Dener Hoca'nın da büyük bir ilgi ve sevgiyle Sivas çevresinden kilimler ve halk kültürü ürünleri derledi ini duymuştum. şefik Hoca'ya da 'Düziçi Kültür Kitapları Serimizi' gönderdim. şefik Hoca'nın hekimliği, kültürümüze özel ilgisi ve derin sevgisinden dolayı sadece fertlerle sınırlı kalmamakta, milletimizin hastalıkları ve tedavi yolları hakkında da tespitlerde bulunmaktadırdır.

şefik Hoca da, kitaplarımız ve çalışmalarımız hakkında yazdığı aşağıdaki mektupla horanta fertlerimizden biri oluverdi:

"Değerli Kardeşim

Sizin ve İsmail Hoca'nın denemelerini bir solukta okudum.

Halk kültürünün öz kaynaklarını açığa çıkarma ve tanıtmada gösterdiğiniz sabır ve özveri için toplumun sizlere teşekkür borçlu olduğuna inandım.

Halk kültürüne yönelmenin toplumumuzda yaygın bir sayrılık olan kimlik bunalımını tedavi ettiğini düşünenlerdenim. Sizleri bu nedenle, iç ve dış güçlerin, eğitim sistemimizdeki çarpıklığın ve teknolojinin bilinçsiz kullanımının yol açtığı kimliksizleşme, kişiliksizleşmeyi tedavi eden hekimler olarak telâkki ediyorum.

Düziçi'nin (= Haruniye) halk kültürümüzün baş gözelerinden biri olduğunu sizlerden öğrenmiş oldum. Sivas, Kayseri gibi Orta Anadolu illeriyle yöreniz arasındaki yakın ağız benzerliği bu bölgelerdeki kültürel öğelerin de 'güneyden' kaynaklandığını gösteriyor.

Sivaslı (= Divriğili) derlemeci, öğretmen Kutlu Özen'in bir yayınında Pirsultan Abdal'ın 'yedi yıl Adana'da saklandığını' okuduğumu hatırlıyorum. Köyünüzün adının 'Pirsultanlı' olduğunu öğrenince zihnimde bir 'acaba' oluştu. Aradan 400-450 yıl gibi bir süre geçtiği için 'ipin öteki ucunu' yakalamak mümkün olmayabilir

Kitaplar için yürekten teşekkür eder, kültür hizmetlerinizin süregelen olmasını dilerim."

4 Ağustos 2011

Şefik Dener

SOMAK EŞKİSİ (EKŞİSİ) VE KULLANILDIĞI BAZI YEMEKLER

Tuluk⁴⁵ başlıklı yazıda tetiriden somak ekşisinden / eşkisinden söz ettik, ama sorun delisi tuttu da peşine takılıp gittik; 'ekşili turşu'yu unuttuk. Türkmenlerin çoğu ekşi yerine eşki der. Erzincan'daki maden suyu kaynağının adı da 'Eşki Su'dur.

Ekşiyi açıklamaya biraz dolambaçlı bir yoldan başlayacağız. Zararı yok lâf dolambaçlı olsun da, 'çatlaklı' olmasın (çatlaklı lâf= kasdı aşan, muhatabını gereksiz ve haksın yere rahatsız eden, kaba saba söz).

Nurlar içinde yatası, yattığı yerler Cennet olası, rahmetli anam Koca Hayriye⁴⁶ eline bir tutam ıspanak geçse, ondan on tevir (= çeşit) yemek çıkarırdı: Bulgur pilavı Düziçi'nde zengin fakir günde iki öğün sofraya gelir. Soğanın yanında bir de ayran varsa, değme o keyfe. Domates çıkışın (= mevsimi başlayınca) çoban salatası bulgur pilavının ikiz kardeşidir. Çok yeni bir araştırmada ABD keferesinin en besleyici gıda ilân ettiği bulgurdur bu.

İşte bu bulgur pilâvı ıspanaklı da yapılır. Tereyağı ile yağlanır. Buna 'ıspanaklı bulgur' denir.

⁴⁵ Bir Cerene Av Olmak, s. 28.

⁴⁶ Bkz: Tekeden Teleme Çalmak, s. 245, vd.

Bir gün aynı kefare tereyağımıza da hakkını iade edene kadar tereyağımız bize 'küs' duracak. Tereyağı, yoğurt 'bizim olduğu için' tereyağımız oluyor.

Ispanak haşlanır, suyu sıkılır. Sarımsaklanır ve ayrına katılarak cacık yapılır.

Ispanak bulgurla pişirilir, ama bu kere üstüne tereyağı dökülmez. Yine sarımsaklı ayrına katılarak hazır hâle gelir. Buna '*borana*' denir. Urfa çevresinde de aynı isim verilir.

Ispanak haşlanır. Tereyağda pembeleşmiş soğana eklenir kavrulur. Afiyetle yenir. Adı ıspanak kavurmasıdır.

Ispanak haşlanır, tereyağda pembeleşmiş soğana eklenir, kavrulur. Açılan yufkanın arasına konularak, saç yerine kullanılan yufka (= ince) taş üzerinde pişirilerek börek yapılır.

Bu taş a tandır denir. Özel bir cins taştır. Bu taşın cinsine 'pur taş' denir. Dere ve nehir kenarlarında bulunur. Çok kırılındır. 15-20 santim çapında, 2 santim kalınlığındadır. Tandır için seçilen taş önce hafif ateşten başlanarak denenir. Hemen kırılmaz ise tandır olacak evsiftir.

Meke (= mısır) bazlaması (bazlama= biraz kalınca yufka) da bu tandırda pişirilir.

Ispanak haşlanır. Soğan ve salça başka bir tavada kavrulur. Haşlanan ıspanak tenceresine aktarılır. Bu yemek '*ıspanak ekşilisi*'dir. Bu suretle ekşi kullanılmadan pişirilen bazı yemeklere de ekşili denmektedir.

* * *

Sumak ekşi, 'kekik bitmez, keklik ötmez' kıraçlıkta olan verimsiz topraklarda yetişir. Yeterince olgunlaşıp morlaşıncı sumaklar toplanır. Güneşte kurutulur. Taneleri sumaktan ayrılır.

Ekşi: Bu taneler, ılık suda yarım saat kadar bekletilir. Sonra ovuşturulup sıkılarak suyu çıkarılır. Posası atılır.

Bu su mor renktedir. Aynı taneler iki kere daha işlemenden geçirilerek ekşisi tamamen çıkarılabilir.

Ekşi Turşu: Ekşi turşunun bildiğimiz sarımsaklı turşularla ilgisi yoktur.

Yeşil biber, haşlanır. Suyu sıkılır. Posası, anlatıldığı üzere hazırlanan ekşi suyuna katılır. Sarımsaksız asla olmaz.

Ekşi turşuda, biber yerine mevsimine göre, lâhana, patlıcan ve benzeri sebzeler de kullanılabilir. Ekşi mantıda da lezzeti kat kat artırır.

Sarma ve dolmanın her türlüşünde de kullanılabilir.

Ekşi, asıl kelle paçada bir lezzet şahikası oluşturur.

Keşke size Çukurova’da yapılan kelle paçayı ve ekşinin kelle paçaya ne kattığını anlatabilsem. Bir yiyebilseydiniz ‘eşki delisi’ olursunuz.

‘Eşki delisi’, aslında lâfımı sözünü bilmeyen, deli dolu konuşanlar için sarf edilen bir deyimdir.

DÜLDÜL’ÜN SON EFSANESİ

Osmaniyeli eğitimci ve yazar, O. Nuri Poyrazoğlu oyunumuza, horan-tamıza Mut’ta neşredilen *Çıtlık* dergisindeki yazısıyla katıldı. Önceki kitap-larımızda Düldül dağlarımız ile ilgili efsane ve türküleri kaydetmiştik. Meğer eksikmiş. Poyrazoğlu’nun yazdıklarımız ile ilgili değerlendirmeleri ve ekledikleri ise şöyle:

“Benim doğduğum köyden de çok açık olarak gözüktü Düldül Dağı. Kimi yaşlı köylüler, Düldül Dağı’nın görüntüsüne bakarak ertesi gün havanın nasıl olacağı üzerine kestirimlerde bulunurlardı. İlginçtir, çoğu kez kestirim-leri doğru çıkardı.

* * *

Düziçi Köy Enstitüsü’nde öğrenciyken okulun kapısına, Düldül Dağı yakınlarındaki bir köyde yaşayan yaşlı bir kadın gelir, öğrencilere köy ürün-leri satarı. Konuşkan biriydi. Düldül Dağı üzerine de öyküler anlatırdı. Onlardan biri aklımda kalmış, şöyle ki: Fransızlar, Düziçi’ni işgal edince Düldül Dağı’nın tepesinden (kudretten) top atılmış. Böylece Fransız askerleri ‘parça penik’ olmuş.

* * *

Sayın ildeşim avukat-öğretmen Bekir İşlek’e, işlek kalemine sağlık, iyi ki sizin gibi ‘deliler’ var, dedikten sonra sözümüzü, bu tanıtma yazısını, ‘okuyan efendinin, dinleyen cemaatin’ içinde eli kalem tutan, ağzı lâf yapan-ların, bu çalışmaları örnekseyerek kendi köylerinin, kasabalarının, yörele-rinin benzer yerel kültür değerlerini yok olmadan yazılaştırıp ölmezleş-tirmeleri dileğiyle...”

Ankara, Temmuz 2010

O. Nuri Poyrazoğlu

İKİNCİ BÖLÜM

“ELİNE ALINCA ALIŞKIN SAZI DÜNYADAN AHRETE GEÇMİŞ SANIRLAR”

Önceki sayfalarda sözünü ettiğim Kasım 2010 tarihinde yaptığım son derlemeler ve derleme macerası şöyledir:

Karayığit Osman’ı ziyaret etmek aynı zamanda Düldül dağlarını ziyaret etmektir. Çünkü evi bu dağların eteklerinde. Biraz daha yukarı çıkınca Cöbeli’deki Koca Çınar’ı ziyaret eder, dibindeki pınarın oluğundan kana kana su içebilirsiniz. Koca Çınar’ın dalındaki ‘anıt ağaç’ yazısını okursunuz. Seher vakitlerinde secdeye varan Koca Çınar bu.⁴⁷

*Cöbeli’de Koca Çınar
Donun giymiş gelin gibi⁴⁸*

Bu ziyaretleri emekli yönetmen Ö. Faruk Yılmaz ile birlikte yaptık.

O arada çınarın yanında evi olan orta yaşlı biriyle merhabalaştık. Adam ortadan kayboldu ve biraz sonra elinde bir tepside bardaklar ve ayran dolu sürahiyle çıktı geldi. Birkaç dakikalığına da olsa köye gelen misafirlere gösterilen inceliğin hâlen canlı kalmasına ve devam etmesine şaşırdık ve sevin-dik.

* * *

Sıra Karayığit Osman’ı ziyarete gelmişti. ‘Düziçi Folklor Kitapları Serisi’nin bu seneki kitap konusu Karayığit Osman’ın Düziçi’nde anlatılan 12 adet türkölü hikâyesinin ve diğer gelin öğüdü, Yemen Ağıdı, Düldül efsanesi ve benzeri anlatımlarının yazıya aktarılmasıydı. Yaklaşık 45 saatlik anlatımın büyük bir kısmını yazıya aktarmıştık.

Karayığit Osman ile bir işimiz daha kalmıştı: Anlattığı 12 halk hikâyesinin her birinden bir örnekle türkölü makamlarını kaydedecektik. O akşam Faruk Bey’in çekimiyle geç saatlere kadar kayıtları yaptık.

Bunlar:

- 1- Öksüz Ali
- 2- Elbeylioğlu

47 Bekir Dağsever, *Düziçi Çitli Köyü Avarlar Halk Kültürü*, Adana, 2009 s.18;

Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul 2010, s.75

48 Daha geniş bilgi için Bekir İşlek, age, s. 125.

- 3- Ali Paşa
- 4- Mahmut Han
- 5- Hurşit Bey
- 6- Esma Han
- 7- Ahmet Bey
- 8- Bey Böyrek
- 9- Âşık Garip
- 10- Deli Boran
- 11- Güzel Ahmet
- 12- Koroğlu
 - Turna Teli (Hoylu'nun Ölümüne Ağıt)
 - Gürcistan Seferi
 - Benden Selâm Olsun
- 13- Dadaloğlu
- 14- Karacaoğlu (Yol Havası, Ela Gözlü Benli Dilber vs.)
- 15- Yazıcıoğlu

Fakir, musiki konusunda da biraz ümmîyimdir. Fakat şu kadarını ifade etmeye çalışayım. Listede görüldüğü üzere Koroğlu ve Karacaoğlu havaları birden fazla. Fazla, zira bunlar birkaç makamda, havada söyleniyor. *Benden Selâm Olsun Bolu Beyine* tam bir koçaklama iken, *Turna Teli Hikâyesi*'nde ağır bir ağıtla baş başa kalırız.

Karacaoğlu türkülerinde de en az üç ayrı tarz görülebilir.

Ertesi gün aynı türküleri ve makamları abdallar davul zurnayla icra edecekler ve bu icraları da kaydedecektik.

55 yaşındaki zurnacı abdal, Hoca Davulcu, Güzel Ahmet makamını bilemedi. Davulcu çok genç olduğu için o zaten bilemezdi. Bu yüzden 11. sırada Güzel Ahmet yerine Yazıcıoğlu'nu çaldılar.

Abdallarımız, Karacaoğlu'dan:

- Elâ Gözlü Benli Dilber havasını ve
- Yol Havasını (Bizimkiler Çukurova bozlağına, yol havası diyorlar)

icra ettiler.

Ayrıca yukarıdaki listeye ilâve olarak, Ağ Gelin ve Gökçedağ türkülerinin havalarını çaldılar.

Kaydı yapmak ise ayrı bir macera idi:

Abdallar Düziçi'nde iki yerde otururlar: Düziçi-Osmaniye asfaltı altında ve Böcekli beldesinde. Böcekli'nin belde olmadan önceki adı Boyalı'dır. Boyalı'nın merkez sakinleri ilçe merkezi yolu üzerine taşınmışlardı.

Abdal Hayri, saat 16:00'ya verebildiği randevusuna gelemedi.

Hayri gelmeyince biz de Boyalı'ya davul zurna ile türkü çaldırmak için abdal aramaya gittik. Rahmetli Abdal Cuma Ali'nin bir düzineyi aşkın çocuklarından çoğu boştu. Davul için Bayram Göçer, zurna çalmak üzere Hoca Davulcu ile anlaştık. Kayıt için ıssız bir yer bulmak zorundaydık.

Zira gelenek dışı bir iş eşkere (= âşikâne) yapılırsa Düziçi'nde 'adama söverler'. Bu küfür oldukça okkalıdır.

Karageçek Suyu'nun kenarını bulabildik, ama burası da yolun kenarıydı. Çekimler gün batımından sonra da araba farları ışığında devam etti. Ayaklı bir kamerayla çekim yaptığımızı kimse anlamıyor, herkes 'abdal keyfi' (= davul zurna eşliğinde arada bir silâh atarak sabaha kadar rakı içip türkü çağırma işi) yaptığımızı sanıyordu. Korna çalmalar, tezahüratlar gırla gidiyordu. Çocukluğundan beri bu türkü ve havaları bilen, 65 yaşın üzerindeki Hüseyin ağabeyim bana bilirkişilik ediyor, abdalların çıkaramadığı havaları hatırlatıyor, bir yandan da, "Ulan, malamat olduk bre, gece vakti bu kayıt da nereden çıktı," diye söyleniyordu.

Düziçi'nde 60 yaşın üzerindeki herkes bu türküleri ve havaları bir müzisyen kadar iyi bilir, hisseder. Ciddiyetle çalmayan abdalı ise '*itin g.tüne sokar sokar çıkarır*', '*itten irezil*' ederler yani.

Yüzüncü dinleyişlerinde dahi aynı ciddiyet ve hayranlıkla dinlerler.

Anlatıcı da kimbilir kaç yüzüncü kere aynı ciddiyetle anlatır ve söyler.

Hikâye ve türkü ciddi, ağır bir âyine dönüşür⁴⁹ ve bir yere yaslanan, uyuklayan veya esneyen bir dinleyici fark edildiğinde derhal hikâyeye ve türküye son verilir.

"Allah'tan korkmasalar saza sübhanekeyi okuturlar", iş öylesine ciddidir ki, "*Kur'an kitabı bulamazlarsa, Karacaoğlan kitabı okunabileceğine*," fetva verirler.⁵⁰

Bu hikâyelerde, vefa, dostluk, sadakat, alçak gönüllülük, mazluma sahip çıkma ve benzeri kutsal kitaplarda yazılı pek çok erdem tekrarlanır durur.

Bir düğün boyunca baştan sona acı, ayrılık, ağıt dolu hikâyelerden doğmuş türkü ve havaları çalmak bunlarla halay çekmek bir bakıma 'kan tükürüp kızılılık şerbeti içtim' demektir.

Cevdet Paşalar, Derviş Paşalar bizi nasıl anlasın ki?

'Bizim romanımız türkülerimiz' miş. Artık her gün biraz daha o türkülerini anlayabilecek yüreklerimizi kaybediyoruz.

Kimbilir belki sonraki nesiller Dadaloğlu'nu, Karacaoğlan'ı, Elbey-

49 Eline alınca alışkın sazı / Dünyadan ahretten geçmiş sanırlar" *Âşık Dertli*, Ursula Reinhard, *Vor Seinen Häusern*, Eine Weide, Berlin, 1965.

50 Âşığın bu kitaba girmeyen Karacaoğlan ve Dadaloğlu hikâyeleri, daha önce adı geçen *Çukurovalı Karacaoğlan ve Tekeden Teleme Çalmak* kitaplarında yer almıştır.

lioğlu'nu ve daha nice güzel gönüllü kahramanlarımızı tanıyarak bizim 'türkümüzü' / romanımızı yazarlar. Hasetten kurtulur; hasrete kavuşuruz.

İSPİR ONBAŞI'NIN DERLEMECİLİĞİNE SAYGI

Benim derlemeci olarak yaşadığım bu heyecanı aynı zamanda kaynak kişi sıfatıyla yaşayan ve derleme yapan İspir Onbaşı'nın bu husustaki gayretine ve fedakârlıklarına şaşmamak elde değildir.

Düziçi 13. Altın Saz Ödüllü

Karacaoğlan Âşıklar Bayramı

Bu yıl, 13. Altın Saz Ödüllü Karacaoğlan Âşıklar Bayramı 28-30 Mayıs 2010 günleri arasında kutlandı.

Düziçi'nde işe, İspir Onbaşı'yı 'ziyaret tavafiyla' başladık. (Ziyaret tavafi, haccın rükünlerindendir. Ziyaret tavafsız hac tamam olmaz). Düziçi'ne giden bir derlemecinin İspir Onbaşı'yı ziyaret etmesi; (Kâbe'yi ziyaret tavafi abartılı olabilir ama) İstanbul'a yolu düşen dini bütün bir taşralının Eyüp Sultan'ı ziyaret etmesi kadar ciddi bir iştir.

Ziyarete yazar ve şair Bekir Dağsever ve Farsaklı Halk Şairi Mustafa Akpınar ile birlikte gittik. Bir süre önce İspir Onbaşı beni telefonla arayarak, benim için bir emanet bıraktığını, mutlaka uğrayıp almam gerektiğini söylemişti.

Daha önce İspir Onbaşı'dan yaptığım Karacaoğlan'ın hayatını anlattığı türkölü hikâyeyi *Çukurovalı Karacaoğlan* ismiyle kitaplaştırmıştık. Orada eşinin ve kendisinin fotoğrafları da vardı; ne çok sevinmişti.

Bu son ziyaretimizde, 89 yaşındaki İspir Onbaşı, hanımını yeni kaybetmişti. Karacaoğlan mahallesindeki evinde çardakta yatıyordu. Ziyaretimize çok sevindi. Hemen kendisine göre, Karacaoğlan hakkındaki bir yanlışı düzeltmeye çalıştı:

*Çıktım seyreyledim Niğde'yi Bor'u
Acep gezsem mavi donlum var m'ola
Güzeller yatağı Tokat, Engürü
Acep gezsem mavi donlum var m'ola*

"Karacaoğlan'ın bu türküsünden hareketle bir kısım akli yetmeyen arkadaşlar, 'Karacaoğlan dünyayı gezmiş' diyorlar. Bu doğru değildir. Karacaoğlan'ın gezdiği yerlerin doğusu Van, batısı Konya'dır. Şiirde de Karacaoğlan, ısrarla acep gezsem diyor, gezdim demiyor."

Sonra yanından hiç ayırmadığı, kuşağında bağlı olan ve bir hazine anahtarı taşıyormuş gibi titizlikle koruduğu arşiv sandığının anahtarını gelinine vererek yazdırdığı defterleri getirmesini istedi.

Gelini bir plastik torba getirdi. Torbanın üzerinde: *"Bu kitabı yazan ve yazdıran: İspir Mehmet Koç. Bu kitabı bin bir daldan yazdım. Haydi hayırlı olsun,"* yazıyordu.

Gelin, *"Ağabey, bütün kış iki kızım bu defterleri yazmaktan derslerine çalışamadılar. Çok zorlandılar. Dudakları uçukladı. N'olur söyle de artık yazdırmayın. Seni dinler. Çocuklar canlarından bezdiler,"* diye âdeta yalvardı.

Ben de hemen, *"İspir Amca, yazdıracakların bitti mi?"* diye sordum.

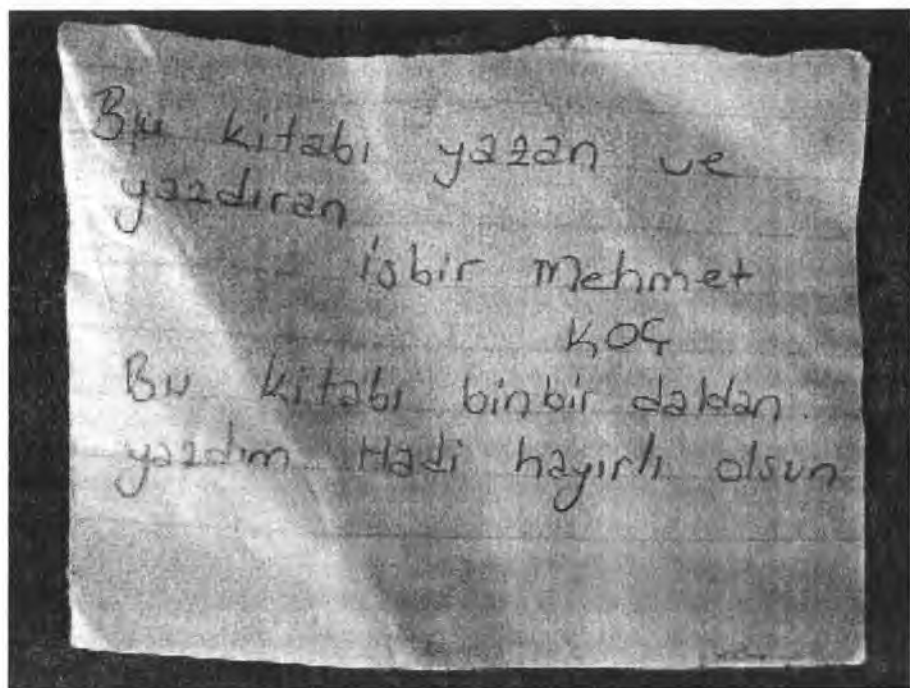
"Bitti" cevabını gelin de duydu ve geniş bir nefes aldı.

Ziyarete birlikte gittiğimiz arkadaşlarla *'bu kitabı bin bir daldan yazdım'* ifadesine hayran olduk. Asıl hayran olduğumuz konu ise, İspir Onbaşı'nın Karacaoğlan anlatımlarını bu kadar ciddiye alması ve üzerine düşeni son nefesine kadar ifa etmesiydi.

O, sadece bununla da kalmamış, *"Bekir İşlek Karacaoğlan Şenlikleri'nde Düziçi'ne gelecek. Eğer ben şenlikten önce ölürsem, Aydın Didim'e ulaştırın. Onu bulamazsanız, Prof. Dr. İsmail Görkem'e ulaştırın,"* diye defterin sonuna vasiyet gibi yazdırmış. (Defterlerde daha çok önceki anlattıklarının tekrarı vardı, fakat biz daha önce İspir Onbaşı'dan *Sonu Gelen'in Hikâyesi, Bezirgânın Hikâyesi, Kan Kalesi Hikâyesi*'ni derlemiş ve *Tekeden Teleme Çalmak* kitabımızda yayınlamıştık.).

İspir Onbaşı'nın günler ve geceler boyu el yazısıyla torunlarına yazdırdığı ve tarafımıza emanet ettiği hikâye defterleri

İspir Onbaşı

İSPİR MEHMET KOC

EĞER BEN KARACAOĞLAN BAYRAMI'NDAN
EVEL ÖLÜRSEM, BU DEFTERİ AYDIN'DA AVUKATLIK YAPAN
İSMAIL GÖRKEM'İ, YOKSA BEKİR İŞLEK Mİ? İKİ İSİM VAR BURADA. TELEFON

NUMARASI: 0505 250 7458 - BEKİR İŞLEK.

YOKSA İSMAIL GÖRKEM Mİ? HERHALDE BEKİR İŞLEK OLSA GEREK. O ADAMA VERİLECEK.

BU DEFTERİ BEKİR İŞLEK'E VERİN.

İSPİR MEHMET KOC

SAYGILARIMLA.

İSPİR MEHMET KOC

KOC

Saygılarımla.

"Bu adam Karacaoğlan Bayramı'nda Düziçi'ne gelir. Bu adamı bulun, defteri verin."
İSPİR MEHMET KOÇ.

"Eğer ben Karacaoğlan Bayramı'ndan evel ölürsem, bu defteri Aydın'da avukatlık yapan
İsmail Görkem'i, yoksa Bekir İşlek mi? İki isim var burada. Telefon
numarası: 0505 250 7458 - Bekir İşlek.

Yoksa İsmail Görkem mi? Herhalde Bekir İşlek olsa gerek. O adama verilecek.
Bu defteri Bekir İşlek'e verin.

İSPİR MEHMET KOÇ - Saygılarımla."

Şair Mustafa Akpınar, ben 'bu bin bir daldan yazdım' sözüne üç güne kadar bir şiir yazarım dedi. İkinci gün şiiri yazdığı kâğıdı uzattığı zaman şaşırđım kaldım. Son kıtada soyadıma atıfta da bulunduğu o şiir şudur:

*Ben ozanım bin bir dalı yazarım
Yeşil dalda kaldı benim nazarım
Her âlemde hayal edip gezerim
Bin bir dal altında bir huri gördüm*

*Kökü bir ya budaklanmış dallanmış
Eğilmiş kolları suya sallanmış
Çiçek açmış şerbet olup ballanmış
O çiçek üstünde bir arı gördüm*

*Bin bir dal deyince Tûğba ağacı
Gönül sultanımdır dağların tacı
Cennet-i Âlâya dökülmüş ucu
Onun gölgesinde o yâri gördüm*

*Dumanlı'ya çıktım sabah ezanı
Dalın bedeninden evin hezeni
Onun gölgesinde Akkın kazanı
Karacaoğlan diye o piri gördüm*

*Kimisi gölg'etmiş kimi taşlamış
Yazısında 'bin bir' diye başlamış
Kadir Mevlâ'm petek petek işlemiş
Kendi terbiyemi arımı gördüm*

*Ama Güneş idi, ama Ay idi
Dert Ozanı sanma bıkır (= bâkir) toy idi
Toplamış bir yere pampal pay idi
İşleyen İşlek'in sırrını gördüm*

(1952 Hacılar/Düziçi doğumlu Dert Ozanı Mustafa Akpınar, Düziçi / Gümüş Köyü'nde oturur).

* * *

*Dağlarca kar yağsa serim üşümez
Nerde yâri görsem orda yaz gelir
Diğer arkadaşımız Bekir Dağsever, "Hemşerilerimizin çok güzel*

buluşları var,” dedi ve türküsünden geriye sadece iki mısrası kalan şu kısa hikâyeyi anlattı:

“Düldül Dağı’na kışın çok kar yağar. Bizim köyden biri, iki arkadaşıyla bir kış günü Düldül’ün arka yüzündeki bir köyden, sevdalandığı kızı kaçırmak üzere yola çıkmış. Kızı kaçırıp dönerken damat adayının soğuktan ayak parmaklarından üçü donmuş. Arkadaşları duruma üzüлp hayıflanırken o:

*Dağlarca kar yağsa serim üşümez
Nerde yâri görsem orda yaz gelir*

Diye başlayan bir türkü tutturmuş. Türkünün devamı tespit edemedik,” dedi.

* * *

Sevdiğinin Kokusunu Kumasında Aramak

Bizde buna benzer, öyle yürek burkan hikâyeler var ki, dinlemeye can dayanmaz. Söz gelimi, Doç. Dr. Kürşat Korkmaz’ın da tespit ettiği böyle bir hikâyeden kısaca söz edelim:

“Birinci Dünya Savaşı’nda, Düziçili âşıklardan Köroğlu’nun (= Âşık Mehmet Demirci’nin) dedesi, Cidde’de askermiş. İki hanımı varmış (= yörede buna ‘iki evli’ denir). Yıllarca kocalarının yollarını gözleyen kumalar, sende sevdiğimin kokusu var diyerek birbirlerine sarılıp, kocalarına olan hasretlerini gidermeye çalışırlarmış,” diye anlatılır.

* * *

Tecirliyyik.

Bize üç Karacaoğlan derneği de, iki Karacaoğlan bayramı da yetmez!

Tekrar konumuz olan 13. Karacaoğlan Âşıklar Bayramı’na dönelim.

‘Ek yerimiz belli olmasın’ diye yazamıyorum. Son tahlilde, “Düziçiliyyik, Tecirliyyik,” dedim, ama bazı gözlemlerimi yazmak zorundayım. Düziçi’ne 27 Mayıs (2010) günü gitmiştim. Biz Tecirliler öyle cevvaliz, öyle enerji doluyuz ki, Karacaoğlanımız ile ilgili üç ayrı derneği kurup yaşattığımız gibi, dört güne iki ayrı organizasyonla, iki ayrı Karacaoğlan şenliği sığdırdık. Karacaoğlan’a sahip çıkan diğer yerlerin haberi olsun.

O akşamki, birinci derneğin Karacaoğlan Şenliği, mahallî âşıkların söylediği birkaç türkünün arkasından, Âşık Hilmi Şahballı’nın konseri ile devam etti ve bitti.

Biz Çukurovalılar, Cumhuriyetimiz kurulana kadar aşiretler halinde yaşadık. *Bir Cerene Av Olmak* isimli çalışmamda arz etmeye çalıştım; dokuz kişi bir araya geldiğimizde beylik, dokuz çadır bir araya getirdiğimizde ise, türkü çağırarak devlet kurarız. Bu yüzden Düziçililere iki, üç dernek ve bir

tanecik Karacaoğlan Şenliği yetmez. Yine bu yüzden beş yıldır bu iki derneği ve şenliği bir araya getirmeye kimsenin gücü yetmiyor.

Düziçililer ailece bir araya geldiklerinde iş, güç, geçim, hayatın zorlukları gibi konuları konuşmazlar. Varsa yoksa siyaset... Hükümet kurarlar, düşürürler, yenisini kurarlar.

A. Turan Alkan'ın deyişiyle, "*Kendilerini memleketin yönetiminden Başbakan kadar mes'ul hissederler.*" Ne var ki, bir şenlik organize etmek; zamanlaması, yönetimi, konuşmacıların seçilmesi, konaklamanın ayarlanması gibi incelik isteyen konulardır. Bir zamanlar, "*Ağaçların dallarına arap atlarını tırmandırmışlardır.*" Ama bu bambaşka bir iş. Bu yüzden şenliklerin her adımı el yordamıyla, her adımda bir 'malamatlık' yaşanarak sürer gider.

* * *

Bu arada 'mükemmellikte kararlılık ödülü' de alan, şair ve yazar Tarsus Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz'ın Tarsus'ta organize ettiği o güzelim Karacaoğlan Şenlikleri'ne hayranlığım ve hasedim devam ediyor. Nasıl etmesin? Tarsus Belediyesi yıllardır kusursuz bir organizasyonla uluslararası Karacaoğlan Şenlikleri düzenliyor. Sonra olup biteni, sunumlarıyla, resimleriyle, kitaplaştıırıp, hazırladığı özel bir çantayla misafirlerine sunuyordu. Böylece Karacaoğlan ile -bence- hiç de ilgisi olmayan Tarsus, Karacaoğlan'a hemşeriliği en iyi hak eden bir ilçe olup çıkıyordu.

Bizim Düziçi'nde ikinci derneğin, birinci akşam faaliyetlerinde, İnönü Üniversitesi öğrencileri Karacaoğlan'dan türküler söylediler. Gece ise, mahallî âşıkların söylediği türkülerle devam etti.

29 Mayıs günü saat 10:00'da panel vardı. Panelin konusu *Düziçi Halk Kültürü ve Karacaoğlan*'dı. Açış konuşmasını Mehmet Göl hoca yaptı. Yaşanmış Düziçi kültüründen örnekler verdi.

Panelin ilk bölümünde Prof. Dr. Kadir Karkın, Prof. Dr. Halil Çivi, Doç. Dr. H. Hüseyin Doğan *Kültürel Zenginliklerimiz, Bunlara Katkı Sağlayan Edebiyat Türleri ve Araştırmalar ve Karacaoğlan Hakkındaki Düşünceler* ile ilgili sunumlarda bulundular.

Zaman çok dar, konuşmacı sayısı çok fazlaydı. Bu yüzden kimse söyleyeceklerinin yarısını bile söyleyemedi. Prof. Dr. Halil Çivi, Karacaoğlan şiiri okurken çok duygulandı; okumaya bir süre ara vermek zorunda kaldı ve aldığı alkıştan sonra şiirini okuyup bitirdi.

İkinci bölümde Gaziantep Üniversitesi Konservatuarı Müdürü Yrd. Doç. Dr. Ruhi Ersoy beş kişilik bir grupta geldi. Grupta, Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Babak Kurbanov, Doç. Dr. Ilgar İmam Verdiyev, Gaziantep Üniversitesi'nden sanatçı ve Öğr. Gör. Hakan Tatyüz ve sanatçı bir öğrenci vardı.

Ruhi Bey, kültürümüzün dünya ve özellikle de Avrupa kültürüne etkisi üzerine çok güzel tespitlerde bulundu: "*Dünya dengesini gaz ve petrol boru-*

larıyla sağlayacağımıza, kültürümüzle sağlamalıyız... Önemle ve ısrarla belirtmeliyim ki, Düziçi, dünya kültürel mirasında sözlü kültürün en yoğun yaşandığı yerlerden biridir... Dünyada bizim irademiz dışında Türksüz bir Türk kültürü hâkimiyeti kuruluyor...”

İlk gruptaki panelistler, Ersoy ve arkadaşlarını dinleyemeden uçağa yetişmek zorunda oldukları için hemen ayrıldılar. Keşke dinleyebilselerdi. Biz dinlediğimiz için çok şanslıydık.

Ruhi Bey’in konuşmasına yazık oldu. Her zamanki gibi, salondaki dinleyici sayısı yine yirmiyi geçmiyordu.

Konuşmacılardan Kahramanmaraş Üniversitesi Kültür Müdürü Nuh Çolak, Düziçi ve Osmaniye’de bazı yer isimlerinin tarihteki isimlere yeniden dönmesi gerektiğini, Toprakkale’nin neden ‘Kınık’ ismini almadığını sordu; keza Düziçi’nin adının da ‘Karacaoğlan’ olabileceğinden söz etti.

Ben de Osmaniye’deki Dede Korkut Üniversitesi’nin adının neden ‘Karacaoğlan Üniversitesi’ olmadığı konusunda hayıflanır dururum. Bu hususta Bayburtlular bir dava açsalar ve bu isim Bayburt’ta bir üniversiteye konmalı deseler kazanırlar.

Konuşmacı Öğretmen Halil Pataz, sadece Düziçi’nde kullanılan ve Karacaoğlan’ın şiirlerinde de yer alan kelimelerden hareketle ve Düziçi çevresinden kullandığı yer adlarıyla Karacaoğlan’ın Düziçili olduğunu anlattı.

Bense, kültür yabancılaşmasının çocukların tekerlemelerine kadar sırayet ettiğini, artık o masum tekerlemelerin bile, ‘İskeletor / Gözleri mor / He-Man’i görünce / işleri zor’ gibi her şeyi ile yabancılaşmaya başladığım ifade ettim. Son on yıldır ‘Sinsin Oyunu’nu seyredabilen var mı dedim. Bizden sonraki nesillerin ellerinin yakamızda olacağını, bulabileceğimiz her folklor ürününü ne edip eyleyip derlememiz gerektiğini anlattım.

Panelden sonra öğle yemeği için Elbeyli köyüne gittik. Bu köye adını veren halk hikâyelerimizden *Elbeylioğlu Hikâyesi*’nin kahramanı Elbeylioğlu’nun atını bağladığı kazığın yeşermesiyle büyüdüğü bilinen bir çınar var. Dört beş yüz yıllık olduğu tahmin edilen bu çınar, üç metre çapındaki içi boş gövdesi ve hâlen yeşil olan tacıyla yaşıyor.

TRT buradan canlı yayınlı şenliğin bu kısmını yayınladı. Bu yayında Ruhi Bey ile bir söyleşi yapıldı.

Aynı akşam açık havada artık geleneksel hâle gelen Karacaoğlan yayla göçü temsil edildi. Ayran ve sıkma ikramından sonra yine her şenlikte icra edilen sandalyelerle güreşler yapıldı.

Güreşçilerden biri sağır ve dilsizdi. Güreş, davul zurna ile çalınan Koroğlu havasıyla yapılıyordu. Bu sağır güreşçinin, davul zurna ritimlerine nasıl olup da işiten biri kadar başarıyla uyum gösterdiğine hayret ettim.

Hazır bulunanlar hemen oracıkta bir halay halkası oluşturup halay çektiler.

Sinsin oyununun ‘icrâsı’ düşüncemizi, TRT’nin canlı yayına müsait olmaması nedeniyle gerçekleştiremedik. Daha doğrusu, ışık düzenlerinin çokluğu, bu oyun için gerekli alevli bir sinsin ateşinin yakılmasına alan bırakmadı.

Hâlbuki üç yıl önce ‘sandalye ile güreşi’ icra etmiştik. Bu, o zamandan beri şenliklerin en çok ilgi gören gösterilerindendir.

Ünlü barakçı Asım Kuzuluk, konserinde sesinin kısıklığından dolayı ancak dört barak söyleyebildi.

Bu seneki en büyük yenilik, Azerbaycanlı sanatçı Sevil Hıdırova’nın katılımıydı. Mesleği müzik muallimeliği olan sanatçının saz eşliğinde okuduğu Türkiye ve Atatürk ile ilgili şiirleri izleyenleri coşturdu.

Bu bölümün başlangıcında, seyircileri önce Sevil Hıdırova selâmladı:

*Selâmla başlayıp mihri muhabbet
Selâmla başlayıp ezeli ülfet
Selâmla başlayıp hilkata hörmət
Secde eyleyirse selâma her kim
Selâmünaleyküm*

Sonra misafir âşıklar selâmlamayı sürdürdüler.
Âşık Sabri Yokuş:

*Karacoğlan bayramına gelenler hoşgeldiniz
Onun değer kıymetini bilenler hoş geldiniz
Sizler gibi ben de ona bir misafir gelmişim
Benim gibi siz misafir olanlar hoşgeldiniz*

Âşık Bayram Denizoglu:

*Derin derin deryalara dalanlar hoşgeldiniz
Âşıkların edebini bilenler hoş geldiniz
Toplum güldür âşık bülbül muhabbeti burdadır
Muhabbeti şirin olup alanlar hoş geldiniz*

Âşık Turabi:

*Geçmişini kültürünü bilenler hoşgeldiniz
Maneviyat pınarından dolanlar hoş geldiniz
Günden güne duyuyoruz her gün şehit haberi
Al bayrağı ellerine alanlar hoşgeldiniz*

Sabri Yokuş:

*Sabri Yokuş söyler beyim bir arzum var burada
Karacaoğlan nice geldi niceleri nerede
Biraz sonra türküleri söylenecek burada
Karacaoğlan türküleri çalanlar hoşgeldiniz*

Âşık Bayram Denizoğlu:

*Denizoğlu her âşığın yüreğinde yara var
Sizler gibi tabip gelsin muhabbete çare var
Karacaoğlan torunları gideceği yere var
Onlar olmuş arı, kovan balına hoşgeldiniz*

Âşık Turabi:

*Turabî'yim tarihimi fermanıma isterim
Karacaoğlan ecdadımdır destanıma isterim
İmamî'yi atışmaya meydanıma isterim
(Ben bu akşam İmamî'yi atışmaya isterim)
Üç senedir altın sazi çalanlar hoş geldiniz*

Yukarıda arz ettiğim üzere Tarsus Belediyesi'nin Karacaoğlan Şenlikleri'ni kitaplaştırmasını gıptayla izliyordum. Bizim Düziçi Belediyemiz henüz bu husustaki değerlendirmelerini bitirip, çalışma başlatmış değildi. Bu vazifeyi üç yıldır âcizane ben ifaya çalışıyordum. 'Düziçi Folklor Kitapları' diye adlandırdığımız bu seride çok şükür üçüncü kitabı da yayınladık.

Üç yıl önce, derlemelerimden olan ve Prof. Dr. İsmail Görkem ile öğretmen Ozan Tülüce'nin kitaplaştırdığı *Çukurovalı Karacaoğlan* kitabını yayınlamıştım.

Geçen sene *Tekeden Teleme Çalmak* isimli çalışmam ile devam ettim. Bu sene *Bir Cerene Av Olmak* isimli kitabım nasip olmuştu.

Bu kitapta Düziçi çevresi kültürü hakkında anı-tespit mahiyetinde düşünce ve izlenimlerimi yazdıktan sonra bir bölümde de Düziçi Karacaoğlan Şenlikleri izlenimlerimi yazmıştım. Bu bölümün en önemli yanı âşıkların yarışma ve atışmalarının da kitaba aktarılmış olmasıydı.

Bir Cerene Av Olmak adlı kitabım, 'hediye nüshası' olarak 700 adet, piyasada satılmak üzere de 400 adet basıldı. Şölende bu hediye baskılarını misafirlere, âşıklara, ilgilenen Düziçililere imzaladım.

Henüz okuyamadıkları için kapağı, inceleyebildikleri kadarıyla içindékiler bölümü ve böyle bir çalışmayı yapmış olmam takdir ediliyordu. En

çok da, kitapta yarıştıkları türkü ve atışmaları isimleriyle yer almış olan âşık-larımız sevindiler ve takdir ettiler.

Üçüncü akşamın programı *Karacaoğlan Tarzı Türkü Söyleme* yarış-ması idi. Zaman darlığından, âşıklar sadece iki dörtlük okuyabileceklerdi. Yazar Av. Ali Ozanemre, ilahiyatçı emekli öğretmen Mehmet Göl ve ben Seçici Kurulu oluşturduk.

Yarışmaya on dokuz ozan katıldı.

Bunlar alfabetik sıraya göre: Adem Kar, Ahmet Cumali, Avşar Musa, Bayram Denizoglu, Dursun Yeşiloglu, Âşık Eyyubî, Hacı Karakılçık, Hakkı Tanrikulu, Âşık İmamî, Kemal Kurt, Kul Veysel, Osman İper, Ozan Bulut, Ozan Rıza Çiftçi, Öksüz Ozan, Sabri Yokuş, Ozan Salih, Temel Turabî, Yahya Gürz idi.

Yarışmada altın sazın sahibi Düziçili Halk Ozanı Âşık Osman İper (= Karayiğit Osman) oldu. İkinciliği Kahramanmaraş'tan katılan Öksüz Ozan aldı ve bir cumhuriyet altını kazandı. Üçüncülüğü Âşık İmamî aldı ve yarım cumhuriyet altını kazandı.

Âşık Turabî atışma dalında yarışmayı ve özellikle üç yıldır derece alan Âşık İmamî ile karşılaşmayı çok istiyordu. 'Saz çalmayı' güzel bir cinasla kullanarak fırsatını yakaladığı anda Âşık İmamî'ye:

*Turabî'yim tarihimi fermanıma isterim
Karacaoğlan ecdadımdır destanıma isterim
İmamî'yi atışmaya meydanıma isterim
(Ben bu akşam İmamî'yi atışmaya isterim)
Üç senedir altın sazı çalanlar hoşgeldiniz*

Diyerek meydan okudu ve, "Bu bir espridir tabii," diye açıklamada bulundu. Organizasyon bozukluğu yüzünden atışma dalında yarışma gerçek-leşemedi. Kimbilir ne güzel atışmalar olacaktı.

Hâsılı 13. bayramımızın da bahsi bundan ibarettir.⁵¹

⁵¹ İşbu yazı, 14.6.2010 tarihinde www.haberakademi.net internet sitesinde yayınlanmıştır.

ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN HALK HİKÂYELERİ⁵²

52 İşbu yazının bir bölümü 23.3.2009 tarihinde www.haberakademi.net internet sitesinde yayınlanmıştır.

ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN KİMDİR?

Âşık Karayîğît Osman aşığıdaki Yemen Ağıdı'nı söyleyen ninenin torunudur.

Ağıtın bestesi de âşığa aittir.

KARAYİĞİT OSMAN'DAN BİR YEMEN AĞITI⁵³

*Getme Yemen'e Yemen'e
Garişin toza dumana
Yazıver de kâğıt gönder
Koyma kalbimi gümana*

*Bu zaman asker mi gider
Zahmerinin kış gününe
Babam oğlu Memmed Ali
Benzer dalın ışığına*

*Şuvara gönlüm şuvara
İnce sararlar cığara
Yüreciğim yandı gardaş
Uğrama savuş pınara*

*Cöbeli'de Koca Çınar
Donun giymiş gelin gibi
Vay gardaşın nişanlısı
Gaşı gözü kömür gibi*

*Yemen'e ısıcak derler
Çiğ yumurta pişer imiş
Zabit talime çıkınca
Acemiler şaşarımış*

*Kırıldı Meleğin beli
Yok olsun Yemen'in yolu
Gocam Kara Mehmet gaynım Osman*

53 Bir Cerene Ay Olmak, s. 124.

*Gara Memmed gaynım Osman
Yaktı beni Memmed Ali*

*Gitme gardaşım Yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Kalk borusu er çalınır
Sen cahalsın uyanaman*

Karayiğit Osman, ağıtı çalıp söyledikten sonra ağıtın hikâyesini şöyle anlattı:

"Bu türkünün söylenme sebebi şöyledir: Öz be öz babamın ebesi, kocası Kara Memmed, Yemen'e seferberlik zamanında askere gider. Sonra büyük kayını ve peşinden ikinciye, senin de yaşın doldu diye ikinci gardaşı Osman'ı da götürürler ve bunların öldü haberi gelir Künye deniliyormuş gelen habere.

Ebem, babamın annesi, bunlara acısa da o kadar etkilenmiyormuş. Mehmet Ali isimli gardaşı da gedip de Yemen'e, onun da öldü haberi gelince dayanamaz. İşte bu okumuş olduğum ağıtı o zaman ağlar ve böyle söyler. Babamdan duymam; babam diyordu ki:

Ebem gallin içiyor. Pipo içiyor. Bittiğinde avcuna vuruyo pipoyu, acıyı ateş keserimiş diye ağzına atıyordu. O kadar etkilemiş işte Yemen. O kadar ki, acı günler yaşamış. Üçüncü oğlu da bizim neslimiz bitiyor diye almış başını gitmiş. Nere gittiği belli değil. Babam öldü gitti ağlardı. Emmim belki yaşıyor, ama kimbilir nerde diye."

"EĞRİ DÜLDÜL, DERVİŞ DEĞİL ÂŞIKTIR"

Âşık Karayiğit Osman, Eğri Düldül'ü Beşik Düldül'e âşık eden ve bu aşkı türküleştiren bir ozanımızdır. *Tekeden Teleme Çalmak* ve *Bir Cerene Av Olmak* kitaplarımızda bu efsane yer almıştı:

"Çocukluğunda büyükler, boynu bükük Düldül'e Eğri Düldül derlerdi. Diğerine de Beşik Düldül. Dağlar için çok tatlı bir de efsane anlatırlardı. Hazreti Ali (r.a.) efendimiz, atı Düldül ile dilediği zaman dilediği yere uçardı. Bir gün de Beşik Düldül'den diğer Düldül'e uçmak istemiş. Uçarken, diğer Düldül, bana ulaşamaz da düşer diye hayıflanıp uzanıvermiş. O günden sonra o haliyle, adeta boynu eğri kalmış. İnsanlar da bu dağlara Beşik Düldül ve Eğri Düldül demişler...

Bana göre böyleydi, ancak Âşık Karayiğit Osman'ın Düldülller hakkında anlattıkları çok farklıydı:

Eğri Düldül boynun eğmiş önüne Galiba dağların yârisin Düldül

Bu dağlar birlikte büyümüşler. Eğri Düldül, Beşik Düldül'e âşık olmuş. Sevdasını, bulutlarla, rüzgârlarla, tipilerde savrulan karlarla, cerenlerin dağlarda yankılanan türküleriyle anlatmaya çalışmış:⁵⁴

Karayığit Osman bir türküsünde bu sevdayı şöyle anlatmış:

*Yine efkâr bastı deli gönlümü
Gönlüme neşe verirsin Düldül
Eğri Düldül başın eğmiş önüne
Galiba dağların yârisin Düldül*

*Özleyenler çıkabilse başına
Gerdanlık yakıştır senin döşüne
İma geyiklerin yayılıyor döşüne
Çiçekli çimenli korusun Düldül*

*Boyu çıkmış iki binin üstüne
Neşe veriyorsun piknikçine dostuna
Kış günü karlar yağar üstüne
İlkbahar ayları karın erisin Düldül*

*Farısın da Karayığit farısın
Bilen olsa kaç asırdan berisin
Düziçi'nin yüksek dağlar varısın
Galiba dağların pirisin Düldül*

GELİN ÖĞÜTÇÜSÜ KARAYİĞİT OSMAN⁵⁵

Âşık Karayığit Osman, Halk Edebiyatı'nda belki de ilk defa özgün, anonim olmayan *Gelin Öğüdü*'nü söyleyen âşıktır.

Âşık öğüdün 'heykâsini' de anlatıyor ve bu hususta söylenecek söz bırakmıyordu:

Düziçi'nde eski günlerde, gelin geldiği zaman yaşlı teyzelerin, ağzı yakışanların, gelin öğüdü verme âdetleri vardı. Gelinin evi değişti, yeri yurdu değişti; geline öğüt verilsin ki, akıllı olsun düşüncesi var idi.

Buna birçok yerde şahit oldum. Başkalarına ben yapamadım. Amma

⁵⁴ Bekir İşlek, *Tekeden Teleme Çalmak*, s. 214-215.

⁵⁵ *Tekeden Teleme Çalmak*, s. 104.

bir gelin getirdik, hatırıma gelmedi. 2004'te ikinci gelin gelince, baktım ki evde oğlan tükeniyo, bir daha gelin gelmeyici!

Bu eski gelenek aklıma geldi. Gelin geldiği zamanlarda işte düğün evinin avlularında halaylar çekiliyor şenlikler yapılıyor. Aynen bizim burada da uygulanmaya başladı bu. Bu halay esnasında 'kayınbaba da gelsin' diyorlar, koymuyorlardı. Beni de çağırdılar. Efkârım arttı. Zurnacıya, "Gardaşım bir *Elâ Gözlü Benli Dilber* makamı çal bakalım," dedim.

O da zannetti ki, işte devamlı halaylarda söylenen elâ gözlü benli dilberi mi söyleyici? "Olur ağa," dedi. "Bakalım çalgıcı ondan çalsın, Karayığit Osman da bundan çalsın. Bakalım bu ikinci geline ne desin":

*Aman bizde oldu iki gelin
Gelinim tatlı ola senin dilin
Önünde var uzun yolun
Hayırlı olsun yol gelinim*

*Önünde var uzun yolun
Hayırlı olsun yol gelinim*

*Anan babanı unutma
Bizleri kenara atma
Sen gocandan önce yatma
Olsun dilin bal gelinim*

*Sen gocandan önce yatma
Dilin olsun bal gelinim*

*N'olsun Karayığit n'olsun
(Kuzum) Senin de bir gelinin olsun
Kapında mallar çoğalsın
Hiç gülmesin el gelinim*

*Kapında malın çok olsun
Hiç gülmesin el gelinim*

Gelin de bu günlük bu söze uyuyor. Amma ilerisini bilemiyok. İnşallah cümle âlemin gelini de böyle olur!⁵⁶

ŞABA'DA BİR ALTIN BAHŞIŞ VERİLMESİ VE ÂŞIK OSMAN İPER'İN KARAYİĞİT OSMAN NAMINI İKTİSABININ TARİHÇESİ BEYANINDADIR

Bu bahsi, yukarıdakinden başka başlık kurtarmaz. Bu bahis Karayiğit Osman'ın nam alma bahsidir— Say ki, Dirse Han Oğlu Boğaç Han'ın nâm alma hikâyesi. Aldı Karayiğit Osman:

“Dedem, öksüz ve yetim, gariban, kara kuru biriyimş. Adı da Osman'mış. Daha sekiz, on yaşındayken geçim derdine düşmüş. Davar güttürmek isteyen birinin davarlarını, yıllığı bir altına gütmek üzere anlaşmışlar. Bir yıl davarları gütmüş. Bir altını cebine koymuş. Çocukluk bu ya, davetli olmasa da bir düğüne gitmiş. Üstelik şabalanınların sırasına da oturmuş. Şaba (= düğüne yardım olarak verilen para) yapan abdal (= çalgıcı bir boy, aşiret), davetliler sırasında böyle gariban, üstelik de çocuk birini görünce, abdallığına bakmadan (= abdallar, her ihtiyaçlarında kapılarına koştukları aşiretin, çocuklarına bile saygısız davranmazlar),⁵⁷ senin ne işin var orada diyerek, dedemi kaldırmak istemiş. Yanında oturduğu köylümüz yerinde kalmasını emretmiş ve dedem sırasında oturmuş. Tabii dedem buna çok üzülmüş.

Sonra ısrarla, ben de şabalanacağım, demiş ve şaba yapan abdalın önüne, bir yıllık kazancı ve bütün varlığı olan cebindeki tek altını fırlatmış. Abdal, son derece mahcup ve şaşkın, “Kusura bakma Karayiğit, yiğit imişsin,” diyerek dedemden özür dilemiş. Ondan sonra dedem, ‘Karayiğit Osman’ namıyla çağrılmaya başlamış. Sonra da bu nam, bize miras kaldı.”⁵⁸

Âşık Karayiğit Osman kendisini şöyle anlatmaktadır:

“1950 yılında Osmaniye Düziçi'ne bağlı Çitli Köyü, Karaese mahallesinde dünyaya geldim. Babamın evine sık sık âşıklar gelirdi. Bunları ilgiyle dinlerdim. Çok etkilenirdim. On üç, on dört yaşlarında ben de saz çalıp türkü söylemeye heveslendim. Büyük ağabeyim Mehmet'in bulduğu üç telli bir damdırayı çalmak için bir yıl çabaladım. Ama hiç iyi gitmiyordu. Bir yıl sonra anladım ki, akort diye bir şey varmış. Akort işini, bozuldukça, bulabildiğim usta âşıklara yaptırmaya başladım.

Sonra bir usta âşık bulmam gerektiğini düşündüm. Daha önce anlattığım üzere Yeni Farsak köyünde gördüğüm bir damdırayı satın alarak âşıklığa başladım.

O da şöyle oldu: Yeni Farsak köyüne misafirliğe gitmiştim. Duvarda asılı bir damdıra gördüm. Sahibi yaşlıca bir âşıktı: Âşık Hüseyin. Bu damdı-

⁵⁷ Bir Cerene Av Olmak isimli çalışmamızda ‘abdallar’ hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

⁵⁸ Bekir İşlek, *Bir Cerene Av Olmak*, İstanbul, 2010, s. 116-117.

rayı satar mısın dedim. Çal bakalım, çalabilirsen satarım dedi. Biraz çaldım. Adam, tamam bu sana bulaşmış, mezara kadar bu seni tergetmez yiğenim dedi ve sazi bana 15 liraya sattı. Yıl 1964. Bunun kıymetini ancak çalan bilir, çalmayan bunu kırırverir dedi.”

Sülâlemizde sadece anamın emmisinin oğlu âşıktı. Adı Mehmet İnce idi. Çoğu halk hikâyesini çalar söylerdi.

Altı kardeşiz. Ben son numaraydım. 1966 yılında, babam sağlığında beni evlendirmek istedi. Ben 16 yaşındayken, 13 yaşındaki dayımın kızı olan şimdiki hanımımla evlendim. Nişanlımı eve gelin gelene kadar görmedim.

1970 yılında oğlumuz Ali doğdu. 1973 yılında kızımız Meral, 1976 yılında kızımız Habibe, 1981’de oğlumuz Hasan, 1983’de kızımız Melâhat, 1988’de Asiye. Yani 4 kız 2 oğlan olmak üzere 6 çocuğumuz oldu. Şimdi 15 kadar torunumuz var.

1995 yılına kadar âşıklık devam etti. Sonra orkestralı salon düğünleri başladı. Âşıkların işi bitti.

Çocuklardan saz çalan olmadı. Bir umudum şu torunum Halil var. Buna öğretmeye çalışacağım.”

Devamını ‘mektepliler’ daha güzel yazar. Ben ‘alaylı’yım. Bu sıfatla, kronoloji dışı denemeler yapmaya çalışıyorum.

Âşık Karayiğit Osman, mümkünse sadece kronolojik bilgilerle anlatılmamalı. Çünkü Âşık Karayiğit Osman yalnızca bu değildir. Peki kimdir?

Zaman zaman medyada bazı müjdeli haberler olur. Toprak Mahsulleri Ofisi’nde veya uzak bir dağ köyünde genetiği değiştirilmemiş sebze ve tahıl tohumları bulundu gibi... İşte Âşık Karayiğit Osman biraz da budur: Milletimizin genetiği ile oynanmamış kültür kodlarının hıfzedildiği nadir hazinelerdendir.

Âşık Karayiğit Osman ve diğer âşıklarımız kültürümüzün mihenk taşlarıdır. Aşağıdaki yazıda bu durumun tipik bir örneği sunulmaktadır.

Kurt Reinhard Arşivinden Âşık Kerem’in Son Türküsü⁵⁹

Memleketim Osmaniye, Düziçi ilçesinde pek çok halk âşığı yetişmiştir. Bunlardan Âşık Kır İsmail, bizim Dede Korkut’umuz yerindedir. Tam bilinememekle birlikte, doğumu 1890, vefatı ise 1965’tir.

Geçtiğimiz altı yılda bölgede 300 saate yakın derleme yaptım. Ama Âşık Kır İsmail’den çok az kayıt bulabildim.

İnternetteki *Türkü Dostları* sitesi kurucularından halk müziği meraklısı Volkan Kaya Bey, birkaç gün önce Kır İsmail’in, Reinhard arşivinden büyük plağa kaydedilen türkülerinden birinin internette yayınlandığını ve adresini

bildirdi. Benim için ne büyük bir sürpriz ve hediye. Volkan Bey türkü kaydını nasıl bulduğunu şöyle anlattı:

“Merak ettiğim âşıkların ve diğer sanatçıların isimlerini yeni bir bilgi bulabilmek umuduyla arasıra internette ararım. Kır İsmail’in bu kaydının bir plâkta yayınlandığını biliyordum. Ama plâğı İstanbul’da satışta bulamadım. Bir gün Kır İsmail’i Google’da arayınca onun da yer aldığı plâğın internete konulduğunu gördüm. Hemen size haber verdim.”

Kayıt eski (1955) ve zor anlaşılıyordu. Volkan Bey ile bu türkünün sözlerini sökmeye çalıştık.

*Ah, aslan kalk da vatanından elinden
(Kuduret hak) / titre kalk hatırcığın hoş olsun
Bize bu ayrılık Mevlâ’dan geldi
Ağlaşalım elâ gözler yaş olsun*

*Sabahınan dost köyüne vardığım
El vurup da gonca gülün derdiğim
İnce belin usul boyun sevdiğim
Gündüz hayal, hayâl -efendim- gece düş olsun*

Türküyü kısmen yazıya aktardık, ama hangi halk hikâyesindendir bilemedik. Volkan Bey’e, Düziçi’nde bu türkünün bilinmemesi mümkün değildir, hemen buluruz, dedim ve Âşık Karayiğit Osman’ı aradım. Bunu en iyi elbette ki o bilecek. Âşık Karayiğit Osman, Kır İsmail’in talebesi olmakla her zaman övünür durur.

Bulduğum Didim’den telefonla âşığı arayıp Kır İsmail’in sesinden türküyü dinlettim. Daha ilk kıtada, “Türkü Âşık Kerem’den ve beş kıtadır. Âşık Kır İsmail’den defalarca dinlemiştim, ben de tamamını söylemekteyim,” dedi.

Hemen Kerem ile Aslı Hikâyesi’nde türkünün söylendiği kısmı anlatıp sözlerini bana yazdırdı:

“Kerem, keşiş kızı Aslı’nın peşinde diyar diyar dolaşırken yolu Kayseri’ye düşer. O sırada Aslı, Kayseri’de kilisede bir davet verip, arkadaşlarıyla toplanır. Bakarlar ki, oradan bir âşık geçiyor; iyi ki geldin, deyip Kerem’i de toplantıya davet ederler Üzüntü içinde olan Aslı, Kerem’i görünce neşelenir. Altın taslarda şerbetler içilir. O sırada küçük bir kız Kerem’in yanağına şakayla fiske vurur. Kerem orada şu türküyü söyler:

*Aslı’m göçmüş vatanından elinden
Garip eller hatırınız hoş olsun*

*Bize bu ayrılık geldi Mevlâ'dan
Ağlayalım elâ gözler yaş olsun*

*Gizli gizli dost bağına vardığım
El uzatıp gonca gülün derdiğim
O yâr ile zevk ü sefa sürdüğüm
Ele hayâl hayâl bize düş olsun*

*Gizli gizli dost bağına belleyen
Hep tarayıp zülüfünü telleyen
Yâri benden beni yârdan eyleyen
Umarım Mevlâ'dan kara taş olsun*

*Kiliseye meyhaneler kuruldu
Hep güzeller bir araya derildi
Altın tasta al bâdeler verildi
İçin kızlar içenlere hoş olsun*

*Beyler oynar satırcının fendini
Çeken bilir ayrılığın derdini
Kerem gördü o yâranın dördünü
Vur küçük kız senin ile beş olsun*

Talebesi Âşık Karayığit Osman'ın beş kıta söylediği bir türkünün tamamını elbette usta Âşık Kır İsmail de biliyordu. Türkü beş kıta, ama sesli kayıt iki kıta ve 3 dakika 19 saniye olarak yapılmış. Acaba bir plak, ancak baştaki saz ve iki kıta uzunluğunda hacme sahip de, bu yüzden mi tamamı kaydedilememiş, diye düşünüyorum. Âşık Kır İsmail'in *Kerem ile Aslı Hikâyesi*'nden pek çok türküyü bildiği ve söylediğini, Prof. Dr. İsmail Görkem'in tespitlerinden kolayca anlamaktayız:

*"Repertuarı zengin, sesi oldukça güzel olan Kır İsmail oldukça güzel de cura çalmaktaydı. Soyunu Karacaoğlu'na kadar çıkaran Kır İsmail'in babası hocadır. Hikâyecinin repertuarı zengin olmasına rağmen, ondan sadece Hurşit ile Mahûmihri, Elbeylioğlu ve Köroğlu hikâyelerinin bazı kollarına ait türküler derlenebilmiştir. O, yabancı araştırmacıların kendisinden en çok derleme yaptıkları hikâyeci-âşıktır Bartok 1936'da üç 'destan türküsü', Eberhard 1951'de Hurşit Bey ve İlbeylioğlu hikâyelerinin türkülerini, Reinhard 1955'te Hurşit Bey ve Köroğlu hikâyelerinin türkülerini ve yine Reinhard 1956'da Ali Paşa, Kerem ile Aslı ve Köroğlu hikâyelerine ait bazı türkülerini ondan derlemiştir."*⁶⁰

⁶⁰ İsmail Görkem, *Halk Hikâyeleri Araştırmaları: Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*, Ankara, 2000, s. 33.

Elbette ki, türkünün tamamını Âşık Karayiğit Osman'dan en kısa zamanda kaydedeceğiz.

Bence bu türkünün Kır İsmail'in sesinden bulunmasının asıl önemi Çukurova'da, Düziçi'nde Âşık Kerem makamının tespitindedir.

Âşık Karayiğit Osman'ı tekrar aradım. *Kerem ile Aslı Hikâyesi*'nin türkü makamı budur diyebilir miyiz, diye sordum.

“Evet diyebiliriz. Bu çevrede yüzlerce Kerem türküsü söylenirdi ve bu makamda söylenirdi, fakat hikâyenin tamamını bilen, anlatan âşık yoktu,” dedi.

Düziçi çevresindeki âşıkların kayıtlarından veya canlı olarak hiç Kerem türküsü derleyememiş ve dinleyememiştım. Çok sevindim.

Bu sevincimin sebebi, bu türkülerin asılları karşısında aranjelerinin ne kadar yavan, asıl hikâye ve türkülerin ruhundan ne kadar uzak oluşunun ancak böyle anlaşılabilmesindendir.

Siz hiç *Deli Boran* türküsünün aslını, Çukurovalı âşıklardan dinledikten sonra bir de ‘çağdaş yorumcuların’ aranjelerinden (= uyarlamasından) dinlediniz mi? Dinlemesiniz daha iyi edersiniz. Genetiği ile oynanmış domates tadından başka bir tat alamazsınız.

Bana, bu Kerem türküsünü bahşeden, Volkan Kaya Bey'e tekrar tekrar teşekkür, diğer kayıtlara kavuşabilmeyi de yürekten temenni ediyorum.

BU İŞ SENİ KOCATIR GARDAŞIM

Âşık Karayiğit Osman'dan derlediğim aşağıda okuyacağınız hikâye-leri, video kayıtlarından yazıya aktarmanın pösteki saymaktan farksız olduğunu daha önce de ifade etmişim.

Bu hikâyelerdeki dil ve üslûp pek çok yönden eleştirilebilir.

Bu eleştirilerin de pek çoğuna katılabiliriz.

Geçtiğimiz beş yılda Düziçi'nde yaşayan dört âşığın bildiği bütün halk hikâyelerini kayda geçirdik. Gördük ki, her âşığın anlatımında bir diğerinde bulunmayan bir ayrıntı, asıl önemlisi, diğerlerinde bulunmayan bir dörtlük veya farklı söylenmiş birkaç dörtlüğe rastlanabilmektedir.

Bu farkları tespit edip, anlatılan hikâye varyantlarının, söylenen türkülerin ağıtların ve diğer halk edebiyatı ürünlerinin ayrı ayrı kültürümüze kazandırılması çalışmalarında bu yaptıklarımız bir nebze işe yararsa, bizce bütün eleştiriler cevabını bulmuş olacaktır.

Ayrıca hikâye anlatımlarında, çoğu Türk Dil Kurumu sözlüklerine bile geçmemiş pek çok kelime kullanılmakta ve bu vesileyle dildeki kullanımlarıyla birlikte bu yeni kelimeler yazıya aktarılmaktadır.

Karayiğit Osman, “*Bu iş seni kocatır, gardaşım,*” diyor.

Hiç belli olmaz; belki de gençleştirir. Toroslar'a tutkun olanların, Toroslar'ın havasında ve suyunda gençleştiği gibi.

Âşık bir yönüyle haklı da olabilir, çünkü Çukurova folkloru, cerenden de tehlikelidir. Bir kez delisi tuttu mu, ne kocadığınızı fark edersiniz, ne de avı olduğunuzu. Peşine takılır, türkü çağırarak gidersiniz. “*Deliye aklı da yük değildir,*” deyip; bu işlerin ‘alaylısı’ olduğunuza da aldırmadan, elinizden geleni yaparsınız.

Şaka bir yana, bu işleri ‘mektepliler’ tabii ki delisine tutulmadan, mese-
lenin avı olmadan, hakkını vererek yapıyorlar ve yapacaklar. Bunu biliyor,
umuyor ve bekliyorum.

Şaka değil ciddi ve zaruri bir açıklama:

Yukarıda arz edildiği üzere anlatılan hikâyelerin kayıtları toplam 23 gün sürdü. Her gün için âşığa kabaca iki çeyrek altın tutarında yevmiye öden-
di. Kaydeden kamera görevlisi de bu rakamın yarısı kadar yevmiye aldı. Sonra ses kayıtlarının yazıya aktarılması için yardımcı olan kişiye saati 100 TL ödendi. Bitmedi. Sayfa düzeni, tashih ve kapak için de ücretler ödenecek. Geldik baskıya— Kitap, Çatı Yayınları’ndan ‘Düziçi Folklor Kitapları Serisi’nin dördüncüsü olarak çıkacak. Fakat 1500 adet baskı için, yaklaşık dört bin lira tutarındaki masraf tarafımdan ödenecek.

Bir başka masrafla (= kargo masrafı), kitap bana ulaşacak. Sonra Türk Halkbilimi / Türk Halk Edebiyatı bölümü bulunan bütün üniversitelerin öğretim elemanlarına kargo paraları tarafımdan ödenerek ulaştırılacak...

“Derdin ne ki hemşerim?” sorusu haklı bir soru tabii. Ama cevabı kolay değil. Kısaca yazmaya çalışırsak: Evvelen; Allah başınıza vermesin ‘Çukuro-
va folklorunun delisinin tutması’⁶¹ az uz bir belâ, delilik değildir.

Saniyen; tarihe ‘Tecirli’ olarak tescil edildiyse, akıl işi fedakârlıklar-
la ibra ve beraat edilemezsiniz.

Salisen; bir de ‘Ceren hikâyesi’⁶² var, ama bu hikâyeyi fazla uzattık, affediniz.

Bu yazıların oluşturacağı kitabın arka kapağında ‘*Kültür hizmetidir, parayla satılmaz*’ ibaresi yer alacak. Ama benim kargoyla ulaştıramadıklarım veya ‘bedelini, ağır yazar havalarına girerek (Allah affetsin) imzalama keyfi ile ahz u kabz ettiğim talihliler’ haricindekiler kitaba nasıl ulaşacak?

Ancak yayınevinden bedelini ödeyerek istemek suretiyle.

Yani hem kitabın arkasına ‘kültür hizmeti’ yazıp, hem de yayınevinin parayla satması çelişmesini açıklamaya çalışıyorum.

61 Bkz: *Bir Cerene Av Olmak*, s. 26.

62 Bkz: *Bir Cerene Av Olmak*, s. 94-99.

GÖKYÜZÜ NASIL MAVİ KALDI⁶³

Çukurova'dan yaptığım derleme, deneme ve kitaplaştırma çalışmaları sonucunda Halk Edebiyatı ve tarih boyutlarında ulaştığım kanaatler ise apayrı bir tartışma konusudur.

Cevdet Paşa'nın bölge ile ilgili, bizce hakikati tam yansıtmayan, fevkalâde abartılı tespit ve genellemeleri; derlenen hikâye, efsane, atasözleri ve sair bölge folkloru ürünleri ile 150 yıldan beri ilk kez sorgulanmıştır.

Aynı folklor ürünlerine bakıldığında, "*İnce Memed* ne kadar Çukurovalı'dır?" sorusunun cevabı ne olacaktır? Bir roman kahramanlarına, bir de bölgenin folklor ürünlerine bakıldığında; Endülüs'ü yazan Amin Maalouf, nasıl bir oryantalist üslup kullandıysa, bunun '1968 model' bakışla yazılmış bir benzerini de Yaşar Kemal, Çukurova'yı yazarken kullanmıştır denebilir. Bütün boyutlarıyla Çukurova kültürü ve folkloru ele alındığında, *İnce Memed* ne kadar bizimdir?

Elbette ki derdim '*cangama çıkarmak*' (= durup dururken tartışma çıkarmak) değildir. Ancak bu soruyu da sormak lazımdır diye düşünüyorum. Elbette ki yazarımız, ustalığı, büyüklüğü dünyaca kabul edilmiş biridir. Ve yine elbette ki, yazarımızın bu derlemeleri sayesinde Çukurovamızda '*Gökyüzü Mavi Kaldı*'.

Romandaki özellikleri ile *İnce Memed*'in kahramanları Çukurova'da veya dünyanın herhangi bir yerinde yaşamış olabilir. Sarı sıcak, sivrisinek ve çakır dikenleri gibi tabiat tasvirlerini bir yana bırakırsak, insan ilişkileri ve halk kültürü açısından Yaşar Kemal'in Çukurovası ne kadar 'bizim Çukurova'dır?

Roman kahramanı, İnce Memed yerine Dadaloğlu olsaydı, ne kadar bizim Dadaloğlu kalırdı acaba?

Yiğit bizim yiğit mi, hakkı ne kadar yeniyor, buna edebiyat tarihçileri karar verecek.

HALK HİKÂYELERİMİZİN GÖÇ YOLLARI

Halk hikâyelerimiz nereye aittir sorusuna cevap olmak üzere Prof. Dr. Faruk Sümer'in şu tespitlerine bir bakalım:

"Osmanlı seferleri dolayısıyla hükümet merkezinin Tebriz'den Kazvin'e, oradan da İsfahan'a nakledilmesinin Türk harsı bakımından menfi bir tesiri olmamıştır. Şahların İsfahan'daki saraylarında da yine eskisi gibi Türkçe konuşulmakta idi. Türk unsurunun halk tabakasına gelince, o da varlığını zamanımıza kadar sürdüren pek kuvvetli bir şifahî edebiyata sahip bulunmakta idi. O derecede ki, aradaki mezhebî münâferete rağmen bu ede-

63 Yaşar Kemal-Sabahattin Eyüboğlu, Kuş uçtu yuva kaldı / Gökyüzü mavi kaldı, İstanbul, 2004.

biyatın birçok mahsulleri, Türkiye'ye ve hatta Hazar Ötesi Türkmenlerine giderek bu Türklerin de halk edebiyatları arasında yer almıştır. İşte zamanımıza kadar halkın ve aydınların da okumuş ve dinlemiş oldukları Kerem ile Aslı, Arzu ile Kanber, Âşık Garip, Şah İsmail, Kan Kalesi gibi halk romanları ve diğerleri aslında İran'daki Türk unsurunun meydana getirdiği edebî mahsullerdir. Buna karşılık XVII. yüzyılın başlarında Anadolu'da âşık-lar tarafından söylenmeye başlanan Köroğlu Destanı'nın, üçü de Oğuz ve Türkmen kavminin torunları olan Türkiye, İran ve Hazar Ötesi Türkmenleri arasında, eski ehemmiyetini yitiren Dede Korkut Destanları yerine, millî destan haline gelmiş olması ve böylece müşterek kültür değerlerinin devam ettirilmesi gerçekten pek dikkate şayandır..."⁶⁴

"... Safevî-Kızılbaş Türkleri, anayurtları Anadolu ile her türlü münasebetlerini sürdürmüşlerdir. Bu cümleden olmak üzere, Geredeli Köroğlu'nun destanı İran'a giderek bu ülkenin her tarafındaki Türklerin de millî destanları olmuştur. Buna karşılık, İran Türklerine ait Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Âşık Garip gibi birçok halk romanları da Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye Türklerinin de çok sevdikleri halk romanları vasfını kazanmıştır."⁶⁵

Şimdi de aynı yazarın bizim Farsak Türkmenleri hakkındaki tespitle-rine bakalım:

Farsakların Aleviliğine Kına Yakmak:

"Bilindiği gibi Varsak, Tarsus bölgesindeki Türkmen oymaklarının adıdır. Şeyh Cüneyd'in Varsaklar arasında dolaşıp onlardan bir çoğunu ken-disine bağladığını biliyoruz. Böylece Varsakların bir kısmı Safevîlerin siyasi faaliyetlerine katılmışlar ve devletin kuruluşunda rol oynamışlardır. Kemah Kalesi kumandanı Yusuf Beğ ve Muhammed Beğ ile askerlerinin Varsaklar'dan olduğunu görmüştük. Safevi hizmetine girmiş olan Varsakların çoğu hassa askeri olan korucular arasına dâhil edilmişlerdir. Şah İsmail, Selaim'in İran'dan döndüğünü bildirmek üzere Horasan'a korucu Varsak Kara Üveys'i göndermişti.

Kanuni devrinde de Tarsus ve Adana bölgesinden birçok Varsak oymaklarının Kızılbaşlığı kabul ederek İran'a gittikleri, Osmanlı tahriri defterlerinde kırmızı mürekkeple kaydedilmiştir. İsmail'in halefi olan Tahmasb'ın devrinde Varsaklar'dan Kasım Halife ile Mustafa Beğ'i tanı-yoruz. Varsaklar'ın kendilerine mahsus şiir ve türküleri vardı ki, buna 'varsagı' denilmektedir. Varsagılar, Safevi sarayında ve Kızılbaş beğleri arasında zevkle dinlenen şiir ve türkülerden biri idi. Bu varsagıların İstan-

64 Prof. Dr. Faruk Sümer, *Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999, s. 151.

65 Prof. Dr. Faruk Sümer, *Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1999, s. 202.

bul'da tanınması ve hatta IV. Murad'ın varsağılar söylemesi, bunların İran'da rağbet görmüş olmasından ileri gelmiş olabilir. Çünkü Çukurova bölgesinde kendilerini ziyaret ettiğim Varsaklar, varsağılar bilmediklerini söylediler.”⁶⁶

Bizim Farsaklar ile ilgili Eröz'ün şu tespitini daha önce okumuş, ama yazmaya korkmuştum. Yukarıdaki tespitlerden sonra artık rahatça yazabiliyim:

“Maraş ve Gaziantep havalisindeki Tilkiler ve Kızkapanlılar, Kürtleşmiş Alevi Türkmenlerdir. Bunlardan birincisi (Tilkiler), daha Lûristan'da iken Kürtleşmişlerdir. Kızkapanlılar ise, vaktiyle Adana, Maraş havalisindeki büyük boylardan olup, hâlen Adana'da 50'ye yakın köyde sakin bulunan, Varsaklara tabi idiler.”⁶⁷

Farsakların yazıcılarından, *Döne Döne Karacaoğlan* kitabının da yazarı dostum, sevgili Av. Ali Ozanemre'nin adı geçen kitabında Farsakları Aleviliğe yakın göstermek için sanki özel bir çaba içinde olduğunu görüp hayıflanmıştım. Yukarıdaki tespitleri okuyunca da, otursun kına yaksm, diye düşünüyorum.

Esasen benim de Döldül ve Kaplıca efsanelerinden hareketle aynı çabanın içinde olduğum ilk iki kitabımda rahatça görülebilir. Belki de kınayı beraber yakarız.

Şimdi, Âşık Karayiğit Osman'ın anlattığı bu halk hikâyelerini okumaya başlayalım:

⁶⁶ Prof. Dr. Faruk Sümer, age, s. 49-50.

⁶⁷ Mehmet Eröz, *Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi*, İstanbul 1966, s. 12 (Farsaklar, Avşarlar, Ceritler... bütün Çukurovalılar bu dipnottaki bilgilerin peşine düşüp, bizi nereye götürürse oraya kadar gitmeliyiz - B.İ.)

1. BALBÖREK HİKÂYESİ⁶³

⁶³ Anlatıcı Balbörek de diyor, Beybörek de diyor (B.İ.).

Bugünkü anlatacağımız halk hikâyesi Balbörek...

Beyliklerin Türkiye genelinde sıkça yaşadığı dönemlerde, Antep, Urfa yörelerinde, Oğuzeli'ne hükmeden bir Bey vardı. Allah'ın takdiri, bu Bey, maalesef evlat sahibi olamaz.

Aradan yıllar geçer. Bunlar karı koca üzülür. "Ey Yarabbi, dilersen dünyada yapamayacağın şey yoktur," diye Mevla'ya yalvarırlar.

Bir gün rüyasında beye denilir ki, "Sana bir oğlan çocuğu verilecek. Amma bu oğlan çocuğunun ismini sen koymayacaksın. Bunun ismini senin yanına gelen bir misafir koyacak." Böyle bir rüya görür.

Çırpınır, uyanır. "Yahu, acaba bu gerçek miydi, değil miydi? Hayallar, muhayyaller. Bir taraftan da sevinir. Bir taraftan da yahu neçe rüya gördük der. Gerçeği çıktı veya çıkmadı diye düşünür. Aradan bir çocuğun anadan doğacağı kadar bir süre geçtikten sonra, beyin bir oğlan çocuğu dünyaya geldi.

Bey, Kur'anlar okuttu, kurbanlar kestirdi, memleketi davet etti. Çok şatafatlı bir düğün dernek yaptı.

Velakin bu çocuğun dünyaya geldiğini görünce, isim koymaya çekinir. "Yahu ben buna isim koyarsam, rüya sahil olursa, bu çocuğa isim koyarsak, ya o misafir gelirse bu iş olmaz," diye çekinir. Çocuğa isim vermezler.

Çocuğun okul çağı gelir. Misafir olarak gelip, "Bu çocuğun ismini ben okuyacağım, ben koyacağım," diyen birisi gelmez. O çağda Eski Türkçe okutulmuş, okunulan yere de 'hücre' ya da 'medrese' denirmiş.

Çocuk okuluna başladı.

"Adın ne oğlum," diye sorar Hoca. Tabii kayıt yapacak.

"Benim adım yok!" der çocuk.

"Adsız çocuk olur mu, kocaman çocuksun, sen bir Bey çocuğusun?" der Hoca.

Hoca, kendisi gelir beye, "İsimsiz, adsız çocuğu nasıl kayıt ederim. Bana bir akıl ver. Ben de ona göre hareket edeyim," der.

Bey, bu sözü gerçek görür, ona hak verir.

"İsmi konmayan çocuğa, yarın ders yılı sonunda, bugüne göre diploması nasıl verilir?" diye düşünür. "Bunun ismi yok, cismi yok!"

Bey der ki, "Hoca, sen merak etme, ben bu çocuğa bir isim veririm. Üzme kendini. Sen ona eğitimi ver."

O tarihin içinde en güvenilir din adamlarını, âlimleri çağırır ve, "İlk kez açıklayacağım, ancak ben böyle böyle bir rüya görmüştüm. Budan ötürü çocuğa isim vermemiştim. Ne yapmam gerekiyor," diye sual eder.

Onlar da, "Kardeşim, Kur'an okuttur, Mevlidler okuttur, çocuğuna isim

ver. Gelecek kişi bunu değiştirirse değiştirir. Değiştirmezse, çocuk okuluna başlamış isimsiz, olmuyormuş. Bu böyle gerekiyor. Bu doğrudur,” derler.

Bey bu sözleri uygulamaya girişir.

Sonunda yine insanları davet eder.

Yine yemekler yaptırır, mevlid okutur, Kur’an okutur. Çocuğa isim vereceklerdir. Ama bu Mevlid başlarken, ama biterken bir misafir gelir. Yabancı bir adam, selâm verir.

Misafirperverlik başka bir konudur. Ev sahibi Bey olduğu için, Mevlid de toplantılı olduğu için, siftah olarak Bey kalkar bu kişiye hoşgeldin der.

Yer gösterirler, oturur bu misafir.

Yaşlı da bir insandır.

Misafir, beye sorar.

“Yahu beyim, senin bir oğlun olmuş diyorlar. Ben bu oğlanı görmeye geldim,” der.

Bey de espri olsun diye, “Benim eskiden beri çocuğum yok, sen nereden duydun ki çocuğum olduğunu,” der.

“Yahu ben çocuğu tanırsam, ben bu çocuğu çağırırsam mahcup olursun bak!” der misafir.

“Hadi çağır, ben mahcup olursam olayım,” der Bey de.

Çocuğa o gün isim verilecek olduğundan beyin okuttuğu kırk çocuk da oradadır, o hücrededir. Tatil olduğundan hepsi oradadır ve beyin oğlu da aralarında.

Misafir, beyin oğlunu çağırır. Oğlan da, o çağırır çağırmaz gelir.

“Gel hele oğlum, kucağıma otur bakalım!” der.

Çocuk da gider oturur.

Misafir eliyle çocuğun göğsünü açar, göğsünde böbrek büyüklüğünde bir ben vardır. Bundan öper, “Oğlum bal gibiymişsin,” der ve bayılır.

Bey, “Eyvah. Ben rüyamın gereğini yapamadım, ama Allah’ım sen beni affet.”

Bal gibiymiş kelimesi rüyasının tabiriyle, arkadaşları der ki, “İsim koymaya gerek kalmadı. Çocuğun ismi bal, bu da börek gibiymiş dedi. Oğlanın ismi Balbörek olacak,” dediler.

Balbörek ismi buradan başlar.

Tabii Bey soyu olduğu için ve beyin oğlu olduğu için zaman zaman Beybörek diyenler de oldu.

Balbörek kabadır diye düşünenlerden, Beybörek diyen de oldu, esas isim olarak Balbörek diyen de.

Hayat devam eder.

Okula bir yıl gitti, iki yıl gitti. Okul devam ediyordu. Bir gün okuldan dönüşte bir hanım teyzesi, “Dur hele bre oğlum,” dedi.

“Ne var nine?”

“Ulan oğlum, senin için Bey oğlu diyorlar, şöyle güzel, böyle soylu, böyle huylu diyorlar. Ben seni şahsen yüz yüze hiç görmedim, sana şöyle bir bakayım,” dedi.

“E, bak nine. Ne var bende?”

İyice baktı.

“Ulan kuzum. Sen dünyaların güzeli bir çocuksun. İnşallah da kendine uygun bir eş seçersin.”

Çocuk daha okula gidiyordu. Bu işin ne olup olmadığını pek çözemedi.

Beyin de ikinci çocuğu olma seneleri geçti. Hanımından da başka çocuğu olmadı. Tek bir çocuğu vardı. Çocuk sekiz on yaşma yaklaştı, ama tek evlat.

Bey bir gün hanımına dedi ki:

“Hanım, yahu eğer sen izin verirsen, ben bir hanım daha alacağım. Tek çiçekle yaz gelmez diyorlar. Başka evladımız olmadı.”

Gönlü var veya yok, hanımı beyin evlenmesine izin verir.

Bey, beğendim birini der, bir avrat daha alır.

İki evliliklerde hayat şartları zor olur diyorlar.

Ve bazı gördüğümüz kadarıyla köylerde iki evli olan arkadaşların huzuru pek hoş olmuyor.

Bey, “Benim önce huzurum iyiydi. Bu ikinci hanım geldikten sonra huzurum biraz kaçtı,” diye düşünmeye başladı.

Bey, “Ben sizi ayıracağım,” dedi bir gün.

“Ayracağım,” kelimesi ağzından çıkınca sonraki hanımı dedi ki:

“Beni ayırdığın sürece bu çocuğu evlatlık olarak bana vereceksin. Benim yanımdan okuluna gidip gelecek.”

Anası dedi ki:

“Ne kadar emeğin var da benim çocuğumu sen evine alacaksın? Ben ne olacağım?”

“Senin yanında sekiz, on yıl kalmış.”

“Yahu isterse yirmi yıl kalsın. Sen de hanımsın. Gün gelir Allah sana da verebilir.”

İkinci avrat, beye dedi ki, “Beyim ya çocuğu bana verirsin, ya da beni silersin,” diye diretti.

Bey bunların ayarını buldu ve evvelkine dedi ki:

“Yahu hanım, ha senin yanında durmuş, ha burada durmuş. Ben sizi ayırınca bunu alıp da filan yere, şarka garba salmayacağım ayırmayacağım. Her an, her gün bunu sen de görebilirsin, bu da görebilir. Yahu şu benim moralimi bozma. Bunun yanında kalsın birkaç gün.”

Anlaştılar. Hanımların evleri, odaları ayrıldı. Balbörek analığının yanından okula gidip gelmeye başladı.

Balbörek okula gider geri gelir ki, bu evde bir adam var. Bu adam Balbörek'in hoşuna gitmez.

Balbörek bir gün analığına dedi ki, "Ana. Ben bu adamdan hoşlanmıyorum. Bu adamı ben bir daha görmeyeyim."

"Tamam, oğlum," dedi.

Balbörek okuluna gitti. O adam geldi. Hanım o adama durumu izah etti.

"Valla oğlanı küçüksünüyorduk. Oğlan bizden şüphelendi, bunu ne yapak. Bunun çaresini ikimiz düşünek."

Adam, "Bunun çaresini sen bana diyeceksin, ben de uygulamaya çalışacağım," dedi.

"Bunu zehirleyip öldürmekten başka çaresi yok," dedi.

Bu adam güya beyin ikinci hanımının dostu oluyormuş.

Adam bir zehir getirdi. Hanım güzelce bir pilav yaptı. Pilavın, çorbanın suyuna zehiri karıştırdı. Her günkü gibi, oğlanın gelmesini bekledi ve kapının ağzında karşıladı, "Hoşgeldin, Balböreğim," deyip anasından bile daha fazla ilgi gösterdi.

Çocukta bir huy başladı.

Meğerse babası, çocuk dünyaya gelir gelmez, çocuğun namına bir atlık tay almıştı.

Bunu da ahırda büyütmeye çalışıyordu. Oğluna da, "Oğlum, bu senin atın. Seninle beraber büyüyecek. Ata binme çağın geldiği zaman buna binip, bununla yetişeceksin," derdi.

Oğlan her okuldan geliste bu atın yanına varır, bakıcı baytar ne kadar iyi baksa da kendi de görmek ister. Her geldiğinde ahıra girer, bu ata bakar ve yukarıya çıkardı.

Bugünkü geldiğinde, yine atm yanına girdi ki, bu gün at verilen yemi ni yememiş. Atta bir değişiklik var. At rahatsız.

"Hey Yarabbi. Benim atım rahatsızlanmış."

Ata isim vermişlerdi ve atm ismi Benliboz'du.

Benek benekti atın rengi. Onun için Benliboz ismini koymuşlardı.

Kendi kendine, "Yarabbi, benim atımı kurtar," diye dua ediyordu.

Nereden geldiyse ahırdan bir ses geldi.

Dedi ki, "Analığın sana bugün bir tuzak hazırladı. Atın bundan dolayı üzgün. Sen yukarıya çıktığında, sofraya önüne geldiğinde sakın o yemeği yeme. Kedi gelecek yanma. Kedi yanına gelip de miyav dediğinde ona bir lokma ver. Az bekle kedi yesin onu. Kedi o lokmayı yedikten sonra eğer kedi ölürse, analığına, ana durumu gördün kedi öldü. Ne oldu de?"

Sen de sakın o yemeği yemeyeceksin.

Oğlan bunu aynen uyguladı.

Analığı bunu o gün daha şatafatla karşıladı kapıda. "Geç kaldın, oğlum, nerede kaldın? Nereye gittin, kaygıldım?" dedi.

Sofrayı hemen serdi. Balbörek, sofraya gelen yemeğin bir lokmasını kediye verdi.

Kedi zaten o anda öldü.

Oğlan, “Ben bu yemeği yemem ana. Bunda bir şey var,” dedi.

O da kendini suçsuz göstermek için, “Oğlum kedi zaten hastaydı. Ondan ölmüştür,” dedi.

O günü öyle atlattılar.

İkinci gün çocuk okula gitti, o adam eve geldi, “Ne oldu?” dedi.

“Valla çocuk uyanıklık yaptı. Kediye verdi yemeği, kedi ölünce de şüphelendi yemedi yemeği,” dedi.

“Öyleyse ben bu sefer yiyecek değil de, bir giyecek getireyim, bakalım onu kime giydirecek?”

İkinci güne bu ev misafiri gitti bir elbise diktirdi. İç gömleğini zehirletti. Bunu getirdi ve beyin ikinci hanımına dedi ki:

“Oğlan okuldan gelince bunu giydir, kimse şüphelenmez. Kalpten mi öldü, zehirlenmeden mi öldü, veremden mi ve sairden mi öldü kimse bilemez.”

Oğlan okuldan dönüşte her zamanki gibi yine atının yanına uğradı. Bir de baktı ki, at dünkünden daha rahatsız.

Yine döndü yalvardı, “Allah’ım atımı sen bana bağışla.”

Yine denildi ki. “Sana bugün de bu şekilde bir tuzak var. Sakın bu elbiseyi giyme. Şimdi yukarıya çıktığında analığının elinde hazır olur bu elbise. Kapıdan girer girmez bunu senin kafandan takmaya çalışır hoşgörülle. Sen de ki, ben büsbüyük anlı şanlı Bey çocuğuyum. Önce şu bizim hizmetçi giysin bunu. Bakalım yakışıyor mu, yakışmıyor mu? Ben bir göreyim, ondan sonra giyerim de. Hizmetçiye giydir, marifetini gör,” diye söylendi buna.

Oğlan aynen karılaştı bu durumla.

Oğlan dedi ki:

“Ana, ben Bey çocuğuyum giymem öyle!”

“Oğlum, etme eyleme. Biz bunu sana yaptırdık. İçimden geldi. Sen bunu niye başkasının sırtına taktırıyorsun, elden çıkmış gibi olur,” filan gibi desteklediyse de oğlan kabul etmedi.

Balbörek’in yerine gömleği giyen hizmetçi öldü.

Balbörek dedi ki:

“Bu işte bir iş var. Ben bu işi böyle kabul etmeyeceğim. Dün geldim yemekte öyle oldu, bugün geldim elbisede böyle oldu.”

Balbörek hastalandı.

Balbörek’e o zamanın ne kadar tıptan anlıyorum diyeni varsa, muayeneden geçirdi, ilaçlar verildi. Ama Balbörek’in hastalığının ilacı yok.

Bey çok üzüldü bu duruma.

Bey, “Oğlum dünyada canın ne istiyor. Gönlünden ne geçiyor?” diye her gün sorar.

Bir gün, “Baba, gönlüm atıma binmek istiyor,” dedi.

“Benim atıma bir heybe dolusu altın terkiye attırsan. Bana yaptırdığın silâhlarımı bana kuşattırsan. Ben de şu Benliboz’a bir binsem de bir yarış yap-sak.”

“Dilin dönsün,” dedi babası.

“Yalnız oğlum, terkide, heybede altınla at yarış yapmaz. Heybeleri bir yere bırakak. Hem de biniciler var, binicileri bindirek. Sen hastasın, kendi atından düşebilirsin.”

“Baba ben başka binici kabul etmem. Gönlüm böyle istiyor. Ben kendi atıma kendim bineceğim.”

Babası olur verdi.

Babası öbür at sahipleriyle görüştü: “Dilediğiniz parayı vereyim. Benim çocuğum hasta. Binemeyebilir, terkiden düşebilir. Morali kırılmasın. Tek atı birinci gelsin de, oğlanın morali düzgün olsun,” diye rica etti.

“Beyler arasında at yarışı varmış,” diye yarış alanına çok seyirci toplandı. Arkadaş, ağalar da, analığı da orada— O eve gelen o adam da orada, bütün havalinin yetkili kişileri de orada, kodamanlar da bir tarafta oturuyordu.

Balbörek kendi atına bindi.

Birinci turda kimseye bir şey yapmadı.

İkinci turda bir şey yapmadı.

Üçüncü de analığının yanına uğrayıp da analığı ile evine gelen adamı öldürmez mi?

Beyin beklemediği bir olay.

Bu eve gelen kişi de beyin baş görevlisiymiş, şimdiki tabirle Başveziri.

Bunun ikisini de öldürmesiyle, atıyla kaçıp gözden kaybolması bir oldu.

Bey bu işi çok merak etti, çok hiddetlendi.

Oğlunun bulunup öldürülmesini emir buyurdu.

Ama ne yazık ki, oğlanı, o yöreden kaçıp izini kaybettirdiğinden bulamadılar.

Oğlan kendi babasının şehrinden başka hiçbir yeri bilmiyordu.

Hem cahil, hem garipti.

Uzak dağlardan tepelerden aştı atıyla.

Yüksek bir dağın üstüne çıktı ki, öbür tarafta bir şehir mi, bir köy mü, kalabalık bir yer gözüküyor. Vakit de akşama yaklaşıyor.

“Hey Yarabbi, ben garibim. Nerede yatılır, at nereye bağlanır bildiğim

yok. Bana sen necisin diye soru sorarlarsa ben ne yaparım,” diye hayıflanıyordu.

“Hey Yarabbi, ahıra girdiğimde bana bu atımı bağlamaya vardığımda benim başıma dönen dolapları, kurulan tuzakları birileri duyacak. Allah’ım sevdiğin aşkına, Yarabbi Hızır’ını yetiştir bana. Bana sen akıl ver.”

İçine bir his gelir.

“Bırak atını, at hangi kapıda durursa sen de o evde o gece misafir kal,” diye içinden bir şeyler geçmeye başladı.

Atı kendine bıraktı.

At bugün hangi çadırın önünde durursa, orada misafir kalacağım diye karar aldı.

At serbest kaldığında, ahım şahım yapıları binaların önünden ilerledi, hiç durmadı.

At beri taraftan öbür tarafa çıktı gitti. Sonuna vardığında, kötü huğ gibi bir yer vardı, bunun kapısında çakıldı kaldı.

Attan indi.

“Ev sahibi,” diye çağırdı.

İçeriden çok yaşlı bir kadın çıktı. Baktı:

“Buyur, kuzum. Mevlam bana bugün misafir göndermiş. Bu fakirhânemde senin gibi bir Bey ağırlamak bana gurur verir. Benim dirliğime razıysan, senin gibi yüzlerce misafir geleydi.”

Oğlanın, içindeki hisse göre, orada kalması gerekiyordu.

Ev, babasının evi gibi hiç değildi, amma kalması gerekiyordu.

Kadın hemen bunun elinden atını aldı. Hemen komşulara gitti dedi ki: “Bana bir misafir geldi. Şu atını sizin ağıra bağlayalım.”

“Bağla,” dediler.

Atı komşulara emaneten bağladı.

Terkisinden heybesini almıştı oğlan. Kadının tek oda yerine girdi ki, Bey çocuğuna yaraşır bir yer değil ama kadın elinden gelen hizmeti yaptı.

Aynı odanın içinde beraber yattılar.

“Nine, buranın adına ne derler. Bura neresidir?” dedi.

“Buranın adına Akkavak şehri derler, kuzum. Burada Akkavak adında bir Bey var, biz onun yönetimi altında duruyoruz,” dedi.

Sonra da, “Sen neresisin oğlum?” dedi.

“Benim neresi olduğumu sorma,” dedi. “Ben olduğum yeri sana söyleyemem. Senin buralar kurak olmuş, senin yiyeceğin, içeceğin bir şeyin yok imiş.” Heybesini açtı, helalinden kadına birkaç tane altın verdi. “Aç, susuz durmayalım, ana. Git şehrinizde gün hükmüne göre yiyecek ne varsa getir sen. Parası benden. Ana, ben seni memnun ederim. Yeter ki beni burada bir müddet idare et.”

Kadın parayı görünce, böyle zengin misafir her zaman gelmez diye düşündü.

Hizmetini daha da arttırdı.

Oğlan arasıra şehre çıkar gezer dolaşır, akşama doğru kadının yanına gelirdi. Bu oğlanın bu şehirde garip olduğunu gördüler. Oranın gençlerinden birkaç kişi, bu oğlanı görünce bir gün sordular.

“Nerelisin hemşerim sen?”

“Yahu nereli olduğumu ne yapacaksın, kardeşim. Ben bir garibim.”

“Nerede kalıyorsun?”

Oğlanın içinde bir kötülük niyeti yoktu, kaldığı yeri söyledi.

“Fılanca yerde kalıyorum. Yaşlı bir nine var. Onun misafiriyim.”

“Ulan, o ninenin kendi yatacak yeri yok. Senin gibi bir kişi nasıl oluyor da orada kalır,” dediler.

Bu gençler arasında tartışma konusu oldu.

Balbörek ile bu gençler ayrıldıktan sonra, gençler daha büyük bir grup topladı yanlarına.

“Buraya bir oğlan gelmiş. Bu oğlan burada dürüst durmuyor. Gelin gidek bu ninenin yanına, bu oğlanı gezmek bahanesiyle kıra çıkarak. Öldürerek atak bunu. Yoksa bu oğlan burada ya senin sevdiğin kızı, ya onun sevdiği kızı alır. Burada bir pislik yapacak bu.”

İkinci gün toplandı birkaç tane genç ve kadının evine geldiler.

Geldiler ki oğlan içeride.

“Selâmünaleyküm.”

“Oo, Aleykümselâm.”

Hepsi sıcakkanlı davrandılar. “Hemşerim, sen garip imişsin. Hoşgeldin safa geldin. Yahu gariplik ne ki, arkadaş olsun yeter ki. Biz seninle arkadaşlık bağımızı arttırmak istiyoruz.”

Oğlan da memnun oldu bu işten.

“Yahu, sen içeride kapalı kalmışsın. Seninle şöyle kıra doğru çıkak, şöyle bir gezek!”

“Gezin, tozun kuzum,” dedi kadın. “Heyben için korkma, heyben bana emanet.”

Balbörek bu gençlerle geziye çıktı. Şöyle kıra doğru uzaklaştılar.

Balbörek duydu ki bir davul ötüyor. Haftalar oldu oradaydı, böyle bir davul sesi duymuyordu. Gençlere sordu.

“Bizim eve davetiye de gelmedi. Şimdi bana ayıp olur. Bu düğün bizim yakın semtimizde öten bir düğün. Bu düğünden bilginiz var mı düğünle bir ilginiz var mı?”

Gençler dedi:

“Sen bırak o düğünü.”

“Niye bırakak?”

“O düğün değil, kardeşim, olmaz olsun. Buranın beyi olan Akkavak Beyi’nin tek bir çocuğu var dünyada, o da kız. Bu kızın 40 günde bir ilanı var.

Hiç duymadın mı bunu? 40 günde bir, ben bu kızla güreş yaparım, diyen bir deli çıkıyor. Kızın şartları var. Kız 40 günde bir gelirse bir gençle güreşecek. Genç kendini yıkarsa, durduğu sarayıyla onunla evlenecek. Yok, kız onu yıkarsa yıkılan kişi ölecek. Nice gençler canından oldu, öldü gitti. Bırak sen o düğüne gitme,” dediler.

“Bu benim işimmiş,” dedi Balbörek. “Ben de ölmek istiyorum. Siz beni bırakın, ben şu düğüne gideyim. Şu kız beni öldürsün, kız da kurtulsun ben de kurtulayım.”

Gençler baktılar ki, oğlanın fikri kendilerine göre de güzel.

Esprî olarak, “Ulan hemşerim, sen kibarmışsın, sen güzelmışsin. Senin gözümüzün önünde ölmeni istemeyiz,” der gibi konuştular.

“Yok arkadaşlar,” dedi. “Siz kızın başka şartları var mı onu söyleyin bana,” dedi.

“Arkadaşım, şart, kızın bu güreş meydanında kırk tane oturma taşı var. Taşlarda numara yazılı. İcabında üç tane beş tane güreşçi gelebilir. Ama kızın şartı bir kişiyle güreşmek. Kim bir numaraya oturursa, önce varır onunla güreşir. Ondan gerisi ertelenir, ikinci 40 günü bekler.”

“Öyleyse bunu geçirmişim. İkinci 40 günü bekleyeyim,” dedi.

İkinci 40'ta gece hiç yatmadı, erkenden vardı. Gerçekten meydanda bir numaralı taş var. Bir numaralı taşta oturdu. Başka gelenler oldu. Seyirci gelmeye başladı. Kırk tane zurnacı, kırk tane davulcu geldi orta yere. Çok kalabalık oldu ortalık, mahşer yerine dönmeye başladı.

Saati doldu. Saraydan bir kız indi aşağıya. Kispetini giymiş.

Hizmetçilerine emir verdi, “Bir numaralı taşta oturana kispetini verin,” dedi.

Balbörek'e de verdiler bir kispet.

Balbörek ilen er meydanında el ele tutuştular.

Balbörek'in güreşten ne haberi vardı, daha antrenman yapmamış, güreş nasıl yapılır görmemiş.

Kız bunu kucağına alana kadar, yere çalayım beynini parçalayayım düşüncesiyle o kadar uğraştı, atamadı.

Balböreğin de gücü, dermanı bitti.

Kızın beline vurdu.

“Ben de pes yok,” dedi kız.

“Pes yoksa yık!”

Eh, düşmüyor.

Ayakta konuşuyorlardı. Hakem baktı ki, bunlar ayakta konuşuyorlar, anlaşma yapıyorlar.

Hemen geldi yanlarına hakem.

Dedi ki: “Ne bu aradaki konuşuk. Anlaşma (anlaşma: şike, damşıklılık) yok!”

“Bey diyor ki, beni indir. Ben de bende pes yok diyorum.”

“İndir bakalım,” dedi. “Ne diyecek?”

“Aynı oyununu geri versin senin (oyununu geri vermek: aynı pozisyonundan güreşe dönmek).”

İndirdiler.

“Ne istiyorsun?” diye sordu hâkem.

“Şu halka sorulsun, beni tanıyan var mı?”

Halktan tanıyan çıkmadı.

“Kardeşim, benim filan yerde atım bağlı. Gideyim, atımı alıp geleyim buraya. Atı şuraya bir yere bağlayak. Atım da beni seyretsin, biz de güreşe devam edek.”

Kız kabul etmedi, ama oradaki toplum dedi ki: “Oğlan haklıdır. Gitsin atını getirsin.”

Çoğunluk at getirilmesine taraf olunca, oğlanın atını gidip getirmesine izin verdiler. Oğlan sırtını giydi ama, “Baba, ben atımı bir bulsam, meydana daha geri döner miyim ki?”

Kadının yanına hiç varmadı. Atının yanına gitti.

Atın yanına vardı, ama tereddüt etti: “Yarabbi, bu yarın bir gün mutlaka meydana çıkar. Oğuz Beyi’nin oğlu Akkavak şehrinden kaçmış denilirse bana ayıp olur. Kızın güzelliği gözümün önünden hiç gitmez. Ölene kadar bana dert olur. Acaba kaçsam mı, atı mı götürsem? Geri mi gitsem? Ulan, bu da bir espri olsun bakalım. Şu atın yanında bir türkü söylüyem. Bakalım bana zamanında atın yanına geldiğimde analığın sana şu tuzağı hazırladı diyen ses gibi bir ses gelmez mi, bana yol vermez mi?” diye düşündü. Oğlan oturdu atın yanına.

Bakalım ne söyleyecek, ne diyecek:

Beriden vardım da (oy) meydan kuruldu (oy)

Başımıza cümle âlem derildi

Elimden tutunca belim kırıldı

Kaçalım mı, nasıl edek kardeşim

Elimden tutunca belim kırıldı

Kaçalım mı, nasıl edek kardeşim

Bir yerlerden, gaipten cevap gelir.

Beriden varınca (oy) bana bir yer açılır

Hakkın ırakmeti yere saçılır

*İnşallah Yaradan onu şaşırır
Korkma kardeş korkma meydan senindir*

*İnşallah yaradan onu şaşırır
Korkma canım, korkma meydan bizimdir*

“Yahu bre kardeşim. Senin bir şeyden haberin yok!”
Yıkınca, yıkılınca ölüm işi var orta yerde. Haydi yıkarsa?
Sordu bakalım...

*Aslını sorarsan Akkavak kızı,
Kırmızı elmaya benziyor yüzü
Yıkarsa kardeşim kesici bizi,
Kaçalım mı nasıl edek kardeşim*

*Yıkarsa kurbanım kesici bizi
Kaçalım mı, nasıl edek kardeşim*

*Beriden varınca el ele tutuş
Ellerin bırak da göğsünden yapış
Yikan inşallah kardeşim al bir çift öpüş
Korkma kurban korkma meydan senindir*

*Yıkınca kardeşim alıver öpüş
Korkma canım, korkma meydan bizimdir*

“Tevekkül, Yarabbi. Ulan gidelim geri.”
Atma bindi. Oradaki toplumun bazıları dedi ki, “Kaçtı!”
Bazıları dedi ki: “Çocuk kaçacak birine benzemiyor. Çok delikanlı birine
benziyor.”

Onlar o tartışmadaydı, gelir gelmez.

Baktılar ki, Allah’ın manyağı geri geliyor.

“Ulan, çocuk sen kafayı yemişsin. Ulan, ölsün cehennem dibine!” dediler.

“Atın bağı çözüktü, böyle bırakırsan kaçır.”

“Bağlamıyorum, benim atım çok asil. Benim atım kaçmaz.”

“Ulan oğlum. Bir de atı arattırma bize.”

“Yok canım. Siz bana bir yer ayırın şuradan. Atım beni görür şekilde
şöyle dursun.”

“Bize ne baba. Atın kaçarsa kaçır.”

Atın yularını yere atıverdi oğlan. Kendi kispetini giydi, er meydanına
geri çıktı.

At gözünü oğlana dikti. Herkesin dikkatini güreşten ziyade bu at çekmeye başladı.

“Ulan bu at neyin nesi de, bu kadar bu oğlana bakıyor?”

İkinci son dörtlükte diyordu ki:

*(Beriden) Meydana varınca el ele tutuş,
Ellerini bırak memeye yapış*

Böyle bir güreş tarifi oluyordu.

Oğlan beriden perdah bittikten sonra, el ele tutuşmadan sonra kızın elini bırakıp da kızın göğüslerini iki eliyle tutarsa arkadaş.

Göğüs çok incitici bir yerdir.

“Oğlum olmadı, yanlış bir yer tuttun,” demeye kalmadı hakem. Kız bu rahatsızlığa dayanamadı düştü.

Düşmesiyle beraber mahcup oldu havasına oğlan da kızı öptü.

Halk bu işi alkışladı.

Bazıları taraf tutan kişiler, “Olmadı. Güreş prensibine uymayan işler yaptı,” dedilerse de, hakemler, “Bu iş bir sonuçlansın artık. Her Allah’ın günü insan öldü burada, bir beyin kızının yüzünden!” dediler.

Hakemler karar verdi ki, “Tamam. Bu iş böyle sona ermiştir. Her zaman oğlanlar yıkılıyordu, bugün de kız yıkıldı.”

Kız da itiraz etmedi.

“Tamam, yıkıldım!”

Balbörek’in önüne düştü. Üst kata, sarayına çıkardı.

“Beyefendi, aslını neslini sormadım. Benim şartlarım buydu. Beni kim yıkarsa, zengin aile çocuğu, fakir çocuğu diye bir şartım yoktu. Benim babamın serveti bana yeter de artar da. Sen kim olursan ol. Bugünden sonra ahım da, şahım da, tüm hizmetim sana aittir. İster düğün yaparsın, ister düğün yapmazsın, senin bileceğin bir iştir.”

Bey, atını görevlilere verdi.

Atı Akkavak Beyi’nin ahırına çektiler. Beybörek, bu katta bu kızla yaşamaya devam edecek amma Beybörek’in yüzü suratı hiç düzelmedi.

Beybörek’e kız soruyordu.

“Yahu beyim, sen neden bu kadar üzgün görünüyorsun böyle?”

Dedi ki, “Akkavak Beyi’nin kızı. Sen Akkavak Beyi’nin çocuğu musun?”

“Evet.”

“Benim de mutlaka bir soyum sopum vardır. Ne biliyorsun ki, ben de belki senin babandan yüksek bir beyin çocuğuyum. Bir Bey çocuğu, gurbette güreş yapsın, bir kızı yıksın da düğün, dümbürdek yapsın. Gurbette kalsın. Arkadaş, ben burada kalmayacağım. Yola çıkacağım atımla,” dedi.

Akkavak kızı da dedi ki:

“Benim bildiğim kadarıyla erkek gelin gitmez. Kadın gelin gider. Benim şartlarımı yerine getirdin. Benim dedi bir şartım daha olacak şimdi.”

“O şartın ne?”

“Bu şartım da seninle! (O zamanda bugünkü deyimle saate fersah deniliyormuş) “Seninle beş saatlik, fersahlık bir yola gideceğiz. At yarıştıracğıız. Beş saatlik yoldan sen önce gelirsene gideceğiz memleketine. Yok, geç gelirsene de burada kalacağız. Var mısın?”

“Varım,” dedi oğlan.

“Tamam, ben hazırlığımı yapayım, geliyorum,” dedi kız.

Kız hemen şehre indi. Vardı bir şıracıya dedi ki:

“Bana iki türlü içki vereceksin. Birisi şerbet misali bir şey olsun. Birisi de çok yıllanmış, eskimiş ve bir insan içtiği zaman anında sarhoş edecek, aklını başından salacak bir içki. Bana böyle iki türlü hediye hazırla. Ben de hazırlığımı yapayım, bir yola gideceğim.”

Onu hazırladılar.

Kız bunu atının terkisine koydu.

Beybörök de atına bindi ve bu beş saatlik yola koyulurlar.

Kızın amacı oğlanı kendinden geç getirip, buradan salmamaktı.

Beş saatlik yola vardılar. Orada güzel bir ağaçlık vardı, pınarlar akıyordu. Bugünkü deyimle güzel bir piknik alanıydı. Özel çardaklar yapılmıştı tahtadan.

Kız dedi ki, “Burası babamın yaptırdığı bir yerdir. Babam aklına düştü müydü, adamlarıyla birlikte gelir eğlence yapar. Bazen bizleri de getirir. Şimdi seninle burada bir istirahat yapacağız, yiyip içeceğiz. Daha sonra da konuştuğumuz gibi at yarıştıracğıız. Hangimizin atı dayanıklı olur da oraya giderse, önce varan bahsi kazanacak.”

“Olur,” dedi Beybörök.

Bunlar önce kahvaltı ettiler, bir şeyler yediler.

Kız, “İçecek bir şeyler de getirdim,” dedi.

Hoş olanı kendi içti. Bu anında sarhoş yapıp bayıltacağını da Beybörök’e verdi. Beybörök de bunu içti. İçer içmez de uyudu. Kız kalktı atına bindi.

Bu atın gittiğini gören Beybörök’in atı Benliboz, o kadar zorlandı amma Beybörök atın başını çeke çeke bağlamış, gidemedi.

At Beybörök’e söylemeye başlar:

Başımı bağladın çınar koluna (oy)

Uzanıyom varamıyorum yanına (senin yanına)

Akkavak kızı da gitti yoluna

Uyanıver bre kardeş biz de gidelim

*Akkavak kızı da gitti yoluna
Uyanıver n'olur biz de gidelim*

*N'etti de kardeşim o sana n'etti
Verdi arakıyı, sarhoş da etti
Bu dünyada kardeş vay işin bitti
Uyanıver n'olur biz de gidelim*

*Bu dünyada senin vay işin bitti
Uyanıver n'olur biz de gidelim*

Ölü uyanır mı arkadaş? Oğlan ölü gibi yatıyor. Bu sesler, çabalar fayda etmedi. Senliboz, hırsla çekinerek bağlandığı yerden dizginini koparttı. Geldi, yattığı yerden, Belbörek'in belinden bir kemer bağlıydı, bundan bir dişiyle ısırık aldı.

Kendi de Akkavak Kızı'nın gittiği yerden yola koyuldu. Akkavak Kızı'nın gittiği yoldan mı gitti, yoksa başka bir yoldan mı ne olduysa kavil yerine geldi ki, Akkavak Kızı'nın atı oraya gelmemiş.

Yolda temiz havadan Balbörek ayıldı.

Ayıldığı zaman atın üzerine binmişti.

Bu yerde attan indi, beklemeye başladı.

Akkavak Kızı da atımı yormayayım, nasıl olsa oğlan baygın hiç gelemez düşüncesiyle atını hiç yormuyordu ağır ağır geliyordu.

Ee, bir yere çıkar ki, rakibi gelmiş, ne zaman geldiği belirsiz. Bir mucize.

Geldi sordu.

"Yahu, Bey Çocuğu. Sen nasıl geldin?"

"O-oho. Sen yola çıkmadan, ben peşinden çıkmış idim. Orada yatığımda ben sana kendimi uyumuş gösterdim. Sen yola çıkar çıkmaz, baktım bana kalleşlik yapıcın. Ben de atıma bindim geldim. Amma ben bu yolun garibi olduğum için senin geldiğin yolu bilemedim. At beni getirdi."

Kız dedi ki:

"O zaman, arkadaş, sana hiç şart demiyom. Hak ettin sen bu işi. Artık bana şehrinde, nerede düğün yaparsan serbestsin."

Atlarına bindiler, Akkavak Beyi ile helalleştiler.

Hiç uğramadı kadının yanına, altını orada kaldı. Babasının memleketine devam etti. Babasının yurduna gelince, babası meraktan hastalanmış.

Kendi oğlunun kendi analığını öldürmesi, kendinin baş görevlisini öldürmesi çok ağrına gitmiş adamın. Meraktan dolayı amma beyni kanadı, amma felç geçirdi. Babası öldü oğlanın.

Anası da hayatta.

Beybörek burada düğün hazırlığına başladı.

O çağın geleneklerine göre, bey düğünleri, 40 davul 40 zurna diye hep hikâyelerde bahsettiğimiz gibi. Babası öldüğü için hemen Beylik hakkı tamdılar. Beyliği de aldı.

Fakat bu kırk günlük düğünde bazı yörede, 40 gün sonunda nikâh yemeği denen bir yemek verilirdi. Bu yemeğin av etinden olması şartı vardı. Av eti olacak, nikâh yemeği yapılacak. İşte töre gereği bu olmazsa, olmazdı.

Bu Balbörek bazı avcı arkadaşlarını grup olarak ava gönderdi, “Bulamadık, vuramadık,” denildi. Balbörek dedi ki bir gün, “Grup ilen ben de gideceğim, düğün devam etsin.”

Balbörek yanına kırk kişiye yakın avcıyı, iyi ok atarım diyenleri alıp, avlanmaya çıktı.

Şorda (şurada) aradım, burada bulamadım derken, bir yere varınca bir ceylan kaçır.

Ok atarlar vuramazlar bunu.

Balbörek emir verir der ki, “At ile kovun, yorun, yakalayın.”

Atları koştururlar, kendi de tabii bu sürünün içindeydi.

Öbür sınır ile bu sınırın arasında bir tel şeklinde, efendim bir ağıl yok, örgü, duvar, bir şey yoktu.

Bunlar arkadaş, bir yerlere vardılar, ottan çalıdan ceylan kayboldu.

Ulan bakarlar ki, orada güzel bir eğlence yeri var. Çiçekli çimenli bir yer. Orada efendim, bir bina var. Etrafında herhangi bir sur, duvar, bir şey yok.

Dedi ki arkadaşlarına, “Yav, şu pınarın başında bir dinlenelim de, öyle gidelim.”

Atlardan indiler, atlarını herkes bağladı ya da ota bıraktı.

Bunlar dinleniyorlardı.

Orası Balbörek’in baba sınırının dışında bir yermiş. Öbür taraftaki kral hükmünde. Kral kırk günlük veya aylık, haftalık eğlence için yaptırmıştı, oraya o binayı. O çiçeği, çimeni, o kadar teşkilatı eğlence yerim diye hazırlamıştı. Öylesi bir yerdi.

Özel nöbetçileri nöbet tutar; burayı işgal eden olursa krala haber verirlerdi.

Nöbetçi hemen krala haber verdi. Dedi ki, “Efendim, kırk tane atlı geldi. Hiç beni arayıp sormadılar bile. Benim kırk kişiye karşı koyacak gücüm yok, haberiniz olsun.”

Kral emir verdi.

“Çok kalabalık, en az beş yüz kişi gideceksiniz. Mutlaka bunlar Türk’tendir. Bizi hiçe sayıyor. Kaçırmayıp yakalayacaksınız.”

Bu varan kişilerden hiç haberleri yok. Bunlar yiyip içecek de buradan geri dönecek.

Bir anda nerden geldilerse, bunların dört tarafı çevrildi.

Bunların hepisini yakaladılar, ellerini arkasından bağladılar.

“Yav, etmeyin eylemeyin!”

“Hayır! Etmeyin eylemeyin deme, izinsiz sınır ötesine geçmişsin.”

Diğer atları yakaladılar ama Balböreğ’in atı Benliboz’u yakalayamadılar. Benliboz, Balböreğ’ten başkasını yanına el etmezdi (= yaklaştırmazdı). Benliboz kaçtı.

Bırak o da kaçsın.

Bunları krala el ettiler (= iletiler, götürdüler). Kral bunların ifadesini bile aldırmadı. Kale devri. Kalenin zindanına hapsedtiler bunları.

Arkadaş bir haber duyuldu ki Oğuz’a. Balböreğ’i kırk atlısıyla beraber kral yakalatmış ve idam ettirmiş. kırkı da ölmüş diye ortalığa böyle bir yaygara gitti.

Balböreğ’in anası, “Bir tek yavrum idi, öldü,” diye, ağlaya ağlaya gözünden oldu arkadaş.

Oğuz beyinin kardeşi Kel Vezir diye birisi vardı. Lakabı buydu. Bu Kel Vezir’in de Balböreğ yaşlarında bekâr bir oğlu vardı. O devirde nişanlı bir oğlan ölürse, nişanlısını kendi akrabalarından kim varsa buna verme şartları vardı.

Yine bu da töre gereği.

Balböreğ’in Akkavak şehrinden güzel mi güzel bir kız getirip ölmesi Kel Vezir’in oğlunun çok hoşuna gitti. Çok sevindi, dünya kendinin oldu, arkadaş.

“Baba, geç kalma. Bu kimden istenecekse, bunu bana iste!” diye tutturdu.

Babası dedi ki, “Önce bu kızdan başlayak, bakalım rızası var mı?”

Kıza sordururlar.

Kız dedi ki, “Ben bu töreyi biliyorum. Amma benim bir şartım var.”

“Şartın ne?” diye soruldu.

“Bizim memleketimizde nişanlının birisi ölürse, bizde yas tutma var. Bizim töremiz de böyle. Bana yedi yıl izin verirsiniz, Balböreğ’in yasını tutacağım. Bu günden yazın tarihi. Yedi yıl bitti miydi, bana sormadan düğününüzü başlatın,” dedi.

“Yok, seni dinlemek, biz düğün yaparık dersenez, benim gücüm kuvvetim yok. Benim intihara gücüm yeter,” dedi. “İntihar ederim, iş biter.”

Ulan, işin içinde ölüm var. Oğlan dedi ki: “Olmaz baba, yedi yıl nasıl olsa geçer. Biz bu teklifi kabul edelim.”

İleri gelenler konuştular, halleştiler. Dediler ki Kel Vezir’e, “Arkadaş, kız haklı söylüyor. İntihar ederim diyor. Bugünün tarihini yazın bakalım.”

O günün tarihini yazdılar.

Yedi yıl sonuna kadar ölünmez de o güne varılırsa düğün başlayacak.

Sayılı günün ömrü az olur derler. Yedi yıl bitecek bir zaman değil
amma yedi yılı da bitirirsen, ne çabuk geçtiğini bilemezsin.

Arkadaş, Balbörek'in yılda bir kere dışarı çıkarıp dinlenme, temiz hava
alma, saç sakal traşı izni var. Yılda bir kere çıkarırlar. Bir gün dışarıda durur,
içeri korlar geri.

Balbörek'i bir gün traş için dışarı çıkardılar.

Ulan arkadaş, dışarıya çıktı ki, kalenin burcunda bir kervan sesi... Çan
ötüyor. Babasının zamanında yanından çok bezirgân gelir geçerdi. Satım
alım, verim yapayım diye izin istemeye gelirlerdi. Bu bezirgânların katırların-
daki çanların sesi kulağında kalmıştı çocukken. O günleri hayaller, "Ulan,
Yarabbi, acaba bu bezirgân bizim Oğuz'dan mı geliyor, başka yerden mi
geliyor?" diye düşündü.

Görevliye der ki, "Ulan ne olur arkadaş, bana üç dakika müsaade et. Şu
traşı bırak da, şu öten çanın sesine doğru şöyle iki dörtlük türkü söylemem
gerek benim."

O adam da müsaade etti.

Balbörek el kulakta bakalım bezirgâna ne sormak istiyor:

*Hocam geldiğinde bahar mıydı, yaz mıydı oy
Ötüşenler ördek miydi, kaz mıydı, kaz mıydı oy oy
Akkavak Kızı da gördün gelin miydi, kız mıydı oy
Söylesene dillerine kurbanım, hocam kurbanım*

*Akkavak Kızı da gelin miydi, kız mıydı
Söylesene dillerine kurbanım oy*

Bezirgân Başu ulan dinledi ki arkadaş kalede bu söyleyen Balbörek.
Hoca Bezirgân, kervanın başında giderdi. Oraya durdu; dinledi. Ve cevap
verir:

*Ben gelirken bahar değil, yaz idi oy, yaz idi
(Beyim) ötüşenler ördek değil, kaz idi
Akkavak Kızı da gelin değil, kız idi oy
Ta böylece gördüm ellerinizi*

*Akkavak Kızı da gelin değil, kız idi oy oy
Böyle gördüm beyim ellerinizi*

*Aman sen vardın da o anamı gördün mü, ah, gördün mü
Kadın ananın da hallerini sordun mu, oy oy
Akkavak Kızı da muradına erdi mi, erdi mi
Söyle Hocam söyle de köyden yardan ne haber,*

*Akkavak Kızı da muradına erdi mi
Söyle Hocam söyle yardan ne haber*

*Aman kadın ananın da gözlerinin güherleri döküldü beyim, döküldü
Ah, Akkavak Kızı'nın da bayracığı dikildi
Ah, ederim benim ömrün söküldü
Ulan benim ömrüm söküldü oy
Öyle gördüm beyim de ellerinizi
Duydum seni, benim ömrüm söküldü
Öyle gördüm yavrum ellerinizi oy oy*

*Amanın Akkavak Kızı'nı da kime verdiler, ah kime verdiler
Benim iznim olmadan da nasıl düğün kurdular, oy
Benim öldüğümü size kimler dediler, dediler oy
Söyle Hocam söyle dillerine kurbanım*

*Benim öldüğümü kimler dediler oy
Söyle Hocam söyle yardan ne haber oy*

*Ulan kırk gün oldu düğününü kurdular, oy kurdular
Emmin oğlu Kel Vezir'e verdiler, verdiler oy
Aralıkta seni öldü dediler, dediler oy
Böyle duydum oğlum ellerinizden oy*

*Aralıkta seni öldü dediler
Böyle duydum da yavrum ellerinizi*

Hoca, “Beyefendi, ben oradan çikalı kırkınıcı güne yakın bak. Benim çıktığım gün o pazarda Akkavak Kızı'nın bayrağı bugün dikiliyor dediler. Böyle duydum. Ve kime verildi bu beyin nişanlısı dediğimde, beyi kral esir almış ve öldürmüş dediler. Yıllar oldu öleli. Töre gereği de Kel Vezir'in oğluna düğünü oluyor dedilerdi. Ben böyle duydum oğlum, gerisini de bilmiyorum. Allah'ım yardım etsin,” der ve bezirgân ayrılır oradan.

Balbörek kalede çaresiz. Elinden ne gelir ki?

Balbörek'in geride bıraktıklarından bu kadarlık haberi oldu, ardından zindana atıldı.

Bu türkü-soru cevabında, kralın da yetişkin bir kızı vardı. Bu kız, bu türkülerini duydu, arkadaş. Kralın evi de yakın kaleye.

Kız, bu Akkavak Kızı, Kel Vezir, Akkavak Beyi sözlerini, Akkavak Kızı'nın çok güzel bir kız olduğu rivayetlerini duyuyordu."

Bunlar beyler arasında da duyuluyordu.

"Ulan, bu burada nasıl olsa esir" diye düşündü kız. Hizmetçilerden birini çağırdı, dedi ki, "Gideceksin kaleden sabahınan şu saatlerde bir türküyü söyleyen oldu. Bunu bana getireceksin."

Bir görevli geldi. "Beyin kızının emri, arkadaş," dedi nöbetçisine, görevlisine.

"Buradan bir adam götürceğmişim (götürecekmişim)."

Tabii kralın kızı, emiri geçer.

Çıktılar yukarı. "Şu saatte burdan bir türküyü söyleyen olmuş."

Adam çok orada, kırk kişiler. Balbörek, "Tamam, benim türküyü söyleyen," dedi. Arkadaşlarıyla halleştiler, "Kardeşim suç işledim demek ki ben, belki de idama gidiyorum." Helalleştiler.

Balbörek'i kralın kızının makamına götürdüler.

Balbörek oraya girdi ki, orda erkek yok. Avrat veya kız birisiyle karşılaştı.

Tabii önce hoşgeldin denildi. Görevli çıktı ordan, başbaşa kaldılar.

"Balbörek siz misiniz?"

"Benim."

"Akkavak Kızı'm hak eden siz misiniz?"

"Evet, benim."

"Peki, şu anda ne düşünüyorsunuz?"

"Bu anda ne düşünüyorum— Babandan kurtuluş bulacağımı sanmıyorum, ne kadar yaşatırsa yaşatsın sonuç ölüm, böyle düşünüyorum."

"Öyleyse bunu düşünebiliyorsan, gel öleceğine, orada çürüyeceğine, sen bizim dinimize dön. Bizim dinimizi kabul edersen, ben babamı ikna ederim, seninle evlenelim."

Balbörek dedi ki, "Sen bugüne kadar hiç duydun mu ki, bir Müslüman dininden dönmüş de, yabancı biriyle evlenmiş dediklerini?"

"Hayır, duymadım."

"Peki hiç duydun mu, bir yabancı Müslüman olmuş, evlenmiş?"

"Duydum," dedi.

"Öyleyse, beni o kadar seviyorsan sen benim dinime dönersin, böyle evlilik yapabiliriz. Dönmediğin sürece ben bu candan olurum, seninle de evlenmem. Senin dinine dönmem ben," dedi.

Kralın kızı dedi ki, "Yav sen ölüm mü istiyorsun. Dininiz ne kadar sağlam ki, benim dinime dönmek istemiyorsun?"

"Hayır biz buyuz!" dedi. "Ha, bir de şartım var. Dönsen de kabul değil.

Beni bu kaleden çıkartacaksın. Beni memleketime eleteceksin (ileteceksin). Ha, önce seninle evlenmek şartıyla, onu da orada kabul ederim. Burada dahi dinime dönsen, gene evlenmem ben,” dedi.

Şimdi, aile (kadın) kısmının birçokları çabuk kandırılır. Erkek birazcık hesaplayabilir. Kız bir anda bu söze kapıldı.

“Ulan, bunların, Müslümanların dini bizimkinden çok sağlam ki, dinlerinden dönmüyorlar. Evlilik de ha orada olmuş benim için, ha burada olmuş. Benim için fark etmez.”

Balbörek’e der ki: “Seni kaleye şimdi geri gönderirim. Seni kaçırmadan başka çarem yok benim,” dedi, “Kolayca, babamdan izin isteyip seni ben gönderemem. Sen kaleye git. Amma bugün gelirim, amma başka bir gün gelirim.”

Görevliyi çağırdı.

Balbörek’in ellerini bağlarlar. Geri gönderirler zindana.

Kız çağırdı görevlisine, satışçısından bir top kendir (= kendirden yapılmış urgan, ip) getirtirdi.

“Ulan, ip bu kalenin duvarının üstünden yere yetişmez mi ola?”

Bunu ordan beline bağlar, bunu aşağıya salarım, bunu böyle kaçırırım düşüncesiyle kız geç vakit kaleye gider. Görevlisinden izin alır ve Balbörek’i görür.

Balbörek’e der ki: “Şu kendirin ucunu bağla bakalım beline. Seni ben kapıdan çıkartamam. Babama haber olur. Seni kimsenin haberi olmadan bu gecenin geç saatinde buradan sallayam. Aşağıya indin miydi, çöz belinden kaç,” dedi.

Balbörek indi ama arkadaş, kendiri dibe yetişmedi. Arkasından da gelmez oldu.

“Eyvah, kız pişman oldu,” dedi.

“Ya kızı biri etkiledi yukarıdan. Sen ne yapıyorsun diye.”

İşi aceleye getirdi. Oğlanın cebinde bıçağı var idi, beline yakın yerden kendiri kesti.

“Baba ölürsem dışarıda öleyim, gitmeyim yukarıya!” diye.

Kız dedi ki, “Eyvah, kendir tükendi, oğlan korktu.”

Kendiri kestiğini tahmin etti. Kız hiç oralı olmadı. Çekti evine gitti, “Varsın ölsün!”

Balbörek aşağıya biraz yaklaşmıştı. Yere düştü amma, kaba etirtin içinden bacağı kırıldı.

Kalkıp kaçamadı.

“Eyvah, ben daha kötü oldum. Şimdi kaçıyormuş diye, Kral’ın hava ısyınca haberi olacak, beni yakalayacaklar. Öldürecekler.”

İçine bu korku düştü.

Balbörek o ana kadar hiçbir şey hatırına gelmiyordu. Arkadaş, at aklı-na geldi.

“Feleğ-i Cihan’da şimdi atım yanımda olaydı. Kız ilen beş saatlik yola gittiğimizde beni ağzıyla taşımıştı. Yine öyle götürür amma, at nerde kimbilir, öldü mü, kaldı mı?”

Bakalım el kulakta hem ağlar, hem de yalvarır.

*Kaleden düştüm de, kırıldı dizim
Söylemeye tutmaz oluyor özüm
Anamdan babamdan sevgili (Benli de Bozum)
Yetişiver n’olur, can elden gitti
(son iki mısra tekrar)*

*Gövel ördek gibi göllerde isen
Ağca ceren gibi çöllerde isen
Beş on yıllık atım yollarda isen
Yetişiver n’olur, can elden gitti*

*Beş on yıllık atım, yollarda isen
Yetişiver Mevla’m, can elden gitti*

*Sabah olup, tan yerleri ağartmadan
Destur verip cümle kuşlar ötmeden
Kalenin kralı yatağından kalkmadan
Yetiş Benliboz’um, can elden gitti*

*Kalenin kralı yatağından kalkmadan
Yetişiver Mevla’m, can elden gitti*

Bu arada at gider, çevrede çayırarda yayılır, akşam saatlerinde gelir, bu kalenin etrafında gecelerdi. Ağzına tunçtan bir dizgin takılıydı ayrıldığında, bir türlü ağzı bu tunçtan, dizginden kurtulamamıştı. Bu yüzden yayılsa da tam beslenemediğinden, çok zayıflamıştı.

Bu, Balbörek’in sesini duydu. Yanma geldi. Geldi ki, durum böyle.

Mevla tarafından dile geldi Balbörek’e dedi ki:

“Sağ ayağımı kaldır, altından bir avuç toprak al. Eûzü besmeleyle üç kere Kulhüvallahü’nü oku, bu ağrıyan yerine sür bakalım,” dedi.

Bunu ağrıyan yerine sürdü. Elhamdülillah hiçbir ağrı yok.

“Bin üzerime ki, seni taşır halim kalmadı ama yine de, uzaklaştırayım.”

Yakayı ele vermeden, Benliboz ilen sınırı geçtiler.

Sınırı geçince yine Benliboz, Mevla tarafından dile geldi. Dedi ki, “İn üzerimden, taşıyamıyorum seni.”

İndi.

“Şu ağzımın tunçunu çıkar. Şu üzerimdeki bindiğin eyeri kaldır bakalım, derilere yapıştı.”

Ulan bunları kaldırdı, çıkardı ki, gerçekten arkadaş, yıllar olmuş, sırtına yapışmış.

Dedi ki, “Kardeşim, seni taşıyacak gücüm bitti. Beni bırak. Ben deniz kenarlarında kamış başları gördüm; onları yedim. Kafamı aşağı indirip de yayılamadım. Ben birazcık kendime geleyim. Sen de eğer memleketine ulaşabilirsen, benim küçüğüm, aynı anadan doğan bir tay vardı. Baban onu yetiştirecekti giderken. Bunun adı Hudiye. Biraz da Hudiye’ye bin,” dedi.

Ayrıldılar.

Beybörek, yaya olarak düşer yola.

Beybörek gelirken, ikinci vaktine denk gelmiş, bir çobana denk geldi.

Çobana dedi ki, “Ulan kardeşim, ulan şu elbiseyi gel seninle değişek yav, ne olur arkadaş?”

Çoban dedi ki, “Kardeşim, senin sırtındaki o elbise Bey elbisesi. Benim sırtımdaki çoban elbisesi. Benle kafa bulma, Allah’ın yardım etsin, yoluna git. Ben mi kaldım kafa bulacak?”

Anlaştılar ve değiştiler.

Çoban elbisesiyle devam ediyordu. Artık babasının mevkisine yaklaştı. Bakar ki, biri koltuğunun altında bir tef çalıyor. Bunu çalan kişiye o zaman derviş deniliyordu. Bir derviş gidiyor.

“Nere gidiyorsun, üstad,” dedi.

“Valla, Akkavak Kızı’nın düğünü varmış da, işte düğüne doğru gidiyok. Belki kız evinden, oğlan tarafından bir çalgı isteyen olursa, belki beş on kuruş faydalanırsı diye, o düşünceyle düğüne gidiyorum.”

“Ulan kardeşim, gel Allah aşkına, şu tefi bana sat.”

“Para?”

“Para peşin!” dedi.

Balbörek’in cebinde üç beş kuruş daha parası vardı. Bu dervişten bu çalgıyı aldı.

Dervişten de ayrıldılar.

Vakit, akşama yakın, babasının su ihtiyacını karşıladığı bir pınar vardı.

Bu pınarın başına geldi, elini yüzünü yıkadı, oradan bir su içti.

Bu düğüne nasıl varacağını, bu düğünde varınca ne diyeceğini, kimin yanına varıp dert anlatacağını, bunu hesaplıyordu. Buna da bir çare bulamıyordu.

Bunları düşünürken, ulan bir baktı ki, kendinden yıllar sonra bir kız çocuğu dünyaya getirdiydi anası, Zühre adında, o kız pınarın başında duruyor.

Bu çocuk büyümüş, arkadaş, evlilik çağına erişmiş.

Bu bahsettiği, Benliboz’un küçüğü olan Hudiye isimli tayı, çekmiş; sulamaya getiriyor. Bir kolunda bir kova takılı, su alacak.

Kendinin de, o ava gittiğinde alışkın, yetiştirilmiş bir tazısı vardı, köpek. Nereden geri, evi, köyü buluk, nereden aynı eve yerleşik, arkadaş. Bu tazı da atın arka sıra suya doğru geliyor.

Suya geldiler.

Kendi kenarda oturuyordu.

Tabii kızcağız baktı ki, orada bir yabancı adam var. Adamın yüzüne bile bakmadı.

Ama bu yabancıyı görünce tazıya bir şey oldu, arkadaş.

Ulan, bu tazmin iştahlanması, bu tazının, efendim, havaya sıçrayıp aymaklaması kızın zoruna gitti.

Atın yularını bırakıp, taş aldı, Tazıya vurmaya başladı.

“Benim kardeşimin nişanlısının bugün son kına akşamı. Buna mı seviniyon da, burada sen iştaha geliyorsun,” diye söylendi.

Bugün kardeşimin nişanlısının kına akşamı demesi Balbörek’i incitti.

Balbörek, bu dervişten aldığı çalgıyı yakıştırabildiği kadar çalmaya, kıza söylemeye başladı:

*Vurma bacım, vurma tazıya taşı
Gözümde akıttım kan ile yaşı
Hudiye de Benliboz’(um)un (küçük) kardeşi
Adam, kardeşini bilmez miymiş*

*Hudiye de Benliboz’(m)un (küçük) kardeşi
Adam, kardeşini bilmez miymiş*

Kız baktı ki, bu garip adam içten ağlıyor; hem de bu sözü kendine söylüyor.

Nereden biliyor acaba, bu atın Benliboz’un küçük kardeşi olduğunu bu yabancı adam?

“Kız sorayım bakayım,” diye düşünür ve cevap verir.

*Ben seni bilmiyom, buralı mısın
Sen de benim gibi yaralı mısın (yaralı mısın)
Ben seni bilmedim, sen nerelisin
Kardeşim Balbörek’i bilir miyidin*

*Seni ben bilemedim, sen nerelisin
Kardeşim Balbörek’i bilir miyidin*

*Benim geldiğim yol kırk gün arası
Bacım geçtiğim yer deniz deryası*

*Varıdı kardeşinin nerede, nesi
Adam kardeşini bilmez miyimiş*

*Varıdı kardeşinin nerede, nesi
Adam kardeşini bilmez miyimiş*

*Nasıl geçtin kardeşim deniz deryasın
Ne çabuk yürüdün kırk gün arasın
Anam karı Benli yavrum derde de ağlardı
Benli'yidi döslerinin arası*

*Anam karı Benli yavrum derde de ağlardı
Benli'yidi döslerinin arası*

Kız bu cevabı verirken, derviş de göğsünü açıyordu kız görsün diye. Anası sık sık, “Kuzum, kardeşinin göğsünün sağ tarafında böbrek büyüklüğünde bir beni var; bunun için Balbörek ismi verildi,” diye bahsederdi.

Ulan, kız baktı ki arkadaş, adamın göğsünde böyle bir ben var.

Kız, “Ulan, kardeşim, sen ölmedin de geldin mi?” diye Balbörek’in üzerine atılacaktı.

“Yav, bacım. Allah’tan kork. İnsan insana benzeyebilir. Şimdi birileri görür, der ki, derviş kızın başına çökmüş. Yav, şuradan başımdan git.”

Bu uyarıyı duyunca kızcağız yaptığına pişman oldu. Suyunu aldı, atını suladı yoluna devam etti.

Atı, tazıyı eve eletir eletmez. Hemen kız evine gitti. Akkavak Kızı’na dedi ki, “Bacım, suyun başında bir derviş gördüm. Bu derviş kardeşime çok benziyor amma bilemedim. Beni de uyardı.”

Onlar o sohbeti yapa dursun biz gelelim dervişe.

Derviş düğün evine geldi. Çalgılar çalınıyor, davullar vuruluyordu. Selâm verdi.

Emmisi oğlu, “Hoşgeldin beyefendi, çalgıcı mısın?”

“Evet,” dedi, “Çalgıcıyım.”

“İyi oldu geldiğiniz. Belki, gerek duyulur, kız evinden herhangi bir çalgıcı istenirse, hiç olmazsa mahcup olmayak.”

Bir kenara oturdu. Akşam yakın. Kına akşamı, düğün o gün bitecek.

Yine bu bir töre, bir uzun ağacın ortasına, baş ucuna bir aykırı ağaç çakılır, bayrak oraya dikilirdi.

Bu da düğün sonunda mutlaka silâhla vurulup, düşecek. Yay oku ile vurulup, düşecekti.

Bunu düşüremediğin sürece olmuyordu. Düştüğü sürece de kim vurursa, bunun büyük bir bahışı var.

Ben, işte keskin nişancıyım diyenler, çok sıkınlardı oldu, arkadaş.

Bunu vuramıyorlar.

Derviş de bunu takip ediyordu. Damat Bey dedi ki birilerine, “Yav, arkadaş, get şu bizim Emmioğlu rahmetliğin yay okunu bana getir. Benimki, pek hoş değil. O yay ve ok ile bir de ben sıkayım.”

Balbörek’in babadan kalma bir yedek yay oku vardı. Onu getirdiler.

Damat buna birkaç ok attı. Her atmasında, derviş diyor ki, “Efendim, yanlış tarafa sıktınız. Yav, sağa sıkıyorsun, az soluna sıksana.”

Ulan, arkadaş buna kızıyor beyin oğlu.

“Ulan, sen kimsin de bana emir veriyorsun?”

“Yav, hiç duramayan birisiyim.”

Üç ok atıp vuramamasına misafir karışınca, kızdı Kel Vezir’in oğlu.

Tuttu dervişin kolundan sertçe, “Al ulan, bir de sen at da vur bakalım, kolay mı vurmak?”

“Yav, atak amma, ben yıllardır ok kullanmıyorum. Antrenmanım yok, gene de bir atayım.”

Balbörek buna bir ok attı.

Ortalı vurdu düşürdü.

“Rast gitti, yoksa arkadaşlar,” dedi, “Beni biliyorsunuz, benim mesleğim ayrı bir şeydir.”

“Yine de bahışsız koyma,” dedi yetkililer.

Üç beş kuruş bahış verildi dervişe.

Bu esnada kız evinden bir haberci geldi ki, “Bize bir çalgıcı derviş bulunsun, gönderilsin.”

Çünkü dervişin geldiğini Balbörek’in bacısı söyledi Akkavak Kızı’na.

“Pınarda gördüm, bir derviş geliyor düğüne amma tıpkı kardeşim,” demişti. Tıpkı kardeşim kelimesi istetiordu bu derviş.

Kel Vezir’in oğlu dedi ki dervişe, “Arkadaş, dilin dönsün (Dilin dönsün: Ne istiyorsan iste), ücretini ödeyeceğim. Şu düğüne gider misin?”

“Kardeşim, benim işim bu,” dedi. “Tabii parayla çalışıyoruz. Verirsin ücretimi, giderim düğüne.”

Derviş, kız evine çekildi vardı, arkadaş.

Baktılar ki adamın her yeri Balbörek. Hâlbuki öldü haberi gelmişti.

Yahu bu adam nasıl bu kadar Balbörek’e benziyor herkes hayret ediyordu.

“Hele çal!” dediler.

Derviş oyun havalardan, türkü makamlarından çalmaya başladı.

Çalıyordu, İsmail isimli bir tek ana babanın çocuğu. Kendi yaşlarında Balbörek’in bir arkadaşı da kendiyile orada esirdeydi, hâlen kalede.

Bunun anası bu acıyı unutmıştı. Bu çalgiya dayanamadı. Orta yerde şenlikler olsun diye, halay oynamaya başladı.

Bunun halay oynamasına bakalım derviş ne diyor:

*Yine çıktın İsmail'in anası oy
Ağ, ellere yakmış gelin kınası
Ateşlerde çatır çatır yanası
Oğlun da kalede yasın çeksene*

*Ateşlerde çatır çatır yanası
İsmail kalede yasın çeksene*

İsmail lâfi konuşulunca karı üzüldü, ağladı. Oturdu dedi ki, “Bacılarım, bu derviş herhalde dürüst bir insan çocuğu değildir. Nereden duyduysa, benim bir tek oğlumun Balbörek dediği (dediği: denilen) ile ava gittiğini, esir düşüp öldüğünü bunu başıma kakıyor,” dedi.

“Yav, oğlum öldü diye ben kıyamete kadar yas mı tutayım?”

O bunları söyledi. Peşinden yine çalgı devam etti. Yine çıktı oynamaya birileri. Bakalım buna ne diyecek?

*Evinizin önü derecik de değil mi
İtinizin adı Karacık da değil mi
Seni seven Mustafacık değil mi
Sevdiğin kalede yasın çeksene*

*Seni seven Mustafacık değil mi
Sevdiğin kalede yasın çeksene*

Arkadaş bu gelin biraz tazeydi, oynayan. Bu dervişe bir bozuk attı.

“Nasıl bana hakaret edersin. Seni seven Mustafacık değil mi? Nereden benim Mustafa sevenim oluyormuş da sen bunu bana söylüyorsun?”

Oradaki toplum da dervişe bu sözü çok gördüler. Niye çamur atıyorsun gibi filan. Dervişçağız tabii garip gözüktüyor. Derviş istek üzerine devam ediyordu.

Akkavak Kızı baktı ki, şunun bir suçu var, bunun böyle bir suçu var. Biliyor adam. Hele ben çıkayım, bakalım bana ne diyecek? Eğer bana Balbörek'ten başkasından bahsederse, bu derviş yalan söylüyor. Yok, bana Balbörek'ten bahsederse demek ki bir şeyler biliyor.

Bu 40 gün arasında, hâlen daha Balbörek acısı içindeydi. Eline kına mına yaktırmıyordu, nihayet bugün yaptıracaktı. O çıktı, arkadaş. Yüzü peçeli. Daha yastan çıkmadı.

Derviş devam etti:

*Oyna güzel oyna sen iyi oyna
Ben ne dersem (n'olur) sözümü dinle
Kaldırır peçeni göğsümü değne (= bak)
Seni seven Balbörek('de) de değil mi*

*Kaldırır peçeni göğsümü değne
Seni seven Balbörek('de) de değil mi?*

Balbörek'in benini biliyordu. Bir ara peçeyi kaldırdı, baktı ki arkadaş, gelen derviş Balbörek.

Peçeyle, "Ulan, sen de ölmedin de, sağ mıydın?" diye Balbörek'in boynuna sarıldı amma oradaki kadınlar yetiştiler.

"Vallahi, efendim, Akkavak Kızı kafayı yedi. Dervişin boynuna sarıldı."

Oradaki bazı görevliler, nasıl olur da bir derviş kına yakılacak bir kızın boynuna sarılabilir dediler.

Arkadaş, geldiler. Durumu öğrendiler ki, gelen Balbörek.

Vayy!

Herkes şaşkına döndü.

Çünkü Balbörek öldü diye umut kesilmişti. Amma yav nasıl oldu da, bu kadar yalan söylendi. Balbörek ve kırk arkadaşı öldürüldü, asıldı, kesildi, denildi de bu adam ölmeden geldi.

O siftah çıkan gere çıktı, İsmail'in anası dediğimiz kadıncağız.

Balbörek lâfı olunca tutturdu bir ağıt.

"Benim oğlum da sağ mı?"

"Ana, oğlun da sağ. Ötekiler de sağdır."

Düğün bir anda fesholdu. Dedi ki, "Arkadaşlar," dedi görevlilere, "Düğünü hiç feshetmeyin. Bizim Emmioğlu'nu çağırın bakalım. Bacım Zühre yetişmiş evlilik çağına gelmiş. Eğer kabul ederse, Zühre'yi Akkavak Kızı'nın yerine oturtturacağım. Akkavak Kızı'na yakılacak kınayı bacıma yaktıracacağım. Bununla evlendireceğim. Madem öldüğümü duymuş. Öldüğümü duymasa da evlenmek isteseydi affetmezdim. Ama ölenin yolu beklenmez, böyle töre olmaz."

Ve Emmisi kabul etti.

Düğün onun üzerine (adına) devam etti. O düğün bitti.

Kendisinin arkadaşları orada, hâlâ esirdi. "Ben bu arkadaşlarımı esir-den kurtarmadan bu düğünü yapmam," dedi.

Görevlileri çağırdı dedikine, "Köyümüzün ne kadar çift boynuzlu malı varsa, hepsini toplayın bakalım."

“Ne olacak beyim?” dediler.

“Yav, ne olacağım ne yapacaksın sen kardeşim. Hepsini toplayacaksınız ve her davarın başına, boynuzuna iki tane mum sayıp alacaksınız.”

Binlerce davar topladılar, binlerce mum aldılar.

Gittiler sınır boyuna Balbörek’in emri ilen.

Sınır boylarında akşam karanlık basınca, her keçinin boynuzuna birer tane mum bağladılar, bunu yaktılar.

Sınır boylarında gözcüler olur.

Düşman istilasına karşı sigaranın ışıltısı bile takip olunurdu.

Arkadaş, kralın nöbetçileri sınıra baktı ki, sınırda bugün binlerce sigara içen var. Binlerce.

“Ulan, bunu asker içse, asker kaçak sigara içemez. Demek ki, bunun içeni bu kadarsa, demek ki içmeyi ne kadar?”

Krala erişti bu haber.

“Efendim, sınır boylarında bugün sigara ışığı var, hem de binlerce!”

“Eyvah!”

Kral dedi ki, “Balbörek’in intikamını almaya işte Oğuz Beyleri geliyor!”

Balbörek, sabahleyin bir elçi gönderdi Kral’a. Dedi ki, “Ya kırk esiri bırakırsın ve yahut da yerle bir ederim bak. Yığnağım sınırda bekliyor.”

Kral dedi ki, “Ben kırk kişi için memleketimi ezdirmem. Baba, tek bırakak (Tek bırakak: Dedğin gibi olsun, öyle yapalım bari).”

Kral saydı ki, içeriye giren kırkın biri yok.

Kral kendi adamını Balbörek’e gönderdi dedi ki, “Biri eksik.”

“Eksiğe kızını göndersin, arkadaş. Yoksa kabul etmem.”

Kral bu eksik için de kızını göndermek zorunda kaldı. Kızını da kırka tamamladı bunlarla gönderdi.

Balbörek, Kral’ın kızını getirdi. Akkavak Kızı’na durumu anlattı. Dedi ki, “Akkavak Kızı, evet. Seninle öyle günlerimiz geçti amma beni de bu kaleden kurtaran bu kızdı. Bu şekil olayları yaşadık. Böyle şartlar konuştuk. Ben de söz verdim. Önce bununla evlenip, ikinciye seninle evlenmeyi vaat ettim. Ne dersin?”

“Sen geldin ya, Balbörek. İstersen benden önce kırk tanesini al. Yeter ki, senin sağlığın bana var olsun,” dedi o da.

Kırk günlük düğün de Balbörek için çalındı. Müslüman oldu Kral’ın kızı elhamdülillah.

Balbörek, önce Kral kızıyla evlendi, ikinciye de Akkavak Kızı’yla evlendi. Balbörek Hikâyesi de böylece bitti.

2. AHMET BEY ve GÜHERİ HİKÂYESİ

Bugünkü gideceğimiz kol, beyliklerin yaşandığı zamanlarda Adana'ya bağlı bugünkü Kozan'da geçer.

Kozan'ın ismi o tarihlerde Sis idi. Kozan'ın Sis olduğu dönemde bu Sis'e hükmeden bir bey vardı. Bu beyin ismi Mehmet Bey idi. Kendisinin de küçük bir kardeşi daha vardı. O da Mehmet Bey'e her konuda yardımcı olurdu.

Bir gün akşam ailece sofraya oturup, aile olarak baş başa kaldılar.

Beyin bir kız çocuğu, küçük kardeşinin de bir oğlu vardı. O oğlanın ismi Ahmet'ti. Kızın ismine Güheri Hanım deniliyordu.

Bey, kendi kendine şöyle düşündü:

“Ulan, şu kardeşime bir teklif etsem. Yav, kardeşim yarın inşallah bu çocuklar büyüüp evlenme çağıma gelir. Bunları hiç istemeye gerek kalmadan şimdiden beşik kurtme, nişanlı etsek, bu işin adını koysak da, evlenme çağı gelince de, inşallah ömürleri kâfi gelirse, birbirleriyle evlendiresek nasıl olur,” diye bir teklifte bulunsam diye düşündü.

Bunu günlerdir diyemiyordu. Sofra başı bittikten, aile bir araya toplandıktan sonra bu teklifi kardeşine anlattı.

Kardeşi dedi ki, “Kardeşim, çok sağ ol. Amma sen Beysin, zenginsin. Ben ise senin yüzde birin olamam. Evet, bugün için çocuklar küçük, amma yarın büyüdüğünü varsayarsak, haydi senin kız derse ki, ben fakir çocuğuna varmam. İcabında hanımın derse ki, yav ne yaptın sen? Bu benim tek kızım. Belki başka çocuğum olmayabilir. Veremeyiz, evlendiremeyiz derse, bu benim çok ağrıma gider. Gel,” dedi, “O günü bekleyelim. Çocuklar büyüüp, evlenme çağına geldiği zaman ömrümüz sağ olursa çocuklarımıza danışırız.”

Bey dedi ki, “Ben Beyim! Aynı zamanda hükmettiğim yerin hükümdarıyım. Benim sözüm küçükten geçmezse, demek ki büyükten de geçmeyecek. Kardeşim sen kabul ediyon mu, etmiyon mu, onu de bana?”

“Kardeşim, sen Beysin! Ben kabul etsem de sözün geçerli, etmesem de geçerlidir.”

“Öyleyse yarından tezi yok dilediğin gibi yap.”

Tellal çağırılmış o günlerde, tellallar çağrıldı: “Bey'in daveti vardır, buyrun!”

Bey gelen misafirlere ikramda bulunur. Kur'anlar okutturur. Kimse davetin konusunu bilmiyordu. Davetin sonu yaklaşıncı, “Ey, memleketlilerim, arkadaşlarım, bu davetin konusu; kızım ile yeğenimin beşik kurtme merasimidir. Benim,” dedi, “Biz kız çocuğum var biliyorsunuz; adı Güheri. Kardeşimin oğlu var, adı Ahmet. Ben bu çocuğu bugünden Allah'ın emri ilen,

Peygamber'in kavli ilen kardeşimin oğlu Ahmed'e vermek üzere beşik kertme nişanlıyorum. Şirincelik amacıyla sizi çağırdım. Bugünkü tatlı yenmesine o zamanlar şirincelik deniyormuş. Herkesin haberi olsun, bu çocuklar birbirine beşik kertme, nişanlı."

"Hayırlı olsun, beyim," dediler ve kalabalık dağıldı.

Günler geçer ama hiç kimsenin de ömür kâğıdı yazılı değildir. Hiçbir kimsenin de ömrü on yıl, elli yıl yaşayacaksın diye garanti değildir.

Oğlanın babası hastalandı, sonra da vefat etti. Oğlan öksüz kaldı, amma anasına bir kaygı düştü.

"Yarabbi, çocuk nişanlı diyordu emmisi, öksüz kaldı diye acaba cayılır mı, cayılmaz mı?"

Karı bu kaygıyı, kasaveti çekerken oğlanın anası da çok uzun yaşamadı. O da vefat etti. Ahmet bir de yetim kaldı, öksüz başka, yetim başkadır.

Ahmet babasız kalınca arada kalması gerekti tabii. Emmisi idare ediyordu. Emmisini de büyük bir gam, kasavet aldı.

"Yarabbi, ben ne yaparım? Bu oğlanı eve alsam, benim hanım kabul eder mi? Bu oğlanı ben bir yere hizmetkârlığa versem, bana ayıp olur?"

Bunu ne yapabilirim diye büyük kasavet içindeydi. Bir gün yatak odasında hanımına sorar. Der ki, "Yav, hanım, benim içimde böyle bir kasavet var. Yahu bu çocuğa bir kere ağzımızdan söz çıktı; kızın beşik kertmesi nişanlısı dedik, halkı çağırdık, duyurduk. Buna ne dersin? Ben ne yapayım?"

Hanımı der ki, "Beyefendi, beyde ham söz olmaz! Benim kız çocuğum var amma, başka evlat hiç olmadı. Başka yabancının birinin çocuğunu evlatlığa alıp büyütmektense, en iyisi hem kızımızın nişanlısı hem kardeşinin oğlu, yeğenin- Ahmet'i bir yere veremeyiz. Ben bunu sana diyemiyordum. Ahmet'i eve alacağız. Sen Ahmet'e izah edeceksin. Ahmet'e evlat gözüyle bakacağız, yetiştirmeye çalışacağız, tahsilini yaptıracağız, evlenme çağına geldi miydi düğününü... Kızımız değil de, oğlanımız kabul edeceğiz. Düğün masrafını da biz yapıp, evlendirip, evini ayıracağız," dedi.

Bey buna memnun olur ve Ahmet'i ikinci gün çağırdı. Ahmet'e durumu izah edip der ki, "Oğlum, babam yok, anam yok diye hiç endişeye kapılmayacaksın. İşte baba benim, ana bu! Bizim evimizde öz evlat gibi hayat yaşamaya başlayacaksın."

Ahmet de, "Amca, elimden geldiği kadar, sizlere karşı hata etmemeye gayret göstertirim," der, yine günler geçer.

O tarihte ekseriyetle gelir olarak malcılık yapılır, yaylaya göçülür, Çukurova'ya inilir. Yoksullukla beylik olmaz. Beylik zenginlikle oluyordu. Varlık nereden olacak? Varlık da maldan kaynaklanacaktı. Çok malı vardı bu beyefendinin. Bir ilkbahar zamanı, yaylanın zamanı yaklaştı, Ahmet'i çağırır.

"Ahmet, oğlum. Git," dedi, "Mal ağıllarımıza. Mal evlerimizdeki

obanlarımıza söyle. Kuzuyu koyuna katmasınlar, koyunu keçiye katmasınlar. Hepsini ayrı ayrı yolla. Akşama otlağa çıkılacak, gece otlakta geçirilecek. İkinci gün devam edeceğiz Binboğ Dağları’na- Yaylamızı biliyorsun. Sen de yurdu kontrol et, azan, tezen malımız kalmasın yurttta. Burada kayba karışır.”

Ahmet atına bindi. Amcasının sözlerini bu çobanlara iletir.

obanlar, “Başım üstüne, ağam. Tamam, akşama otlağa malı biz iletiriz,” dediler.

Akşama malları yola koydular.

Ahmet de yurttta mal kalmış mı diye, öbür mal evine gitti. Öbür tarafa gitti. Evin birine geldi ki, sözüm ona bir deve yavrusu yere kafasını koymuş, uyur gibi oturuyor.

“Ulan, bu şimdi anasından uzaklaşırsa tek başına gitmez,” diye atın üstünden bunu kaldıramaz.

“Ulan, bu lk m, hasta mı?”

Atından indi.

Kalksın diye tekmeyle vurdu buna. O da kafasını kaldırır kaldırmaz Ahmet’in kaba baldırından ısırdı. Isırdı ama Ahmet baktı ki, yara çok ağır. Hemen ata bindi, amcasına yetiştı.

“Amca, hiç kimseye kin taşıma, beni deve ısırdı,” dedi, bayıldı.

O tarihin tıbbı -örneğın diyorum bunu- bizim Düziçi’nin iftlik Mahallesi’ndeki Gelin Karı denilen teyzenin karapalandan, ottan, çöpten ilaç yaptığı gibi, o tarihin ilaçlama türü de böyleymiş.

Bey, duyurabildiğı yerden yaşlıları çağırđı, “Bilebildiğınız yerlerde bu tür hastalıklarla uğraşıp, ilaç yapan insanlar varsa, kaça mal olursa olsun getirin. Ahmet’in yarasını tedavi edecekler, iyileştirecekler.”

Başka bir hizmetçisini çağırđı, dedi ki, “Yayla işi bitti bizden. Soğuk yerde bu yara iyi olmaz, kangrene çevirebilir. Gidin, obanlar malı akşama geri aynı yere getirsinler.”

Yayla işinden Bey vazgeçti. Bu yarayı tedavi edebilirim diyen insanlar da Ahmet’in tedavisine başladılar, amma Beyi bir kasavet daha aldı.

Ahmet’in yarası ayıp yerine çok yakın bir yerdendi, deve buraya çok yakın yerden ısırmış, her tedavide ayıp yerinin görünmesi gerekiyordu.

“Yav, buna ben hizmetçi tutsam, Ahmet sıkılır buna baktırmaz. Bu evde bu Ahmet’in bu yarası iyi olur mu, olmaz mı? Bizim hanım buna hor mu bakar, iyi mi bakar?”

Kafasına böyle bir tereddüt giriyordu. Yine böyle bir akşam hanımıyla baş başa kalınca hanımına sordu:

“Hanım, bana bir akıl daha ver. Ben bu Ahmet’i ne yapayım? Ahmet’in yarası çok çok fazla,” dedi.

Hanımı dedi ki, “Ahmet bizim evladımız. Bir insanın ayıp yerinde yarası olursa, ancak hanımı beyine, beyi de hanımına bakabilir. Sen kızını

çağır,” dedi, “Kızına de ki, kızım, artık evlenme çağınız yaklaştı. Ahmet’in yarasına iyi bak, gıdasına dikkat et. Ahmet’in yarasını hangi gün iyileştirirsen, düğününüzü yapacağım de. Belki bu düğünün yapılma sevdasına kızın ona daha iyi bakar. Ahmet’e bakabilirse, kızın bakar. Bakmıyorum, evlenilecek kala kala bir o mu kalmış? O yarayla iyileşecek de— filan derse, bu işin çözümü zor,” dedi.

Kızına bu teklifi iletir babası.

Kızı der ki, “Hay hay! Senin buyurduğun emirler başım üstüne. Amcam oğluna, nişanlıma ben bakmam da kim bakar. Elimden gelen hürmeti yapmaya çalışırım.”

“Öyleyse, benim odamda, benim evimde utanabilirsiniz. Ahmet’i babasının evine şimdi göndereceğim. Sen de gideceksin, oradan hiç gelmeyeceksin. İşin Ahmet’e bakmak!”

Ahmet’i babasının evine koydu, Ahmet’e de durumu izah etti.

Ahmet de beylik bekliyor. Ahmet amcasının peşinden bey olacak. Beylik o tarihte soy sürer, boya moya gerek yok...

Kız ilen neşesi iyi, morali çok düzgün. Kız da elinden gelen hizmetlerini yapıyordu.

Bir gün babasının evine birkaç misafir gelir. Bey bakar ki, misafir kalabalık. Bu kalabalığa hanımı tek geliyor, yaşı da biraz yukarıya gitmiş.

“Yav, bu benim karı bu işi kavuşturamaz. İcabında yemekten, sudan, o tarihin kahvesinden usanç duyar,” diye hanımına dedi ki, “Şu kıza haber gönder de, Ahmet’ten az izin alsın, sana bir iki saat yardım etsin.”

Anası kıza haber gönderir.

“Kızım, misafir geldi. Ben kavuşturamıyorum. Bana azıcık yardım et de, geri evine git.”

Güheri de Ahmet Beyden izin istedi.

“Hay hay. Emmim kıızı gidebilirsin, ananı babanı utandırma.”

Kızcağız da oraya yardıma gitti.

Komşuluktan Güheri’nin yaşlarında kızın birisi, af buyurun, “Ulan, şu Ahmet beni alaydı da, kapısında köpek gibi gezeydim,” diye düşünüyor, böyle tutuşup yanıyordu. Bir fırsat bulup Ahmet’e bu derdini hiç anlatamıyordu. Bu kızın eve gittiğini gören bu komşu kıızı, kapının yanına geldi. Yanını duvara verdi, Ahmet’e bakıyor mahsun mahsun.

Ahmet yatakta, “Ne oldu, Hatun Kız? Bir isteğiniz mi var? Baban annen bir istek için mi gönderdi?” diye soru sorar.

O kız da dedi ki, “Ahmet Bey, senin ne durumda olduğunu bizler tahmin ediyoruz. Yaranın ağır olduğunu, bakıma gerek duyulduğunu, senin bakımcıya ihtiyaç duyulup kimsen olmadığını biz biliyoruz. Emmim kızına da

dünürücü gelmiş,” dedi. “Emmin kızı dünürçülere hizmet etmeye gitti. Belki de emmin kızı veriyorum derse, senin yanına gelmeyebilir. Onun için eğer kabul edersen senin hizmetini ben yapacağım,” dedi.

“Ulan, acaba olur da- Ayağa kalkamıyorum ki, gideyim bakayım bakalım. Dünürücü mü gelmiş, yoksa misafir mi gelmiş. Ya bu kıza da şimdi olmaz deyiverirsek, Güheri de gelmeyeversen, ben perişan duruma düşerim,” düşüncesiyle, “Hay hay, hatun kız. O olmazsa, sen olasin. Ne ola ki?”

Bizim komşunun kızı hemen geldi. Yastığın kenarlarına baktı. Heylesi (Heyle: Nasıl, Heylesi: Ne şekilde) ilaç kullanılmış, heylesi sargı sarılıyor diye onu sormaya başladı.

Güheri de anasının birazcık işi kolaylaştırınca, “Ana,” dedi, “Ahmet’in durumunu biliyorsun. Ahmet kalkamıyor. İcabında susar, icabında rahatsız olur. Yarasının, ilacının değişmesi gerekir. Ben gidiyorum.”

Güheri kapının ağzına geldi ki, Ahmet Beyin yanına bir kız oturmuş. Ahmet Beyin başını da dizinin üstüne koymuş.

Ulan, bunu gören Güheri içinden vuruldu.

“Eyvaah!”

İş başkalaştı.

“Ulan, emmi oğlu! Ben sana boşa hizmet yapmışım. Bununla demek ki, bu yarayı almadan tanışmışsınız siz!”

O tarihlerin geleneği tabii, belki bu çağda kabul olmaz amma o tarihte gelenek, örf, adet...

Herhangi bir bey çocukları, beyler birbirinden istek isterken, dörtlük mahiyetinde türkü dalında (türküyle) isterlerdi. Bu da bey soyundan olduğu için, Güheri kapının ağzına oturdu, içerideki kıza, “Sen ne için geldin? Ne hakkın var gelmeye?” tehdit manasına konuşmayım, becerebilirsek bir iki dörtlük söyleyelim bakalım. Bu kız bakalım bana ne cevap verecek?

Güheri ne söyleyecek bakalım:

*El çek hatun el çek (amanın) benim gülümden
(Amanın) bir dahi görmiyem seni yarinen
Gözlerimi kan bürüdü, korkmam ölümünden
Namus beni helak eder, arınan*

*Gözlerimi kan bürüdü, (ah,) korkmam ölümünden
Namusum beni helak eder, arınan*

*(Amanın) İşte kılıç, işte meydan çalana (oy)
Canım kurban, yar kıymeti bilene
Sevdim ise ben yârımı sana ne
(Ulan) Ya sen durun, ya ben durrum yarinen*

*Sevdim ise ben yârimi sana ne
Ya sen durun, ya ben durrum yarinen*

*Güher Hanım (da) söyler kendi sözüme
Mil çekilsin hain yârin gözüne (oy)
Hasmum isen çıkan, meydan yerine
Çalışırım elden gelen varınan*

*Hasmum isen çıkan meydan yerine
Çalışırım elden gelen varınan*

Güheri sözü bitirdi. İçerideki kız da, “Ahmet Bey, gidiyorum,” bile demedi, vurdu kapıyı çıktı.

Güheri içeriye girdi.

“Ahmet Bey, hiç gücenmem. Hiç zorsunmam. Bu gönül meselesi,” dedi. “Beni sevmeyebilirsin, onu sevebilirsin. Yalnız sade bana açık söyleyeceksin. Emmi kızı işte ben bunu filan zamandır gönlümü buna kaptırdım. Bunu seviyordum...”

Ahmet Bey dedi ki, “Emmi kızı, yav, hele bir sor bakalım. Bu ne için gelmiş, neden gelmiş diye- Sen böyle sormaya başla. Sen ne konuşuyorsun şimdi? Nereden çıkarıyorsun? Ne zaman sevdindi, ne zaman anlaşılmıştın?”

“Ee, canım, haberi olmasa komşudaki kız, benim gitmemi fırsat bilip buraya gelip, seni benden almaya çalışmaz mı?”

“Emmi kızı, benim durumum meydanda. O kız belki seni kıskanmış olabilir. Bende gönlü olmuş olabilir, amma lakin benim bundan hiç haberim yok. O kız geldi bana dedi ki, emminin kızına görücü geldiler, görücüye görünmeye gitti. Belki de babası olur verirse, geri gelmeyebilir. Senin halin n’olacak dedi. Ben de Mevla ile baş başayım, başka ne yapayım deyince? Yav, eğer kabul edersen, bugünden sonra gider gelirim, senin yarını bağlar çözer, ister kahveni pişirir, bulunan yemeğini yaparım dedi. Burada bu ilaçlara bakıyordu. Ben nereden bileyim ki, o kız ne düşünüyor. Senin sütüne vicdanına emmi kızı bunu bahane yapıp gidiyorsan gidersin, kalırsan kalırsın.”

Velhasıl anlaştılar.

Dedi ki o zaman, “Ahmet Bey, sana bir türkü söylersem kabul eder misin?”

“Hay hay, emmi kızı. Zaten sen demesen dahi, şimdi sen o dörtlükleri söyleyince bunu sana ben diyecektim. Madem bunu sen beceriyorsun. Beni burada niye moralimi düzgün tutmuyorsun? Bana emmi kızı bir daha türkü söyle diyecektim. Yalnız sen kendine göre söylemeyeceksin türküyü. Sonunda Ahmet beyin diyeceksin. Güya ben söylemiş olacağım,” dedi.

“Ulan, ben bunu deminkini acıyla yaptım idi. Ya beceririm, ya arıya veririm dediyse de eğer yapmazsan, ben gücenirim, küserim sana.”

Bakalım Güheri oturdu Ahmet’in dizinin dibine, Ahmet Bey güya şimdi, Ahmet Bey olması zor geliyordu. Bakalım kıza ne diyecek:

*Kalk gidelim (sevdiğim amanın) bizim odaya
Arkam sıra yürü gel yavaş yavaş
Tara perçemini (sevdiğim of of, amanın) kaşın üstüne
Dokunsun zülüfe yel yavaş yavaş*

*Tara perçemini (de ya bre yar yar) kaşın üstüne (oy)
Dokunsun zülüfe yel yavaş yavaş*

*Sevdiğim (kalk) gidelim has bahçelere
Topluyak sevdiğim gül yavaş yavaş
Kız senin güllerin yeni tomurur
Eser kırırverir yel yavaş yavaş
Sevdiğim güllerin yeni tomurur
Eser kırırverir yel yavaş yavaş*

*N’olurum da Ahmet Beyim, n’olurum
Dolanıp da size geri gelirim
Hakkın emri var ise seni alırım
Alacağım (sevdiğim) seni bil yavaş yavaş*

*Hakkın emri var ise seni alırım
Alacağım seni de seni bil yavaş yavaş*

Kızın sözü bitti, neşeleri daha arttı. Ahmet ilen hayat devam etmeye başlar. Amma yıllar yel gibi, akar sular gibi geride kalıyorlardı.

Hâlen Ahmet’in yarası azmakta, iyileşmeye hiç yön vermezdi. Aradan yedi yılı geriye koymaya yaklaştılar. Ahmet’in morali çok düzgün, “Gencim, amcamın kızı bana böyle alaka ilgi kurduktan sonra inşallah da iyileşirim,” diye hiç ümidini kesmiyordu.

Yine babasının evine biraz misafir gelir, babası, “Şu kızı gene hanım yardıma çağır,” der ve yine anası Güheri’yi eve yardıma çağırır. O gün birazcık gecikti Güheri.

O komşuluktan gelen kız değil de, yaşlı biri de gelmedi Ahmet’in yanına halini sormaya.

Ahmet, “Eyvaaah! Geçen seferki gelen kız doğruymuş demek ki? Onlar dünürücü geldilerse, bugün de kına geldi. Bunun için bu kız hiç

gelmeyecek. Benim halim ne olur, Yarabbi? Benim elimden kim tutar? Anam yok, babam yok,” diye içine bir sızı düştü.

O kadar yastığın kenarındaki yapılan ilacı yarasının üzerine sürdüyse bir türlü kızın sürdüğü gibi süremiyor. Yarası birazcık elinin ulaşp, gözünün göremeyeceğı bir yerdeydi. Yapar yapmaz, bunun üzerine sarılacak sargıyı, bir çaput parçasını bunun üzerine doladı. Amma düğüm atamaz. Bu düğümü atamayınca, Ahmet ümitsizliğe kapıldı.

“Eyvah! Demek ki benim durma gücüm kızın neşesindenmiş. Benim parmaklarımın bu düğüme gücü yetmezse ben bitmişim,” diye içine büyük korku düştü. Bu anda da efkâr bastı. “Ulan, bu kız demek ki, insan acışırsa bir şeyler aklına gelirmiş, bizim emmi kızı boşa çalıp söylememiş,” der Ahmet, artık kızdan ümidi kesmişti. Kim gelir kim gelmez, gelir diye ümit beklediğı hiç kimse olmayınca, Ahmet yatağının içinde yastığa dayalı, hem ağlamaya başlar hem de kendi söyler:

*Yedi sene oldu (da aman cerahat akar aman) akar bu tenden
Vallahi usandım şu tatlı candan
Olursa da Mevla'm imdat bekliyorum senden
İmdat yarem derin, derim ağlarım*

*Olursa da Mevla'm imdat bekliyorum senden
İmdat Mevla'm senden derim ağlarım*

*(Amanın) bir gün değil (de), beş gün değil, yüz gündür
Merhem almaz oldu (da bu) yara(ları)m azgındır
(Sevdiğim) siyah saçın(da) mah yüzüne düzgündür
(N'olur) taze merhemini (gel de) sür yavaş yavaş*

*(Sevdiğim) siyah saçlar(da) mah yüzüne sürgündür
Taze merhem(ler)ini (de) sür yavaş yavaş*

*(Ben) Bakıyorum da şu kapıyı açan yok
Gelip bu halime benim bakan yok
Ölüyorum (gayri) da ateşim(i) yakan yok
Söndürmen ateşimi derim ağlarım*

*(Ben) Ölüyorum da ateşimi yakan yok
Söndürmen çıramı derim ağlarım*

Ahmet Bey böyle telaşlanıp söylerken Güheri de kapıya gelmişti. Ulan, dinledi ki Ahmet Bey içeride hem ağlıyor hem türkü söylüyor. “Girersem,

türkü söylemeyi bırakır,” diye kapıyı hafifçe açtı, oradan bir gözüyle Ahmet’in hal ve hareketlerine bakıyordu. O bakma Ahmet’in de gözüne ilişti.

*Ahmet Beyim de der ki (ah, bu) bana n’oldu
Genç yaşımda rengim sararıp soldu
Ben ağlar sızlarım (ya,) yar sana n’oldu
Ağlama (gözlerini) sevdiğim, deyip ağlarım*

*Ben ağlar sızlarım yar (yar, ah) sana n’oldu, (yar sana n’oldu)
Ağlama kurbanım derim ağlarım*

Ahmet’in sözü bitti, kız hemen kapıyı açtı.

“Şunun yarasını üzerini bağlayayım, sinek çokar (= üşüşür) şimdi buna, sinek yumurta atar.”

Geldi Ahmet’i düzgünce uzattı yatağının içine. Ee— Ahmet’i elleyiverdi ki, ölmüş.

Kızın dünya başına yıkıldı amma ölümün çaresi yok. Hemen bunun ayaklarını uzatıp, ayağını bağladı, çenesini bağladı. Ahmet’in gözü açık, gözünü sıgadı aşağı, gözlerini yumdu. Üzerine bir örtü attı. Hemen gitti babasının yanına. Babasına durumu iletir.

“Baba, Ahmet’e geldim ki, vefat etmiş!”

O günün şartları neyse artık, bugünkü sela okunuyor, ilden ile, köyden köye duyuruyor. Amma o tarihlerde köyden köye çağırılıyor muydu, haberci mi gönderiliyordu, neyse- O taktikler uygulandı. Ahmet’i mezara koydular.

Beyin yakınları teselli için beyin başına toplandılar. Çok da kalabalık bir insan vardı. Bu kalabalığı beyin kızı hiç dinlemez. Her zaman ondan önce beyin misafir odasına gelen misafirin yanına, hanımın veya kız çocuğunun girmesi, görmesi kesinlikle yasaktı. Gelenek öyleydi. Kadınlar ortalıkta görünmezdi.

Ulan, bu kalabalıkta bu kızı gören Bey, “Yav, bu kız aklını mı kaybetti acaba?”

“Baba,” dedi, “Tümünüzden özür diliyorum. Benim bir arzum var.”

“Nedir kızım?”

“Baba, bu evden oraya vardığımda, vardım ki Ahmet içeride türkü söylüyor. Bunları yazdım. İşte kâğıt elimde!”

“Ahmet bak dörtlüğün birinde diyor ki, ben bakarım şu kapıyı açan yok / Gelip de bu hâlime bakan yok / Ben ölüyorum ateşimizi yakan yok / Söndürmen çıramı derim ağlarım” diyor. Ben bundan bir anlam çıkarttım. Acaba sen de bundan bir anlam çıkarttın mı?”

“Kızım, dünya benim başıma kepmiş (kepmek: yıkılmak). Benim nes-

lim, aslım bitiyor. Ben şu anda ne çıkartabilirim ondan. Sen anlam çıkarttığın sözü söyle bakalım.”

“Baba, neslimiz bitiyor anlamında, evet. Kimsemiz yok erkek olarak. Bir bayan ben varım. Ne olur yahu şu benim adımlı değiştir. İsmim Ahmet Bey olsun, Güheri olmaktan kurtar. Halkına tellal çağırttır, benim kızımın ismini kim derse kafasını kestiririm de. Ben erkek adıyla, senin sayende senin gölgende Ahmet Bey dedirttireyim de, benim adımlı Ahmet koy ne olur?” dedi.

Babası da, “Kızımın ahtı kalmasın. Arkadaşlar, duydunuz mu? Herkes kendi bölgesine söyleyecek. Benim Güheri diye bir kızım kalmadı. Benim oğluma Ahmet Bey diyecekiniz. İşte beylik yönetimini de bugünden itibaren Ahmet Beye veriyorum.”

Kız erkek giysisini giydi, babasının makamına, mevkiine oturdu. Kimin ne işi varsa, kimin ne işi yapılacaksa Ahmet Bey olarak kız bu yaşamı devam ettirmeye başladı.

Hayat amma öyle, amma böyle devam ediyordu.

Bu gönüller var ya- İnsanlardaki, bizlerdeki gönül... Bu gönül ferman dinlemez demiş adam. Bu gönül iyi bir şey değildir. Herhangi bir beyin obasından gencin birisi, “Ulan, benden delikanlı bu memlekette kimse yok! Bunun Ahmet Bey olmayıp, Güheri kız olduğunu ben biliyorum. Bu kızı ben alacağım,” dedi.

Bir gün akşam, “Baba!”

“Ne var oğlum?”

“Git şu beyi bana iste,” dedi.

“Ulan, hüs (hüsmek: susmak)!” dedi babası.

Bunu bu içerde dedin Ahmet Bey için Güheri diye, kapıda dersenkellen gitti bak. Ben o toplumdaydım. Beyin emri, “Kim kızın ismini söylerse, kafası kesilecek,” dedi Bey.

“Ben anlamam,” dedi. “Ya bu kızı bana istersin, alın, ya da ben seni öldürürüm.”

“Etme, oğlum. Tutma oğlum!” dediyse anası babası bir türlü bu delikanlıyı ikna edemediler.

Oğlan babadan ümidi kesince— “Ulan, birçok dünürçülüğe filan amca gidiyor. Giderim buna kul toprağı olurum, bir ken (kez) yalvarırım. Salabilirsek bunu salayım.”

Bunun yanına vardı. O da birazcık hatırlı bir insan çocuğuydu. Babası da öyle sıradan biri değil tabii. Boşa, “Ben bu kızı alırım,” demiyordu.

Amcasının yanına vardı. “Emmi, Selâmünaleyküm.”

“Oğlum, baban bir şey diye mi gönderdi?”

“Hayır, babamla alakam kesildi benim,” dedi.

“Ne ya derdin?”

“Emmi, Allah’ını Peygamber’ini seviyorsan— Benim ne gecem gece, ne gündüzüm gündüz. Şu bey olan Güheri var ya-”

“Ee?!”

“Bu kızlan hâlim hâl değil, bu kızı bana ille iste,” dedi.

“Oğlum, bu Allah’ın emridir. Sen benim yanıma yalnız bir destek bul. Ben gider Allah’ın emriyle isterim. Amma işin olur, amma olmaz. Sana söz veremeyeceğim.”

“E, babam diyor ki, kızı istersen adam öldürürler.”

“Oğlum, Allah’ın emri dedin miydi, beyi de, paşası da bu devirde kötülük taşımaz.”

“Yanına filancayı getir,” dedi oğlana.

Oğlan gider ona da yalvarır, o adam da geldi. Akşamın birisinde— Tabii Bey gündüz makamında, akşam belli bir saatte evine, odasına geliyordu. O saati takip ettiler. Dünürçüler, o saatte Güheri’nin evine geldiler. Güheri’nin kalbine bir şüphe doğdu.

“Ulan, bunların bir isteği olsa makama gelirlerdi. Mutlaka da bu bir dünürçülük işi amma ben bunların nasıl gönlünü kırmadan, buradan uzaklaştırım,” diye buna bir dümen, bir düzen hazırlamaya çabalıyordu.

Bunların gücü nispetinde kahvaltısını verdi, sofrasını serdi, kahvesini getirdi. Kahveyi getirince, kapının ağız tarafına diz çöktü. Dedi ki, “Bey Amca, bir şey diyebilir miyim?”

“De, beyim,” dedi.

“Benim evde erkeğim yok, bu belli,” dedi.

“Evet.”

“Babamla da odamız ayrı, sizinle sohbet edip oturacak derecem yok benim. Eğer bana kızmaz, gücenmezsen ben şurada bir iki dörtlük söyleyeceğim. Yok, kızım. Gücenirim bayan türkü mü söyler dersen de söylemem,” dedi.

Gelenler dedi ki, “Ne münasebet, canım. Biz seve seve, saya saya kabul ederiz. Niye kabul etmeyelim,” dedi.

Kız tutturdu bir ağıt arkadaş. Ağıt başladı, türkü de başladı. Bakalım kız gelen görücülere ne diyecek:

*El çeksene tabip benim yaramdan
İçerde yaramı (da) bilebin mi
Sen nasıl Lokman’sın, nasıl tabipsin
Kalbimden yaramı sarabilin mi*

*Sen nasıl Lokman’sın (emmi emmi) nasıl tabipsin
Kalbimde yaram var, (sarabilin mi) sarabilin mi*

*İnsanlar kalles olmuş, kalbi mi hain, (amanın kalbi mi hain)
İramıyon (uzaklaştıramıyorum) karşımda Ahmet Beyin hayalin
İşte yıktın benim gönül sarayım
(Amanın) işte yıktın benim (de) gönül sarayım
Haydi bir taşını koyabilin mi*

*Yıktınız benim de gönül sarayım,
Acep bir taşını (da) koyabilin mi*

*Ben Güher Hanımım kendi sözlerim
Ben Güher Hanımım (söylerim) kendi sözlerim
Yar aşkını içerimde gizlerim
Ağlasana ne duruyon gözlerim, bir dahi Ahmet'ini görebilin mi*

*Ağlasana ne duruyon gözlerim,
Bir dahi Ahmet'ini görebilin mi*

Söz bitti, dünürçüler de, “Beyim veya kızım sağlıklı kal,” diyemediler. Diyor ki, “Haydi yıktınız benim gönül sarayım, haydi bir taşını koyabilin mi?”

Görücü kalktı gitti, Ahmet Beyin hayat hikâyesi de böylece sona erdi, bitti.

3. ALİ PAŞA HİKÂYESİ

Bir zamanlar, Çukurova, Kahramanmaraş, Malatya civarlarına, Malatya'ya bağlı Darende'de oturan Ali Paşa ismindeki bir Bey hükmediyordu.

Bu Beyin kırk atlısı vardı. Bu kırk atlının içinde bir tanesi de kendisinin yeğeni idi. İsmi Yeğen Ali'ydi.

O tarihte satranç oyunu çok meşhur idi. Beyler arasında satranç oynanır, hem de çok iddia ile oynanırdı. Bazen bahisler atını kazanma veya kaybetme üzerine olup "Attan ata var mısın" derlermiş.

At çok muteberdi o tarihlerde. Bugünkü çağ değil ki. Hızlı ulaşımın tek vasıtası at idi.

Beyler birbiriyle atından atına satranç oynardı. Kim kimi üterse, atını alır veya almaz, orası kendilerine bağlı idi.

Ali Paşa, yeğenine dedi ki, "Yeğenim, kendini her bakımdan çok geliştireceksin. Belki de yarın yerime vekil olabilirsin, beylik edebilirsin. Satrancı çok iyi öğren."

"Olur, dayı."

Aradan amma altı ay geçti, amma bir yıl geçti. Bir gün dedi ki kapıcısına, "Şu benim yeğenimi çağırın bakayım."

Yeğeni geldi, "Buyur dayı," dedi.

"Yeğenim, bak. Şimdi iş ciddi. Bu dayımdır ayıp olur, koskoca beydir demeyeceksin. Otur bakalım satrancın başına, seninle satranç oynayacağız."

"Olur dayı," dedi.

Dayısıyla başladılar.

Bir gün uğraştılar, dayısını yendi.

Pazarlık üçe kadar, ikiyi kim kazanırsa galip o olacak, kavil oydu.

İkinci gün bir daha oturdular. Adam Ali Paşa'yı yine yendi.

Bey buna kızdı.

"Ulan, sen nasıl olur da beni yenersin. Ben büsbüyük Ali Paşa'yım. Sen benim atlının içinde Yeğen Ali'sin!"

Ali Paşa'mn özel bir celladı, vardı, onu çağırdı.

"Buyur Paşam."

"Şu şerefsizin elini arkasına bağlayacaksınız. Kafasından aşağıya bir helke veya bir kova dolusu sıgır pisliğini dökeceksiniz. Kapı kapı gezdireceksiniz. Bir merkebe bindireceksiniz, elini arkaya bağlayacaksınız. Sonunda da, bunun kafasını kesip bana getireceksiniz. Kesmezsen ben senin kafanı keseceğim."

Emir bu.

Hemen Yeğen Ali'nin elini arkasına çektiler bağladılar. Merkep hazırды, merkebe bindirdiler. Kafasından dökülecek maddeyi döktüler.

Kapı kapı, "Ey ahali! Ali Paşa'ya karşı yanlış suç işleyenin âhiri / hâli bu" dediler.

Birazcık uzaklaşınca Yeğen Ali bunlara yalvardı. Dedi ki, "Arkadaş, ben bunu hak etmedim. Bizim aramızdaki söz bu değildi. Dayım bana böyle dedi, ciddi olacaksın dedi. Dayımın bunu yapacağını bilsem, mümkün müydü onu yenmem. Yenmezdim. Amma dayım, gelişmiş misin, gelişmemiş misin diye deneyeyim dedi. Böyle çıkınca da beni ölüme mahkûm etti. Ulan, size söz veriyorum. Şu benim canımı bağışlayın, bir daha Ali Paşa'nın şehrine girmeyeceğim. Ölene kadar kimseye bunu bildirip, sizin başınıza bela getirmeyeceğim."

Cellâtlar, bu yalvarmaya dayanamadı.

"Ulan, arkadaş. Ali Paşa seni gördüğü anda bizi öldürür."

Söz verdi, "Gelmeyeceğim! Bu memleketi terk edeceğim!"

Bunlar, Yeğen Ali'yi affa uğrattılar. Bir sakın yerde, bir sefil çocuğu buldular. Anası, babası, köylüsü görmeden, kuyunun arkasında bunu kestiler. Başı da elbisesine sardılar, geldiler Ali Paşa'ya, "İşte Yeğen Ali'nin kafası," dediler.

"Götürün atın! Göstertmeyin bana," dedi.

Yeğen Ali gitti.

Yeğen Ali, Ali Paşa'nın oralara hiç varmaz oldu. Dönükler diye bir bölge vardı, burada Ali Paşa'ya hasım insanlar yaşardı. Bunlar Hristiyandılar.

Yeğen Ali, ibadet vakti Kilise'ye baktı. Kilise'ye girdi, onlarla beraber ibadet etti. Geri çıkışta, papazın dikkatini çekti.

"Bir garip birisi var. Bu neyin nesi?"

İkinci gün dikkat etti, bu yine var.

Öbür haftaya baktı, yine orada bu oğlan.

Papaz sordu: "Bak hele evlat! Sen necisin? Nereden gelip, nereye gidiyorsun? Yoksa içimize girmiş casus musun?" dedi.

"Efendim, ben casus değilim. Benim babam buralı idi."

Oradan bildiği bir kabilenin ismini söyledi. "Babam," dedi, "Bu kabilendenmiş. İstanbullara gitmişler. Ve babam öldü. Babam öldükten sonra, ben buralı olduğumuzu biliyordum, baba vatanını gezmeye geldim. Orada işlerim kötüye gitti, rezil olduk. Belki de iş bulabilirsem, yerleşebilirsem, buraya, kendi kabileme geri yerleşeceğim."

"Ee, sen nerede yatıp kalkıyorsun?"

Dedi ki, "Efendim, benim nerede yatıp kalktığımı hiç sorma. Bana da iyilik yapma," dedi. "İyilik yaparım diye düşünüyorsan, sakın iyilik yapma bak. İyilik yaptığın sürece benden sana kötülük gelir. Ben anamdan çiğ süt emmişim, çiğ süt emen insana güven olmaz," dedi.

Papaz bunu yirmi dört saat düşündü. “Çiğ süt emene güven olmaz,” diyor.

Velhasıl ikinci bir seferde kilisede denk gelmesi üzerine yine sordu, “Sen nerede kalıyorsun?” diye.

“Ben ırmağın kenarında ince kumun üstüne yatıyorum. Benim param yok ki, gideyim bir handa yatayım. Beni tanıyan yok ki, evinde yatayım!”

“Gel bakayım buraya sen!” dedi.

Papazın büyük bir manifatura dükkânı varmış. Kumaş alır satarmış.

Papaz oraya getirdi bunu. Dedi ki, “Sana buradan iş versem, ücretini ödesem, çalışır mısın?”

Dedi ki, “Efendim, çalışırım amma ben hiçbir insandan duymadım ki filana iyilik yaptım idi, iyilik ile beni karşıladı dediğini. Ben hata yapabilirim, sana kötülüğüm gelebilir. Yav, bırak benim yakamı. Bana eğer Tanrı acısaydı, anamı babamı kaybetmezdim. İyice bir iş sahibi olduktan sonra ölürlerdi. Demek ki bana Tanrı acımıyor ki, sen acıyasın.”

Papaz bu söz üzerine daha bir güvence verdi.

“Ulan, sana buradan mutlak iş vereceğim.

İşe başladı. Vanis’in Tonisin çocuğuna benzemiyor. Çok çalışkan bir oğlan.

Müşteri arttı. Bir müşteri gelirse, başka yerde bunun lâfını ediyordu. “Yav, bizim kilise papazının dükkânına bir oğlan gelmiş, şöyle hizmetkârlı, şöyle insana yumuşak davranıyor” filan derken, papazın müşterisi arttıkça, tabii geliri de arttı.

Papaz sordu bir gün: “Oğlum, nerede yatıyorsun sen?” dedi.

“Aynı yerde yatıyorum.”

“Bugünden sonra orada yatmak yok,” dedi.

“Nerede yatacağım?”

“Gideceksin handa yatacaksın!”

“Hayır, ben senden üç kuruş alıp da götürüp hana verdikten sonra, burada müşteri kahrı çekmem!”

“Eh, peki, seni kendi evime götürsem, sana bir oda veririm, burada da kalmaz mısın,” dedi.

“Yav, beni oraya da götürme,” dedi. “Yav, bu kadar iyiliğin üstüne iyilik yerine sana kötülüğüm dokanırsa iyi olmaz.”

Papaz bir güvence daha verdi yine buna ve dedi ki, “Bu evin bir odası sana ait olacak. Burada yatıp kalkacaksın. Senin üzerinden param pulum artıyor. Ben böyle bir işçimi neden sokakta, ırmak kenarında kum üstüne yatırtırayım?”

Bu odada bir süre kaldı bu. Arkadaş, papaz bunun müşteri çekmesinin hayranı. “Ulan, ben yıllar oldu bu dükkânı açalı, böyle müşterim yoktu. Bunun gelmesinden dolayı burada müşteri fişkırdı.”

Bir gün dedi ki, adı Vanis, “Vanis'im!”

“Buyur beyim!” dedi.

Üç kız getirdi karşısına. “Üçü de benim kız çocuğum. Hangisini beğenirsen, sana onu hizmetçi vereceğim. Akşam işten geldiğinde elin yıkanacak, suyun dökülecek, yatağın serilecek. Yeter ki sen müşterimizi hoş karşıla!”

Vanis dedi ki, “Yav, bana iyilik yapma, arkadaş!”

“Yok! Yapacağım.”

Vanis kızların olduğu yere, öte başa bakıyor. Hiç yukarı öndekilere bakmıyor, onlara bakmıyor. Öte baştaki daha güzel. En küçüğü imiş.

Papaz, “O kızın adı Mayrım,” dedi.

Şimdi Vanis sabah erkenden kalkar, sabah kahvaltısı hazırlanmış. Gider işyerine, geri gelir eve hep aynı. Mayrım, Vanis'in içini kapladı. Vanis'in içine bir ateş düştü. Ölüm gözüne tutmaya başladı. Deliler gibi bu kıza âşık oldu, amma dayısından başka çare yok. Düşünüyor, “Başka bir beye gitmeyi düşünsem, o bey dayıma haber verir, beni öldürttürür.”

Bu hizmetçiden sonra kırk gün durdu burada, kırk birinci gün dayanamadı. Kırk birinci gün sabah ilen Mayrım kalkmadan evi terk etti, arkadaş.

Mayrım geldi ki, bizim işçi yok. Seyirtti babasına, “Vallaha baba, adam kaçmış buradan!”

“Eyvah, kızım! Bu Vanis değil, bu Türk çocuğu idi. Bu Türk çocuğu olmasaydı, her ne dediysem, bana iyilik yapma demezdi. Para pul veriyorum dedim, iyilik yapma dedi. Bunun içinde bir kalleşlik vardı, bu Ali Paşa'nın casusu idi!”

O, bu sözleri konuşsun, biz gelelim Vanis'e.

Vanis, eski oradaki kılığını kıyafetini değiştirdi. Oradan giderken, saçsız, sakalsızsa, bu gelişinde saçı uzamış, sakalı uzamış. Oradan giderken üstünde bey takımı elbise varsa, bu gelişinde başka bir kıyafette.

Akşam saatine doğru Ali Paşa'nın atlısının yanına geldi. Atlının hepsi baktı, “Yeğen bu, arkadaş!”

“Ee, bu adamın kellesi geldiydi! İnsan insana ne kadar da benzer imiş.”

Dediler ki, “Arkadaş, nereden gelip nereye gidersin?”

“Burada bir Ali Paşa varmış. Ali Paşa kapısına kabul ederse, at tavlasında atının altını süpürürüm. Kapısında ne iş varsa onu yaparım. Bulaşıkhanesinde bulaşık varsa onu yıkayacağım. İşsizim, rezilim. Derdimi anlatmaya geldim. Ne olur,” dedi, “Şu Ali Paşa ile beni görüştürün.”

Ali Paşa'nın güvenlikçisi gitti dedi ki, “Bir oğlan geldi, tıpkı yeğenin. Amma biz de biliyok, öldü. İlla ki görüşeceğim Ali Paşa ile diyor. Emir buyursan gelsin. Emir buyurmazsan da kovalım gitsin,” dedi.

“İnsan kovulmaz,” dedi Ali Paşa, “Çağırın gelsin. Bakalım neymiş aktarmak istediği.”

Kapıdan çaldı içeriye girdi ki, yeğeni.

Ali Paşa, bir süre yüzüne hiç bakmadı. Bir ara sonra, “Beyefendi, ne istiyorsun sen?” dedi.

“Benim isteğim; delikanlılığımlı görüyorsun, iş bulamadım. Çok rezil oldum. Siz beysiniz, kolunuz uzun. Atının altını süpürürüm, yemekhanede buluşğını yıkarım, tabağını yıkarım. Kahveni getireyim. Ne iş verirsın onu yapmaya geldim. Allah için bir yardım et!”

“Ulan, sana iş vermem demem. Sana benzer bir yeğenim vardı benim. Onun hatırı için sana istediğın işi vereceğım. Hele otur!”

Kahve söyledi, bunu içtiler.

Kapıdaki güvenliği çağırdı. “Şu adama özel bir yer hazırlayın.”

“Gitmem,” dedi adam.

“Beni en az bir gece, kendi odanda yatırıcaksın. Yok güvenemem, yatıramam dersen o başka konu, ben çeker giderim. Bu işi de versen, durmam.”

“Ulan, arkadaş, ben kendi yanımda daha Allah’ın kulunu yatırmış değilim, güvenlik için. Nasıl olur da ben seni yanımda yatırırm?”

“Valla, madem yeğenim diyorsun, eğer yeğenini seviyorsan, beni de yeğenine benzetiyorsan, beni bir gece misafir odanda yatır.”

Yeğen lâfını duyunca adamın gözleri yaşardı. “Ulan hayatıma da mal olsa seni kendi odamda yatıracağım.”

Kendi odasına, yatak odasına bir yatak daha serdiler.

Arkadaş, Ali Paşa o misafirden korkuyor, misafir Ali Paşa’dan korkuyor. Bu dayım benim ölmediğimi bilirse, bizim adamları öldürür.”

Ali Paşa uyudu, inledi. Başladı hırıltı.

Ali Paşa’nın uyuduğunu bilen misafir kalktı, dayısının duvarında asılı duran bir saz vardı, sazı aldı. Oturdu oraya bakalım, ne diyecek? Dayısı da nasıl davranacak?

(Amanın) Dayım ben güzel gördüm, (ah gördüm oy)

(Amanın) Dayım aslı Ermeni Ermeni (oy oy)

(Ah) Eğer güzel görmek istersen, (ah dayım, görmek istersen oy)

(Oh) Git de gör Mayrım’ı Mayrım’ı

(Ah) Eğer güzel görmek istersen, (ah dayım, görmek istersen oy)

(Oh) Git de gör Mayrım’ı, Mayrım’ı

(Amanın) İndim yârin bahçesine (dayım oy, bahçesine)

Güller topladık (da) dayı bohçasına (oy, yandım oy oy)

(Ah) Edüğının nalçasına, (dayı) kaldım da imreni, (imreni oy)

Edüğının nalçasına (oy oy dayım) kaldım (da) imreni, imreni

(Amanın) Kolunu boynuma attı, (ah, kolunu boynuma attı)
(Dayım) Gülünü rahana (= reyhana) kattı, (kattı oy oy)
Elli gün Behlül'ü(nü) tuttum,
Yapsak (dayı bugün) de bayramı, (bayramı oy)

(Of) Elli gün Behlül'ü(nü) tuttum,
Yapsak (dayı) bugün bayramı, (bayramı oy)

Ali Paşa dinledi ki Yeğen Ali bir kıza âşık olmuş. Derdini anlatmaya çalışıyor.

Ulan bu çocuğa hak etmediği halde kötülük ettik yine de döndü dolaştı geri geldi bari şimdi bir iyiliğimiz olsun diye düşündü. Yeğen Ali'den olup bitenleri anlatmasını istedi. Yeğen Ali başından geçenleri anlatınca sabahleyin Mayrım'ı almaya gitmek üzere karar verdiler.

Mayrım'ın yurduna vardılar.

Ali Paşa, Mayrım'm güzelliğini görünce çok beğendi. Mayrım ismini bir Türk'e yakıştıramadı.

“Yav, bunun ismini ben buradayken değiştireyim,” dedi. Adını Gülistan koydu. Sazı koltuğunun altındaydı, işte o tarihlerde en büyük saz böyleydi. Beyler veya Beylerin kapısındaki âşıklar bu sazları taşıyorlardı. İşte bunun ismi damdıradır. Cura saz da derler. Bugün de modası geçti, amma böyle gerekti, dolayısıyla biz de eski çalgı örneği olarak bunu göstermiş bulunuyoruz.

(Amanın) Evvel bahar yaz ayları
Doğuyor güller gülistanı
Sarı çiğdem, mor menekşe (oy oy oy)
Açıldı güller gülistanı

(Ah) Sarıçiğdem, mor menekşe
Açıyor güller gülistanı

(Amanın) Yücelerde çıkıp gezinme
Kırmızı güle bezenme
Yeter sallanıp durma (oy oy)
Engel var, güller Gülistan (oy)

Yeter çok sallanıp durma (oy)
Engel var güller gülistan (oy oy)

Bu iki drtlg söyleyince Yeğen Ali, şüphelendi. ‘Yeter sallanıp gezinip durma, engel var gller gülistan’ sözleri Yeğen Ali’yi kuşkulanırdı.

Dedi ki, ‘‘Yav, Dayı, iki sen söyledin. Bir dörtlük de benim söylememe müsaade etmen mi?’’

‘‘Hay hay, yeğenim. Yeter ki moralin yüksek olsun.’’

Bakalım cy Yeğen Ali nasıl söyleyecek:

(Amanın) Kendirim dara kısıldı, (kısıldı)

(Dayım) Dolu da badeler esildi

Benim midim kesildi, (kesildi)

Var aıl gller gülistan

(Ah) gayri ümidim kesildi, (kesildi)

(Ah) var aıl gller gülistan (oy oy)

Baktı ki Ali Paşa, yeğeni kuşkulanıyor. Hemen kendi alır (sözü):

(Amanın) Ali Paşa diyor benden

(Ulan şimdi) Kabzaları doldururum kandan

Yeğen Ali’m sevmiş candan (oy)

Hayırlı olsun glistanın

Yeğen Ali’m sevmiş candan

Hayırlı olsun glistanın

Söz bitti. Mayrım’i sürüsüne kattı ve Darende’ye doğru yol aldı.

* * *

Ali Paşa’nın atlısı gelini aldı yola ıktı.

İçinden Ali Paçayı sevmeyen atlının birisi dedi ki, ‘‘Paşam, izniniz olursa gideyim ileriye Eşe’ye müjde vereyim. Atlı sağ selâmet geliyor, kavgaya girmedir. Herhangi bir zaiyat yok, rahatsızlık yok diyeyim mi?’’ dedi.

‘‘Hay hay, de,’’ dedi.

Ali Paşa da nişanlı. Nişanlısı babası evinde değil de, Ali Paşa’nın hazır-lattığı özel bir evde durmaktaydı. Düğünü yapılmamıştı daha.

Ali Paşa her gün veya iki günde bir bu nişanlısını görürdü.

Bu haberci atı koşturdu.

‘‘Eşe Hanım,’’ diye çağırdı.

Pencereden yarı açtı. ‘‘Buyrun, Beyfenedi?’’

“Gözlerin aydın. Ali Paşa üzerine yenge getiriyor,” dedi.

“Allah Allah? Ne yengesi yav?”

“Canım atlı geliyor. Az sonra görürsün.”

Eşe'nin sıkıştığı zamanlarda fikir veren yaşlı bir karı vardı, hemen onu çağırırdı.

Karı geldi: “Buyur, kızım.”

“Ana, başımda böyle bir bela var. Amma yanlış, amma doğru. Haberci böyle bir haber getirdi. Eğer bu haber doğruysa ne yapmam gerek benim?” dedi.

“O-ho, Kızım. O kolay,” dedi. “Sen her zaman Ali Paşa'yı anlı şanlı karşılıyordun değil mi?” dedi.

“Evet,” dedi.

“Sen bugün siyah peçeni yüzüne çek. Ali Paşa seni çağırdığı zaman, pencereyi aç, Ali Paşa seni peçeli görsün bakalım. Ali Paşa sana bir şey der,” dedi. “Olay, yanlış mı, doğru mu ancak öyle anlarız.”

Ayşe bu peçeyi hemen hazırladı. Atlı gedikten çıkıp gözükünce, Ayşe de peçeye büründü.

Ali Paşa'nın atlısı yerine gitti. Ali Paşa da Eşe'nin sarayının dibine geldi, “Eşe'm,” diye çağırdı.

“Buyur, Paşam,” dedi pencereyi açtı ki, Eşe'nin bugün görüntüsü başka türlü.

“Hele şu yüzünü aç. Bir göreyim?”

Ayşe yarım açtı ki, ağlıyor.

“Eyvaah!”

Ayşe'ye bir yerden birisi dokanık. “El sözüne uyup,” dedi Ali Paşa, atın üzerinde aldı sazını, bakalım Eşe'yi teselli etmek için ne söyledi:

(Amanın) yeşil başlı güvel ördek

Dal boynunu eğdin gene (oy oy oy)

Her bakışın oy oy, bir kan değer(di, değerdi oy oy oy)

Eşe'm bu can(ım)a kıydın gene (oy oy oy)

(Ah) Her bakışın (da) bir kan değer(din oy oy oy)

Eşem bu tatlı canıma kıydın gene

(Amanın) Boğazında sarı hakik

Zülüfler gerdana dökük (oy)

Benzin solmuş, yüzler yıkık

El sözüne uydun gene

Benzin solmuş, yüzler yıkık

El sözüne uydun gene

*(Amanın) Ötme benli turaç ötme
Derdini derdime katma (oy oy oy)
Benim Eşe'mi ağlatma, ağlatma (oy)
Eşe'm de neler duydun gene*

*Benim Eşe'mi ağlatman (oy oy oy)
Eşe'm neler (de) duydun gene (oy oy oy)*

*Fâni Ali Paşa fâni
Veren alır (da) anca tatlı canı (oy)
Sevmediğim kara donu,
Eşe'm karşımda giydin gene (oy oy)*

*(Amanın) Sevmediğim kara donu
Yâr karşımda giydin gene*

Ali Paşa'nın sözü bitti.

"Eşe'm sen bir yerlerden bir şeyler duymuşsun. Türkçe söyle de ben de anlayam bakalım."

"Yav. Hayır, Paşam. Ben bir şeyler duymadım. Seni denemek için bugün de böyle gözükeyim bakayım, bundan ne anlam çıkartacak diye böyle giyindim."

"Eşe'm öyle olsun, amma mutlaka da başka bir şey var," dedi ve makamına gitti.

Makamına varır varmaz, görevlilerine emir verdi. "Derhal düğün hazırlığı başlasın. Kırk abdal davul, kırk tane de zurnacı olacak. Bey Düğünü çalınacak ve Eşe ilen Gülistan'ın düğünü de bir arada olacak," dedi, düğünü başlattı.

Düğün başlayınca fakir fukara ganimete uğradı. Kırk gün düğün çalındı mıydı, kırk gün az bir zaman değil, fakir fukara da akşam, sabah, öğle yemeğini de burada yerse, işte o fakire ne mutlu.

Düğün ötüyordu. Amma düğün yirmi oldu, amma otuz oldu, bir gün bir görevli geldi. Ali Paşa'ya bir yazı verdi. Ali Paşa bu yazıyı okudu ki, arkadaş, "Abov!"

Tarih tükenmek üzere, İstanbul'dan Padişah çağırıyor Ali Paşa'yı.

Görevlileri çağırды, "Kestirin düğünü. Ben Padişah'ın emirlerine karşı gelemem. Padişah'ım düğünümüz vardı, ondan geç kaldık filan diyemem. Bizim Padişah ilen yazışmamız var, anlaşmamız var. Biz boşu boşuna Beylik yapıp, dağda eşkıyalık yapmıyoruz," dedi.

Düğün o anda durdu.

Atlısını topladı başına. Dedi ki, “Arkadaşlar, işte böyle bir name gelmiş bana. Beni çağırıyorlar. İster gidersiniz, ister gitmezsiniz.”

Atlı dedi ki, “Beyim seni biz ta buralardan İstanbul’a yapayalnız gönderemeyiz. Hepimiz yanında geliriz.”

Anasına gitti, “Ana.”

Anası sağdı, “Ana, buranın emaneti sana ait.”

Arkadaş, bu gitme haberi duyulunca, ortalıkta bir kıvılcım dolaşmaya başladı. Ali Paşa’nın bir de kız kardeşi vardı. Bu kız kardeşini bir telaş aldı. Ağabeysinin bir seyisi vardı. Gece bir yarısı, herkes yatıp ortalık ıssızlanınca bu seyisin yattığı yere gitti.

“Kalk bakalım, arkadaş!”

Kalktı.

“Sen gitmeyeceksin bak!”

“Niye gitmeyeceğim?”

“Sen giderim dediğin sürece, ağabeyime söylerim, sana hakaret yaparım (iftira atarım.) Gece başıma çöktü, namusumu kirletti derim. Benim senin gitmene gönlüm razı olmuyor.”

O dedi ki, “Yav nasıl olur da ben Ali Paşa’ya ben gidemem, arkadaş, burada kalıyorum. Gitmiyorum derim. Benim o zaman canım tehlikeye düşer. Ali Paşa beni öldürür. Ben giderim,” dedi.

Velhasıl kız dedi ki, “Gitmeyeceksin.”

O dedi ki, “Giderim.”

Kız sonunda dedi ki, “Sen aşağıya ineceksin. Birkaç tane at başı bıraka-caksın. Atlar birbirine çöker. Sen orada at bana tepik vurdu diye bağıracaksın. Diğer seyisler gelir, seni kurtarır. Ali Paşa ne oldu diye sorarsa, Ali Paşa’ya diyeceksin ki, Paşam, senin atı yemlemeye indim idi, atlar boşandı. Ben de arasında kaldım. At bana tepik savurdu. İşte belime tepikler değdi. Galiba kaburgalarım kırılık, ben ayakta duramıyorum diyeceksin. Bunu bahane yapacaksın, gitmeyeceksin.”

Bizim seyis bu taktiği uyguladı. Sabaha karşı at yemleme saatiydi. Atlının haberi oldu ki, seyisi atlar tepeliyor, arkadaş.

Seyisi kurtardılar. Paşa’nın haberi oldu.

“Ulan, ne oldu seyisim, yetiştim?”

“Valla at belime tepiği ile vurdu. Gider hâlim yok.”

“Canım illa ki gidecek değilsin. Madem yaran var, seni burada bıraka-lım, oğlum,” dedi.

Seyis orada kaldı. Diğer atlılar ilen Ali Paşa yola çıktı.

Ali Paşa kaç gece, kaç gündüz yol aldıysa, günün birisinde Çukurova’da-ki Toprak Kale ile bugünkü Cevr Eteği’nin arasında Sakız Gediği diye bir yer var. Bu Sakız Gediği’ne geldi ki, buralar ilkbahar olmuş, çayır çimen yürümüş. Orası daha kıştı. Böyle otluk yoktu, hayvan yayacak. Ulan, burası hoşuna gitti.

Dedi ki adamlarına, “Arkadaşlar, ta Darende’den İstanbul’a kadar istirahat etmeden atlar gidemez. Burada üç gün bir istirahat edelim. Şu atlar bir çayır yesin. Siz de dinlenin. Ondan sonra yola koyuluruz.”

Burada istirahata çekildilerdi. Onlar istirahata çekilsin, biz gidelim geriye.

Ali Paşa’nın anası kaygılıydı. Bir gece geçti, ikinci gecede karı kaygısından hiç duramadı. İki tane gelinlik var orada, bir de yetişkin kızı var. Bunların başına bir şey gelmesinden korkuyordu. Birisi kötülük eder, biri başına çökebilir veya kızlar cahillik yapabilir diye, kafasındaki takıntı buydu.

Karı, geceleri bunları kontrol ediyordu.

Arkadaş ikinci gece vardı ki, öbürleri serbest yatıyorlar. Kızının yanında bir adam var.

Adama iyice baktı ki, gitmeyen, beli kırılan seyis. Hiç uyandırmadı. Hiç ellemedi.

Geri odasına geldi, divitini, mürekkebinin beri çekti. Kadıncağız bir kâğıt buldu, iki satır bir yazı yazdı.

“Oğlum, Ali Paşa, düşman İstanbul’da değil imiş. Düşman Darende’de imiş. Gel de buradaki düşmanı temizle. Öyle git,” diye.

Bu kadarlık bir yazı yazmış.

Ali Paşa gitti diye, hanesindeki erkeklerin kökü silinmiş değildi. Diğer hizmetçileri, at bakıcıları, daha başka insanlar vardı orada. Güvenebildiği birine dedi ki, “Oğlum, şu kağıdı al. Atına bin. Ali Paşa’nın peşinden git. Nerede yetişebilirsen, onlar yollarda duraklaya duraklaya giderler. İstanbul’a dahi varsa, İstanbul’da bulup Ali Paşa’ya mutlaka bu kağıdı vereceksin,” dedi.

Bu atlı yola koyuldu.

Ali Paşa bu dediğimiz mevkiide istirahatte iken, baktılar ki, bir atlı geliyor.

Atlı geldi. Gelir gelmez sordu.

“Oğlum, hayır inşallah?”

“Paşam, hayırdır amma, bilmiyorum bir yazı gönderdi ananız.”

Ali Paşa yazıyı açtı okudu ki, şöyle yazıyor:

“Oğlum, düşman buradan başkaldırdı,” yazıyor.

Dedi ki atlısına, “Arkadaşlar, siz burada bekleyeceksiniz. Toprak Kale’den yiyecek alacaksınız. Yiyip içeceksiniz, ben gelene kadar hiçbir yere kımıldamayacaksınız. Ben buradan geri gidip, gelmem gerekli.”

Yeğenine der ki, “Bin atma yeğen bakayım.”

Ali Paşa, yeğeni ve o gelen haberci posta ilen döndüler geri.

Darende’ye yaklaşınca, “Bu ziyaretimi akşama getireyim bakalım,” dedi.

Burada olup bitenleri gece vakti daha iyi anlayabilirim belki diye düşündü.

Akşam iyice bir vakit geçtikten sonra, önce anasının yattığı yerin penceresine geldi baktı. Anası yatıyor. Kızın penceresine geldi baktı ki, arkadaş. Beli kırılan adam kızın yanında yatıyor.

“Anam avradım olsun ki, çok af buyrun özür diliyorum— Ulan, burada dişi halkı koymadan gitmeyeceğim. Hepsini keseceğim,” dedi. “Anam da olsa keseceğim, babam da olsa keseceğim.”

Açtırdı kapıyı, arkadaş. Bu seyis ilen kız kardeşini öldürdü.

Çağırdı şimdi, “Ayşem,” diye.

Ayşe dineldi ki, Ali Paşa’nın sesi.

“Buyur, Paşam.”

“Çıkar şu kafanı göresim geldi.”

Ayşe kafasını çıkardı. Bir kılıç da Ayşe’ye vurdu. Ayşe de gitti.

Anasına gitti, “Ana, aç kapıyı.”

Anası dışarıya çıktı. Anasına vuracağı zaman yeğeni sarıldı. “Ulan, Dayı. Ne yapıyorsun sen? Diken battığı yerden çıkar. Diken ayağına batmış, tependen kılıç ilen diken mi çıkar? Kafayı mı yedin, ne yaptın sen, dayı?” dedi.

“Suç işleyen başka, öldürülen başka.”

Ali Paşa, hatasını anladı ama bir kere Ayşe gitti.

Ali Paşa’yı kara kaygı, acı aldı. Atından indi, başladı ağlamaya:

(Amanın) Eşem seni de, Eşem seni (oy, yandım oy oy)

Alsam da şu dağlardan aşam seni

Kız iken de çok oynadım, (oynadım)

Gelinlere koşsam seni

(Ah) Kız iken çok oynadım, (ah oynadım)

Gelin ilen koşam seni

İstemem gayri dünyada sağlık, (of of sağlık)

Dilemiyom Mevla’dan Beylik (oy oy)

Ah, gözden akan yaşa geldi, geldi (oy)

Eşem de verdiğin yağlık

(Amanın) Gözden akan yaşa geldi

Eşem de verdiğin yağlık (oy oy)

(Ah) Darende’ye sanki paşa geldi

(Of) Yanıldım gönlüm, coşa geldi

*Ellerim kırılısaydı benim, (vay benim)
Elimde kılıç başa geldi, (of)*

*Ellerim kırılısaydı benim
Elimdeki kılıç başa geldi*

*Fani Ali Paşa fani, (oy oy)
(Ulan ne yaptın) veren alır tatlı canı, (oy oy)
(Ulan) Gözlerin kör olsun yeğen (oy, yeğen oy)
Eşem'de (de) tutsaydın beni*

*Gözlerin kör olsun yeğen, (oy oy)
Eşe'mde tutsaydın beni, (oy oy)*

Sözü bitti. "Bin, yeğen, atına."

Hiç anasına, geldim, gidiyom, sağlıkla kal demedi. Geldiği gibi izinin üzerine döndü geri.

Atlısını buldu.

Atlısını bulunca dedi ki, "Arkadaşlar, benim bu dünyada yaşama hakkım kalmadı. Ne olur, ben şu Mevla'ya yalvarayım. Siz de âmin deyin."

Ali Paşa yalvarır Yüce Mevla'ya. "Yarabbi, canımı tez zamanda al. Beni İstanbul'a kavuşturma. Beni buradan bir adım attırma." Neler dilediyse Ali Paşa o anda, orada amma kriz, amma beyin kanaması ne olduysa Ali Paşa vefat etti.

Bir ara Çukurova'da, o bölgede pamuk çekmeye gittikte, oranın yaşlı insanları, "Şuna Ali Paşa'nın mezarı," derler diye böyle bir lâfını duymuştum. O Sakız Gediği'nin orada, o civarda bir mezar vardır.

Ali Paşa'yı oraya, mezara koyarlar. Atlı kaldı arada.

Atlılar, "Yav, Yeğen Ali. Bu adam dayın idi. Ali Paşa idi, senin ismin de Yeğen Ali. O Ali Paşa. Bizlere atlıbaşılık yapacak, emir komuta edecek sen varsın. Biz bu emelden vazgeçmeyelim, bu İstanbul'a kadar gidelim," dedi.

Yeğen Ali de bu teklifi kabul etti. Ali Paşa'nın vekili olarak İstanbul'a Padişaha vâsıl oldu.

Padişah dedi ki, "Burada halimiz harap. Bizi düşman mağlup edecek. Beylerden atlı destek, asker temin etmek istiyorum. Sizleri buraya yiyip içmek için davet etmedim."

Yeğen Ali'nin atlısı düşmanla kavgaya karıştı. Yeğen Ali'nin atlısı mağlup oldu ve düşmana esir düştüler.

Bunları bir zindana attılar. Yeğen Ali, yatsın bakalım. Kaç yıl yatacak?

Ceza çekmeye başladı. O tarihte zindanda yatanları yılda bir kere temiz havaya çıkarırlardı. Saç, sakal tranşı ettirilir, geri konurdu hücreye.

Bir gün Yeğen Ali'yi bu yıllık hakkı için dışarı çıkardılar. Saç sakal traşı yapacaklardı. Orası, İstanbul'un bir bölümünü görebilen bir kale burcu idi. Yeğen Ali, arkadaş, sokaktan gelip geçen halka şöyle bir baktı ki; kavga eden etmiş, ölen ölmüş, kalan kalmış. Ahali normal hayata dönmüş. Herkes işinde, gücünde, derdinde.

Kendisi de Darende'yi iyi bildiği için Darende'nin toplayıcıları (dilen-cileri) çok fazlaydı o tarihte. Arkadaş, bazı Darendeliler omzuna bir torba çalmış, kapı kapı geziyor, dileniyor. Ulan, efkârlandı Yeğen Ali, elini kulağı-na attı. Bakalım bu toplayanlara doğru ne desin:

*(Amanın) Darende'nin mollaları
Okurdu kelâmı, kelâmı
Nazlı yâri(mi) görürseniz, (ah görürseniz)
Söyleyin de selâmı, selâmı*

*Nazlı yârimi görürseniz
Söyleyin de selâmı, selâmı*

*(Amanın) Darende aklıma düştü
N'olur benim aklım şaştı
Gene deli gönlüm coştı
Yârimin kaşı kalemi, (of)*

*Gene deli günlüm coştı
Nazlı yar kaşı kalemi, (oy oy)*

*(Amanın) Benim yârim yola bakar (of, şimdi bakar)
Gözlerinden kan yaş döker (oy oy)
Tomurcuk gül gibi kokar (oy)
(Ah) Kaşları kalemi, kalemi (oy)*

*Tomurcuk gül gibi kokar
Gezdim ben âlemi, âlemi*

*(Amanın) Yeğen Ali'yim candan geçtim
Düşman eline esir düştüm
Gülistan aklıma düştü, (oy oy)
Gönül bulanı bulanı*

*Gülistan aklıma düştü
Gönlüm de bulanı bulanı (oy)*

Söyledi bitirdi. Hava alma süresi de bitti, atılar tekrar zindana, hücrelerine.

Hücre, söylentiye göre, ışık nedir görünmeyen bir yer imiş. Daha ağır bir ceza verilirse, buna da ağır bir lüle, altmış okka ağırlığında bir zincir takılıyormuş o zamanki işkencelerde. Ama Yeğen Ali için, lüle yoktu, normal ceza çekenlerle yatıyordu zindanda. Kaç yıl yatıp, kaç ay kaldığı belirsiz, bir gün görevli kapıyı açtı, “Arkadaş, gözün aydın. Düşman-dost birlik anlaşıma yaptı. Esir değişme var. Sen de bu esir değişmenin birisine denk geldin,” dediler.

Yeğen Ali’yi salıverdiler ortalığa.

Uşaklar mağlup oldu demiştik evvel. Uşaklar mağlup oldu kavgada, öldürüldü, kendi esir düştü.

Yeğen Ali arada salıverildi, amma Yeğen Ali’nin dünyada hiçbir şey yok, sadece aklındaki fikrindeki bu adı değişen Mayrım iken Gülistan olan kız idi.

Temelden dilenme becerisi memleketinde yaygın olduğu için, o Beylik işi bitti, varlıktaydı Beylik. Bunda zindandan çıktı ki, görüntüsü, eti budu, her şeyi dilenciye yakışır hâle gelmişti. Düşman elindeydi çünkü. Çok zayıflamış, perişan halde. Burada memleketine binip gidecek bir para temin etmek için bir dilencilik yaptı.

“Ulan, ne geziyon, necisin,” diye soranlara karşı bir de saz temin etti. Onları alacak kadar bir para temin edince dilencilikten vazgeçti. Atına bindi. O sazını da omzuna taktı. Herhangi biri görür ise, bir âşık gidiyor dersinler diye. Onun için saz muteberdi.

Gecesini gündüzüne kattı. Günler yaklaştırdı Yeğen Ali’yi Darende’ye. Amma gönül alıp alıp satıyordu: Kendi kendine diyordu ki, “Yav, buraya hükmeden Ali Paşa vardı. Düşman bu Ali Paşa’nın korkusundan buralara gelip saldırı yapamıyordu. Bu Ali Paşa’nın işi bitti, yıllar oldu. Aradan on iki yıl geçmiş. Acaba bizim ora dost elinde mi, düşman eline mi geçti? Kafasında bu soru vardı. Bunu nasıl öğrenirim diye kaygı ediyordu. Darende’nin şehir kasaba o devirde ne kadar bir mevcut kalabalık yeri varsa tabii, yakınından yaklaştıydı, baktı ki bir ihtiyarın önünde dana inek, sözüm ona bir şeyler vardı. Onun yanına vardı. Selâm verdi.

“Aleykümselâm. Nereden gelip nereye gidersin, yeğen?”

“Hiç, emmim,” dedi. “Yolcuyum da akşam oluyor. Burada han var mı, han yoksa bir misafir olacak bir yer var mı?”

“Valla yeğenim, burada han yok,” dedi, “Burada eskiden, adını duydun mu, Ali Paşa diye biri vardı.”

“Ne bileyim, emmi,” dedi, “Olabilir belki.”

“Bu Ali Paşa’yı İstanbul’a padişah çağırdı. Ali Paşa’nın atlısını, kendisini İstanbul’da öldürmüşler. Bize haber öyle geldi. Burada da,” dedi, “Ali Paşa’nın bir yeğeni vardı, Yeğen Ali, onlar bir kız getirdilerdi bir yerden. Evlenmeden, düğün yapmadan o kız burda kaldıydı. Birisiyle evlendi. Buraya o evlendiği

insan ilen,” dedi, “O gelin hükmediyor. Onların halka ilanı var. Kimse misafir almayacak. Garip gureba gelirse bu Ali Paşa’nın hanesinde yatacak diye. Biz misafir alamak. Burada kalman gerekiyorsa, onları bulup orada misafir kalacaksın.”

“Eyvah!”

Evlendiği belli oldu.

Zaten eski bildiği yerlerden atını koşturdu, beriden vardı. Vakit öğlen sonu idi, söylentiye göre. Atını şöyle bir yere bağladı, kimse yok oralarda. Eskisi gibi atlı, şenlik bir kalabalık yok. Kendi Gülistan’ın konduğu evi biliyordu. Merdivenden çıktı yukarı. Omzuna bir de torba aldı, sözün burasını düzeltelim. Dilenci kılığında olacaktı.

Kapıya çıktı, “Ev sahibi, beni savın (sadakamı verin),” dedi.

“Ulan, kimse dışarıya çıkmadı, kapı açık.”

Bir daha dedi, “Ev sahibi, kimse yok mu, beni savsanız.”

Kapıdan içeriye girdi.

İçeriye girdi ki, Gülistan ekmek yapıyor. Köşede birisi de bir şey yapıyor. “Beni Allah rızası için savın,” dedi.

Gülistan şöyle geri baktı ki, arkadaş, Yeğen Ali gelmiş.

Tahtanın üstünde kaldı. Köşedekine dedi ki, “Kalk. Adama şuradan bir şeyler ver.”

Arkadaş, bir şey verip savmıyorlar. Dilenci bekleye dursun. Gülistan’ı Türk kesiminden, “Sen dönüklerdensin,” diye kimse almadı. Herkese teklif etti, “Yav, evlenelim,” diye. Almadılar.

Gülistan da burayı bırakıp babam evine gitmem diye, dönüklerden kendi dinine mensup birisini getirdi, bununla evlendi. Ve onunla yaşamını devam ettiriyordu. Köşedeki ekmek pişiren de bu adamdı ve bir Ermeni idi. Kocasını da Yeğen Ali’nin geldiğini duyunca, onun da beli kırıldı, “Öldük biz,” dedi.

Bakalım bu manzara, sahne nasıl sonuçlanacak. O da olduğu yere oturdu, ne diyecek bakalım:

(Amanın) Dağların başı dumanlı, (oy)

Aşığın kalbi gümanlı (oy oy)

Ayrılalı çok zamanlı (oy)

Unuttun mu sunam beni (oy)

Ayrılalı oy, çok zamanlı

Unuttun mu gelin kızı

Aynasını almış dizine, (oy oy)

(Kurbanım) Sürmeler mi çektin gözüne

Ateşler attın özüme, (özüme oy oy)

Can evimden vurdun sızı

Ateşler soktun özüme

Can evimden vurdun sızı

Bu devir gibi, beton yapı değildi, o zaman tahta yapıydı evler. Dilencinin yönü içeri idi, dışarıdan bir ayak sesi geldi. O anda Mayrım'ın kırk günlük takip ettiği ayak sesini hatırladı. Geri döndü baktı ki, Mayrım dışarıdan geliyor.

Dilenci, "Ulan, bu mu Mayrım, bu mu Gülistan? Ulan, bu bununla evlendiğine göre, bundan bir çocuğu olur da anasına benzer de gerideki kız" Bu yoruma vardı.

(Amanın) Gidem gidem geri dönem, (oy oy)

İşte şimdi yandı (benim) sinem, (oy oy)

Evvel benim idi anan

(Şimdi) Gönlüm sana düştü Telli Senem

Evvel benim idi anan, (oy oy)

Şimdi gönlüm sana düştü Telli Senem

"Şimdi gönlüm sana düştü Telli Senem," kelimesi ağzından çıkar çıkmaz ekmek yapan yönünü geri döndü. İyice anladı. "Evet, beni suçlu görebilirsin, amma ben suçlu değilim. Siz gideli bir bir saydım, on yedi yılı bitirdik bu sene. On yedi yıl oldu ben senden ayrılalı. Üç yıl, beş yıl bekledim. Öldü haberiniz geldi, evlenmeye karar verdim. Sizin Müslümanlardan beni kimse almadı, dinî ayırım yaptılar. Ben de babam tarafına gitmek istemedim, bu Ali Paşa'nın yur-dunu ıssız koymak istemedim. Gittim, dönüklerden bu gâvuru getirdim, bunun-la evlendik. Belki duymuş olabilirsin birilerinden, belki duymamış olabilirsin. Ali Paşa'nın, sizin ailenizin mal varlığına Allah'ın kuluna el sürdürtmedim. Her şeyiniz, tarla takım, malınızın tamamı mevcut bekliyor. Senin öldü haberin gel-mese de, cezaevinde, zindanlarda deselerdi yüzleri yaşasam da evlenmezdim. Amma ölü beklenmez. Suçlu görüyorsan, beni de öldür, bunu da öldür. O geri-den gelen de bunun da kızı, benim de kızım. Benden doğdu. Uygun görüyorsan onunla evlenirsin, uygun görürsen beni öldürürsün. Bu karar senin."

Rivayete göre, Yeğen Ali, "Şimdi gönlüm sana düştü Telli Senem," dediği ile evlenir. Sonra nasıl yaşar bilinmez. Burası karanlıktır. Ve *Ali Paşa Halk Hikâyesi* de benim öğrendiğim hocadan duyduklarım göre böyledir. *Ali Paşa Hikâyesi* de sona ermiştir.

4. ÂŞIK GARİP HİKÂYESİ

Âşık Garip Hikâyesini, Düziçi'ne bağlı Gökçayır Köyü'nün Tabaklar Mahallesi'nden Âşık Kır İsmail Tabak Hoca'mdan öğrendim. O zamandan beri çalıp söylemekteyim.

1995'lerden sonra maalesef bizim ilçe yöremizde bu halk geleneği, bu örf ve adetlerimiz orkestra nedeniyle sönmektedir. Bu hikâyeler bir arşivde toplanır veya kitaplaştırılırsa gelecek nesillere de aktarılmış olur.

Âşık Garip isimli Halk Hikâyesi şöyle başlar:

Osmanlı döneminde, dönemlerin birisinde Tiflis bugünkü Rusya'nın sınırları içindeymiş. O zamanlar Tiflis'e Tivriz denirmiş. Tivriz'de hatırı sayılır, sözü dinlenen bir Beylik yaşarmış, Ağalık yaşarmış.

Tivriz'de üç kardeşten oluşan bir aile vardı. Bunların hâli vakti çok iyiydi o devre göre. Bunlardan en büyük kardeşin tek oğlu olan, hikâyesini anlatacağımız Garip isimli kişinin adı Mustafa'ydı. Tek kız çocuğunun ismi de Zühre idi.

Bir kız, bir erkek evlat. Günün birisinde bu kişi vefat etti. Vefat edince, aradan amma bir ay geçti, amma bir yıl geçti, amma da aynı zamanda oldu. Tabii buraların sözü şu şekilde dersek yanlış olabilir.

Bu adam ölüp, oğluyla kızı öksüz kalınca, öbür amcaları bir gün bu oğlanı çağırır, der ki, "Mustafa, ya baba servetini bize satacaksın ve yahut da bizim ikimizin evini, barkını, malını mülkünü alacaksın."

Oğlan dedi ki, "Amca, yav, ben size ne yaptım ki, illa ki de baba mülkiyetini bize teslim edeceksin diyorsunuz. Ben ne olacağım?" dedi.

"Biz sana böyle söylüyök. İster al, ister de ver."

O da dedi ki, "Anama gideyim, bir sorayım. Anam ne derse onu yaparık."

Anasına geldi, kendi söylemeden anası sorar, "Oğlum ne diyormuş emmilerin?"

"Ana, böyle diyorlar," dedi. "Ben de sana sormaya geldim. Bir cevap vermedim."

Anası düşündü, dedi ki, "Oğlum, bu rahmanına bir söz değildir. Belli oldu. Amcaların seni çekemiyorlar. Amcalarına bu babanın mülkiyetini, variyetini vermesen bile, amcaların seni kiralık katil tutarlar yine öldürtürler. Sen amcaların ne diyorsa onu yap. Fiyat da söyleme. Elini açacaksın, gözünü yumacaksın. Ne verirlerse al bana getir," dedi.

Ve oğlan gitti amcalarına bunu söyledi.

Amcaları ne verdiyse o günün değerine göre. Bunun evinin, tarlasının parasını Mustafa'ya ödediler. Anasına getirdi. Anası parayı alır almaz, kızına

dedi ki, “Kızım, sen şu yatağımız, matağımızın iki hayvan götürecekt kadarını al. Diğerleri de burada kalsın. Biz bu memleketi terk etmedikten sonra, bu amcanız sizi burada barındırmayacak.”

O çağda at devri, kervan denirmiş, sözüm ona, katır, eşek, ata binilirmiş. Yol kat edilir, alım satım, ticaret bununla yapılmış. Canım, hayvanla, katırla kaç kilometre yol kat edebilirsin. Ha, bugünkü çağda değil ki, bu günkü çağda hali vakti iyi olan, yurtdışına gidiyor. Yapacağı işini yapıyor aynı günde uçakla evine dönebiliyor. Bu ana bu çocuklarını onlardan korumak için, yola düşer. Bu yoldan devam eder. Kaç günde gittiyse, bir gün ikinci saatine doğru, şehre benzer bir yere ulaştı. Yaşlı birine sordu.

“Edem (ede: ağabey)” dedi, “Buranın ismi nedir?”

Buranın ismi Tivriz’dir” dediler.

“Peki, burada han var mıdır?”

“Valla bacım, ben de garibim. Bilmiyorum ben,” dedi.

Karı düşündü, oğluna dedi ki, “Oğlum, garibin neyi olur? Garibin tanıdığı olmaz ki, gide oraya misafir kala. Burada cami gözüküyor. Şu camiye gidek seninle. Hoca Efendi’ye yalvarak. Hoca Efendi bize bir yol gösterirse, gösterir. Göstermezse, ondan gerisini Yüce Mevla’ma bırakak.”

Hayvanın yüklerini caminin dış taraf avlusunun bir yerine çözdü.

Anası, iki çocuk avlunun kapısına gittiler. Mustafa namaz kılmaya içeriye girdi. Anası ile bacısı dışarıda kalmıştı. Namaz bitip cemaat çıktıktan sonra, oğlan yerinden kalkmadı caminin içinde. Hoca’nın da bu dikkatini çekti, bu oğlan garip burada diye düşündü. Ve oğlanın yanına geldi, kaldırdı.

“Oğlum, necisin sen?” dedi.

O da dedi ki, “Hocam, ben garibim.”

Dışarıya çıktılar ki, orada da iki aile (aile: bayan) var.

“Bunlar ne?” dedi.

“Bunların biri anam olur, birisi de işte bacımdır.”

“Peki, siz nereden gelip, nereye gidiyorsunuz?”

Anası hemen adres vermez. “Hocam, ben aklımı kaybettim. Ne geldiğim yeri biliyorum, ne de gittiğim yeri biliyorum.”

Kaybetmedi, biliyordu, amma orada isimli oldukları için, “İşte, bizim başımıza böyle bir hâl geldi.”

Bunu kimseye duyurmak istemiyordu. Gine de kayınlarını, hainlerini kötülemek istemiyordu o bayan.

“Peki, akşam nerede kalacaksınız?”

“Hocam,” dedi, “Bize sen bir yön göstert. Bizim üç beş kuruş paramız var. Bizi bir hana birisiyle gönderirsen, işte orada yatıp kalkacağak.”

“E, yattın kalktın yarın ne yapacaksın?”

“Yarın da devam ettireceğim,” dedi.

Hoca dedi ki, “Handa aile yaşaması zoruurak (zoruurak: biraz güç)

olur. Sonra bu kız çocuğu güzelmış, genç imiş. Handa her türlü insan olabilir. Kardeşim, bugün Tanrı misafiri olarak benim misafirim olur musunuz?”

Bu teklif avradın canına minnet.

Hoca bunların hayvanlarını hana gönderdi, kendilerini evine aldı.

Anasıyla bacısı öbür odada sohbetini, sözünü yaptılar. Bu garip oğlan da hoca ilen konuştu. Yatsı Namazı'na gittiler, geri geldiler.

“Oğlum, baban yok muydu, amcan yok muydu? Kimin var idi, kimin yok idi?”

Oğlan anlattı durumu. Dedi ki, “Hocam, aramızın mesafesini ben bilmiyorum. Bizim halimiz vaktimiz çok iyiydi. Adı geçen, ismi geçen, sözü dinlenen birisiydik aile olarak. Amma babam ölünce, amcalarım bana böyle yaptılar. Bizim, babamın mal varlığının yüzde onunu bile vermediler, doksanı kendilerinde kaldı. Anam da oğlum dava çıkarma dedi. Kaçak burdan, bu amcaların sana gün göstertmez dedi ve böyle çıktık,” dedi.

Gün ıdı, ışıyınca namaza gittiler, geri geldiler. Hoca'mn bu oğlan çok hoşuna gitti. Hareketleri, sözleri, sıfatı, fizik yapısı. Anasına sordu, dedi ki, “Bacım, kaçan kandan kurtulur derler, madem kaçmışsın. Senin peşinden gelecek kişiler eğer sizi öldürmek istiyorsa, başka ülkeye de gitsen, arayıp bulabilir,” dedi. “Eğer burayı beğeniyorsan, bizlere az da olsa güvenebiliyorsan, sana buradan ev yeri vereyim. Buraya sana bir ev yapak, yaptırayım. Buraya yerleş, burada kal.”

O da dedi ki, “Hocam, kızım ilen, oğlum ilen ayrı bir hasbıhâl yapak, bunlar ne diyecek?”

Ayrı konuştular.

Oğlan anasına dedi ki, “Ana, senin sağlığında benim yön vermem mümkün değil. Beni ölüme de götürse senin hareketlerin, ben giderim. Öl dersen ölürüm, kal dersen kalırım.”

Uygun gördüler, kalmaya karar verdiler.

Ayrı bir huğa (huğ: çitten yapılmış, üstü dallarla örtülmüş basit ev) bunların yuvalarını kurdu hoca. Bu huğda yaşamaya başladılar.

Oğlanı o camide, o yolda, o sokakta görenler, “Bu neciymiş?.. Garip imiş... Bu neyin nesiymiş?.. Garip imiş,” diye diye oğlan Garip lakabını burada alır. Mustafa ismi hiç konuşulmaz oldu, kim görse Garip derler. Aradan amma bir ay geçer, amma daha fazla bir süre, gün geçti.

Hoca'nın yetişkin, evlenme çağına bir kız çocuğu vardı. İsmi Şahsenem'di. Bir gün yatak odasında karısına dedi ki, “Karı, uzağa gidince iyi mi olacak ki? Yav, sen şu oğlanın hâl ve hareketlerini takip et. Anasını, bacısını zaten görüyorsun. Bu oğlan benim çok hoşuma gidiyor. Bu oğlana bir teklif yapsak da, bizim kızla evlenmek isterse, bununla bunu evlendirsek ne olur?”

O karı da dedi ki, “Hoca. Oğlan da, anası, bacısı da çok temiz bir aile-

ye benziyor. Evimizde hem kızımızı evlendirmiş oluruk, hemi de bir enişte sahibi oluruk. Bizim oğlan çocuğumuz zaten yok. Hem oğlumuz, hem eniştemiz olabilir. Sen oğlana sor, ben de kıza sorayım,” dedi.

Hoca oğlana sorar camiye gidince.

Anası da kızına sordu, “Bu garip oğlanı diler misin?” diye.

Kızcağız, “Sizin sağlığınıza dileyip, dilememek bana düşmez,” dedi.

Oğlan da, “Anama sorayım, ben bilemem” dedi.

Oğlan akşama burada durumu anasına izah etti.

“Ana, böyle böyle bir durum var. Acaba bunda bir kalleslik işimi çıkacak? Yoksa doğru söz mü? Sen eskilerdensin, tecrübelisin. Ben bilemiyorum. Anama danışayım dedim. Düşünce, karar sana ait,” dedi.

Anası dedi ki, “Yavrum, Hoca, bu çağın din adamı yanlış yapmaması lazım. Bu, buranın din adamı olduğuna göre, ben de bazı aradan lâf duydum, hem din adamıymış, hem de bu Tivriz’in hükümdarıymış. Eğer kendileri uygun görüyorsa, sen de olur ver,” dedi.

İkinci bir güne müsaade istemişti.

İkinci güne camiye gidince, amma yolda, amma cami avlusunda Hoca, “Ne oldu, oğlum?” diye sordu.

“Anam kendisi bilir. Kendi bize layık görüyorsa, biz de seve seve baş tacı ederiz diyor, Hocam,” dedi.

Öyleyse yakınlarımız nişanlandığını duysun kızın. Aynı gün veya birkaç gün sonra, o günlerin gelenekleri neyse; bugünkü deyimle, tatlı yenilmiş dediği gibi, tatlısını yediler. Amma karının içine bir ateş düştü.

“Ya Rabbim, bu zengin çocuğu, yarın benden elmas, cevher, altın isterlerse, ben bunu nereden alırım? Nereden bulurum? Benim işim yok, gelirim yok, hanem yok” bunu kaygı ediyordu.

Kızcağız, Garip’i yakından görmemişti. Tamam, eve bir oğlan gelmiş, amma oğlan öbür odada babasıyla sohbet yapmış. Kendisi ise oğlanın anasıyla, bacısıyla görüşmüştü. O, oğlanı görmemişti.

Bu şimdi bir espri olarak değil, gerçek olarak diyeyim. Dinleyenler, buna Âşık mavrısı derler. Nasıl görmeden olur verdi. Bu olayı yaşayanlardan, bu bahsettiğimden birisi benim. Ben şimdiki evdeki hanımı eve gelince gördüm, oradayken görmedim.

Bu anlattığım konu, bu dedikodu değildir. Bu gerçektir. Ha, bu bugünkü çağda, şimdi, herhangi bir eve misafir geldi miydi, kadınlı erkekli oturup sohbet edilebiliyor. Bazı yerlerde git misafirle mümkün değil. O evin ailesi gelen misafire gözükmez hiç. Kızcağız bunu merak ediyordu.

Babası hali vakti iyi birisi olduğu için, Ağca Kız isminde evde bir hizmetçileri var. Bu hizmetçiye bu derdini açtı, dedi ki, “Yav, Ağca Kız. Ben bu oğlanı görmedim. Babamın anamın yüzüne duramıyok. Babam, anam ne derse o olsun diyok, amma bu oğlan kör mü, topal mı? Bu oğlan manyak mı?

Ben şahsen doğru dürüst göremedim. Buna bir çözüm. Nasıl görme imkânım olur benim. Babam camiye gidince görek desek— Ee, o da gider camiye. Eve gelince görek desek, babamın yanında. Babamın yanında ben imkân yok göremem, konuşamam.”

O da dedi ki, “Sen onu merak etme. Sen bana yeter ki bu işe bir çözüm bul de, bulurum.”

“Eh, bul diyok.”

Hocanın yanına gitti. “Hocam, senden bir isteğim var,” dedi.

“Ne isteğin kızım?” dedi.

“Hoca, nasıl olsa bu oğlanı yabancılıktan yaklaştırdık. Tamam, bu oğlanın dinî nikâhı kıyılmadıysa da, bu oğlanı nişanladık kıza,” dedi. “Öyleyse, bunların da birbirini görme hakkı vardır. Biz müsaade edersen, Şahsenem ile Garip’i bizim odaya bir gün davet edip, bir kahve ikramında bulunucuk.”

“Hay hay, kızım. Yaparsınız,” dedi o da.

Aracı gelir müjdesini verir, “Der ki, istediğiniz saat götürebilir diyor.”

“Öyleyse, şu komşulardan bile ne varsa, o zamanın sergisi... Halı, kilim veya keçi çulu veya davar kılı. Çul olsa getir, ser, döşe, duvarları, odamızın altım birazcık farklı görsün.”

Elinden gelen, işte bu odanın içine yapılacak işi yaptı bunlar. Garip’e de Hoca haber verdi. Sen şu saatte davete gideceksin.

Garip’i de bir sıkıntı aldı. “Ben de bu kızı nasıl denerim,” diye.

Garip başka bir çözüm bulamaz. Tesadüf hava yağışlıydı. Garip gitti nerede bir çamur varsa, buraları iyice tepeler. Kızın davetine gideceği saatte kapıyı çaldı, gir dediler.

Şuradan içeri girdi. Ayakkabısını çıkarmayı unuttu. Garip, geçti öbür taraftaki köşeye, ayağı çamurlu oturdu. Şahsenem şuradan dedi ki, “Yav, Garip, hiç itirazım yok senin şahsiyetine, görüntüne, kabadayılığına. Amma, yav bu aklına ne diyeyim. Manyak olsa bir insan, şu ayağının çamuruyla şuradan oraya kadar tepelemez.”

“Vallahi unuttum ben,” dedi Garip.

“Özür dilerim senden, ben ayakkabımı çıkarayım da geleyim,” dedi.

Kapıyı çıktı, bir daha da gelmedi.

“Ağca Kız bak hele.”

Ağca kız, dışarıya çıkar ki, Hoca’nın evine de gitmiyor, huğa da gitmiyor. Garip çekmiş öteki tarafa doğru gidiyor.

Geri geldi dedi ki, “Valla bacı, anasının yanına da gitmiyor Garip,” dedi.

“Eyvah, bu beni denemeydi, amma ben çözemedim bu işi,” dedi kız.

“Yetiş Ağca Kız.”

Ağca Kız buna yetiştii, geçti önüne.

“Ben o kadar kafayı yiyen birisi değilim,” dedi. “Onu sizin anlamanız gerekirdi. Niye tepeledi diye.”

“Etme, Garip,” dediyse o aracı kız, Garip’i geri çeviremez, getiremez.

Kız geri geldi. Durumu anlattı. Şahsanem de itten dertten pişman oldu (fevkalade pişman oldu), amma bir kerre gönül kırıldı. Ağca Kız’a o kadar yalvardı. “Bunun çözümü ne?”

“Valla bunun çözümü yakın günde olmaz” dedi o da. “Bunun çözümü birazcık aranın uzaması gerekiyor. Ara uzadıktan sonra babandan yine izin istememiz gerekiyor. Bugünden izin istesek, kızım daha dün davete götürdünüz, nedir sizin bu izniniz? Arada bir maksat mı var, der, azarlar, sizi komaz. Hele sabret bakalım,” dedi.

Sabrettiler, amma Şahsenem sabredemiyordu. Aradan günler geçtikten sonra, hizmetçi vardı Hoca’ya, “Hocam, bir dileğimiz vardır.”

“Nedir dileğin?”

“Eğer müsaaden olursa, sen kendi bölgene sokağa çıkma yasağı vereceksin. Bir gündüzlük.”

“Evet.”

“Biz de,” dedi, “Mahallenin kızlarıyla senin,” dedi, “Özel bahçene bir geziye gidek. Biz de bir temiz hava alak, Hocam.”

Hoca’nın kızı insan görmeye, insanoglu görmeye yasaktı. Hiç sokağa, yola çıkarttırmıyordu.

“Hay hay, kızım. Eğer diliyorsanız, gidebilirsiniz,” dedi o da.

“Ne zamana?”

Gün koydular. O güne Hoca iki tellal vurdu. Çağırıyor şimdi beri taraftan, “Duyan var, duymayan var. Yarın sabah yediden, akşam şu saata kadar sokağa çıkma yasağı vardır. Herkesin işi olan akşamdan suyunu, kabını, ekmeğini içeri toplansın.”

Oldu o memlekete bir baş ağrısı, arkadaş. De bakalım! Durduk yerde bir sokağa çıkma yasağı.

Bu sözü alan bu aracı kız, Garip’e koşturdu. Garip’e dedi ki, “Garip’im, Şahsenem’e izin aldım. Hoca’nın bahçesine, eğlence havuzunun başına gidecek. Sen de Şahsenem’i görmek istiyorsan, bu yasak saatinden önce git orada bekle.”

Anasına dedi ki, “Ana, işin tadı kaçtı, tuzu da hiç kalmadı,” dedi Garip. “Artık ben bu memlekette kalmam. Bu Hoca’nın kızı zengin çocuğu. Ben bunu bir denemeden geçirdim. Halının üstüne, çula bastım, hemen alındı, tepki gösterdi. Yarın düğün hazırlığında benim param yetmeyebilirse, ben bunun babasından ödünç para alsam— Bunu başıma kakar, bu bir. Bunun babasının arsasına, tarlasına huğ yapsam— Ulan, sen kim oluyorsun, babamın toprağına yerleşiyon der, bu iki. Öyleyse ben kendim kazanacağım. Alnımın teriyle, akıyla- Ayrıyeten ev yeri alacağım. Düğün masrafını ben göreceğim. Hazırlayamazsam zaten evlenmeyeceğim. Durum bunu göstertiyor. Sen ne dersen de ana, ben burada kalmayacağım.”

“Etme Garip’im sen gidersen biz nerede kalırız?” diye sabaha kadar yalvardı. Yok.

Garip’in zaten morali bozuk. Garip sabahın horuzun birinci ötümünde bahçenin yolunu tuttu. Oraya vardı ki Garip, daha varmamıştı. Çok manzaralı bir yer. Planlı projeli gül bahçeleri dikilmiş. Orta yerde bir açık meydanlık var. Burada güzel bir havuz... Başında söğüt ağaçları dikili. Garip, “Açığa oturmayalım her ihtimale karşı, ne olur ne olmaz.”

Söğüdün birinin başına çıktı. Söğüt de Allah’tan kanatlarını aşağıya uzatır, bedenini kapatır bazı söğütler. Bunun çıktı birinin içine oturdu Garip.

“Bunlar gelsinler bakalım, beni soracaklar mı, beni arayacaklar mı? Garip nerede diyecek mi bu kız?”

Bu planı düşünüyordu. Saat geldi, yasak başladı. Ağca Kız da mahalleden kız sürüsünü topladı. Mahalleden ben de gideyim, bacı, anamdan izin aldık, babam izin verdi. Ağca Kız saydı ki, kırk tane komşulardan olmuş, bir de Şahsenem, etti kırk bir.

Sürüyle vardılar bahçeye.

Bunlar gezdiler, dolaştılar, çeşitli gülden, çiçekten çiçekler topladılar. Bazı ufak tefek yiyecek, içecek almışlar. Onu eğlence havuzunun başına koydular. Eh, başka kızcağızların bir haberi yok. Şahsenem görmedi, lâfını duydu gelecek dedi öteki hizmetçi. Hizmetçiye de gelirim dediydi. Hizmetçinin gözü sağda solda. O dağda Garip yok arkadaş, bulamıyor. “Garip gelmeyecek mi, nereye gitti? Beni kandırdı mı?” Ondaki telaş da buydu.

Geldi, havuzun başına toplandılar. Havuzun başına toplanınca, Şahsenem dedi ki, “Yav, bende bir rahatsızlık var. Bugün için ayaklarım yanıyor, nedenini bilmiyorum? Bugüne kadar bu olmadıydı, acaba gezdiğimden mi oldu? Ben şu ayaklarımı ıslayam suya bakalım. Belki bir faydası olur.”

Ayaklarını havuzun içine uzattıydı, havuzun içine baktı ki, güneş doğmuş yukarıdan. Havuzun içinde bir hayal var. La ilahe illallah Muhammeden Resullah,” dedi geri çekildi.

“Ne oldu,” dedi hizmetçi.

“Hiç!” dedi.

O arada her ne olduysa o hizmetçi müzik aleti çalmasını biliyordu. O bir keman çalardı. Kemanın teline dokandı bir yeri, kaputu mu değdi, manto-su mu değdi, ne yaptıysa? Ulan, bu teli duyunca Şahsenem, “Yav, Ağca Kız bak hele keman yanında mı?”

“Yanımda,” dedi o da.

“Yav. Öyleyse ben bu gün efkârlıyım. Rahatsızlandım ben. Şu kemani al, bana mutlu edecek bir iki söz söyle.”

O da, “Söyleyem, bacı, derhal. Emrin olur,” dedi.

Bu suyun içinde bu Şahsenem neden ürktü diye, Şahsenem suya dikkat

etti ki, arkadaş, söğüdün çotunda (Çot: Ağacın ana gövdesinden dalların ayrıldığı kısım) bir adam var. Onu güneş vurdurmuş havuza. Yukarıya baktı ki, Garip ne zaman uyuduysa oraya uyumuş, boynu da sarkmış, Adana bal-kabağı gibi. Garip'in kızıdan da haberi yok, sudan da haberi yok, sürüden de haberi yok. İsterse dünya yıkılsın.

Bunu gören Ağca Kız, hemen mantosunu çıkarır. Birazcık akort düzen müzen bir şeyler verdi. Kızlara dedi ki, "Kızlar belim ağrıyor. Şu söğüdün bedenini bana verin."

Söğüdün bedenine belini dayadı. Acaba söğüde belimi birazcık vurur-sam, söğüt sallansın da Garip uyanmaz mı düşüncesiyle hareket etti.

Bakalım hizmetçi söğüdün dibinde ne diyecek kızlara. Şahsenem'in morali düzelecek mi, düzelmeyecek mi?

*Aman ya bre selvi söğüt gölgesinde Garip uyanmaz, uyanmaz oy
Aman da Garip buna can dayanmaz
Uyan Garip de avın geldi amanın geldi oy
Ah, uyandırmadan seni can dayanmaz, dayanmaz oy
Uyanıver n'olur, avın geldi oy*

*Aman Tivriz'in önü ovalar oy oy
Tazı da ceylanı kovalar, yandım oy oy
Ah, Garip'im kırk bir tane tor düveler
Uyansana ulan avın geldi oy
(son iki mısra tekrar)*

*Eyy sohbet ediyorlar sazınan oy, sazınan
Bade içer de nazınan oy oy
Amanın kırk bir ince belli kızınan
Uyan Garip'im de avın geldi
(son iki mısra tekrar)*

Uyandıramaz.

Hizmetçi dedi ki oradaki kızlara, "Kızlar, hepiniz yetişkinsiniz. Anlayış gösterin. Ne olur, burayı terk edin. Burada bugün özel bir davet var."

Kızlar uzaklaştılar. Bahçenin içine daldılar. "Baba, buradan bakamaz-sak hâl ve hareketlere, oradan bakarız," dediler.

Hizmetçi söğüdün başına çıktı. Garip'in kafasını bir öteki bedene bir berikine vurdu. "Yav, seni biz uyu diye mi gönderdik?"

Garip gözünü açtı ki, öğlen yaklaşmış. Garip oraya horoz ötümünde vardıydı. "Valla buna kasavet uykusu derler. Ancak böyle uyanılır bundan," dedi. Aşağıya indi. İndi ki, kendini kovan kız gelmiş oraya.

“Ey, Şahsenem, “Aslanım Avrat malı, erkek eşek taşığı derler. Kapının ağzında asılı olur, hamam tokmağı gibi dıkılırken vurur sana çıkarken vurur sana” derdi babam. Ve doğru,” dedi.

“Ben daha senin memleketine yerleşip, senlen birlik sağlamadan bir ayağımın çamurunu bana çok gördün.”

“Etme Garip'im, cahilliğime say. Bilmedim böyle diyeceğini, böyle olacağı hatırıma da gelmedi,” dediye de.

“Hayır,” dedi. “Eğer beni diliyorsan, ağzımdan çıkan babanın kanunudur. Diyarı gurbete gideceğim. En az yedi yıl,” dedi. “Yedi yıla kadar beni beklersen beklen. Beklemezsen de istersen bu gün halını çamur yapmayacak, anlayış göstertip ta girişte ayağını çıkartacak, postalını eliyle yıkayacak adam bul, onunla evlen. Ben kahretmem. Ben bir garip çocuğum. Ben bir fakir aile çocuğuyum.”

Garip'e ne kadar ısrar ettiyse kız, “Yav, Garip, babam senden başlık parasını çok ister, senin gücünün dışına çıkarsa, babamın haberi olmadan, babamın fazla hazine paraları bendedir, babam görmeden sana ben vereyim. Sen de babama ne kadar istersen ver. Sana söz veriyorum, babama söylemem,” dediye de.

Garip, lek dedi külek (Külek: Bir ölçü birimi) demedi.

“Eğer o çamuru başıma kakmasaydın, belki farklı düşünebilirdim.”

Kız ümidi kesince, kadın milleti ister sinirlensin, ister o an acı görsün, erkek kadar dayanamaz. Gözüne çok çabuk bırakır (ağlar). Erkek de ondan iyi değil de, erkek sıkılıyor, bu acıyı dışına veremiyor, o da içine akıtıyor. Kızcağız tuturdu bir ağıt.

Kızcağız, Garip'e şifahen söz tesir ettiremedik, bir de dörtlüyle yalvarayım bakayım. Yav, acaba ikna edemem mi, düşüncesiyle Garip'e başlar söylemeye:

*Aman çık yüce dağlara da aman Garip'im de Garip'im oy oy
Yaylanı yayla oy, iniver enginlere de n'olur seyranı eyle oy oy
Ah, bir derdin olursa da gel bana söyle, amanın söyle oy oy
Gitme kurbanın olurum, kal bu ellerde, ellerde oy oy*

*Amanın bir derdin olursa oy, ulan sen bana söyle, söyle oy
Ah, kadalara benim olsun da, kal bu ellerde, ellerde oy oy*

“Urumun yolları ufacak taşlı,” diyor Garip.

“Ağlatman Senem'im gözleri yaşlı.

Çok olur Urum'da güzel hep kalem kaşlı.

Alam da birisini geri gelmeyem,” diyor o da.

Kızcağız zaten, çok olur Urum'da hep kalem kaşlı, alam birisini geri gelmeyem deyince— Eyvah, elde tabi güzel üstün olabilir. Belki de benden güzel olabilir, Belki de gurbete yedi yıl gidiyorum der, amma hiç geri gelmez.

Devam etti:

Aman gitme Garip'im, gitme oy oy, oy oy
Ah, yollar çamurdur, çamurdur oy oy
Ulan senin bu deli bağrın da taş mı, demir mi oy oy
Yedi yıl diyorsun amma, beni çürüdür, beni çürüdür

Kadaların benim olsun, getme n'olursun, n'olursun oy oy
Ah, yedi sene ver diyorsun, beni çürütür, çürütür
Kadaların benim olsun da Garip'im, Garip'im oy
Getme n'olursun, kalsan n'olursun oy

Getme Garip, getme yollar harami.
Araplar vurur yolda Türkmen alır senin paranı
Sen gidersin, kimler sarar benim yaramı.
Kadaların benim olsun, getme ne olur

Diyor.

Garip baktı ki, türkünün biteceği yok.

“Canım, ben buraya yalvarıp, ara yerde türkü çalıp müzik söyleyip, gönül ikna edinmeye gelmedim. Diliyorsan beni beklersin, dilemiyorsan gidersin, Allah selâmet versin. Anamla helalleşmeye bile gitmiyorum. İşte gidiyorum gurbete,” dedi kalktı.

Baktı ki, iş ciddi. Hemen Şahsenem kalktı.

“Garip'im bir dakikanı alayım,” dedi.

“Ne var?”

“Yav, senin bir yerinde, alnının çatında, sırtında, kuluncunda bir yazın yok, belirtin yok, bir şeyin yok. Benim baba yadigârım, parmağım da bir yüksüğü var. Bari şu yüksüğü sana vereyim de, bunu parmağına tak da, herhangi bir yerde elini, yüzünü yıkarken, yüzüne su çarparken, yüksük gözüne çarpar da, belki beni unutmazsın,” dedi.

Garip bundan müteessir oldu. Yüksüğü almam diyemedi, amma yüksüğe karşılık mutlaka da bir hediye vermesi gerekiyordu. Çünkü nişanlısı.

Garip de dedi ki, “Ulan, Şahsenem, madem bu kadar bağlı olduğunu belirtiyorsun. Bana da babamın vasiyeti vardı, amma olmadı,” dedi.

O zamankinin giyimi ile bugünkünün giyimi farklıdır. Amma Maraş abası giyik, amma Arap çalı çulu giyik, elbisesi kabaydı biraz, böyle ufak tefek şeyleri belirtmiyordu. Garip'in koynunda su içecek, aşırı çok büyük

değilse de, bir altından yapılik tas vardı. Bunu babası tek evlat diye vermiş, babası demiş ki, oğlum senin ömrün ne kadarsa bu tası benim yadigârım olarak taşıyacaksın diye babası bu altını buna babası vermişti.

Garip de elini koynuna soktu. “Şahsenem sen de beni unutma öyleyse. Ben de bu yadigârı sana veriyorum,” dedi.

Kız da baktı ki, arkadaş, kendinin verdiği yüksüğün binlerce fazlasını kessen de yapsan, yüksük eder bu altm.

“Ulan, Garip, sen de bir pislik var, var amma sen benden, babamdan zengin bir aile çocuğusun, amma bir aksilik yaptık. Bir kerre başına kaktık. Yav, utanmıyor musun da, bizim çulu kirlettin dedik. Nereden dedim, demez olaydım.”

Garip’in bacısı da bu sürünün içindeydi. Zühre isimli kız. Ona dedi ki, “Bacı, Anama selâmımı söyle, hakkını helal etsin. Belki de geri varırsam, anam beni bırakmaz. Ben artık diyarı gurbete gidiyorum. Yedi yıla kadar iş bulursam da gelmem, iş bulamazsam da gelmem. Amma inşallah yedi sene bittikten sonra, başlık parasını kazansam da bir kere uğrarım buraya, kazanmasam da uğrarım,” dedi.

Garipceğiz Yarbaşı’nı aştı (Yarbaşı: Düziçi’nin çıkışında, Adana Gaziantep yol ayrımında bir köy). Amma Antep yolunu tutturdu. Amma Adana tarafına gitti, buradan gitti. Karı da bu haberi duydu.

“Kızım Allah sağlık versin. Yüce Mevlam canını korusun, yedi yıl da nasıl olsa geçer,” dedi karı. Karı buradan bir ümit tutturdu, “Oğlum gelir inşallah!”

Garipcağız çıktı gurbete.

Köye uğradiysa, nahir çobanınız eksik mi diye sordu, iş yok. Şehire vardı, lokantaya sordu, bulaşıkçı ihtiyacı var mı, yok. O günün şartlarında ne biçim iş bulunuyorsa, gurbette bunların hepsine başvurdu. Amma Garip’e bir iş bulunmadı. Aradan bir yıl geçti, Garip, hâlen iş bulamadı.

Günün birisinde, “Ulan, emmi buraya ne derler, neresi burası?” dedi.

“Buraya koca Halep derler,” dedi bir yaşlı insan.

Garip oradan buradan iş sordu. İş yok. Garipcağız bir caddede umutsuzca yürüyordu. Eh, cadde sona ermeye başladı.

Yolun kıyısında bir iki orada takoz, iskemle filan var. Birisi çay içiyor. Çay içenin üstü başı çamurlu veya o tarihte harç kullanılmamış, işçi olduğu belli. Vardı kendi de oturdu bir taşın üstüne.

“Kardeşim, bu çayı parasıyla mı satıyorlar, hayrına mı dağıtıyorlar,” dedi oradan birine.

“Kardeşim, burası kahvehane. Burada hayrına kimse çay dağıtmaz. Varsa paran için, yoksa kalkıp giden.”

“Ulan, bunun sahibi kimse, bana da versin bir çay da ben de içeyim?”

Çay sahibi buna bir çay getirdi. Garip bunu içti.

Garip'in hiç yüzü ışıkmıyor, hiç yukarıya bakmıyor.

Biri sordu:

“Nereden gelip, nereye gidiyorsun, oğlum?” dedi.

“Valla emmi, garibim. İş aradım, bir yıl oldu, iş yok. Bugün de cebimde harçlık olarak bir bardak çay param kaldı, onu da burada verdim, içiyorum. Yarının sahibi de Yüce Mevlam,” dedi.

“Oğlum, Allah yardım etsin. İş olsa ben de çalışırım amma ben de acım, iş yok,” dedi.

Vakit akşam olmaya yaklaştı. Evi olan herkes evine gitti. Kahve boşaldı. Garip'in hana gitse parası yok. Orada kalsa, kahveci, ocağı çalar, bilmem çaydanlık çalar diye hiç koymaz. Garip'i bir telaş aldı. Mahalle arası-
na çıksa yatsa, gece yarısı hırsızlık mı yapacaksın, derler.

Kahveci dedi ki, “Kardeşlik, kusura bakma, burada müşteri kalmadı. Dışarıya çık. Ben kapıyı örtüp gideceğim,” dedi.

Garip de kahvenin kapısının dışına çıktı, birazcık kenara çıkıp oraya oturdu.

Bu oğlanın buraya oturması, bu oğlanın kasavet çekmesi o kahve sahibinin çok dikkatini çekti.

Kapıyı kitledi, bunun yanına vardı. “Hemşerim sen nerelisin? Nereden geliyorsun?” dedi.

“Valla, ben garibim, gurbete çıktık. Çok uzaklardanım, iş de bulamadım. Bugün içinde yolum buraya intikal etti. Hana gideceğim, param yok. Mahalle arasına gidip, bir yerde, çalı dibinde, taş dibinde yatacağım, korkuyorum. Hırsız mısın derler, işkence yaparlar. İşte bundan dolayı kasavetim artık,” dedi.

“Ula, s.ktir et hemşerim, bugün benim eve gidek. Eğer benim yaşadığım yaşama razıysa gönlün, yatarsın. Razi değilsen çeker gidersin.”

Garip, bu adam ilen bu adamın evine vardı ki, yeryüzünde dünyada iki rezil (perişan, dağınık) insan varsa, biri de bu adam. Adamın evinde çul yok, palaz yok, bir şey yok.

Garip buraya geldiğine pişman oldu.

“Ulan eyvah, adamın ıstırabı zaten kendine yetiyormuş. Bir de biz yük olduk.”

Kötü bir mitil vardı, evde karısıyla yattığı. O mitili ev sahibinin avradına verdiler. Garip ilen bu kahveci sabaha kadar oturdular, dert yandılar birbirlerine.

Garip olanı biteni kökten buna anlattı.

“Valla hemşerim, böyle böyle bir hâl geldi başıma. Ama ne yapayım ki, takdir böyleymiş. Baba servetim, senin gibi, benim gibi on tane, yirmi tane insana yeterdi amma, böyle oldu.”

O da dedi ki, “Valla kardeşim, babam da böyle benim gibi rezil idi. Bu kahve dediğimiz yer, babamdan kaldı. Babam öldü, ben işletmeye başladım. Müşteriler gelmiyor, eh, müşteriler de gelmezse kazanç olmaz. Benim hâlim, durumum da bu, arkadaş,” dedi.

Ulan, ikimiz de sefilimişiz s.ktir et. Gel, seninle bu kahveye ortak olalım. Ben kira mira istemiyorum. Sen de benden aylık ücret isteme. Ne kazanırsak, yarıya ortak olalım seninle.”

“Ulan, olalım amma kardeşim benim senin kahve yerinde, işin yerinde ne hakkım var, arkadaş. Satı (zaten) seni beslemiyor. Bir de biz ortak olursak.” Ev sahibiylen sabahınan erkenden vardılar bunlar oraya.

Garip ora vardı. Önce dışarıdan içeriye görmemişti. İçeriye girdi, bunun ocağına, çevresine baktı ki, oraya o şartlarda insan gelmesi, mümkün değil. Adam şuradan duvar yıkılmış, hiç ellememiş. Şuraya elbiz (Elbiz: Örümcek) yuva yapmış. Yukarıdan toprak dökülüyor. Akşam olmaya başladı, dedi ki, “Kardeşim, madem kahveye ortak olduk. Sen eve gideceksin, ben de burada yatacağım. Sen orada yatacaksın.”

“Ulan oğlum, burada yatak yok, yer yok.”

“Eh, kardeşim dün gittik, yatak mı vardı ki? Gene kuru yerde yattık. Burada ben kuru yerde yatayım, sen evine git.”

Kahve sahibi dedi ki,” Bu herif hırsız. Mutlaka burada bu ocağı, çaydanlığı götürecek. Bunu da götürürse bu götürsün, arkadaş. Kalıyorsa kalsın.”

Oğlan, bu işyerinin sahibi, eve gider gitmez, elini kolunu çemredti. O günün şartları çamurdan mı yapı yapılıyor, kireç veya harç ilen mi yapılıyor— Gün ışıyana kadar hiç istirahat etmedi. Taş döküldüyse bunları yerine koydu. Efendim, orayı düzene sokmaya çalıştı. Oranın pisliğini temizledi, attı. Bir yere baktı ki, kireç var. Bunu bezle ıslatıp duvarlara sürttü. Orayı böyle bir düzene soktu.

Amma çalı ile pişiriyor, amma ocağınan pişiriyor ne ile pişiriyorsa çayı, adam sabah erkenden çayı hazırladı. “Bir işçi gelirse, isterse satarım.”

Bizim asıl işyerinin sahibi, evde korkudan, kaygıdan hiç yatamaz.

“Ulan, karı bu hazirkini de çaldırdık. O dünkü buraya gelen serseriye getiremedim orada zorla kaldı dedi. Gideyim bakayım, adamcağız geri koştu, vardı ki arkadaş. Kahveyi de götürmüş gitmiş adam. Sadece içeridekini götürse. Kahve de yok yerinde.

“Vay anasını, avradını ne yaptığımın adamı.”

Öte seyirtti, beri seyirtti. Yok arkadaş. Şöyle öte bir yere vardı oturdu. “Ulan benim beynim mi döndü, aklım mı silindi. Bu kahvenin yeri neredeydi?”

Bizim Garip baktı ki adam, hakiki patron, varmış şöyle taşın başına oturmuş, oradan kahvesini seyrediyor. Bir ara yanına vardı.

“Yahu hemşerim, dedi, “Ben sana gel bulaşık yıka demiyorum.

Garsonluk yap demiyorum. Yav, gel de bari insanların yanına otur, gene patron ol.”

“Ulan sen burada mısın?”

“Buradayım!”

“Benim kahve nerede?”

“E, senin kahve de burada.”

“Allah Allah. Ulan benim beynim mi döndü, hemşerim. Sen bunu ne zaman yaptın, ne çabuk burayı güzelleştirdin, kibarlaştırdın?”

“Yav, güzelleştirip, kibarlaştırp da, arkadaş bir gece işte uğraştım. Şurada bir torbada kireç varmış. Sade onu sürttüm ben buraya. İnsan bunun bir boyası değişmeylen, kendi yerini bilemez mi?”

“İnşallah bu adamın kafası benden iyi çalışıyor. Buranın geliri başlar.”
Kahveci de vardı, başladı.

Ufak ufak buradan bugün bir işçi, bir yolcu bir çay içtiyse, başka yerde dedi ki, arkadaşlar, filanca kahveye, o işçi kahvesine bir çocuk gelmiş, arkadaş. Yav, o kadar mı insana yakın olur? Daha dün gelmiş, nereli idiği belirsiz fakat insanla o kadar ilgi kuruyor, o kadar yakınlık sağlıyor.”

“Ulan nasıl bir oğlan, ben de göreyim, ulan demeye başladılar.

Burada insan üç beş tane oldu muydu, bu Garip çocuk, yanını kapının ağzına dayar.

*Bir çiçek açılmış Bilâl özünden
Lale midir, sümbül müdür, gül müdür
Efil efil eder yârin yüzünde
Zülûf müdür, perçem midir, tel midir*

Bu dörtlüğü söyler, bir saz temin etti. Her gün bunu bir program yapar, başka dörtlük söylemez arkadaş. Bu oğlana gelen müşteri ısrar eder, “Yahu arkadaş, tek çayını içmeden bize bu programı günde üç kerre ver. Bunu çoğalt.”

Oğlan der ki, “Arkadaş, ben başka bir şey bilmiyorum. Bu baba yadigârı, bunu biliyorum ancak.”

*Efil efil eder yârin yüzünde
Lale midir, sümbül müdür, gül müdür*

“Bunu biliyorum ben.”

Derken Mevla yardımcı oldu, Garip’in elinden tuttu. O memlekette ne kadar çaya meraklı veya efendim işe giderken bir bardak çay içeyim diyen kişi varsa, bu Garip’in kahvesine akın etmeye başladı.

Garip, kahve sahibine dedi ki, “Hemşerim, benim hakkım yok, hak

senin. Müşterimiz bu bizim yerimize sığmıyor. Gel,” dedi, “Bunun eki kimin ise parasıyla satın alalım, senin ise ek yapak, burayı büyütelim.”

Adam da olur verdi ve burayı büyüttüler.

Halep’in diğer kahvecileri, “Ulan, bu insanlar nereye gitti? Kırıldı mı arkadaş, müşteri gelmez oldu,” filan diye konuşurken, birileri dedi ki, “Hemşerim, filan yerdeki hurap (harap) kahveye bir garip çocuk gelmiş. Bu çocuk bu kadar müşteriyi kalleslikle mi çekiyor, neyle çekiyorsa— Adam hem türkü söylüyormuş müşterisine. Bizde türkü söyleyen yok. Bizim rızkımızı kökünden kestirdi. Araştırarak bakayım.”

Araştırdılar ki, böyle. Halep büsbüyük bir vilayet. Kahveciler bir araya toplandı. “Yahu ne yapmamız gerekiyor? Şimdi bir müşteriye eline değnek alıp da, gidip yoldan dön bakayım, bizim kahveye git diyecek değiliz, dönmez.”

Kahvedeki biri dedi ki, “Çaresini ben biliyorum. Varacağız, biz on taneyiz, o bir tek çocuk. Varacağız, kafasını kesip atacağız.”

“Yav kardeşim,” dedi öteki. Bunlar şimdi tartışmaya başladılar. “Arkadaşlar, öldürdük mü bizi hapis ederler. O zaman da kahveyi çalıştıramak.”

Oldu, olmadı derken, biri dedi ki, “İşin çaresi bir dilekçe yazak, hepimiz imzalayak Halep Beyi Kurt Paşa’ya gidek, Kurt Paşa’ya derdimizi anlatak. Paşam, biz de buranın algısını vergisini ödüyök. Buraya bir gurbetten, garip bir oğlan geldi. Bizim ekmeğimizi kesti. Çocuğumuz çoluğumuz aç kaldı. O mutlaka bize yol gösterir,” dedi.

“Ha, bu uygun işte,” dediler.

Adamlar toplandılar bir dilekçe yazdılar. Kurt Paşa’nın makamına varınca, diğerleri kapıda kaldı, birisi bu kağıdınan içeriye gitti.

Çerme çeşit hakaretler (iftiralar) uydurmuşlar. Kurt Paşa bunu okudu, okudu. İnceledi.

“Peki, bu oğlanın kimliğine baktınız mı? Nereliymiş bu?” dedi.

“Valla bizim kimlik bakma yetkimiz yok, efendim. Bilmiyoruz nereli olduğunu. Fakat, biz inan günlük bir bardak çay satıp da, yarım ekmek parası alamıyoruz!”

Hemen görevliye emir verdirir. Derhal bu oğlan kim ise, acele gelmesi diye.

Alm şapkalı birisi seğirtti, beriden vardı amma, “Ulan, burada bir Garip varmış. Kimdir? Çabucak gösterttin.”

“Aha,” dediler, hemen gösterttiler.

Oğlanı tuttular, elini bağladılar amma kahveciyi bir korku aldı.

“Bana derse ki Kurt Paşa, sen evinde casus beslemiştin, sen evinde kaçak beslemiştin. Çayhanende barındırmışsin derse, ben suçlanırım Yarabbi, bu gâvur çocuğu nereden geldi başımıza. Bunu yoksa kim şikâyet ediyor ki, oraya gitti. Mutlaka ki bu adam kaçakmış.”

Kahvecilerin şikâyet ettiği, o kahvecinin hiç aklına gelmedi.

Garipcağız da diğer kahveleri bilmiyordu. Garip, Kurt Paşa'nın makamına eleştirildi (götürüldü). Kurt Paşa buna tırnaktan tepeye eyice bir baktı. Hiç oranın insanına benzemiyor arkadaş. Yabancı bir adam.

"Nerelisin çocuk sen?" dedi.

"Ben Tivrizliyim efendim," dedi.

"Yalan söyleme, sen Tivrizli değilsin bak."

Üç kere sordu velhasıl.

"Nerelisin?"

"Tivrizliyim."

"Kimlik?"

"Kimlik yok," dedi.

"Yahu, kimlik yok da, senin nereli olduğunu şimdi kim ispatlayacak. Aklına ne geliyorsa, filan yerliyim de."

Bir ara o dönemlerde kimliksiz yaşanmış. Hatta bu soy isimler bile bir asır kadar öncenin işi. Buralarda bile öyle soy isimler konmuş.

Kurt Paşa kızar. Kurt Paşa dedi ki bu Garip oğlana, "Bak aslanım, öyle allosu, cellosu (Allo, cello: Kem küm, boş lâf) yok. Benim astığım astık, kestiğim kestik. As dedim miydi, darağacını kurdururum. Casusluğa gerek yok. Ya ispatla nereli olduğunu ve yahut ispatlamazsan işin tehlikeye düşer bak." Sen kahveci imişsin veya onları niye buraya çağırıyormuşsun, müşterisini getiriyormuşsun, bu soruyu sormuyordu daha.

Garip dedi ki, "Efendim, ben işin gerçeğini soruyorsanız, sizden korkuyorum. Benim dilim dolaşıyor, dizlerim titriyor. Ben sana böyle ispatlayamıyorum, diyemiyorum. Sen bana müsaade et, ben şu yere dös dölek (Dölek: Düz, Döşdölek: Dümdüz, Dölek basmak: Düz basmak) oturayım. Oturdum muydu, türküyle sana nereli olduğumu anlatırsam, inanmıyorsun madem Tivrizli olduğuma, sana Tivriz'in yaşamını, gizli tutulan sırlarını eğer sana diyebilirimse, oraları biliyor musun?" dedi.

"Evet, Tivriz'in gizli sırlarını bilirim!"

İzini alır, Garip ora oturur.

Bakalım Kurt Paşa'yı Tivrizli olduğuna inandırabilir mi, inandıramaz mı?

Ha, Tivriz denilen yer de bugünkü Tivriz olmuş. Eskiden oranın ismi Tiflis'miş, şimdi Tivriz'dir. Hep duyuyoruz televizyonlardan. Ha, Bizim Düziçi'nin ismi, o tarihlerde belki de Gündeşli Ovası idi. Düziçi'nin ismi daha sonra, Örenşalı oldu. Şimdiki Karacaören.

Şehir burada yokken, şehir Karacaören iken, oranın ismi Örenşalı imiş.

Ha, daha sonra nasıl yıkıma uğradı, amma Fransızlar, amma İngilizler, amma Ermeniler tahrip etti, yıktı geçti. Çünkü Türkiye kaç kere harpten, öleten (Ölet: Salgın hastalık) gelmiş geçmiş. En son diyelim bizim Haruniye'yi

Fransızlar işgal etmiş. İnşallah da hiçbir devlet başka devletin, birbirlerinin toprağını işgal etmez de, herkes mutlu yaşar. Aha, Irak meydana. Saddam'ın günü beğenilmiyordu, bugün için daha kötüye gidiyor televizyonun deyişine göre.

Bakalım Garip, bu Kurt Paşa'yı Tivrizli olduğuna inandırabilecek mi?

*Ya bre efendim, benden, ah amanın benden nasıl sorarsın oy oy
Ah, Tivriz'in malları dökülür gelir, amanın dökülür gelir
Ah, amanın bazı sırları da gizli tutulur, aman tutulur oy oy
İpliği Hindistan'dan da bükülür gelir, oy oy*

*Ah, bazı sırları gizli tutulur, oy oy gizli tutulur
İpliği Hindistan'dan bükülür gelir (amanın), ipliği Hindistan'dan da
bükülür gelir, amanın gelir*

*Kahvesi Yemen'den çekilir gelir oy oy
Kırk veziri var da, amanın var da oy oy
Kahvesi Yemen'den çekilir gelir oy,
Balı da Bağdat'tan gelir Tivriz'in, Tivriz'in oy oy*

*Kırk veziri vardır da, gizli tutulur, gizli tutulur oy oy,
Bağdat'tan gelir efendim balı Tivriz'in, balı Tivriz'in oy oy*

*Cuma günleri de pehlivanlar yağlanır, yağlanır oy oy
Garip'i soruyorsun da, or'da eğlenir, or'da eğlenir oy oy
Günlük beş yüz deve yükü bağlanır, bağlanır oy oy
Elden ele gider de malı Tivriz'in oy oy*

*Günlük beş yüz deve yükü bağlanır, oy oy bağlanır
İhracıyet gider de malı Tivriz'in, malı Tivriz'in*

Garip böyle söyledi, Kurt Paşa şikâyetçiye sordu:

"Bu mu senin şikâyet ettiğin kişi?" dedi

"Evet, efendim," dedi, "Bu kişi bizim ekmeğimize taş atıp, müşteriye göndermeyen insan."

Şimdi sen gideceksin, diye tuttu bunu.

"Şimdi sen gideceksin, bana bu Halep'in şehriden on kişi adam bulacaksın. Acil getireceksin, onlar diyecek ki, efendim, benim boynuzumu kırdı, kulağımı kopardı, zorla kendi kahvesine götürdü diyecek."

"Nereden bulayım ben?" dedi herif.

"Yav, bu kişi müşteriye hoşgörülü olarak karşıladıysa, müşteri geldiyse,

kavga yapmadan geldiyse bu adamın suçu nedir peki? Sen de gelen müşteriye hor baktın, senin işyerine kimse gelmediyse, benim bu kişiye nasıl ceza vermem gerekiyor?” dedi.

Adam gevelemeye başladı. İşin sahtekârı olduğu belli oldu, amma Kurt Paşa dedi ki kâtibine, yazıcısına, “Şunun adını, adresini, işyerini yazın bakalım.”

Adını işyerini yazdılar.

Dedi ki, “Bak aslanım, eğer bu Garip çocuğun kafasından bir insan tarafından bir kıl koparılsa sende bileceğim. Haberin olsun. Sen de serbestsin, bu da serbest olacak.”

“Efendim, ben ne diyeyim. Allah öldürür, kılın koparır.”

“Çık. Anlamam ben.”

O kapıdan çıktı, Garip de çıkacaktı, Garip’e dedi ki, “Dur bakalım.”

Garip durdu.

“Şimdi bak aslanım. Sen burada garib imişsin. Bu Arapların işi belli olmaz. Seni bir günde yok ederler bak. Sen,” dedi, “Sabah işyerine geleceksin, akşam benim mesaim bitimiyle beraber buraya geleceksin. Anladın mı?”

“Anladım, efendim,” dedi.

“Benim mesai bitimimden sonraya kalır da gelmezsen, seni ağır ceza-ya çarptırırım. Onu da Allah bilir neye çarptıracağımı.”

Garip de kapıya çıktı.

Kahveci dedi, “Ne oldu, ortak?”

“Valla işin tadı tuzu yok. Adımı, adresimi, künyemi, her yerimi yazdı deftere,” dedi. “Memlekete kaçsam bulacak oldu, burada kalsam bulacak ettik işi, karıştırdık. Zaten ben kimliksiz çıktım yola,” dedi.

“Hemşerim, “dedi, “İşin kötüsü, adam diyor ki, sabah ne zaman başlarsan başla. Amma akşam benim mesai bitimimde geleceksin yanıma, tekmil vereceksin diyor. Bu Hükümet adamı, ikindileyin bunun işi biter. Bizim işimiz belki de yatsıya kadar müşteri olur— Para kazanmak amacımız.”

“Ulan, tek seni öldürmesin. Senin sayende ben para kazanayım da, sen akşama kadar gene gelme kahveye, istersen orada dur. Yeter ki bu müşteri böyle gelsin.”

İkinci gün işyerini açtılar. Müşteriye çay vermeye başladı. Baktı ki, alnı şapkalı gibi bir adam gidiyor, hükümet adamı belli.

“Hemşerim, bak hele, Kurt Paşa’nın mesaisi ne zaman bitiyor?”

“Kurt Paşa’nın mesaisi, o gün için fersah diyorlarmış, bu zamanı belirleyene, Kurt Paşa’nın mesaisi beşte bitiyor.”

Ha, beşe yaklaşıncı Garip seyirtti, Kurt Paşa’nın kapısını elde etti. Kurt Paşa dışarıya çıktı ki, dünkü suçlu oğlan bekliyor. Ayakta sorar, “Sen şimdi burada garip imişsin. Senin belli oldu Tivrizli olduğun. Sen nerede yatıyorsun, nerede kalkıyorsun, nerede ne yapıyorsun sen?”

Dedi ki, “Efendim, ben gurbete çıktım ki, ben handa yatamam, para ödenmesi gerekiyor. Ben nerede olursa orada rastgele öyle yatıyorum.”

“Oğlum, sen burada düşman sahibi olmuşsun. Seni burada yaşatmazlar. Sen her gün benim mesaim bitmesiyle beraber, benimle gidip, benim güven-cemin altında, benim kontrolüm altında benim evimde yatacaksın. Ancak bunu böyle bilirim. Eve vardık mıydı, sana ne olup olmadığını, benim de kim olup olmadığını sana bildiririm ben,” dedi.

Garipcağız ölüyor gitmeyecek, işyerine gidici. Çünkü gurbete çıkmış. O zamanın şartlarında düğün masrafı ne kadar oluyorsa, Garip’in hesabında-ki düğün masrafı olacak, bir.

Kendi alınının akıyla ev yapacak adam. Hiç o kıza boğun eğmeyecek, Ona para gerek. Bunun üstünü yapacak, yapıya para gerek. Garip’in eğer iş varsa çok çalışması gerekiyordu. Amma en yüksek kademede Hükümet Başkanı kendini bırakmazsa gideyim efendim diyemez...

Eve geldiler.

Bunlar hazırlı bulunandan yemek memek yediler. Garip’in dikkatini çekti, evde sofraya bir kız çocuğu oturdu, hanımı oturdu başka kimse yok.

“Ulan, acaba bu adamın başka oğlu, kızı, başka kimsesi yok mu?”

Oranın büsbüyük Hükümet Başkanı, soramıyor da.

“Lan, Garip’im,” dedi, “Ben Tivrizliyim, aslanım. Ömrümün bugünün-de bir hemşerim görev yaptığım yere denk gelmiş. Eğer ben bu kişiyi koruyamazsam, bu Halep’te demek ki benim Kurt Paşalığım insanlığa geçmez. Ben sana inanmadım Tivriz’de bu suratta insan olmaz diye. Önce Tivrizli gözüyle bakmadım. Sen o kadar zorlandın. Evet, Garip, Tivrizli diye.”

Amma Tivrizli... Tivriz’e anasıyla geldiler, adam iyi yorum yapmış Garip’in Tivrizli olmadığını... Fakat işte gizli sırrı— Kahvesi Yemen’den çekilir gelir.. İpliği Hindistan’dan bükülür gelir... Bağdat’tan gelir balı Tivriz’in diyor... Bunlardan bazıları kaçak geliyordu. Bu devlet sırrı idi. Bunu dıştan, sıradan insanlar bilmiyorlardı. Kurt Paşa, Bey olduğu için biliyordu. Oranın hocası, o Şahsenem’in babasından duydu zaten buraları kendi. Oralı olduğunu bundan ispatlayabildiği...

“Seni koruyacağım. Burada benim evimde usanana kadar duracaksın. İşyerin ora. Sabahınan gideceksin çalışacaksın, mesai bitip benimle beraber geleceksin. İş böyle. Bir gün gelmedin mi, olmaz,” dedi.

Garip’in işi düzeldi. Garip gider işyerine. Mesaiye bir saat kaldı mıydı, ortağı, “Git hemşerim, yürü sen,” derdi.

Para— Müşteri bir işyerine gelince para kazanılır. İş de gelmezse bir bardak çay parası da kalmaz. İster gece gündüz bekle şurayı. Garip’e Mevla böyle rızık kapısı açtı. Garip’in işi kıyak idi. Garip’in işi kıyak oladursun.

Aradan dört beş yılı geride bıraktı Garip. Garipcağız hesap ediyor kazandığı parayı. Düğün masrafı da çıktı. Tarla parası da çıktı, ev yapma, huğ

parası da çıktı amma, tabii artan mal göz çıkarmaz demiş eskiler. Bir miktar da sermaye edinceye kadar devam ediyordu. Ağızdan bir de yedi yıl çıkmış. Bu yedi yılı burada dolduracağım diyordu...

* * *

Bir gün ikinci vaktiydi, selâmünaleyküm, kahveye emmisi oğlu çıkageldi, arkadaş.

Garip buna hiç düşman gözüyle bakmadı. “Yav, bunun babası benim yurdumu aldı, yuvamı aldı. Benim on liraya degecek malımı bir liraya aldı,” gözüyle hiç bakmadı.

Bunun boynuna sarıldı. “Ulan emmioğlu. Sen nereden gelip, nereye gidiyorsun? Sen zengin çocuğusun. Aralığa düşecek durumda değilsiniz? Sen ne için geldin bu Halep’e?”

Oğlan ağladı diyor ustam Âşık İsmail Tabak.

Dedi ki diyor, “Emmi oğlu, sana yine Yüce Mevla yardım etmiş. Babam, emmim sizi o topraktan kalleslik yapıp kovduktan sonra, sizler Tivriz’de en yüksek makam sahibinin güvencesi altına girmişsiniz. Biz de o da yok,” dedi diyor. “Bize o Tivriz’in Hükümdarı, devlet toprağından çadır yeri de vermedi. Biz de düştük aralığa senin gibi. Seni, ananı, kardeşini, babam, emmim o duruma düşürdükten sonra, bize nasıl olduysa malımıza kıran geldi. Babam hasta oldu, anam hasta oldu. İşte tabibe götür, şura götür, bura götür. İşte ne olduysa, sizden aldığı da gitti, babamın anamın kendi toprağı da gitti. Emmim de bitti. Bizim sırtımızda elbisemizden başka bir şeyimiz kalmadı. Biz de yerleştik oraya. Sen oradaymışsın. Biz bunu oranın Hoca’sından duyduk. Ben gurbete işe çıktım idi. Senin Halep’te olduğunu bilmiyordum. Böyle tesadüf, denk geldik,” diyor.

O da diyor ki, “Emmi oğlu, iş yok ki seni işe alayım. Ben ne yapayım? Ben de elin bir işçisiyim. Asıl iş sahibi bu adam. İşyeri sahibi bu adam. Allah yardım etsin, sana beş on kuruş harçlık vereyim, iş ara, arkadaş. Sana ben bir mektup yazayım, ola ki iş bulaman, geri memlekete gitmen gerekir. Memlekette eğer iş bulamazsan gidersen, benden evvel varırsan bu mektubu anama ver,” dedi.

“Olur, emmim oğlu. Hay hay.”

Garipcağız bir mektup yazdı anasına.

Ana, beni kaygı etme. İşim şu düzeyde, bu düzeyde. Halep’te çalışıyorum, filanca tarihe kadar geleceğim. Böyle bir şeyler yazdı, bunu zarfın içine koydu. Üstüne adını, adresini yazdı, bu oğlana bunu teslim etti.

Bu oğlan bunu cebine koydu amma; Bahçe’ye iş aramaya gidiyordu, Yarbaşı’na varır varmaz ne kadar şeytan varsa içine girdi bunun.

“Ulan Garip, sen hapı yuttun. Bu Kel Vezir’in oğlu senin işini biliyor. Dur sen!”

İş aramayı, gurbette kalmayı hemen sildi kafasından. Nereden bir şey bulduysa, oradan bir mektup kağıdı aldı, diviti kalemi çekti, bir yazı yazdı adam. O şartta da nasıl yazılıyorsa o yazı... Bir pazardan bir büyük patetes aldı, bu patatesi ortadan kesti, ortasına Halep'ten Kurt Beyoğlu Paşa diye yazdı.

Bu patatesten mühür oyup, ateş isi ile mühür bastı.

Kurt Paşa der ki güya: Garip isimli bir oğlan, Halep'te, Garip Kahvesi'nde çalıştığı yerde kalp krizi geçirmiş, ölmüş. Tivriz'in makam sahibine bildirmiş.

Böyle yazıyormuş güya Kurt Paşa. Bu yazıyı götürüyor bu oğlan.

Garip'in yazdığı mektubu atıverdi, bunu zarfın içine koydu, devam etti.

Gün geldi geçti. Tivriz'de Şahsenem'in babasına bu yazıyı verdi.

“Nedir, oğlum bu?”

Dedi ki, “Efendim, bu, ben iş aramaya gittim. İş de bulamadım. Halep'e vardığımda, zabıtalara bana sordu: Necisin? İşte ben garibim filan derken, beni yakaladılar. Kurt Paşa diye biri varmış, ona götürdüler. Kurt Paşa neresisin diye sordu. Ben de Tivrizli'yim dedim. O da, ulan, iyi oldu geldiğin... Tivrizli biri burada öldü. Garip Kahvesi'nden çalışırken, ben bunun öldü künyesini gönderecek adam bulamıyordum, dedi. Bana şöyle bir yazı verdi. İçinde ne yazıyor bilmiyorum.”

Hoca bunu açtı, okuyuverdi ki arkadaş. Garip ölmüş.

Eyvah...

Anasını çağırdı.

Anasına dedi ki, “Bacım, ne zaman olsa duyacaksın. Ölümün de çaresi yok. Aha, oğlunun künyesi,” dedi.

“Kim getirdi?”

“Valla kim getirdi, şu oğlan getirdi.”

“Etme Hocam,” dedi, “Yav, o benim Kel Vezir'in, kaynımın oğlu. Bunlar kalleşlik yapabilir bize, inanmayalım bunlara,” dedi.

“Yok, bacı. Bu mühürü bunlar yapamaz. Bu yazıyı bunlar yazamaz. İmkân ve ihtimal yok. Bu mühür Halep'in Paşası Kurt Paşa'nın mührü.”

“E, olabilir!”

* * *

Bu acı haber Şahsenem'e duyuldu. Bu acı haber Garip'in kız kardeşi Zühre'ye duyuldu. Kadıncağız ağlaya ağlaya gözlerinden oldu.

Eh, acılı olacak şimdi.

O tarihteki yanlış bir gelenek mi diyeyim, töre mi diyek, adet mi diyelim filan— O tarihteki yanlışlık, bu gerçek imiş yalnız— Bir kabileden bir oğlan ile kız nişanlıysa, eğer oğlan evlenmeden öldüyse, o nişanlı olan kızı o

ailenin emmisi oğluna, emmisi oğlunun oğluna, yetişkin evlenme çağında bir oğlan varsa, otomatikman buna verirlermiş.

Hoca, bu işi takip etti, soruşturdu. Garip'in anasını çağırdı, dedi ki, "Bacı, burada siz diyorsunuz ki, bu gelenler benim kaynım idi. Bu çocuklar bunun emmisi oğluymuş. Bizdeki örfi adet, Garip öldüyse, benim kızım bunun nişanlısı idi. Ben bu kızı bu Garip'in emmisi oğluna vermek zorundayım."

"Kardeşim, benim oğlum öldükten sonra, emmisine mi veriyorsun, emmisi oğluna mı veriyorsun, kime verirsen ver yav, bana ne? Benim oğlum mezara gidecek de, geri mi gelecek?"

Kel Vezir adlı kişiyi çağırdı. "Kardeşim, düğün hazırlığını yap. Kırk davul kırk zurna mı çaldirıyorsun, yoksa cenazem oldu diye Mevlit mi okutuyorsun, el mi açtırıyorsun, ne edersen et," dedi ona.

O da dedi ki, "Hocam, gel yine de bu rıza sahibinin bir gönlüne sor. Rıza sahibi ne diyor?" Rıza sahibine Hoca sormadı, hanımına dedi ki, "Sor!"

Şahsenem'in anası dedi ki, "Kızım, baban seni nişanlının emmisi oğluna veriyor. Ne diyorsun?"

O kız da dedi ki, "Ana, ne olur. Vermesin demiyorum babama, fakat," dedi, "Yav, gönlüm diyor ki, şu Garip'in yasım bitireyim. Şu Garip bana dedi ki, buradan çıkışta yedi sene gezeceğim. Yedi sene sonra iş bulursam da geleceğim, iş bulamazsam da geleceğim dedi. Ana, ne olur? Yedi seneye şurada kaç aylar, yıl kaldı ki? Yedi sene beklesinler, yedi sene sonra, tamam, düğününü yapsınlar. Davullu mu, zurnalı mı, kemeñçe mi saz mı, hocalı mı, ne yapıyorsa yapsınlar."

Bu isteği de uygun görürler. Tamam. Garip gideli ne kadar olmuş, git-tiği tarihi hesapladılar. Kaç gün kaldıysa, baba, bu kadar süre bekleyek denildi.

Şahsenem oldu Kel Vezir'in oğlunun nişanlısı.

* * *

Garip, mektup gönderdim diye neşeli. Para geliriyeti iyi, morali çok düzgün idi. O çalışadursun, o noktayı ona bağlayalım, biz gelelim geri Tivriz'e...

Tivriz'de günün birinde ikinci vaktiydi, Tivriz'in, şehrin ön tarafı düzlük bir yermiş. Bu düzlüğe o tarihin Bezirgân ismi verilen bir alım satımcısı geldi, Topraktepe mevkiine çadır kurdu. Bunu Garip'in bacısı gördü.

Garip'in bacısı bu kervancının ora çadır kurduğunu görünce hemen Şahsenem'e gitti.

Şahsenem'e dedi ki, "Bacı, ben bu işe hâlen inanmıyorum bak. Benim kardeşim ölmedi. Amma dünyanın neresinde bunu bilemiyorum," dedi. "Bu

adamlar bizim düşmanımız. Bu oğlan, bu kardeşime kalleslik yaptı. Kardeşim ölmedi. Gel, ne olur, seninle şu Bezirgân'a gidelim. Şu Bezirgân'a bir yalvaralım.. Yav, ne olur gittiği yerde şu Garip'i arasın, belki denk gelir. Garip'i gönderir," dedi.

Kızın canına minnet. "Hay hay, hemen gideceğim," dedi. "Hiç babamdan izin mizin istemem," dedi. Hemen üzerine, kafasına peçesini örttüler. Dışı siyah amma içinde bayan mı var, kız mı, gelin mi, erkek mi belirsiz olur tabii o peçeyi taktı mıydı.

"Anama da söyleyelim, beni aramasın," dedi.

Zühre, anasına dedi ki, "Ana, biz böyle böyle bir plan düşünüyoruz."

"Amanın, beni de komayın, yavrum. Karının gözü.kör. Karının ısrarına dayanamazlar. Kariya da örttüler bir peçe. Tutturdular Bezirgân'ın yolunu.

Bezirgân'ın adamları baktı ki, zengin aile çocuğu geliyor, belli. Çünkü o çağda o alım satımcılar, zengin kişileri giyiminden bilirlerdi. Sırtının kıyafetinden bilirlerdi.

Adamlarına dedi ki, "Hizmeti, hürmeti eksik koymayın. Çay, kahve ikrâmda bulunalım. Belki üç beş kuruşa bir şey satarız."

Hoşgeldin denildi.

Bezirgân Baş, "Hangi tür mal istiyorsanız, her türlü malım var," diyor. Onların ne istediğini, ne soracağını hiç sormuyor. Adam mal satmaya çalışıyor. Çay, kahve ikramında bulunmaya başladılar.

Karı dayanamaz, arkadaş.

Ötekiler bekliyordu birazcık daha, zaman bekliyorlardı istek istemek için, amma bu karı dayanamaz. Bezirgân'a bakalım ne desin?

İşte o tarihin çalgısı olan bu elimdeki üç telli— Bunun adına damdıra denildiği zaman.. İşte Garip'in baba tarafından yadigâr kalan buydu. Anası bunu yanında getirmişti, anası bunu eline aldı. Amma çalabiliyor, amma çalamıyordu. Bakalım bu gözü kör kadın bezirgâna ne diyecek:

*Aman baba bağ bahçe diktim de meyva yetirdim
Dokuz ay da ben gövdemde götürdüm, götürdüm oy
Yedi seneye yaklaştı da oy, ben oğlumu yitirdim yitirdim
Allah'ı seversen de bul oğlumu, durmasın gelsin*

*Eğer aramazsan da benim gibi gözü kör olsun, oy oy
Ulan yedi senelere yaklaştı oy oy, ben oğlumu yitirdim oy oy
Ara bul oğlumu da durmasın gelsin
Eğer aramazsan da gözü kör olsun*

Karı bu sözleri dedi, amma araya zaman karıştırmayalım diye Garip'in bacısı söze başlar:

*Ya bre bezirgân emmi, de benim yok tadım, amanın yok tadım
Göklere erişiyor da feryadım, yâdım
Garipler bacısıyım Zühre'dir adım, Zühre'dir adım
Ara kardeşimi bul gelsin
Eğer aramazsan da anam gibi gözlerin kör olsun, olsun oy oy*

*Ah, garipler bacısıyım da yâr yâr oy oy Zühre'dir adım
Ara kardeşimi bul gelsin
Eğer aramazsan da anam gibi gözlerin kör olsun oy oy*

*Ya bre bezirgân Emmim, malın, deven çok olsun
Hak dediğin yerde, hak elin alsın.
Eğer aramazsan, gözün kör olsun.
Ara nişanlımı, ne olur getir*

Bu üçünden bu sözü duyan bezirgân, kızın sesini dinledi. Kızın şöyle yapısına baktı. Bezirgân'ın da bir evlatlık alma çocuğu var. O da orta yerde bunlar zengin aile çocuğu diye, bunların hizmetini yapıyordu.

“Ulan şuna bir teklif edelim bakalım. Olur verirse, şu oğlana bunu alayım, sürüye katayım, gidelim,” düşüncesiyle konuşur.

*Ya, bre kızım ben Halep'e varayım
Halep libasından sana giyim alayım
Şu gördüğün oğluma düğün kurayım
Ne yapıcın kaçıp gideni, benimle gidek*

Diyor o da cevap veriyor. Kız bunu duyunca sinirlendi, aldı yine:

*Aman yanlış söylüyorsun ya bre bezirgân hocam, oy oy
Sen olsan değişir misin altını tunça oy oy
Ulan benim ne gündüzüm gündüz ne gecem gece, amanın gece of
Aman Garip'imi bul gelsin, amanın gelsin
Eğer aramazsan da, malın servetin kalmasın, kalmasın oy*

“Ulan yavrum, adını bilmezsem, kendini görmezsem, alnında yazdığı yok. Yahu Allah'tan korkun, bana böyle beddua vermeyin. Malım servetim neden tükensin? Hadi ben gettim. Adam ilen karşı karşıya gelsem, tanımıyorum canım adamı ki?”

“Oğlum, sen Garip imişsin, memleketine git diyemem ki? Ben ne yapayım da bulayım?”

Dedi ki, “Hocam, ben bulmanın kolayını biliyorum. Ben sana bir akıl vereceğim, yön vereceğim. Böyle arayacaksın.”

“Nasıl arayacağım ben?”

Kız bu Garip’in verdiği taşı, göğsüne, memesine geçirmiş kimse bilmiyordu. Bu taşı buradan çıkardı meydana. Dedi ki, “Hocam, bak. Ne kadar zararın çıkarsa kağıda yazacaksın. İster bul ister bulma bu kırk katırın. Kırk katırın sırtındaki yükün, servetin bitene kadar arayacaksın. Bitirdin miydi, bulamazsan da geleceksin, bulursan da geleceksin. Ben buranın hükümdarının kızı Şahsenem’im. Bana geleceksin babama gelmeden. Diyeceksin kızım, benim şu kadar gitmişliğim oldu, adamı bulamadım. Tık paranı alacaksın,” dedi.

“Bir çuval şeker alıp bir büyük don kazanında şerbet yaptıracaksın. Bu taşı da içine koyacaksın. Dellal çağırırtıracağını, parasını vereceksin, sonunda ben ödeyeceğim. Şahsenem dolusunu içen buyursun diyeceksin. Şahsenem ismini geçirtireceksin bu çağrıya. Bu tasa kim sahip çıkarsa, işte benim aradığım oğlan o!” dedi.

Bezirgân hemen emir verdi, zaten katırın yükünde şeker var piyasada.

“Baba, filan yere pazar yerini kurun, tellalı çağırın, şeker şerbetini içen buyursun baba, Tivriz’den başlayalım.”

Hiç sahip çıkan yok. Beleş olduğu için gelen içiyor, giden içiyor. Taşı içine atıyor geri. Orada satıp içirir, burada satıp içirirken, arkadaşı, ne sahip çıkan var. Ne Garip var. Kimin taşı belirsiz. Halep’e yaklaştı, bir tek katır kaldı elinde. “Bu katırı da burada satarım. Bunu da burada içiririm. Ondan sonra da s.ktırır giderim,” dedi.

Katırı çekti beriden Halep’in şehrine doğru gidiyordu. Mahallenin ucuna vardı ki, böyle zıptıkçı bir çocuk. Bunlar o tarihte güllenin (Gülle: Misket) ismine aşık diyorlarmış. Aşık oynuyorlar.

Biri büyükçe geliyor çocuğun. Öteki çocuk bunun güllesini alırsa, küçüğünü dövüyor geri alıyor gücü yetiyor diye.

Bu katırı bağladı. “Ulan, oğlum sen büyüksün utanmıyor musun? Niye bu çocuğun sen aşığını alıyorsun?”

“Emmi, yolcuysan yoluna git bak. Taşı vurdum muydu gözünün birini çıkartırım bak.”

“Tamam oğlum, çıkar da, burada, bu şehirde böyle isimli bir yer var mı?”

“Emmi, ver parayı, diyem,” dedi o da.

“Kaç lira istiyorsun?”

O güne göre kaç lira istiyorsa, “Aha, para ulan,” dedi.

“Madem Halep’te bundan başka isim kalmadı. Garip Kahvesi diye bir kahve vardır. Garip Kahvesi belli, isimli bir yer vardır. Git oraya,” dedi, “Kimi soruyorsan sor.”

“Ulan çocuğum, sana birkaç kuruş daha vereyim, bana orayı göstert. Ben bulamam şimdi,” dedi.

Çocuk bunun önüne düştü, parmağıyla gösterdi.

“Emmi, işte Garip Kahvesi orası.”

Hoca bunu öğrendi, götürdü nerede satıyorsa katırı üç beş kuruşa sattı. Hemen bir torba şeker aldı, hamalın sırtına verdi dedi ki, “Bunu götür Garip Kahvesi’ne bırak, geliyorum ben,” dedi.

Bezirgan, burada da aynı şeyi yaptı: Kahveci olan Garip’e şekeri şerbet yapıp, halka beleş dağıtmasını söyledi.

Garip bu bir torba şekeri büyük don kazanlarında şerbet yapar. Tellallar çağırırtır: “Şahsenem dolusunu içenler buyursun” diye. Bunu duyan halk, “Yahu bu Şahsenem dolusu neymiş?” diye merak eder kahveye gelir. Tas şerbetin içindeydi. Gelen sadece bu tasta içip gidiyordu. Neticede kimse gelmez olunca Bezirgan’ın gözü kahveciye takıldı; bu neden içmedi diye. Kahveciye sen ne diye içmiyorsun deyince kahveci, “İçmeyi bir yana bırakalım da, sen bu tası kimden aldın?” diye sorar.

Bezirgan da, “Ben bu tasa servetimi verdim, bu tasın sahibi sen miydin?” diye yakasından tutar. Ve Şahsenemin yazdığı mektubu eline tutuşturur. Garip mektubu okur ki (yedi yıllık izin istemişti evlenmemek için amcasından) yedi yılı hesapladım Garip’im, filan tarihte doluyor eğer bu mektup eline geçerse o tarihi hesapla,” diye yazmış. Garip tarihe bakar ki tarih o günlere yakın bir zamanda doluyor. O zaman Bezirgân, “Hiç durma gideceksin!” deyince; Garip, “Ben izin almadan gidemem!” dedi.

Kurt Paşa lakaplı Halep Paşasına izin istemeye gitti. Garip’in kahvesini bırakıp çekip Paşa’ya gitmesi çevredekilerin dikkatini çekti.

Kahve paşanın evine yakındı. Bezirgân da peşine takıldı. Bezirgân dışarıda kalır. Garip içeride izin isteyince içerden paşanın kükremesi geldi:

“Beş altı yıldır olmuş, senin evdeki kahrını niye çekiyorum aslanım ben? O evdeki sana hizmet yaptırdığım kızla seni evlendireceğim ben,” dedi.

Dışarıdan gelen seslere kulak kabartan Garip baktı ki, “Senin uğruna Halep’i yıkarız,” diye ses geliyor.

Kurt Paşa, bu sesleri işitince, pencereyi açar bakar ki, arkadaş, Halep’te ne kadar insan var ise gelmiş kapının ağzına.

Şimdi Garip’i zorladık mıydı, “Ben kendi memleketimin insanına ters düşerim. Oğlum şu kapıdan çık,” dedi. “Nereye gidiyorsan git hadi.”

Garip kapıya çıktı, Garip düşündü, bir insandan sana hak geçtiyse, bu insanla da bir daha karşılaşmayacaksan, bu insan ilen helâlleşmen gerekiyor senin diye düşündü.

Bu adamın dediği gibi, bunun kızının bana çok iyiliği oldu. Bunların akşam evine geldim, ben bunların çayını içtim. Bunların yatağında yattım. Yemeğimi hazırladı. Bunun hakkıyla halleşmem gerekiyor benim. Bir de

belki bu kızıyla konuşmuş olabilir. Kızım, seni oğluma vereceğim, demiş olabilir. Kızda böyle bir fikir olabilir. Garip tutturdu evin yolunu.

Bezirgân hiç terk etmiyor arkasını. Garip, ileriden, Bezirgân gerilerden gittiler. Toplananlar dağıldı. Garip kızı buldu. Dedi ki, “Şahigüzel, bana mektup geldi. Ne olur,” dedi, “Bana geçen hakkınızı helal edin. Ben gideceğim artık.”

“Allah Allah. Babanın burada kölesi mi var, Garip Bey,” dedi, “Ben boşamı sana hizmet yaptım? Ne mecburiyetim vardı peki? Benim gönlümdeki hayal, bu genç oğlana ben elimden gelen hizmeti yapayım ki, yarın babam beni bununla evlendirir. Asla,” dedi, “Ne hakkımı helal ederim, ne de bırakırım.”

Etme Şahigüzel, yapma Şahigüzel,” dediyse de kızın bıraktığı yok. Kızcağız başladı yalvarmaya, “Gitme Garip'im!” diye.

*Çık yücesine de yaylanı yayla
İn enginine de seyranın eyle
Ne derdin var ise sen bana söyle
Gitme Garip gitme kurban olurum*

*Aman ya bre, kızgın yemek koydum da Garip'im ben de dolaba
Uzadı saçlarımda ulan benim döndü kelebe (sicim, örülmüş ip) oy oy
Bunca âlem sığıyor da, sen mi sığmıyon koca Halep'e, koca Helep'e
Ölürüm de salmam seni Garip'im, Garip'im oy oy
Ah cümle âlemler sığıyor da sen mi sığmıyon koca Halep'e aman Halep'e
Öldür beni gitme Garip'im Garip'im oy oy
Ah, cümle âlemler sınıyor da, sen mi sınımyon, koca Halep'e
Öldür beni, gitme Garip'im, Garip oy oy*

*Ulan Garip, sen de böyle n'eylettin, ulan n'eylettin
Söz mü buldun dedin de beni böyle deli deli söylettin oy oy
Yedi sene yaklaştı, benim, benim bu gönlümü aldattın, sen de aldattın
Gadaların benim olsun, Garip'im gitme n'olursun oy, n'olursun
Ah, yedi seneler oluyor oy, beni aldattın, bu gönlümü aldattın
Ah, gadaların benim olsun, gitme Garip'im, Garip oy oy*

Geride kürtünlü (Kürtün: Bir çeşit semer) gibi bir adam, “Ulan, yürü,” deyip duruyor. “Ulan, bu Garip'i herhalde bu adam kandırıyor,” diye kızın aklına geldi.

*Garip bu sözlerin senin hakka yaramaz, aman yaramaz oy oy
Elde (yabanda) güzel çok amma da sana yaramaz, yaramaz oy oy
El sözüne uyuyon, sen bu dünyada adam olaman, adam olaman oy oy
Gitme Garip'im de kal bu yerlerde, ellerde oy oy*

*El sözüne uyuyorsun oy oy, adam olaman delikanlım, olaman oy oy
Gadaların benim olsun da gitme n'olursun oy, n'olursun*

Bezirgân baktı ki, tükendiği yok, bittiği yok; bunun yanma vardı yakasından tuttu amma, “Ulan ırzı kırık. Benim kırk katırımı tükettin. Paramı aldın.” Bir koca adam bir şeyler diyor. Garip’i sürüdü götürdü, gitti, arkadaş. Kız da kaldı, Kurt Paşa da kaldı.

Garip işyerine geldi. Geldi ki, kahveci iki heybeye altın koymuş. “Kardeşim, beğendiğini al. Biri senin, biri benim. Malımız bu kadar çıktı.”

Garipcağız bu paranın bir miktarını heybeden aldı, kahveciye verdi. Dedi ki, “Kardeş, bak. Ömrün ne kadar sürerse, bu kahvenin bir yerinden bir çivi ya da bir taş da düşse, bu benim paramla burayı geri yaptıracaksın. Ben buradan ekmek yedim. Burayı haftada, on beş günde bir ücretli temizlik yaptıracaksın, bu para bitene kadar. Bana hakkı geçti.”

Garipcağız gitti pazardan altına bir at aldı. “Bezirgân’ım şu hesabını çıkar bakayım. Ne kadar kaybın var?”

Bezirgân kızın dediği gibi yazmıştı, bezirgân hesapladı.

Garip, “Kardeşim, sen de şu parayı al bakayım. Bu servetinin batma parası.”

Onu da ödedi. Bezirgân da tası kendine teslim etti. Garip’in heybenin yarıya mı düştü, uruba (= çeyreğe) mı düştü, ne kaldıysa, gerisini atın terki-sine attı. Oradaki olanlarla helalleşti, yolu tuttu.

Garip önceki baba memleketinde daha cahildi. Orasının nasıl olduğunu hayal edemiyordu. Orada bir servet sahibi olmamış, oranın değerini, kıymetini ölçemiyordu.

İkinci yurduna, Tivriz’e vardığında, zaten burada sağı solu da hiç öğrenemeden bu olay başına geldi. Fakat bu Halep’te; Halep’in insanların Garip’e sıcak bakması, oranın amirinin, memurunun, en yüksek kademesinin Garip’e ilgi göstermesi, Garip’in oradan o serveti kazanması büyük nimetler ve iyiliklerdi. Bu yüzden Garip’e buradan ayrılması çok zor geliyordu, amma ne yapsın gönül işi— Sevda çekmek de kolay değil.

Oradan bir dağın üstüne çıktı, geriye baktı. Geriye baktı ki, Halep ar-dında kalıyor arkadaş. Bir daha gelinmeyecek bir yer.

Beli (= tepe) de aştı mıydı, Halep görünmez artık, arkadaş.

Garip acısır (= üzölmek, kederlenmek) burada. Ulan dağ, kaya dili yok; konuşmaz amma, yine de efkârlanır. Bakalım Halep’e gene ne söyler.

Amanın işte geldim, ah işte gidiyorum

Durmak olmaz Halep şehri oy oy

(Ulan) Senin çok tuzunu, ekmeğini de yedim, amanın yedim

Helâl eyle n’olur Halep şehri, oy oy

*Senin çok tuzunu, ekmeğini yedim of
Helâl eyle n'olur Halep şehri*

*Halep'in çevresi bostan, içi hep gül gülistan
Haber geldi nazlı dosttan, durmak olmaz Halep şehri
Halep'in çevresi dağlar, içinde kalıyor paşa beyler
Sevdiğim Şahsenem ağlar, durmak olmaz Halep şehri*

Der. Karşıdan ne cevap var, ne bir şey var. Atını koşturur, yoluna koyulur.

Yola koyuldu gidiyordu, Garip'in hatırına bir söz gelmeye başladı. Şahsenem diyordu ki:

"Gitme Garip, yollar harami. Arap vurur, Türkmen alır senin paranı," diye gelirken öyle bir söz demişti.

"Ulan, Haydi Halep'ten beni Kurt Paşa'ya şikâyet edenler bana kin taşıyorsa, benim yola çıktığımı gördüler... Bu kadar para ilen, benim arkamdan sekiz, on veya yirmi kişi gelir de; yolda önümü keser, elimden bu parayı alırlarsa, benim gurbette kaldığım, geri vardığım neye yarar?"

Garip'in bu korku girdi içine.

Arasıra geri bakıp duruyor. Olmadı.

"Hele bu at ilen kaçak."

Ata çal kırbaç. Nefes taşıyor, soluk taşıyor. Bu at ne kadar kaçabilir. Yarbaşın'a (= Düziçi'nin bir köyü) vardı, Kanlı Geçit'e (= Yarbaşı'ndan sonrakı bir geçit) vardı, amma at çatladı öldü. At çatlayıp ölünce, sen kaç bakalım. Heybeyi omzuna aldı. Ne kadar da kaçarsan, ne kadar yavaş gidersen, artık sana kalmış. Bir geriye bakar, gelen var mı diye, bir ileriye yola bakıyordu. Bir bakar ki, geriden bir atlı geliyor, arkadaş.

"Eyvah! Bu beni istemeyenlerin birisi."

Bu adamın hemen ufak bir karaltıya gitmesiyle kendi yola saptı, heybeyi yola bir yere attı, altını kaybetti. Geri yola çıktı, devam etti. Heybesiz.

Atlı yetiştı. "Dur bakalım, ulan!" dedi sert.

Durdu.

"Ne yaptın ulan parayı?"

"Yav, benim param yoktu."

"Niye yok, oğlum. Halep'ten Garip Kahve'sinden bir heybe altınla çıktın. Sana, emmin bu parayı buldurur bak!"

Var idi, yok idi, arkadaş. Garip'e işkence arttı. Garip, can pekmezden tatlı demiş eskiden biri, can bu. "Tamam, kardeşim, beni öldürme. Göstermeyim, getireyim parayı."

Gitti heybeyi aldı getirdi.

"Al kardeşim," dedi.

“Terkime at bakayım elinlen.”

“Helal et onu da!”

Canım, içten helal etmeyecek, amma ölüm tehlikesi var. Dilinin ucuy-la, “Helal olsun,” dedi.

“Nerelisin?”

Ulan, belki Tivrizliyim derse, Garip olduğumu bilir. Ben başka yerli-yim dersem, belki acır, o oğlan değilmiş der. Paramı geri vermez mi ola diye düşünür.

“Karşlıyım,” der.

Karşlıyım deyince, “Bin terkime öyleyse, seni birazcık götüreyim. Hiç olmazsa paranın karşılığını al!”

Gönlü ister istemez bindi.

“Gözünü yum. Atım deli, arka ayağından, önden çıkan toz gözüne kaçır kör olursun bak. Beni de iyi tut, düşersin!”

Garipcağız tuttu, gözünü yumdu.

“Aç ulan gözünü,” dedi.

Açtı ki Kars’ta.

“Al heybeni, Allah selâmet versin, yürü git şuradan,” dedi.

Garipcağız, heybeyi aldı, ayrıldı.

“Ulan, bu neyin nesi? Yarabbi, Ya Resullullah. Beni kim aldı getirdi? Benim okuduğum eski Türkçelerde ‘kul sıkışırsa Yüce Mevla Hızır eriştirir’ diyordu. Acaba öyle bir şey mi geldi, bu insana benzer suratlan?”

Bu kasavetle filan yoluna devam ediyordu. Yine de para sadece o gün değil, bugün de düşman. Şu anda da paralı insanların işi tehlikelerde. Adam İstanbul’da giriyor altıncının yanına. Hem altınını alıyorlar, hem adamı öldürüyorlar.

Garipcağız yine korkuyordu bu durumdan.

Garipcağız baktı yine bir atlı geliyordu. O değildi yalnız, başka bir görünüşte bir atlıydı bu.

Ondan da sakladı altınları.

Bu da bildi. Bu da zorladı getir parayı. Buna da parayı getirir.

“At terkime!”

Bu sordu gene, “Nerelisin?”

Ulan bunda (bu kere) memleketi diyeyim: “Tivrizliyim,” dedi.

Gözünü yum, gözüne kum, çöp kaçır. Gözünü yumdu.

“Aç gözünü,” dedi. İkinci ezanı okunuyor, Tivriz’in önündeki toprak tepeye geldiler.

“Neresi burası biliyor musun sen?” dedi.

“Biliyorum,” dedi.

“Burası Tivriz’in toprak tepesi.”

“Şu altınını al, atın yanlarına koy bakalım.”

Koydular. Dedi ki, “Atımın sağ ayağını kaldır. Atımın sağ ayağının

altından bir avuç toprak eline al. Bu toprağı,” Kur’an’dan bir ayet sordu. “Bunu biliyor musun sen?” dedi.

“Biliyorum,” dedi o da.

“Bu ayeti üç kere okuyacaksın, buna üfleyeceksin. Bunu mendiline çıkınlayacak cebine koyacaksın. Ananın gözleri kör,” dedi, “İnşallah hidayet Yaradan’dan. Vardığında ananın gözlerine bu toprağı sürdün müydü, anan inşallah eski düzeyine geri kavuşur. Toprağı mukayyet ol bak! Ben de yol-cuyum. Biraz kalabalık geliyor, şu kalabalıkla sohbet ederek, ben yoluma gideyim. Sen de nasıl olsa memleketine geldin, sen de yerine git.”

Garip kalabalıktan hoşlanmıyor, paradan korkuyor.

Ulan, kalabalık kim ola der, o tarafa bakar, kalabalık yok. Geri bakar ki, bu adam yok. Göğes mi uçtu, yere mi battı. O zaman kesinkes şüphelendi ki, Allah tarafından Hızır eriştirildi kendisine. Kavli böyledir bunun.

Heybesini omzuna aldı. Vakit de akşama yaklaşıyordu.

Garip yoluna yürüye dursun, biz bu sözü lâfı bırakalım, gelemim artık bu tarafa... Bu Şahsenem’in verdiği gün biter. Kırk gün düğün çalınır, Garip yok.

O günün son gece Kırk gün adet, kına yakma âdeti var da, esas benim hocalardan öğrendiğime göre, bizim bu günkü adet, kına akşamı son günde sonu, aynı kına yakılırdı. Bu son gecesi, kına akşamı olacak...

Garip orada kaldığı az bir sürede üç arkadaş edinebilmişti kendi yaşlarında. Üç arkadaşı vardı. Bu iş bunların çok zoruna gidiyordu. Yani Garip’in nişanlısının başkasına verilmesi işi... “Ulan, ne yapalım? Bir dövüş çıkaralım gelin,” diye kendi aralarında konuşuyorlar. “Bu Kel Vezir’in oğlunu öldürelim. Bu kızı kimseye verdirmeyelim. Evde dursun, anasını satayım.”

Biri diyordu ki, “Ulan kardeşim. Bahanesiz dövüş olmaz, şimdi mutlaka orta yerde bir bahane çıkar. Ne bahane ederiz?”

“Ulan beceriksiz, aklın yetmiyor. Ben o dövüşü, adam öldürecek yeri biliyorum. Dur sen! “

“Buyrun gidelim!”

O nasıl olsa, buradan gelin gidecek, bu yoldan. Onların evlerine. Gideceğiz, kardeşim, ben bir yürekli (= Bileğilenmiş, Yülemek: Bileğilemek) balta bulayım. Yolunun üstündeki adam kaldıramayacak ağacın alayını, onu da devireyim yola. Onlar der ki, ulan bu yolun ne diye kapadın? Ben derim ki, ulan sana ne, kapadım işte! Kapatamazın, açarsın, açamazsın denir— İşte dövüş böyle çıkar,” dedi, “Bu bir!”

Öteki de dedi ki, “Ulan, ben de bir bel küreği (= bir çeşit kürek) bulurum, yola ganderim (= çukur) kazarım, ben de hayvan geçirmem,” dedi.

“Olur, o da olsun.”

Biri de dedi ki, “Ben buranın Boy Beyi’yim zaten. Ben de kılıcımla sona durayım.”

Adamlar sabah erken çalışmaya başladılar, Garipcağız heybeyi omuzuna aldı, gidiyordu. Efendim, vardı ki, arkadaş, adam dağda ağaç bırakmamış. Hepsini kesmiş. Daha da kesiyor. Yolun ucunu dağa çevirmiş. “Ulan, bu kesilen ağaçları dolaşsak, sabah olur yine tükenmez. Şu ağacın arasından yoldan geçeyim de, gideyim,” dedi.

Garip bu ağacın arasından geçip gidiyordu yukarıdan baltacı deanedikine (deanemek: bakmak, gözlemlemek) Birinin eyvallahı yok. Kendi yolunu açıp gidiyor herif.

Çağırdı, “Hemşerim,” diye.

“Ne var?”

“Dur, ben de varayım,” dedi.

Yukarıdan yaklaştı. “Ulan, seni, anasını, avradını, bilmem filancasını ne yaptığının adamı! Ben yolu buraya çevirdim, sen görmüyor musun da buradan gidiyorsun. Nereye gidiyorsun buradan?”

Baltayı kaldırmış, arkadaş, vuracak adama.

“Ulan, etme eyleme arkadaş. Tutma,” dediyse. Umudu kesti, huyunu da biliyor.

“Ulan, hemşerim. Sevdğin Garip hakkı için yol ver,” dedi, artık başka çaresi kalmadı.

Sevdğin Garip hakkı için yol ver deyince arkadaş, “Ulan Garip’i sen de mi biliyorsun hemşerim,” diyerek baltayı elinden attı.

Adam çöktü oraya. “Yürü şuradan kaybol, nereye gidersen git,” dedi.

Belciye vardı. Yolu kazana. Ondan da böyle kurtuldu.

Sıra kılıççıya geldi, kılıçla yol bekleyene. O da öldürecek adamı. Ona da dedi ki, “Garip hakkı için beni öldürme!”

O da Garip lâfını duyunca bıraktı, Garip de böylece rahatça gitti.

Baltacı baltasını omzuna attı, yolu kazanın oraya geldi. “Ulan bir garip geldi gitti, gördün mü sen?”

“Gördüm,” dedi.

“Şu Belci’nin oraya varıp gelelim, yürü” dediler, Belci’nin oraya geldiler.

Kılıççıya sordular.

“Gördüm!”

“Kardeşim bak. Düğün evine gidiyoruz, düğün evine varıyoruz. Ya üçümüz de öleceğiz, ya da bu kızı alıp bu Garip’i bulup, bu garibe vereceğiz. O Garip olmazsa, bu garib olsun, arkadaş.”

Oradan doğru kız evine geldi bunlar. Kız evine geldiler. Ona buna sordular: Omzu heybeli birisi geldi mi buraya?”

Gören yok, gelmemiş.

Olur ki düğüne gelir diye düşünüyorlardı.

“Hele bekleyelim, belki düğün evine gelir. Daha çünkü gelin gitmesine

çok var. Sabah olacak, belki öğleden sonra gider. O zamana kadar ya Garip bulunur, bulunmazsa da alıp götürürüz.”

Planları buymuş.

Biz gelelim Garip’e.

Garip anasının durduğu huğu biliyor. Garip akşam ezanı okunur vakitte huğun kapısına geldi. Kapıyı çaldı.

“Kim o?” dedi içeriden karı.

“Ana, ben Garip’im, kapıyı aç,” dedi.

Karı dedi ki, “Oğlum, benim oğlum öleli yıllar oldu. Bani Garip’im havasına kandırma, gözlerim kör. Ben görmüyorum. Bana Garip süsü verip de, benim evdeki gencecik kızıma leke getirip, başına çökme. Ne olur? Ben kapı açmam, kırarsan da sen bilirsin,” dedi karı.

Karı gündüzden tedbirini almış, huğun kapısının arkasına ne kadar kaya varsa, dışarıdan getirmiş, arkasına yığmışlar.

“Etme, ana. Kapıyı aç, Tutma ana, kapıyı aç.”

Olmadı, karıya kapıyı açtıramadı.

“Ulan, şuna bir iki de söyleyelim,” denildi.

*Sabah namazı çıktım Halep çölünden
Kurtuldum şükür ben de elin dilinden
Anam aldırın mı nazlı Senem elinden
Aç kapıyı anam, Garip’im Garip*

Diyor türküsünde.

*Hacca gidenler de hacı olur, hacı
Başına giyinir altından tacı
Biriniz anam benim, biriniz bacı
Anam ne olur aç kapıyı, Garip’im Garip*

*Bir tek bülbül oldum kondum dikene
Öte öte belki ömrüm tükene
Yetem dedim, yetiştim şükür ben de vatana
Anam kapıyı aç, Garip’im Garip*

Dedi.

Valla karı, “İmkân yok, oğlum. Bana öylesi, böylesi söz kâr etmez. Ben kapıyı açmam,” dedi arkadaş.

Çünkü bir kere inanmış oğlunun öldüğüne.

Kız dedi ki, “Ana, bu Garip de olsa, beni de alsa ben bu kapıyı açarım,” dedi.

“Etme, kızım!”

Karı çırpındı kızı tutamadı.

Kız vardı kapıyı açtı.

Kız kapıyı açtı ki, gelenin omuzunda bir heybe, tıpkı kardeşi. Her yeri, tırnağı, tepesi, gözü... Fakat işi bozan kardeşinin öldü haberinin gelmesi.

“Yav, ana. Bu adam benim kardeşim.”

Karı kabul etmiyor. “Kızım sen kardeşim, mardeşim havasına derdin bu oğlan ile evleneceksin,” diyor karı.

Oğlan vardı o hafız (= kör, görmeyen) karıya yalvarıyor, elini öpmeye çalışıyor. “Etme, ben Garip’im.”

Karı gene inanmadı.

Karıya dedi ki, “İnanma anam. Normaldir, tamam. Sen körsün, görmüyorsun. Öldü kabul et. Yav şurada bir saz asılı, bu sazı bana ver. Şurada bir düğün ötüyor. Ben şuradaki düğüne gideyim.”

Karı dedi ki, “Kuzum, o benim Garip’imin yadigârı. Ne olur, kızı götür, sazı götürme!”

“Ana, kızı götürmeyeceğim ben.”

Anlaşamadılar.

Dedi ki, “Ana, sana sazın karşılığında bir heybe altın vereceğim. Aha, heybe. Getirsem sazı heybeyi verin, getirmezsem bunu bana verme.”

Karı, “Getir,” dedi, “Elleyeyim, bakayım.”

Karı elledi ki, gerçekten altın.

Karı dedi ki, “Tamam, oğlum istersen, kızı da götür, sazı da götür.”

Valla kızı da götür, sazı da götür kelimesi oldu, amma kız bu gelen mi-safirden önce kapıya çıktı.

Yetiştı gelinliğin yanma, vardı peçenin altına sokuldu dedi ki, “Vallaha bacı, bizim eve şu şekilde bir oğlan geldi. O da peşimden geliyor. Tıpkı Garip,” dedi. “Amma öldü haberi benim dengemi bozuyor.”

“Bekleyelim,” dedi gelin kız da, “Zaten gelin olmayacağım, intihar edeceğim. Zehirimi hazırladım. Son saatime kadar bekleyeceğim. Zehiri içip öleceğim. Ben bu Kel Vezir’in oğluna gelin gitmem,” dedi.

Bu Garip âşık düğüne gitsin, karı şimdi kalktı, heybenin ağzını çekti.

Karı geri gelir de belki zorla alır diye, birazcığını olsun oraya buraya saklayalım diye evin sağma soluna paylaştırıyor bunları. Amma kör insan— Şimdi şuraya bir şey koydu, amma üzerini iyi mi örttü mü, örtmedi mi? Bunu bilemiyordu. Göz kör. Sakladı da, “Acaba gerçekten gizleyebildim mi, gizleyemedim mi?” diye düşünüyordu.

Bizim yol bekleyenler kapılarda geziniyor, arkadaş, Garip yok.

Geç vakit, “Selâmünaleyküm,” siftah bunlara kavuştu.

“Oooo! Aleykümselâm, kardeş. Heybeyi n’ettin?”

“Heybeyle bu sazı değiştik,” dedi.

“Ulan heybeye hiç gerek yok. Saz bize gerek. Otur şuraya, türküyü başla.”

“Ulan, azıcık soluğumu alayım.”

“Yok, soluğunu alma, bizim kafamız bozuk. Bizim zamanımızda burada bir Garip arkadaşımız var idi. Bu Garip arkadaş da, bu şimdiki kıza nisanlıydı, bu gelin olacak kıza. Adam da işe gittiydi, Halep’te ölmüş. Bu adamın öldüğü fermanı geldi, Kurt Paşa tarafından. Halep’te ölüsü kaldı, hemşerim. İçimiz yanıyor,” dedi biri.

“Bak sana şunu diyeyim. Ya üçümüzü de öldürürler, ya da biz bu Kel Vezir’in oğluna gelin vermeyiz.”

“Yav, o sonraki söz, hele türkümüzü çağırtalım.”

Oturdu.

Türküde diyor ki:

*Sabah namazı çıktım Halep çölünden
Öğlen namazı da Kars’ın düzünden
İkinci namazı koca Tivriz’den
Bozathlı Hızır’a bindim de geldim*

Damat bey de oralardaydı. Damat dinledi bu türküyü. Adam diyor ki, “Sabah namazı Halep’ten çıktım, öğlene Kars’a geldim, ikinci Tivriz’e geldim, Bozathlı Hızır’a bindim de geldim,” diyor. “Ulan bu, bu adam arkadaş,” diyor. Çünkü temelin hilesini kendi biliyor:

*Akşama geldim de ben haneme
Bilinmedim bacım ile anama
Varın söyleyin benim nazlı Senem’e
Ağlamasın işte ben geldim*

Diyor bunlara.

Bunu der demez kız, peçeyi attı ki, Garip gelmiş, arkadaş. Kız hemen hiç fırsat vermeden:

*Tepeler tepeler yüksek tepeler
Yükseklere karlar yağar enginlere yağmur sepeler
Diyor.*

*Sandıkta pas tuttu o senin verdiği küpeler
Garip’im takıp da gezinemedim karşıda hiçbir zaman*

Ortalığa bir çalkantı gitti. Ulan bu kız 40 gün oldu peçeyi açmıyordu.

Bu Garip öldü haberi geldi, tellallar çağırdı işte Garip ölmüş diye. Bu mu yalan söylüyor, buranın Hoca'sı, yoksa o mu yanlış yazı gönderir. Halkta böyle bir tedirginlik başladı.

Damat kayboldu ortalıktan.

Baba, Deli Belci, Baltacı. "Arayın ulan bakayım şu damadı."

Damat yok arkadaş. Garip olduğu, belli oldu. Gerçek Garip olduğu... Ortalıkta Kel Vezir taraftarı olanların belleri kırılmaya başladı. Çünkü orada korkmuyorlar, Temelden korkuyorlar. "Temelden böyle yaptık, Burada da bunun nişanlısını alacağız elimizden," diyorlardı.

Oğlanı aradılar, yok.

Garip dedi ki, "Kardeşim, bana soracaksın şimdi. Bu oğlan kaçmış. Bulunursa, nasıl bulunur," diye.

"Nasıl bulunur?"

"Onunla biz emmi oğluyduk. Kardeş gibi yaşırdık. Onunla biz okula beraber gittik yıllarca. Yolda onu ben döverdim. O kaçırdı. Babasının evine gelmez, kaz damına sokulurdu. Bu bizim Hoca'nın kaz damı varsa oraya varın, oraya bakın. Bulunursa bulundu, bulunmazsa sınırı geçmiştir, kardeşim," dedi.

Kaz damına vardılar ki, herif ardına kaçmış.

Burası pislik, buraya kimse gelmez diye oraya kaçayım demiş.

Aldılar getirdiler Kel Vezir'in oğlunu.

Garip sordu yumuşak, "Ulan, emmioğlu," dedi, "Hiç Allah'tan korkmaz mısın, hiç Peygamber sevgin yok mu? Bu öldü haberini senden başkası getirmedi? Kim getirdi bu yazıyı buraya?"

"Emmioğlu, ben bir hata yaptım. İmkân da senin elinde kardeşim. Bu hatayı telafi etmek için vur kafamı gitsin, bundan başka sana çözüm yok. Ben senin verdiği mektubu yolda attım. Kurt Paşa diye herkese rivayeti ben uydurdum. O mührü patatesten yaptım. Getirdim bu nişanlıyı almak için, işte buranın beyine verdim. Sonuçta Mevla'nın taktiri böyleymiş, olmadı tabii ki!"

"Ulan, ben de o kalleşlik olmaz. Ben Allah'a bağlı birisiyim. Sen bu kadar hevesinen bu noktaya getirmişsin madem. İşte bak, benim nişanlımın yanında kız kardeşim oturuyor. Eğer beğeniyorsan, o kına tepsisindeki kınayı benim kardeşim Zühre'ye yaksınlar. Düğünün devam etsin. Beğenmiyorsan da, oğlum, bildiğine bak. Ben bu kızı sana filan vermiyorum," dedi.

"Ulan, kardeşim. Öylesi ölüm elime geçse ne var ki, cennete gitmiş gibi olurum," diye düşünür Kel Vezir'in oğlu.

Ve Garip'in bacısı Zühre'ye kına yakılır.

Garip'in bacısı sabah ilen Kel Vezir'in oğluna gelin gitti. Garip de, "Düğün kesilmesin, devam olunacak," dedi.

Kırk gece, kırk gün tekrar düğünü çaldırdı.

Benim ustam olan Âşık Kır İsmail Tabak'tan duymam, öğrenmem böyledir.

Daha Türkiye genelinde başka türlü de teferruatlı okuyan, anlatan olabilir. Bizim yöremizdeki söylenen Halk Hikâyesi olan Âşık Garip Hikâyeleri bunlardır.

5. DELİ BORAN HİKÂYESİ

Şimdi Deli Boran ismindeki bir halk hikâyesini anlatacağız. Bu Deli Boran'ı Düziçi'nin Gökçayır köyünden Âşık Mehmet Ova isimli, mahlası Hasanoglu olan hocamdan öğrendim ve ondan aldım.

Deli Boran, bizim Düziçi yöremizde aslen Manisalı olarak bilinir. Beylik döneminde Manisa Beyi'nin üç tane oğlu vardı. Boran bunların en büyükleriydi ve Deli lakabı o tarihte yoktu.

Kardeşlerin en büyüğü ve biraz da zengin çocuğu olduğu için bu Boran birazcık şımarık yetişir. Babasının bazı bazı verdiği işleri yapmaz, izah ettiği sözlere uymaz. Boran'ın işi gücü saz öğrenmeye çalışmaktır. Beyin hoşuna gitmeyen işlerle meşgul olmaya girişince babasının huzuru kaçar.

Babası bir gün der ki, "Oğlum, seninle bizim aramız bozulacak. Gel ya benim dediğim olsun veya senin dediğin olsun. Seninki olursa, seni bu evde yaşatmam; bu evde koymam."

Boran bu uyarıya, "Ben buyum," der. "İstiyorsan böyle, istemiyorsan öyle!"

Babası da, "Ulan Boran, bu eve gelmeyeceksin, nerede yaşıyorsan yaşayacaksın. Seni bir daha bu evde görmeyeceğim," der.

Boran düşer aralığa.

Bu beyin oğlunu gören insanlar, "Yav bu herif deli midir? Neden bu büsbüyük beyin oğlu halk arasında geziyor. Yav, deli olmasa gezmez, delidir herhalde," dediler.

İşte halkın bu deyişiyle Deli adını aldı; adı oldu Deli Boran.

Deli Boran sazı sözü iyice öğrenir kavrır.

Deli Boran, bir gün yolda gezerken yaşlı bir karıya rastlar. Bu yaşlı karı der ki, "Dur hele oğlum, Boran'ım! Sen büsbüyük bey soyundansın, bey çocuğusun. Babanın yurdunu ıssız mı koyacaksın? Neden bu aralıkta geziyorsun da, babana gitmiyorsun?"

"Gitmem, nine," dedi. "Babam gönlümü kırdı."

"Oğlum sen yanlış düşünüyorsun. Küpeli isminde bir güzel kız ünlen-di. Güzel mi, değil mi bilmiyorum; fakat diyorlar ki, zengin çocuklarından bu Küpeli'nin bir gözünü gören bir altın, yüz kısmını gören yüz altın veriyormuş. Tüm vücudunu da gören ya da görmek isteyen olursa da, bir deve yükü mücevher, altın veya kumaş veriyormuş. Sen de git, hakkını kaybetme! Öbür kardeşlerini baban gönderdi. Kardeşlerin de görmeye gittiler, amma yüzünü gördüler, amma gözünü gördüler— Orasını bilmiyorum, çocuğum," dedi.

Bu sözü duyan Boran, "Ulan, zaten deliyim, akıllı mı olacağım? Şu babamın yanına gideyim bakayım!"

Boran babasının kapısını çalarak babasının yanına girdi. “Baba, öbürleri oğlun da, ben oğlun değil miyim? Öbür oğullarına para pul verdin. Küpeli ismindeki kıza görmeye gönderdin de, beni nasıl göndermiyorsun? Ben de bu evin mirasına ortak olanlardan birisiyim.”

Babası daha da hiddetlendi. “Ulan, senin işin saz ilen, söz ilen, senin işin para ilen— Nerede kaldı kız ilen olsun, neden gelip beni rahatsız ediyorsun, defol!” diyerek Boran’ı evden ikinci kez bir daha kovdu.

Boran da şöyle öbür tarafa çıktı, “Ulan, senin çocukların parayla pulla görmüş. Ben de bunu parasız göreceğim, sen de ileride bunu duyacaksın. Bunu unutma,” dedi.

Boran oradan ayrıldı, sakın bir yere çıktı, “Yarabbim! Ne yapsak da bu kıızı görebilsek? Ben akıllı olarak varsam, param yok göremem. Sıradan müşteri sırasına girsek, para ister gene göremem. Yine de deliliğimizin marifetini çıkaralım bakalım— Ütebilirsek bu devirde üterim, ütemezsem bu işin başka çözümü yok. Zaten arada kaldık.”

Sırtı başı haraptır Boran’ın ve elinde yalnızca eski adıyla cura saz olarak bilinen bir sazı vardı. Boran bunnan (= bununla) gidip bu kızın olduğu yeri öğrendi. Kızın durduğu iki katlı yerde, o zamanki ismine saray deniliyormuş, üst katta yaşadığını da öğrendi.

Kızı görmeye gelen müşterilerin sabah ilen kim erken varırsa onun birinci sırayı aldığını duymuştu. Boran da bu söze uyararak çok erkenden o sarayın dibine vardı ve orada bugünkü sandalye şeklinde kırk tane sıralanmış taş sandalye buldu. İlkinde 1 numarası yazılı, ikincide 2 sayısı yazılı, en sonuncunda da 40 numara yazılıydı...

Hemen birincinin üzerine oturdu. Her taraflara baktı, hiçbir Allah’ın kulu yok. Ne hizmetçisi var, ne kapıcısı var, ne de söz soracak birisi var.

“Yahu acaba burası boş bir ev midir, nedir?”

Böyle bekleyip dururken, baktı ki tahta merdivenden bir kız iniyor.

“Ulan bunun böyle olduğunu bileydim ebedi gelmezdim,” dedi kızarak.

Bu gelen kız, “Beyefendi, hoşgeldin, ama hoş gelmedin,” dedi. “Ben buranın hizmetçisiyim. Yukarıdan bizim hatun dedi ki, kendisi oraya yakışmıyor, orayı bıraksın ve kimse gelmeden gitsin diyor sana. Rezil olmak istemiyorsan burayı terk et,” dedi.

Boran dedi ki, “Ben ölürüm de buradan bugün gitmem. Ya öleceğim, öldüreceksiniz— Ya da o Küpeli kimse onu göreceğim!”

“Etme eyleme, arkadaş,” dediyse de gönderemedi. Geri çıktı bu kız. Geri çıktı ve Küpeli hanıma dedi ki, “Hatunum, gelen kişinin devesi yok, parası olacak bir kılık kıyafeti yok. Çok fakir çocuğuna benziyor. Birisinin efemine kapılık, birisi onu kandırmış galiba! Gelmiş bir numaralı sıraya oturmuş. Şimdi bir müşteri gelecek olursa veya onun kılık kıyafetini gören olursa yeni gelen döner gider geri. Ne yapmamız gerek?”

O da dedi ki, "Gitmiyor değil mi?"

"Evet gitmiyor!"

"Kırkınız da gidin," dedi, kırk tane hizmetçisi vardı. "Kırkınız da gidin. Her biriniz birer değnek vursanız, kırk değnek yapar. İki vurursanız seksen değnek yapar. Bakalım nasıl gitmiyor?"

Vallaha Boran'm gözü yine tahta merdivendeydi. Bakar dururdu. Bakar ki, arkası çoğalmış, geliyorlar öte yandan. Baktı ki içinde ahım şahım güzel olan yok. Boran'ın derdi yüz altınlık güzeli görmek. Şimdi gelen buna vur-maya başladı ama Boran da, "Ümmeti Muhammed, Müslüman yok mu? İçerideki erkekler beni kısıkanıyor, beni öldürüyorlar diye var gücüyle bağır-maya başladı arkadaş. Ulan hüs (= sus) bağırma dediler ama bağırıyor. Bir adamı döven de bağırmasın mı, canı yanıyor adamın. Verdiler sopayı Boran'a. Boran binayı dolanıyor gitmiyor. Gene geliyor oraya, ümidi kestiler. Gidece-ğim şehir şehir dolaşacağım. Küpeli'nin boşuna ününe aldanmayın diye reklam yapacağım. İçerisi erkekle dolu bu sazla oradan çıktım, gördüm, çaldım, söyledim diyeceğim. Sizleri kandırıyor yüz altın almıyo, bir altın alı-yor diyeceğim. Hakaret, iftira değil; bu gerçek diyeceğim."

Bağırtısı böyleydi. Geri çıktı o, sıftah gelen baş hizmetçisi imiş. "Ya bacım biz bir deliye çattık, bu adam akıl hastası," dedi. "Bu insan buradan gitse de bize buradan bir iş kapısı açıl-sa, bu buradan gidip, bu yaygaralığı yaparsa işimiz kötüye gider, ne yapmamız gerekiyor?"

"Yav gel," dedi, "Senin de gözünü görsün, ondan sonra bizim burada-ki kurallarımız, kaidelerimiz böyle deriz. Bunu avlayalım, böyle gönderelim."

Küpeli dedi ki, "O gâvur benim bir gözümü görürse, ebedi gitmez."

"Ee, ne yapmamız gerekiyor? Sen de baktın, sen de görüyorsun. Dövüyoruz kaçıyor, yetişemiyoruz. Gitmiyor. Hiç olmazsa bir gözünü gö-rünce ulan bir altınlık yerini gördün deriz, öylece belki göndeririz."

Küpeli ikna oldu ve gelsin emri verildi. Boran üst kata çıktı. Biz göz görünecek kadar bir delikten, "İşte Küpeli'nin gözü dediler," bir göze bak-tırdılar.

Boran dedi ki, "Ulan arkadaş, ben ne anlarım gözden? Bir gözünü gördüm delikten— Gitmem bir yere," deyip olduğu yere oturdu.

Boran'ın yeri iyice sağlamlaştı. Önce açıktaydı, amma bunca işe bakılırsa tehlikeli yere bindirdiğini anladı. Verdiler sopayı deliye. "Nerelerin kaldı değmedik," dediler.

Gene bağırıyordu. "Ümmeti Muhammed, Müslüman yok mu, benim yüz altınımı aldılar. Küpeli'yi de göstermiyorlar!"

"Ulan sus!" Ağzını tutuyorlar gene bağırıyor. "Atın aşağıya."

Boran'a zor güç yetirdiler. Dört bacağından tuttular indirdiler gitmiyor bağırıyor. "Ne istiyorsun?" diye yeniden sordular.

"Yüzünü görmek istiyorum, yüzünü görsedirsенiz belki giderim."

Küpeli'ye iletiler bu isteği. Dediler ki, "Benim param yok, bu da hayrına olsun. Yüzünü bir kez göreyim diyor."

"Gelsin, gelsin de— Biz bittik!" dedi Küpeli.

Boran'ı yukarı çıkardılar. Boran, Küpeli'nin boynundan yukarısını gördü ki, geçilecek bir kız değil. "Eyvah bu günden sonra akıllansam babamın yanında, babam bile bana inanmaz."

Küpeli'nin yüzünü gören Boran olduğu yere çöktü. "Daha ne istiyorsun?"

"Deliydim, bir daha deli oldum. Öleceğim de gitmeyeceğim!" dedi.

"Ne istiyorsun peki?"

"Her yerini görmek," dedi.

"Tövbe ya Rabbi!"

Verdiler sopayı, verdiler tokadı. Boran'a bir sopa döşediler.. bir sopa döşediler. Boran yerden yere sürünüyor. Nereye atarlarsa orayı bırakmıyor, hâlen de bağıryordu. "Ulan gelen varsa aldanmayın, içerisi erkek ilen dolu!" diyordu.

Kızın görüş yeri aşağıda bir yerdeydi. Başhemşire dedi ki, "Valla bacım, işin tadını kaçırdık. Üstüne bir de müşteriler geliyor şimdi. Bu gâvurun bağırtısını kesmezsek bizim iş bitti," dedi. "Burası yeri değil. Aşağıdaki insanlardan biri olan biteni duyarsa, aha ben de duydum, Küpeli'nin yanı erkeklerle doluymuş; bu gâvur bizi aldatıyormuş der. Gel şunu susturalım, görün bari."

"Sus bakayım!" dedi Küpeli, ortaya bir kez daha çıktı ki arkadaş; Borancağız bayıldı. "Gitmem!" dedi yine.

"Ulan Boran'ım," dedi ve çekmecesini beri çekti. Dört altın aldı oradan. "Yav, şu altınları da al. Ne olur anan baban hayrına, Allah için git buradan."

Boran, "Giderim, amma şu cura sazdan bir iki söylüyeceğim. Belki kulağında kalır," dedi ve aldı sazı:

*Yine dumanladı da yüzü havanın
Şahan gezer de salağında (= sahası, alanı) sevdiğim durnanın
Alnı top perçemli (yar yar yar) güzel sevenin
Yüreği pareli olur da kız karagözlüm, ah güzel*

*O nedir sevdiğim o ela gözler
Kehribar dudaklar o şirin sözler
N'ice oldu kurbanım da o eski sözler
Sinene sineme sar karagözlüm*

*Deli Boran'ım der huyum huyusa,
İnce belin (kurbanım) usul boyun boyusa*

*Bana verdiceğın bahşış oyusa
Almıyom onları al karagözlüm*

*Bana verdiceğın dört altın oyusa
Almıyom onları al karagözlüm*

Boran bu sözleri söyler, “Ulan, Allah aşkma, peygamber aşkına git ne olur!” dediler.

Gene, “Gitmiyorum!” dedi Boran.

“Yavrum, nasıl gitmezsin arkadaş, sen buranın kökünü mü satın aldın? İstilâ mı ettin?” dedilerse de Boran’ı bir türlü oradan çıkaramazlar.

“Şuna verin sopayı, iyice sopalayın da bir daha ne ben göreyim, ne başkası,” dedi yine kız.

Sopalar yine başlayacaktı ki Boran sazına sarıldı bakalım ne diyecek:

*Şu karşımda duran güzel
Ne duruyon ceren gibi
Senin gibi (de) yar sevmedim
Yaktın beni Kerem gibi*

*Dünyada eşin var m’ola
Çektiğim ahu zar m’ola
Dilin beni anar m’ola
Oldum kele verem gibi*

*Deli Boran’ım n’olurum
Gediyom geri gelirim
İnşallah seni alırım
Yandım kele Kerem gibi*

Boran’m bu sözü bitti, amma dört altın da orada duruyordu. Dört altını da, damdırasım da alır ve kapıdan kaçır. Vallahi şeytan taşına vurulmuş gibi, nereye gittiği belli olmaz, kaybolur.

“Elhamdülillah ya Rabbi,” dedi kızlar, şükür kurtulmuşlardı.

Boran damdırasım hemi torbaya sokuyor, dört altını yitiririm korkusuyla ona da mukayyet oluyordu. Kaçtı. Boran sakın bir köşe başına vardı, belini bir duvara dayadı. Kellesini avucunun içine aldı. Hem ağlayıp hem düşünmeye başladı. “Ya Rabbi, ben bey çocuğuyum. Amma babamla aramız bir kere açıldı. Ben onun yanma mümkün değil gidemem. Aracı bulsak kimi bulurum? Bu kızı da alamazsam ölmeden kurtulamam! Ölmesem

bile iflah olmam.” Bu kaygıyı böyle düşünüp dururken; kafasını bir sallayan daha oldu bunun yanında.

Kafasını yukarı kaldırdı ki, başında Maraş Fesi olan, duluklarında (= Yan, yanak) Maraş Altını olan yaşlı başlı akıllı bir karıya benzeyen biri var yanıbaşında.

“Ne diyorsun nene?” dedi.

“Oğlum, bir şey demiyorum da, Karadeniz’in her yerinde gemin mi battı, batanlar senin miydi? Bu yaşında ağlıyorsun hıçkıra hıçkıra. Utanmıyor musun, sen bey çocuğusun ulan!” dedi.

“Nene, bey çocuğu, padişah çocuğu— Ne olursam olayım... Ben öleydim de kurtulaydım. Ben sevdiğime kavuşamadım, vermiyorlar. Babamla da aram iyi değil, biliyor musun? Bu kasvet de beni yedi bitirdi, acıştım işte! Burada bu şekilde acımı çekiyorum, görüyorsun,” dedi.

“Oğlum, nenene bir altın ver, sana bir akıl vereyim— Madem bugüne kadar bey çocuğusun, bir de saz çalmış söylemişsin. Bunda para çok olmasa çalıp söylemezsin. Ver bir altın, sana bir akıl vereyim çaresini anında bulursun,” dedi.

“Amma ya işime yaramazsa?”

“Yarar yarar. Ulan, emek mi ettim sanki, şunun birini vereyim,” dedi. Elini cebine soktu, “Aha, sana bir altın. Yalnız bak, verdiğin akıl hoşuma gitmezse kellene çöker geri alırım.”

“Oğlum, -altını aldı karı- çok çok özür dilerim, eşeği atın yerine bağlamayla at olmaz,” dedi.

“Doğru. Eşek at olur mu canım!”

“Çakal da aslan olmaz çocuğum,” dedi. “Üçüncü söyleyeceğim şey de, senin beyliğinden de bu memlekete hayır gelmez ben de gün görmem dedi. Kimden gelir hayır? Uzak yolda amma oğlum, Sivaslı Demirkaplan isminde bir bey vardır. Ondandır hayır gelir. Bu beyi babamın alım satım yaptığı zamanlarda, bir kere onun evinde sofrasından bir ekmek yerken tanıdım. Bu vesileyle de gördüm o beyi. Bu beyin fakir fukaraya, böyle düşkünlere, yoksullara, böyle nişanlısı verilmeyenlere, nişanlısı olup babası anası ölenlere, para bulamayanlara çok yardım edip elinden tuttuğunu duydum. Oğlum, uzaksalmazsan, zorsunmazsan sen bilirsin gerisini gayri. Buradan gidersen belki sana da bir el uzatır. Amma gitmezsen, sokak başında otur geceli gündüzlü ağla bakalım eline ne geçer?” dedi karı ve öte yana gitti.

Deli Boran düşündü ki arkadaşı, karının dediği söz, konuştuğu konuşuk mantığa uygun. “Ulan, burada sanki hanımım, hamamım mı kalıyor? Baba yurduna mı varabiliyoruz? Zaten aralıktadır perişanınız, kaçta geçerse geçsin şu üç altınla bir beygir alayım, buna bineyim yola koyulayım.”

Altının birini verdi, ikisini verdi, üçünü verdi— Kötü, kölez bir havyan aldı ve tutturdu Sivas’ın yolunu. Manisa ile Sivas’ın arası yayan altı aylık yol.

Amma o çağda öyle geçmiş. Boran, gece gündüz demez bu Sivas'a yetişmeye çalışır. Bey Sivas'ta, ama şehrin içinde mi, köyünde mi, ilçesinde mi belli değil?

Şimdi bu âşık türünde çalışan Türkiye genelindeki arkadaşlar bilir. Aşık türkü çağırır ve söylerken utanırsa, topluma karşı bağırması o kadar güç olur. Bir kere bu sebeple utanmayı atacaksın. Boran bu Sivas toprağı neresi diye sormaya başladı. Sivas toprağı buralar denilince de bu beyi sormaya başladı.

Git ha git, git ha git— Velhasıl kör kim demişler; yer garibi. Bir yeri sormayınca bulmazsın. Sora sora şu grup işte bey ailesi dediler; onları buldu. Allah'ım vardık beyin yanına, ne derim ben?

“Selâmünaleyküm demeyinen beyin beni tanıdığı yok. Yerlisinin biri değilim. Bu bey beni kabul eder mi etme mi bu tereddüt içinde varıyordu. Beygirini öterrek (uzakça) bağladı. Beyin sarayının yakınma vardı ki her taraf güvenlik, her taraf bekçi konulmuş bekleniyor. Boran'ın içi yanıyor bekçinin yanına vardı. Bekçiye selâm verdi, ısrar etti. Dedi ki, “Ne olur kardeşlik, bey ilen görüşmem gerekiyor. Ne olur git şu beye söyle. Şu şekilde, bu kuballı (= kıyafetli, kılıklı) biri geldi de. Kabul ederse karşısına, köle olacağım kendine; bir isteğim var söyleyip hemen gideceğim.”

Oradaki bekçisi gitti bu durumu anlattı. Dedi ki, “Efendim, böyle böyle— Bir yolcu bir sefil oğlan geldi ısrar ediyor, sırtı başı yırtık. Seni görmek istiyor, ne dersiniz?”

“Gelsin,” dedi.

Deli Boran beyin kapısını çaldı, gir dediler. Ulan içeri girdi ki arkadaş, büyük bir topluluk var ve çok nizami bir şekilde oturuluyor. Adamın bey olduğu belli. Öbürleri enginde oturuyor, bir kişi yüksekte oturuyor. Bu yüksekte oturan bey olabilir düşüncesiyle selâm verdi. Aleykümselâm der demez, “Oğlum, ne istiyorsun? Benimle görüşmek istiyormuşsun,” dedi.

Boran sazını torbadan çıkarmaya başladı. “Evet, amma ne olur önce elini öpeyim. Benim anadan doğma huyum böyle. Şu torba içinde kötü bir sazım var, derdimi bununla anlatmaya çalışırım. İzinle önce bununla derdimi anlatayım. Sen sonra sorgunu sor. Sorduğun soruya gücüm nisbetinde cevap veririm.”

Toplumdakiler, “Memnun oluruz,” dediler. “Böyle de bir saza söze ihtiyacımız vardı,” dediler. Bakalım Boran beyden ne isteyecek:

*Uzak yoldan geldim efendim
Ününü aldım efendim
Anam babam yoktur benim
Ne olur beni güldür efendim*

*Nişanlımı vermediler
Bana düğün kurmadılar*

*Benim hâlim sormadılar
N'olur halımı sor efendim*

*Deli Boran'ım sararıp soldum
Seni duydum ününe geldim
Ölmeye çok istedim
Ne olur beni öldür efendim*

*Ölmek istedim beni öldür
Ne olur beni öldür efendim*

Boran bu üç dörtlüğü söyledi, bir yandan da çok aşırı ağlıyordu. Beyin üzerine atladı, "Ayaklarından öptüğüm, ne olur beyim beni mazur gör, çaresizim!"

"Oğlum, çare bulunur belki, hele şöyle dur da bir anlat bakalım. Nerelisin, nereden geldin? Kimin oğlu, kimin kızıydın, adın ne, baban neci, neslin neci?"

"Efendim, neslimi aslımı nereden bileceğim. Emmin olmazsa, dayın olmazsa ne bilgin olacak. Babam ölmüş— Öyle dediler. Anam da amma üç aylık imişim, amma altı aylık imişim— Bilmiyorum— Ölmüş. Beni evlatlığa almış birisi. Onun kapısında büyüdük, aklım başıma geldi sordum sual ettim. Bana başkaları dedi ki, sen bu adamın beslemesisin, evlatlığa alındın. Senin öz anan baban bu değil dediler. O adamcağız da beni bir kızla nişanladıydı. Nişanlanınca o adamcağız da vefat etti. Kız sahibi de senin kimsen kalmadı, al çıkınını dediler, beni kapıdan kovdular. Deli gibi o kıza âşık oldum, nişanlım idi. Arada kaldım, aylarca süründüm. Birisi de bana seni tavsiye etti. Senin yanına geldim. Ne olur hiç cennetin yok mu? Beni öldürsünler diye geldim," dedi.

Bey dedi ki, "Hele ağlama, avun bakalım. Bir çare buluruz. Ya kızı alırız, ya cellat buluruz, ya mezar deştiririz!"

Boran'ı bir iki gün misafir etti, dinlensin istirahatım alsın diye.

Bir gün atlı başları vardı— Kâhya Bey isimli. Serkaplan Avcısı denilirdi. Bu kişiyi çağırdı dedi ki, "Ulan, şu dağın yetimine bir yardımınız dokansın. Şu atlıları yanına al, kaç tane atlı alıyorsan alıp gidin, şu adamın gerçekten nişanlısı varsa, gerçekten de bu parasız pulsuz bu yetim diye vermedilerse, gönlü olsa da olmasa da zorla alıp bana getireceksiniz! Nasılmış bakalım fukarayı böyle üzüp koymak görsünler," dedi.

Boran'ı da sürüye katarlar arkadaş, Boran demedi ki, "Benim geldiğim yol, altı aylık yol," diye. Boran önlerine düşer, aha şuradaydı, aha buradaydı diye... O kadar yol uzak olur mu? Günün birisinde Boran dedi ki, "İşte, benim nişanlım şu sarayda."

Atlı vardı dışarıya Boran'a dedi ki, "Git haydi, nişanlını al getir. Gelmiyorsa bize haber ver."

"Sabaha denk gelmişti varışları. Küpeli de, "Bugün hizmetçilerine hiç mi müşteri gelmiyor? Sağa sola bakın bakalım," diyordu.

Hizmetçinin birisi pencereyi açıp sağa sola bakınca ne görsün— Bugünkü müşterinin ne göreeneceği, ne de tükeneceği var. Dediler ki, "Bugün gelen müşteri çeşitli."

"Ne oldu?"

"Dağ, dünya atlı kaynıyor."

"Eyvah! Atlı kaynıyorsa kızlar, o işe sizin aklınız yetmez oldu... Deli Boran'ım n'olurum, gidiyorum geri gelirim diye türkü çağırıyordu. İnşallah seni alırım, beni yaktın verem gibi diye de devam ettiydi!"

Hemen kızın aklına bunlar geldi. "Bu deliyi başımıza bela ettik." Bunu düşünüyordu. Bu sırada deli de kapıyı çaldı.

Deli dedi ki, "İster gönüllü, isterse zorla! Atlı geldi!"

Bunun içinden çıkılacağı, bu Boran'a karşı duracağı yer kalmadı.

"Tamam, yalnız beni nereye götürüyorsan; içeriye koyana kadar yüzümü sakın açtırma. Yüzümü açtırdığın sürece, benim yüzümü görürlerse bu gelen atlılar veya sana sahip çıkan beylerden birisi göz koyabilir. O an öldürürler seni."

"Sen hiç canımı sıkma, ben sana mukayyet olurum. Sen rahat ol," dedi Boran.

Kızcağız yüzüne peçesini çekti giyimini giydi. Altta atı vardı, atma bindi. Hizmetçilerle helalleşti. Sürüye karıştı. Şurası senin idi, burası onun idi, orası beyin toprakları demeye başladılar... Eskiden köy usulü olurdu. Gelinlerin atlarla damat evine getirildiği dönemde, "Benim atım böyle yiğit, şöyle yiğit," derlerdi. Cirit atılırdı, atlar yarıştırılırdı. Beyin atlıları, "Benim atım yiğitti, yok benimki yavuzdu," diye iddialı şekilde gelin getiriyordu.

At yarışına başladılar. Deli Boran da o ana kadar gerçekten kızı terk etmiyordu. Rüzgâr falan eserse yüzüne, peçesine dikkat ediyordu. Ancak bu atlının koşuya çıktığını gören Deli Boran, "Ulan düğünse de benim, gelinse de benim! Nasıl olur da benim at kaçmaz. Ben de şu koşuya katılayım," diye heveslendi arkadaş.

Kâhya Bey denilen de bu kızı merak ediyordu. "Yahu bu kız o konakta olduğuna göre, bu kız öyle sıradan biz kız değildir. Şu kızı bir görsem bakalım," diyen Kâhya Bey de bunu takip ediyordu.

Boran'ın at sürüsünün koşuya girmesiyle beraber birden bir yel esiverdi. Gelinin başını apaçık etti. Ulan Kâhya Bey bu kıza baktı ki arkadaş; ohoo— Bin tane Boran olsa bu kıza layık değil.

Bu arada Boran gördü kızın yüzünün açıldığını, koştı yüzünü örttü mörttü ama yüz göründü bir kere.

Velhâsıl gelini beyin avlusuna getirdiler. Beye haber verdiler. Gelin geldi. Bey zaten gelin geldi diye Boran adına bir oda hazırlatmıştı, oda hazır bekliyordu. Gelini yerine indirdiler. Gelinin nikâhı kıyıldı. Boran beyin yanından hiç ayrılmıyordu. Yine eski toplum birikti ve sorular soruldu. “Kızı alırken size karşı koyan oldu mu, vermeyiz diyen oldu mu?” diye. Atlı başlarına hiç kimse karşı çıkmadı, Boran gitti kızı içeriye aldı geldi.

“Bindik, gittik, geldik!”

Birazcık mantığa uygun. Demek ki karşıdaki suçlu olmasa, benim kızımı nereye götürüyorsun derlerdi. Bu bunun nişanlısı diye hissetti bey.

“Boran senin türkücü olduğun belli oldu. Fakat şimdi oğlum sen yoldan geldin yorgunsun bir, taze gelin geldi seni bunun yanından alıkoymamız doğru olmaz iki, sana izin veriyorum,” dedi. “Gelinin yanına gideceksin, yirmi dört saat sonra buraya gel, geldiğin gün gibi gel— Buradaki misafirlerime, atlılarıma moral verecek türkü çağırıp, çalıp söyleyeceksin,” dedi.

“Başım üstüne, efendim,” dedi.

Boran kapıyı çıkıyordu, Kâhya Bey de çıktı beraber. Arkadan vardı Boran’ın yanına, “Dur hele, dur!”

“Buyur, efendim,” dedi

“Ulan oğlum, biz aylarca yoldan geldik. Sen de yorgunsun. Yirmi dört saatte buraya gelinir mi? Ben beyden izin istedim. Bey de yanlış oldu, yirmi dört saatte gelirse yazık olur dedi. Ben üç gün dursun da, dördüncü gün gelsin dedim. Sana izin aldım. Üç gece orada kalacaksın, dördüncü gün sabahleyin o makama geleceksin.”

Boran, Kâhya beyin elini öptü, “Sağol, efendim,” dedi. “Tamam üç gece yatarım, dördüncü gün buraya gelirim,” diyen Boran güvey odasına gitti.

Kâhya da geri geldi. Aż zaman geçince dedi ki, “Efendim, bizim büyüklerimiz derdi ki, yiğit yalla ki bacağına dalasın. İyilik yap ki, kötülükle karşılaşasın. Şimdi sen bu adama iyilik yapıyorum sanıyorsun, amma göreceksin bu adam sana kötülük yapacak.”

“Ulan, ne biliyorsun kötülük yapacağını?”

“Yok yok. Aha, sen şimdi yarın gel dedin ya, gelmez bu!”

“Ulan nasıl gelmez arkadaş, ben bu kadar iyilik yapıyorum. Sorup soruşturmadım bile, belasına karşı koyacak oldum.”

Gelirdi gelmezdi diye bir iddiaya bindiler. “Ulan, o adam eğer yarın gelirse bindiğim dövüş atını sana vereceğim,” dedi Kâhya Bey. “Sen ne vereceksin?”

“Ulan ben de sana bir çelik fındık altını vereceğim,” dedi. Anlaştılar.

Yarın oldu. Boran gelmedi arkadaş. “Demedim mi sana,” dedi adam. “Çünkü büyük iyilik yaptın!”

“Ulan, bugün yanılmıştır. Yarın gelir affettim onu!”

Ertesi gün gene gelmez.

Gene dedi ki, “Ulan, yarın gelirse sana bu atı da vereceğim.”

“Ben de sana bir çelik fındık altını (= bugünkü çeyrek altın) daha vereceğim.”

Velhasıl, aslında Kâhya bey biliyor üç gün boyunca Boran’ın gelmeyeceğini, ama bey bilmiyor. Üç gün bahis yaptılar, Kâhya Bey kazandı arkadaş. Bey hiddetlendi, “Gelse de geçmez oldu artık. Boran’ı derhal yakalayacaksın, derhal asılacaklar,” dedi.

İçlerinden vicdan azabı çeken birisi Boran’a, “Ulan, kaç canını kurtar. Bey kızdı sana, darağacını kurduruyor.”

“Demedim mi Boran’ım yüzümü açma diye,” dedi kız da. “O atlının içinden birisi sana kalleslik yaptı.”

Boran da bildi kalleslik yapanı. Çünkü Bey bir gün dediydi. Öteki adam ise sana üç gün izin aldım dedi. İzin isteseydi yanında isterdi. Efendim olmadı yahu, üç gün izin verelim diye Boran’m yanında söylerdi. Boran bildi, ama bir kere o sevinç esnasında çözemeydiydi. Boran şu canımı olsun kurtarayım diye anda kapıya çıktı.

Boran bu haberi alır almaz yanıldığını bildi, amma orayı terk etti. Orayı terk etse de gönlü oradan vazgeçmez. Çünkü orada dünyada en çok sevdiği bir gelin kalmıştı. Boran şehir içinde yaşasa, biri bu haberi verir yakalanabilirdi. Boran orayı terk etse, uzaklaşsa gitse gönül gitmiyordu. Boran, Gürz Dağı denilen dağı istikâmet aldı ve bu dağa kaçtı.

Boran bu dağlarda yüksek tepelerden Küpeli’nin olduğu yeri deaner (= gözler). Yazın Boran’ın işi normaldi arkadaş. Dağlarda yetişen ve büyüyen otlardan barınıyordu, amma kış yaklaşıncı Boran’m işi kötüye gitmeye başladı. Boran bildi kışın geleceğini. Otu çöpü bitmeden, mevsimi görürüm düşüncesiyle yenecek otları öğrendiği için bu otlardan topladı. Dağda bir kuytu mağara ayarladı kendisine, oraya birazcık ot mot da temin etti. Allahın kuluna görünmemeye çalıştı ve göremediler.

Boran’m yılı geçse de gene gönlü oradan vazgeçmez. İki yıl geçti gene gönlü vazgeçmedi, amma sırtını kıl bürüdü, vücudu tırnaktan tepeye kıl oldu. Elbisesi çürüdü. Tabii elbise çürür n’olacak?..

Boran bu dağda, üstadım, hocam olan âşıktan duyduğumu aktarıyorum; yedi yıl geçirdi.

Kurban bayramı yedinci yılın ilkbahar ayına denk geldi. Bir gün bir kayanın üzerine oturdu yüksekte bakıyordu. Nişanlısının, gelininin olduğu yere doğru her gün göz atıyordu. Amma gözden kaçırdığı bir şey o gün dikkatini çekmişti. O gün eşit olarak her evin kapısında ateş dumanı tüttüğünü görür.

“Hey Allah’ım acaba bugün bayram m’ola? Ben genç iken, çocukken kurban kesildiği gün evlerin kapısında herkes ateş yakardı,” diye düşündü. Boran bunu hayalleye dursun, o noktayı ona bağlayalım. O gün gerçekten

Kurban Bayramı günüyümüş. Boran ile gelinci giden, beyin arkadaşı olan Serkaplan Avcısı isimli adamı fakir aileden birisiydi ve o gün için kurbanlık alamaz.

O da Mevla'ya yalvarır, "Yarabbi, şu dağa gitsem, şu dağda geyik vardır. Mevla bana bir geyik avlanma rızkı verirse ben de çocuklarıma, oğluma bunu yedirsem— Bana bir şey olursa komşularım çocuklarıma bakmaz düşüncesiyle çok erkenden yola koyuldu. Bir dolma tüfeği vardı; onu aldı o da dağa avlanmaya gitti.

Bir tepenin üstüne çıktı baktı ki, karşıdaki kayanın üstünde bir şey gözüktüyor. O dağa çok ava gitmiş, aslan görmüş, kaplan görmüş, ayı ve saire görmüş, fakat o tür bir mahlûkat hiç görmemişti. Bu onun dikkatini çekti. "Yav, bu nasıl bir mahlûkat da, ben bunu daha önce görmemişim. Olur ki, uzaktan buna kurşun atarsam vuramam düşüncesiyle, sürüne sürüne hedefine yaklaşmaya başladı. Bunu illa ki bir kurşunla vurayım düşüncesiyle yaklaşıyordu. Bu avcı yaklaşa dursun, o kayanın başındaki mahlûkat elini kulağına koydu, bakalım ne söyleyecek:

*Ben de çıktım Gürz Dağı'na
Seyran ettim ellerine
Bölük bölük eller konmuş
Obasının çöllere*

*Hocam hocalar hocası
Okudum çıktım hecesi
Bu gün mübarek bayram gecesini
(Dostum) Kına yaksa ellerine*

*Şu kızın evden çıkışı
Benziyor cerene sekişi
Murat'ın coşkun akışı
Benzer dağın sellerine*

*Manisa'nın gülü kokar
Kızlar yanaklara sokar
Tacır derler (de) bir su akar
(Gövel) ördek konar(dı) göllerine*

*Bunu diyen Deli Boran
Güzelliğe gönül veren
Top top olmuş ağca ceren
Gider dostun ellerine*

Boran bunları söylerken, kendi bağırması esnasında gelen davışı (= hafif ses) işitemez.

Gelen avcı da Boran türküyü başlayınca bunun başka bir mahlûkat olmadığını, insan olduğunu hissedince, “Eyvaaah! Ulan, bu yıllar önce kaçan Boran! Şunu kaçırmadan tutsaydım,” diye arkadan yaklaşıyordu. En son sözünde bunu söyleyen Deli Boran’ı, sevdiğine meyil verenin ismini deyiş bitirince şapırradak yakaladı arkadaşı.

Boran geri baktı ki arkadaş, yedi yıl önce kendisiyle gelinci gidenlerden birisi. “Ne olur kardeşim,” dedi, “Çocuğun çoluğun başı için bırak beni. Götürüp öldürttürme. Ben suç işledim, bey beni öldürür. O kadar iyiliğini suistimal ettim, hata ettim.”

Avcı dedi ki, “Seni Allah verdi bana. Seni götüreceğim. Ya ben de suç işlerim ve seninle birlikte ölürüm, ya da elimden gelir belki bir şeye bahane olur seni kurtarırım. Yav, böyle vahşi hayvan gibi yaşamayla hayat sürmeyle eline ne geçecek?” dedi. “Boran, gel kaçma kardeşim, götürürüm seni, evimde saklarım ve kimseye göstermem.”

Boran’ın gönlü de olmadı, amma Boran’ı oradan buradan saklaya saklaya kimseye göstermeden evine getirdi. Evine getirince hanımı bakar ki, beyin yanında kıllı bir şey— İnsana benziyor, amma insan da böyle olmaz. Malum, değişik bir şey. “Beyim hayırdır, bu ne?”

“Sorma hanım, beyin evine gelin getirdiğimiz, bazen seninle aramızda konuşurken lâfı geçen, hani ne oldu o diye sorduğun kaçak olan bu adam,” dedi. “Sen hazır bulunan un çuvalından bir avuç unla, yağı çokça bir bulamaç yap. Bunun barsakları kurumuştur; dağda ağaç yaprakları, ot yaprakları yiye yiye. Önce buna bir ekmek, yemek vermeden bir bulamaç içirelim.”

Adamın hanımcağızı böyle bir şeyler hazırlamaya başlar. Kendisinin de kötü bir makası varmış, Boran’ın vücudundaki kılları kırmaya başlar. Onu normal bir insana benzetmeye çalışıyordu. O ara bir gelen oldu kapı çalındı. Hemen kapıya koştu Serkaplan. Baktı ki beyin adamlarından biri.

“Hayırdır?”

“Yav, bey seni istiyor arkadaş. Sen bey ile bayramlaşmaya gelmemişsin. Hasta mıdır, bir durumsuzluğu mu vardır diye beni saldı ve seni çağırıyor,” dedi.

“Kardeşim, tamam bey haklı. Ben de gelemedim. Gelecektik geç kaldık, sen git de az sonra gelirim ben,” dedi.

Adam geri gitti. Serkaplan, “Arkadaş, vardım mıydı şimdi bana niye gelmedin diye sorar... Hastayım desem hasta değilim, karım hasta desem hasta değil. Ne bahane göstereyim? Eh, ölüm varsa da yarın olmasın bugün olsun. Şu Boran’ı da götürmeye çalışayım bari.”

Geri dıkıldı. Boran’a dedi ki, “Seni de götüreceğim arkadaş.”

Boran o kadar yalvardı, “Beni götürme arkadaş, o beye bakar halim yok,” dediyse de adam çok kızdı.

“Bu kadar ısrar ediyorum, ya beraber gideriz, ya da çakmaklıyı (= bir çeşit tüfek) döşüne dayarım, seni vururum,” dedi.

Ölüm bu, kolaycacık ölünmez. Ölüm gerçekten zor bir iş...

Bunun zorlu bir büyük kaputu vardı. Boran bir deri, bir kemikti o anda. Evet eskiden delikanlı genç insandı, amma adam dağda bitmiş— Bir deri, bir kemik kalmış, zayıflamıştı.

“Sen benim arkam sıra yürü bakayım. Ben beyin kapısını çalarım. Beyin kapısını çaldın mıydı kapı açılır. Sen benim bu kaputun altına gireceksin, benimle beraber yürüyeceksin. Ben girer girmez kapının hemen kenarına otururum. Sen de benimle beraber çökeceksin. Ben sana yaslanırım. Gerekirse seni kaputtan dışarıya çıkartırım, gerekmezse, yani beyi çok hırslı görürsem, o anda gitmek için izin almaya çalışırım. Gideyim avradım hasta filan derim, bir şeyleri bahane yaparım. Kalkacağım zaman sen de kalkacaksın. Anaryaya çıkacak, seni göstertmemeye çalışırım,” dedi.

Böyle anlaştılar. Dedikleri gibi yaptılar ve gitti kapıyı çaldı. “Gir!” Girildi.

Serkaplan’ın birkaç gün önce gelip bey ilen bayramlaşması gerekiyordu. Kapıdan girer girmez kenara çöktü. “Yav Serkaplan, ne oldu sende bir durumsuzluk var,” dedi bey.

Dedi ki, “Efendim, benim durumumu hiç sorma,” dedi.

“Yav, ben sormayayım da kim sorsun arkadaş. Niye sormayalım?”

“Yav efendim, bugün bayram, ben hayallendim. Kan tuttu beni,” dedi.

“Neden?”

“Yav, nedeni şu ki, bizim buraya deli bir insan geldi, bu makama— Sen emir verdin, taktığını uygulayan biz olduk Kâhya Beyle. Gittik elin gurbetteki eksik hatununu getirdik, o şimdi içeride hapis! Deli olanı buradan kaçtı gitti, nereye gitti belirsiz. Bu sabah kalktım, dizlerimin dermanı çözüldü. Bu Boran aklıma düştü, bu gelin kız aklıma düştü. Efendim, ben yatıyordum senin adam kapıya varınca kalktım. Buraya zar zor geldim ve işte buraya çöktüm. Benim seninle bayramlaşmaya, bu toplumla dolaşmaya dermanın kalmadı,” dedi.

“Ulan avcı, bu sözü demesen iyiydi arkadaş,” dedi bey.

“Neden?”

“Yav, sen yine gitmişsin getirmişsin. Emir veren benim, tehdit eden benim, karşı koyarlarsa öldürün diye emir veren benim! Ah, feleği cihanda— Şimdi Boran’ı bulan olaydı bana... Ne suç işlerse işlesin, şuradaki eksik halkını teslim alaydı, ben de bu Boran’ın neden huzuruma gelmediğini, benim sözüme neden karşı geldiğini öğreneydim. Benim için Boran ölmüş ölmemiş ne fark eder, amma ölmemesi daha iyiydi. Bana gerek olan gelmediğinin sebebiyeti. Neden kaçtığına sebebiyeti.”

“Ee, peki efendim, bu Boran’ı haydi bulduk getirdik orta yere; ya geliş ölümle sonuçlanırsa?”

“Ulan şeref sözü veriyorum, Boran’ı bulana büyük de mükafat vereceğim!”

O anda ilerleyerek oturdu, kaputunun içinden Boran çıkıverdi ortaya. Serkaplan, Boran’ı tuttu, “Şuraya otur,” dedi.

Herkes buna baktı. “Yav, bu Boran değil,” dediler. “Önceki oğlan değil bu. Kim yav bu?”

Bey sordu, “Oğlum, sen Boran mısın, necisin?”

Dedi ki, “Efendim, ben Boran olduğumu da bilmiyorum, sıradan birisi miyim onu da bilmiyorum. Benim siftah buraya geldiğimde benim bir sazım vardı hatırlıyorsanız.”

“Evet! Bu saz da Küpeli’yi odaya koyduğun yerde kaldıydı; Küpeli’yle beraber nereye gitti bilmiyorum tabii.”

“Eğer o sazı bana bulabilirseniz, o saz elime gelirse kim olduğumu, nereye gittiğimi, nasıl yaşadığımı ancak anlatabilirim? Halimi görüyorsunuz,” dedi.

Hemen emir verildi. Boran belki de döner dolaşır diye Küpeli’nin yanında özel nöbetçiler tutuluyordu. Küpeli’ye genç bir kız hizmetçi versek şaşırta-bilirdi. Bu sebeple yaşlı, aklı başında, konuşmasını bilen, becerikli, dili tatlı bir karı Küpeli’nin hizmetçisiydi. Bey, ondan başka Allah’ın bir kulunu sokmuyordu o odaya. Adamın damdırası oradaydı. Gittiler damdırayı getirdiler ve bu gelen zata verdiler. Adam sazını aldı, izin istedi. “Efendim, söyleyebilir miyim?”

“Hay hay!”

Bakalım Boran derdini anlatabilecek mi? Anlatamayacak mı sazıyla sözüyle:

*Efendim, şefketli, amanın vay büyük vezir
Senin günlerinde ey gamsız gezilir
Hangi yumuşundan döndüm yüzümü
Şeytan şaşırsa yoldan azdırır*

*Hangi yumuşundan döndüm yüzümü
Şeytan şaşırsa yoldan azdırır*

“Efendim özür dilerim sizden,” dedi Kâhya Bey. “Benim ufak bir ihtiyacım doğdu, gidebilir miyim?”

“Söz bitinciye kadar kimse buradan çıkmayacak,” dedi bey.

*Karşıda görünen şol yüce dağlı
Odanda oturan ağalı beyli*

*Aşkın zincirinde kollarım bağlı
Bir ömürüm şu ana kardaşım*

*Aşkın zincirinde kollarım bağlı
Tek ümidim bugünlerde çözülür*

*Kapında ötüşür kumrular kazlar
Odanda çalınsın davullar sazlar (oy)
Ah, yine Küpeli'yi görse bu gözler
Ah çektikçe dertli bağrım yazılır*

*Bir ken o küpeliyi görse bu gözler
Ah çekiyom dertli bağrım ezilir*

*Deli Boran bey derdini bildirir
Babam yok ki benim yüzüm güldüre
Suç işledim beyim beni öldürün
Belki şu anlarda mezarlarım kazılır*

*Suç işledim beyim beni öldürün
Belki şu anlarda mezarlarım kazılır*

Boran söyledi bey ağladı. Söz bitti, “Bir ken (= kez, defa) Küpeli'yi görse bu gözler,” diyordu türküde. Emir verdi, “Küpeli derhal bu meclise gelecek.”

Arkadaş Küpeli'yi getirdiler. Küpeli şuradan dıkıldı ki, orada bulunan insan hiç Deli Boran değil! Emire memire hiç fırsat vermedi Deli Boran hemen başladı:

*(Aman) Nice gezdim gezdim şu dağların döşünü (ah, beyim döşünü)
(Amanın) Çok yedim de boranını kışını
Vahşi hayvan gibi dağlar başını
Gezdiğim aklıma düştü ağlarım*

*Vahşi hayvan gibi (de) dağlar başını (yar yar)
Gezdiğim aklıma da düştü ağlarım*

*(Amanın) Öğrenmedim (de) okumasın yazmasın
(Ah) Bilemedim (de) o dağlarda gezmesini
Küpeli'nin (de) ak göğsünün düşmesini
Çözdüğüm aklıma düştü ağlarım*

*Ah sevdiğim ak göğsünün düşmesini
Çözdüğüm aklıma (da) düştü ağlarım (oy)*

*Deli Boranım ben okuyupta yazarken
Çok korktum da o dağlarda gezerken (o)
(Amanın) Avcı benim kollarımı çözerken (aman çözerken, oy oy)
Arada kaldığım aklıma düştü ağlarım (oy)*

*Avcı benim de kollarımı çözerken
Çözdüğü aklıma düştü ağlarım*

Boran bitirdi. Ulan Boran'ım hele kısaltak sözü gerisini sohbetini sonra yaparız. İşimizi, konumuzu geliştiririz.

“Yav, sen neden kaçtın, neden gelmedin?”

“Bana burası gerek,” dedi ve ekledi, “Efendim, kapıdan kimseyi çıkar-mayacaksın, söyleyeceğim.”

“Çıkartmam,” dedi bey.

“Ben şimdi o anları yaşıyorum. Sen bana dedin ki, şimdi git yirmi dört saat sonra bu meclise gel dedin. Ben de kapıya çıktım, giderken bu arkadaş arkamdan geldi bana dedi ki, bey sana günü az verdi; ben sana üç gün izin aldım. Üç gün duracaksın dördüncü gün geleceksin dedi bu arkadaş. Ben de gerçek sandım. Bu adamın sözüne uydum. Dördüncü gün gelecektim, bana birisi de sen suç işledin, bey seni öldürttürecekt dedi. Korkumdan yanıldığımı bildim, emrine karşı geldim diye kaçtım efendim. Bu dağlarda bu vaziyete geldim,” dedi. “Keçi gibiydim, benim üzerimdeki kılı bu arkadaş kırdı. Gerisi ise— Beni çok korkutma, ben senin yaptın iyiliği suistimal ettim. Beni idam mı yaptırıyorsun, kılıca mı çektiri-yorsun, gözüme mil mi çektiriyorsun— Bari ahtin kalmasın?”

“Ne oldu Kâhya Bey, bu hakaret (iftira) mi yapıyor?”

Kâhya Bey gev güv (= kem küm) etti.

Küpeli dedi ki, “Beyim ben bir kelime konuşabilir miyim?”

“Konuş,” dedi.

“Ben bu Boran'a yüzümü açtırma demiştim. Boran da açtırmam dedi-y-di. Lakin beni getirirken şu düzlükte cirit oynamaya başladı. Benim yüzümü de rüzgâr açıydı. Benim atımın önüne kıvradı bu şahıs, yüzüme iyice baktı-y-di. Bu Boran'a kalleslik işte bu adamdan geldi. Benim yüzümden oldu.”

“Onun işi kolay. Oğlum, senin bir yerinde mutlaka yalan söylediğin noktalar var. Şu işin gerçeğin de bakalım. Sen aslen neresisin?”

Boran dedi ki, “Efendim, benim artık son saatlerim geldi. Evet, sözümün bir yerinde yalan var! Ben Manisa'dan Manisa Beyi'nin oğluyum. Üç oğlundan büyüğü Deli Boran'ım.”

“Ulan oğlum! Manisa Beyi ile Sivas Beyi'nin arasından su sızmaz.

Bana siftah geldiğinde cami çocuğuyum, işte evlatlığa alınmışım gibi böyle yalancılığa vuracağına, o zaman deseydin ya babamla aram açıldı. Babam beni sokağa attı, evine kabul etmiyor. Ben de bu kıza sevdalandım, amma babam bu kızı bana almıyor desen de, gitsek babanla konuşsak. Babanla aranızı bulsak, kızı normal istesek alsak olmuyor muydu da işi zora koşturdun? Anam yok, babam yok— İstedğim kızı vermediler filan diye yalan söyledin.”

“Efendim, bu benim cahilliğimin neticesidir. Ben büyük suçu burada işledim. Bu suçum senin sütüne vicdanına teslim.”

Bey emir verdi hamamcısına, berber takımcısına, “Bu Boran’ı hamama götüreceksiniz, tıraş edeceksiniz, elbisesini güzelleştireceksiniz. Bu Boran’a eski sıfatına gelinceye kadar bakım yapılacaktır. Eski sıfatına döndükten sonra da bu Boran’ı bana getireceksiniz.”

Emirler yerine gelmeye başlar. Boran eski gençlik sıfatını, kilosunu almaya başladı. Boran’la kendini dağdan yakalayıp getiren kişi, Serkaplan denilen kişi ilgileniyordu, zira emir ona verilmişti.

Efendim, uzatmayalım— Serkaplan, beyin huzuruna çıktı dedi ki, “Boran eski sefasını aldı. Artık çağırırsınız çağırmanız emir sizden.”

Ve çağırdılar Boran’ı geldi. Boran gerçekten delikanlı çağına girmiş, insan olmuş, önceki gibi hiç değil. Bey, emir verdi Kâhya Beye, “Derhal atlar hazırlansın. Beş yüz kişi— Ben de gideceğim. Kırk hayvan yükü çeyiz hazırlayın, çeyiz eşyası.”

Sivas Beyi beş yüz kişilik atlısını yanına alır, kırk hayvan yükü ev eşyası olarak bunları yüklettirir, damadı gelini yanına alır... Günler sonra bir gün Manisa’ya, bu beyin yakınına yaklaşır.

Atlısına bekleme emri verir. Sorar soruşturur, Manisa Beyi’nin evine varır.

“Ooo! Beyefendi, hoşgeldiniz, nasılsınız, iyi misiniz?”

“İyiym, amma bir derdim var,” dedi Sivas Beyi.

“Nedir bu?”

“Senin Boran isimli—”

“Boran lâfını etme bana!” dedi hemen Manisa Beyi.

“Yav, neden etmeyeğiz Boran lâfı?”

“Yok arkadaş. Boran evlatlık yapamadı, ben de Boran’a babalık yapamadım. Ben bey olayım da, bir beyin çocuğu aralıkta zibidi olsun gezsin, olur mu arkadaş?” dedi.

“Ben ta Sivas gibi bir yerden Boran için geldim, efendi. İş kavgaya dökme, tatlılıkla bu işi halledelim... Boran eğer bundan sonra suç işlerse ben üstleneceğim. Boran dediğin kişi bana karşı da suç işlemişti, ben affettim, sen nasıl affetmezsin?”

Sivas Beyi arayı buldu ve Boran’la gelini huzura getirtirdi. O da izâh

etti. “Durum bundan kaynaklanır. Bu gelini aldım, babasının hiç haberi olmamıştır Boran’ın Küpeli’yi böyle götürdüğünden.”

Nihayetinde orada Boran’a kırk gece kırk gündüz düğün kurarlar.

Bu Őenlikle Boran muradına erer...

Bugünkü yaşayanların da emellerine, sevdiklerine kavuŐmasını yüce Mevla’dan dileriz...

Deli Boran Hik yesi de böylece sona ermiştir.

6. GÜNDEŞLIOĞLU HİKÂYESİ

Eski çağlarda Düziçi'nin adının bir süre Gündeşliovası olarak anıldığı sanılmaktadır. Bu çağlar, beyliklerin hüküm sürdüğü çağlardı.

Bu bölgede Gündeşlioğlu isimli bir şahıs da beyliğini ilan etti. Gündeşlioğlu bekârdı. Bekârlığı nedeniyle de pek çok kızın kalbi onun için çarpardı.

Gündeşlioğlu'nun bir amcası kızı vardı. Gündeşlioğlu'na deli gibi âşık-tı. Ama kimseye diyemezdi ki, "Yahu şu Gündeşlioğlu'na söyleyin de beni istetsin. Ben Gündeşlioğlu'nu çok seviyorum."

Sonunda bunu kendisi söylemeye karar verdi. Uygun bir yerde denk geldiği zaman Gündeşlioğlu'na dedi ki, "Emmioğlu, senden büyük bir istirhamım var."

"Neymiş hatun kız?" diye sorar delikanlı da.

Dedi ki, "Ben seni deli gibi seviyorum. Ne olur beni kendine uygun görüyorsan, bana dünürcü gönder. Halk tarafından alınmış, istenmiş, verilmiş diyecek kadar bir durumumuz olsa bile kâfidir."

Gündeşlioğlu da, "Düşünelim, düşünüp bir karara varalım," demeden, "Yav, sen kendini ne kadar yüksek görüyorsun ki? Acaba sen benim beyliğime, benim odama inip kalkana, konan göçene çay kahve verecek kadar yetenekli misin acaba? Bu sözü bir daha senden duymayayım!" dedi ve kızı azarladı.

Kız baktı ki, Emmisi oğlu ağıza alınmayacak sözlerle kendisine hakaret ediyor. Kız da dedi ki, "Ulan emmioğlu, madem kendini çok büyük görüyorsun, kavak gibi uzun görüyorsun; Mevla seni nasıl layık görüyorsa öyle olasın! Ne kadar uzadıysan, o kadar kısalasın," dedi ve elini yüzüne sürdü, beddua etti. Ayrıldılar.

Günler geçip gidiyordu. Gündeşlioğlu, Bal Kız isimli bir kızı istemiş ve verdik cevabı alınmıştı. Bunların nişanlılık hayatı devam ediyordu. Emmisi kızı da hâlen bu beyden vazgeçemiyordu. "Ulan, acaba Gündeşlioğlu fikrini değiştirip, bizim emmi kızı bana teklifte bulunmuştu onu alayım diye karar değiştirir mi?" diye ümitle bekliyordu. Durumu sürekli takip etti, amma gün geldi Gündeşlioğlu'nun düğünü başladı. Kızın ümidi gelin gelene kadar devam etti. Ve gelin geldi düğün işi bitti. O akşam nikâh olacaktı.

Gündeşlioğlu'nun da, emmisi kızın da babasının da hâli vakti çok iyiydi. Babasının atlarından birinin bir seyisi vardı, onu çağırdı dedi ki, "Git bir hoca bul. Seni bizim ağanın kızı istiyor de!"

O adamcağız da tabii emir kulu, hemen gitti bir hoca buldu. Dedi ki, "Hocam, seni bizim ağanın kızı çağırıyor."

Hoca da partutuş (= telaşla, alelacele) koşup geldi.

“Buyur hatun kızım?”

“Hocam, nikâhın örfi, âdeti, geleneği nasılsa bana tarif et! Beni şu bizim seyisle hemen nikâhla.”

“Ulan kızım, her gördüğün avradı, her gördüğün kız çocuğunu, gördüğüne nikahlanılır mı? Bu ne biçim söz canım?”

“Yav, ne biçim söz değil— Doğru bir söz. Ben gönül rızası ile bu adamla evleneceğim. Bu gece bu işi bitireceğim.”

“Kızım nikâh şahitsiz olmaz. Sen güvенеbileceğin üç beş tane adam bul bakalım bana.” Bulundu adamlar ve adamlara sordu hoca, dedi ki, “Arka-daşlar, böyle böyle bir durum var... Dügün yok, istendiğini ya da verildiğini duymadım. Bu kız da beni derhal nikâh yap diyor. Ben nikâh yaparsam siz şahit olur musunuz?”

“İstiyorsa oluruz,” dediler.

“Hele bir de evlenecek olana soralım bakalım.” Damat olacak şahsa sordu hoca. O da dedi ki, “Hoca, ben asla nikâh olmam, bu kızı almıyorum ben.”

“Neden almıyorsun?”

“Yav hocam, ben bu kapıda köle gibi çalışan fakir aile çocuğunun birisiyim. Ben şimdi bu kıza olur verdim miydi, kıyamete kadar böyle boyun eğip, burada ev süpüreceğim. Belki de yarın başka biriyle evlenirsem, ayrı yuva kurarım ben. O evin reisi olabilirim. Bu nedenden dolayı ben bunların kızıyla evlenemem.”

Kız der ki, “Ulan çoban, eğer benimle evlenirsen, bu Gündeşlioğlu’na inat şart olsun ki, seni atın üstünde olsa dahi bir iş yaptırmaya, bir işe, göreve göndermeyeceğim. Elimden geleni de yapacağım. Gündeşlioğlu’na mahcup etmemek için seni Gündeşlioğlu beyinden daha rahat, daha neşeli yaşatacağım. Beğendiğin atı sana alıp bindirttireceğim.”

Öteki adamlar da, “Oğlum, bu teklif reddedilecek bir teklif değil, yan söz çıkarsa biz de şahit oluruz bu sözler veriliydi diye.”

Nitekim o nikâh da yapıldı. Aynı gece emmisi kızı da evlendi, Gündeşlioğlu da.

Gün ıdıdı. Işıyınca Gündeşlioğlu’nun emmisi kızı evlendiği kişiye dedi ki: Şu ata bineceksin, gireceksin şehre, sırtına, başına o günkü son elbise kumaşları birinci sınıf hangisi ise güzel bir takım elbise yaptıracaksın. Kafana şahane bir başlık alacaksın, ayağına bir körüklü çizme alacaksın. İşte sana para, cebin balyayla parasız kalmayacak.”

Çoban değneği yere attı, ata bindi şehre gitti ve kızın dediği işleri yaptırdı. Şahane başlığı başında, körüklü çizmesi ayağında atına bindi geldi. Kız buna baktı ki, tamam yakışmış.

“Bugünden sonra her gün böyle gezeceksin. On adım yola yayan git-

meyeceksin, her yere bu ata binip gideceksin. Amaç Gündeşlioğlu'nu imrendirmek!”

Gündeşlioğlu zaten bey; onun hayatı bildiği gibi, kızın inadı da bildiği gibi devam etmeye başladı. Gündeşlioğlu'nun evliliği bir yıl sürdü, bir yıl sonra bir oğlan çocuğu sahibi oldu. Aradan bir iki yıl daha geçti. Yine bir oğlan çocuğu sahibi oldu. Morali çok düzgün yaşamı çok iyiydi...

Bir gün akşam yattığı zaman, yatar yatmaz bir rüya gelir Gündeşlioğlu'na. Rüyasında çok yaşlı, aksakallı biri buna gelir der ki, “Gündeşlioğlu, bu emir Allah'ın emridir. Sana züğürtlük verilecek ne dersin?”

Gündeşlioğlu uyandı baktı kimse yok. “Yav, ne biçim rüya bu? Züğürtlük nedir?”

O gün sabaha kadar ne zaman gözünü yumsa o rüyayı gördü, açtı yok. Gün ışıdı. Çevresindekilere anlattı rüyasını, ama bunu hiç biri yorumlayamadı. İkinci gecede aynı rüyayla günü ısıtır, fakat artık tedirgin olmaya başladı. İkinci gecenin gündüzünde hanımına dedi ki, “Bal Kızı, iki gece oldu ben böyle böyle bir rüya görüyorum, hiç bir cevap da veremiyorum. Cevap verilsin verilmesin; yav, ben acaba ne yapsam ne desem eğer yine gelirlerse?”

Hanımı da dedi ki, “Bey, züğürtlük Allah'ın emri diyorsa, Allah'ın emrine yeryüzünde kimse karşı koyamaz. Almıyorum, satmıyorum, getirmesin ya da vermesin diyemezsin. Yalnız benim düşüncem, gençlikte ölüm zor olur, kocalıkta yokluk zor olur. Züğürtlük demek yokluk anlamında. Eğer gene gelirlerse de ki, Yarabbi bana gençliğimde ölüm verme, kocalığımda da züğürtlük verme! Züğürtlük, tekrar diyorum, fakirlik ve parasızlık anlamındaki kelimedir.”

Gene yattılar. Rüyasındaki gelen kişi gene göründü. Bu hanımının dediği kelimeyi dedi. “Yarabbim bana gençliğimde ölüm verme, kocalığımda da züğürtlük verme.” Rüya da bitti, gece de bitti.

Günler geçti. Bir daha da bu rüyayı görmedi. Ancak bugünden itibaren Gündeşlioğlu'na bir hâl olmaya başlar. Malı (= davar, sığır vb. hayvanlar) hastalanır, mallardan zayıat vermeye başladı. Hanımı hastalanır, çocuğu hasta olur, tabibe götürür, doktor varsa o çağda doktora götürür. Ölüm malından hiç öteye gitmez.

Devir mal devri, gelir olarak da kaynak olarak da mal devri. Gündeşlioğlu'nun mal işi sona erdi. Gündeşlioğlu tarlaya buğday ektiye buğdayı randıman vermez. Gündeşlioğlu ne olduysa— Elinde bulunan arazilerinden satmaya başlar ve sata sata bitirir. Evinin yeri kalır. Burayı da satmak zorunda kaldı ve beylik işi bitti.

Yalnız satılık ediyorum dediğini hep emmisinin kızı alıyor, başkasına sattırmıyordu. Bizim mirasımızdan bölüşülen deyip kendisi alıyordu. Evinin yeri de satılıkmış deyince, evin yerini de aldı emmisinin kızı. Parasını öder ödemez dedi ki, “Derhal evden çıkacaksın, ben kökünü satın aldım!”

Evden çıkar Gündeşlioğlu, mutlaka da il, ilçe, köy, meraları devlet malı olan yer vardır, buraları şahsa ait değildir. Gündeşlioğlu böyle devlete ait olan bir yere çadır kurdu.

Hiç kimsenin toplantısına gitmez, hiçbir kimsenin yanına varıp sohbet edip, dert dökemez. Dert anlatamayacak şekle gelir. Çünkü çok varlıktan en kötü yokluğa düşmüştür. Bu yüzden de çok utanıyordu.

O hanımcağızı konu komşunun ekmeğine yardım eder, herhangi bir yevmiye usulü bir tarlaya, tarla işi varsa buna gider. Ne bulabilirlerse bundan faydalanmaya başladılar.

Hanımının rezilliği Gündeşlioğlu'nu çok rahatsız etti. Arazideki, tarlalardaki ekinler yetti, biçilme çağına geldi. Ekinler elle biçiliyordu. Bir gün dedi ki hanımına, "Hanım yav, bugün de bu yevmiyeye ben gideyim. Sen de bu çocuklarıyla evde istirahatını yap. Sen benim yüzümden çok rezil oluyorsun."

O hanımcağız dedi ki, "Yok, ben bu rezillığe katlanırım. İyi gününde iyiydin de, bugünkü kötü gününde sana kötü gözüyle bakmam."

Bunu dediyse de o gün karısının gitmesine müsaade etmedi, kendisi gitmek istedi. Kendisi de, "Yav, tarlalara gideyim; yere dökülen buğday kellelerini (= başaklarını) toplar akşama kadar ne toplarsam, bunu bir haral (= büyük çuval) arasında bir sopayla çırparız. Başından çıkan taneler ne kadarsa bu da bize yirmi dört saatlik yiyecek olur belki."

Hem yürüdü hem düşündü. "Yav, kimin tarlasına gitsek de toptasak. Şimdi yabancıya gitsem, belki biri söz dokandırır. Ulan zamanında bey idin, kapına kimse varamıyordu diyebilir. Yine de ne olursa olsun, akraba iyidir. Denizin kenarından boğulana kadar bekler ve boğulsun der, amma bakar ki ölüyor belki geri tutabilir," düşüncesiyle emmi kızına sattığı toprağa, onun tarlalarından birinin ekin biçilen yerine gider.

Başlar kelle toplamaya, emmisi kızının da orakçıları, işçisi var. Ekin biçiyordu hepsi. Kız ise evden azık hazırlamış, atın terkisine heybeyi atmış, o işçilere yemek götürüyordu. Tarlaya vardı ki, kendini beğenmeyen Gündeşlioğlu kızın para verip satın aldığı tarladan utanmadan kelle topluyor. "Canım, zamanında beni beğenmiyordun, beni beğenemeyen insanın benim para verdiğim tarlada ne işi var?" diyerek atının başını oraya çevirir. Yanına varır.

"Bak hele maslak," dedi, "Bir zamanlar kavak kadar uzun boyun vardı, kimseyi beğenmiyordun. Bugün o şahsiyetinden utanmıyor musun? Bana ağır paraya sattığın tarladan kelle topluyorsun. Yanındaki kelleleri bırak, benim tarlamdan çık dışarı," dedi.

Gündeşlioğlu bakar ki emmisinin kızı. Kelleleri götür dese dahi ellerinde onları tutacak derman yok. Elleri çözüldü. Avucunun içinde olan kelleler yere düştü. Tarladan çıktı. Tarlanın takımına (= sınır) vardı, oraya oturdu. İçi yandı. Her yokluğa, rezalete katlanıyordu amma emmisi kızının bu lâfi

çok ağrına gitti. Bilhassa bu maslak kelimesi... Üzüldü. Üzülünce içinde türkü hissi olan kişi için türkü yazmak çok basit olur. Artık kelimeler kendi kendine gelir. İnsan ya çok sevdalı olup sevdalanacak türkü yazmak için— Ya da üzülecek. Bakalım Gündeşlioğlu kızm bu hakaretine karşı üzüntüsünü nasıl dile getirir:

*(İneyim) Gideyim (de) Çukurova('ya) aşağı
Toplayalım arpa buğday başağı
Beğenmezken (de) kutlu (yüzlü) kumaş döşeği
Şimdi (benim bulamadığım) yatacak yer toprak oluptur
(son iki mısra tekrar)*

*Kalkardım da yaylalığa göçerdim
(Amanın da) Karlı buzlu sularından içerdim (oy)
Doksan kiremidi yere saçardım (saçardım oy)
(Amanın da benim) Şimdi (bulamadığım) toplayacak başak oluptur
(son iki mısra tekrar)*

*Yaylalığım yaylaların iyisin
(Amanın) Otururdum gölgelerin koyusun
Beğenmezdim (de) küheylanın eyisin
Şimdi bulamadım (da benim) merkep olupdur*

*Beğenmezdim baş küheylan iyisin
Şimdi benim bulamadığım da merkep oluptur*

*Diyor Gündeşlioğlu'm eyledim fikir
Hakkın kelâmını (da) dillerim okur
Yular(ı) gümüş idi (de) dizgini çakır
Şimdi Gündeşlioğlu da maslak oluptur*

*(Bindiğim atımın) Yular(ı) gümüş idi dizgini çakır
Şimdi Gündeşlioğlu (da) maslak oluptur*

Gündeşlioğlu bu dörtlükleri söyledi. Ağzını, gözünü sildi. Bir suya vardı yüzünü yıkadı. Bal Kızı'nın çadırına vardı.

Varır varmaz Bal Kızı'na dedi ki, “Yav Bal Kızı, senden çok büyük bir istirhamım var benim.”

“Nedir istirhamın?”

“Gel seninle bu dünyadan ayrılalım.”

“Nasıl ayrılalım?”

“Çok kolay ayrılacağız,” dedi. “Sen babangile gideceksin, ben de nereye gidersem gideceğim. Artık ben bu kahrı çekemez oldum. Burada kalamayacağım. Bir yere gideyim desem; seninle çocuklarla gitsem, hiçbir yere sığmam. Artık benim işim bitti.”

“Yav Gündeşlioğlu, senin söz ne biçim söz! Köklü ayrılacağız anlamında. Acımdan ölsem hiç garanmayacağım (= şikayet etmeyeceğim). Bana neden bakamıyorsun, neden aç susuz koyuyorsun demeyeceğim. Canım burada kalamayabiliriz, tanıyan biri seni görünce sıkılabilirsin— Seni tanımayan memleketlere gidelim. Ne olur beni de götür. Mevlam büyüktür. Yaz aylarında çıkan otları yeriz, yine barınabiliriz,” derse de Gündeşlioğlu bunları kabul etmez, illa da ayrılacak.

Hanımı asla kabul etmez bu ayrılığı. Bunda anlaşılmayınca dedi ki, “Hanım, seninle biz nerede olsak katlanabiliriz de, bu çocukların akli yetmiyor. Çocuk yokluğu bilmez. Elin günün yanında yiyecek ister, acıktım der, susadım der. Bunu da bulamayınca rezil oluruz, mahcup oluruz. Yav, bari sen babanlara gitsen de bu çocuklar seninle gelse... Benim de gözüm görmediği için nereye gidersem gideyim.”

Hanımı, “O zaman ben bu çocukları burada bırakacağım. Hem de seninle buradan yola çıkarken arkamızdan ağlatmayıp, baktırmamak şartıyla... Beni götürmez misin yanında?” dedi.

“Tamam. Yalnız çocukların ağlar hâlini görmeyeceğim. Çünkü o durum gözümde hayal olur, canlandırırım içimde ve içime dert olur.”

Hanımı ağlatmamaya söz verdi. Gider kendisine en çok destek çıkıp yardımında bulunan bir komşusuna der ki, “Yav bacı, çocuklar açız diyorlar durduramıyorum. Ne olur bir seferliğine bir yemek ver, bir iki çocuğa yetecek kadar nimet ver.”

Aldı getirdi, onu pişirdi. Çocuklara sofra serdi. Önlerine yemeği koydu. Çocuklara dedi ki, “Oğlum siz bunu yeyin, biz de babanla gidelim daha başka bir şeyler alalım gelelim.”

Büyük çocuğun akli yetiyordu. “Tamam anne,” dedi. “Ben kardeşime bakarım. Hay hay, gidin siz. Yalnız gece korkabiliriz, akşam erken gelin.”

Akşama gelmeye anlaştılar. Çocuklar yemek yemede kaldı. Gündeşlioğlu ve hanımı oradan kayboldular ve yola çıktılar. Nereye gittikleri belirsizdi. Amacı kendini tanımayan uzak memleketlere gitmekti.

Bir gün bir dağın üstüne çıktığında yaşlı bir çobana rastladı. Ona sordu. “Yav emmi, şu görünen memleketin adı nedir? Burası neresidir?”

“Oğlum, o memlekete Şam derler.”

“Ha, demek ki benim bildiğim sınırın dışına çıkacağız.”

O adamın yanından ayrıldılar. Az ilerde bir yere oturdular dinlenmek için. Şam’a bakıp düşünmeye başladı. Vardık haydi— Nereye konarız, nereye göçeriz? Para yok ki ev kiralayalım diye düşünüyordu. Bir ara hanımıyla

şartlıydı. Hanımı çocuklarını kaldı diye ağlamayacaktı. Hanımı gözüne çarptı. Hanımına şöyle baktı ki ağlar sıfat yok. Ağlamıyor, amma hanımının gözünden bir şeyler akıyor. Ağlayanın gözünden su renginde bir şeyler akardı, fakat bu hanımın gözünden akanın kan olduğunu gördü. Bunu gören Gündeşlioğlu'nun içi sızladı.

“Eyyvah! Demek ki evlat acısını dışına vuramıyor, yürekten ağlıyor evlatlarını kaldı,” diye. Gündeşlioğlu gene üzüldü. Gündeşlioğlu el kulakta bakalım burada ne söyleyecek:

*(Amanın) Süre süre Şam eline getirdim
Ahiret hakkım (da) helal olsun, kuzular(ım)
Tuzumu ekmeği(mi) ben de yitirdim
Baba hakkım (da) helal olsun yavrular(ım oy)*

*Tuzumu ekmeğimi ben de yitirdim
Baba hakkım da helal olsun yavrularım (oy)*

*Yavru hasreti de yaktı içimi
Kara yaslı (da) yükledim de göçümü
Biri(si)nin de (kesip) almamışsım (siyah) saçını
Baba hakkım (da) helâl olsun kuzular
(son iki mısra tekrar)*

*(Aman) Yaz gelir de gayri açar çiçekler (yavru çiçekler)
Çaya doğru (da) oynanıyor (şimdi) köçekler (oy)
Anam deyip (de) ağlaşıyor çocuklar (oy)
Baba hakkım helâl olsun yavrular (oy)
(son iki mısra tekrar)*

*Amanın böyle miydi (de) senlen ahdım amanım (oy)
Gerilere dönmek oldu (şimdi) gümanım, (oy gümanım)
Ya bire Bal Kızı dinim imanım
Gündeşlioğlu kemiklerin sızılar (oy)
(son iki mısra tekrar)*

Türküsi biter. Gündeşlioğlu hanımına, “Dön hanım, gitmekten vazgeçtim. Geriye döneceğim,” der.

Ve dönerler.

Günler sonra geriye geldiler ki; komşular bu çocukların anası babası nerede kaldı, nereye gitti dememişler. Çocuklar kendi kendine o çadırda ağlayıp, sıknamışlar (= avunmuşlar). Lakin iyice de zayıflamışlar ve o an

uyuyorlar. Büyüğünü babası hemen omzuna aldı, küçüğünü de anası aldı. Aynen geldikleri yola devam ettiler.

Yolda yenecek otlardan toplayıp yediler. Herhangi bir insana denk geldiklerinde ekmek istediler.

Gündeşlioğlu'nun yine aklı başında değildi bu kasavetten dolayı. Yolun bir yerinde önüne bir ırmak çıkageldi arkadaş. "Allah Allah! Yav, önceki geldiğimizde böyle bir ırmağa rastlamadık. Acaba bu ırmak bize geçit verir mi, vermez mi?"

Dedi ki, "Hanım, benim kader bizi yine çok ters yerden yakaladı. Bu ırmakta ya çocukları suya sele veririz, ya da birimizi sel götürür. Yav, şöyle şurada duraklayalım da; herhangi bir çoban, bir insan, bir yolcu gelirse soralım bakalım bu ırmağın neresinden yol geçer?"

Durakladılar ırmağın kenarına.

Orada bekliyorlardı. Gündeşlioğlu baktı ki, kendilerinden birazcık yukarıda bir kalabalık çadır gözüktüyor, insanlar görünüyor orada. "Hanım yav, gitsem bu çadırın insanlarına sorsam, acaba geçek yeri orası mı?"

Gündeşlioğlu oraya gitmeye karar veredursun; o tepede görünen çadır ufak bir bezirgân çadırıymış. Kırk katırlı bir kervanın çadırı. Ufak çaplı bir bezirgândı bu. Onlar da oraya ırmak kenarı— İşte çamaşırmızı yıkar, banyomuzu yaparız düşüncesiyle istirahatata konmuşlardı.

İçlerinden birisi oradaki Gündeşlioğlu'nun çocuklarını ve hanımını gördü. O işçi, bezirgân başına dedi ki, "Yav Bezirgânım, galiba aşağıda bir aile var."

Bezirgân da, "Bizim çamaşırlarımızı yıkarsa, onlara yıkattıralım, ne kadar olsa temiz yıkar. Ne dersin?"

O da izin verdi. "Canım git söyle, yıkarlarsa üç beş kuruş ücret verelim yıkasın."

Baktı ki Gündeşlioğlu oradan bir kişi geliyor. İrmağın geçeceğini bundan öğreniriz diye düşündü.

O kişi geldi. Bu çamaşır işini söyledi. Hanımı da, "Gündeşlioğlu beyim bilir," dedi önce. Beyi de izin verdi ve o işçilerin çamaşırını Gündeşlioğlu'nun hanımının oraya getirdiler. Ücret karşılığı onları yıkamaya başladı.

"İkinci güne kurur, gelin götürün," dedi.

İkinci gün işçi geldi. Yıkanan çamaşırları aldı gitti. Bu çamaşırlar bezirgânın oraya gelince gördüler ki, bezirgânın kendi giysileri çorabından tepesindeki şapkaya kadar tertemiz yıkanmış, onca çamaşırın içinden seçilmiş ayrı ayrı paket yapılmış.

Bu bezirgânın dikkatini çekti. "Ulan, bu kadın ne kadar zeki ve becerikli bir kadın da, bu kadar işçinin çamaşırının içinden benim çamaşırmı ayırıyor." Hemen işçinin birini çağırdı dedi ki, "Git bu kadının kocasını bana getir."

İşçi gitti Gündeşlioğlu'na dedi ki, "Bizim bezirgânbaşı seni çağırıyor." Gündeşlioğlu gitti. "Buyur bezirgânbaşı?"

"Kardeşim benim işçilerim çok yorgun, paraya ihtiyacın varsa şu dağın arkasında bir köy vardır. Önceki geçtiğimde ben bu köyde bazı insanlara borca mal verdim. Sana bir liste vereyim, adamlarım istirahat etsin, sen o kişilerden benim alacaklarımı al getir."

"Olur," dedi Gündeşlioğlu. Zaten kuruş yok, paraya ihtiyacı var.

Bunun eline bir liste tutuşturdular. Gündeşlioğlu dağın arkasındaki köye gitti.

Köye vardı. Gördüğüne sorar, "Şu isimli kişiyi biliyor musun?" diye. Sorduğu kişiler dedi ki, "Kardeşim hayatta bu köyde böyle bir insan yok!"

"Ulan, sen bunu bilmiyorsun!" Başka birine sordu, o da bilmiyor. Amma üçüncü, amma beşinci kişiye sorunca biri dedi ki, "Bak hele kardeşim, sen bezirgânın adamı mısın, başka birisi misin?"

"Ben başka birisiyim."

"Pekâlâ, senin geride hanımın, çocuğun bir şeyin, bir servetin var mı?"

"İki çocuğum bir de hanımım var," dedi.

"Kardeşim, bu işin içinde bir hilekârlık var. Seni gönderen adam ya hanımına göz koymuş, ya çocuklarını kaçırıp köle olarak satmak için seni aldatmış. Buradan asla bezirgân gelip geçmez. Koca köye borca bezirgân mal verir mi? Sen hiç zaman kaybetme, derhal geri git," dedi.

Gündeşlioğlu'nun da aklına yattı bu iş. Kalleşlik olabilirdi. Gündeşlioğlu oradan koşturdu geri geldi ki, bezirgânın nereye gittiği belirsiz. Hemen çocukların olduğu yere koştu ki, çocuklar ağlaşıyor anası yok. Büyük çocuğa sordu anan nic'oldu oğlum?" dedi.

"O adamlar geldiler... Anam kaçtı, kovaladılar, tuttular, ağladı ağladı—Anamı aldılar gittiler, biz de burada kaldık!"

"Yaa?!"

Züğürtlüğün böylesi de varmış demek ki. Büyük çocuğa dedi ki, "Oğlum, sen öğrendin geçeceğin orada olduğunu. Senin aklın yetiyor, arkamdan yürüme. Sen burada dur. Ben kardeşini omzuma alayım şuradan, ırmaktan geçireyim. Bunu oraya bırakırım geri gelir seni de götürürüm."

Böylece küçüğünü omzuna aldı. Irmak geniş— Irmağın adı Koca Murat. Bu ırmağın ismi şimdi de Fırat'tır. O zaman boydan boya Koca Murat deniliyordu.

Dağlar ıssız. Kurttan korkuyor çocuğu kaptırırmı, kuştan korkuyor yırtıcı kuş olabilir diye... Hem iki üç adım atıp, hem geri çocuğa bakıyordu. Suyu ortalayınca bir de baktı ki, nereden çıktıysa bir kurt çocuğa doğru gelmeye başladı, baktı çocuğu alacak. Hem bağırdı, hem o tarafa doğru geriye, çocuktan tarafa suyun içinde koşmaya başladı.

Ayağı bir kaygal (= kaygan) taş a mı denk geldi, ne yaptıysa kökseledi

suya düştü. Suya ağzı aşı (= yüzükoyun) düşer düşmez omzundaki çocuk suya kapıldı. Çağlayan ırmak çocuğu aldı götürdü. Geri yetişeyim, bari şu çocuğu alayım derken, o çocuğu da o kurt geldi aldı ormana kaçırdı.

Gündeşlioğlu, Allah ilen başbaşa kaldı. Karşı tarafa geçti ırmağın kenarına oturdu, çocukları için söylemeye başladı:

*(Amanın) Ne buldum da ne yitirdim
Kaderimi yel götürdü
Böyle kader olmaz olsun
Yavrularım sel götürdü*

*Böyle kader olmaz olsun
Küçüğümü sel götürdü*

*Şaştım kalan kalan şaştım
Yenice yollara düştüm,
Hep ellerde dile düştüm
Beyliğimi yel götürdü*

*Ben yerimde dile düştüm
Beyliğimi dil götürdü*

*Gündeşlioğlu arttı derdim
Bu dertleri Mevla verdi
Anasını eller aldı
Büyüğünü kurt götürdü*

*Anasını eller aldı
Büyüğünü kurt götürdü*

Akşamdan sabaha, sabahtan akşama kadar türkü çağırıp üzülüp ağlasa da hiçbir şey geri gelmeyecekti. Kalktı, “Ya Allah, ya bismillah! Bu yol beni nereye kadar götürürse, oraya kadar gideyim,” dedi yola koyuldu.

Demişler ki, atasözüdür: “Kör kimdir? Kör iki gözü görmeyip, hafız olandır. O cevap veren de demiş ki, kör yer garibidir.”

Gündeşlioğlu o memleketlerin garibiydi. Bu ırmağın büküm alıp dolanıpta tekrar bu yolun ikinci bükümünde karşısına çıkacağını hiç bilmiyordu. Selâmünaleyküm— Hemen karşısına yine bir ırmak geldi. Üstelik bu ırmağın kenarında binalar var. Orada insanlar var. Burada adam olduğuna göre, yiyip içecek bir şeyler de vardır. Geçeğin yerini soracak insan da vardır. Öbür ıssız yer gibi değildir.

Beriden öte bir topluma vardı.

“Selâmünaleyküm arkadaşlar.”

“Aleykümselâm.”

Altına o çağda sandalye, tabure herhangi bir şey, ne varsa orada bulunan bir şeyler aldı, oraya ayrı vaziyette oturdu. Kahveciye dedi ki, “Arkadaşım, bana bir kahve yapar mısın?”

Kahveci dedi ki, “Canım, burası ticarethane. Kahve, çay ne istersen iste onu yapmak zorundayım.”

Kahvedekiler gelen misafire dikkatle, iyice bakıyordu. “Yav, bunun sırtına başına baksan acından ölüyor.” O tarihte kahveyi her insan içemez, kahvenin parası çayın en az dört katında bir şey. “Bu adam neyine güvenip, bir de külhânbey gibi kahve yapar mısın diyor?”

Kahveci kahvesini yaptı getirdi. Gündeşlioğlu bunu içti. Gündeşlioğlu’nun züğürtlükten, beylikten, bezirgândan, çocukların sele gidip kurt kapmasından içi yanmıştı, amma dışından gözüküyordu. Bu kahveyi içti bitirdi. Fincanı altlığının üstüne koyacaktı, lakin ne yaptıysa parmakları tutmaya kâfi gelmedi ve hepsini yere düşürdü.

Düşürünce ikisi de kırıldı arkadaş.

Kahveci bunu gördü hemen geldi. “Hemşerim içtiğinin kahvesi beş kuruş, altlığı beş kuruş, beş kuruş da fincan... Hepsi on beş kuruş ve peşin alıyoruz.”

Gündeşlioğlu’nun parası vardı. Bezirgân yevmiyeyi peşin veriydi. O zamanın beş kuruşuydu. Beş kuruş parası var. Acaba büsbüyük bir yevmiye bir fincan kahve yapmaz mı burada, bir kahve içelim demişti. Bu da nereden kaynaklanıyor? Kendi beyliği zamanında kahve tiryakisiydi. Lakin o günden züğürtlüğe düştüğü zamana kadar hiç kahve görmedi. Daha sonra da siftah, böyle kahve pişiren yere denk geldi.

Burada da işte bir fincan kahve parası cebinde olduğu için, bir fincan acı kahve içsem dedi. “Arkadaş benim beş kuruşum var!” Onu çıkardı verdi. “Ulan, kahve içmesini bilmiyorsun, elin fincan tutmasına yakışmıyor da düşürüp kırıyorsun. Bu zararı kim ödeyecek? dedi çekildi kahveci.

Kahveci, Gündeşlioğlu’na bir tokat attı. Hemen oradan birisi müdahale etti. “Neden vuruyorsun kardeşim? Fincanı herkes düşürebilir, insan hâli kaza olabilir.”

Kahveci de, “Kardeşim, her gelene böyle bir fincan kırdırırsak, bizim buradaki ticaret boşa gider, borçlu çıkarım ben. Adamın kılığı kıyafeti zaten kahve içmeye, çaya elverişli değil! Adam bir de kabadayılık yapıyor, hâlâ kahve istiyor. İçtiğinin de kıymeti yok, fincanımı kırdı!”

O müdahale eden adamın cebinde mendili varmış, çıkardı mendilini buraya serdi ve dedi ki, “Arkadaşlar, insanların dışına bakmayın, içini Allah bilir. Bu şahıs eğer temelden ağır bir misafirperverlik geçirmese, bu adam bu

kahveyi devamlı içen birisi olmasa, bu kahveyi istemezdi. Demek ki, bu kişi kahve tiryakisi. Kimbilir adamın başında ne hâl vardır. Kimbilir ne düşünüyordu da bu fincanı kırdı. İcinizden, gönlünüzden ne koparsa şu adama bir yardımda bulunalım. Şu mendile ne koyarsanız artık.”

O anda bir miktar para birikti. Adam mendili topladı dedi ki, “Arkadaşım, kusura bakma. Yardımseverler sana bir yardımda bulunmak istedi.”

“Kardeşlerim çok sağolun da, burada akşamlarsak kalacak, yatacak yer bulunur mu?”

“Oğlum, han var,” dedi biri. “Han sahibine soralım bakalım. Hancı bilir. Biz bilmiyoruz, biz de müştereyiz.”

Hancıya sordular, “Beyefendi, yatacak yerin var mı?”

“Kardeşim han ağzına kadar dolu olduğu gibi, çok kişi de dışarıda kaldı, hanım çok kalabalık.”

“Peki, bu ırmaktan geçmek istesek, bu ırmaktan nasıl geçilir?”

“İrmakta arada gemi var. Gemi ulaşım sağlıyor, akşam geçeceğini bekliyoruz biz de, hep beraber geçeceğiz.”

Gemiciye sordular bu kez. “Arkadaş, bir yolcu daha alabilir misin? Yüğü nasıl geminin?”

Gemici dedi ki, “Arkadaş siz de biliyorsunuz, geminin bir kapasitesi var. Bu kapasiteyi geçti miydi, gemi yükü taşımayabilir ve suya batar. Ben asla fazla yolcu alamam.”

Han kalabalık, gemi kalabalık, kahveci dövüyor adamı, Gündeşlioğlu için işin hiç tadı yok arkadaş. Mendildeki o parayı alamadı, utanıyordu. Onu önüne koydu o parayı toplayan kişi. Gündeşlioğlu eli kulağa koydu, gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

(Ah) ağlaya ağlaya beş para buldum, (beş para buldum)

(Amanın) param var diye (de) kahveye vardım, (oy)

(Ah) durmadı ellerim bir fincan kırdım (oy oy)

Onu da burada verdi züğürtlük

Durmadı ellerim bir fincan kırdım (oy)

Onu da burada verdi züğürtlük

Hancıya sordum da (der ki) hanlar haraba (oy)

Gemiciye sordum, (dedi) gemi galaba (= kalabalık) (oy)

Üç gün evvel gelmiş (benden önce de) koca Halep'e

Beni yol(lar)da karşılıyor züğürtlük

Üç gün önce gelmiş (benden evvel) koca Halep'e

Yol(lar)da beni karşılıyor züğürtlük

*Zengin arabasını dağdan aşırır, (aşırır oy)
Fakir arabasını düzde (yolda oy) şaşırır
Zengin yemeğini (de) baldan pişirir
Fukara da ilaç için bulamaz*

*Zengin yemeğini baldan pişirir
Fakir olan ilaç için bulamaz*

Türkü bitti. İçinden bir kişi kalktı dedi ki, “Arkadaşlar, ben akşamdan gitmiyorum. Gemici, benim yerime bu kişiyi bindireceksin. Ben burada kalacağım, sabah gidebilirim. Bu adamın başında büyük bir olay var. Allah selâmetlik versin. İlla ki gideyim diyor durmuyor, baba nereye gidiyorsa gitsin. Şu adamı al, şu gemiyle karşıya geçir.”

Gönlü var yok, o toplanan mendildeki parayı cebine koydular. Kahvecinin zararını ödediler. Adam gemiye bindi, karşıya geçti. Yoluna deli gibi devam etti.

“Yarabbi, hayırlı bir insan çıksa da beni bir eve iletse.”

Akşam karanlık yaklaşıyordu. Bakar ki, yolun kıyısında bir dere sapığında bir tek toprak ev gözüktüyor.

“Baba, şuraya sapalım bakalım,” dedi.

Oraya vardı ki, o ev sahibi de kapıyı anahtarlıyor.

Burası bir su değirmeniymiş, un değirmeni. Değirmenci artık buraya nöbetçi gelmez düşüncesiyle, akşam oldu evine gidecek.

Gündeşlioğlu selâm verdi.

“Aleykümselâm.” Baktı ki, o memleket insanına surâtı, sıfatı hiç benzemiyor. Bir yabancı insan.

“Hemşerim, nereden gelip, nereye gidiyorsun?”

Dedi ki, “Kardeşim, ben garibim işte. Bir insan bulabilsem, o da beni evine alırsa, evinde misafir olsam diye, buraya ev sanarak geldim idi. Amma maalesef değirmen damıymış,” dedi.

“Kardeşim, burası değirmen damıysa bu değirmencinin evi vardır. Buyur— Misafir, Tanrı misafiridir. Yalnız misafir umduğunu değil, bulduğunu yer. Bu şartımı kabul edeceksin.”

“Baba, ne şartı olursa olsun. Ben yeter ki açıkta kalmayayım.”

Velhasıl değirmenciyle bir eve vardılar. Bir odadan ibaret bir yer. Gündeşlioğlu içeriye girdi ki, odanın sefaleti kendinin züğürtlük günlerinden çok iyi bildiği bir sefalet. Adam değirmenden öğüttüğü unu buğday olarak değil de, öğütünce un olarak hakkını alıyordu. “Hanım,” dedi, “Unu getir, şunu yoğur bir bazlama yap da beraberce yiyelim.”

Hanımcağızı o gelen unu hamur yaptı, bazlama yaptı. Şahıs başına bir tane çıktı ya da çıkmadı. Bunu yediler.

Zaten o evde aileye yetecek kadar iyi kötü bir tek yatak vardı. Gündeşlioğlu'nun bu dikkatini çekti. Gündeşlioğlu dedi ki, "Ben sokakta kalmayayım yeter, sen, hanımınla şurada bir köşeye yat."

Ev sahibi dedi ki, "Tamam, hanım yatsın. Seninle biz sohbet ederiz."

Sabaha kadar Gündeşlioğlu'na sordu, "Kardeşim, ananı babanı da bilir miydin? Bu dünyada bu yaşa gelene kadar ne iş yaptın, ne aldın sattın. İşte, iyi gün gördün mü?" diye bu tip lâflardan lâf ettiler.

Gündeşlioğlu, hiç beylik yaptım, züğürtlüğe düştüm demedi. Bunlardan bahsetmedi. Hep fakirlikten, yokluktan, anasını babasını bilmediğinden, çobanlığından, "İşte kardeşim, bir çobanlık bulabilirsem, bir iş arıyorum," dedi.

"Kardeşim, ben de senden iyi biri değilim," dedi. "Bu değirmenden başka baba servetim bir şey yok. Babamdan kalma bu da. Babam öldü. Yıllardır değirmencilik yaparız, günlük bir adam gelir un öğütmeye. İkinci bir şahıs neden ise, rızıkım mı yok nedir, gelmiyor. O gelen kişiden de günlük bu kadar bir un hakkım var benim. Onu da günlük, hanımımınla böyle yiyoruz, idare edip gidiyoruz. Allah sağlık versin, hiç önemli değil. Yalnız, madem sen de benden kötüyümüştün, iş arıyormuşsun. Seninle gel o değirmene ortak olalım. Belki de senin rızıkından günde iki kişi gelir değirmene. Biri senin hakkın olur, biri benim hakkım olur. Ne var ki? Yarı yarıya ortağız işte."

"Ulan, kardeşim. Benim ne hakkım var senin babanın malında?"

"Babamın malında hakkın var demiyorum ki, rızık bekliyoruz. Belki senin şansın açık olur."

Anlaştılar. Sabahınan erken gittiler değirmene.

Değirmene vardılar. Bir nöbetçi geldi.

Değirmenin sahibi dedi ki, "Gündeşli, belki yarın öbür gün ben olmayabilirim. Değirmeni bugünden öğrenmeye çalışacaksın. Bak kardeşim, şuraya gel. Şu kolu geri çektin miydi, taş döner. Taşı durdurmak istersen, geri ittin miydi ileriye, durur. Yürü var da şu kolu geri çek bakayım."

Orada bir kol var.

Buğdayı koydular değirmenin taşının üstüne; acar değirmenci vardı da kolu geri çekti arkadaş.

Taş her zaman bir yöne dönüyordu. O adamın eli değdi diye bu taş ters yöne döndü. Ters yöne döndüğü zaman, buğdayı yarı öğütülmüş, yarı öğütülmemiş çıkarıyordu önünden. "Ulan, geri it bakalım. Bunun altında bir yeri mi bozuldu?"

Geri itti, taşı durdurdular. Değirmenin eski sahibi iner altına, her yerlerine bakar, hiçbir yeri bozulmamış, arkadaş.

Vardı bu sefer kendi çekti.

Kendi çektiydi, acar değirmencinin eli değdi diye bunu tövbe öbür tarafa çevirtiremedi.

Bir gelen öğütülecek unu, önce bir seferinde un halinde çıkarıyorsa, bu günden sonra aynı unu yukarıdan bir daha koyup, çevirip, bir daha koyup, üç kere, dört kere öğütülse eski un halini alıyordu.

Velhasıl, değirmenin sahibi dedi ki, “Kardeşim, bu değirmeni sana veriyorum ben. Ne yaparsan yap. Artık değirmenin düzeni de bozuldu. Senin şanstan olur diye bekliyorduk, müşteri de gelmiyor zaten!”

Gündeşlioğlu, “Etme eyleme arkadaş, bırak yakamı gideyim. Ne olur? Senin rızkına da mani olduk,” dediyse de, adam dedi ki, “Kardeşim, değirmene mukayyet ol, ben gidiyorum.” Değirmenin sahibi çekti evine gitti.

Gündeşlioğlu kaldı değirmende.

Günlük nöbetçi gelir.

Ne öğütebilirse, o taşın ters dönmesiyle. Almış olduğu unu her gün götürür eve verir. Kendisi değirmende yatar.

Burada yılları geçti Gündeşlioğlu’nun.

Bir gün gecenin yarısı kapı çalındı.

“Kim o?”

“Kardeşim, buğday getirdim, un öğüteceğim,” dedi biri.

Kapıyı açtı Gündeşlioğlu, karanlık. Bir adam gelmiş. Hayvanla (= At ile) buğday getirmiş. Bunu çıkardı değirmenin üstüne koydu. Vardı değirmenin bağlı kolu çekti. Gündeşlioğlu değirmenin un akan yerine geldi ki, değirmen ters dönmeyi tergemiş (= terk etmiş), bunda da (= bu kere de) normal düzenine akıyor. Bunu öğüttü bitirdi, yetiştirdi değirmen sahibine.

“Kardeşim, malı teslim edeyim. Mal düzeldi.”

“Ulan, varalım amma buğday yok. Nasıl biliriz?”

Geri geldiler ikisi bir. Bir nöbetçi daha geldi.

Unu değirmenin taşına koydular ki, değirmen normal düzende dönmeye başlamış, düzelmiş arkadaş.

“Kardeşim, hiç yakamı bırakmam, bugün iki kişi geldiyse bugünden sonra artık bu müşteri çoğalacak,” dedi eski değirmenci.

Ve o günden sonra değirmenin rızkı artar. Değirmeni düzene soktular. Mükemmel, uygun olarak çalışıyorlardı. Gündeşlioğlu bu gelir kaynağı başla-yınca, hemen değirmenin sahibine bir ev yaptırdı. İyi, uygun çalışıyorlardı. Onlar çalışsınlar.

Halep’te o tarihte beyliği kuş seçerdi. Seçim de oyla değil— Bir kuşa inanmışlar. Beyliğin süresi bitti miydi, eğitimli bir kuş var. Bu kuşu bırakırlar, kimin başına konarsa, onun şansına. İnanç, adet öyleydi.

Bey seçim zamanı gelmiş. Bey seçilecek. Bu kuşu koyverdiler. Kuş oralarda hiç adam beğenmedi, arkadaş. Gitti yüksek bir taşın, kayanın veya bir cismin üstüne kondu.

“Bu kuş eskiden böyle yapmıyordu. Ne oldu?”

Bu kuşu iki kere tekrar koyverirler. Üçüncü bırakmalarında bu kuş yüksek tepelerde uçu, aştı kayba gitti.

O günkü yetkili dedi ki, “Arkadaşlar, bunda bir hayır vardır. Daha ben babamdan, dedemden duymadım ki, kuş toplumu bırakıp dağa uçup gitti dediklerini... Bu kuşun soyunda hiç duyulmuş değil. Şu kuşun peşinden görevli gitsin bakalım. Bu kuş mutlaka da bir taş, kayaya bir yere konmuştur. Bu kuş mutlaka bulunacak.”

Kuşun peşinden gittiler.

Şu taşta, bu derede, bu ağaçta ararken ve bu değirmenin yanına doğru geliyorlardı.

Onlar gelsinler, geledursun arayıcılar. Biz gelelim değirmencilere...

O gün değirmenin eski sahibi Gündeşlioğlu'na bir gün önce, “Sen değirmeni öğüt de ben birazcık ev eşyası almaya gideyim şu Halep'e,” dedi.

Halep'e geldiğinde bu kuş işini duymuştu ve dellallar çağrılmış, emirler verilmişti. “Değirmenci olsun, çoban olsun. Kim olursa olsun, yaşı on sekizi yaşayanların bu meydanda bulunması şarttır. Gelmeyen kişi olursa, idamla sonuçlanır,” diye böyle bir çağrı yapılmıştı.

O günlerde Gündeşlioğlu'nun kimliği yok. Değirmenci Gündeşlioğlu'na dedi ki, “Arkadaş, bugün sen değirmeni açmayacaksın. Belki yaşı on sekizi doldurmayan biri değirmene gelebilir. Değirmeni arkadan kitle, içeride bekleyeceksin ben gelene kadar.”

Gündeşlioğlu değirmenin damının içinde kaldı, değirmenin sahibi de bey seçilmek için o topluluğa katıldı.

Kuşu arayanlar arayışa devam ettiler.

Kuşu arayanlar baktılar ki, derenin içinde bir ağaç var. Ağacın başında konmuş, dibinde bir toprak dam var. Arayıcılar oraya gelir gelmez, kuş ağacın dalından uçu, damın üstüne kondu. Damın üstünden bu kuşu aldılar, getirdiler yine meydana.

Sordu yetkililer, “Neredeymiş?”

Dediler ki, iş bu durumdan ibaret. “Biz geldiğimizde oradaki ağaçtaydı, sonra gitti bir değirmenin damına kondu.

“O değirmenin sahibi burada mı?” diye soruldu.

“Benim,” dedi değirmenin sahibi.

“Ne var onun içinde?”

Dedi ki “Efendim, o damın içinde bir garip insan var. Ben nereli olduğunu bilmiyorum. Kimliği yok, sefil biri. Ben de yanıma işçi olarak aldım, beraber çalışıyorduk. Bugün bu iş çıkınca, adama dedim ki, açığa çıkma arkadaş. İçeride kal. Ben gelene kadar dur dedim... Öyle birisi vardı, eğer duruyorsa, yani kaçmadıysa.”

“Gidin bakın bakalım. Oradaysa, alın getirin,” emri verildi.

Gündeşlioğlu’nu aldılar değirmenin damının içinden. Onu da ilettiler, onu da koydular o toplumun, insan sürüsünün içine. Kuşu tekrar koyverdiler.

Kuş vardı hemen Gündeşlioğlu’nun başına kondu.

“Yav, bu adam yabancı bir insandır. Bu bizim ülkemizi, memleketimizi satar mı, katar mı?”

Bir daha koyverdiler.

Ve üçüncü koyvermesinde aynı kişiye konunca, yetkililer dediler ki, “Ne adam olursa olsun, madem kuşa inanıyoruz, güveniyoruz. Bu adam bu memleketi batırsa da, bitirse de bu adamı Halep Beyi seçeceğiz.”

Gündeşlioğlu bu durumu öğrenince dedi ki, “Arkadaşlar, etmeyin eylemeyin. Beni memleketinize yüksek görevli tayin etmeyin. Benim bahtım çok kötüdür. Memleketinizi batırırız, bitiririz. Yapmayın!” dediyse de bunun hâline inanmadılar. Tüm sorumluluğu yüklendiler. Halep Beyinin makamını Gündeşlioğlu’na teslim ettiler.

Gündeşlioğlu’nun bu makama oturduğu mevsim ekin biçimiydi. O dönem tüm arazilerdeki alınan verilen verim oranı, bir önceki yıldakinin yüzde elli artışıyla kazanç sağladı. Malcıların mallarında, sütlerinde bir artma hissedildi. Genel bir refah yaşandı. Ahali de bu yüzden yeni beyi çok sevdi.

Halep Beyi, beyliğine devam etsin.

Bir gün Halep Beyi’nin yanına, bütün beylerin yanına gelip geçen bezirgânlar, katma değer parası diyelim, verginin adı, o tarihte de vergi öyle alınıyordu. Şimdi çarşılarda Cuma günü açılan pazar sergilerinden işgaliye parası alındığı gibi o tarihte de bir işgaliye alınıyordu. Bezirgânlar sergi açmak isterlerse, gelir yetkilisinden izin ister. Beyin veya beylerin, ne ise para oranı onlara, “Şu kadar para vereceksin!” denirdi.

Parayı yatırır sergisini öyle açarlardı.

Anlaşamazlarsa da, “Açma sergiyi, kardeşim,” derlerdi.

“İkinci gelen bezirgâna açtırırız sen devam et,” diye bazılarına da sergi açtırmıyorlardı.

Halep Beyi’nin yanına gelen geçen bezirgânlar da, “Sergi açacağım,” deyince hepsine, “Buyrun açın,” diyordu.

Günün birisinde bir bezirgân yine geldi. Halep Beyi’nden izin istedi.

Halep Beyi bu gelen bezirgânı bir yerde gördüğünü düşündü.

“Bu adam o olabilir mi acaba?” diye şüphelendi.

Bezirgân sergi açmak isteyip, “Senin buradaki geleneğin neyse, örf, adet ödüyelim,” deyince Gündeşlioğlu dedi ki, “Bezirgânbaşı, belki de bu dönem senden hiç sergi açtırma parası almayabilirim. Yalnız bu gece benim misafirim olmak şartıyla.”

Bezirgân dedi ki, “Efendim, misafir kalmak, olmak hiçbir şey değil de.

Ben evliyim. Benim hanımım var. Hanımım bu sefere başlarken dedi ki, sefere çıkıyorsun bu sefere beni de götür bakalım. Hangi memleketlerde, neler satıyorsunuz? Hangi memleketleri görüyorsunuz dedi. Onun için hanımım da benimle gelmişti. Bir sürü işçinin içinde tek başına gece karanlığında sabaha kadar kalması birazcık mantıksız olur. Ben de yalnız başıma kalamam,” dedi.

“Peki, senin hanımına içeriye girmemek şartıyla çadıra dışarıdan kendi askerimden istediğin kadar asker göndersem, nöbetçi tuttursam— İçeriye sinek dahi sokturmasam,” dedi.

Askeriyene de güvenemiyorum diyemedi bezirgânbaşı.

“Olur,” dedi o zaman.

Ve Halep Beyi emir verdi.

Saat be saat nöbetçi değişecek. Çadırın hem ön girişinde, hem arkasında çift nöbetçi bekleyeceksiniz Saat be saat değiştirileceksiniz. Bezirgânın yanında bu emri verdi.

Bezirgân da Halep Beyi’nin yanında kaldı.

Bezirgânla gelmiştten geçmiştten, alıp satmıştan bahsettiler. Bezirgân, Halep Beyi’ne “Yav, işte Murat Nehri’nin kenarında da işte böyle bir olayla karşılaştım filan,” gibi hiçbir ipucu vermedi.

Sabaha karşı oldu. Eskiden saat usulü horozların ötmesiydi. Horozun birinci ötümü, daha sabaha biraz zaman var demekti. İkinci ötmesinde, bugünkü saatle bir buçuk veya iki saat kalmış demekti. Üçüncü ötmesinde ise Sabah Namazı vakti yaklaşıyor demek oluyordu. Yola çıkacak kişiler zamanlamayı buna göre yaparlardı.

Horozun ikincisi öttü. Bezirgân izin istedi Halep Beyi’nden.

“Gidebilir miyim?”

“Hay hay, gidebilirsin,” dedi.

O yola çıksın, geledursun bakalım. Biz gelelim şimdi bezirgânın çadır durumuna.

Çadıra akşam iki nöbetçi koydular. Birini arkaya, birisini giriş tarafına. Maalesef bu nöbetçileri unuttular. Hiç bir daha değiştirmeye kimse varmadı.

Giriş taraftaki nöbetçi, arkadaşını çağırdı.

“Ulan, arkadaş bizi değiştirmeye gelmediler. Oraya tel ger, buraya gel,” dedi. “Şimdi sen oraya ben buraya ikimiz de uyuruz. Uyurken yakalanırız, cezaya çarpılırız. Bari yanıma gel de, birbirimizle lâf ederiz, uyumayız.”

Arkadaki geldi.

“Nerelisin hemşerim?”

“İşte ben filan yerliyim. Ben şuradanım.”

“Sen nerelisin?”

“Ben buradanım.”

“Kardeşim,” dedi arkadan gelen, “Ben bir çobanın oğluyum. Nereli

olduğumu bilmiyorum. Babam bizi suya düşürmüş. Suyun kenarına koymuş. Küçük kardeşimi omzuna aldı, suyu geçirip gelip beni alacaktı, suya düşürdü. O suya gitti. Beni de kurt kaçırdıydı. Kurt da götürürken, yakındaki bir koyun sürüsünün içine düştü. Çoban da köpekleri ile kurda saldırdı. Kurt beni attı, çoban beni onun elinden aldı. Çoban beni tuttu eve getirdi. Soruşturdular, araştırdılar. Babamın anamın nereye gittiği belirsiz. O çoban da beni nüfus kaydına geçirdi. Ben öyle bir çobanın oğluyum.”

“Sen?”

“Ben de,” dedi, “Değirmenci babamın anlatması şöyleydi— Oğlum, değirmenin suyu azaldı, taş dönmez oldu. Yav ne oldu diye yukarıya çıktım ki, oradaki koruma olarak koyduğum ağaçların arasına bir çocuk sıkışmış. Oradan o çocuğu aldım. Gelen nöbetçilere sorduk. Yav, su bir çocuk getirdi. Hiç çocuğu sele giden duydunuz mu? Bir türlü babamı anamı öğrenemedim diyordu. Ben de bir değirmenci çocuğuyum,” dedi.

O zaman çobanın çocuğuyum diyen, “Ulan, sen benim kardeşim olma-yasın? Benim aklım yetiyordu, suya babamın seni düşürdüğüne?”

“Yav belki de,” dedi, “Olabilir.”

Bu askerler böyle lâf ederken, içerideki hanım yıllardır uyumaz. Bu çocuk hasretinden dolayı, Gündeslioglu’ndan dolayı... Bezirgân ise, elimden gider diye, kaçırdı kaçırılı zaten hiçbir yere bırakmaz.

Askerleri çağırdı. “Gelin bakalım buraya,” dedi.

Askerler dedi ki, “Biz içeriye giremeyiz. Biz askeriz, yakalanırsak bize ağır ceza gelir.”

“Oğlum, ya gelirsiniz ya da asker başıma çöktü diye iftira ederim bak. Bağırırım şimdi, insanları toplarım buraya.”

Korkusundan ikisi de çadıra girdi.

“Ne diyordunuz? O suya düşen hanginiz,” dedi.

“Benim,” dedi birisi.

“Sen gel bakalım. Benim döş tarafıma yatacağsın. Öbürü de hanginizse, o da benim kuluç tarafıma yatacak.”

“Yav, olur mu?” dedi askerler.

“Yav, olacak, olduracak hem de!”

“Şöyle ekerim. Böyle iftira ederim. Başıma çöktü derim. Yatacağsınız. İşimadan sizi kaldıracam.”

Askerler korktular. Değirmencinin çocuğu hanımın kucağına yattı. Öteki de arka tarafına yattı.

Dedi ki, “Çocuklarım, ikiniz de benim yavru sunuz. Ben sizin ana-nızım.”

“Yav, nasıl oluyor?”

“Yav, nasıl oluyor? Büyüğün bilmesi lazım, arkama yatanın,” dedi. “Beni bezirgân kaçırdı. İşte bu bezirgân. Bugün de Mevlam nasıl olduysa

sizin ikinizi böyle denk getirdi. Aynı yere askerliğe geldiniz. Kader anasıyla yavrularını birleştirdi.”

Çocuklar yattı ve zaten uykuları gelmişti; hemen uyudular.

Bezirgân da izin aldı, yürüdü demiştik. Bezirgân gelir ki, çadırın içinde mum yanıyor. Nöbetçilerin biri hanımının önüne yatmış, biri de arkasına yatmış. Halep Beyi’ne sinir oldu adam. Geriye döndü, gitti Halep Beyi’ne, küpmüş (= küplere binmiş).

“Ulan, ne biçim beysin? Ne biçim insansınız? Böyle kalleşlik olur mu? Git gözünle gör bakalım durum nasıl. Askerime güvenmezsen, kime güvenirsin diyordun.”

Halep Beyi de bu bağırıtıya, bu tehdide çok sinirlendi.

“Yav, benim askerimin yapmaması lazım!”

Halep Beyi geldi ki, arkadaş. Gerçekten bezirgânın bağirtısı doğrudur. Bezirgân haklı söylüyor. Güvendiği askerin biri elin avradının döşüne yatmış, biri arkasına yatmış. Hiç uyandırmaz.

Emir verir.

“Derhal darağacını kurduracaksınız. Burada astıracağım bu iki askeri de.”

Hazırlıklar yapıldı.

Bittikten sonra bunları kaldırdılar. Uyandı üçü de.

Askerlerin hemen elini bağlattı. Giyimini giydirdi. O tarihte idam yapılan kişinin sarılıp mezara konan kefeni, asılırken sırtına giydiriliyordu. Kefenler hazırlanmaya başlandı.

Bezirgânın hanımım diye sahip çıktığı bayan, Halep Beyi’ne dedi ki, “Bak hele beyim. Siz bey misiniz?”

“Evet, yetkiliyim,” dedi.

“Peki, benim bildiğim idam edilen birine ahtın, isteğin var mı diye sorulurdu. Neden sormuyorsunuz?”

“Yav, belki de hiddetimden aklıma gelmiyor. Soracağım tabii.”

“Önce bana sormak gerekiyor. Bu askerler neden, niçin sana geldiler?

O da, “Namuslu evladına güvenilmez de, böylesi bezirgâna mı güvenir,“ dedi.

Temelden anlattı. Şu şekil olmuş Gündeşli beyim. İşte Gündeşlioğlu filan yerde ırmağa geldi, ırmağın kenarında bezirgân buna kalleşlik etti. Bezirgân, Gündeşlioğlu’nu bir yere saldı. Onu saldıktan sonra da beni kaçırdı. Bugüne kadar da bir yerde durdurmaz, kendiyile dolaştırırdı,” dedi.

“Fakat ne yazık ki elini üzerime uzatamıyor. Uzattığı zaman kolları geri bükülüyor,” dedi.

“Burada da şu çocuk değirmenci oğluymuş, şu da çoban oğluymuş,” dedi. Gündeşlioğlu bu büyük çocuğu kurda kaptırmış, şu küçüğünü de suya

düşürmüş. Bu gece Mevla ikisini de bana nöbetçi etti... Bunların böyle konuştuğunu duydum. Kendi çocuklarımı kucağıma alırsam, günah mı beyim?" dedi.

Gündeşlioğlu hemen sordu bezirgâna.

"Sen bu hanımı nereden aldın, arkadaş?" dedi.

Bezirgan gevgit güvgüt (= mırın kırın) etmeye başladı.

"Ha, şimdi senin işinde hile olduğu belli oldu. İşin gerçeğini öğreneyim diye hemen değirmenciyle çobanı buldurdu ve sordu.

Onlar da aynen anlattılar. Dediler ki:

"Ben kurdun ağzından aldım."

"Su getirdi, kaydımıza geçirttirdik."

Çocukların, Gündeşlioğlu'nun, o beyin oğlu olduğu ortaya çıktı. Hanımının da o olduğu anlaşıldı. Halep Beyi bezirgânı astırdı askerin yerine.

Bezirgânın akıbeti ölüm oldu. Halep Beyi yıllar sonra hanımına çocuklarına kavuştu ve çocuklarıyla beyliğine devam etti. Gündeşlioğlu'nun hayat hikâyesi de böylece sona ermiştir.

7. GÜZEL AHMET HİKÂYESİ

Beyliklerin yaşadığı zamanlarda, Doğu Anadolu'da bir bey vardı. Bu bey evliliğinin ilk yıllarında çocuğu olsun istemedi. Uzun yıllar aile evlatsız yaşadı.

Yaş yaklaştı ortaya doğru. Bir gün başvezir'ine dedi ki, "Vezir, şu hükmettiğim yeri bir gezelim bakalım. Halk kendi arasında birbirinin hakkına tecavüzde bulunuyor mu? Zengin fakiri eziyor mu, güçlü fukarayı eziyor mu?"

O zaman beylerde böyle bir usul var idi. Gezerken de üstüne bey elbisesi değil, herhangi bir harap elbise giyer ve necisin, nereden geliyorsun soruları sorulduğunda, işte mal alıp satarım, tüccarım, bezirgânım gibi cevaplar verirlerdi.

Kıyafetlerini giydiler, çevremizdeki insanlar bizi kıyafet değiştirsek bile görünce şahsiyetten tanırılar düşüncesiyle, erken saatte çıktılar yola.

Mahallenin birinden çıkıyorlardı, baktılar ki, bir evin ahalisi kalkmış, içeride ışık yamyor. İçeride de bir şamata var ki, öyle bir kakhahayla gülüyorlar ki, bitirim.

Bey dedi ki, "Vezir, bu adam bize gülüyor. Makamdayken bey idim, kıyafetine bak deniliyordu. Adam bakıyor ki, bugün ne yapmış kendini. Mutlaka bu halime gülüyor. Derhal bu geziyi iptal ediyorum," dedi. "Makama gideceğiz." Makama geldiler.

Emir verdi. "O şahsı yakalayın, derhal bana getirin."

Görevliler gitti. O evdeki kişiyi aldılar, beyin karşısına getirdiler. Beyin karşısına gelmek o devirde, idam suçlusu olmak gibiydi. Gelen kişi suçunu bilmiyor, amma çok korkuyordu.

Bey hırsla sordu: "Ulan, şu saatlerde benim neyime gülüyordun? Neyine dayanıyordun? Cevap ver bakalım. Acaba elimden kurtulabilecek misin?"

Çoban düşündü arkadaş ve dedi ki, "Efendim, ben seni hiç görmedim. Ben mal çobanıyım. Aylıklı ücretliyim, yıllık hesabımla mal güdüyorum. Ve bu mal da sizin malınız. Bizim bir çocuğumuz var. Oğlan çocuğu. İşte o saatlerde erkenden kalkarım, çorbamı içerim. Erkenden malı bırakacağız diye, o oğlan çocuğunun hareketine gülerim. Anasına veririm, anası bana verir. İşte bu hareketlere gülüyordum. Belki ona denk gelmişsinizdir. İşte o morallerle de dağlarda, malın arkasında akşamı ediyorum. Akşam da gördüğün, duyduğun gibi onlarla gülüyorum."

"Sen çoban mısın?"

"Evet, ben çobanıyım," dedi.

Emir verdi görevliye, “Bunu salmayın. Bunun evinde bunun dediği gibi durum var mı, çocuk var mı yok mu bir bakın!”

Görevliyi gönderdi, evinde bir çocuk varmış. Aldılar getirdiler.

Bu çocuğu gören bey o adamın halini, gelirini artık öğrendiğinden, “Ulan çoban, seni affettim. Çocuğunu al, kaybol buradan,” dedi. “Ulan bir çoban yıllık hesabından benim malımı güdüyor. Bir çocuğa bakmayı gözü kesiyor da, bizim gibi büsbüyük algı vergisi, parası pulu çok olan bir bey, çocuk sahibi olmaktan çekiniyor. Olacak iş mi bu? Çocuk olursa besleyemem düşüncesiyle bunca yıl baba olmamıştım, bundan sonra ben de çocuk yapacağım.”

O kadar çalıştı çocuk yapmaya arkadaş— Çocuk, Mevla verirse olur, vermezse olmaz.

Başvezir’e bir gün, “Vezir, hanımın üstüne kuma getirsek belki de kısırlık bendedir. Bunun çözümü kalmadı,” dedi. “Yiyecek içecek hazırla. Buralarda yalvarsak, bir istek sahibi gelir, bir dert olayı gelir. Bey ilen görüşeceğim der, benim Mevlaya yalvarmamı yarım bıraktırır. Uzaklaşacağız buradan, ıssız bir dağ bölgesine çıkacağım. İbadet yapacağım. Yalvaracağım Allah’a, Allah’ım n’olur bana da bir evlat ver diye. Belki verir.”

Vezir diyemedi ki, “Yav beyim, bulunduğun makamda yalvar. Burada ibadet yap.”

Emir, emirdir. Vezir bu emire uydu. Yola çıktılar erkenden. Öğlen saatine kadar gittiler. Öğlen saatinde yol bir pınara çaktı iletti bunları. Vezir’e emir verdi. “Otur, Vezir.”

Vezir atları bağladı. Beyin kahvaltısını hazırladı. “Bir kahve pişir,” dedi. Kahvaltıyı boşver.”

Vezir çalı çöp aramaya, toplamaya başladı. O arada beyde büyük bir kasavet var. Beye nereden geldiyse bir adam,” Selâmünaleyküm, beyim.”

“Ooo, Aleykümselâm, dede,” dedi. “Hoşgeldin, amma benim bey olduğumu nereden biliyorsun sen?”

“Yav, bey olduğumu bilmenin kıymeti yok da, sen Allah’ın nerede olduğunu nereden biliyorsun,” dedi. “Sen Allah’ı aramaya gidiyorsun bir de! Allah dilerse mevkiinde, makamında yalvarırsın, orada dilerse yine veriverir.”

“Allah Allah fikrimi de biliyor. Peki, ne yapmam gerekiyor?”

“Ben ne yapacağımı bilemem. Fakat içinde büyük bir hırs var. Evlat, hırsı. Bunu belki de Mevlam dilerse giderir. Benim karı bana bir elma verdi, azık olarak. Acıkırsam midemin bulantısını gidersen diye. Şunu alacaksın, evine döndüğünde kabuğunu ağırdaki küheylana vereceksin. İç kısmını da,” dedi, “Altın tarttığın senin terazin var.. Gramsız, dirhemsiz, birbirine hak geçmeden, hanımın ilen yiyeceksin. İki rekât namaz kılip, Mevla’ya yalvaracaksın. Verirse verir, vermezse vermez. Kendi bilir,” dedi. “Gerisini kendine bırak.

Şayet, evladın da olursa, ben gelmeden de adını koyma, ha! Benim haberim olur, senin evladın olup olmayacağından,” dedi, nereye gittiğini beyin görmemesi için, “Yav, bir sürü kalabalık geliyor,” dedi, “Şunlarla ben de yol alayım da, sohbetle gideriz.”

Bey, kalabalık kimmiş diye ters tarafa baktı, geri bu tarafa baktı sonra döndü ki bu yaşlı yok.

O zaman anladı ki, baltayı taş vurdurdu. “Eyvah! Ulan, keşke ben makamımda namaz kılsaydım, ibadet yapsaydım, Kur’an okutsaydım, Mevlid okutsaydım!”

Vezir’i çağırdı. “Vezir, bırak yanındaki çalıyı çırpıyı.”

Vezir geldi, sağa sola baktılar ki, öğlen saatine kadar gittik dedikleri yol, beyin her zaman evinin su ihtiyacının alındığı mahallenin içindeki pınar. Bey bu pınarı bu mahallenin içinde görünce daha da korktu ve makamına geldi.

Bu sakallının, yaşlının dediği gibi, bu elmayı soydu. İçini yediler. O günden sonra hanımı hamile kaldı. Dokuz ay küsur sonra beyin bir oğlan çocuğu oldu.

Dünyayı beye bağışlasan bu kadar sevinmezdi. O kadar sevindi. Tellallar çağırttı. “Bugün kaç çocuk doğduysa, tümünün anasının, babasının, evinin ailesinin bakımı bey tarafından karşılanacak,” dedirtti.

Herkesin çocuğunun adı, ismi konmuştu. Beye dediler ki, “Efendim, çocuğun ismini ne koydunuz?”

“Daha koymadık, koyacağız. Karar vermedik, vereceğiz.”

Bey pınarın başındaki sözü hayalliyordu. Çocuk yedi yaşına gelmiş, hücreye, yani okula gidecek seviyeye gelmiş, amma maalesef çocuğun ismi yok. Beyin çevresindeki akli erenler, bir gün beye dediler ki, “Beyim, bu çocuğu okula başlattıracaksın. İsimsiz çocuk okula başlamaz. Kayıt yapılacaktır. Yav, sen buna yine de bir isim koy.”

Bey dedi ki, “Arkadaşlar, doğru söylüyorsunuz. Çevremize davetler gönderin. Hazırlık yapın. Kurbanlar kestirelim. Kur’an, Mevlid okutturalım, bilgin kişiler ve din adamlarımız çocuğun ismini koysunlar,” dedi.

Bu emri uygulamaya başladılar.

Çocuklar da oynuyorlardı. Çevreden tabii misafirler geliyordu. Bu misafirlerin içerisinde bir kişi daha geldi, selâm verdi. Hoşgeldin dediler. Bey bu kişiye, “Nerelisin, sen nereden geliyorsun?” demedi. Çünkü Mevlid okuturuyorsun, Kur’an okuturuyorsun, gelen kişiye ne diye geldin, nereden geliyor diye sorulmaz. Adam Mevlid dinlemeye gelmiş.

Bu kişi uygun zamanda, “Beyim bir şey sorabilir miyim?” dedi.

“Hay hay, sorarsınız.”

“Yav, senin bir oğlun olmuş diyorlardı, ben bu oğlanı görmedim. Ben bu oğlanı görmeye geldim.”

Bey de espri olsun diye, “Yav, öteden beri benim çocuğum yoktu, kim diyor, kim çıkardı bu lâfı,” dedi.

“Beyim ben çocuğu biliyorum,” dedi, “Senin inkâr etmene gerek yok. Çağırayım mı çocuğu?” dedi.

“Hadi, çağır bakalım.”

“Oğlum, Güzel Ahmed'im, gel bakalım,” dedi.

Çocuk toplumdan ayrıldı, geldi kucağına oturdu. Sanırsın ki, doğduğu günden tanıyor bu kişiyi. İki yanaklarından öptü. Mevlam gücünü arttırsın, Güzel Ahmed'im. Gücünün üstüne güç olmasın,” dedi, arkasını eliyle sıvadı. Sonra da “Bununla aynı tarihte,” dedi, “Bunun elmanın kabuğunu vermişsin, bu kısrağ da at olacak bir tay doğurmuş. O tayı da bu çocuğun atı olarak büyütüyorsun. O nerede?”

“Canım, o da ahırda,” dedi.

Ahıra indi, ona baktı. Ahmed'ime uygunmuş,” dedi. Adam kayboldu.

Çocuğun ismini oradaki toplumun vurmasına gerek kalmadı, ismi oldu: Güzel Ahmed.

Güzel Ahmed okuluna devam etmeye başladı. Okula gider gelir. Ahmet artık delikanlılığın yavaş yavaş ucuna yaklaşmaya başladı. Gererdi (= olgunlaşarak renk değiştirmek) denilir bizim yöremizde; gençliği gererme safhasındaydı. Bir gün okulun kıyısında bir pınar var. Bu pınardan o mahalle su ihtiyacını alırdı. Yaşlı, kimsesi olmayan bir kadıncağızın da, omzunda bir kirmitten (= kiremitten) yapılmış bir küpü vardı, onu almıştı. Geldi su doldurdu. Ahmed de tek çocuk... Bey çocuğu, çok şımarık. Arkadaşına dedi ki, “Şu nenenin küpünü işeteyim mi?”

“Nasıl işeteceksin?” dediler yandaki arkadaşları.

“Yav, dene.”

Eline bir taş aldı, küçük. İki parmağı ilen atılan taşın ismi, bu yörede tintirik taşı. Şimdi Ahmed, “Ok sıkıyorum, arkadaşlar,” dedi ve bu tintirik taşını attı küpe doğru. Karı da küpü aldı. Yönü öteydi, arkasından deldi küpü, küp akmaya başladı. Karı küpü yere koydu ki arkadaş, küp işeyip oturuyor. Olanca bedduayı vermeye başladı. “Ben buna altı ay çalıştım. Parasına ellerin ipini eğderim. Çıkırıktan, kirmenlen... Şimdi acer aldım idi delik küpü bana vermiş küpçü,” diye. Valla küpçünün yanına gitti karı.

Vardı küpçüye dedi ki, “Hiç mi Allah'tan korkmuyorsun, şu küpüne bir bak. Aha, delik.”

Küpçü dedi ki, “Yav nene, bu küp zorla kırılmış. Yapım hatası değil,” dediyse de, karı “Benim başka param yok.” Bin bedduayı birden veriyordu.

“Karı, baba hayrına bir küp daha vereyim. Yalnız küpü birileri kırıyor, bu küpünü kırdırma bak.”

Karı sevindi ikinci küpe.

Çocuklar ikinci tenefüse çıkmış. Karı gene suyu doldurdu. Seviniyordu,

“Baba, ben de serin bir su içerim.” Bu kirit dikktatitizi çekerse, suyu geç soğutur. O tarihte bugünkü buzdolapları yok, herhangi bir soğutucu yok, teknoloji yok.

Güzel Ahmed dedi ki, “Arkadaş, demin bir yandan işettik. Bunda deneyeceğim bakalım, eğer iki taraftan işetemezsem bu iki parmağım ilen, benim gücüm eksik demektir.”

Ahmed yine bir taş aldı, bunu da hızla vurdu parmağıyla.

Taş, küpün arkasından girdi, önünden çıktı. Karının hem kafasına aktı, hem arkasına aktı su. Karı da bildi, bunu birileri kırıyor; çabucak döndü. Geri döndü ki, beyin oğlunun güle güle gül aklı gidiyor. Bildi ondan olduğunu hilenin. “Gideceğim seni babana şikâyet edeceğim. Benim evvelki küpümü de sen kırdıydın. Seni babana şöyle ettiririm, böyle ettiririm.” Karı zıbardı amma, Ahmed yetişt i karının yanına. “Nene, ben bir cahillik yaptım. Babama deme. Sana on tane küp parası vereyim.” Ahmed zengin çocuğu. Babası cebine altınlar koymuş. “Oğlum, yeter ki oku. Güzel Ahmed ol.” Ahmed’in cebinde altınlar vardı, bu altınları çıkardı, birisini ninesine verdi. “Demeyelim babama.”

Karı sevindi arkadaş. Bu altını sattı mıydı, elli tane küp yapar. Karı gitti bir altıncıya, altınını sattı geri geldi. Ahmed’i buldu. “Ahmed’im, sevincimden dua edemedim. Sana bir hayırlı duam var,” dedi, “Bu duayı edeyim, ben gideyim,” dedi.

“Nedir duan?”

“Oğlum, Yüce Mevlam seni Hırızmal Güzeli’nin darbesinden götürsün diyorum, başka bir şeycik demiyorum,” dedi.

“Hırızmal Güzeli neci anam, neraliymiş?”

“Oğlum, ben de bilmiyorum. Adını duydum. Diyorlar ki, sabahınan güneş doğduğu yerde bir bina vardır. Yerin, toprağın üzerinde. Bir tepeye çıktın mıydı, bir güneş göğün yüzünden gelir, bir güneş de yerden doğar. Bu yerdeki güneşin içinde bir kız varmış. Adı Hırızmal Güzeli. Bunun darbesinden gidesin diyorum, başka bir şeycik de demiyorum,” diyor karı.

Arkadaş, Ahmed’in kafasına kurcalama düştü. “Ulan, bu karı ne diyor? Yerdeki güneşte insan olur mu?”

Ahmed bunu en az altı ay kafasında değerlendirdi. “Yav, bu karı bana bir şeyler bilmese böyle demezdi.”

Bu lâfı babasına, anasına, çevresine, kimseye diyemez. Şöyle güzel, böyle güzel lâfı üzerine, Ahmed içinden sevdaya düşer, hayale girer ve hastalanır.

Okulu da bıraktı. Yatağa düştü. Babası gücü nispetinde Ahmed’e çok çaba göster ti. O zamanın koca karı emini (= ilacını); anlıyorum diyen, tıptan anlıyorum diyenlerden hiç kimse bu Ahmed’in şu derdi var demedi.

Fakat Ahmed’in derdi nasıl şeyse Ahmed günbegün zayıflıyor. Bey de çok üzgündü.

Ahmed bir gün anasına der ki, “Ana, moralim çok bozuk. Yav, şu babama şöyle,” dedi, “Benim için aşağıda ağırda bir at besleniyor. Arasına bu ata biniyorum, çok hoşuma gidiyor benim atım. Babam benim yaş kutlama günümün elbisesini bana giydirdin. Şu atın tergisine bir heybe altın attırsın. Bana bir takım silâh versin. Bakalım beylik bana yakışacak mı, babam ölüverirse? Ölmeden şu at ilen, tam bey görüntüsüyle, babamın hükmettiği yeri bir günde bir tur atayım.”

“Oğlum ata binecek halin var mı senin?”

“Yav, içimden böyle bir sevinç, bir his geldi. Binirim,” dedi.

Bu teklifi anası babasına akşam söyledi. Yalvardı anası, “Yav beyim, izin ver şu oğluna. Fakat uzağa gitmesin. Ahdı da kalmasın,” dedi, “Ahmed’im böyle istiyor.”

Babası da, “Ahmed’in ağzından çıkan yapılacak. Ne diyorsa uygulanacak,” dedi.

Görevliler atı hazırladı. Bir heybe altın atın tergisine atıldı. Altına hiç gerek yok amma, sükse olarak, bey çocuğu olarak zengin gözükecek güya—Atın tergisinde altın var. Sabah ilen, erkenden çıktı.

Babası tembih etti. “Oğlum, çok uzaklara gitme. At ilen şöyle bir dolaş. Öğle yemeğine geri geleceksin,” dedi.

“Olur, baba,” dedi o da.

Amma Ahmed’in içindeki düşünce karı diyordu ki, tepeye çıktın mıydı, güneş doğar göğün yüzünden, bir de yerden doğar. Yerdeki güneş, güneşin içinde kız. Böyle bir kelime dediydi.

“Baba, güneş buradan doğmadan şu dağın üstüne çıkalım bakalım, nereler gözükyor? Öyle bir şey gözükecek mi?”

Ahmed güneş yüzüne vurmadan tepenin başına çıktı ki arkadaş, gerçekten güneş daha yeni parlamış göğün yüzünden. Güneş ilen eşit gibi gözükyor, bir de yerden güneş parlıyor. Sevindi buna, yakımmış.

Atı koşturdu. Bu güneşin yanına vardı ki, arkadaş, güneş gökyüzünden vurduğu zaman bu sarayın üstü, çevresi altın sac kaplamalı imiş. Güneş ona vurduğu zaman, güneşi o yansıtıyormuş oraya doğru.

Ahmed bunu dolandı bir kere. Ufak bir şey amma, kapısı, penceresi, bacası, bir şeyi yok. Sade bir tarafında bir büyük, insan gücü yetmez bir kaya dayalı... Bir taş... Başka bir şey yok.

Güzel bir pınar var. Güzel bir çınar ağacı, gölgeli. Ahmed attan indi, zaten yorgun, bitkin. Atını oraya bağladı. Elini yüzünü yıkadı. Ahmed oraya yattı.

Bu sarayın içindeki kız, Hırızmalı Güzeli denilen kız, karı bunu daha evvel biliyormuş. Bu kızın burada esir olduğunu, karı biliyormuş. Bu Hırızmalı Güzeli, burada kırk tane devin elinde esirdi. Başka bir beyin evladıydı bu kız. Bunların elinden kızı zorla aldı bu kırk dev. Babası da tek evlat sahibiydi,

babası sactan binayı bu kız için yaptırmıştı. Bu kırk dev o sacıyla, o eviyle beraber bunu buraya taşıdılar, ıssız bir bölgeye. kırk devin kontrolünde durur bu kız. O büyük kayayı, taşı gördü Ahmed demiştik, bunu da kırk kişi ağzına dayar kapının. Açamazlar, kimsenin gücü yetip bu kayayı. Bu kız içerde hapis.

Yanına bir de hizmetçi verdiler buna. Kendiler gezdiler, dolaştılar. Vurgunculuktan, algıncılıktan, yerler içerler, akşam gelirler.

O anda erken vardıği için, o saatte bu bahsettiğimiz, dev dediğimiz şahıslar avlanmaya gitmişlerdi. Fakat çok işlek bir yer, çok insan geçen bir yer. O kız arasına ufak bir penceresi var binanın, oradan bakar gelip geçen var mı diye, bazı öldürülenlere bile şahit oluyordu.

Bunlara da vicdanı sızlıyordu kızın, “Yav, bunlar bu gelip geçen insanı neden öldürüyorlar?” diye.

“Yav yine öyle bir garip gureba mı geçiyor Allah’ım,” diye pencereyi açıverdi ki, genç bir çocuk, çok taze... Fakat çok da kibar, yakışıklı bir oğlan, Atı da kendinden güzel. Ölümünden hiç haberi yok, atını bağlamış oraya. Mendilini örtmüş yüzüne, uyuyor.

“Eyvaah! Ulan, devler şimdi gelirse bu çocuğu öldürürler.”

Hırızmalı Güzeli keman çalıyormuş. Hizmetçisine dedi ki, “Şu kemani bana getir,” dedi.

Kemani getirdi. Pencerenin yakınma oturdu. Çok yakında zaten, oğlan duyar sesi. Bakalım oğlana ne diyecek Hırızmalı Güzeli.

Uzak (yoldan) yollardan gelirsin

Uyumuşun ya (da) yaralısın

Kır atına güvenirsin

Gelir devler yerler seni

Kır atına güvenirsin

Gelir devler yerler seni

Oğlan bu sesle uyandı, arkadaş, gözünü açıverdi. Kalktı oturdu ki, tam karşısına geliyor kızın. Amma gözüne güzel gözüktü, Mevla da o kadar güzel yaratmış ki... O kadar hoşuna gitti ki kızın yüz güzelliği, “Ölsem de gam değil, artık daha da gitmem,” der ve cevap verir.

Uzak yollardan (yoldan oy) gelmişim

Uyumuşum görmemişim

Ben Mevla’ma güvenmişim

Gelsin devler görüşelim

*Ben Mevla'ma güvenmişim
Gelsin devler görüşelim*

(Kız der ki:)
*Onlar kırk tane, sen bir tane
Ağlar senin anan yana yana (oy)
Kanın akar her bir yana (oy oy)
Allah için git oradan*

*Kanın akar dört bir yana (oy)
N'olur oğlan git yanından*

(Oğlan der ki:)
*Olsun onlar vay kırk tane
Ben sığınırım Yaradan'a
Ağlasın doğuran ana
Gelsin devler güreşelim*

*Ağlasın doğuran anam
Gelsin devler güreşelim*

“Canın cehenneme, Madem inat evlatsın, gelsin devler de gör halini.”

Kız pencereyi kapattı, yerine oturdu. Güzel Ahmed de kızı gördü, buradaymış, yeri belli oldu. Kafayı geri koydu taşın üstüne. O uyusun, zaten aylardır, yıllardır ata binmemiş. O yorgunluk, zaten mecali yok, hasta, sevda hastası, dermansız. Kalkamıyordu.

O yatadursun, biz gelelim bu devlere.

Bu devlerin işi bitti. Arkadaş, içinde birisi bir harp zamanında yara almıştı bacadan, topaldı bu. O gün için başkaları, sağlam olanlar bu Topal'a buldukları bir şeylerden pay vermediler. Topal aç kaldı. Topal dedi ki kendi kendine, “Ulan, geri gitsem bu yol içine hiçbir insan yiyecek, içecek bir şey getirmedi mi? Şunlardan önce varayım da, hiç olmazsa oradan faydalanalım.”

Topal yampurt yumpurt seyirtti. Orada ufak bir tepe var, tepeden çıkıverdi ki, çınarın dibinde güzel mi güzel bir at, tazecik de bir çocuk yatıyor yanında.

Topal, tahminen gücü öyleydi, kırk arşın diyorlar, kırk arşın, bugünkü metre hesabı ilen otuz iki metre yapıyor, topal ellerini yere koydu, “Şu çocuğu ağzıma getirirsem nefesim ilen, çiğner yutarım.”

Bir hamle yaptı. Cık. Bir şey yok. “ Bir daha zorlattı, ulan, n'oluyor?”
Yok.

Üçüncü hamlede ümidi kesti. "Ulan, bu şimdi kalkar uyanırsa, şu atma da binerse, benim hakkımdan gelir."

Geri geldiği yeri tutturdu, amma bulgu (= yitik) buldu.

Bulguyu bulur bulmaz, başladı ağlamaya.

Dev başkanına döndü yönünü. Dev başkam bunda bir dert olduğunu anladı. Bakalım Topal, başkana, arkadaşlarına ne diyecek:

*Belimde kalmadı gücüm
Yeryüzünde yoktur bacım
Pınara bir çocuk gelmiş
Verin n'olur Allah için*

*Pınara bir çocuk gelmiş
Verin bana Allah için*

*Arkadaşlar seni görmezler
Yalnız karar vermezler
Senin hatırın kırmazlar
Pay edin de bölüşelim*

*Yalnız sana vermezler
Pay edin de bölüşelim*

*Emir sana Topal emir
Yüreklerin taşıdır demir
Madem böyle yalvarıyon
Bize göstermeden sümür*

*Yalnız sana vermezler
Git de onu hemen somur*

"Ulan, Topal'ım bir daha zorlatayım bakayım."

Topal bir daha gider, bir daha hamle yaptı, amma oğlan uyandı. Ulan, uyanıverdi ki, arkadaş, koca bir örnek (= emsallerinden çok daha büyük) şöyle kendine yaklaşmış. Nefesi şöyle kaba yel gibi, kendini o tarafa sürük-lüyor. Kız da diyordu, "Onlar kırk tane, sen bir tane."

"Ha, kızın dediği doğru, demek ki öncüsü bu."

Hemen fırladı, kılıcını eline aldı ve bu Topal'a doğru yürüdü. Bakar ki, geriden neleri geliyor?

"Yarabbi, sana sığındım, der Güzel Ahmet, bunlara karşı kor."

Şimdi bugün için gene diyorlar ki, dünya kadar malım olacağına, tırnak

kadar kelim olsun. Bu bizim halk arasındaki atasözlerimiz. Topallar zalim olur diyorlar. Bugün halen daha... O tarihte gene Topal, bu oğlanın güçlü olduğunu hissetti, zaten ben mağdurum dedi, kavganın ortasına hiç girmedii. Topal geride duruyordu.

Bu oğlan otuz dokuzunu da öldürdü bunların.

Topal baktı ki, işin tadı yok. Kaçmak ister. Kaçmak isteyen Topal'ı, Güzel Ahmed hemen yakaladı.

Topal yalvardı. "Ulan, beyim, dünyada olmadık yok. Gücün yerinde belli oldu, Mevla'nın sana büyük yardım ettiğii belli oldu amma, yahu ne olup ne olmamak var; atını beslerim. N'olur. Atının başını tutarım. Beni öldürme. Sevdüğün kız aşkına, Peygamber aşkına," diyor Topal, bir yalvarıyor ki.

"Ulan, bana ya kalleşlik yaparsa? Uzat kılıcını yedi kere takla atayım altından, sana kalleşlik yapmayacağıma yemin edeyim."

O devirde böyle bir inanç varmış. Uzattı kılıcını, topal bunun altından yedi kere sağa sola takla attı.

Yemin etti ki, "Sana kötülük düşünmeyeceğim."

Dedi ki, "Topal, bu binanın içinde bir kız var gördüm, amma kapı yok."

"Kapı var," dedi Topal. "İşte o koca kayayı biz kırk kişiyle devirdik."

"Ee, nasıl açacağız, peki?"

"Ben tek başıma deviririm o taşı, ölüm korkusu var çünkü."

Topal vardı, arkadaş, kayanın bir yanından ayağını öneğ e verdi (= oturup, yerden güç alarak bir şeyi zorlamak) iterken iterken taşı birazcık esnetti yerinden. Kapıdan içeriye adam girecek kadar etti. Dedi ki, "Beyim buyur. Bundan önce bu kırk kişi ilen, biz bu kızı esir tutuyorduk. Ne Allah'ın kulu, bu güne kadar içeriye sinek dahi girmemiştir. Amma kız seni misafir eder, amma etmez. Ben orasını bilemem."

Kız bu olayları adım adım takip ediyordu. Bu oğlanın bu otuz dokuz devi öldürdüğünü o pencereden görüyordu. Bu oğlanın ne kadar güçlü olduğunu, dağ kadar görüntüsü yok, normal bir insan amma, babasının o kadar askerini, atlısını, hepisini fethetti, yok etti, bitirdi, babası bu devlerin elinden bu çocuğunu alamamıştı.

Bu oğlan yalnız bunları öldürdüğüne göre, demek ki, bunda bir Allah yardımı, desteğ i var düşüncesiyle, kız deli gibi âşık oldu bu oğlana daha içeriye almadan.

Ve Güzel Ahmed'e, "İçeri buyur," dediler.

Güzel Ahmed, iki katlı binanın üst katına çıktı. Tüm duvarı ince sac-tan. Altın. Kız, "Hoşgeldin, Nereden gelip, nereye gidersin, necisin?"

Ahmed, "Ben filan yerdenim, filan ağanın, beyin çocuğuyum," diye hiç demedi.

"Yav, nereden geldiğ im geçtiğ imi ne yapacaksın sen? Yoldan geliyor-duk. Takdir böyleymiş. Bu deve denk geldim. Dev diyorsunuz. İşte birini

koydum aşığıda, ne ise? Benim paraya pula ihtiyacım yok. Atımın terkisinde bir heybe altınım var.”

Kız dedi ki, “İstek senin, emir senin. Ne gönlün isterse, ne emir verirsən, hazırım. Beni bunlardan kurtardın ya sen, gerisini Mevla biliyor, sen biliyorsun.”

Ahmed dedi ki, “Ben burada biraz daha istirahat edeceğim. Daha sonra bir yerlere gideceğiz.”

Ahmed okula gittiği çağlarda, tatil günlerinde babası kuş ilen, tazı ilen ava gider, kendisini de götürürdü. Bu avlanma çok hoşuna giderdi.

Ahmed birkaç gün istirahat edince, dedi ki, “Hırızmalı Güzeli, ben şöyle şu dağlara çıkayım. Bir temiz hava alayım, avlanma bahanesi ilen.”

Ahmed, avlanma bahanesiyle atman kıra gezmeye gitti. Geri dönüşünde binanın dibinden, “Hırızmalı,” diye çağırdı.

“Buyur, Ahmed'im.”

“Şu pencereden kafanı çıkar bakalım. Burnundaki hırızmayı ters durdur şöyle bakalım.”

“N'olacak?”

“Yav, duracak orada!”

Kız burnundaki hırızmayı ters tutar. Ahmed yerden bunun deliğine ok sıkarak. Delikten geçirir oku.

“Ulan, Ahmed, bu bir gün benim çeneme vurur, bir gün boynuma vurur beni öldürün. Ulan, başka bir şey yok mu sıkacak?”

“Ben bu kadar keskin nişancıyım.”

Kız, Ahmed'in her şeyinden memnun, amma bu oktan memnurluğu yok. Her gün geldi miydi, ok sıkıyor, arkadaş.

Ahmed, bir gün gene ava gitti. Ahmed geri geldi ki, yakında bir ırmağın akıyordu; kız bu ırmağın kenarında çamaşır yıkıyor. Ahmed'i görünce, kız bir şey sakladı. Ahmed bunu hissetti. Ahmed binaya gitmedi, oraya geldi.

“Ne sakladın?”

“Yav, bir şey saklamadım.”

“Yok. Sakladın. Mutlaka bakacağım.”

“Bakma Ahmed,” dediyse de, ufak bir çamaşır vardı yanında, bunun içine birşey koyduydı.

Kızın elinden zorla bu çamaşırı aldı. Bunun içini döktü ki, çamaşırın içinde kızın saçını taramış, tarakta kalan saçı koymuş, başka bir şey yok.

“Ahmed, saçımı elleme. Atma ırmağa, başıma iş çıkarır,” dediyse de, “Yav, saç ilen moda mı olur, saç ile kibarlık mı olur,” diyerek atıverdi ırmağa.

“Ahmed bu saç sana bir bela getirir. İleride bu saçın darbesini görürsün,” dedi.

“Ulan, ondan gelen kazık, nereme gitsin,” dedi. “Ne varmış yani bir saç öte yanı?”

Ahmed'in keyfi keyif. Dünya kendinin. Karının hediyesi çok güzel çıktı. Ahmed avına gitsin, eğlencesini yapsın, biz gelelim bu saça...

Bu ırmak boyunda, bu ırmaklar kaç tane memleketlere uğruyor. Kaç şehirlere uğruyor, kaç devlet geçiyor, denize dökülüyor. Bu ırmağın geçtiği yerde bir Kral— İşte bazı yerlerde devletlerin adamına Kral diyorlar, Han demişler, Bey demişler, Paşa demişler, çeşitli devletler isim veriyor böyle. Bir Kral, bu ırmak boyunda oturan Kral, zevk için ırmağa bir tuzak yaptırdı. Bir tarafından öbür tarafına kadar. Geceli gündüzlü bunu beklediler. Şansına bu tuzağa ne takılacak diye.

Bir gün ırmak bir insan getirmiş takılmış, bir insan cenazesi, bir gün bir mal, bir gün çöp takıldı.

Arkadaş, sabah oldu, nöbetçi tuzağa baktı ki, tuzakta çeşitli renkte bir şey takılmış. Bu tuzağı hiç ellemeydi. Kral'a haber verdi, dedi ki, "Efendim, her zaman başka başka bir şeyler oluyordu amma, bugün de tuzağa bir şey takılmış. Ben adını bilemiyorum."

Bizzat Kral kendi geldi, ırmağın kenarından baktı. "Çekin tuzağı," dedi. Çektiler.

Arkadaş, ipek değil, kumaş derler o tarihte en değerli giysiye— bu değil... Bunu bilemediler. "Makama getirin bakalım."

Kralın makamına getirdiler. Güngörmüş yaşlıları çağırdılar. Yaşlı bir karı var, o geldi.

Kimse ne olduğunu bilmiyor. Karı geldi, "Kral'ım ne diyordunuz bana, yürür halim zaten yok."

"Ana, şunun ne olduğunu kim bilirse, büyük mükâfat vereceğim."

"Onu bilmeyecek ne var, bre yavrum. Bu ırmağın gerisinde Hırızmalı Güzeli diye bir kız çocuğu var, onun saçı bu," dedi.

"Allah Allah. Kadın saçı yani."

"Tabii," dedi karı. "Benim işim var, gideceğim," dedi kalktı.

"Karıya bir avuç, dört altın verin yine de."

Karıya bahşiş verdiler.

Arkadaş bu iş kafa karıştırdı. Aradan bir gün, üç gün, beş gün ne geçtiyse, "Şu karıyı geri çağırın bakalım."

Karıya dedi ki, "Bunun çaresi ne peki? Bu nasıl bir kız? Bunun anası, babası, ecdadı nereli?"

Dedi ki, "Efendim, senin kolun benden uzun. Senin burada atın var, insanın var, yetkili beylerin var. Bir öncü olarak bir dünürücü gönderin. Bakalım oradan ne cevap çıkacak?"

"Vallahi doğru söylüyorsun."

Kral bir ekip hazırladı, kırk kişilik. Dünürücü olarak gönderdi.

Devden kimsenin haberi yok. İkincin sonu, akşamın arasında dünür-cüler eve yaklaşıyordu arkadaş. Topal baktı ki, bir sürü insan geliyor.

“Ulan, bunlar bizim beye zarar verir. Ben beye vaat ettim, sana destek olacağım diye. Şunlara bir hamle yapalım. Bunların hakkından gelebilirsem, beyin katında daha değer kazanırız. Beye fırsat vermeyelim.”

Topal şimdi bunların bir yanından başladı. Topal şunu şurada öldürür, bunu burada öldürürken, bunun gerisi gelmez. Birini öldürmedi. Öldürmediğinin ağzından dilini çekti kopardı, nereden koptuysa. Onu atına bindirdi, onu bıraktı. Gerisi gelsin.

Kral dört gözle dünürücü bekliyor.

Arkadaş, Kral baktı ki, bir kişi geliyor. İnşallah bu da haberci diye düşündü.

Bu geldi ki, arkadaş, konuşacak durumda değil, ağzı yüzü, üzeri kan olmuş. Bu sorarsan sor, dili yok konuşmıyor.

Eyvah!

“Şu karıyı geri bulun! Bu karı bu saçı bildiğine göre, bu kızı bildiğine göre, bildiği bir şey var.”

Karı geldi.

“Ulan, nene, sen bana büyük iyilik yaptın amma, büyük de kötülük yaptın.”

Karı dedi ki, “Efendim, orada kırk tane dev var diyorlardı amma, o devleri de birisi öldürmüş diyorlardı. Demek ki, bunun kıyısında, bucağında birisi ikisi kalmış. Bu adamı yaptıysa dev yaptı,” dedi.

“Peki, bunun çaresi ne? Bu dev böyle benim kırk kişimi öldürdüğüne göre, asker ilen, güç ilen gideceğiz. Burada hem kavga yaparız, hemi de kavgayla kızı alırız. Buradan kavgasız kız alınmaz.”

Karı dedi ki, “Prensipten başka çare yok. Ben zamanında nice senin gibi beylere küp uçurturdum. Bana küp uçuran karı derler. Sen daha gençsin,” dedi. “Sen bana bir çelik (= ölçek) fındık altını verirsen, ben kimi getirebilirsem, illa ki kız getiririm demiyorum sana, getirip sana teslim edeceğim.”

“Ya getirmezsən?”

“Yav getirmezsək de kafama vurdurun kılıcı, altınını da geri alın. Bu kadar basit bu iş.”

Ulan, düşündü, haklı arkadaş. “Getirmezsə karıyı öldürelim, altınımızı geri alalım. Şu karıya bin tane peşin fındık altını verelim.”

Bu fındık altını denilen, belki bugün için gençliğe tuhaf gelebilir. Bu fındık altını bugünkü çeyrek altın gramında. O zaman adı fındık altını imiş, bugün de çeyrek oldu.

Karı da arkadaş, bu altını görünce; bildiğinden İncil’den, Tevrat’tan, Zebur’dan bilgisi var karının. O tarihlerde sihirbazlık çok güçlü. Yere keçi derisini kurut at, ayet okumayla, bunu ayaklandırıp, yürüten insanlar var. Bu kadar ayette bilgin insanlar bunlar.

Karı bu ayetlerden bilir. Karının ufak bir kayık şeklinde sandal isimli bir şeysi var. Karı akşam saatinde, buna biner. Karının tılsımı nar çubuğu. Bu çubuğu okur, yere koyar.

Karı bu tılsım ayetlerini okudu. Nar çubuğunu yere vurdu, karı uçu.

Akşam karanlığında Hırızmalı'nın pencere seviyesine vardı. "Hac yolcusuyum. Hacca gidiyordum, gece kaldım. Tanrı misafiri almaz mısınız? Allah rızası için, Peygamber başı için beni içeriye alın. Dondum, üşüdüm, bittim," diyor yaşlı bir ses arkadaş.

Güzel Ahmed, baba tarafı çok soylu insanlardan. Bu ısrarlara dayanamaz, hemen kalktı. "Ahmet kapıyı açma," dedi kız, "Yeryüzünde, benim düşmanım çok, cır (= en içten yalvarma ifadesi) açma," dedi.

"Hacca gidiyormuş, sizde Hac yolcusuna yardım olmaz mı?"

Hacca gidiyormuş",

"Nereye giderse gitsin, elleme."

Ahmed, hiç dinlemedi kızı. Ahmed kapıyı açtı. Ahmed'i gördü mü, dev de müdahale etmez.

"Gel bakayım, nene, gel gel."

"Yavrum, gözüm de iyice görmüyor. Gece tavuk karası var. Berirlek (= biraz beri) gel. Şu elimden tut."

Ahmed de uzattı, karıyı içeriye götürecekt. Karı Ahmed'i çekiverdi, amma çubuğunu vurdu geri yere.

Topal bildi ağanın gittiğini arkadaş, Topal o kadar zuhur etti. Topal dedi ki, "Hatun, Ahmed gitti. Yerden gitse salmazdım, fakat bu uçu gitti," dedi.

Kayayı iyi kapat Topal kayayı işin tadı kaçtı.

Ahmed'i küp ilen karı gün ışımadan götürdü. Kral'ın kapısına indi. Kral'ı çağırıldı. "Aha, dilini koparan," dedi.

Ya, arkadaş... Ahmed'e as emiri verdiler. Ahmed'i kendire takıyorlar, kendirin altındaki sehpa alındı mıydı, kendir kopuyor Ahmet yere düşüyor. Olmadı, Ahmed'i öldüremediler.

Umudu kesti Kral. "Yav, bu da Allah'ın bir hikmeti. Nasıl oluyor da, bu kendir kopuyor? Bu adamı götürün," dedi, "Kırk arşın uzunluğundaki, ağır ceza olanları atıyorlardı buraya, kırk arşın uzun kuyuya atın."

Ahmed'i götürdüler, kırk arşın derinliğindeki kuyunun dibine indirdiler, bıraktılar. Ağzına da yine tedbir olsun diye, bir nöbetçi koydular.

Küp ilen Ahmed'i getiren karı, kapı kapı gezmeye başladı. Çünkü otuz dokuz kişi öldürülmüş, bir kişi de mağdur olmuş, kırk kişi say sen onu. Bunların kapılarına gidiyor. "Ben gittim, intikamınızı aldım. Bahşiş isterim."

Bahşişi alıyordu herkesten. Baba, büsbüyük Kralın kızı var. "Babanın hasmını öldürdüm. Bir de kızına uğruyalım."

Karı inildiyerek, "Kurban olduğum, kuzum. Sen babanın çocuğusun, beni ufak bahşiş ilen geri çevirme," diyerek merdivenden çıkmaya başladı.

Kral'm yetişkin bir kızı var. Hizmetçisi var, hizmetçisine dedi ki, "şu çamaşır yıkadığın tokacı bana getir."

O emir kulu, öteki. Topacı getirdi. Karı geldi kızın yanına, "Hele nene, şöyle otur. Ne istiyordun, ne diyordun?"

"İşte, yavrum, babanın hasmım öldürdüm. Kırk kişisini birden öldüreni getirdik, duydun adını şanını. Adı Güzel Ahmed, onu kuyuya attırdık."

"Nereden aldın o Güzel Ahmed'i, nereden buldun idi?"

"Hırızmalı Güzeli'nin devlerini öldürdük, biliyorsun," dedi.

"Kırk tane devi öldüren bir delikanlıya sen mi kaldın idi. Kalleşliğe düşürüp de kaçırıp kuyuya atıracak?"

Ulan karıya bir tokaç döşedi, arkadaş, bir tokaç döşedi.

Sonunda da tepiğinen vurunca, çardağın altına dibine attı.

Bu oğlan bu kadar Allah'ın sevdiği bir kul olmasa, babamın her astringinde kendiri (= İp, sicim) kopmazdı. Hodri meydan, her seferinde kendiri kopuyor. Kırk tane devi öldürmüş. Kızın bu oğlan dikkatini çekti, arkadaş. "Yav, bu ne biçim bir oğlandır? Kendir taşıyor. Bir beyin ordusunun gücü yetişip, kızı alamıyor. Bu oğlan bu devleri öldürüyor. Bu oğlanı görmedikten sonra ben uyuyamam."

Kızın içine böyle bir şeytan girdi.

Kız bir gün hizmetçisine dedi ki, "Bugün pazara ben evin ihtiyacını almaya gideceğim. Sen istirahatlısm."

Gitti pazara, bazı bir şeyler aldı. Bir top da kendiri aldı. Kendiri de getirdi eve. Hizmetçi tabii, "Bu kendiri ne yapacaksın?" diye soramaz, hizmetçi o.

Kendiri de bir köşeye koydu. Yediler, içtiler. İyice bir vakit geçti. Hizmetçi odasına yatmaya gitti. Kendisi de kendiri aldı, kuyuya gitti.

Kuyunun yanına vardı ki, nöbetçi orada. Nöbetçiye dedi kine, "Sen bırak burayı."

"Git evine," dedi kız.

"Kim saldı, kim emir verdi diye babamın haberi olur da sorarsa, kızın gönderdi beni oradan de."

Ha babasının emri, ha kızının emri, hiç fark etmez. Nöbetçi terk etti orayı.

Kız kendiri, dölgesinden açtı. Uzattı arkasını şora öte, kendirin ucunu tuttu.

Bakalım kuyu karanlık, kendiri atsan bile, dibindeki şahıs kendiri ya tutar, ya bağlar, ya bağlamaz. Mutlaka da ağızdan birisi, "Bağla," diyecek.

"Ben buna bir bağla diyeyim. şunu çekeyim. Görecek şekile getireyim bakalım. Nasıl biri? Güçlü mü, güzel mi acaba? Güzel Ahmed deniliyor amma ismi kadar güzel mi?"

Ve kız, Ahmed'e ne dedi:

*Benim halim, halim böyle
İster gül de, ister ağla
Kendiri beline bağla (oy)
Kurtarayım oğlan seni*

*Kendiri beline bağla (oy)
Kurtarayım oğlan seni*

Ulan, Ahmed dinledi arkadaş. Bir hanım sesi. Ahmed karanlıkta elleri-
ni sağa sola salmaya başladı, acaba kendirin ucu geliyor mu, velhasıl eline bir
kendir değdi. Bunu sağlamca sıkıca beline bağladı ve kız çekti yukarıya.

Kuyunun ağzına yaklaştı ki, arkadaş, bir insanı Allah güzel yaratırşa,
ancak bu kadar yaratır. “Ulan, bunu şimdi buraya çıkarırsak, bu beni kuyunun
içine atar. Gücü bana yeter, kendi kaçar.”

Ahmed’i çekmez yukarıya. Şöyle bir iki metre kalınca, görüyor kendi-
ni. Kendiri orada bir yere berkitti.

“Şunu dinime teklif edeyim, eğer dinime dönecek olursa, benimle
evlenecek olursa, çıkarırım. Yok, ben dinine dönmem derse, atarım kuyuya,
çürüsün ölsün varsın,” dedi.

Kız, bakalım Ahmed’e sorsun.

*Kuyunun dibine inersen
İçeriden ciğerin yanarsa oy
Benim dinime dönersen
Kurtarırım bur’dan seni*

*Benim dinime dönersen
Kurtarırım oğlan seni*

(Ahmed der ki:)
*Kuyunun dibine inmem
Senin de sözüne kanmam (oy)
Ölürüm de din(im)den dönmem
At kuyuya ölem bur’da (oy oy)*

*Hak dinimden asla dönmem
At kuyuya (oy) ölem bur’da*

(Kız der ki:)
*Kazanlarda eritirler
Kuyularda (oy) çürütürler*

*Pay ederler (aslana) yedirirler
Kurtarayım bur'dan seni*

*Aslanlara yedirirler
Öldürürler seni bur'da*

(Ahmed der ki:)
*Dünya bur'da (oy oy) kalır amma
Elbet herkes (insanlar) ölür amma
Müslüman'dan gâvur m'olur (oy oy)
Gâvur Müslüm(an) olur amma (oy)*

*Müslüman'dan gâvur m'olur (oy oy)
Gâvur(dan) Müslüm(an) olur amma*

“Ulan, bunlar dinine ne kadar sadık ki, ölmeyi istiyorlar, kazanda kaynayıp kavrulmayı istiyorlar da, dininden dönmek istemiyor. Ulan, ben bunun dinine dönersem ne var ki?”

Çekti çıkardı kuyunun üstüne.

“Ahmed'im sizin dininize dönmek için ne yapılması gerekiyor? Ne denilmesi gerekiyor? Ben bunu bilmiyorum.”

“Basit,” dedi. “Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resuluhu. Temelimiz bu,” dedi. “Böyle diyeceksin, olacaksan. Zorlama yok,” dedi. “Asla bu candan vazgeçerim, ben sizin dininize dönmem. Ama sen benim dinime dönersen, sana söz veriyorum, beni de bu sınır ötesine buradan kurtarırsan bu gecenin karanlığında, Hırızmalı Güzeli ile önce evlenmem, önce seninle düğün yaptırır, seninle evlenirim. Hırızmalı'dan vazgeçer sanma, ikinci hanımım da Hırızmalı Güzeli olur. Bu şartları da koyuyorum bak ortaya.”

“Kabul,” dedi. “Yürü bakalım.”

Babasının saraylarına birazcık yaklaştı. “Sen burada bekle, Ahmed bak. Yaya gitmeyle biz sınırı geçmek, bizi yakalarlar.”

Babasının at ahırına gitti, özel bakıcılar var orada. Geç saatte, gece, bakıcı uyumuş, nöbetçi.

“Kalk bakalım.”

Kalktı.

“Buyur Hatun.”

“Babamın atını çek,” dedi.

“Baban bilir, babanı çağıralım!”

“Yok.”

Hemen eğrini üzerine koydu, babasının atını binek taşına çekti.

“Buyur!”

“Bundan başka babamın yedekte atı var mı?” dedi. Bu ölebilir, takla atabilir, ayağı kırılabilir, mutlaka yedekte beyler at taşır. “Onu da getir.”

Onu da getirdi arkadaş.

Kendi babasının atma bindi, ötekini terkiye bağladı. “Nereye gidiyosun? Ne yapıyorsun?” diye yine diyemedi görevli.

Güzel Ahmed’i buldu. “Ahmed’im, babamın atıdır bu, bin!”

Ahmed babasının atına, kendi yedek ata bindi, amma sınırı elhamdülillah geçtiler. Hava ısıdı, ıştır ışımaz bu at görevlisi, hemen Kral’a gitti. Hadi at isterse.

Kral’a dedi ki, “Efendim, gece bir yarısında kızın at istedi. Acaba siz mi emir verdiniz?”

“Eyvah!” dedi Kral. “Kuyuya bakın bakalım.”

Kuyuya gittiler ki, arkadaş. Kuyuda bekçi de yok. “Bunun bekçisini bulun.” Buldular. Bekçi dedi ki, “Kızın bana dedi ki, babanın emri, bırak kuyunun ağzını.”

Kral bildi ki, kız kendine kalleşlik yaptı. Kuyudaki insanı çıkardı, kendiri atmışlar oraya.

Gelişi geceye denk geldi. Topal dinledi ki, insan geliyor. Topal bir hamle yaptı ki, buraya insan getirmem diye, arkadaş. Topal takat getiremiyor. Amma ümidi kestiler, Güzel Ahmed asılmış dediler, ölmüş dediler. Aradan böyle bezirgânlar, gelip geçenlerden lâf öyle geliyordu. Haberciler öyle haberleşiyordu.

“Ulan, bu benim Güzel Ahmed geliyor. Hatun bir gelen misafir var, amma gücüm kâfi gelmiyor. Tedbirini al, Ağa geliyor mutlaka,” dedi Topal.

“Bırak Allah aşkına şakayı,” dedi Güzel Ahmed yetiştii.

Baktı ki, Güzel Ahmed gelmiş.

Dünya Topal’m, dünya Hırızmalı’nın oldu.

Arkadaş, yenge yengeyi hiç sevmez. Misafir de birisini sevmez. Böyle bir şey derler. Kızın birini getirdi Güzel Ahmed.

“Ee, Ahmed’im düşüncen ne?”

“Düşüncem, çalışmaya gerek yok. Aylığa gerek yok, çünkü bizim heybemizdeki altın bize ömür boyu yeter. Ben ava giderim, avdan gelirim.”

Ahmed ava gider, avdan gelir. Her gelişinde çevirir Hırızmalı’da ok dener.

Ahmed bir gün dedi ki Topal’a, “Topal, bir espri olsun, yav,” dedi, “Sen şöyle güçlüyüm, böyle güçlüyüm. Bu taş deviriyorsun, atıyorsun, bu bina bu taşın ağırlığında yok. Bu binayı sırtına yüklensen, babamın şehrine getiremez misin?”

O da dedi ki, “Gece giderken uyku mu gelir, kırk okka sakız alırsan. O sakızı çiğneyerek belki götürürüz,” dedi.

Allah Allah. Topal'ın hakkı kalmasın.

Hırızmalı dedi ki, "Topal'ın hakkı kalmasın. Nereden götüreceksin yav?"

Yav, kırk okka sakızı Topal'a hediye verdi adam.

Canım Topal ne kadar güçlü olsa— Allahuteala tarafından bir mucize olursa bilmem. Yoksa Topal içinde at var, üç dört tane insan var, bunun ne kadar da yufka olsa bir ağırlığı vardır. Hiç götüreceği, getireceğine ümidi yok idi Ahmed'in.

Arkadaş, Ahmed ışıdı, uyandı ki, "Ulan, bu binadan gözükken yer değil, başka bir yerler gözüküyor?"

Hemen binadan indi, sağa sola baktı ki, babasının memleketi. Her zamanki kendinin okula gittiği, oynadığı yerler.

"Hey Yarabbi, ya Resullallah. Bu Topal'ın işi değil. Topal buna bahane Allah'ım. Bu binayı sen götürttündün, getirttirdin. Binayla, beraber, atı ilen, Topal'la beraber orada."

Sevindi Güzel Ahmed, dedi ki Topal'a, "Kızlara mukayyet ol bak. Ben babamın yanına gideyim geleyim."

Güzel Ahmed atma bindi, sürdü babasının sarayının dibine vardı. Atını çekti bağladı. Dış görevlilere dedi ki, "Babama söyle. Gelebilir miyim?"

Ahmed kaybolmuş, Ahmed için dere tepe taş oyukları konmadı, arandı amma öyle birisi bulunamadıydı.

"Güzel Ahmed geldi, oğlum geldi," dedi kapıdaki görevli. Ahmed lâfını duyar duymaz babası sevincinden baygınlık geçirdi.

O tarihin gereken gülyağı ve saire ne kullanıldıysa, beyi ayıltılar. "Oğlum, hoşgeldin." Arkadaş, bey dünyalar kadar memnun. Sevindi. "Ahmed'im neredeydin sen, neden bulamadık? Sen nereye gittin?"

"Yav, baba," dedi. "Hırızmalı Güzeli diye bir kız..."

"Ee" dedi Koca.

"Yav, işte ona denk geldik. Orada da dev varmış. Şöyle oldu, böyle oldu."

Başından geçen olayları anlattı babasına.

"Ulan, oğlum ben yıllarca o kız için nice ordular batırdım. O kızı almak için, alacaktım. Sen nasıl oldu da o kadar dev öldürdün de benden o kızı aldın?"

"Baba, demek ki, Mevla'nın takdiriymiş."

"Oğlum, tamam. Düğününü yaparız. Yalnız bizim devrimizde satranç oyunu çok meşhur," dedi, "Sen yıllar oldu satrançtan uzaklaşmışsın. Şu satranç oyununu getirin bakalım. Ahmet'i bir deneyelim, eski bilgisini unutmuş mu, unutmamış mı?"

Satranç tahtasını getirdiler.

Ahmed'e dedi ki, "Bak oğlum, yav, karşımdaki babam. Ayıp olur demeyeceksin. Eşinden geleni oynayacaksın, ütölmeceksin ki, ben gurur duyarım eğer ütölmezsen."

Böyle olurmuş, o devirde; bu gerçekmiş. Satranç beyler arasında oynarlar. Bindiği atından atına. At çok önemli, atı vermek ailesini (= karı, hanım, eş) vermek gibi oluyor oyunda. Bu kadar meraklılar oyuna...

Ahmed ilen başladılar. Ahmed birinci elde üttü (= yendi)beyi.

Baktı ki, Bey, az zorsundu. İkinci de yine üttü babasını.

“Oğlum,” dedi, “Orta yerde bir öç, bahşış olmazsa, bu oyunu oynayamayacağız. Ne koyalım ortaya şimdi, bu oyunu kim bitirirse, o mükâfatı alsın?”

“Yav, baba,” dedi, “Mükâfata ne gerek var? Oğul baba arasında.”

“Hayır,” dedi.

“Gel, kolunu bağlayıp çözmeye.

“Olur, baba,” dedi o da. Amaç babasının hatırı kalmasın.

Devam ettiler.

Üçüncü de, “Ulan, babam yensin. Nasıl olsa ikisini ben üttüğüme göre, babam tek üttüğüne göre, prensib üçtü zaten. Babam bir de beni ütse bile bir şey değişmez.”

Bunu da babası üttü.

Bağlayın Ahmed’in kolunu bakalım. Ahmed’in kolunu bağladılar. “Ahmed çek oğlum!”

Ahmed çekti. Kırdı.

“Allah Allah. Kalenin zincirini getirin,” dedi.

Kale kapısının zincirini getirdiler. “Bağla dirsekten.”

Bağladılar.

“Çek oğlum.”

Çekti, kopardı.

“Yav, oğlum,” dedi, “Yav, bu zinciri yüzlerce insan koparamıyor. Senin bu kolunun gücü ne? Bunu bilebiliyon mu?”

“Yav, baba. Bunu sen de biliyorsun. Bu benim silâh olarak kullandığım yayımdaki kiriş,” dedi. “Bunu benim adımı koyan insan, benim belimi sıvayıp, oğlum sana Mevlam destek çıksın. Kolunun gücünü de yay okunun kirişinden başka bir şey yenmesin dedi. Mutlaka da bu kiriştir,” dedi, “Ben denemedim bunu.”

“Yav, kötü kiriş barsaktan yapılmış. Keçi derisinden bu kiriş. Koca zincir kırıldı da, bu kötü şey mi dayanır. Getirin bakalım.”

Getirdiler. Bağladılar arkaya. “Çek bakalım.”

Ahmed çekti, koparmıyor. “Çek oğlum.”

Çekti. Koparmıyor.

“Çek oğlum.”

“Baba,” dedi, “Yav ete oturdu, kopmuyor.”

Kanamaya başladı. “Bildi koparamayacağını.”

Bu Ahmed'in etkisiz hâle geldiğini gören baba hırslandı, küplere bindi.

"Cellatları çağırın bana," dedi. "Nasıl olur da benim yıllardır müdahale ettiğim, Hırızmalı'yı babasıyla oğlu paylaşır alır? Benim hakkım olan kızı, git de ben alıyorum baba, de!.."

Babası buna kızdığından dolayı cellata emir verir. "Gözümün önünde gözlerini mile çekin bakalım."

Ahmed'in iki gözünü de mille oyarlar çıkartırlar.

Gözlerini atın ceketinin cebine. Götürün Kızılıbük'e— Irmağın kenarında bir çevrengeç (= girdap) var. Bir kaya dibi. Önünden ırmak geçer. Bu bük-lük, aşırı dikenlik bir yer burası. Buraya hayatta insan varamaz. Kuş uçar varırsa, bilmem. Buranın adı Kızılıbük. Oraya atılmasını emir verdi.

Ahmed'in eli bağlı, elinden çekiyorlardı, Kızılıbük'e götürecekler. Anasının haberi oldu. "Yav, oğlun gelmiş," dediler kaç saatten sonra birisi.

"Nerede?"

"Babasının yanındaymış."

Eve gelmesine tahammül edemedi. Dünya gözüyle gerçekten oğlum mu ola diye, anası da babasının makamına geliyordu, oğlunu görmeye. Yolda karşılaştılar arkadaş. Baktı ki, oğlu amma babası gözlerini oydurmuş. Bunu gören ana orta yerde bir figan tutturdu. "Ah, Ahmed'im ne yaptın da baban sana bunu yaptı?"

Görevlilere yalvardı, "Yavrum, üç dakika şunu götürmen." Yola durdu-lar ve anası söyler:

N'olmuş Ahmed'ime, n'olmuş

Gözleri kanınan dolmuş

Baba diye geldin amma (oy)

Yavrum sana düşmanımış

Baba diye geldin amma

Yavrum sana düşmanımış

Hele gedin kızlar gelsin

Ahmed'im halin görsün

Seni böyle eden baban

(Yüce) Allah'tan belasın bulsun

Seni böyle eden baban (oy oy)

(Yüce) Mevla'dan belasın bulsun

Yeter gayri böyle yeter

Gören var mı daha beter

*Beterin beteri var derler
Dert mi olur bundan beteri*

*Beterin beteri var(dır) derler
Dert mi olur bundan beteri*

Görevliler dedi, “Şimdi ağamın haberi olur. Yeter çalıp söylediğin.”

Güzel Ahmed’i sürdüler götürdüler. Beyin tarifi üzerine kayanın başından dibine bükün içine atarlar.

“N’ettiniz?”

“Attık,” dediler.

Hemen üst yetkiliye emir verdi. “Gidin, filan yerdeki binada iki kız var. Alın bana getirin.”

Adamlar da serserbest değen dolaşan olmaz diyerek kız getirmeye gidiyordu. Topal’dan hiç haberleri yok. Topal ile baş mı edilir arkadaş.

Kimi kaçtı, kimi gitti. Geri geldiler dediler ki, “Efendim, orada bir Allah’ın öreneği bir şey var. Gidenimizin yarısını öldürdü, biz de zor kurtulduk.”

“Eyvah!”

Bey devlerin darbesini eskiden bilir, geriden bakıyordu. “Demek ki, bundan parça kalmış burada.”

Seferberlik ilân etti. Mutlaka da alınacak, öldürülecek. Ne kadar da darbe yaparlarsa, Topal bu kızları vermez arkadaş. Tüm kızların içerideki isteğini, gider Topal pazardan çarşıdan alır getirir. Hırızmalı, Güzel Ahmed’in parasından verir Topal’a parayı. Alacağı, gıda maddesini o getirir. İçeriye Allah’ın kulunu sokmaz.

Günler böyle geçerken biz gelelim Güzel Ahmed’e...

Güzel Ahmed’in avlanmaya, eğitmeye başladığı bir tazısı vardı, köpek. Bu Ahmed’in gözlerinin oyulup, bu insanları götürdüğünde peşi sıra gitti. Kayadan atıldığını gördüydü.

Köpek, kendini verilen ekmeği hiç yemez. Günlük götürür, karşıdan ırmağı atlar, yüzer geçer, getirir Güzel Ahmed’e verir. Güzel Ahmed’in gıdası köpeği ne getirdiyse o.

Ölmüyor ki, öle arkadaş. Ölmek istiyor, Mevla’ya yalvarır, “Allah’ım al emanetini!”

Mevla emir vermedikten sonra, bir insana, ben öleyim demekle, ben öleyimle iş bitmez.

Ahmed burada yıllarca kaldı.

Ahmed bir gün düşünüp duruyordu, arkadaş. O bükün içinden bir yılan sızıltısı gelmeye başladı. Hiç de korkmuyordu bugüne kadar. Bu yılanın sızıltısını duyunca korktu. “Allah’ım bu yılan beni sokacak.”

Ha bu taraftan geliyor, nereye kaçabilir kör. "Ağaca çıkamam, kayaya çıkamam, bir yeri bilemem. Körsün."

Ahmed, bu yılanın sızılısını duyunca elini kulağa koydu. El kulakta yılanı ne der:

*Hele bakın yılan geli(veri)r
Gözü var da (oy) beni görür
Böyle intizar (= perişan) olmadan (oy)
Emanetin(i) alsa n'olur*

*Böyle intizar olmadan (oy)
Emanetin(i) alsa n'olur*

*(Yılan der ki:)
(N'olacak) Beyin oğlu ne olacak
Takdir yerini bulacak (oy)
İki güvercin gelecek
Senin gözün iy(i) olacak (oy)*

*İki güvercin gelecek
Senin gözler iy(i) olacak*

*(Ahmed der ki:)
N'olsun yılan (oy) dediğin olsun
Takdir (de) yerini bulsun oy oy
Güvercinler hemen gelsin
Emanetin alsa n'olur*

*Güvercinler hemen gelsin
(Ah, ille) Emanetini alsa n'olur*

*(Yılan der ki:)
Mevla'nın dediği olacak
(İlla ki) takdir yerini bulacak (oy)
Güvercin cennetten gelecek
Gözle(rin) dağla(rı) görecek*

*Güvercin cennetten gelecek
Gözler dağları görecek*

Ses kesildi. O arada hemen zaten şıpır şıpır güvercin kanatları şıpırdar

şimdi. Bir şıptı gelmeye başladı. Galiba oraya bir yere kondular amma, ohoo— Konsa ne konmasa ne Güzel Ahmed için.

Şimdi bir yerlerden bir ses. Biri diyor ki, “Ana,” diyor, “Şimdi uçtuk muydu, kanadımdan bir tüy düşer. Feleği cihanda bu kör kişi bu tüyü bulabilse, sağ gözüne sürse. Sol cebindeki gözünün palıdım (= gözün yuvarlağı, peliti) geri yerine koysa, görür amma bulamaz.”

Öbürü de, “Yavrum, doğrusun. Benden de bir tüy düşecek, o tüyü de bulabilse sol gözüne sürse; sağ cebindeki gözünün palıdını koysa görebilir.”

Böyle bir söz işitti. Güvercinler sıpır sıpır uçu gitti. Güzel Ahmed günlerce eliyle yerde tüy aradı. Bir tüy buldu, amma güvercin tüyü, amma başka bir tüy. Ama öncekinin tüyü amma sonrakinin, “Yarabbi, ya Resullallah, sana ayan beyan. Herşey sağdan başlaması lazım. Bu bulduğum tüyü sağ gözüme sürerim, amma iyi olur, amma olmaz.”

Eüzü besmele çeker, bu tüyü gözüne, yerine sürer. Sol cebindeki palıdı gözüne kor, “Elhamdülillah!”

Dünya Güzel Ahmed’e ısıdı. Işır ışımaz öbür tüyü çabuk buldu. Öbür tüyü de sol gözüne sürer, sağ cebindeki palıdı da buraya koydu. Ahmed dünyayı gördü. Irmağa vardı ki arkadaş, o ırmaktan insan geçer mi yav? Mümkün var mı ırmaktan? Orası çok çağlak, şelale bir yer.

Baktı ki, o şelale gibi yerden tazı yine yüzüp geliyor. Tazı yine ekmek getirdi, önüne bıraktı. Ahmed bu ekmeği aldı, “Allah’ım bu tazıyı götürmeyen bu su, acaba beni götürür mü ki? Yine Mevla’ya sığınacağım, bu tazının geçtiği yerden ben de tazının geçtiği yerden suya vuracağım,” dedi. Ahmed de kendini suya verir ve yüzer geçer karşıya.

Geçti ama Ahmed, ana doğma çıplak. İnsanı görüneceği yok, çok ayıp bir şey. Her yerleri meydanda.

Önünü akşama getirdi, en uçtaki bir eve varmaya karar verdi. Kim olursa olsun, Ahmed kimseyi tanımıyor. Bey çocuğu okula gitmiş gelmiş. Okuldan da bu olay başına gelmiş. Konu komşu, oranın insanı hiç tanımaz. Ahmed, alakaranlık çökerken, o evin yakınına vardı. “Ev sahibi,” diye çağırdı, bir taşın duldasıdan. (= kuytu). Yaşlıdan biri çıktı. “Kimsin yavrum? Ne diyorsun?”

“Yav, baba. Allah rızası için beni misafir almaz mısın?”

“Yav, alırlar, amma bir gel bakalım,” dedi.

“Gelemiyorum.”

“Neden gelemiyorsun?”

“Baba, ben çıplağım, n’olur şu ayıp yerimi örtecek bir şey şuradan beri at da, ayıp yerimi örttü müydü gelirim.”

“Yav, böylesi misafir nasıl oluyor da çıplak oluyor?”

Bu yaşlı kişi içerinden bir yatak yüzü veya çarşaf gibi bir şeyi varsa bunu Ahmed’e attı. Ahmed bunu beline doladı. Ahmed eve geldi ki, arkadaş, bir yaşlı kadın, bir yaşlı koca var, arkadaş, başka kimse yok.

“Ulan, oğlum, neyin nesisin? Necisin sen?”

“Valla ben anamı babamı bilmiyorum. Camiye atılmışık. Birine çoban durdum idi, o da sırtımın elbisesini dahi soydu benim. Birkaç koyunu kaybettik. İşte bir şeyleri bahane yaptı. Ağırığa salıverdi. Ben de sizin üzerinize düştüm. Sütünüze, vicdanınıza— Bana bir yerlerden, kötü körez, sırtıma başıma bir şey temin ederseniz, tamam, ben sizden başka bir şey istemiyorum. Ben çeker giderim,” dedi.

“Bugüne kadar ne iş yaptın?” diye sordu karı.

“Mal güttüm, çobancılık yaptım.”

“Ulan, koca,” dedi, “Şu çuha şalvarını şuna ver. Bizim koyun var, güder misin kuzum? Bunun boğazına bakarsak, bizim paramız yok buna verecek. Ancak yıllık hakkını koyunun içinden alacaksın. Ne kadara çalıştıysan, bugüne kadar çalıştığın yer kadar, koynun içinden değerinde alacaksın.”

“Baba, benim karnımı doyurun, sırtıma bakın. Alıp ne yapacağım ben ki, ev yok, avrat yok, bağım, bahçem yok.”

Anlaştılar. Ahmed başladı koyun gütmeye. Çobanın hizmeti, hürmeti çok iyi. Eve geldi miydi, karının yapacağı işi de yapıyor, yardım ediyor. Koyunun altını süpürüp temizliyor, koyunu güdüyor.

Karı dedi ki, bir hafta on gün geçti, “Koca, şuradan iki üç koyun sat. Git”, dedi, “Pazara, şu çobanın üstüne başına tertemiz bir elbise al.”

Koca soğukta, fırtına da koyun gütmekten usanmış zaten. “Karı yeter üşüdüğüm, satalım!” Koca üç koyun sattı. Çobanın sırtına tertemiz bir elbise aldı. “Giy bakalım.”

Çoban giydi bunu.

“Bugünden sonra bana koyun dayanmaz gayri. İsterseniz köyün bütün koyununu getirin.”

Koyun güdüyordu. Koca yiyecek içecek kalmamış, bir horanta (= Aile ferdi) daha fazlalaştı. “Git de pazardan bir şeyler getir.”

Koca, arkadaş, bir şeyler almaya gitti. Kocaya dediler ki, “Efendi, biliyorsun burada seferberlik var. Yerine ya bir adam bulacaksın, vekil ve yahut da hazır ol.”

Arkadaş koca yiyecek içecek de almadı. Geri geldi.

“Ulan, koca, moralin bozuk. Hasta mısın?” dedi karı.

“Ulan, karı keşke öleydim de, böyle olmayaydık. Yav, bu yaşta benden ne istiyorlar? Bu beyin emri, bu lâfı duyuyoruz. Burada Topal Dev diye bir şey ünlendi. Gideni yiyor. Harbe gitmek bir şey değil de—”

“Ulan, canını sıkma. Genç oğlumuz var. Akşam gelsin de, belki kabul eder. O gider, o ölsün varsın. Evlat mı ettik sanki,” dedi.

Çoban geldi akşam. Çoban geldi ki, evin morali bozuk bugün. “Ana, ne oldu?” dedi. “Bugün bir şey var. Beni yüksünüyorsanız, hemen durmam giderim ben.”

“Oğlum, seni yüksünmüyörüz. Durum bundan ibaret. Burada,” dedi, “Güzel Ahmed diye bir gavur çocuğu meydana geldi. Gelmez olası bir kız mı getirmiş, n’etmiş— İşte babası gözünü oyduymuş falan diyorlar aralıkta. O da dedi, bir dev mi ne, bir şey varmış orada. Bey de atlısını, ordusunu koymadı hepisini öldürttü. Bu şimdi köye zuhur eder, şehre gelir diye, şimdi yerinde koyuyorlar. Günde bir adam salıyorlarmış. Sıra kocaya geldi şimdi. Kocayı istiyorlarmış.”

“Yok,” dedi. “Ben babamı asla salmam. Gitsin babam söylesin, kabul ederlerse vekil, genç adam ben varım, canım.”

Ulan, sevindi koca.

Bu can çok tatlı bir şey. İnsan gönüllü ölmek istemez ama ne yapacak-sın Allah’ın emri.

Vallahi kocanın dizinin dermanı biraz yiğitleşti, seğırtti. Dedi ki, “Arkadaş, ben yerime vekil göndereceğim. Kabul mü?”

“Genç mi, yaşlı mı?”

“Genç!”

“Hah! Yarın gelsin.”

“Oğlum, bugün koyun gütmeye ben gideyim. Sen de git bakalım, ne diyorlar?”

Erden gitti. Beyin kapısına vardı. Görevlilere dedi, “Arkadaş, ben filanca kişinin vekiliyim. Ne diyorsunuz?”

“Kardeşim,” dedi, “Buraya gelene bir at, bir kılıç, silâh veriyoruz. Muharebe meydanına gönderiyoruz.”

“Hani atı çekin bakalım dışarıya.”

Güzel Ahmed vardı, bu atm üzerine bindi. Atın beli kırıldı, arkadaş.

Bu görevli daha böyle bir olayla karşılaşmamış, bu atın belinin kırılması dikkatini çekti, “Dur kardeşim,” dedi, hemen beye çıktı.

Beye dedi ki, “Efendim, bir mucize var. Vekiliğe bir oğlan geldi, kötü bir şey. Atın beli kırıldı,” dedi.

Bey dedi ki, “Yav, benimle uğraşmayın. Bizim Ahmed’in atı daha ahırda bağlı yanına kimseyi iletmiyor. Alabilirseniz yularını ona versin, onunla gitsin varsın.”

O kadar çabaladılar arkadaş, bu at yanına bir adam getirmiyor. Üst çar-daktan bir delik delinmiş. Suyunu buradan indiriyorlar helke ile. Yemini, samanını buradan veriyorlar. Öyle besliyorlar içerde. Anasının ricasıyla, anası, “Oğlumu öldürttün, bari atı kendi kendine ölsün. Hibe yapma bunu bir yere,” diyerek atı öldürttürmedi. At öyle bekliyordu.

Bu çobanın vekiline dediler ki, “Sen ata bindin mi bundan evvel? Burada bir at var, yanına adam el etmiyor, kardeşim.”

“Yav, bir görelim bakayım!”

Ahırın kapısını açtılar. Güzel Ahmed baktı ki, kendi atı. Güzel

Ahmed'i gören at, ne huysuzluk yaptı, ne tepik attı, ne bir tarafa saldırdı. Vardı Güzel Ahmed bunun suratını okşadı, yularını çözdü oradan, dışarıya çıkardı.

"Yav, bu at deli diyordunuz, deli değil bu!"

Herkes hayret etti bu işe.

Velhasıl Güzel Ahmed'in yay okunu, kılıcını, kalkanını da verdiler. Ata bindi, Güzel Ahmed gitti.

Topal dev günlük adam bekler, baktı gene geliyor bugün biri. Umu-runda değil Topal Dev'in. "Hele yaklaşsın." Yaklaştı, Topal buna bir hamle yaptı, geliyor. Bir daha zorlattı, hamle yaptı, gene geliyor. Üçüncüde ümidi kesti, ama kızın yanına kaçtı. "Hırızmalı başının gayesine (= çaresine) bak, benim gücüm bitti, geliyor adam," dedi.

Güzel Ahmed de kapıyı elde etti. Topal'ın omzundan tuttu, çekti dışarıya.

"Niye kaçıyorsun ulan sen?"

"Ulan, ağam sen miydin? Kalan yerlerini bildim, ama gözlerin güver-miş!" dedi.

Gallep (= güvercin) tüyü çaldı diye gözleri hafif maviye çaldı. Gö-zünden dolayı kimse tanıyamıyor Ahmed'i diyor.

"Topal yürü bakayım, seni o beye götüreceğim."

Topal'ın şimdi kulağından tuttu, çekerken atın kenarından beye birisi müjde etti.

"Vallahi vekil tuttu bizim hasımlı düşmanı getiriyor."

"Allah Allah?"

Bey de sarayın balkonuna çıktı bakıyor, gerçekten getiriyor.

"Buyur beyim. Dostun dost, düşmanının da sonu böyle olsun. Aha, düşmanın, teslim al. Ben gidiyorum, ben koyun çobanıydım, ben koyuna gideceğim, babam yalnız gitti koyuna."

"Dur oğlum, dur! Yıllardır insanımı komadı, yedi, sana büyük mük-afaatlar vereceğim. Büyük bahşişler vereceğim. Yalnız gözümün önünde onu öldüreceksin. Sen onu bıraktın mıydı, bizi heder eder."

"Öyleyse," dedi "Bunu kılıçla ölmez, kesilmez bu. Ölmez. Sen kırk katırla sen bir hafta odun çektir. Yağlı çam olsun, çıra. Bir ateş yaktıralım. Gözünün önünde içine atayım yakayım bunu."

"Memnun olurum," dedi adam.

Kırk katırla bir hafta odun çektiler, odunu yığdılar orta yere. Buna yer-den gazyağı serptiler. Güzel Ahmed'e dedi ki, "Topal Dev: "Bu ateşe babanı atayım mı?" dedi.

"Atan," dedi. "Asla bak. Babamı sakın ateşe atayım deme. Bana ne yaparsa yapar babam, amma evlat babaya yapamaz bunu," dedi.

Ateş yanıyor.

"Ulan, çoban oğlu, atsana!"

Herkes korkuyor arkadaş, Topal bir kere pırttırırsa kulağını. Hiç koy-vermiyor adam.

Dedi ki Topal'a, "Sen git, babamı bana getir."

Topal'ı koyverdi. Topal, koyverilince arkadaş, o dağda can pazarı kuruldu. Babasını kaçırmadı, tuttu. O da seyre geldi, heyle (= nasıl) yanacak diye.

Babasını Güzel Ahmed'in yanına getirdi. Topal sordu:

"Bu kim?" dedi.

"Sen beysin, bu da oğlun Güzel Ahmed."

"Oğlum, işte bir hırs ilen yanıldım idi, şöyle ektik idi, böyle biçtik idi. Bin pişman oldum, amma bir daha elimden fırsat geçti, Keşke gözlerini oydurmayaydım da, benim gözlerim oyulaydı."

Anlaştılar. Güzel Ahmed hayata kavuştu.

Güzel Ahmed önce Kral'ın kızıyla kırk günlük düğün kurdu, düğünü bitirdi. Önce Kral'ın kızıyla evlendi. İkinciye Hırızmalı Güzeli ilen evlilik yaptı. Güzel Ahmed diye adı geçen yöremizdeki Halk Hikâyemiz böylece sona ermiştir.

8. HAN MAHMUD HİKÂYESİ

Beyliklerin yaşadığı yıllarda Doğu Anadolu Bölgesi'nde üç bey vardı. Bunlar birbirleriyle çok samimi idiler. Üç ayda veya altı ayda bazan yılda bir, bir araya gelirlerdi. Geçimlerinden, beyliklere bağlı olan köylerin dertlerinden, bahsederlerdi.

Allah bazı insanlara mal, mülk, dünyalık ne varsa verir, ama bazen imtihan için evlat vermeyebilir. Takdiri ilahi bu beylerin de çocukları olmuyordu. Yıllarca beklediler, ama evlat nasip olmadı.

Bu beylerden biri sohbetlerin birinde biri dedi ki, “Yav beyler, üçümüze de Allah evlat nasip etmedi. Düşünüyorum da, hâlen üçümüzün de evladı yok. Ya hiç evladımız olmazsa? Yurdumuz ıssız kalırsa? Sizlerin de böyle düşüncesi var mı? Benim kafamda böyle bir takıntı var,” dedi.

Öbürleri dedi ki, “Yav arkadaş, işten, meşakkatten, bizim aklımıza bu bile gelmiyordu.”

“Yav, sizin gelmiyorsa da benim hatırıma geliyor. Öyleyse arkadaşlar, ne yapacağınız bir düşünelim,” dediler.

Böyle bir konu geçti arada.

Aradan zaman geçti, ikinci yıl toplantısına sıra geldi. Yine bu konu gündeme geldi.

Üçü birden dedi ki, “Arkadaşlar, zaman kaybetmeyelim.” O tarihin tıbbi işte. Köy emliği (= ilaç) denilmiş— Böyle çalı, çöp emiyle uğraştık. Bir hata yaptık. Hanımlardan çocuk olmaz diye bilgin kişiler bize böyle bir kötü haber verdi. Bizim ümidimiz kesildi,” dediler bu teklifi yapana.

Teklifi yapan dedi ki, “Sizin ümidiniz kesilmedi, benimki kesildi! Hanımın üstüne kuma getirsek bari, ama gerçi bu da hoşuma gitmiyor. Ne yapsak ne etsek?”

Öbürü dedi ki, “Arkadaşlar, Mevla'nın dilerse vermeyeceği yok. Gelin üçümüz bir araya gelelim. Sakin bir bölgeye çıkalım. Namaz kılalım, ibadet yapalım. Mevla'ya yalvaralım. Allah'ım bizlere, baba, çok istemiyoruz, yurdumuz ıssız kalmayın yeter. Bize birer evlat ver diye elimizi açıp yalvaralım. İnşallah dilerse verir,” dedi ve bunlar bu kararı da uygun gördüler.

Bunlar üçü bir araya geldi, köyden, kentten birazcık sakın bölgeye, dağ başına, bir pınar başına, ırmak kenarına gidelim, orada ibadetimizi sürdürelim diye oradan ayrılırlar. Uygun bir pınar başı bulup konakladılar.

Bunlar işte öğlen saati gelsin de, namazı kılalım, ondan sonra bu yalvarmaya, dileğimize başlayalım diye zaman beklerken, nereden geldiyse bir yolcu geldi.

“Selâmünaleyküm, beylerim.”

İsimleriyle saydı hepsini.

Bu adama sordular, “Ulan kardeşim, sen bizim isimlerimizi tek tek nasıl biliyorsun? Biz seni tanımıyoruz. Bizim bey olduğumuzu nereden biliyorsun? Bizim üzerimizde bey elbisesi yok? Makam, mevkide de değiliz?”

O da gülümser der ki, “Siz evlat aramaya, Allah’ı aramaya çıktınız, amma siz nereden biliyorsunuz Allah’ın burada dilek kabul edeceğini? Mevla dilerse, sizi kendi makamınızda yalvarmanızla da çocuk sahibi eder.”

Adamlar bu sözü duyunca daha ürperdiler.

“Ulan, acaba bu adam bizi nereden biliyor? Peki, bizim derdimizi de biliyorsun sen o zaman? Derdimiz ne?”

“Derdiniz, evlatlarınız olmuyormuş, sakın yer bulup; Allah’tan, Allahım bize çocuk ver diye çocuk isteyecekmişsiniz. Fakat sizin bu görüşleriniz boşunadır,” dedi. “Doğrusu, makamınızda, mevkiinizde dileyseydiniz, dilediğiniz yine kabul edebilirdi. Ama madem buraya kadar gelmişsiniz, yine dileğinizden vazgeçmeyin. Fakat benim bir tecrübem vardır. Benim bir elma bahçem vardı, ben bir yola gittiğim zaman bu elma bahçesinden kopartılan elmadan bir tek elma alırdım yamma. Yol azığı bu olur. Bugün de bu rızık sizin imiş. Evim, köyüm yakın. Ben geri gideceğim öğlen saatine. Siz şu elmayı alın. Bu elmanın kabuğunu ayırın kendinden, diğer tarafını da birbirinize hak geçirmeden güzelce paylaşacaksınız. Herkes kendine düşen hisseyi de, hanımıyla paylaşacak. Yiyeceksiniz. Mevla’ya da ondan sonra yalvaracaksınız. Yarabbi, ne olur, bizlere de birer evlat versen, sana açılan eli boş çevirmezsin diye dua edin.”

Adamlar bunu aldılar amma pek de ciddiye almadılar. “Yav, elmadan çocuk çocuk olacak olsaydı, manavlarda, bakkallarda tonlarla elma satılıyor. Birini alır yerdik,” filan gibi düşünmeye başladılar.

Beylerden biri ayağa kalktı. Dedi ki:

“Arkadaşlar, belki de Mevla verebilir. Kimin kızı olursa, ismini Senem koysun. Oğlu olanlar da ismini Mahmud ve Kamber koysun,” dedi. Sonra adam, bir anda gözden kayboldu.

Bu gelen bizi tanıdığına göre, bu gelen neciymiş?” diye düşündüler. Üçü de kuşkuya kapıldı.

“Eyvah! Biz hata yaptık. Biz keşke de bu adamın dediği gibi, makamımızda yalvarsaydık, ibadet yapsaydık. Belki de bu, Cenab-ı Allah’a ayan beyandır, Hızır gönderdi bize. Bu sıfatta gözüktü.”

Bunun üzerine pınarın başını terk edip evlerine geri döndüler. “Bu adamın sözünü bir kere uygulayalım.”

Bu elmanın kabuklarını soyup, üçe paylaştılar. Herkes kendi memleketine gitti. Elmayı tekrar hanımları ilen ikiye paylaştılar, yediler.

Ve aradan aylar geçti. Doğum zamanı gelince, üçünün de elhamdülillah birer evladı oldu.

Ulan, adamın dediği gibi arkadaş, birbirinden haber aldılar, elçi gönderdiler. İkisinin oğlu olmuş. Güney Anadolu'daki olanın kızı olmuş. Eh, adam zaten ismini orada dedi. Kızın ismini Senem koyacaksınız. Senin de oğlun olursa Mahmud dediği birine, ötekinin de Kamber olacağı kesinleşti.

Çocuklar geç olduğu için, teker çocuk olduğu için, ayrıca kendileri de zengin olduğundan çocuklara çok önem verilip, öyle yetiştirilmeye özen veriliyordu. Okul çağı geldi. Çocuklara çok özel eğitim dersi verilmeye başlandı.

Çocukların okul tahsili bitti, evlenme çağına erişmediler, amma Mahmud'u bir hastalık aldı. Babası buna o kadar çaba gösterdi, o devrin tıbbından anlıyorum diyen köy emcilerini, kent emcilerini toplar, bir türlü bunda şu hastalık var diyemezler. Teşhis koyamazlar.

Oğlan da bu hastalığını kimselere diyemez.

Oğlan, bir gece rüyasında Senem isimli bir kıza âşık olur. Bu kızın elinden aşk badesi diye bir şerbet içirilir. Gün ıştır. Işır ki, düş görmüş. Bunu ne anasına diyebilir, ne de babasına diyebilir. Ben böyle bir düş gördüm idi, işte bu kız nerededir diye.

Böylece kara sevdaya tutuldu.

Aradan yıllar geçti. Hastalığı arttı. Düşüncesi bu. Babası soru sorsa, cevap vermez. Anası sorar, çevresi gelir sorar, "Neren ağlıyor, oğlum?"

"Şuram ağlıyor," demezdi.

Bir gün anasına dedi ki, "Yav ana, babamın karşısına çıkıp bir şey diyemiyorum. Babam izin verirse, ben şu atıma binip, şöyle kırları gezeceğim. Bir temiz hava almayı düşünüyorum. Babama söyle bakalım izin verici mi?"

Bu söz babasına iletili.

Babası dedi ki, "Madem öyle gönlü istiyor, gönlü ne isterse yapabilir. Yanına koruma alsın. Atlı alsın. Yolculuğu uzayabilir. Mahcup olmasın. Parasız da gitmesin," dedi.

Yanına üç beş kişi de adam, muhafız verildi. Kendisi de gitti; babasının hazinesine, hazine görevlisine dedi ki, "Babamın emri. Şu atımın tergisine bir miktar para koy," dedi.

Oncağız da, "Mahmud Han'ın emri," demiş hazırlamış istediğini. Atın terki heybeleri o tarihte meşhur imiş. Ağzı fermeli veya düğmeli. Mükemmel at terki heybesi... Halıdan yapılma. Heybenin bir gözüne yiyecek bir şeyler; yeterince para da koydular.

Keklik avlayan özel eğitilmiş bir şahanı omzunun başına aldı, ava eğitilmiş bir tazısı atın arkasına düştü. Yandaşlarıyla beraber, dağın avlanma bölgesine çıktılar.

Dağın eteklerine doğru çıkınca dedi ki, "Arkadaşlar, gurup olarak hepi-

miz bir yere gitmeyinen av olmaz. Şöyle dağılalım. Girişte filan yerde toplanırız. Geç kalmayalım.”

Ve dağıldılar.

İkincin oldu, toplanma bölgesine diğerleri geldi, beyin çocuğu yok.

O dağda bakmadık taş altı, çalı çöp arası koymadılar. Beyin oğlu yok, arkadaş.

Koşturdular geldiler beye, “Beyim Mahmud yok,” dediler.

“Yav, olur mu?”

“Yav, olsa da yok, olmasa da yok Mahmud!”

Babası emirler verdi, o bölgeleri tekrar arattırdı. Ölüsü de yok, dirisi de yok, arkadaş.

Yav, öldüyse at bulunur, oğlanın cenazesi bulunur. Öbür beylere haberciler gitti, “Benim oğlan kayıp.”

O köylerde aramadık memleket koymadılar. Mahmud kayıp.

Ümidi kestiler. Ha, Mahmud’u mutlaka da bir istemezi kaçırdı. Belki de öldürdüler, herhangi bir yere, ırmağa, denize attılar. Sonuçta kesin olarak bu kanaate vardılar. Ağıt, fiğan bitti. Mahmud işi kesildi.

Mahmud, düşünde gördüğü kızı aramaktaydı.

“Rüyamda gördüğüm kızı nerede görsem tanırım,” diye düşünüyordu.

Cahillik işte. Mahmud böyle çıksın yola.

O arasın onu. Biz de öbür tarafa gidelim, Kamber isimli olan, öbür beyin oğlu da aynı gecede Mahmud’a âşık oldu. Arkadaş olarak. “Yav, dünyada bu Mahmud’u, yani rüyamda gördüğüm oğlanı, ölmeden bir görsem.”

O da anasına babasına dese, inanmazlar.

“Yav, nasıl olur da erkek erkeğe âşık olabilir,” derler, kimse buna inanmaz düşüncesiyle, o da öyle bir formül uydurdu. Kamber de Mahmud’u aramaya çıktıydı.

Mahmud epey köy, kent, kasaba gezdi. Her gelip geçtiği yerde, tarlada, sokakta, şehirde gördüğü bütün hanımlara baktı. Rüyasında gördüğü kıza rastlayamadı.

“Ulan, ben bu işten vazgeçeyim.”

Bir şehire varınca birine sordu, “Burada usta bulunur mu? Yapı ustası?”

“Çok,” dediler.

“Yav, bana bir usta çağır!”

Bir kişi buldular. “Buyur arkadaş,” dedi, “Ben ustayım.”

“Arkadaş, bana şu dağların yakın yerinden bir pınar suyu biliyor musun?”

“Biliyorum.”

“Bu suyu çektirip, bu şehirin merkezi bir yerine getireceksin. Neyse ücreti ben ödeyeceğim. Geldi miydi, bu şehirin kalabalık yerine bir çeşme yapacaksın. Çeşmenin döşüne yazı yazacaksın. Bu sudan su içen insan,

Allah'ını seven, yaptıranı görmeden gitmesin diye, böyle bir yazı yazacak-sın," dedi.

Bu görevli ücret karşılığı bu dediği işi yapar, bu çeşmeyi yapar ve yazısını yazar. Hesabını alır. Mahmud oradan bir ev kiralar, oraya yerleşir.

Çok gelen giden oldu yanına. "Bu yazıyı yazdıran siz misiniz?"

"Evet. Benim!"

"İçeriye niye çağırdınız?"

"Yav, ismi Senem. İşte şu boylarda tahminen, şu sûrette bir kız. Biliyor musun yerini?"

"Valla bilmiyorum."

Kapıyı çıkar. Epey insanlara sordu. Bilmiyorlar.

Günün birisinde kendini arayan Kamber oradan geçiyordu, baktı ki orada bir yazı var.

"Ulan, bu yazı ne demek istiyor, peki? Bu yazının sahibi kim? Nerede yaşıyor?"

Gösterttiler, "İşte bu ev, burada yaşıyor."

Atını bir yere bağladı, o evin kapısını çaldı. Girdi baktı ki, arkadaş, içeride oturan oğlan kendinin aradığı oğlan. Görür görmez boynuna sarıldı bunun.

Mahmud, "Kardeşim, ne yapıyorsun yav? Beni boğup öldüreceksin."

"Kardeşim, benden sana kötülük gelmez. Ben yıllar olmuş seni arıyorum. Bu dünyada herkes bayana âşık olur, ben sana âşığım."

"Adın ne?"

"Adım, Kamber."

"Kardeşim, ben de başka bir bayana âşık oldum. Ben de birisini arıyorum. Sen buldun kavuştun, amma ben kavuşamadım."

"Ne beklersin burada?"

"Burada ne bekleriz? İşte bu kızı gelip geçenden soruyorum. Bu sudan su içenden soru sormak için bunu yaptırdım."

"Yok, arkadaş," dedi "Böyle kız bulunmaz. Kalk öyleyse ben sana yoldaşım. Kardeş gibi olacağız. Arayacağız. Benim âşıklık başımdan geçti, ben sevdalılık nedir biliyorum."

Bunların ikisi bir oldu şimdi, kalktılar. Atlarına bindiler. Başladılar kız aramaya. Gördüklerine soruyorlar.

Kardeşim, kız o memleketli değilse, "Hemen soralım, canım."

Bunlar yolun bir yerinden öbür köye doğru gidiyorlardı. Yolun karşısından kendilerine doğru omzu torbalı bir adam geliyordu. Yaklaşınca birbirine selâm verildi. "Dur hele, emmi," dedi. "Bu omzundaki ne?"

"Oğlum, bunun içinde," dedi, "Saz derler, damdıra denilir, o var. İşte bir ağanın, Bey'in teklifine gidiyorum. Akşam orada bir gecemiz var," dedi.

"Nasıl bir şey emmi bu?"

Emmi'si torbadan çıkardı ki, "İşte böyle bir şey."

"Yav, bu ne yapar?"

"Bunun teline dokununca güzel ses çıkar," dedi.

"Ulan, emmi, sen bunun ustasıymışsın. Sen buraları biliyorsun. Yav, bunun parasını verelim, bunu bize satmaz mısın sen?"

"Oğlum, bu da benim ekmek kapım," dedi. "Sizin boyunuz posunuz bey çocuklarına benziyor. Kardeşim zengin adam çocuğusunuz. Şurada şehir var, şehirde bunun ustası var. Varın istediğiniz sazı orada yaptırın, alın. Niye benimkini alıyorsunuz?"

"Nerede?"

Tarif etti.

Arkadaş, adamlar atını hana bağladı, bu sazıcıyı sordular. Sazcının yanına vardılar ki, arkadaş, sazcının orada çerme çeşit damdıra var, o adamın ki küçük idi. Burada büyüğü var, küçüğü var. Her çeşidi var.

"Usta bak hele. Bunlar satılık mı?"

"Satılık," dedi.

"Kardeşim, bunlar bize yaramaz. Peki, ağacını biz temin edersek, ustalığını yapıp üstlenebilir misin?"

"Nerede ağacı," dedi usta.

"Biri altından olacak, biri gümüşten olacak teknesinin."

"Ulan, oğlum, o kadar para bizde olsa, zaten ben burada niye akşama kadar ağaç ilen uğraşıyorum. Keserle, törpüyle ve saireyle. Sen neden bahsediyorsun çocuğum? Sen beni kuyumcu mu, altıncı mı sanıyorsun?" dedi.

"Emmi işte ağacı dediğimiz, biz vereceğiz bunun parasını, sen eritip kalıp yapıp dökebilir misin?"

"Tamam, oğlum. Siz o parayı temin edip getirebilirseniz, altını ve gümüşü; ben de elimden geleni yaparım, altıncıya eritirim ve dökerim."

Oğlanların her ikisinin de atının terkinde fazlasıyla altınları vardı. Gittiler, geldiler hocaya, "Senin bu sazının teknesi için ne kadar altın gerekiyor?"

Tarttılar. Beş yüzer gram diyelim. Bunlardan birisi altın verdi, biri gümüş verdi. Altını Mahmud, gümüşü Kamber verdi.

"Bir hafta bekleyeceksiniz çocuğum burada."

Bir haftayı beklediler, bir hafta sonra geldiler ki, arkadaş, biri altından, biri gümüşten iki saz yapılmış. Yalnız sazı çalmasını bilen yok. "Emmi, bunun işte teli ince, kırılma olursa, yedeğini de ver, şunu da ver," diyerek parasını ödedi çocuklar.

"Baba, emminin sazı torbalıydı." Kendileri de orada bir terzi buldular. Birer tane dışına kılıf diktirirler. Omuzlarına astılar, atlarına bindiler. Sürdüler kız aramaya.

Bunlar dağın yöresinde yolu yanıldılar, bir mal yoluna (= keçi yoluna) saptılar, atların daha ileriye geçemeyeceği bir mevkiye kala kaldılar. Vakit akşam oldu. Karanlıkta geri dönse gece oldu, ileri gitse at hiç gitmiyor. Kamber'in hiç umurunda değil, "Ben sevdiğime kavuştum, s.ktir et! Nerde akşam orda sabah. Anamdan babamdan da bir kere ayrıldık, geri dönecek yüzüm de kalmadı!"

Fakat Mahmud'un içi sevdalı, Mahmud'un gecesi gece, gündüzü gündüz değil. "Arayacağım. Ömrümün sonuna kadar ya bulacağım, ya öleceğim," diyor.

Kamber dedi ki, "Valla kardeş, en küçük hatada gece karanlığında yardım uçacağız. Sen şu atını şuraya bağla. Terkisinde bağlı torbasını başına tak. Buraya sızalım. Burada kestirelim, gün ışıyana kadar burada kalalım."

Beklemeye başladı bunlar ve ikisi de uyudu.

Sabaha karşı olmuş. Uyandılar ki, arkadaş, köpek sesi var, horoz ötüyor, ortalık ışıyor.

Kamber'e dedi ki Mahmud, "Kalk hele, kardeşim, kalk. Köpek ve horoz seslerine göre yakında bir köy var."

Atlarına bindiler ve oraya vardılar. Oraya vardılar ki, orası bir ufak şehir misali bir yer. Hemen birine sordu, "Burada at bağlamak için kiralık bir yer var mı?"

"Han var," dedi.

Çünkü o tarihte yol üzerindeki ufak kasabalarda, bazı kalabalık köylerde, yol boyunda hanlar bulunurdu. Atları hana bağladılar. Bunu emanetçiye teslim ettiler. Kendileri de bir kahvehaneye vardılar. "Hele şurada gece üşümüşük bir çay içelim. Bir kahvaltı yapalım," düşüncesiyle oraya vardılar. Kahve alışkanlığı olan birisi sabahleyin geldi ki, arkadaş, iki genç çocuk gelmiş kahveye. Oralı değiller. Oralı olsalar çünkü her zaman gelip giden birisi, görürdü bunları. Hiç bunlara, "Nerelisiniz? Nereden geldiniz?" diye sormadı. Oranın beyine evine gitti, kapıyı çaldı.

"Ne kardeşim derdin?"

Dedi ki, "Efendim, sizin saza, söze meraklı olduğunuzu bizler biliyoruz. Filanca kahveye iki genç çocuk gelmiş. Yanlarında sazları var. Bu çocuklar belki de size uğramadan, çayını içer, istirahatini yapar, kalkar çeker başka yere giderler. Sadece bunu haber vermeye geldim," dedi. "Bu senin kapındaki çalışan aşıklar gibi değil, bunların sazları başka bir çeşit," dedi.

Bey hemen görevlisine emir verdi. "Gidin o çocukları alın bana getirin bakalım."

Görevli kahveye geldi ki, hakikaten iki genç var orada, yanlarında iki tane saz var kılıf dışında. "Gençler, sizi bizim buranın beyi çağırıyor," dedi.

"Hay hay, kardeşim. Biz beyden kaçan birisi değilik, kanun kaçağı değilik. Biz serbest birisiyik. Gidelim, Bey davet ediyor madem."

Beyin makamına vardılar. Bey baktı ki çocuklar hayli genç daha. Çocukların omuzlarına asılı sazlar hakikaten değişik.

Bu beyin yedi tane yıllık ücretli aşığı vardı. Misafiri geldiği veya canı istediği zaman çalar söylerlerdi. Onların sazına benzemiyor, büyük bu sazlar.

Çocuklara sabah olduğu için, sabah kahvaltısı hazırlattı. O tarihin işte, gelenekleri neyse, ikramlarda bulunuldu. Çocuklar, bu hoşgeldin bittikten sonra izin isteyip gideceklerdi. Buna fırsat kalmadan bu beyin Âşıkbaşı Deli Ali lakaplı biri vardı, o geldi.

“Oo, Aşıkbaşı’m, hoşgeldin. Buyrun,” dedi bey buna.

Âşık Başı bu çocukları ve yanlarındaki sazları görünce, Aşık Başı’nın durumu değişti. “Beyim bunlar ne?” dedi.

“Ali’m, bunlar misafir. Bunlar kahvedeymiş,” Şu şekil oldu, böyle haber aldım. Buraya davet ettik. Şimdi ben buranın beyiyim. Gelip geçen o garip, gurebaya, böyle bizim gibi oda sahibi olup, hoşgeldin demez, bir kahve, bir çay vermezse, benim beyliğim neye yarar, arkadaş? Yani evime hiç mi adam getirmeyeyim ben?”

“Olmaz, arkadaş,” dedi. “Ya onlar durur burada, ya ben dururum.”

“Yav, Ali, sana ne oluyor? Kafayı mı yedin?”

“Yok, ben kabul etmiyorum,” dedi.

Deli Ali kapıya geri çıktı. Zaten kapıya yakın imiş durdukları yer, Deli Ali sazını aldı geldi. “Arkadaş, sen büsbüyük beysin. Bizi imtihana çekeceksin, bu adam hak ederse bu duracak, ben hak edersem ben duracağım. Ben asla yenge, kuma kabul etmem,” dedi. “Ben Âşıkbaşı’yım diye yaşıyorum. Bunlar mutlaka bir amaçla geziyor,” dedi.

Çocuklarda hiç ses yok. Çocukların amacı Âşıkbaşılık, bey kapısında türkü çalıp söylemek değil. İşte necisin derlerse, işte aşık imiş derler de kimse bir şey demez m’ola diye, bu sazı bunun için taşıyorlardı. Amma maalesef Deli Ali, arkadaş, bunları rakip gözüyle gördü. Bey de, “Kalkın gidin, oğlum,” demeyi kendi gururuna yediremedi.

O kadar ısrar ettiyse Deli Ali’ye, “Etme eyleme, arkadaş, zorlama.”

Para ile imanının kimde olduğunu ancak Mevla bilir demişler. “Yav, sen kendine ne kadar çok güveniyorsun, icabında bu çocuklar senden üstün çıkar. Etme Deli Ali’m. Gel, atışmayı, yarışmayı, imtihanı boş verelim. Ben bu çocukları istirahatlarını yaptıktan sonra salarım,” dediyse de Deli Ali bunu kabul etmez. Deli Ali damdırasını çıkardı, karşıya oturdu.

Şimdi âşıklık geleneğinde atışma türü diye, anında, irticalen şiir söyleme geleneği vardır. İki aşık karşı karşıya oturur, atışma dalında yarışırlar. Bunu dinleyen hakem kurulu diyelim, hangisini daha üstün görürse, o birinci sayılır. Ta o tarihten hâlen bu günümüze bu gelenek sürmektedir.

Bey bu işin içinden çıkamaz. Bey bunun birisine dedi ki, “Yav, oğlum, ben rica ediyorum. Emir vermiyorum bak, misafirsiniz, fakat emminizin de ne

dediğini duyuyorsunuz. Böyle içinizden bir şey geliyorsa; benim dinlemem için, bununla atışmak için değil—”

Mahmud dedi ki, “Efendim, bizim amacımız türkücülük yapmak, bey, paşa kapısında türkü çağırıp söylemek değil, amma senin hatırın için,” dedi, “Gel, ben önce bir türkü söyleyeyim, o atışmayı geriye bırakalım,” dedi. “Kabul edersen.”

“Tamam, oğlum. Söyle bakalım, bir deneyim seni.”

Arkadaş, Mahmud, sazı kılıfından çıkardı ki, Mahmud’un sazı altın. Oradakilerin daha önce hiç görmediği bir olay.

Kendi aşığına dedi ki, “Yav, Aşığım. Gel bu iddiayı, bu inadı bırakalım. Bu altının sahibi kendine güvenmese, senin o kötü dut ağacıyla bunu değişmez bak.”

“Yok dedi gene Deli Ali; bana Deli Ali derler. Ben adamın önünü denizde vururum,” diyor.

Denizde nasıl vuracak? Bunu kimse bilmiyor tabii.

Mahmud, Deli Ali ile atışma değil, beyin isteği üzerine bakalım orada bir iki dörtlük söyleyecek. Bakalım nasıl söyler:

*(Ah) fenadır dünyanın (da) ötesi fena(dır)
Yüklendi barhanam (da) gidiyom yine (efendim oy, yine oy)
(Amanın) Dünya değirmen misali insan da dane
Teker teker de öğütüyor da per sesi gelir
Dünya değirmen misali de efendim, insan da tane (oy vay tane)
Teker teker öğütüyor (da) per (sesi) gelir*

*(Of) Atı olan da biner varır yaklaşır (yaklaşır)
Hakkı olan (da) mahşer günü haklaşır
(Amanın efendim) gökyüzünde melâike(ler) bekleşir
Cenneti âlâdan nur sesi gelir
(son iki mısra tekrar)*

*(Amanın) Diyor Mahmud Hanım da n’olup, n’olacak (ah n’olacak)
Akıbet, takdir yerini bulacak*

(Amanın) Bundan sonra (da) Ceddel Meddel gelecek (= Deccal Mec-

*cal)
Gelecek diyenler (var) der sesi gelir
(son iki mısra tekrar)*

Bey dinledi. Arkadaş, çok anlamlı söz konuşuyor bu oğlan.

Dedi ki, “Efendim, özür diliyorum. Tesadüf yolumuz denk geldi, denk düştü böyle oldu. Ben hiçbir kimsenin incinmesini, ekmeğinden olmasını iste-

mem. Madem beyefendi sizin devamlı aşığınız. O seni, sen onu öz be öz tanıyorsunuz. Bizler sizi, sizler bizi hiç tanıımıyorsunuz. Yav, bizim kusurlarımızı af buyurun da,” dedi, “N’olur biz de gidelim. Bizim yolumuz uzak.”

Deli Ali kapıya seğırtti. “Ben burada kozumu paylaşmadığım sürece, bugün ayrılın, daha yaşın taze, yarın bir yerde karşılaşırsınız. Öyleyse buradayken, boyunun ölçüsünü almadıktan sonra emmin seni buradan bırakmaz.”

Bey de ısrar ettiyse, Deli Ali müsaade etmez, o zaman Mahmud, “Arkadaşım, madem öyle diyorsun, grubun mu var, sen mi varsın, daha mı çoksunuz, görelim bakalım.”

Deli Ali gitti, altı kişi daha getirdi. Oturdular bunlar sıra sıra.

Kamber ile Mahmud, bir geçede kaldı, yedi âşıklar o geçede kaldılar.

Âşık Başı’yım diyen, bu inadı sürdüren Deli Ali, “Oğlum, sen misafir sayılıyorsun, yine de önden biz gideceğiz ki, sana kolaylık olsun, arkamız sıra gelme kolaylığı olur. Kendinin öbür tarafta, en sonunda oturana dedi ki, “Şu çocuğa bir soru sor, bakalım bilebilecek mi?”

Oradaki birinci, güya Deli Ali kendini en üstün birinci görüyor, sıranın en sonunda, en zayıf onu görüyordu. Ondan başlattı. Bakalım o bu oğlana ne soracak:

O nedir ki oy oy, yol ediyor denizi

O nedir ki görsediyor (gösteriyor) benizi

O nedir ki uyuz eder domuzu

Usta isen bunu bilmeli çocuk

O nedir ki uyuz eder domuzu

Âşık isen bunu bilirsın çocuk

Bu soruyu sordu, amma bey araya girdi. Bey dedi ki, “Beyler, madem bu iş inada düştü. Bu atışmanın birinciliğinin mutlaka bir ödülü olması lazım. Aşıkbaşı, bu çocuk hak ederse ne söz veriyorsun? Çocuk kaybederse ne alacaksn?”

“Çocuk kaybederse elindeki sazını alacağım,” dedi. “Biz kaybedersek, sazım da bu. Kendi de bunu alacak. Benim ekmek kapım, sazım olmazsa, benim çalıp söylememi sen de kabul etmezsin, öbür bey de kabul etmez.”

Çocuk da kendine güvenmiyorsa, gelmeyeydi burada ben yedi âşıkla yarış yapan birisiyim.”

“Yav, gel bu sevdadan vazgeç. Şu benim misafirime ağırlık yapma,” dediye de, oğlan dedi ki, “Beyim müsaadeniz olursa, bırak âşık emmimi inatlığını sürdürsün. Ben hak etsem bile sazını almam, benim saza ihtiyacım yok.”

“Öyleyse cevap ver!”

Açıkca tehdit ediyor, arkadaş. Aldı oğlan:

*Gemi gemi yol ediyor denizi
Ayna (cebinde) görsediyor benizi
Küncü derler uyuz eder domuzu
Ben onu bilirim, sen git öğren gel*

*Küncü derler uyuz eder domuzu
Ben onu bilirim, sen git öğren gel*

Ulan Deli Ali kızdı arkadaş, o arkadaşına, “Ulan bırak sazı yere. Ulan kapıyı çık! O, sazı yere koydu amma kapıyı çıktı arkadaş. Ulan devam et, sırayı bana getirmeye çalışıyon.”

İkinci sorar:

*O nedir ki yüce durur erimez
O nedir ki yerde kalsa çürümez (oy)
O nedir ki kocasa da farımaz
Âşık isen bunu bilirsın çocuk*

*O nedir ki kocar gider farımaz
Usta isen bunu, bilmeli çocuk (oy oy)*

Sıra Mahmud’a geldi. Mahmud:

*O dağdır ki yüce durur erimez
Altın yerde kalsa bile çürümez
Bu bendeki gönül kocasa da farımaz
Ben onu biliyom, sen git öğren gel*

Deli Ali baktı ki, çocuk bildi. Onu da dışarı attı. “Sen çık, üçüncüye gelsin sıra.” Üçüncüye geldi:

*O nedir ki minareyi sallayan
O kimdir ki Zülfükarı telliyen
O kimdir ki karıncayı nallıyan
Ustayısan bunu bilirsın oğlan*

*(Ah) O kimdir ki karıncayı nallayan
Ustaysan bunu bilirsın oğlan*

(Mahmud der ki:)

Ezan derler minareyi sallayan
Hazret(i) Ali('dir) Zülfikâr'ı telliyen
(Sultan) Süleyman'dır karıncayı nallayan
Ben onları biliyom, sen öğren de gel.

Deli gitgide hiddetleniyor, arkadaş, "Ulan, bırak damdırayı, çık kapıyı."
Sıra dördüncüye geldi. "Başla, geç kalmayalım."

*(Amanın) O nedir ki (oy) suya düşer ıslanmaz
O nedir ki topraklarda paslanmaz
O nedir ki etin(i) kessen seslenmez
Usta mısın, bunu bilmeli âşık*

*O nedir ki etin(i) kessen seslenmez
Usta isen, bunu bilmeli âşık*

Mahmud cevap veriyor:

*Yeşil ördek suda yüzer ıslanmaz
Altın toprak yese bile paslanmaz
Sen ölürsen, etini kessek seslenmen
Ben biliyom onu, sen öğren de gel*

Dedi arkadaş. Deli yine hiddetli, öbürüne emir verdi. "Başla!"

*O nedir ki ateşi var közü yok
O nedir ki meclislerde sözü yok
O nedir ki canı var da gözü yok
Usta isen bunu bilmeli âşık*

*O nedir ki canı var da gözü yok
Usta isen bunu bilmeli âşık*

(Mahmud der ki:)

*Cehennem (ateşi)dir, ateşi var, közü yok
Kötü adam(dır) bu mecliste sözü yok
Köstü derler, canı var da, gözü yok
Ben onu bilirim, sen öğren de gel*

Köstüyü (= köstebek) belki arkadaşlardan, bilmeyen olabilir. Köstü nedir acaba?

Köstü denilen mahlûkat, bazı memleketlerde toprakları böyle küme küme yapar, yumru yumru yapar, böyle karpuz yükseliğinde; yerin altından gider, her on metrede, sekiz metrede bir böyle bir yükseklik yapar. Bu tüneli delip, bu toprağı böyle yumrultan sincap büyüklüğünde bir mahlûkat, bunun gözleri yok, gözsüzdü. Bunu kastediyordu.

“Ulan, sıra bana geldi oldu.”

Kendinin yanındakine geldi, altıncıya. “Çabuk!”

O aldı bakalım:

O nedir ki merdivenden çıkıyor

O nedir ki merdivenden iniyor

O nedir ki susuz persiz dönüyor

Usta isen bunu bilirsin oğlan

O nedir ki susuz persiz dönüyor

Usta isen, bunu bilirsin oğlan

Mahmud cevap verir.

Gençlik derler, merdivenden çıkarsın

Kocalıktır merdivenden inersin

(O) Sendeki göz(ün) susuz persiz dönendir

Ben onu biliyom, sen de git öğren

Dedi. O da kapıyı çıktı, amma sıra Deli Ali'ye geldi arkadaş.

Deli Ali, “Dur, bakayım. Seni bir denize koyayım, bakalım nasıl geçeceksin?”

Deli Ali damdırasım aldı, bakalım o ne soracak:

N'açarsın da oğlan gayri naçarsın

Seni (şimdi) kovalarsam nere kaçarsın

Senin önün derya deniz gelirse

O zaman da neresinden geçersin

Önün senin derya deniz gelirse

O zaman da neresinden geçersin

Mahmud diyor ki:

*(İşte) Naçarım da Ali Emmi, naçarım
Kovalarsan ben garibim (hemen) kaçarım
(Mevla) Bu dünyayı deniz ilen doldursa
Hak kanat verir, inşallah uçarım*

Kelimesiyle cevap verir.

Deli Ali dedi ki, "Kabul etmiyorum, arkadaş," dedi.

"Ne oldu?" dedi Bey.

"Efendim, hazır yoldan herkes gider," dedi. "Şimdi bir de kendi bana soracak, ben cevap vereceğim. Ona hazır yol derler."

"Oğlum, haklı," dedi Bey.

Kamber hiç seslenmiyor düşünüyordu. Kamber doğruldu. "Efendim, özür diliyorum. Kardeşim yoruldu. Kardeşim de benim Âşık Başı'm. Sayın üstad, Ali Bey, onların Âşıkbaşı... Ben bir soru sorayım," dedi, "Kardeşim istirahat etsin."

"Kabul," dedi Deli Ali.

Kamber dedi ki, "Sen istirahate çekil, kardeşim. Ben bir soru sorayım bakalım."

Kamber de sazını çıkardı ki o da gümüş arkadaş.

"Yav, sizi barıştırayım, etmeyin eylemeyin," dediyse de bey, yine Deli Ali ikna olmaz. Kamber soracak. Ne soruyor bakalım Deli Ali'ye:

*Kadı kadı müftü nedir Al'emmi
Bu dünyanın tadı nedir Al'emmi
Nuh Peygamber bir gemicik yaptırmış
Ustasının adı nedir Al'emmi*

*Nuh Peygamber bir gemi de yaptırmış
Ustasının adı nedir Al'emmi*

"Ulan, yanında mı büyüdüm, ne bileyim," dedi Koca, arkadaş.

Bey arada olmasa, Ali emmisi çocukları mınç edecek (= paramparça etmek) amma, bey, "Ne kızılıyorsun, Âşıkbaşı? Sen soru sorarken bu kızımı-yordu, bu sordu şimdi" dedi.

"Efendim," dedi, "Buna asırlar geçmiş. Yav, bu çocuk bir şey bilmiyor. Kafadan uyduruyor. Nuh'un gemi ustasının adı neydi?"

"Yok, şu tarih kitaplarını getirin bakalım," dedi.

Elemanlarına eski tarih kitaplarını getittirdi. "Sen cevap veremiyorsun, değil mi?" dedi Deli Ali'ye.

“Efendim, Nuh’un Tufam’ndan bahsediyor adam,” dedi, “Bunu nereden bilecekler?”

“Çocuğum sen çıktığın merdivenden geri ineceksin, nasıl ineceksin bakalım?” dedi.

“Hay hay,” dedi o da.

Bakalım Kamber, bunda da (bu sefer de) sorduğu sorunun cevabını ne diyecek:

Kadı kadı kadı, müftü müftü Al’emmi

Bu dünyanın tadı sağlık Al’emmi

Nuh Peygamber gemisini yaptırdı

Ustasının adı Nebi Al’emmi

Nuh Peygamber gemisini yaptırdı

Ustasının adı Nebi Al’emmi

Hiç seslenmeden Deli Ali sazı yere koydu, kapıya çıktı. Hiç doğru yanlış demedi. Hatırına geldi ki, arkadaş, Nuh Peygamber’in ustasının adı Nebi idi.

Olan beye oldu, arkadaş. Bey ne yapacağını şaşırdı.

“Çocuklar, bakın ben üç beyliğe hükmeden birisiyim. Ben böyle bir bey olmasam, bu tip teşkilatlı âşık taşımazdım. Artık yolculuk, yola gitmek işi bitti. İşiniz, özel bir yer tayin olacak size burada duracaksınız. Günlük veya haftalık gelecek, benim bu makamımda gelen misafirlere, bana moral vereceksiniz, türkü çalıp söyleyeceksiniz.”

“Etme eyleme, efendim. Bizler gideceğiz,” dediye, “Düzenimi bozdunuz. Giderik dediğiniz sürece, astırırım ben adamı,” dedi.

Kamber için ha akşam, ha sabah— O, aradığını buldu, amma Mahmud’a gelince, Mahmudcağız diyemiyor ki beye, “Bey, ben bir kız arıyorum, işte ismi Senem, hiç gördün mü?”

Sustular.

Bunlar bir gece misafir kaldı. İkinci gün gelince Mahmud diz çöktü beyden izin istedi.

“Ne izin istiyorsun, oğlum,” dedi.

Dedi ki, “Ben kini, kanlılığı sevmem, düşmanlığı sevmem. Yav, gel, şu dünkü gönlünü kırdığımız insanları, bana müsaade ver, bizim kendi malımız bize yeter. Bizim heybelerimizde, ceplerimizde bir şeylerimiz var. Masrafını biz çekeceğiz, şu Ali Emmimi buldur. Bizim davet ettiğimizi söyle, şunların sazlarını geri verelim. Gönüllerini almaya çalışalım, gerekiyorsa, üç beş kuruş para verelim. Biz zengin aile çocuğuyuz. Bunlar fakir fukara olmasalar, ücretli, senin kapında kalmazlardı” dedi.

“Hay hay,” dedi Bey, “Gönül almak çok iyi bir şeydir.”

Deli Ali'yi buldurdu. Deli Ali'ye dedi ki, "Bu âşık sizi davet ediyor eğer kabul ederseniz. Hemi de sazlarınızı da verecek, hem de üç beş kuruş da bu boşta kaldığınız günlerin ücretini ödeyeceğim diyor. Ne dersin?"

"Bey'im sen kabul edersen, ben çoktan kabul ederim," dedi.

Para işi olunca, Mahmud ilen Kamber gittiler bunların şehrinden o günün hükmüne göre yiyecek, içecek, çerme çeşit. Adamın biri içki meraklısıymış, hangi içkiyi seviyorsa onu söyledi, "Getireyim," dedi adam.

Yaz ayları imiş, "Yahu piknik mahiyetinde olsun, yerimiz serbest olsun, çalar çağırırız," diyor Ali Emmi.

Bir kıyıya çıktılar, müsait bir yeri uygun gördüler. Baba, oraya bir ateş yaktı bunlar. "Közleme, yelleme yapalım." Âşıkları oturturdular. Gençler bunlara hizmet ediyorlar. Ulan, gençler bunların birçok hazırlığını yapıp, etini ekmeğini önüne koyunca, şöyle bir baktılar ki, yakıncığında bir bahçe var.

Mahmud dedi ki, "Yav, Kamber," dedi, "Şu bahçenin sahibini bulabilsek de, şu arkadaşlara şu bahçede gözüken meyvelerden de getirsek, uygun olmaz mı, kardeşim?"

"Olur," dedi.

Arkadaş duvar engin gibi gözükiyordu beriden. Vardılar kine, duvara boy yetişmiyor.

Mahmud dedi ki, "Sen şu duvara dayan, omuzuna basayım. Öte tarafa geçtim miydin, elmanın sahibini ararım. Mutlaka bekçisi mekçisi vardır. Bekçisinden para istese para veririm, yok öyle veririm derse öyle alırım," dedi. "Fakat bekçiye görmeden almayalım."

Kamber omzunu dayadı, Mahmud üstünden atladı. Bahçenin içine öte gittiler, geniş bir bahçe. Güllük gülistanlık bir yer. Çok planlı projeli bir yer. Mahmud'un öyle hoşuna gitti ki, "Allah Allah, bu neyin nesi ki?"

Birazcık ileriye vardı ki, orada bir bina var. Bekçi, mükçü bir insan yok, arkadaş.

Sarayın dibinden, "Bekçiii.. ev sahibiii.." filan gibi çağırdı mağırdı, hiç kimse yok. Baktı orada ayrı dikilmiş tek bir elma ağacı var.

"Hele şundan üç beş tane alayım da, götüreyim bakalım. Daha sonra sahibini sorar soruştururuz, bulabilirsek izin isteriz ücretini verimiz," dedi.

O elmanın bir dalını sallayıverdi, yere dökülenlerden toplamaya başladı.

Sarayda iki tane kız yaşıyordu. Birisi o beyin kızı idi ve Mahmud'un. rüyasında gördüğü kız idi. Adı Senem idi. Öbürü de hizmetçisi, ismi Ağca Kız'dı.

Ağca Kız'a der ki Senem, "Yav Ağca Kız, bana bir haller oluyor. Bende değişiklik var. Yav, şu pencereyi aç da, şöyle sağa sola bir bak bakalım," dedi.

Ağca Kız pencereyi açtı, dedi ki, "Valla Hatun. Yav izinsiz biri gelmiş," dedi, "Baksana, şu senin kimseye toplatmadığın, aldırmadığın, yıllardır dökülen çürüyen elmayı biri topluyor."

Hemen Senem pencereye geldi. Baktı ki, kendinin rüyasında görüp âşık olduğu oğlan, arkadaş.

“Şuradan bana bir elma getir,” dedi.

Yiyecek.

Eve elma hazırlıyorlardı, her zaman o bahçeden alıyorlardı. Bir elma aldı, yukarıdan aşağıya, “Ulan, şu elmayı toplayanın, benlinin ortasına vuramam mı ola” diye, oradan atar bunu.

Vuramaz, amma elma Mahmud’un ön tarafına düşer.

Mahmud geri baktı. “Bu elmayı kim attı acaba?”

Yüksek bir yerden düştüğü belli oldu, elma parçalandı. Açık pencere, baca göremez.

Mahmud bu işten kuşkulandı. “Yav, burada insan var amma, acaba neden seslenmiyor bana cevap vermiyor,” diye.

“Yav, şu elmaya bir türkü söyleyek bakalım, belki bu elmayı atan bu türküye cevap verir, ben de almış olduğum malı helalinden götürürüm,” diye Mahmud el kulakta bu elmaya türkü söylemeye başladı.

Gökten de bir elma düştü

Yere düştü tekerlendi

Mahmud buna fıkırlendi

Canım elma, dost elması

Mahmud buna fıkırlendi

Canım elma, dost elması

Hiç cevabı gelmez, Mahmud devam eder. İkinciye iyice belli olsun diye, kız bir elmayı gümüşlüğüne veya rafına koymak için, etrafını gümüşletmiş, öyle yüzüne bakardı, o elmayı da attı.

Bu etrafı gümüşlü olan elma yere düştü, Mahmud gene bu işten iyice kuşkulandı, “Yav, acaba ben suç mu işledim, Burası bir ufak yere benzemiyor.”

Yine başlar türküye:

(Amanın) Bu elmayı kim dişledi

Etrafını gümüşledi (çevre yanın gümüşledi)

Bunu bana bağısladı,

Canım elma, dost elması

Bunu bana bağısladı

Canım elma, dost elması

Yine sağı sola baktı, yine bir görüntü yok, yine pencereden bacadan açık bir yer yok. Senem dedi ki, “Ağca Kız, şuradan bir top kırmızı, bir top da beyaz gül getir bakalım. Kırmızıyı bana ver, beyazı da sen al. Kendini göstertme, kolumuzu pencereden dışarıya uzatacağız. Bu adam hangimizin çiçeğine türkü söyleyecek? Türkü söyleyeceği belli oldu bak. Elmaya türkü yakıştırıyor.”

Birer top gülü ellerine aldılar. Kırmızıyı kendi eline aldı, uzattı. Ama Mahmud elmadan melmadan vazgeçti. “Yav, bu elmanın önceki ağaçtan düşebilir, ama bu sonrakinin çevresi gümüşlü, insan elinden geldiği belli. Bunu atan bana kim?” diye devamlı sağı sola bakıyordu.

Bir baktı ki, pencereden iki kol çıkmış, kendi gözüküyor. Biri kırmızı, biri beyaz gül tutuyor. Mahmud yönünü oraya döndü, başlar:

*Kalk gidelim (aman) dağlarınız meşeli
Meşeli de hatun, dağlarınız meşeli
Kalk gidelim biz bu yola döşeli (döşeli döşeli)
Çok yıl oldu kız sevdana düşeli
Döşemesi baştan başa kırmızı (kırmızı kırmızı)*

*Çok yıl oldu ben sevdana düşeli
Odaların döşemesi kırmızı (kırmızı)*

*Bir çift bülbül geldi kondu (pencereden) bacaya
Ayakları yeşil, başı kırmızı (kırmızı)
N’olur gedek danışalım hocaya
Bizim evin baştan başa kırmızı (kırmızı)*

*Yaktı beni (gedek) danışak da hocaya
Beni yakan burda şimdi kırmızı (kırmızı)*

*Gel gel otur Senem Hatun yanıma
Senin aşkın kâr eyledi canıma oy (canıma oy)
Öldür (n’olur) parmakların(ı) batır kanıma
Desinler ki on parmaklar kırmızı (kırmızı)*

*Öldür (n’olur) batır parmakların(ı) kanıma
Desinler ki on parmaklar kırmızı (kırmızı)*

Mahmut, pencereyi açtı ki, arkadaş, rüyasında gördüğü kız, elinde kırmızı gül olan kız. Mahmut, olduğu yere düştü; bayıldı.

“Eyvah, görüyor musun yaptığımızı Senem,” dedi. “Haydi şimdi bir

görevli gelirse, bu oğlanı burada görürse! Koş, bari ben dışarıya çıkmıyayım, şu oğlanı sürü, alttan içeriye al bakalım. Kimse görmesin.”

Hizmetçi koştu. Oğlanı sürdü kolundan kanadından. İçeriye çekti, kapıyı örttü. Senem aşağıya indi, bunun elini yüzünü yıkadılar. Bunun burnuna yüzüne gül suyu sürdü, bunu ayıltırdı.

“Yav, sen kimsin? Nereden gelip, nereye gidiyorsun? Necisin?”

Mahmud dedi ki, “Senem, seni bilmiyorum ama, ben yıllardır aşkınla yandım tutuştum. Fakat seni arıyordum, burada, bu beyin,” dedi, “Tuzağına düştük. Deli Ali diye biri varmış, belasına bulaştık. İşte bugün de onlara bir davet veriyorduk. Buradan işte, bahçenin sahibini veya bekçisini bulabilirsem elma alıp götürecektim. Sen denk geldin.”

Senem dedi ki, “Mahmud’um ben de sana deli gibi aşığım. Rüyamda gördüm, aşkına bade içtim. Sen yürü, geç kalma. Ben sizi bir gün babamdan isterim, birinizi. Fakat sen geleceksin. Bir gece bana burada bir sohbet edeceksin, moral vereceksin. Tanışacağız.”

Mahmud oradan birazcık elma topladı hemen omzuna çaldı. Geldi ki, Kambercağız daha öyle bekliyor.

“Ulan kardeşim, geç kaldın Mahmut!”

Mahmud, “Öyle icap etti,” dedi.

Elmayı getirdiler, davetliler yediler içtiler. Bunlar dağıldı. Mahmud’u bey çağırdı.

“Buyur, beyim.”

Dedi ki, “Benim kızın haberi olmuş. İki âşık gelmiş, baba, yeni, birisini gönder de bir gece bize bir eğlence versin diyor. Biriniz oraya gideceksiniz, oğlum,” dedi.

Mahmud, “Başım üstüne, efendim,” dedi. “Fakat ben orayı bilmiyorum. Bana bir öncü ver de, o beni götürsün oraya bıraksın. Beyin de atlı başı Başvezir isimli bir yetkilisi var. O adamcağız da bu beyin kızına öteden beri sevdalı. “Ulan, bugün isteteyim beyden bu kızı, yarın isteteyim beyden—” O da beyin karşısına çıkıp istetmeye cesaret edemez.

Geriden kızı beğeniyordu güya. “Yav, bu bey benden iyisine mi verecek kızı; işte ben burada en yüksek makamında görevliyim,” diye düşüncesi vardı.

O görevliye dedi ki, “Bu Mahmud’u alıp, benim kızın oraya götür, teslim et.”

Başvezir atına bindi, Mahmud’u da atına bindirdiler. Sürdüler kızın oraya. Kızın avlusuna varınca Başvezir dedi ki, “Mahmud Ağa, beni biliyorsun az çok tanıdın, ben burada en yüksek yetkili birisiyim. Sen şu atlarımızı şurada muhafaza at, ben yukarıya çıkayım bakayım, kızın halini hatırlarım. Bir şey istiyor mu istemiyor mu, babasına bir şey diyor mu demiyor mu, bunu bir sorayım.”

Mahmud dedi ki, “Beyin bana söylemesi, benim kızım bir âşık istiyor.

Biriniz gidin,” dedi. “Ben gidecek oldum. Bey bana demedi ki, Vezir kızın halini hatırını sorsun. Olmaz, arkadaş, ben yalnız çıkacağım.”

Mahmud bunu kabul etmedi. Mahmud dedi ki, “O zaman ben kıza sorayım buradan. Hangimize gelsin derse, kabul mü?”

“Kabul,” dedi.

“Neden bunu çağıracak ki? Ben bugüne bugün üst yetkili birisiyim. Mutlaka da önce Vezir gelsin. Bir derdim var,” der düşüncesiyle bekledi.

Mahmud dörtlükle kıza sordu. Bakalım nasıl sormuş:

*İşte geldim Büyük Vezir yoldaşım
Kamber derler benim, benim sırdaşım
Belki burda bugün kalır şu işim
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

*Belki burda bugün kalır vay işim
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

Kız cevap verdi:

*Büyük Vezir burda, o nedir işi
Hiç durmuyor gözlerimin bu yaşı
İster kalırsın da burada işin
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

*İster kalırsın da burada işin
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

Mahmud der ki:

*Büyük Vezir bana izin vermiyor
Gözlerimin yaşı da benim durmuyor
Gözlerim dünyayı gayri görmüyor
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

*Gözlerim dünyayı gayri görmüyor
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

Kız der ki:

*Kara gün geçirdim cefalar ilen
Hiç bir gün geçmedi (Mahmud) sefalar ilen*

*Sana gül topladım kufalar (küfeler) ilen
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

*Sana gül topladım kufalar (küfeler) ilen
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

“Duydun mu, Büyük Vezir?”

“Duydum, kardeşim,” dedi.

“Al atını!”

Büyük Vezir atma bindi, geldi gitti.

Mahmud’un atını bağlayacak, misafir ağırlayacak yer orada mevcuttu. Hizmetçi indi, Mahmud’un atını bağlar yerine. Mahmud çıkar yukarıya.

Hiç saz sohbet bir şey yapmadılar. Geceye geri gelmesi gerekiyordu Mahmud’un. Mahmud’u gece geriye hiç salmaz kız. Kız der ki, “Mahmud’um, bu dünyada eğer ki erkek eli degecekse sensin. Bana Yaratan gece rüyamda aşkıma bade verdi. Sana delilerden daha fazla deli gibi aşığım, seni severim. İnşallah Mevlam sonumuzu hayır getirir.”

Geceyi böyle sohbet ilen bitirirler. Sabah da kızcağız o devrin hediyesi olan ve ismine destimal deniliyormuş, bugünkü yelek cinsi olarak, o desende bir şeydi, kız bunu özel işlemelerle ustasına yaptırmış, bu Mahmud, rüyamda gördüğüm oğlan gelirse ona hediye edeceğim, görebilirim diye böyle bir hediye hazırlanmıştı.

Göğüs kısmı, iki tarafı altın ve gümüşle işlenmişti. Bunu Mahmud’a orada giydirdi.

“Sana bugünkü bahşış olarak hediye veriyorum.”

Yav, sabah oldu. Kamber’i merak aldı. “Yav, bu gece gelecekti. Niye gelmedi acaba?”

Gözü yoldaydı, bakar ki, geliyor Mahmud amma Mahmud halka görünerek geliyor. Kamber, Mahmud’un bu destimalını giymemesi lazımdı diye düşündü. Çünkü yerel âşıklar var, orada kendilerinin dışında. Ne kadar da dıştan dost olsa, içten bize düşman gözüyle bakar diye Kamber bunu hesaplıyordu.

“Ulan, bu bunu niye çıkarmıyor, arkadaş? Neden sırtında getiriyor?”

Şöyle yaklaştı. “Ulan, şuna iki türkü söyleyelim bakalım. Bunu da anlamaz mı bu adam,” der.

Bakalım Kamber buna ne dedi:

*Evi(nizi)n önü nar ağacı
Kimi tatlı, kimin acı (kardeş acı)
Göründü destimal ucu
Açılsın Mahmud, açılsın*

*Göründü destimal ucu
Açılsın kardeş, açılsın*

Mahmud ayrı cevap veriyor. “Açılsın. Açıldım kardeş, açıldım.”

*Yedi âşıklar var duyarlar
Duyarlar haber verirler
Tatlı canına kıyarlar
Açılma (oy) Mahmud açılma*

*Tatlı canına kıyarlar
Açıldın kardeş, açıldın*

Mahmud geldi, “Yav kardeşim. Ne oluyor Kamber’im sana,” dedi.

“Yav, ne olmayayım Mahmud. Bak yanlış yapıyorsun. Düşmanın karınca ise de hor görme. Yav, sen bunların dostluğuna güvenme. Bu Âşıkbaşı bize bir iş yapacak.”

Onlar bu konuyu konuşadursun, Âşıkbaşı da bu adamın at ile destimalı üzerinde geldiğini gördü. Hemen Baş Vezir’in yanına koştu.

“Yav, Başvezir,” dedi, “Akşam sen gittin değil mi?”

“Evet. Ben gittim.”

“Peki, niye geri getirmedi bu adamı gece? Orada mı kaldıydı?”

“Kardeşim,” dedi, “Yav, sen oralarını karıştırma.”

Arkadaş, kız bizi papuçluğuna bile el etmedi.

Kız diyor ki; “Kara gün geçirdim cefalar ilen / Bir gün sefa sürmedim sefalar ilen / Mahmud sana gül topladım küfeler ilen / Gel ha Mahmud’um, gel ha kurban olurum,” diyordu. Kırk yıllık tanışık gibiydiler. Arkadaş, geri niye getirmeye gideyim?”

Deli Ali Bey’e seğirtti.

“Beyim seni beyliğe layık görmüyorum ben artık!”

“Neden görmüyor muşsun?”

“Bir tek kızın olsun. Aslını neslini tanımadığın oğlanla gece sabaha kadar kalsın. Yakışır mı peki? Halk bunu duyarsa ne diyecek?” dedi.

“Ulan, oğlum. Biz bunu eğlenceye gönderdik. Eğlence de on bir, en geç on ikide biter. Herkes de evine gider. Neden kıskanıyorsun?”

“Hayır, efendim,” dedi, “İstersen çağır adamı sor. Sabaha kadar kaldığı gibi, bu saatte geliyor daha.”

Bey buna sinirlendi, arkadaş. Bu olmasa bile, bu Deli Ali’nin lâfi sağa sola yayıldı mıydı, bu iş yeter artık kendine.

Mahmud’u çağırdı; sordu.

“Mahmud nerede kaldınız?”

Mahmud durumu anlattı, dedi ki, “Efendim, kızın beni göndermedi. Benim gece gelmem gerekirdi, amma ben hiç gelmedim,” dedi. “İşte bunu da bana hediye verdi.”

Arkadaş, Bey, “Bunu da hediye verdi,” deyince, “Nasıl olur da, sen benim harem mevkiimde kalabilirsin. Benimle kaç yıllık tanışyorsun diye hiddetlenerek,” Derhal yedi aşığın başına dedi ki, “Bağla şunun ellerini arkasına. Götür şunu şardan (= burada ırmak anlamında) atın.”

Deli Ali’nin canına minnet arkadaş. Hemen elini kolunu bağladı. Arkadaşlarına haber verdi.

“Gelin, bize bir iş çıktı. Sana bu arada bir türkü çıkırttırayım da ekmeğime mani oldurayım.”

Arkadaş, garip adamsın, genç bir oğlansın. Kimsen yok, derdini kime anlattırısın? Kamber bu işin takibindeydi. Kamber’in aklına gelen başına geldi arkadaş.

Şarın yolu da bu sarayın surunun dışından geçiyordu. Sarayın pence-resinde olan bir insan, bu geçeni hemen görürdü.

Oğlanı bu kapının önüne doğru yaklaştıınca, yalvardı bu Deli Ali’ye. Dedi ki, “Yav, arkadaşım. Tamam, benim ırmağa atılıp öleceğim belli oldu. Yav, ne olur, şurada şu elimi çöz de, şurada bir iki türkü söyleyem. Benim size gücüm yetecek kudrette güçte değilim. Atım, silâhım yok!”

Deli Ali’nin gönlüne kalsa, bırakmayacaktı amma öbür arkadaşları, “Yav, Deli Ali. Bu adamlar evet sazımızı aldılar, ama geri verdiler. Üstelik bir de bahşiş bile verdiler. Beye karşı suç işlemiş, tamam suçu büyükmüş. Kendinin son isteği bu. Yav, hatırı kalsın.”

Çözerler...

Kız da şüpheliydi. “Ulan, burada Mahmud’u yanlış alıkoydum. Mahmud’u birisi babama şikâyet edip, yanlış bildirip de uygunsuz bir durum olmasa,” diye pencereye yanındaki hizmetçi nöbetçi koymuştu.

Nöbetçi durumu anlattı, dedi ki, “Vallaha o akşam gelen o oğlanı babanın yedi âşıkları götürüyorlar.” Kız pencereye çıktı baktı ki arkadaş. Yedi âşıklar Mahmud’u götürüyorlar, elini kolunu bağlamış.

Başlar ağlamaya.

Mahmud kızı gördü. Bakalım ne söylesin:

*Pencereden bana, bana bakan yar
Aşkı düştü içerimi yakan yar
Ben ölüyüm sen kimlere bakan yar
Zalim baban beni şardan atıyor
Ben ölüyüm sen kimlere bakan yar
Zalim baban beni şardan atıyor*

Kız der ki:

*Pencereden dertli dertli bakarım
Sen ölürsen bu sarayı yakarım
Atmayın Mahmud'umu kendim(i) yakarım
N'olur atma Âşık Başı Mahmud'u*

*Mahmud'u atarsanız kendim(i) yakarım
Atmayın Mahmud'u ben de ölürüm*

Mahmud der ki:

*Yedi âşık(lar) bağladılar kolumu
Söyletmeye koymadılar halimi
Ucuz olur Han Mahmud'un ölümü
Zalim baban beni şardan atıyor*

*Ucuz olur Han Mahmud'un ölümü
Zalim baban beni şardan atıyor*

Deli Ali zaten hiç zaman tanımak istemiyordu. Hemen bağladılar elini kolunu. Şar zaten yakın bir yerdeydi, ırmak oradaydı.

Elini arkasına, ayaklarına bağladılar. Belki yüzer tepinir çıkar diye, eletiler ırmağın yetiştirebildiği yere salladılar, atıldılar.

Dünya Deli Ali'nin oldu.

Kamber de geriden Mahmud'un gittiğini gördü zaten. O da sazını aldı o yola doğru gidiyordu. Mahmud'un sebebi bu saray, bu bahçe... Biliyor çünkü. Elma toplamaya gitti, olay da öyle başladı.

Sarayın giriş kapısına geldi, oraya oturdu Kamber.

Bakalım Kamber ne der:

*N'olasın da bahçen, bahçen olasın
Hiç kimse kalmayıp, viran olasın
Ateş düşüp cayır cayır yanasın
Kardeşime sebep oldun sen bahçe*

*Ateş düşüp cayır cayır yanasın
Kardeşimin sebebisin sen saray
Dilerim Allah'tan kökün yıkıla
Viran olup taşın yere döküle*

*Sebep oldun kardeşime başın yıkıla
Kardeşimin sebebisin sen saray*

*Viran olup kökün başın yıkıla oy
Kardeşimin sebebisin sen saray*

*Kamberoğlu dünya burada kalsın
Yedi âşık(lar) dünya sizlerin olsun
Şar geri dönse de şehiri alsın
Kardeşim sebebisin sen saray*

*Şar geri dönüp de şehiri alsın
Kardeşimin sebebisin sen saray*

Kamber bunları söyler amma yoluna devam eder. Yolda âşıklara kavuştu, âşıklar geri, Kamber ileri...

Kamber vardı, “Yarabbi, sen beni Mahmud’a kavuştur,” diye Allah’a yalvarır, dua eder. Kendini ırmağa attı.

İrmakta Mevla Kamber ilen Mahmud’u buluşturur. Kamber, Mahmud’un arka tarafına vardı, Allah tarafından oraya yapıştı. Kızcağız ise âşıkların geri geçtiğini Mahmud’un yanlarında olmadığını görünce, sarayı terk etti. O da gitti, o da attı kendini ırmağa.

İrmakta Allahuteala tarafından, kız da bunları buldu. Kız da Mahmud’un göğüs tarafına yapıştı, öldüler.

Bir fırtına çıktı, ortalığı alt üst etti. Efendim, o saray ve her yer yerle bir oldu ortalık. Irmak taşı, arkadaş, ileri akan ırmak tersine akmaya başladı. Şehiri alacak içine.

Uç kısımda oturanlar beye yetiştiler dediler ki, “Yav, beyim ırmak taşı. Bizim evlerimiz sular altında kaldı. Ne yapacağız?”

Beyin haberi oldu ki kızı da kaybolmuş saraydan. Saray yıkılmış deniliyor.

Efendim, o Mahmud’un yanındaki oğlan da gitmiş ırmağa kendini atmış diyorlar. Bey, kayıkçıları, o zamanın dalgıçlarını, “Ben de yüzebilirim,” diyenlere emirler verdi. “Arayın şu cesetleri, bari ırmaktan çıkarılsın!”

Aradılar, cesetleri buldular ki, arkadaş. Hiç görülmuş bir olay değildir, duyulmuş bir olay gene değildir. Cesetlerin üçü de bir birini kucaklamış. Bilgin insanları, hacıları, hocaları topladılar, dediler ki, “Yav, bu adamların üçünü bir mezara nasıl koyarız?”

Dediler ki, “Valla efendim. Eksik halkı (= bayanlar için söylenir) var bunun yanında. Dinimize göre bunu mezara böyle koymak olmaz, biz buna

olur veremeyiz. Şimdi eğer bu eksik, yani senin kız çocuğu olmasa, belki bir ihtimal erkeğin üçünü, ikisini bir araya koyabiliriz!”

Cesetler Birbirinden ayıramadılar, ayrılmıyor, yapışmış.

Deli Ali dedi ki, “Ben bunu ayırırım!”

“Nasıl ayırırsın?”

“Benim evde bir odun baltam var,” dedi, “Bu baltayı getiririz. Hiç birinde hak koymadan, kızının bu oğlanı, öteki oğlan ilen oğlanı ortasından yüzer çıkarırım, avradını satayım!”

“Baba, tek öyle olsun, cesaretin varsa?”

Deli Ali’nin evde bir yürekli (= bileyli, bileylenmiş) baltası vardı. Deli Ali baltayı getirdi, baltayı eline aldı. Elini kolunu sıvadı. Bu cesetleri birbirinden ayıracak. Deli Ali gerçekten baltayla bunları ayıracaktı arkadaş, Kendi kendine cesetler çözüldü.

Üçü de ayrı ayrı oldu, Allahuteala tarafından. Üçü de şahadet kelimesi çekti, olduğu yere oturdu. Birbirine baktılar, topluma baktılar. Irmak anında yatağına geri döndü. Aynı seviyesine çekiliverdi.

Bey de neye uğradığını bilmez. Deli Ali de ne yaptığını bilmez.

“Yav, bunlar Allah’ın sevdiği iyi bir kul mu? Nasıl oluyor peki? Hem birbirine bitişti, hem de kendi ayrıldı!”

Bu arada kızcağız kendi kendine yavaşça bir şeyler söylemeye başlar:

N’olasın da Karacaoğlan (pirim) n’olasın

Hak dediğin yerde hak elin alsın

Yedi aşığın on dört gözü kör olsun

Anamızdan doğduk dünyaya geldik

Yedi aşığın on dört gözü kör olsun

Anamızdan doğduk dünyaya geldik

“Ulan, gözüme bir şey oldu. Pis mi gitti, ağrıdı mı arkadaş.”

Âşıklara bir şeyler oldu orada, herkes gözünü tuttu dünyayı görmez oldu. Han Mahmud hissetti bunu, beddua aldı diye.

Han Mahmud hemen peşinden kıza fırsat vermez, aldı sözü:

N’olasın da Karacaoğlan n’olasın

Dilediğin yerde Mevla elini alsın

Yedi aşığın birer gözü kör olsun

Anamdan doğdum da dünyaya geldim

Yedi aşığın birer gözü sağ olsun

Anamdan doğdum da dünyaya geldim

*Senem artık gayri bu yüzün gülsün
Dilediğin yerde Hızır'ın gelsin
Ağca Kız tutmayı (= hizmetçi) Kamber kayınım alsın
Mevla 'm yarattı da dünyaya geldim*

*Ağca Kız tutmayı (Kamber) kayınım alsın
Anamızdan doğduk dünyaya geldik*

Söz bitti, Bey çok korktu bu ırmağın ters akmasından. Bu cenazelerin bir birine yapışmasından. Geri dirilip böyle bir şeyler söylenmesinden. Bey o kadar korkuya uğrar ki, bey yetkililerine emir verdi, “Bunların hepisini bir top oynayın, makamıma getirin bakalım.”

Âşıkların, birer gözü dünyayı görmeye başladı, bir gözü hiç görmedi. Baba, bir kafaya bir göz de yeter.

Bu şimdi gelir bir daha beddua verirse diye, diğer gözüm kör olur diye âşıklar kayboldu ortadan.

Bu Bey kızını, kızının hizmetçisini, bu iki oğlanı makamına çağırdı. Mahmud'a sordu:

“Kardeşim, siz nerelisiniz? Siz nereden geldiniz? Siz Allah'ın en sevdiği kul musunuz? Neyin nesisiniz, şu işi bir aydınlığa kavuştur bakalım.”

Mahmud olanı biteni anlattı. Şu şekilde, “Ben filan beyim oğluyum. Kamber'i böyle buldum. Ve işte... Bu senin kızına, Senem isminde bir kıza âşık oldum, arıyordum. Bunu da size sormaya zaman kalmadı. Âşık yarışması işi ortalığı karıştırdı. Bu eğlence işi ortaya çıktı. Derdimizi anlatamadık. Sonuç da bu efendim,” dedi.

“Eyvah!”

Beyin düşünceleri ta evlat evladının doğmadığı eski dönemlere, geriye gitti. İşte bir pınarın başında, bir adamın kendisine elma verdiği hatırına geldi. Bu çocukların üçünün de Allah'ın emriyle bu bir elmadan olduğunu, doğduğunu ve birbirine âşık olduğunu, sonra da birbirine yapıştığını düşündü.

Öbür Beylere öncü gönderdi, kendi de bu kızı ilen, hizmetçisini aldı, o öteki Beylerin memleketlerine gitti. Orada eliyle Mahmud'un düğününü yaptı. Kamber'in babasının evine gitti. O düğünü de orada bitirdi.

Ve Han Mahmud hikâyesi hocamdan öğrendiğim kadarıyla böyledir.

Belki oldu olmadı, amma işte memleketimizin geleneği böyledir ve âşık arkadaşlarımdan yüzlerce böyle dinlemişliğim vardır. İşte biz de böyle devam etmekteyiz.

9. HURŞİT HİKÂYESİ

Konya’da Hacıhünkâr’ın hükmettiği zamanlarda Hacıhünkâr denilen zat bir türlü baba olamaz. Uzun bir süre evlat hasretliği çeker.

Aradan yıllar geçer. Bir gün sakın bir yere çıkar, namaz kılar dua eder. Yaradana yalvarır: “Allah’ım, bana da bir evlat ver Yarabbi, dilersen sen dilediğini var edersin.”

Bu yalvarmadan sonra hanımı hamile kalmış ve günü dolunca, Hünkâr’ın bir oğlan çocuğu dünyaya gelmiş. Hünkâr sayısız kurbanlar keser, mevlitler, Kur’anlar okutur, dualar yaptırır.

Davetliler, “Beyim çocuğun ismini ne koydun?” diye sorarlar.

Der ki, “Çocuğun ismini Hurşit koymak istiyorum.

Ezan-ı Muhammedî okuyarak çocuğun ismini Hurşit koyarlar. Oğlan büyümeye başlar, bu arada aklına bir şey gelir beyin ve der ki, “Ulan, bu da bizden olsun! Bu benim çocuğun doğduğu hafta içinde, çevrede kaç çocuk doğduysa, bu çocukların hepsini buraya toplattırayım.”

Toplattırır.

O hafta toplam kırk çocuk dünyaya gelmiş. Yedirir, içirir. Okul çağına kadar masraflarını üstlenir. Bir de kendininki kırk bir çocuk. Çocuk babalarını, analarını oraya çağtırtırdı. Bunlar da korkuyordu, “Acaba çocuk yaptık diye cezaya mı çarpılacağız!”

Bey bu çocukların ana ve babalarına dedi ki, “Arkadaşlar, benim de bir oğlan çocuğum oldu. Buna mükâfaten bu çocukları, eğer müsaade ederseniz, okul çağına kadar ben burada çocuk başına bir hizmetçi tutacağım. Özel olarak baktıracağım. Bu çocukların yedi yaşına kadar, izniniz olursa, ben bakımını üstleneceğim.”

Ebeveynler düşündüler. Çocuk büyütmek kolay iş değil, bayağı bir sorun çocuğu büyütmek.

Sevindi herkes. “Tamam!”

Beyin sözüne olur verdiler ve bu kırk çocuk, beyin oğluyla beraber okul çağı yaşını doldurdu. Okul yaşı dolunca, yine bu çocuk babalarına haber gönderdi oraya gelmeleri için.

Geldiler.

Dedi ki, “Arkadaşlar, çocukların okula başlama yaşı doldu. Müsaadesi olanın tahsili bitene kadar çocuğunu ben okutturacağım. İzin vermeyenler çocuğunu alıp evine götürebilir.”

Hepsi dedi ki, “Efendim, sizin kendi desteğinizle okuyan çocuk, bizlerin yetiştirmesinden farklı olur. Eğer sen, okuturum bakımını üstlenirim, derseni; hay hay, son bilgiye kadar okutmanı sevinçle karşılarız.”

Bey onu da üstlendi. Bugünkü okulun ismi o tarihte hücreydi. Kırk çocuğa bir hücre. Bey kendi çocuğunu özel yetiştirip okutturacağım diye, zaten önceden yerin altına bir hücre yaptırmıştı.

O tarihte yaşayan Konya'daki en bilgin hocayı çağırdı ve dedi ki, "Hocam, yeryüzünde ücret on bin lira ise, ben sana çocuğu yerin altında okutacağın için iki katı aylık ödeyeceğim. Çocuğumu da senin bilgini edinene kadar dışarı çıkartmayacaksın. Kimseyi görmeyecek ve göstermeyeceksin."

Hoca gönlü var veya yok— "Canım en azından beş yıl, on yıl, veya yirmi küsur yıl— Bu çocuk bilgiyi geç öğrenirse, burada kalmak kolay iş değil. Yapamam desem, Hacıhünkâr icabında cezaya çarptırır."

Amma paradan dolayı, amma korkudan dolayı bu işi üstlenir. Yerin altına girdiler. Kapısını Hacıhünkâr bizzat kapattırdı.

Herkes okuluna devam eder. Aradan yıllar geçmeye başladı. Hocanın karısını göresi gelir. Bir gün Hurşit'e dedi ki, "Oğlum Hurşit sana ödev veriyorum. Burayı öğreneceksin, beni baban çağırmış, ben babanın yanına gidiyorum. Sakın ben gelene kadar burada bir şey elleyeyim, gezeyim demeyesin."

Hurşit de, "Olur hocam," dedi.

Hoca dışarı çıktı arkadaş, geldi gittiği gibi. Baktı ki, herkes evinde derdinde— Parası olan zengin sefada, olmayan da aç rezillik çekmekte aynen devam ediyor. Karı ilen görüştü, hoş beş ettiler. Karı dedi ki, "Aman koca, para eskisine göre çok! Sen bu göreve devam et, elinden gelirse bir yıl daha çalıştır— Hatta istersen daha fazla çalıştır."

Karı izin verdi.

Hoca karı ilen sohbete devam ededursun; biz gelelim Hurşit'e...

Hurşit dersine çalıştı malıştı, ama bir ara baktı ki arkadaş, durduğu yerin içerisine bir yerden bir cisim vurmuş. Pırl pırl bir şey kaynıyor yerde. Hurşit, "Bunu tutarım, bunu da saklarım. Hocam gelince, hocama mükâfat almak için bunu veririm," düşüncesiyle buna çok uğraştı.

Yerden tutuyor eline gelmiyor, elini kaldırıyor gene orada. Meğer anahtar deliğinden içeriye güneş vurmuş... Anahtar deliğinden buraya vuran güneş, anahtar deliğinden oraya kadar sapı gibi gözüktüyor. Hurşit'e göre, yerdeki güneşin şavkı güzel bir yere vurmuş. Bu güneşin şavkının içerisinden pırl pırl bir şeyler kıpırdıyor.

Hurşit bunu bir cisim sanıyor, henüz çocuk olduğu için, güneşin de öyle yapacağını hiç bilmiyordu. Yoruldu ve yere düştü.

Hoca geldi ki, Hurşit baygın hâlde yatıyor arkadaş. Hemen çocuğu kucağına aldı. Bunu gülsuyu ile ayılttı. "Ulan, ne oldu?"

Baktı ki, daha güneş gitmemiş, yerde şavkı duruyor. Bunun üzerine çocuk, "Hocam, baksana bu güneşe!"

"Dur oğlum. Sen kafayı yiyeceksin, eğer burada daha çok kalırsak, geri

dünya yüzüne çıktığımız zaman, güneşin anasını gördüğün zaman, bu kez de bunu yakalayım dersin. Ama merak etme, bunun anasını da sana göstereceğim,” dedi. “Sen dur, ben babana haber vereyim.”

Gider Hacıhünkâr’a der ki, “Hünkârım, oğlun benim bilgime dâhil oldu. Eğer benden bilgili bir hoca daha biliyorsan, onunla okutturabilirsiniz, amma benim bilgim bitti.”

Hacıhünkâr da, “Senin bilgin benim oğluma yeter. Hay hay, oğlanı oradan çıkartabilirsiniz.”

Oğlanı çıkarttılar. Öbür okulcuların da süresi bitmiş, herkes babasının yanına çekilip gitmişti. Bizim Hurşit Bey, yeryüzüne çıktı ki arkadaş, o kendisinin tutamadığı güneş ışığı, yüzünden aşağıya vuruyor, öyle sarkıyor. İnsanlar tuhaf görünmeye başladı. Yerin altında kimseyi görmeden yıllarca yer altında kaldığı için; kendisini bayağı eksik hissetti.

Hurşit’e babası herhangi bir soru sorsa, çocuk cevap vermez oldu. Hurşit’te bayağı bir akıl eksikliği hissetmeye başladı. Hünkâr, oğlu ortalıklarda yokken bu kadar zorsunmuyordu. “Yarabbi, bana bunu da mı çok gördün? Bir tek oğlum olsun, bu da akıldan mahrum kalsın ve kafayı yesin!”

Ne kadar Yaradan’a yalvardıysa arkadaş, bunun çaresi yok.

Başveziri bir gün bu durumdan haberdar oldu. Hacıhünkâr’a dedi ki, “Hünkârım, bana üç gün şu yetkini ver; ben bu çocuğu konuşturacağım.”

“Ya konuşturamazsan?”

“Efendim, bu çocuğu konuşturamazsam, bir can değil mi ki, böyle ıstırap çekeceğime hiç olmazsa sen beni astırırsın, ve yahut da bu çocuğu konuştururum içim rahatlar.”

Pazarlık temiz oldu. Hünkâr dedi ki, “Eğer sen bu çocuğu normal olarak dillendirmeye, gelene hoşgeldin, gidene selâmetle git dedirttirirsen, ben de sana hazinemi açacağım. Yeter diyene kadar altın vereceğim.”

Tarihini yazdılar. “Şu saatte teslim ediyor, üç gün sonra gelip, bu tarihte çocuğu geri alacağım.”

Hacıhünkâr’ın tahtına, tacına bu başvezir oturdu. Hurşit’i çağırdı yanına. Hurşit’le birazcık bir şeyler konuştu monuştu. Başvezir, kendinden aşağı ikinci başvezirlik görevini yapanı çağırdı ve dedi ki, “Arkadaşım, akşama gelinliğini kızına giydirip Hurşit’in odasına koyacaksın.”

“Olur mu desek,” Hünkâr bu arkadaş; kıza sormadan, anasına sormadan, gönlün var mı yok mu demeden emrini dinleyeceksin. Bu bey emri, Hünkâr emri...

İkinci vezir derhal gitti evine. Vardı karısıyla birlikte, kızını allı şanlı giydirdiler, getirdiler Hurşit’in odasına koydular. Kıza vardı dedi ki, “Çocuğum, bu Hurşit’i dillendirirsen, onunla seni evlendireceğim. Ne yaparsan yap.”

Hurşit’i de akşam yatak odasına koydular. Hurşit’e elinden gelen

çabayı çalıştı kızcağız. Sabah oldu, Hurşit'i makama getirdiler. Hurşit birazcık düzelmmişti.

İkinci akşama, öbür vezirin, bundan aşağıdaki vezirin kızını çağırttırdı Başvezir.

Üçüncü geceye üçüncü vezirin kızını aynı odaya koydurur. Hurşit de şımarı. Üç gece yattı. Hacıhünkâr koştı geldi, "Yav, bir yeri mi aldı sattı, bu nasıl bir adam? Acaba içimden beni yıkmaya mı çalışıyor? Nasıl güvenirsiniz de, çocuğa aldandık da, bunu vekil ettik yerimizel!"

Hemen makamına geldi, saati dolunca yazmaya çizmeye, kaydı kuydu karıştırmaya başladı. Herhangi bir alım satım yazılıp çizilmemiş. Hurşit, babasını görünce, kapıdan girmeden, "Hoşgeldin baba," dedi.

"Ooo oğlum?"

"Ne oldu baba?"

"Hiç," dedi, "Ben zaten düzgündüm, lakin senin hoşuna gitmiyordum."

Görevlisine emir verdi. "Götürün başveziri, hazinemi açın. Yeter diyene kadar altın vereceksiniz."

Başvezir dedi ki, "Efendim, ben rüşvet almam, ben bahşiş almam. Ben senin oğlunu sana sağlıklı olarak kavuşturduysam, benim için ne mutlu. Öbür taraftan yaptığım hatayı da Mevla'm affederse eder, etmezse etmez."

Herkes görevine devam etmeye başladı, amma Hurşit Bey o üç geceden sonra sokağa çıkınca, gördüğü her kızı serbest zannetmeye başladı. Kimi görürse, elin kız çocuğunun başına çöküyor arkadaş. Her gün böyle şikâyetler gelmeye başladı. Halk korkusundan Hünkâr'a gidemiyordu. Artık iş çekilmez hâle gelince bir araya geldiler ve dediler ki, "Arkadaş yav, nedir bu? Artık gidelim Hünkâr'a derdimizi anlatalım canım. Bizi oğluyla böyle namus altında koyacağına hepimizi idam ettirsin, bari gözümüz görmez."

Sonuçta bir grup ahali toplandı, temsilcileriyle Hünkâr'a bir dilekçe gönderdiler. Dertlerini Hünkâr'a anlattılar. Hünkâr'ın bu işten hiç haberi yok. Hünkâr bu dilekçeyi okuyup da, bu işin gerçek olduğunu öğrenince; "Derhal bu oğlanın asılmasının emrini veriyorum!" diye karar çıkarttırdı.

Tellallar her sokağa duyurdu ve dediler ki, "Hacıhünkâr'ın oğlu Hurşit üç gün sonra idam olunacak."

Başvezir geldi ki arkadaş, "Hurşit idam olacak," diye, Hacıhünkâr telal çağırttırıyor.

"Eyvah! Bu hatayı ben yaptım," dedi, bildi başvezir. "Üç gün aynı kız değil de, her gece biriyle olunca zannetti ki, ben Hünkâr oğluyum, bana her gün böyle bir taze kız serbest."

"Bu hatayı biz yaptık."

Hünkâr'a yetiştı. "Hünkâr'ım elini ayağını öpeyim, cır bu oğlanı astırma!" dedi.

Hünkâr, "Benim kararımı biliyorsun," dedi. "Ben oğlumu kayırırsam,

yarın başka birisinin oğlu böyle namus kirletirse, ona bizim kanunumuz söker mi? Öyleyse benim oğlum yapmış olsa bile, oğlumu idam edeceğim ki, herkes bundan ders alacak.”

Başvezir dedi ki, “Efendim, bu oğlanla bana üç gün gene izin ver, eğer bu sevdadan vazgeçirtemezsem de benimle beraber astır... Halkı çağırılım, halkın çoğunluğu derse ki asılsın, tamam asılsın! Bir oylama yapalım.”

Hacı Hünkâr’ın da tek evladı, o da öldürülmemesini istiyor, amma gelen şikayet namus üzerine. Bu sebeple vezirleri çağırıldı. Vezirlere danıştı, “Durum böyle, bu vezir üç gün izin istiyor. Ne dersiniz?”

Vezirlerin otuz dokuzu dedi ki, “Efendim, biz katılıyoruz bu söze, belki onun bir bildiği var. Belki de bu adamı vazgeçirtebilir bu işten.”

Bu sayede Başvezir bu izni aldı. Hünkâr, “Başka ne istiyorsun?” dedi.

“Kırk tane bana avcı vereceksin. Hurşit’e de bir at silâh ve av tazını vereceksin. Onunla birlikte ava gideceğiz,” dedi. “Üç gün avlandık mıydı, dağda temiz havada Hurşit’e ben el süreceğim.”

“Tamam Başvezir, istediğin kişileri yanına alabilir, avlanabilirsin.”

Hurşit’i de aldılar bu grubun içine, amma Hurşit’in idam emrinin çıkması ve bunun tellallar tarafından duyurulması Hurşit’in moralini sıfırın altına düşürdü. Öleceğini biliyordu, çünkü babasının kanunlarını biliyordu.

Avcı başı görevi yapan Başvezire dedi ki, “Vezirim, beni ava mava götürme, bana bir hata yaptırdın, amma ölümle sonuçlattırdım. Ben avlansam ne anlarım, avlanmasam ne anlarım arkadaş.”

“Hurşit Bey, zaten ben seni ava götürmüyorum. Bizim bir dağıtım yerimiz var. Oraya vardık mı, herkes dağılacak, seninle biz bir yerde kalacağız.”

Avcıların hepsi tazısı, kuşu ilen av bölgesine dağıldı. Hurşit’in de tazısı, kuşu var. Ciddi bir avcı gibi, babasının tazısını ve kuşunu ona vermişlerdi. Yine de, “Evlat, dedi başvezir, “Sen bir hava almış ol. Atınla, tazınla uzağa gitme, şu tepeye yukarı çık. Ben de şöyle az gezineyim. Lakin geç kalma, ikinci saatlerinde buraya gel.”

Hurşit oraya doğru yürür, birazcık gruptan ayrılınca, bir ceylan kaçır oradan; tazı buna saldırır. Ancak tazı yakalayamaz bu ceylanı, tazı da aştı tepeden, ceylan da aştı. Tepeye yaklaşınca bir sürü keklik uçu, avcı kuş da buna gitti. Kuş da aştı tepenin başından.

“Eyvah! Babam zaten kızgın bana— Tazıyı, kuşu n’ettin der. Daha da tehdit alırım korkusu ilen tepenin başına çıktı. Avlanmakta gözü yoktu, amma tazı ilen o eğitilmiş kuşu elinden kaçırdı. Tepenin başına çıktı ki, öbür tarafı düzlük bir yer.

Düzlükte kalabalık bir çadır gözükmüyor. Tazı gözükmüyor da, kuş çadırının birinin başına konmuş ötüyor orada. Şahan denilen bu yırtıcı kuşun sesi çok ötelere giderdi. İnce sesli bir kuş; avı elinden ancak yüzde bir şansla kurtulur. Bu kuşlar bizim Düldül dağlarında vardır...

Hurşit, "Tazı gitti de, bari şu kuşu olsun alayım," dedi. Atını koşturdu, o çadırın yanına vardı ki, tazı da geziyor orada. "Ulan, bu tazı da, bu kuş da buraya geldiğine göre, bu ceylan da bu çadıra sığınmıştır," diye söylendi.

"Ev sahibi!" diye çağırdı.

İçeriden bir bayan sesi geldi. "Yav beyefendi, bir hayvan, bir kuş, bu çadıra sığındı. Bu çadır onu kurtardı. Bunlar bana sığındı. Ne olur, Allah rızası için, bu ceylanla bu kuşu alma benden."

"Ben anlamam! Anamdan doğalı daha ilk siftah avımdır bu! Derhal keklği tut, getir bana," dedi.

Keklik çadırın içine düşmüştü, avcı kuşun korkusundan. Kızcağız ayağından yakaladı dışarı çıktı. "Buyur beyefendi," diye keklği uzattı ki; yeryüzünde ana baba yapar, yaratan yaratırsa, ancak bu güzel olur... Güzel olur da bu kadar mı güzel olur?

Hurşit'in gözüne bir kere güzel gözüktü bu kız çocuğu. "İlla ki de alırım," demesinden dolayı. Yav bırak, almıyorum," da diyemedi.

Bu keklği aldı, kafasını kesti, atın terkisindeki heybesine attı. Ceylanı da gördü orada, zaten kızın eğitilmiş ev ceylanıymış bu kaçan.

Bu kızı görmesi Hurşit'e yetmişti. Hurşit az sonra toplanma bölgesine geldi. Ötekiler de gelmişler, velhasıl eve vardılar. Hurşit bugünden sonra yalvarsalar da, yahut babası ısrar da etse, tehdit de etse kapıdan dışarı hiç çıkmaz oldu.

Sonunda ahali, asılsın mı asılmasın mı oylaması için toplandı. Onda bir kişi çıktı asılsın diyen, onda dokuzu asılmasın, insan hata yapabilir, cahillik yapabilir dediler. Amma bu kötü huyuna devam etmemek şartıyla affettiler.

Devam etmek ne demek, Hurşit dışarıya hiç çıkmaz oldu.

Bir hastalık aldı Hurşit'i. Hurşit yemez içmez oldu; gün be gün zayıflamaya başladı. O zamanın tıbbına göre; ottan, çöpten, çiçekten ilaç yapanları, bilginim diyenleri topladı Hacıhünkâr ve oğlunu muayene yaptırdı. Lakin bunun hastalığı şudur diye bir teşhis konamadı.

Bey ümidini kesti.

Başvezirin aklına gene bir şeyler gelmeye başladı. "Ulan, bu çocuk mutlaka da bir kıza âşıktır. Babası da idam kararı verdiği için, ben filan kızı seviyorum diyemiyordur. Yav, Hünkâr'dan izin istesem de, dağlara götürüp şunu sorsam acaba söyler mi?"

Yine Hünkâr'dan izin istedi ve av bahanesiyle yine kırk kişiyi toplayarak dağıtım bölgesine vardılar. Başvezir herkesi dağıttı, "Avlanın," diye. Amma Hurşit'in yanından kendisi hiç ayrılmadı, sonunda bir kıyıya çekildiler. "Hurşit otur bakalım," dedi.

Babasının da Arap asıllı bir seyisi vardı. Babasının güvenlik görevini yapan birisiydi bu; ona da dedi ki, "Sen de gitmeyeceksin ava, bizim kahvemizi yapacaksın."

O seyis Hurşit'e çok ilgi gösterirdi. Babasının güvenlik elemanı ve at bakıcısı olduğu için Hurşit'e, "Kardeşim," derdi.

O çalı ilen, çöp ilen ateş yakıp kahve hazırlığındaydı. Başvezir, Hurşit'e dedi ki, "Hurşit Bey, senin mutlaka ve mutlaka bir kızda aşkın vardır. Arkadaş, bunu bana söyleyeceksin, ben de bunu babana söylemeyeceğim."

Dedi ki, "Vezir, benim ağzımdan çıkan bir duysan da babama desen, ikinci bir asılma emrini getirttirirsin bak. Bırak kardeşim! Lakin, evet, tahminin de doğru, amma ben maalesef bunu sana diyemem. Bir tane iken kurtulduk idam emrinden— Şimdi everme işi çıktı mı, babam bana gene idam emri verebilir."

Başvezir kati söz verdi ki, "Babana söylemeyeceğim, bana söyle yeter ki," dedi.

"Vezirim, önceki geldiğimizde ben şu tepenin başına gittim ya—"

"Evet!"

"Öte tarafta bir çadır vardı—" diyerek olanları anlattı, "Bu şekil oldu, o çadırdaki bir kız gördüm," dedi. "O kızı babam bana alsa hemen iyileşirim. Alınmadığı sürece de ben iyileşemem, böyle ölürüm, bunu da böyle bil!"

"Ohoo! O dediğin zor mu sanıyorsun," dedi. "Kolay basit bir şeymiş. Yav, hani babama demeyecektin?"

"Babana demeyecek bir iş değil, arkadaş."

Hemen avcılarını aynı yere toplattırdı. Av bitmeden Hünkâr'a bu haber yetiştii. Başvezir, Hünkâr'a dedi ki, "Hünkârım, oğlanın doktoru, hani şu Yemen'den gelen aşiret beyi var ya?"

"Evet."

"Onun kızı— Hurşit, o kıza âşık olmuş," dedi.

"Yav, bugüne kadar niye söylememiş?"

"Bugüne kadar geçenki verdiğin idam emrinden dolayı korkumdan diyemedim diyor."

Hünkâr hemen görevli gönderdi. Yemen'den gelen aşiret beyini çağırırdı. Adamcağız da geldi. Hünkâr'a, "Buyurun hünkârım," dedi.

"Yemen Beyi, bak, senin Yemen'den ne şartlarda geldiğini, neden geldiğini ben bilemiyorum. Sen Yemenli'yim, aşiretimle buraya geldim, sığınmak istiyorum dedin ve izin verdik... Senin bir kızın varmış, büyümüş evlenme yaşına gelmiş. Benim de oğlum var bir tane, biliyorsun tek çocuğum da bu. Eğer uygun görürsen, Allah'ın emriyle ben bu kızı bu oğlana istiyorum."

Adamcağız dedi ki, "Efendim, kızın ismi Maham'dır; senin gibi bir beyin bir hünkârın oğluna vermeyiz de, biz kimin oğluna veririz ki kızı? Keşke kızını da getir deseydin, onu da getirirdim ve burada yüzüklerini takardım. Valla Allah'ın emriyle Maham'ı senin oğluna veriyorum."

"Öyleyse derhal şimdi bazı hazırlıklar yapalım, sen bunu götür. Ben de yakında oraya gelirim. Sarrafına hemen altın yüzük içine Hurşit yazdır bakalım. Bir yüzüğün içine de Maham yazdır."

Hemen yazdırdılar, bu yüzükler geldi. Kızın sırtına, başına ufak hediyeler hazırlandı ve sunuldu. Kızın parmağına takılacak yüzüğü de kendisine verildi.

“Bunu yanına varır varmaz takacaksın, ben de bir haftaya kadar oraya geleceğim.”

Yemen Beyi bu bohçayı omzuna çaldı, çadırına doğru gitti. Hanımı sordu, “Neymiş Hünkâr’ın emri?”

“Valla hanım,” dedi, “Hünkâr’m emri diye bir şey yok. Bizim kızı istiyor oğluna, ben de olur dedim. İşte bu çıkının içinde kızın sırtına başına bir şeyler aldılar, bize saldılar. Şu da yüzüğüymüş.”

Kız yüzüğü hemen parmağına taktı. Anası dedi ki, “Ölürüm de bu kızı ben bu gurbet ellere, buranın Hünkârı değil, dünyanın Hünkâr’ı olsa gene vermem. Yemen’de bizi ihya edecek, bundan on kat zengin bir bey istedi bu kızı. Ondan kaçtık, kızı buraya getirdik, ona vermeyelim diye. Bir de gurbette Hünkâr işi çıktı... Yav, bana sormadan danışmadan sen nasıl oluyor da gurbette benim kızımı Hünkâr’m oğluna verirsin?”

Yemen Beyi de birazcık gevşek miymiş neymiş?

Yemen Beyi’ne hanımı emir verdi arkadaş, oradaki çadırlara da emir verdi. En az yüz beş yüz çadırı vardı. “Çadırlar yıkılsın, göç hazırlansın, Yemen’e geri göç başlıyor.”

Kız o kadar feryat etti, “Etme ana, tutma ana. Ben gitmem buradan,” diye çırpındı. Çünkü o da oğlanı ilk görmesinde âşık olmuştu. Hacıhünkâr’ın oğlu olduğunu öğrenmişti. Kendisinin verilecek olduğu da, verileceği kişinin Hünkâr’ın oğlu olduğunu da biliyordu.

Kızın hâline koymadılar, baktılar kız kaçıyor, anası emir verdi gençlere, “Koşun, yakalayın.”

Koştular kızı tuttular. Elini arkasına bağladılar; çadır yerine attılar bunu. Anası da orada hazır olan yükü te yapmaya (denkleştirmeye, denk hâle getirmeye) başladı. Yükenip göçlerine devam edecekler. Lakin Konya ile Yemen’in arası aylarca sürecektir bir yol...

Kaçar diye kızın başına bir muhafız koydular. Kız muhafıza dedi ki, “Kardeşim, kaçmam söz! Yav, bari şu elimi çözün beş dakika, anam telâştan görmez. Daha sonra gelir yine bağlarsın.”

Muhafız kızın ısrarına dayanamadı, kızın elini çözdü. Kız hemen orarlardan bir kâğıt parçası buldu, buna bir şeyler yazdı. O zamanlar yemek pişirmek için üç taş koyup, ocak yapıp, arasında odunla ateş yakılıyor, üzerinde yemek pişiriliyordu. Bu ocağın külüne mektubu karıştırdı, o üç taşı da birbirine değdirdi. Ardından da, “Geri bağlayabilirsiniz beni,” dedi.

Yine bağladılar.

Göç hazırlandı. Kızın babası herşeye sessiz kaldı. Göçün yönünü çevirdiler Yemen yoluna.

Onlar yol aladursun ve gitsinler memleketlerine doğru. Biz gelelim Hünkâr'a...

Hünkâr'ın evinde bu konuşmalar bir süre daha devam etti, karar böyle verilince de, Hurşit'in yüzü o anda gül gibi açıldı. Dedi ki anasına, "Ana ne olur, babamdan bana av izni al. Babam bilmesin, ama sen bil. Benim atımın terkisine bir heybe altın attır. Elbiselerimi giyeyim, atıma bineyim. Şu kızı dünya gözüyle bir kere daha göreyim."

"O-ho! Oğlum sen neredeydin bunca zaman— Babanı hâllederim ben."

Hemen birisine emir verdi ki, Hurşit'in emri yerine gelsin ve Hurşit'in atı hazırlansın, tazısı hazırlansın, atın terkisine bir heybe altın atılsın.

Kendisi de Hünkâr'ın yanına gitti. Hünkârım, oğlun ava gitmek istiyor. Gel şu avcılara müsaade et de, oğlunu inşallah iyileşici görürsün."

"Hanım, uzak gitmesinler! Oğlan çok zayıf. Oğlanı götürsünler avlansınlar, ama çok uzak gitmesinler," dedi.

Avcı başılığı da, güvenlik görevlisi Arap'a verdi.

Bunlar av dağıtım bölgesine varır varmaz; Hurşit, Arap'a dedi ki, "Arkadaş, sen nereye avlanırsan avlan! Ben, Yemen Beyi'nin obasına gidiyorum."

"Beraber gidelim," dedi Arap.

"Yooo— Beraber gidemeyiz! Ben oraya yalnız giderim, çok erkenden de buraya gelirim, burada buluşuruz."

Hurşit atını tepenin başına sürdü. Çadırların olduğu yere baktı ki arkadaş, oradaki çadırların yerlerine kerkez kuşu konuyor, nereye gittikleri belirsiz...

"Eyvaah!"

Atını koşturdu, yurtluğa vardı ki kimsecikler yok. Ulan, benim kuş aldığım çadırın yeri herhalde şurasıydı, diye oraya gitti. Baktı bu çadırın önünde ateş yakılıp, yemek pişirilen taşlardan başka bir şey kalmamış. Bu taşları eline aldı Hurşit, yemek pişirirken sana Maham'ın eli değdi mi diyerek bu taşı döşüne bastırıp, onu yere koyup öbürünü alıyordu. Bu esnada orada bir kâğıt gördü. Bu kâğıdı aldı Hurşit Bey ve başladı okumaya.

Bakalım kız ne yazmış bu kâğıda:

*(Amanın) Duman duman oldu da dağların başı
Gözümden akıttım da (ya bre yar yar) kan ile yaşı
(Aman) Ahtım sende kalsın da üç ocak taşı
Belki de o yar gelir (de) bizim ellere*

*Kollarımı bağladılar da düşürdüler beni yollara
(Amanın ya bre) Bana demediler de suçumu hele suçumu*

*Elim yetmiyor da yolam kara saçımı (siyah saçımı)
Kara yaşlı da yüklediler bre göçümü göçümü (oy)*

*(Of) Belki yârim gelir de bizim ellere (oy)
Ellerim yetişmiyor da yolamadım siyah saçımı (yar yar)
(Of) Yârim gelir belki de bizim ellere (oy)*

*(Amanın) Beni ayırdılar da vatanımdan yurdundan
Ölüyorum da Hurşit beyim derdinden
Hurşit beyim de tez yetişse ardımdan
Belki o sevdiğim gelir bizim ellere (oy)*

*Hurşit beyim de tez yetişse ardımdan
Belki yârim gelir de bizim ellere (oy)*

Hurşit Bey bunu okudu, anladı ki kız da kendisini deli gibi seviyor.
“Yarabbi, gelse ardımdan diyor, amma hangi yola gittiler?”

Nereli olduğunu zaten o bilmiyor, sadece babası biliyordu. Hurşit Beyin harareti, eski hastalığından da beter arttı. Hurşit Bey de dağa taş a yal-
varmaktan başka çare bulamadı. Eli kulağa koydu bakalım o taş a ne dedi:

*(Amanın) Ocak taşı seni birbirine çatmışlar
Ortana da bir kâğıtçık atmışlar
Maham'ı da çevirmişler tutmuşlar
Söyle ocak taşı yârin gittiği yollar hangisi*

*Benim sevdiğimi de çevirmişler tutmuşlar
Söyle ocak taşı yârin gittiği yollar hangisi*

*(Aman) Bilemiyom da bilmem Hind'e gitti, bilmem Yemen'e mi
Aktı gözüm yaşı da döndü ummana
Bir sual sorsam da çayır ile çimene
Söylesene çimen yârin gittiği yollar hangisi*

*Bir sualcık sorsam da çayır çimene
Söyle çimen söyle de yârin gittiği yolları*

*(Amanın) Ocak taşı da (vay) seni Maham koydu mu
Üstünde de türlü nimet yedi mi
Tez yetişsin Hurşit Beyim dedi mi
Söyle ocak taşı da kurban olurum*

Tez yetişsin Hurşit Beyim dedi mi
Söyle ocak taşı haber ver bana (oy)

Ocak taşı, çayır, çimen dağlar taşlar ses verir mi arkadaş?

Hurşit Bey dedi ki, “Ben boşa zaman kaybediyorum. Bunlar bu kadar hayvanla yol aldığına göre, izleri hangi istikâmete gittiyse belli etti.”

Bu izi biraz takip eder ki, iz yaklaşık olarak Güneydoğuya doğru gidiyor. İzlerin peşinden devam eder.

Hurşit iz sürmeye devam etsin, biz gelelim Maham’ın göçüne.

Maham’ın kolları yine bağlıydı. Gitmemekte direniyordu.

Babası ümidi kesti. Bu kızın elinin arkasındakini çözmediler. Ayaklarını atın iki yanından ve altından kendirle (= bir çeşit ip) bağladılar. Kızın düşecek durumunu koymadılar. İki kişiye de emir verdi anası, “Siz de buna muhafız olacaksınız birer yandan. Bir kişi de atın başını çekecek, bu kızı düşürmeyeceksiniz.”

Bu şartlarda yol alıyorlardı.

Yolları bir gün, o zaman şimdiki ismi Fırat olan, o zamanki adı Koca Murat olan ırmağın kenarına düştü, buraya yaklaştı. Buraya yaklaşıncı kız bakar ki, ufak bir tepenin yörebende (= yamacında) bir koyun çobanı var. Yola çok yakın duran koyun çobanı göçü izliyordu. Gözünü bunlardan hiç ayırmıyordu. Çobanın böyle baktığını gören kız parmağındaki yüzüğü çıkardı yere düşürdü.

Bu yere düşen yüzüğü gördü çoban. Göç gitti arkadaş. Çoban vardı bu yüzüğü aldı. Çoban yüzüğün içini okudu ki, Hurşit yazıyor. Çoban bunu parmağına takar. “Ulan, bu kız zorla götürülmeseydi, böyle eli arkasında, ayakları atın karnının altında bağlı olmazdı. Ağlaya ağlaya gözü yüzü birbirine karışmış, insanlıktan çıkmış. Acaba bunlar bunun anası babası mı, yoksa kaçırılıyor mu? Bunun gerisinden bu kızı seven varsa, mutlaka da peşinden gelir,” düşüncesiyle, koyunu bu yoldan çok uzaklaştırmadı. Böyle bekliyordu yoldan gelip geçeni, bir genç oğlan göçenleri sorar mı acaba diye.

O beklesin biz gene bakalım göçenlere.

Maham’ın obası günün birisinde eski yurdu Yemen bölgesine dâhil oldu. Yemen’e dâhil olur olmaz, kızın anası derhal önceki isteyen beyefendiye haberci gönderdi. O zamanın şartları neyse Yemen’de, “Derhal kızın takısını getirsin, parmağının yüzüğünü getirsin, düğün hazırlığını da gelsin konuşalım,” dedi.

Geldiler, düğün gününü verdiler. “Hiç uzatılmayacak,” dedi, “Kısa zamanda düğün çalınıp bitecek, kızı gelin alacaksınız.”

Düğün hazırlığı yapıldı, düğüne başlandı. Düğün devam ediyordu.

Fakat o zamanki o devirde yapılan düğünlerin günü, kırk gün. Bazen kızın da kırk günlük ayrıca düğün talebi olabiliyordu. Kırk günlük düğün de kız için yapılırsa, eder seksen gün. Seksen gün de yaklaşık üç ay yapıyor ki, süreyi epey bir zaman uzatırdı.

Düğünler böyle çalmıyordu, amma ikinci kırk var yok— İleriki sözle-
rimizde bahsedeceğiz.

Biz gidelim Hurşit'in yanma geriye.

Hurşit atında can var mı, nefes alıp verebiliyor mu demeden çal kırbaç onlara yetişmeye çalışıyordu. Çoban baktı ki arkadaş, tepeden bir atlı geliyor. Gelen adamın başında bir hâl olduğu belli gelişinden. Hemen yola yaklaştı.

Onun yola indiğini de Hurşit gördü. Bu sözler o tarihlerin geleneği imiş— Şimdi bugünkü soru sorulabilir; yav, o zaman istekler dilekçe usulü değil de türküyle oluyormuş bugün neden olmuyor, diye. Her memleketin, her asrın kendine göre bir örfi, âdeti, gelenekleri olmuştur çünkü...

Hurşit bunu görür görmez, “Ulan, şu çobana bir soru sorsam, acaba göçü gördü mü, görmedi mi?”

Bakalım bu çobana ne soracak:

*Heçeli de (aman) çoban kardaş heçeli
(Ulan) Ellerin de deynek var da sırtın keçeli
(Ah) buradan gördün mü de bir kız gitti mi
Söyle hele dillerine kurbanım*

*(Ah) Burda gördüysen o kız kaç gün oldu geçeli
Söyle çoban söyle dillerine kurbanım*

Aldı Çoban:

*Öteden çıktılar göçünü gördüm
Anası babası üçünü gördüm
Ağlamış sızlamış (dökülmüş) saçını gördüm
Kırk gün oldu öyle bir kız burdan geçeli*

Diye cevap verdi arkadaş. “Kırk gün oldu, öyle bir kız geçeli,” der demez Hurşit Bey tekrar:

*(Amanın) N'ederim çoban ah kardaş, n'ederim
Deli oldum da başımı aldım giderim
Geriye gelirim de (ulan) seni vezir ederim
Söyle hele dillerine kurbanım*

*Geriye gelebilirsem de (aman) seni vezirim
Söyle çoban söyle de dillerine kurbanım (oy)*

Çoban, “Kardeşim, benim uzun süre türkü çalıp söyleyip, sana cevap verecek kadar ustalığım yok. Buradan geçen bir kız bana bir yüzük verdi. Telâsına göre, sana işaret bıraktı. Eğer senin aradığın kız oysa, bu yüzükten bir mana çıkarırsın,” diyerek parmağındaki yüzüğü çıkardı, bu oğlana verdi ki, içinde Hurşit yazıyor.

Tamam, yüzüğün ona ait olduğu kesinleşti. Kızın Maham olduğu kesinleşti şimdi. “Ulan çoban, beni küçük adam oğlu sanma, adımı sana demiye-yim! Sen adını bana söyle, ömrüm sağ olur, dönebilirsem, seni arattıracağım, seni buldurup Konya’ya getirmeceğim ve vezirim olacaksın.”

Hurşit çobandan ayrıldı. Çoban, “Kardeşim, ben bilmiyorum nereli olduğunu, sadece böyle gördüm,” demişti.

Hurşit’in yolu vara vara, süre süre bir gün bu Koca Murat dediğimiz ırmağa varır. Koca Murat’a bakar ki arkadaş, aktığı belirsiz, bazı yerin akmadığı belirsiz? Atın boynunu yutar mı, yutmaz mı, bu belirsiz? “Yarabbi, ben suya batar, burada ölürüm,” diye korkmaya başladı. “Yav, ben bu suyun gittiği yere gidersem olmaz. Geldiği yere gidersem, mutlaka çıktığı gözünü bulurum ve oradan geçerim. Ya da bir köprüye denk gelirim.”

Tutturdu suyun geldiği yolu. Birazcık o yolun ağzından sapınca, yukarıda bir yerde, otun içinde bir tilki varmış, bu tilki kaçtı. Tilki kaçır kaçmaz suya atladı, suyun karşısına geçti. Orada da bir ses çıkardı kendi kendine, kıynın öte yanına seyirtti gitti.

Şehirde büyüdüğü, tabiatı fazla tanımadığı için, tilkinin keyiflendiği sebebiyle ses çıkarttığını bilemiyordu. Zannetti ki, bu tilki bana buradan geç işareti veriyor.

Tilkinin boyu atın bacağı kadar yok. Tilkiyi yutmayan su, bu atı yutar mı? Yutamaz.

Atı sürdü bu tilkinin suya atladığı yere. At yüzebilir, amma keşke girdiği çıktığı yer mırık (= bataklık) olmasın. Atı bugün için denize atsan, gene batmaz, yüzer.

At yüzdü, karşıya doğru geçti. Toprağa ayak basacağı zaman, orası mırık olduğundan atın ayakları mırığa kadar gömüldü. Baktı ki Hurşit, kendisi de suya düşecek, atladı atın üstünden toprağa geçti. Atın dizgininden asıldı, “Acaba çıkaramaz mıyım?” diye.

At silkinince dizgin de kırıldı. Dizginin bir parçası Hurşit’te kaldı. At da ırmağın kenarında kaldı. Atın kafası dışarıda kaldı, kalanı suya gömüldü. Atın gözlerinden ağlar gibi yaşlar akmaya başlayınca, Hurşit bu işe dayanamadı. “Eyvah! Atım olsaydı, yol bana dayanmazdı. Amma ne yazık ki, atım gitti. Terkisindeki heybeyi kurtarabilseydim bari. Bir at alırdım,” diye

hayıflandı. İçine bir sızı düştü. Hurşit kendisini teselli etmek için oturdu ırmağın kenarına, başladı atına söylemeye:

*(Amanın) Atım arka ayağı ile çökerdi
Derdim bir iken bine yeterdi
Derdimin çoğunu da Murat götürdü
Anamdan babamdan sevgili atım kal galan*

*Derdimin çoğunu da Murat götürdü
Anamdan babamdan sevgili atım kal galan*

*(Amanın ya) İnişe giderken ceren sekişli
Yokuşa giderken de tavşan yüküslü
Büyük kız yürüyüslü de doğan bakışlı
Serim ata kurban olsun da canım güzele*

*Büyük kız yürüyüslü de doğan bakışlı
Serim ata kurban olsun da canım güzele*

*Altın gem verip de esnedemedim
Koyu gölgelerde besledemedim
Atım seni Maham kıza gösteremedim
Serim ata kurban da canım güzele*

*Atım seni Maham kıza gösteremedim
Serim ata kurban da canım güzele*

At gözden kayboldu, suya gömüldü. Hurşit artık at da batsa, canı çıkmadığı sürece kızın peşini bırakmayacaktı. Kızın aşkı Hurşit'i eritiyordu. Hurşit sırtındaki bey elbisesini çıkardı attı. Bir gömlekle, iç gömleği ve bir külotla yol almaya başladı. Lakin dünya da Hurşit'e ağır gelmeye başladı. Hurşit bu sıcaklarda, bu çölde yürümeye asla alışık değildi.

Bir ağaç gölgesi ya da bir ırmak kenarı yoktu ki, Hurşit dinlensin, elini yüzünü yıkasın. Az sonra bakar, biraz ileride bir ağaç var. Son bir hamleyle ağaca ulaştı. Gördü ki, bu bir hurma ağacı. O ağacın gölgesine oturdu, "Ya-rabbi, ileri mi yakın, geri mi yakın? Nereye gitsem?"

Sevgilisine ulaşma mesafesi uzak da olsa aşkı onu kavuşmaya zorluyordu. Hem ağlar, hem eli kulağında kendisini teselli için bakalım orada ne der:

*Koyun meler kuzu meler
Sular hendeklere dolar*

*Ağlayanlar bir gün güler
Gamlanma Hurşit gamlanma
(son iki mısra tekrar)*

*Yiğit yiğidi götürmez
Kudret buna yetirmez
Bin kaygı bir iş bitirmez
Gamlanma gönül gamlanma
(son iki mısra tekrar)*

*Yiğit yiğidin sırdaşı
At yiğidin öz kardeşi
Sağlıktır her işin başı
Gamlanma Hurşit gamlanma
(son iki mısra tekrar)*

Hurşit bunu söyledi, amma ne gam yemek, ne de gamlanma kâr ediyor; Hurşit'in içinin ateşi, Maham'a olan sevgisi gönlünden hiç gitmiyordu. Yola devam eder.

Hurşit devam ededursun, biz düğüne gidelim. Düğünün kırkı bitti, Hurşit'in bu durumdan bir haberi olmadı. Kızın içindeki ateş, dünyayı da versen sönmez. Hurşit'ten başkasını asla aklından geçiremiyordu.

Kız baktı ki, ilk kırk günlük bölüm bitiyor, ikinci kırklık bölüme başvurur. Düğünün bitmesine iki gün kalınca haberci gönderdi dedi ki, "Kendisinin oğlu kırk günlük düğüne layıksa, ben de kırk günlük düğüne layığım! İkinci kırk gün de benim için düğün çalınırsa, belki gelin olabilirim. Çalınmayacaksa, başına çöktürürüm (başına çökmek= zorla tecavüz etmek). Kendisinin derlerse, son çare olarak üzerimdeki elbiseyi urgan yapar, intihar eder, ölürüm," diye yazarak bir mektup gönderdi.

Babası kızının gönlü kırılmasın diye, "Kırk gün nedir ki, o da gelir geçer. İkinci kırk günlük düğün başlasın ve devam etsin," dedi. Bu arada babası, evinden gelinci olarak gitti, damat tarafında özel bir odada ağırlanıyordu. İkinci kırk gün böyle başladı.

O düğün çalınsın biz dönelim Hurşit'e.

Hurşit yolu süre süre şehir mi, köy mü, kasaba mı; kalabalık bir yere vardı. Amma Yemen neresi, veya Yemen'in ili, ilçesi neresi? Bunları bilemiyor, çevre ona garip geliyor, kimseye dert anlatamıyor, insan görse bunlardan kaçıyor.

Bir insandan, bir çobandan yarım ekmek alsa Hurşit'e yirmi dört saat yetiyordu. Hurşit'in yolu bir mahalle kenarında, bir pınara dâhil etti Hurşit'i.

Pınardan elini yüzünü yıkadı. Kendisi garip zaten gençti ,çocuktu bu yol rezilliği de Hurşit'i sefilin sefiline düşürdü. Perişan görünüyordu. Oraya oturdu, şöyle gerisine doğru. "İşte akşam oluyor, Yarabbim, nerede kalırım, ne yaparım, diye gasevet (= kasvet) içindeydi.

Bu sırada birkaç kız ellerine birer kap, akşam hazırlığı için pınardan su almaya geldiler. Yaşlırak (= yaşlıca) birisine sıra verdiler. O kolundaki kova-yı ağaç oluğun önüne koydu. Bu nine ağlıyor mu, türkü mü söylüyor, ağıt mı yakıyor bir şeyler diyor, amma Hurşit kelimeyi anlayamıyordu. Bu karının üzüntüsü Hurşit'e dert oldu. Hurşit'in zaten yüreği sızılı, derdini kime diyeceğini bilemez, kimin yanına gideceği belirsiz, bir de böylesi rast geliyordu. Hurşit bu ağıdı duyunca, kendisi de üzüldü.

Eli kulakta, "Bu anama bir türkü söyleyeyim, bakalım bunun derdi nedir?" dedi:

*(Aman) pınarlarımız da sazlıdır sazlı
(Ah) bizim pınarlarımız vardır ördekli kazlı
(Benim) Maham varıdı sevdiğim tor şahân gözlü (oy)
Anacığım ağlama Maham 'dan söyle
(son iki mısra tekrar)*

Karının gözü açıldı. Karı geriye baktı ki arkadaş; görüntüsü sefil, uzak yoldan gelmiş yorgun bir genç... Karı, gelen giden bezirgânlardan, "Konyalı Hacıhünkâr'ın oğluna Maham'ın sözü verilmiş, söz kesilmiş," diye böyle bir lâf duydu. "Bu belki de Konyalı Hacıhünkâr'ın oğludur?" düşüncesiyle, "Şu bey oğlunu kendi kızıma sapıtamam mı bakalım," diye başladı türküye:

*(Yavrum) Sizin pınarlarınız da olsun sazlıdır sazlı
Bizim pınarlarımız olmasın ördekli kazlı
Benim bir kızım var, ak ceren gözlü
N'edicin Maham 'ı, Mehri'den söyle*

*Benim kızımı görsen sen, (oy) ak ceren gözlü
N'edicin Maham 'ı, Mehri'den söyle*

Hurşit burada dedi:

*Ana ben gedim ver bana azık
Yeter gayri söyleme sözüne yazık
Çok söyleme garı (muzlalar okurum) sözüne yazık (oy)
Söylüyorsan söyle Maham 'dan söyle (oy)*

O tarihin devrine göre, muzla kelimesi çok yaramaz bir söz olarak kabul ediliyordu. “Muzlalar okurum sözümü yazık,” demişti. Muzla lâfını duyunca karı, “Ulan, benim anam mısın, babam mısın? Bana beddua veriyorsun, seni gidi yaramaz!” dedi.

Satırını (= bakracını) da eline aldı ve dedi ki, “Bacılarım, biliyorsunuz benim torunum vefat ettiydi. O aklıma düştü de— Pınarın gözünün önüne kovaları koyunca, torunum aklıma düştü de, işte ondan dolayı ağladım. Öyle gümreniyorduk (= kendi kendine alçak sesle bir şeyler söylemek). Bu gördüğünüz deli de bana muzla okuyor.”

Karı gitti öte yana. Öbürleri de gittiler. Hiç birisi demedi ki, “Nereden gelip nereye gidiyorsun?” Pınarın başı ısındı. Daha sonra bir tek yaşlı karı geldi suya, karı da satırlarını ve kovasını oraya koydu.

Baktı ki, garip bir oğlan var. “Oğlum, memleketimize hoşgeldin, amma sen Yemen çocuğu değilsin! Yemenliler esmer olur, sen beyazsın. Nereden gelip, nereye gidiyorsun çocuğum? Akşam yatacak yerin var mı, hana gidip yatacak kalacak paran pulun var mı? Dağda kalmayasın sonra?”

“Ana, benim param da yok, pulum da yok! Anam da yok, babam da yok! Hiçbir şeyim yok, Allah’tan başka. Çobancılık yaptık, beceremedik. Ağa kovdu, aralıkta kaldık. Yolum da buraya kadar geldi, ben buraların garibiyim. Bir yer bilmiyorum, ben de akşam nerede kalırım diye kaygı ediyorum. Sokakta kalsak birisi hırsızlık mı yapacaksın diye belki beni tehdit eder, beni döver, ne yapayım kader bu!”

“Oğlum, anan senin gibi kırk tane öksüze bakar bir, yalnız ananın yaşadığı şartları kabul edersen— Kuru ekmek bulursan, kuru yiyeceksin; un bulamacı eline geçerse onu yiyeceksin. Belki ot kaynaması, topana ne yapmışsak, onu yiyeceksin.”

“Anam, ben yakılan ateşin külüne gene de razıyım. Yeter ki başımı sokacak bir yer olsun.”

“Peki.”

Karı satırları eline aldı. “Arkama düş bakalım.”

Karının evi zaten yakınmış. “Buyur oğlum, şuraya gir!” dedi.

Hurşit içeri girdi ki, içeride, evet, yiyecek içecek torba poşet, haral, çuval böyle bir şeyler yok, amma dört duvarın üç cephesinde kılıç asılı. Bu kılıçlar Hurşit’in hiç hoşuna gitmedi. Geldiğine bin pişman oldu, fakat girdi bir kere içeriyi.

Karı satırları öteki göze koydu, onun yanına geldi. “Tekrar hoşgeldin, oğlum,” dedi.

Hurşit perişan görünüyordu.

“Ulan oğlum, n’oldun, ne var?”

Bu esnada kapı çalındı, “Gel,” dedi karı. Kapıdan belinde kılıç, yiğit bir delikanlı girdi. “Ana, bu kim?” dedi asık bir suratla.

“Oğlum, ben bunu pınarda buldum. Ne anam, ne babam, yeryüzünde Allah’tan başka sahibim yok diyor. Eve getirdim. Hasbihâl ediyorduk. Senin gibi biri, böylesi bir garibe, aralıkta kalana Allah rızası için yardım eli uzatmaz mı?”

“Ana, bir şey demedik canım! Neymiş, nereden gelip, nereye gidiyormuş dedik. Yarın bir yaramazlık yapsa, biliyorsun ben burada görevliyim, bunu benden soracaklar. İşte filanın malı çalınmış, kapısı kırılmış açılmış veya gibi...”

“Oğlum bu adamı beraber soruştururuz, otur hele bakalım.”

Kendilerince soruşturdular, anlaştılar. Hurşit beyin anası, babası kimsesi yok; öksüz kalmış, bakımsız kalmış, zayıf düşmüş.

Sonunda Hurşit bey istirahatata çekildi. Delikanlı, “Bu çocuk kimsesiz ve garipse, korumak görevimizdir,” dedi. “Benim de babam yok; garipliği bilirim,” dedi.

Bunlar bulunandan yediler içtiler. O esnada dedi ki, “Kardeşim, ben düğünde görevliyim. Sen ister anam ilen burada kal ve istirahat et; istersen de beraber düğüne gidelim. Düğünde baktın yorgunsun, geri evimize gel, burada yat.”

Hurşit, “Kardeşim yav, ben kalabalık görmedim dağda bayırda... Yav, beni de götürürsen, belki düğünde benim beynim açılır, beni de götürür müsün?”

İkisi birden düğüne yürüdüler, düğün evine giderken bir saz satıcısının dükkânının kapısından geçerken, Hurşit bakar kalır bu sazcıya. Yaşlı kadının oğlu da geri bakar, “Neden gelmiyor?” diye. Bakar ki, saz dükkânına bakıyor. Geri gelip sorar, “Bak hele kardeşim, saz çalmasını bilir misin?”

“Yav, eskiden bilirdik! Ama yıllar oldu sazım olmayalı, aşığım bu saza,” dedi.

“Ulan, benim de morale ihtiyacım var. Boş zamanlarımızda hiç olmazsa zamanımızı değerlendiririz, moralimizi düzeldiriz.”

Bu karının oğlu sazıcıdan buna bir saz alır, dışına bir de kılıf diktirir. Düğüne yaklaşınca da der ki, “Kardeşim, sen bana hiç yaklaşma! Nerede canın isterse, gez toz, geri gitmek gönlün istedi mi— Evin yolunu öğrendin, evimize gideceksin, ben belki geç kalabilirim.”

Hurşit kendi yaştlarının içine vardı. Öteki adam da normal görevi neyse ona başladı. Gençler baktılar ki, bir genç oğlan gelmiş oraya, o yörenin sıfatına, suratına hiç benzemiyor. Buna sordular, “Necisin, nereden gelip nereye gidiyorsun?”

Dedi ki, “Ben filanca adamın kardeşiyim!”

“Ulan s.ktir! Yalan söyleme, o adamın kardeşi yok! Biz onun evini, barkını, anasını, kökenini biliriz! Kime yutturuyorsun sen?”

Biri dedi ki, “İncitmeyin garibimi, hem bu âşık imiş... Hemşerim bize bir türkü söyle bakayım.”

“Valla ben türkü bilmiyorum,” dedi Hurşit.

“Ulan, bilmiyorsun da bu saz neciydi ha!”

Çalardın da, çalmazdın da— Bir münakaşa başladı. Biri dedi ki, “Ben ona türkü söyletmesini bilirim! Gelin, bir sıra türküsü çağıralım, sıra ona geldi miydi, ya türküyü çağırır, ya da sazını alırız elinden.”

Hurşit’e yakın yerden başlattılar sıra türküsünü.

İkisi söyledi, üçüncüden sonra sıra Hurşit’e geldi. “Başla bakayım kardeşlik, aha bu adamlar söyledi. Sen söyleyeceksin, sıra ona gelecek.”

Hurşitçağız, sazın kılıfını çıkardı; bakalım becerebilecek mi beceremeyecek mi sazı ilen. Hurşit sazı aldı kucağına, başladı sıra türküsünden sırayı savmaya:

*Yârim ben geldim buraya
Gizli sırlar ayan olsun
Sen yanaktan bir öpüş ver
Ver sevdiğim güzel olsun
(son iki mısra tekrar)*

*Dolandım senin peşinden
Sor neler geçti başımdan
Ak memenden yar döşünden
Dost emdiğim helâl olsun
(son iki mısra tekrar)*

*Yürü bre Maham yürü
Parlasın yüzüyn nuru
Maham’la Hurşit’in sırrı
Bir gizlice diyen olsun*

*Şu bendeki aşkın sırrı
Bir gizlice bilen olsun*

Bu esnada damat da o genç grubunun içindeydi. “Maham’la Hurşit’in sırrını bir gizlice diyen olsun,” der demez, “Kes ulan!” dedi.

Çünkü kaynanası olacak hatun kişi, bu oğlana durumu anlatmıştı. “Benim haberim olmadan Konya diye bir memlekette, babası Maham’ı Hurşit isimli birisine söz kesmiş. Ben de bunu gurbette kabul etmedim, seni daha

uygun gördüm. Bu yüzden geri geldik,” filan diye hikâyeyi anlatmıştı dama-da.

Hurşit lâfı olunca oğlan buna kızdı. “Kes ulan!”

Hemen kesti Hurşit ve sazı torbaya koydu. Üçüncü, dördüncü devam etmeye başladı. Hurşit’in buluntu kardeşi de bu durumdan haberdar oldu. Oğlanı sıkıştırdıklarını gördü. Az sonra geldi. “Bakın hele beyler. Demin burada sazlı sözlü bir türkü söyleyen vardı, o kimdi?”

Hemen, “Şu arkadaşta,” dediler.

“Canım, niye bıraktırdınız? Hemşerim, söyle bakayım, deminki makamlardan bir iki de bana söyle, dinleyeyim.”

Bu esnada kız zaten üst kattaydı. “Maham’la Hurşit’in sırrı bir gizlice diyen olsun,” kelimesini duyar duymaz pencereden aşağıya baktı ki, geçmişte atın üzerinde gördüğü ve keklik verdiği o oğlan gelmiş.

Bunu görünce pencereye çıktı oturdu. Hurşit arasına sağa sola, yukarıya bakıyordu. Hurşit, Maham’ı o pencerede görünce, artık canımı alsınlar da bu çileden kurtulayım diye düşündü.

Aklına ne geldiyse söylemeye başladı. Bakalım Hurşit ne diyecek:

*(Aman ya bre) Maham oturmuş da (amanın) yönleri beri
Taramış zülfünü de etmiş tımarı
Ak göğsünün üstünde de zemzem pınarı
Emsem öldürürler onu galan (= artık) emmeden öldüm*

*Ak göğsünün üstünde de zemzem pınarı
Emsem öldürürler de neyleyim emmeden öldüm*

*(Ah) İneyim gideyim de Arabistan’a
Sevdiğim kestireyim de sana telli fistanı (oy)
O nedir koyunundaki yumru mestene (= meme)
Emsem öldürürler de onu emmeden öldüm*

*Kadir Mevla’m kalem vermiş kaş vermiş
İnciden mercandan ufak diş vermiş
Ak memeler titiremiş domur domur baş vermiş
Ensem öldürürler, emmeden öldüm*

*(Ah) Dinleyin efendim Ferhat ile Şirin’i
Onlar da ne hoş severdi biri birini oy
Maham Mehri ile de Hurşit Beyin sırrını
(Ah) Desem öldürürler beni demeden öldüm (oy)
(son iki mısra tekrar)*

“Diline sağılık, kardeşim. Türkü böyle olur,” dedi o karının oğlu.

Türkü sırası ötekine geçti. Hurşit Bey de sazı torbaya koydu, hemen toplumdan kalktı evin yolunu tuttu.

Eve vardı, eve varır varmaz Hurşit’te bir ağıt, bir gam zuhur eder. Karı sordu, “Ulan oğlum, sana ne oldu? Birisi mi bir şey söyledi, derdin ne?”

“Ana, benim hâlimi sorma! Ana benim hâllerim çok zor, benim işimi ancak ölüm temizler.”

“Oğlum, nedir peki, ne oldu?”

Dedi ki, “Ana, ben sana yalan söyledim. Benim anam babam yok, öksüz kaldım, yetim oldum dedim... Hâlbuki benim anam da vardı, babam da vardı. Belki duymuş olabilirsin, ben Konya’daki Hacıhünkâr’ın oğluyum. İşte bu düğünü çalman Maham benim nişanlımdı. Bunu kaçırdılar, ben de peşinden geldim. Atımı bir heybe altınla, yolda bir ırmak aldı götürdü. Düğünü çalınan kızın aşkından mahvoldum ben. Ne olur, beni öldürecek bir zehrin bulunmaz mı?”

“Vay çocuğum!” dedi, “Öylesi kızı herkes sever de, acaba acırlar mı, birisi bana destek çıkar mı, onu bana alır mı dersen— Maalesef, bunu gönlünden sil çocuğum. Adam altmış gün olmuş, yetmiş gün olmuş düğün çaldırıyor. Masraflar etmiş. Düğün sahibi buranın ileri gelen beylerindendir.”

Hurşit, çobandan aldığı parmağındaki yüzüğü çıkardı. “Ana, sen hayır-sever birine benziyorsun. Allah’ın aşkına şu yüzüğü al, ne olur şu kızm gönlünü, fikrini bir öğren. Bakalım kız ne diyor acaba?”

Karı da, ulan şu dağın sefilinin hatırı kalmasın. Bakalım buradaki büsbüyük aşiret ağasını terger (= terk eder) de bu sefile mi varır bu kız? Şu kız bir göreyim bakalım der. Bu kızın yanına bu yüzük ilen gider ve ilk fırsatta bu yüzüğü kıza gösterir.

Kız görür görmez hemen sordu, “Ana, sen bu yüzüğü hangi sarraftan aldın?”

Karı dedi ki, “Ben bunu sarraftan almadım. Benim oğlumun yüzüğü.”

“Yok canım, ne oğlu? Bu yüzüğün sahibi Konya’dan Hacıhünkâr’ın oğludur; ismi Hurşit’tir. Ana, aha sana son sözümü söyleyeyim— Bak, burada aylar oldu düğün çalınıyor. Bu düğün boş,” dedi. “Ben dünyada bu yüzüğün sahibi oğlana deli gibi âşık oldum. Son kına akşamına kadar, güvey geceme kadar bekleyeceğim. Gelirse geldi, gelmezse intihar edip öleceğim. Maalesef bu düğün ölümle sonuçlanacak, bunu böyle bil sen,” dedi.

Karı, “Ver benim yüzüğümü, ölüyor musun ne yaparsan yap!” dedi, vurdu kapıyı çıktı.

Karı geri geldi ki, kendi oğlu gelmemiş daha. Hurşit’e dedi ki, “Oğlum, sen şu ağıdı terge (= terk et) bakalım. Dünyada ancak ölümün çaresi bulunmamış, diğer herşeyin çaresi bulunurmuş. Hele şu kardeşin gelsin bakalım.”

Karının oğlu az sonra eve geldi.

Karı dedi ki oğluna, “Oğlum, bak altmış, yetmiş gündür korumasını yaptığım kız var ya— Gelinlik hani!”

“Evet.”

“Bu kızı alıp bu oğlana verirsen, sana ana hakkımı helâl edeceğim. Yok, alamam; karşı koyamam dersen, kıyamet de kopsa sana hakkımı helâl etmem bak,” dedi.

Oğlan dedi ki, “Yav ana, ne münasebet! Ben nasıl olur da altmış, yetmiş gündür düğünü çalınmış bir kızı, tek başıma alayım da, bu oğlana vereyim? Bu oğlan kim oluyormuş, neyin nesiymiş?”

“Oğlum, eğer bu oğlanın soyu soppu, onun burada olduğundan bir haberdar olsun, bir de buraya gelsinler; sen gör bakalım bu Yemen Beyi’nin hâlleri ne olacak? Ben bunu tanırım. Bunun babası zaman itibariyle bezirgâncılık bahanesiyle bu memleketlere gelmiş, gezmiş, gitmiş birisidir. Bunlara Hacıhünkârlar dedin miydi, tamamdır— İşte Türk ili denilen memleket de, bu Yemen de, Mısır da onları dinliyor. İşte o Hünkar’ın oğluymuş Hurşit.”

“Ana, elimden geleni bir ken (= kez) çalışıyım; çalışayım amma ümidim biraz az. Ben tek bir insanım, karşıda koskoca beyler var.”

Oğlan ikinci güne düğüne vardı. Düğün sahibine sordu, “Kardeşim, bu düğünün seksen güne çıkmasını kim icat etti? Bir fakir, düğün için kırk günün masrafını bulamazken, seksen günü nasıl bulacak?” diye.

Dedi ki, “Kardeşim, ne yapayım ki, gelinin gönlünü güdüyoruz; gelin kırk gün de benim için düğün çalınmazsa, ben şöyle ekerim, böyle biçerim dedi. Ben düğüne son veriyorum, istersen gelinini çağır, hodri meydan. Haberi olsun. Bu akşama düğün işi paydos,” dedi.

Anlaştılar.

O zamanın geleneğiymiş bu. “Masalar hazırlansın, ziyafetler çekilsin, düğün bu gün bitiyor.”

Delikanlı, damat beye dedi ki, “Sen benimle birlikte masaya oturacaksın.” Damat beye yıllamış şaraplardan verilip içirildi. Kendisi şeker şerbeti içti, derken tuluklar gibi şiştiler. Damat zilzurna sarhoş oldu.

Akşam oldu, düğün bitti. Gelin, güvey odasına konuldu. Delikanlı, damata dedi ki, “Kardeşim bak, kafan pek hoş değil, amma bu kızın sana gönlü yok diyorlar. Bak sonra kız intihar eder, kız kaçır filan— Bunun sorumlusu sensin, ben yarın aramam. Yeter ki sen bana kapıyı kilitler, içeride teslim et,” dedi.

“Olur kardeşim.”

Nasıl ettiyse, bir yerden bir çuval un buldu. Çuvalın ağzını ip ile bağladı, üstüne de bir örtü örttü. Bunu güvey odası için hazırladı. Vakit karanışınca (= karanlıklaşıncı), o görevli, “Her yerde güvenlik önlemi alın-sın,” dedi. Kıza da dedi ki, “Bacı, çılım çıkınıını hazırla, seni buradan kaçıracağım. Anam, sana yüzük getirmiş ve bu yüzüğün sahibi de bizde bak!”

Kıza bu bilgiyi verdi. Damada çuvalı gösterdi kapının ağzından. “Kardeşim, gelini görüyor musun?”

“Görüyorum,” dedi.

“İşte gelin, amma yarın gelin kaçmış, ben sarhoştum, aklım başımda değildi dersen, ben bunu kabul etmem.”

Oğlan gelini teslim aldı. Karının oğlu da yukarı çıktı, kızı aldı eve yetiştirdi. Kız geldi ki, Hurşit gerçekten orada. “Ölsem de bu günden sonra benim dünya umurumda değil!” dedi.

O geceyi geçirdiler.

Sabah ilen erkenden bir haber geldi. Karının oğluna, görevliye— “Vallahi kız kaçmış!” dediler.

“Nasıl kaçıyor yav kız?”

“Yav, nasıl kaçtığını bilmiyoruz!”

Damada sordu, “Nasıl kaçırdın, kardeşim sen gelini?”

“Vallahi ben kaçtığına yanmıyorum. Asıl şu benim gözüme, kafama un elemesi çok zoruma gidiyor, arkadaş. Kaçmış gitmiş, nereden bulduysa bir çuval un dökmüş içeriye.”

“Ulan kardeşim, sen deli misin, kapının kilidi var. Nasıl olup ta kilidi açıyor?”

“Sana ben akşam sıkı sıkı tembih ettim. Dedim ki, kardeşim, bu kızın sana gönlü yok diyorlar. Bak, düğünde ikinci kırk günü uzatmış, kızın gönlü olsaydı, kırk günde bu düğün biterdi.”

“Ben kızı arayamam, arkadaş,” dedi. “Anasına, babasına sorarsın, kızın nereye kaçacağını o bilir.”

“Anası, babası kız gittiyse; Konya tarafına gitti, amma nerede bulacağız?”

Düğün böyle bitti.

Biz gelelim Hurşit’e...

Hurşit burada birkaç gün misafir oldu, saklandı. Birkaç gün sonra karının oğlu dedi ki, “Kardeşim, size birer tane at alacağım. Sizi Yemen sınırından çıkartıp, Konya’ya göndereceğim, amma oraları uzak memlekettir.”

Bunlara birer tane at aldı. Atların terkilerine yeterince yiyecek bir şeyler koydu. Gece sabaha kadar Yemen sınırından uzaklaştırdı. “Kardeşim, buradan ötede Allah’ınız size yardım etsin, gidebilirisiniz!” dedi ve helâlleştiler, ayrıldılar.

Yolda soyguncuya denk gelirmiş, haramiye, eşkıyaya denk gelirmiş; bunlar Hurşit’in umurunda değildi. Hurşit, babasının ününe güveniyordu. Maham’a kavuştuğu için dünyalar kendisinin olmuştu.

Yolculuk aylarca sürdü. Konya’nın dağları görünmeye başladı. Babası bazen ilkbaharda Konya’nın yüksek bir dağına, yaylaya göçerdi.

Maham'a dedi ki, "Bu geceyi bu yaylada geçireceğiz!"

Maham dedi ki, "Hurşit Bey, deniz adamı yutmaz da, kötü bir ırmak adamı yok eder bak! Buraya kadar gelip, dağın başında babanın, ananın ününe güvenme ne olur," dedi. "İssız dağda boş yere kalmayalım. Burası senin bahsettiğine göre, belirli yer."

"Yok canım," dedi, "Buralarda bize kimse bir şey deyip dolaşamaz."

Kızcağız, "Yatmayalım!" dedi, ancak Hurşit ısrar etti. Kız kabul etmek zorunda kaldı. Konaklamaya karar verdiler.

Onlar geledursunlar. Biz gelelim Hurşit ile ilk ava çıkan arkadaşlarına.

Bunlar Hurşit ilen av taksimatının yapıldığı yere toplandılar ki arkadaş, Hurşit ortada yok. O dağlarda, taşlarda, Hurşit'in gittiği bölgelerde aramadık taş dibi koymadılar, fakat Hurşit yok.

Korkularından Hacıhünkâr hepimizi ipe çeker, "Oğlumu ne yaptınız?" der diye geri de gidemediler. Hurşit'in bu kızın peşine gittiğini bilebilseler, "Beyim, senin oğlun bu kızın peşinden gitmiş!" diyebilirdi, amma nereye gittiği kayıptı. Bu nedenden dolayı dağda eşkıya oldular, gelip geçenin yolunu kestiler. İşleri buydu.

Babasının seyisi, can güvenliğini sağlayan Arap'tan bahsetmiştik. "Atlı başına emir komuta sende," demişti babası. Bunların atlı başı bu Arap'tı. Hurşit'in bu yaylada kalacağım dediği yer, belirli bir yoldu. İpek yolu diye adlandırılan yolun benzeri bir yoldu. Bu yoldan çok kervanlar, alım satımcılar geçirdi. Bunlar bu kervanları soyarak geçinirdi. Bu eşkıyaların ünü bütün memleketlere yayılınca kervanlar yol değiştirmek zorunda kaldı. Yine de onlar için gelir kaynağı bu yoldu. Gece gündüz bir kişi nöbet tutardı.

O günde sıra bu Arap'taydı. Hurşit Bey akşama doğru o yaylaya geldi, atlardan indiler. İstirahata çekildiler. Zaten atın üzerinde aylardır yoldan geliyorlardı ve yorgundular.

Kıza dedi ki, "Ahtım var Maham, otur da, şu dizine şu başımı koyayım da bari bir saat uyuyayım." Hurşit kızın dizine başını koydu çarçabuk uyudu. Eh canım, kız da dikili taş değil ya— O da yorgundu, o da uyudu.

Yatsı saati geçtikten sonra nöbet saati geldi, bizim Arap oraya nöbete geldi ki arkadaş, Hurşit Bey aylar sonra bir kızın gelmiş babasının yaylasına. "Ee, Hurşit, şimdi hakkından geldim. Aylar oldu dağda aç susuz rezil oldum. Sana bu kız ilen bu dünyada murat sürdürtürmem. Uyandırmadan bunun ikisinin de elini ayağını bağladı. Kız bağırır düşüncesiyle ağzını da bağladı. İşi garantiyi aldıktan sonra uyandırdı bunları.

Hurşit Bey uyandı ki, Arap ellerini kollarını bağlamış. Hurşit, "Arap, şu kızın yanında bana şaka yapmasan iyi olur. Yarın bir gün bunları benim başıma kakar bu! Gel bu şakayı başka zamana bırakalım," dedi.

"Bu iş şaka değil, bu iş ciddi."

Arap'ın yüzü piseldi (= asıldı).

“Kızın gözünün önünde sana bir şey yapсам, bu kız kriz geçirebilir. Sen şu tepenin öbür tarafında geç bakalım!”

“Etme Arap, yapma Arap,” dediyse de, Arap sonunda Hurşit’i kaldırdı. Kızın eli ayağı bağlı kaçamaz ki, oğlanı kızdan uzaklaştırdı.

Hurşit ümidi kesti. Baktı ki, Arap’ın yüzü yüz değil. Yav, bu adam acaba beni gece karanlığından dolayı tanımıyor mu? Arap kızdan ayrılınca tekrar yalvarır ve der ki, “Arap, madem beni etkisiz hâle getirdin. Bugün için dağlar senindir. Yav, ne olur şu cebimdeki hatıra defterime bir iki dörtlük yazayım, daha sonra sütüne vicdanına...”

Arap izin verir, “Ahtın kalmasın,” diye. Bakalım Arap’a, Hurşit ne desin:

*(Amanın) Öldürme Arap’ım kanlarım akar
Akar da kanıma sinekler çokar (oy)
Beni öldürürsen (de) Maham kimlere bakar (oy)
Mevla’nın aşkına öldürme beni*

*Beni öldürürsen (de) Maham kimlere bakar (oy)
Mevla’nın aşkına da öldürme beni*

*Açıver gözünü Arap’ım da bahara yaza
Koyverdik seninle de şahanı turnaya kaza
Hiç mi sözün kar eylemez de Hamza seyise
Sözüm kar eylemez olmuş da Hamza Seyis’e*

*Beni öldürürsen de Maham kimlere bakar (oy)
Mevla’nın aşkına öldürme beni*

*(Aman) Arap’ım n’icoldu da seninle ata bindiğim
Odalarda da türlü nimet yediğim
(Ulan) Unuttun mu da bana gardaş dediğin
Allah’ı seviyorsan da öldürme n’olur*

*(Ulan) Unuttun mu da bana gardaş dediğin
El aman Arap’ım öldürme n’olur*

*(Ya bre) Sensin beni de (amanın) yoldan eyleyen
Dirseklerden kollarımı bağlayan
İsmim Hurşit Beydir de Hacıhünkâr oğluyam
Allah’ın aşkına öldürme beni (oy)
(son iki mısra tekrar)*

Hurşit buna dört tane dörtlük söyledi.

Arap, "Eyvah, Hurşit, harcadın beni!" diye içinden geçirdi. Şimdiye kadar bizim arkadaşların gerisi geldiyse, ya kızın yanında ben seni burada bildiğim gibi yaparsam— Çünkü başıma büyük iş çıkartırım. Seni bu dörtlüğe izin vermeden yok edip, buradan uzaklaşmam gerekiyordu. Arap, sensin beni bu yoldan eyleyen, dirseklerden kollarımı bağlayan— İsmim Hurşit Beydir, Hacıhünkâr Molla'nın oğluyum," deyince, "Kardeşim Hurşit, senden özür dilerim. Yav, karanlıkta seni tanıyamadım arkadaş. Sen kaybolduğun günden beri, biz bu dağlarda aç susuz perişanız. Ben de başka biri sandım seni," dedi. Hurşit'in hemen elini ayağını çözdü.

"Şu kız kriz geçirir, ne olur olmaz," diye koştu, "Sen gel!" dedi Hurşit'e. Kızın yanına vardı. Hemen elini, ayağını, ağzını çözdü, amma kız aldı sözü:

*(Amanın) Yücelerde de ayva olmaz nar olmaz
Araplarda da namus olmaz ar olmaz
Maha Mehri de Arap sana yar olmaz
Öldürdün Hurşit'i de neyleyim Arap (oy)*

*Ölür Maha Mehri de sana yar olmaz (oy)
Öldürdün Hurşit'i de neyleyim Arap*

*(Amanın) Kalk gidelim de meyyitinin üstüne
Nasıl kıydın benim nazlı dostuma
Öldürdün Hurşit'i ona kastın ne (oy)
Öldürdün sevdiğimi neyleyim Arap (oy)*

*Öldürdün sevdiğimi ona kastın ne (oy)
Öldürdün Hurşit'i de neyleyim Arap (oy)*

Kız baktı ki, Hurşit geliyor gittiği yerden. Dünyalar onun oldu.

Hurşit geldi, vakit de ışıdı. Diğer atlılar da geldiler. Gelenler baktı ki, Hurşit bu.

"Ulan Hurşit, sen bugüne kadar neredeydin, nereden geldin, bunu nereden aldın?"

Sordular, sual ettiler. Birbiriyle anlaştılar, konuştuılar. Dediler ki, Kardeşim Hurşit, sen gittin gideli biz babandan korkumuzdan eşkıya olduk. Babanın haberi bile yok bizim öldüğümüzden kaldığımızdan. Belki de hepimizi öldü zannediyordur. Arkadaş, senin sütüne vicdanına, babandan bize izin alıp, af çıkarttırmazsan, baban bize demez mi ki, kırk kişisiniz bir oğlana muhâfızlık yapamadınız! Böyle derse, biz suçlu gözükürüz."

Hurşit de, “Siz onu kaygı etmeyin, ben babamla bir görüşeyim bakayım,” dedi.

Hurşit, Maham’ı aldı, babasına geldi. Babası, Hurşit’ten o güne kadar ümidi kesmişti. Hurşit’in sağ selâmet geldiğini görünce, sayısız kurbanlar kestirmeye başladı.

Hurşit de, “Baba, bu kurbanları boşa kestirme ne olur?”

“Ne oldu, oğlum?”

“Yav, benimle beraber ava çıkanlar senden korkmuşlar, geriye gele-memişler. Ben bu arada Yemen’e gittim bu kızın peşine. Aylarım, günlerim geldi geçti; onlar da aç susuz bu dağlarda kalakalmışlar. Bu geceyi bizim yay-lada geçirecektik, orada nasılsa birleştik. Ne olur, bunları affet! Bunlara haberci gönderelim, bunlar da gelsinler ve bu kesilen kurbanlardan, bu oku-nan Kur’anlardan ve mevlitlerden dinlesinler,” dedi.

“Oğlum, sen geldikten sonra onların kaçak gezmesine hiçbir sebep kalmaz.” Böylece o adamlara da izin çıkarıldı, onlar da geldiler. O günden sonra Hurşit Beyin kırk günlük düğünü başladı ve kırk gün sonra da bitti.

Hurşit Bey muradına erdi. Hurşit Bey Hikâyesi de böylece sona erdi.

10. ÖKSÜZ ALİ HİKÂYESİ

Osmanlı döneminde Mısır'ın bize bağlı olduğu günlerde de, Türkiye'nin bazı kesimlerinde ve özellikle de Çukurova yöresinde âşıklık geleneği vardı. Âşıklar beylerin konaklarında çalıp söylerlerdi. Bu gelenek, bugüne kadar hâlen sürekip (= devam edip) gelmektedir, amma maalesef neslimiz bitmektedir.

Bugün *Öksüz Ali Hikâyesi*'ni anlatacağız.

Mısır'da, Mısır'a hükmeden bir bey vardı, amma bu bey İstanbul padişahına bağlı idi. Bir akşam kardeşi ile başbaşa otururken, kardeşine dedi ki, "Yav kardeşim, dünya ölümlü dünya, Allah gecinden versin, yarın göçüp gideceğiz. Benim kızım var, senin oğlun var. Yarın nasıl olsa bunlar evlenecekler. Elin iyisi mi olur? Yav, bu çocukları birbirine nişanlasak nasıl olur?"

Kardeşi dedi ki, "Kardeşim, hoş güzel söz, amma ya kız rıza göstermez, ya da hanımın rıza göstermezse? Sen beysin, ben de bey kardeşiyim; ne kadar da olsak, birazcık geri olan birisiyim. Gene de sen hanımına sor sual et, ben de hanıma sorayım, oğluma sorayım."

Ve soruldu. "Uygun görüyoruz," denildi. Bellik (= işaret) olsun diye yakınlar davet edilip, ufak bir şirincelik, tatlı usulü bir şeyler yediler. Ama daha kız ve oğlanın evlenme yaşı dolmamıştı. Oğlanın ismi Ali, kızın ismi Döne'ydi de, kendisine Döndü diyorlardı.

Evlendirmek için yaşlarının dolmasını bekliyorlardı. Arada muhabbet de kaynaşma da çoktu ve hoştu, ama ne yazık ki, kader kırık gider, çünkü oğlanın babası hastalanır ve ölür.

Oğlana öksüz denilmeye başlandı. Babası öldü, öksüz kaldı derken; düğün yapılmadan anası da, amma babasına acıttı, amma Allah'ın takdiri, anası da öldü. Oğlan kaldı hem öksüz, hem yetim.

Amcası çağırdı Ali'yi. "Ali, gel bakalım oğlum. Babam yok, annem öldü diye hiç üzülmeyeceksin. Baban, anan var gibi moralin düzgün olacak. İşte ben babana vekilim, işte hanımım da anana vekildir." Hanımı da beyini tasdik etti.

Günler böyle geçiyordu. Bir gün emmisinin hanımı, kızına sordu, "Kızım Döndü, sen ne düşünüyorsun?"

"Ana ne düşünüyem ki, amcamın oğlundan iyisine mi gideceğim? Gittiğimiz yer buradan iyi mi olacak? Hem baba evinde kalmış gibi olurum, hem de babam bu memleketin beyi— Bizim mülkiyetimiz çok— Hem de bu mal, mülk mirasa gitmez," dedi.

"Valla kızım, sen bilirsin, amma büsbüyük beyin kızı da bir öksüze vardı derler."

“Neye mâl olursa olsun ana, ben sözümünden vazgeçmem,” dedi kız.

Ali’nin ismi Ali iken, filanca görüp, “Yazık oldu çocuğa, öksüz kaldı”, falanca görüp, “Öksüz kaldı,” derken, Ali’nin adı oldu Öksüz Ali.

Normalde kullanılan Ali lâfı tamamen kesildi. Bey, Ali’yi en yüksek tahsile kadar okutmaya kararlıydı. Okul en yüksek tahsilden bitince Ali’ye der ki, “Oğlum, sen ata bineceksin; çiftliklerimizi, avlularımızı gezeceksin, bedenlen başka bir şey yapmayacaksın.”

Ali dedi ki, “Yav emmi, okulu bitirmeyle bu iş olmuyor. Yine de sen beni herhangi bir çiftlik kâhyasının yanına gönder, onun yardımcısı olayım. Gideyim, bakayım, göreyim— Ziraat nasıl işleniyor, mal nasıl tedavi oluyor türü bilgiler edineyim ondan. Sonra çiftlikte, ağıllarda çobanlara yön vereyim,” der.

Bey düşündü ve, “Uygundur!” dedi. Sonra da, “O zaman seni yedi numaralı Harran çiftliğine göndereyim, bir de senin eline mektup vereyim. Kâhya seninle çok ilgilensin, kısa zamanda seni geliştirsin. Her zaman öyle çiftliklerde sürünmeyeceksin, mutlaka da ata binip, kontrolde olacaksın.”

Emmisi, Ali’ye bir mektup yazdı; kâhyaya gerekeni izah etti. “Ali’yi çok çabuk geliştireceksin. Ali’nin yakında düğünü de yapılacak,” diye bir yazı yazdı.

Emmisinin hanımı da bu yazının yazıldığını, bu emrin müdüre verildiğini dinledi. Emmisinin hanımı da, beyinin haberi olmadan bir yazı hazırladı. Öksüz’e dedi ki, “Oğlum, dünya ölümlü dünya— Biz ölüp gideriz, sen ölüverirsin; belli mi olur, giderken helâlleşelim da öyle git.”

Nitekim emmisi filan gün gideceksin dedi. O gün, o saat geldi; emmisiyle helâlleştiler. Emmisinin hanımının yanına vardı. Ana, derdi zaten; “Ana, emmim bana gideceksin diyor... Ata binip gideceğim, hakkını helâl et!”

Hanımı da, “Oğlum, benim hakkım helâl olsun,” dedi. “Sen mutfağa git, nişanlın Döndü ile de helâlleş. O mektubu da bana ver de, okuyayım bakayım. Emmi yanlıs bir şey yazmasın sakın,” dedi.

Ali, emmisinin mektubunu hanımına verdi. Kendi mutfağa gitti, nişanlısının yanına. Emmisinin hanımı, kocasının yazdığı mektup ilen, kendi yazdığı mektubu değiştirdi.

Öksüz geri çıktı. Emmisinin hanımı, “Al mektubunu oğlum, buralarda koyma,” dedi.

Öksüz atına bindi, Harran çiftliğine vardı. Kâhyaya selâm verdi. “Arkadaş, şu mektubu oku! Bunu amcam gönderdi size,” dedi.

Adam mektubu açtı şöyle; okudu moku. “Yav, ben yanlıs mı görüyorum, gözlüğümü getirin,” dedi. Gözlüğünü getirdiler gene baktı, “Ben okuyamıyorum Ali... Bu getirdiğin mektubu sen oku bakalım.”

Mektubu yeniden Ali’ye verdi. Ali mektubu okudu ki arkadaş, “Bak kâhya, diyor başlıyor— “Ali’nin babası, anası öldü diye yardım ettik.

Elimizden gelen çabayı gösterdik, amma ne yazık ki Ali evimizin içinde namus getirdi. Bu sırrımızı senden başkasına açamıyoruz. Bu Ali'ye cezasını sen vereceksin. Bunun önüne en az beş yüz koyun katacaksın. Bir insan sabah, öğlen, akşam birerden üç ekmek yiyorsa, sen buna üç yerine bir ekmek vereceksin. Sakın ola, geceleri de rahat yatakta yatırmayacaksın! Emir ver, koyunla dağda kalıp, dağda yatacak.”

Mektubu oraya koydu. Elini üstüne attı, düğmeleri çözdü, elbisesini çıkardı. Çünkü üzerindeki elbise bey elbisesiydi. Öksüz, taşın nereden kendine dokandığını anladı, amma gidip de emmisine durumu söyleyemedi. “Emmim, bana şunu yaptılar, bunu yaptılar,” demeyi ayıpsadı. Emmisine saygısı var, sevgisi var. Mektubun amcasının hanımından değiştiğini kâhya da hissetti. Ama emir emirdir.

Öksüz'ün önüne saydılar beş yüz koyun. Kâhya da emir verdi, “Bak bana, bey soyundanım— Vay efendim, bana kimse karışamaz sanma, sonra kızdım mı şöyle eker, böyle biçerim ben!” dedi. “Yarın benden hesap sorulacak. Sakın öyle koyunu hırsıza kaptırıp, kurda kaptırıp, zayiata meydan ver-meyesin!”

Anlaştılar.

O dönemdeki malcıların kepenek isimli bir keçesi olur. Kepenekli keçe o memlekette de varmış. Ali'nin yorganı, yastığı, kışlık çadırı o kepenekti, bunu sırtına aldı. Beş yüz koyunu teslim aldı.

Ali başladı koyun gütmeye. Amma aradan bir ay, amma beş ay geçti— Bir gün kaynanası olacak hanım dedi ki beyine, “Yav beyim, yıllar oldu,” dedi, “Bacımı görmüyorum. İzin ver de şu haraya bir gideyim. Hem Öksüz'ü göreyim, hem de birkaç gün şu bacımın yanında kalayım.”

Harran çiftliğinin kâhyası bey ilen bacanakmış. “Hay hay, hanım,” dedi, “Hemen gidebilirsin.”

“Yav, izin verirsen kızı da götürüyem, o da tanışsın teyzesiyle, teyzesinin kızıyla, oğluyla— İnsanlar birbirine varıp gelmezse, birbirini tanımaz.

“Tamam, uygun bir söz. Götür, ancak unutma kız daha cahil! İnsan on beş-on yedi arasında çok cahillik yapabilir. Sakın çocuğu orada, çiftlikte başıboş bırakma,” dedi.

“O da kabul.”

Bunlar atlara bindiler, yanına her ihtimale karşı mahfuz da verildi. Harran çiftliğine doğru yola devam ettiler. Yol sıra gidiyorlardı. Hanım baktı ki, yolun kıyısında büyük bir çınar ağacı var. Ağacın dibinde bir koyun sürüsü yatıyor. Öksüz de kepenegi başına çekmiş, o da bir kıyıda yatıyor.

“Kızım,” dedi anası.

“Ne var?”

“Ben illa ki de emmim oğluna varırım, dediğin beyefendi bu işte, yerlerde yatıyor bak! Bunu sen de biliyorsun, ben de biliyorum. Baban kâhyaya

özel yazı yazdı. Ali, kâhya yardımcılığı yapacaktı. Bu çitliğin gelirini, giderini, döner sermayesini işletecekti. Bizim beyefendi, ben kâhyalıktan ne anlarım, demiş buraya gelince. Ben ancak koyun güderim, demiş. Teyzenin kocası da bize bildirdi, tamam, koyunu gütsün dedik. Bak işte— O yerlerde yatan Öksüz Ali, illa varırım, evlenirim dediğin kişi!”

“Yav bırak Allah aşkına, Öksüz yapmaz onu,” dedi.

“Çoban!” diye çağırdılar.

Çoban keçeyi kafasından kaldırdı, oturdu. “Buyur hanımım,” dedi.

“Nişanlın seni tanıyamadı da, onun için çağırdım seni oğlum. Allah kolaylık versin, koyununa devam et sen.”

Öksüz de keçeyi kafasına çekti, geri yattı.

“Gördün mü kızım,” dedi anası.

“Ana gördüm, daha da Öksüz adını anmayacağım ve Öksüz’e de varmayacağım. Sen kısa zamanda bana bir koca bulmaya çalış.”

“Ohoo, kızım, şimdi varınca gör. Teyzenin yetişkin, senin yaşında, Öksüz’den daha delikanlı, genç, toy bir oğlanı yetişiyor burada,” dedi. “Vardın mıydı bak.”

Velhâsıl çiftliğe vardılar. Hoş beş bitti. Çok uzun sürdürmez beyin hanımı, bacısına durumu anlatır. “Bacım, geç bırakma, hemen dünürcü gönder. Kızın aklını zor çevirdim. Kızın gönlü emmisi oğlundaydı, biliyorsun. Tatlıları bile yenmişti, amma benim o tarafa vermeye niyetim yok. Kızı da bugüne kadar ikna edemiyordum; bugün ikna oldu. Oğluna da söyle, kıza iyi baksın, bakalım beğeniyor mu, beğenmiyor mu?”

Baktılar, anlaştılar, beğenildi.

Ziyaret bitti, beyin hanımı evine döndü. Üç gün geçmeden beyin evine çiftlikten bir dünürcü geldi. “Allah’ın emriyle, biz Döndü’ye dünürcüyüz,” deyince, bey beyninden vurulmuş gibi oldu.

“Bu nasıl oluyor? Bizim şirincelik yediğimiz o gün kâhya da vardı yanımızda. Bugün bu dünürcülük işi çıktı.” Bunu sorar bey, “Yav, bu nereden kaynaklandı peki?”

O da dedi ki, “Kardeşim, ‘alanla satan bilir, güzel ilen yatan bilir’ diye bir atasözümüz vardır. Çiftlikte senin hanımın geldiğinde, benim hanımımın görüşmüş, konuşmuş— Efendim, senin kız ilen, benim oğlan konuşmuş, anlaşmış. Bize de ancak isteme sözü düşer.”

“Tamam, öyle bir sözü ben de biliyorum kesin. Amma oğlanın anası, babası ölünce demek ki, bu işten vazgeçilir diye düşündük ve bu nedenden dolayı dünürcü geldik.”

“Bak bacanak bugün geldin— Ulan, bu kız dünyada bin de yaşasa, bekâr da kalsa, ben bu kıızı kardeşimin oğluna söz verdim. Allahın emri dedik bir kere. Ben bu sözden vazgeçmem. Bir daha benim kapıma kız için dünürcü gelmeyeceksin,” dedi.

Ayrıldılar.

Bizim Döndü Hanım bir gün yatak odasına yattıydı. Akşamdan sabaha kadar rüyasına yaşlı bir insan gelir. “Kızım Döndü, sen çok susamışsın, çok yorulmuşsun.” Döndü’ye cam bir bardakta bir su verir, Döndü bunu içer. Döndü bunu içtikten sonra uyanır ki, ne su getiren var, ne de bardak var. Amma içinden bir hararet yükselir, Öksüz Ali diye...

Döndü hemen divitini, mürekkebinin eline aldı. Öksüz’e bir mektup yazdı. Döndü’nün özel güvenliği vardı, özel hizmetçileri vardı. Hemen güvenliğin birini çağırdı; dedi ki, “Bak, şu mektubu alacaksın, zarfın ağzını açmayacaksın, yolda içine ne yazılmış diye bakmayacaksın. Zarfın ağzını açtığın takdirde, mektubu alacak kişiyle yarın görüştük mü sorarım ben, zarf açık mıydı, kapalı mıydı diye. Açıkta derse şayet, kafanı aldırırım babama. Sakın merak edip mektubun içeri görmeyeceksin. Bu mektubu al, haraya giderken filanca ağaç dibinde bir çoban var, sakın yanlış adama da verme... Bu mektubu ona vereceksin.”

Adamcağız atı koşturdu kızın dediği semte. Mektubun üstünde Öksüz Ali diye yazıyor. Oraya vardı ki, hakikaten orada bir koyun sürüsü var. Keçenin altında da bir adam yatıyor. “Kalk hemşerim.”

“Ne var arkadaş?”

“Mektup getirdik sana,” dedi ve mektubu uzattı.

Öksüz mektubun ağzını açtı, okudu. Diyordu ki: “Emmioğlu, dünyanın denizleri ırmakları su olsa, benim ateşimi söndüremez. Dünyadaki sevdiğin aşkına, bırak koyunu yanıma gel.”

Öksüz geçende gördüydü oradan geçtiklerini. “İşte bizim emminin hanımı— Geldi, burada da başladı benimle kafa bulmaya. Şimdi koyunu terger (= terk eder) gidersek, kâhyadan azar işiteceğim. Oraya gitsem, belki de orada soracaklar; sen koyun çobanısın, o kadar malı, serveti başıboş mu bıraktın diyecekler.”

Postacı genç, “Ben gidiyorum, arkadaş,” dedi.

“Gitme,” dedi, “Az bekle. Ben bunun cevabını arkasına yazayım da götür. Yoksa sen oraya varınca geri gönderirler, hani bunun cevabı derler.”

Öksüz bunun arkasına üç-dört sıra bir şeyler yazdı. Zarfın ağzını gerisin geri kapattı. “Al kardeşim, götür. Seninle mektup gönderen bundan bir şey anlar,” dedi.

Postacı genç mektubu kıza geri getirdi. Kız çabucak açtı, bakalım nasıl söz gelmiş diye. Başladı okumaya. Bakalım Öksüz ne yazmış cevap olarak. Âşık Karayiğit Osman da buradan bunun taklidini yapmaya çabalasın:

*Ela gözlerini sevdiğim dilber
Gülün ala, alabildiğin yeter
Durmayıp akıyor gözümün yaşı
Sen ela gözlerin süzdüğün yeter*

*Durmayıp akıyor gözümün yaşı
Telli mektupları yazdığın yeter*

*Elim tutmaz yazamıyom kalemi
Kadir Mevla'm çektiriyor çilemi
Gurbet elde eksik etme selâmı
Telli mektupları yazdığın yeter
(son iki mısra tekrar)*

*Zalim anan beni çoban eyledi
Ciğerimi doğum doğum doğradı
Attı gurbet ele Mecnun eyledi
Boyun büktüğümü sezdiğin yeter*

*Ben Öksüz Ali'yim kalmışım naçar
Sabreyle dünyanın bu günü geçer
Bu dünyaya gelen mutlaka göçer
Babamın köşkünde gezdiğin yeter*

Arkadaş kız bunu böyle okudu ki, Öksüz'ün geleceği hiç yok. "Eyvah! Ben geçen ki gittiğimde Öksüz'ün yanına sapmam gerekiyordu, hâl hatır sormam gerekiyordu, büyük bir hata yaptım, bu hiç olmadı. Bu Öksüz gelmez. Onun yanına benim gitmem gerekir," diye düşündü. "Ana ben Öksüz'ü görmeye gedeceğim," desem beni salmazlar. Kız başka bir plan düşünür.

Anasına gitti, "Anam!"

"Ne var kızım?"

"Beni haraya götürdün, orayı gezdirdin. Teyzemin oğlunu, kızını gösterdin. Ana, ne olur sen babamdan izin alabilirsin— Babamdan izin al da, ben şu teyzemin evini, teyzemin çocuklarını bir kez daha ziyarete gideyim. Vaktim geçmiyor. Dünya başıma zindan olmaya başladı. Keşke şu teyzemin oğlunu görmeseydim," dedi.

Anası, "Kızım, sen yeter ki git. O izni almak bana ait."

Hanım, beyin yanına izin almaya gitti. Döndü de evin işine koyuldu. Babası her yıl tek kızım, tek çocuğum diye, Döndü'nün yaş kutlama günlerinde, elma, ceviz, altınlardan yapılmış, çok değerli hediyeler alırdı. Kız, bunları özel bir yerde saklıyordu.

Yine bugünlerde babası, Döne'ye her yıl etekleri, göğüsleri altın ve gümüş işlemeli entariler de alırdı. Bunları bohçaya koydu. Bunların hepsini topladı, atın terkisindeki heybesine koydu.

Babasının verdiği paradan kendi yanında özel altın paraları vardı. Hepsini saydı bir bir ve yüz altın da heybeye koydu. Yufka yapıldı, kırk

büküm ismi verilirdi. Kırk büküm ekmeği de heybeye azık olarak düşündü, olur ki her ihtimale karşı kaçarız fikriyatıyla.

Sorabilirler icabında büküm nedir diye: Üç ekmeğin birleşmesi, katlanmasına üç ekmeğe bir büküm denirdi. Üç ekmekten kırk çarparsak, yüz yirmi adet ekmek almış olur yufkadan.

Bunları da heybeye koydu. Anası da izini almış, geldi. “Kızım, gözün aydın, babandan bir hafta izin aldım. Bir hafta harada kalacaksın.”

“Ana, sağol, memnun oldum, amma elim bomboş mu gideyim? Teyzeme, teyzemin kızına, oğluna hediye ne götüreceğim?”

“Vallahi doğru söylüyorsun çocuğum,” dedi. “Gidelim devlet mağazasına, sen beğendiğinden birini teyzenin kızına, birini de teyzenin oğluna, hediyelek ne alırsan al.”

Gittiler.

Bir takım erkek elbisesi kumaşı, bir takım da o devre göre, bayan elbisesi kumaşı aldılar. Hemen terziyi çağırdı kız ve dedi ki, “Şu kumaşların ikisini de bana göre ölç, kes, dik bakalım.”

“Yav, erkeğe ya büyük, ya küçük gelirse,” dedi terzi.

“Sen büyüğü, küçüğü ne yapacaksın? İkisini de bana ölçeceksin.”

Ölçüldü.

Bir erkek, bir kadın elbisesi diktirdi; heybeye konuldu. İkinci güne, “Ana, ben bugün gideceğim, babama söyle,” dedi.

İkinci günün sabahı babası izin verdi. “Gidebilir, fakat benim güvenliğim olan kişiyi kıza mahfuz ver. Kızı haraya, müdüre teslim etsin, öyle geri gelsin!”

Güvenlik de atına bindi, silâhını kuşandı. Kız ilen güvenlik yola çıktılar, birazcık uzaklaştılar. Güvenliğe sordu, o sırada güvenlik geriden geliyordu. “Bak hele beyefendi, sen ne için gidiyorsun?” dedi.

O da dedi ki, “Hanım kız, ben ne yapayım, emir kuluyum. Hayatım pahasına seni salimen götüreceğim. Geleceğim. Babanın emriyle seninle haraya kadar gideceğim.”

“Bak şimdi, sen geri gideceksin. Sen babamı boş ver. Babam bir şey demez, anama selâmımı söyleyeceksin. Belki de bir haftalık izni bir aya çıkartırım ben. O babamı idare etsin. Sen böyle söyleyeceksin,” dedi. “Benimle gitmeyeceksin!”

Emir, emirdir arkadaş. Ben seni dinlemem, “Giderim seninle,” diyemedi adamcağız, “Allah sana yol açıklığı versin,” dedi.

Kız yoluna gitti, muhafız geri döndü. Mahfuz geldi, beyin hanımına durumu anlattı. “İyi olmuş,” dedi avrat. “Yabancı değil, teyzenin evi. İsterse bir sene kalsın. Keşke de kucağında torunuyla gelseydi. Dedesine getirirdi,” dedi.

Öteki adamcağız ekmek kavgasına, mecburen görev yapıyordu beyin

kapısında; bey de işi gücü bırakıp kızı düşünecek değildi. Herkes işine devam etti.

Onlar hayatını sürsün, biz artık kızın peşine gidelim.

Kız atı koşturdu, çınarı daha evvel görmüştü zaten. Çınarın oraya varana kadar sıcak kızdı. Koyun da maalesef, güneşte az ısınıyor gibi oldu muydu, ot yemeyi terger, burnunu yere verir, inatlaşır. Böyle olunca ne yapmak gerekiyor? Bir gölge bulup istirahatata çekilmek gerekiyor.

Öksüz'ün işi, gece sabaha kadar koyun yayar, sabaha güneş değer değmez, çınarın dibine getirir, suyunu içer, o verdikleri kuru ekmeği yer. Başka bişesi (= bir şeyi) yok.

Öksüz, gene oraya yattıydı gece, uyumuştı. Kız beri yandan vardı ki arkadaş, geçenki keçeli gene orada yatıyor. “Şimdi beriden varsak, kalk bakalım arkadaş desek; çünkü üç gün önce bir tehdit mektubu geldi bana— Zalim anan beni çoban eyledi diyor, babamın köşkünde gezdiğin yeter diyor.”

“Bana icabında kıziverir, ben bunu nasıl yumuşatırım, bu keçenin altından kaldırırm,” diye düşünüyordu. Tabii bu belki bugün için sözde yanlış gibi düşünülebilir. “Yav, hepsi mi türkücüymüş, hepsi mi âşık imiş?” denebilir. Çünkü bu sorular bana soruldu geçmiş zamanlarda.

Düziçi'nin haricinde de düğün merasimlerinde, kınada türkücü geleneği yok. Bu ilçenin dâhilinde de, yirmi sekiz muhtarlığında da türkü geleneği vardır.

Bir kızın kınasında çalıp söyleyen, el kulakta söyleyen, sabaha kadar misafiri eğlendirip dinlendirmeye âşık şarttır. Başka çalgıcı bulunmazdı. Bu yüzden yöre halkı çok kolay türkü söylerdi...

Kızcağız attan indi, atını bir ağaca bağladı. Öksüz'ün yanın yaklaştı, Öksüz'ün kıyısına oturdu. Hem ağlıyor, hem de Öksüz'ü ikna edebilir miyim düşüncesiyle söylüyordu. Bir dörtlük söylesek, Öksüz kalkar mı ümidiyle, kızcağız yakıştırabildiği kadarıyla, Öksüz'e başlar söylemeye:

*Bize haram burada durmak
Haram oldu (gayrı) burada durmak
Gidersek babamı görmek
Geri biz Mısır'a varmak
Allah için kalk emmioğlu*

*Yeniden Mısır'a varmak
Allah için kalk emmioğlu*

Öksüz gasevetten (= kasvetten) zaten uyuyamıyordu. Sadece yoldan geçenler keçenin altında uyumuş desinler diye yatıyordu. Öksüz bu sözleri işitince keçeyi kaldırdı, kalktı oturdu ki, emmisinin kızı gelmiş. Yine geçen ki

gibi yol üzeri, galiba çiftliğe gidiyormuş da; bugün benimle, gene bir iki kafa bulup gitmek istiyor. Öksüz bu söze cevap verdi.

Aldı Öksüz:

*Leyla bana olur ayan,
Arkamıza koşar duyan
(Emmim kızı) Sen atlısın, ben de yayan
Ben gidemem emmim kızı*

*Sen atlısın ben de yayan
Ben gidemem emmim kızı*

Kız cevap verir:

*(Amanın) Düşünme sen o korkuyu
(Emimoğlu) Düşünme sen o korkuyu
Mısır vermez o berkiyi
Sen öne bin, ben terkiye
Kaçır beni emmim oğlu*

*Sen öne bin, ben terkiye
Kaçır n'olur emmimoğlu*

Öksüz Ali:

*(Ah) Keçemin başlığı yoktur
(Ah, Emmim kızı) Dostumdan düşmanım çoktur
(Ah) Nere gidem param yoktur
Ben kaçırmam emmim kızı*

*Nasıl gidem harçlığım yoktur
Ben kaçırmam emmim kızı.*

Aldı kız:

*(Ah) Döndü'yüm sığınırım Mevla'ya
Yüzümü dönderdim Kâbe'ye
(Emmimoğlu) Yüz altın koydum heybeye
Allah için kalk emmioğlu*

*Yüz altın koydum heybeye
Kaçır beni emmimoğlu*

“Emmioğlu, sen beni kaçıracak mısın, yoksa kaçırmayacak mısın? Türkü işimiz bitsin artık,” dedi.

“Emmikızı, ben seni kaçırمام. Bir gün gelir ki, babanın yüzüne nasıl bakarım.”

“Emmioğlu ben buraya boş gelmedim. Atın terkisindeki heybede beni asacak öldürecek idam kendirimi getirdim. Beni kaçırırsan yüz tane altın harçlık getirdim... Bu bitine kadar da Mevla büyüktür. Yok, kaçırmam dersen, şu ağacın birisine kendimi asacağım ve intihar edecem. Döşüme yapıştıracığım yazıyı da yazdım: Sebehim Öksüz Ali’dir dedim. Yarın bu yazıyı gören, bulan, beni ağaçta bulanlar bakarlar; haa, bu kızı Öksüz Ali asmış öldürmüş derler. Hesapla artık ve bunun ikisinden birini seç,” dedi.

Öksüz düşündü. İftiranın derdi zor, dil ise gönül ne isterse, bunu yapar ve söyleyebilir... Yav emmi kızı, kaçalım! Kaçalım, amma benim kaçmaya dermanım mı kaldı? Bana ceza verilmiş, bana açlık uygulanmış— Ben yirmi dört saatte bir kuru ekmek yedim. Hayatım bitmiş benim— Bu da mutlaka suratımdan, sûretimden bellidir. Açım ben,” dedi. “Atta duramam, başım döner, attan düşer ölürüm.”

Kız hemen kalktı, atın terkisindeki heybeyi aldı. Heybeyi Öksüz’ün yakın bir yerine koydu. İçinde kırk büküm ekmek olan ekmek çapıtını çözdü. Sofrayı serdi. Bey soyu olur da, kuru ekmek azık alınır mı? İçinde mutlaka katkısı vardır. Öksüz’ün hoşuna gitti bu yiyecekler.

Yol kıyısıydı burası. Öksüz de zannediyor ki, her zamanki gibi, gelen gelsin, giden gitsin. Kız baktı ki, Öksüz’ün ne doyduğu var, ne doyacağı var arkadaş. Ekmeği tüketip gidiyor. Yarına kalsın dediği yok. “Emmioğlu, ekmeği tüketmenin kıymeti yok, amma yoldan geçen birisi bizi görürse, yav koskoca beyin kızı yolda bir çobanın yanındaydı, derlerse babamın haberi olursa, çok ayıp olmaz mı? Yav, gel yeter yediğin, biraz uzaklaşalım da, kalanını başka yerlerde yersin.”

“Beni kim n’edecek, emmi kızı? Benim karnım doysa yeter.”

Kız bunu kendi hâline koymadı. “Hele sen kalk bakayım!”

Öksüz’ün sırtındaki koyun çuvalı elbisesini çıkardı attı. Babasının devlet mağazasında diktirdiği erkek kıyafetini Öksüz’e uzatarak, “Giy bakalım! Şu yakışıyor mu sana? Bey sıfatında gözükeceksin gittiğin yerde,” diyerek bunları giydirdi. “Emmioğlu, belki de bu senin damat elbisen olabilir.”

Öksüz bunu giydi, amma kız içinden Öksüz’ün aşkına yanıyordu hâlâ. Öksüz’ün bundan haberi yok. Öksüz önce kendisinin çiftlikte çobancılığa verilmesine kahretmişti, bu sebeple, Öksüz için kız olmuş, olmamış pek umurunda değildi. Fakat kızın ısrarına dayanamıyordu, velhâsıl atm heybesini terkiye attılar. Atm önüne Öksüz, terkisine kız bindi.

“Koyunlar Hara çiftliğe gidin, kurt kapar, dağa gitmeyin!” dedi. Öksüz Ali atın eğerinin üzerine, emmisi kızı da terkisine bindiler ve koyunlarla

vedalaştılar. Atı bir yola koydular, ama Ali şehir çocuğu sayılır— Zengin aile çocuğu değil, gurbette koyun güdülecek dağları dahi bilmiyorlardı.

“Yav gidiyoruz, amma nereye gideriz? Gidiyoruz, amma kimin yanma varırız, kime dert anlatırız? İşin sonu meçhul.”

Öksüz için dağa gitmiş, koyun kalmış hiç önemli değil. Atm terki heybesinde ekmek var, Öksüz onları atıştırmaya devam ediyor ve günlerce aç kalan karnını doyurmaya çalışıyordu.

Öksüz, kalan ekmekleri üç günde tüketti. Kırk günlük ekmeği bitirmişti, ama ekmek de bitmiş ve açlık başlamıştı. “Emmi kızı, böyle açlıkla devam edemeyiz. Yav, bak şurada bir kalabalık köy mü, kent mi, bir şey gözüküyor! Ben buraya varayım, gideyim. Sen burada kal. Bir yahut iki evden hayrına alabilirsek, ekmek istiyeyim. Her evde uşaklara göre belki ekmek olmayabilir, “Sen bakma babanın zengin olduğuna— Hele biraz daha uzaklaşalım. Babama, icabında haber olunur; iş tersine döner, arkamızdan gelen olur.”

İkinci bir kalabalık yer gözükünce, dinledi ki Öksüz, bir davul ötüyor. “Emmi kızı, ekmeğin bol yerini bulduk,” dedi.

“Nasıl?”

“İşte, düğünde et, ekmek çok olur. Sen şurada bir yerde kal, ben de şu düğüne gideyim. Benim şu sırtımın kıyafetini gören, bana hizmet gösterir, beni ağa, bey sanır. Ben de derdimi anlatırım... Yolcuydum, arkadaşlar kusuruma bakmayın, varsa yol azığı için uğradım derim. Düğünden sana da bir ekmek alayım getireyim.”

“Yav, tamam getir, amma bu memleketler çöl! Geriye dönüşte sen beni bulamazsın. Ben belirli bir yerde kalayım da bari, sen geri geldiğinde bulabilirsin.”

Bereket ki, yakın yerde mezarlık varmış, yolun kıyısında. “Emmi kızı, bu mezarlık belli bir yer. Sen in attan, şu mezarlıkta kal. At sende kalsın, ben atsız gideyim. At dolaşık (= engel) olur bana,” dedi.

Anlaştılar.

Öksüz düğüne doğru gitti. Kız da mezarlığın orada kaldı.

Öksüz düğüne varınca, “Bir bey geliyor,” dediler. Çünkü o elbiseyi sıradan kişiler giyemez.

Oradaki bulunanlar saygı ve sevgi gösterdiler. “Buyur beyim, buyurun!”

Öksüz bayağı bir makam, mevkii sahibini andırıyor. “Ağır bir yere otur, buyur,” dediler. Öksüz’e kahve gelmeye başladı, hizmet başkalaştı. Öksüz bu hizmeti görünce, bu düğün âlemini görünce, koyunu da unuttu, Döndü’yü de unuttu. Dünya kendine kaldı.

Denildi ki, “Akşam yemeği verilsin. Siftah, beye serin sofrayı,” dediler. Beyin önüne bol yemek getirdiler.

Bey bu yemekten yeyip içerken kız aklına düştü arkadaş. O da kızın aklına düşsün.

Öksüz, kızsız yemeği yiyedursun, unutmayalım; gelelim kızın durumuna... Öğlen saatinde ayrılan ksz, akşam yemeğine kadar kalmıştı, kız da sabırsızlıkla ksz' bekliyordu.

Bekleyip meklerken, Mısır tarafından kırk katırlı bir alım satımcı bezirgn çıktı geldi. Bu kırk katır sayısına da kervan ismi verilirdi. Bu alım satımcıların zengin olanları beş yüz hayvana kadar yük ykletebilir. Bu adamlar bir çıkışta yedi yıl dolanı, yedi yıl sonra geri evine uğrayabilirdi. Bu kadar uzaklara gider, geç dönerlerdi.

Bu kırk katırlı kişi, Kırşehirli Müşir Paşa lakaplı bir bezirgndı. Yolu mezarlığın içine doğru gelince, ndeki katır gitmedi. Geriden Paşa dedi ki, "Varın bakayım yahu, bu katır rkmezdi, rkmeye gelmezdi. Gece karanlığında dahi yola giden bir hayvan bu! Ne var burada?"

Hemen adamlarından birisi vardı ki arkadaş, mezarlığın içinde güzel mi güzel bir kız var. Yanında da bir at var ki, o devre göre at çok önemli. Mşr Paşa'nın bindiği attan çok üstün bir at. Geri dönüp haber verdiler. Dediler ki, "Valla efendim, ileride bir kız çocuğu, yanında da kimse yok, bir de değerli atı var."

Müşür atını hızlandırdı. Kervanın başına vardı ki arkadaş, kızı Cenabı Allah mezarlığa kendisi için getirmiş koymuş, atı da Cenabı Allah kendisi için hediye göndermiş adeta.

Mşr Paşa bindiği attan insin, buna binsin. Müşür hemen attan atladı, kızın yanına vardı. Kız tabii ki atı vermek istemedi, amma elinden ne gelir? Müşür hemen ata bindi, "şu kız da alın, terkime koyun bakalım," dedi.

Kız ne kadar feryat ettiyse de, "Gtrmeyin, etmeyin, eylemeyin," dediyse de kızı Müşür'n terkisine koydular. O anda kendisini yere attı.

Müşür dedi ki, "Olmadı. Baştaki katırın yükünü azaltın, şunu da sandıkların ortasına bindirin. Kendirle de çeke çeke bağlayın. İleride onun gönlü nasılsa olur, yeter ki katır rkmesin. Yoksa kız düşüp kendini sakat eder... Biriniz de başından tutun."

Müşür kızı aldı, yoluna koyuldu.

Öksüz yemeğine, lemine devam etsin; biz birazcık bunlarla gidelim.

Aradan günler geçti, bunlar bir gün Gvur Dağlarından Çukurova'ya indiler. O tarihte, bizim bugünkü Toprakkale'de han varmış. Bu han, büyük bir han. Doğudan batıya, batıdan doğuya doğru gelip geçen kervanlar burayı kiralarlar. Belki de burada bir hafta hayvanını, işlerini dinlendirirler. Ücretli bir han bu tabii... Konaklar, daha sonra da yolarına devam ederlerdi.

Bezirgn bir gün akşam saatinde bu Toprakkale'deki hana geldi. Yolu ve kervanı durdurdu, hancıyı çağırdı.

Hancının ismine Memiş Koca diyorlarmış. “Bak hele hancı baba, eksik halkı (= hanım, bayan) ağırlayacak hiç tek oda bir yerin var mı?” diye sordu.

“Var,” dedi hancı.

“Öyleyse, her zaman olmuyor, amma bugün maalesef eksik halkı olan misafirimiz var. Bunu ağırlayacağız.”

Memiş Koca, bu kız çocuğuna baktı ki, kendi kendisini harap etmiş ağlamaktan. Adeta bitmiş. Amma kaçırılmış, amma köleliğe alınıp satılacak gibi duruyor. Hancının bunu bezirgâna sorma yetkisi, hakkı yok. Sorduğu zaman icabında hancıya kötü davranabilir. Bu yüzden bezirgân hancıyı öldürtebilir bile.

“Hele bu kız ayrı bir yere konulduğu zaman, fırsat bu fırsat deyip sorulur,” dedi hancı.

Gereken devrin hizmetleri ne ise, Müşür Paşa dedi ki, “Hancı baba, burada bizim işçilerin içinde aile yok ki, bununla ilgilensin. Sen yaşlı insan-sın, bu kıza sor, sual et bakalım, biz bu kıza ne yediririz, ne içerebiliriz? Aldığımız yerden buraya kadar bu kıızı ne yedirebildik, ne içirebildik! Yemiyor, içmiyor. Sen sor, sual et bakalım, ne yer ne içer? Ne gerekiyorsa da, gerekeni yap. Bizim yükümüzde herşey var.”

Kıza o kadar ısrar etti hancı, arkadaş, ancak kız ahraz, hiç seslenmiyor. “Yedim, yemem! Ben filanca yerin kıızı, çocuğuyum,” dediği de yok. Koca’nın odasının bir köşesinde yürekli (= bileğilenmiş) bir ot çapası vardı; bu çapayı eline alır. “Ulan, neresini ne yaptığının bezirgânının adamları, elin kız çocuğunu zorla kaçırsınız, dili boğazına akar, konuşmaz edersiniz. Ulan, sizin birinizi olsun öldürürsem, hiç olmazsa dünyada ahtım kalmaz!” diye bunlara saldırmak isteyince, kız dillenen.

“Dur, hancı baba! Senin hak bilir olduğunu anladım. Sen tek bir insan-sın, yaşlısın. Bunlar yüzlerce insan. Seni bir vurmaya öldürürler. Sen hiç üstüne gitme!”

“Kızım neyin nesisin?”

“Baba, sen benim nereli olduğumu, nereden geldiğimi bırak.”

Parmağımda bir yüzük vardı kızın, bu yüzüğü çıkardı. Hancıya dedi ki, “Bak— Bu yüzüğün içinde bir isim yazılı; ne olup, ne olmamak var. Günler geçer, günün birisinde bu hana şu yaşta, şu boyda, şu sıfatta bir oğlan gelir de, beni sana tarif ederek sormak isterse, önce adını öğreneceksin. Eğer bu yüzüğün içindeki ismi tutarsa, bu yüzüğü ona vereceksin. Bir de bunların beni nereye götürdüğünü bilmiyorum— Şayet sen bu bezirgânın nereli olduğunu biliyorsan, benim gittiğim yeri bu gelecek gence söylersen, ben de eğer ölmezsem, bir ümitle bekleyeceğim. O ümidime kavuşursam, sana yapacağım iyiliği, bir Mevla’m, bir de ben bilirim,” dedi.

“Kızım, ah o oğlan geleydi... Kızım, ben biliyorum, bunlar Kırşehir’e gidiyorlar. Bu adam asıl Kırşehirlili. Buna Müşür Paşa derler. Ben bütün bezirgânların adını biliyorum, amma elimden bir şey gelmiyor.”

Bezîrgân orada birkaç gün kaldı ve misafir olduysa da, istirahat süresi sonunda bitti. Bezîrgân kervanını yükletti, çekti gitti. Bezîrgân gitsin, biz Öksüz Ali'nin düğündeki yemek yemesine ve son hizmetine gelelim.

Herkes düğüne gelen misafirlerin yemeğini vermek, ağırlamak telâşındayken, Öksüz'ün kız aklına düştü. Aklına düşmesiyle sofrada bulabildiği kuru ekmek, çörek ne varsa, “Bir çaput verin de, bunları çıkın edip, götüreyim,” demeye fırsat kalmadan, hazırda olanları koynuna, koltuğuna, cebine koymasıyla, “Ulan, herhâlde yol bu taraftaydı,” deyip fırladı.

Hava kararışıyordu (= hava kararıyordu). “Kararışırsa kızı bulamam,” diye koştu. Yarı karanlıkta mezarlığın dört tarafını gezdi ki arkadaş, kimse yok! Acaba mezarlığın o tarafında mıydı, bu tarafında mıydı diye mezarlığın içinin dört tarafını da gezdi, amma ortada hiç kimse yok.

“Eyvaah! Ulan deli kafa, senin kaderin olsaydı; ya anan sağ kalırdı, ya baban sağ kalırdı. Senin şansın olsaydı, emminin hanımı seni koyun çobanı etmezdi. Koyun çobanlığına da razı olduk. Çınarın dibine dahi sığmadık. Demek ki, bizim emminin hanımı, benim o çiftlikte dahi durmama razı olmadı. Kızını bana bir tuzak olarak gönderdi, kızım ancak seninle uzaklaşır bu. Ekmeğiniz tükendi miydi, bunu bir yere ekmeğe sal. Atın var altında, ata bin geri kaç dedi. Bu kız mutlaka da gerisin geri Mısır'a kaçtı gitti atı ilen. Benim de hiç olmazsa mesleğim var. Koyun gütmesini öğrendik. Koyun hastalanırsa, ottan çöpten ilaç yapıp içirmeyi öğrendik. Malı olana gider yalvarırım. Çoban olarak burada dururuz. Zaten yıllık ücret istemiyorum, yeter ki, karnımı doyur, sırtıma bak derim. ‘O bağ olmazsa, bu bağ olur’. Azığım da var bir iki günlük...”

Öksüz, mezarlığın içinde euza besmele çekti. Mezar taşının birinin dibine, “Şu arkadaş misafir olayım!” diyerek yattı, uyudu. “Arkadaş, düğünde yemeği çok mu yedik?”

Ne yaptıysa Öksüz bir susadı, bir susadı. İçi yanıyor, suyun nerede olduğu belirsiz.

Rüyasında gelindi. Yaşlı, sakallı, ihtiyar birisi, “Oğlum, sendeki telâş ne?” dedi.

Öksüz su arıyor, su yok. “Emmi, ben düğüne gittim idi. Düğünde yemeği mi çok yedim, ne yaptıysam; susuzluktan bittim arkadaş. Su arıyorum. Lakin yakın memlekette su yok!”

“Evladım, bu memlekette her aradığın yerde su bulunmaz,” dedi. “Fakat madem o kadar çok susamışsın, benim sırtımda bir tuluk galazım var. Susarım ya da namaz saati abdest alırım diye hep su bulundururum. Bunu sana vereyim de az iç, amma tüketme hepsini,” dedi.

Öksüz sevindi. Keçi veya emlik derisinden özel yapılmış, dikilmiş, suyu kaçırmaz, âlete tuluk galazı derlerdi.

Öksüz bundan içti doyana kadar. “İç çocuğum!” dedi.

“Tüketirim emmi,” dedi.

“İstersen tüket! Sen doyana kadar iç,” dedi.

Öksüz içti de içti arkadaş, suyun tükendiği yok...

Sonunda doydu. “Oğlum, yeter çocuğum,” dedi. Elinden tuluk galazını aldı. Gözünü açtı ki arkadaş; ne ihtiyar var, ne de tuluk galazı var. “Ulan, ben hayratlanıyor muyum (= karabasana mı uğruyorum)? Mezardan hortlak çıkar derlerdi, acaba hortlak mı çıktı, ne oldu?”

Harareti uykusunda daha fazla artmış, amma susuzluk harareti hiç değildi bu. “Ah, emmim kızı,” diyordu. “Yandım Döndü’ m!” diyordu.

Döndü’nün içtiği aşk şerbetini, Öksüz de bu mezar taşının dibinde içti. İbililer ötmeye başladı. Bir kuş türü vardır ismi ibilidir. Bunun olduğu bölgede gün ışıırken sıftah o öter. Bunlar ötmeye başladı. Gün ışıdı. Işıdığını hissetti Öksüz.

Öksüz memleketten, koyundan, emmiden, babadan herşeyden vazgeçti. “Ah, dünya gözüyle şu kızı bir daha bulup göreydim. Sonra ölsem de gam yemem,” diyordu.

Ahı had safhaya çıktı. “Bulamam artık, yaya kaldım. Nereye gitti kim-bilir? Kendime teselli olsun diye— Yav, bizim emmi kızı çınarın dibinde bana türkü öğretmeye başlıyadı. Hele bakalım, acaba beceremem mi? Bari kendime bir teselli vereyim,” dedi.

Öksüz elini kulağına koydu, mezartaşının yanına vardı. Bakalım nasıl söyler, ne der:

*Uzun uzun yatan hece taşları
Size derim, size din gardaşları
Bir Allah’a kaldı Öksüz’ümün işleri
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama
(son iki mısra tekrar)*

*Çeşmeler yaptırdım suyun içmeye
Köprüler yaptırdım konup göçmeye
Çok emek sarfettim alıp kaçmaya
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama
(son iki mısra tekrar)*

*N’olurum da Öksüz Ali’m, n’olurum
İflah olmam ben bu dertten ölürüm
Kaybettim Döndü’yü nasıl bulurum
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama
(son iki mısra tekrar)*

Öksüz bu üç dörtlüğü söyleyene kadar hava birazcık ışıdı. “Yav, bsb-
büyük atın izi belli olur şu kumda, şu çölde. şuna bir bakayım bakalım; kız
geri mi kaçmış, yoksa başka bir yere mi gitmiş? Yoksa kaçırılmış mı?”

Öksüz yola baktı ki, onlarca iz gelmiş geçmiş. Fakat izin hiçbirinin
yönü, geldiğı tarafa değil, hepsi ileriye doğru gitmiş. “Ha, demek ki bizim
emmi kızını buradan biri kaçırıp almış. Ben bu izi takip edeyim, bakayım bu
iz nereye kadar gidiyor.”

Öksüz’ün o evvelki acıkması susaması kalmadı. Öksüz’ün gözünü
yummasına, uyumasına da gerek kalmadı, çünkü Döndü gözüne görünüyor-
du.

Günün birisinde, ikinci vakti, yolu onu Toprakkale’deki bahsettiğimiz
hana getirdi. Kızdan ayrıldığı yer, Suudi Arabistan bölgesinde Hama diye bir
şehirdi. “Buranın söz sahibi kim, sakalını öptüğüm amcam!” diye birisine
sordu.

“Ne yapacaksın çocuğum?” dedi bu sakallı hemencecik.

“Yav emmi, çok uzun geceler geçti. Bir kız kaybettim, amma bu yola
geldi, amma başka yere gitti, bilmiyorum. Böyle bir kızın birinin elinde veya
kendi kendine buralardan gelip geçtiğini hiç gördünüz mü, duydun mu?”

“Hancı zaten unutmuştu o kızın ağırlandığını, ağladığını— Ulan, bu
çocuk bunu sorunca hatırladı. Çocuk çok teze, sırtındaki bir gömlek bir don
deniliyor o zaman, sırtındaki beylik elbisesini mezarlıktan ayrılır ayrılmaz
çıkartıp attıydı zaten. Önceki misafiri aklına geldi Memiş Koca isimli hancının
arkadaş.

Koca’nın o zaman eline aldığı o bahsettiğimiz çapa hâlâ oradaydı.
Çapayı saz yaptı oturdu olduğu yere. Bakalım bu soru soran oğlana ne diye-
cek:

(Yavrum) Bir Bezirgân geldi Gavur Dağın’dan

Üçü arkasında, biri önünde

(Ah) İkindinden sonra (idi) akşam çağında

(Öyle) Bir kız beni burdan yaktı da gitti, (gitti oy)

(son iki mısra tekrar)

Öksüz Ali:

(Aman) Hancı baba o kız attan indi mi

(Ah) içip sularını da içip kandı mı

(Ulan) Sormadın mı kızın adı Döndü mü

Daha dönüp dönüp sormadınız mı

Sormadın mı kızın adı Döndü mü

(Emmim) Daha dönüp dönüp sormadınız mı

*(Yavrum) Bilmiyom ki ne hâl vardı başında
Cevahir taşı takılıydı döşünde
(Of) On üçünnen daha on beş yaşında
Öyle bir kız beni yakıp da geçti*

*Daha taze on üç on beş yaşında
Öyle bir kız beni yaktı da gitti*

Öksüz gene bir soru soracaktı, amma Koca buna meydan vermedi. “Yav oğlum, emmini köklü bir âşık mı sanıyorsun? Bana dilden sorsana sen. Ne derdin var, desene necisin?”

“Emmi, ben memleketimi, adımı, sanımı diyemem— Demeye gücüm yok. Yav, sen bu yaşta, bu boyda bir kızı ne zaman gördün?”

Dedi ki oğlum, “Öyle tahmin ediyorum ki, kırk gün oldu o kız buradan geçeli. Adın ne senin?”

“Adım Ali. Parmağındaki yüzüğü çıkardı, benim okumam yazmam yok! Şu yüzüğü oku bakalım.”

Öksüz yüzüğün içini okudu ki, Öksüz Ali yazıyor. “Emmi, bu yüzük aradığım kızın yüzüğü. Bu yüzüğün benzeri bak benim parmağımda. Bizi birbirimize nişanladıkları zaman, memleketimizdeki örf ve âdete göre kızdaki yüzükte benim adım, bendekinde de onun adı olur... Ne olur, kimler götürdü biliyor musunuz?”

Hancı, “Oğlum, Kırşehirli Müşir Paşa isminde biri götürdü. Bu adam alım satımcı. Lakin amma Kırşehir’de duraklar, amma daha uzak yere gider, ben burasını bilmem. Kırk gün önce, 3-5 gün burada istirahat ettiler. Kız da ağlayıp sızlıyordu. Bir şey yedirip içemedik. Aldılar göturdüler. Gitmek istersen çocuğum, buradan yönünü Aladağlar’a döneceksin. Sana yol tarif edeyim. Bir yolda, yolakta insandan, çiftçiden, avcıdan birisini görürsen sorarsın. Sormayan insan yolunu yönünü bulamaz... Bozgedik isimli bir dağdan aşman gerekiyor. Sonra da Karserpinti ismindeki dağdan gitmen gerekiyor senin.”

Bugünkü Aladağ isimli ilçenin adı o tarihte Karsepinti imiş. Hancı anlatmayı sürdürdü. “Oğlum oradan ötesini ben de bilmiyorum, Oradan ötesini de başka insanlara sorabilirsin,” dedi.

“Hancı baba, bu dünyada olmadık şey yok! Şayet Yüce Mevlam bana bu ömrü sağ verir de, ben de memleketime gelir de Döndü’me kavuşursam, sana uğramaya söz veriyorum. Yüce Mevlam şahit olsun,” dedi yüzüğü aldı.

Hancı buna bir miktar da azık verdi yol için. Öksüz buradan devam etti Kırşehir’e doğru...

Öksüz yol almaya başlasın. O gitsin... Biz dönelim giden kervancıya. Kervancı atlı, Öksüz yaya gidiyorlar.

Kervancı yollarda oyalanmadı, geceyi gündüzüne kattı. Kırşehir memleketine vardı. Kırşehir'e vardığı anda hizmetçilerine, adamlarına dedi ki, "Arkadaşlar, alım satım pazarı açılması yasaktır. Daha önemli bir işimiz var... Düğün hazırlığı yapılacak, düğün başlatacağım," dedi. "Sizler yakın memleketlere tellâl, haberci gönderin. At koşusu da yapacağım."

O dönemde at koşusu, köyler ve şehirler arasında bugünkü gibi hâlen vardı. Çok iddialı yarışlar olurdu. At meraklıları, Müşür Paşa'nın mevkisine geldiler. Paşaya dediler ki, "Beyim, kimse kendi atma binmiyor. Attan düşme olabilir, attan düşen de sakat kalabilir. Yav, herkesin at binicisi var, sen kimi bindiriyorsun?"

O dedi ki, "Bu atı ben yolda buldum. Bu ata binici hile yapabilir. Karşı at sahiplerinden rüşvet yiyebilir. Bu ata ben kendim bineceğim," dedi. Binme diye ısrar eden olduysa da onları dinlemedi.

Bu at yarışında Müşür kendi atına bindi. Bu at da, kızın bindiği at idi. Kızın bindiği bu at da Mısır Beyi'nin atıydı, babasının atıyla çıktıydı yola.

Koşu başladı, Müşür hemen attan düştü. Yarış başka, yolda yavaş yavaş gitmek başka. Yarış atına her binici binebilir binemeye de bilir...

"Müşür attan düştü, yetişin bakalım."

Yetiştiler. Müşür'ün boyunu mu, yoksa beli mi kırıldı? Müşür'ün bir yerinde arıza vardı. Bugünkü tıp değil ki, bu adamın filmini çektiresin, gereken ameliyat yapabilesin. O devirin tıbbi köylerdeki bazı lokmanlardan ibaret.

Bu Müşür'ün herhalde boynu kırılmıştı, Müşür'e birkaç gün ilaç uyguladılar. Birinci yerinde, amma ayağa kalkamıyordu.

Müşür dedi ki, "Arkadaşlar, düğün geleneğimize göre, bizim beylerin düğünü kırk gece-kırk gündüz sürer. Kırk güne kadar ben iyileşirim. Siz kırk davulcu, kırk da zurnacı temin edin ve düğünü başlatın."

Yolda bulduğu kızı kendi evinin özel odasına koydurdu, yanma da hizmetçi verdirdi. Kızın hizmetini o hizmetçi yapar, amma kıza da hiçbir Allah'ın kulu neresisin diye sorup, filan yerliyim diye cevap alamazdı.

Günler geçmeye başladı. Kırk gün yaklaştı arkadaş, Müşür iyileşmiyordu. Kırkıncı gün yaklaştı, geriye sadece bir gün kaldı. Kızdan, Müşür'e bir nâme geldi. Kız, Müşür'e namede diyor ki, "Sen Müşür Paşa'ysan, ben de Mısır Beyi'nin kızıyım. Benim bildiğim kadarıyla bu kırk günlük düğün sana layıksa; bir kız çocuğunun da kendi evinde kma gecesi olmaz mı hiç... "Maalesef baba evini bulamayacağımıza göre, eğer düğünü kırk gün de benim için uzatırsan, belki seninle evlenme ihtimalim olabilir. Uzatmazsan intihar edeceğim. Yanıma hiçbir şey koymasın, üzerimdeki elbiseleri ip yapacağım ve kendimi boğup öldüreceğim. Sana yâr olmayacağım."

Böyle bir yazı yazar. "Ulan, bu avrat inadı kötü olur. Müşür, güvendiği adamlarını çağırdı. Kızın süre istemesinden hiç bahsetmedi. Dedi ki,

“Arkadaşlar, ben iyileşemedim. Kıza söyleyin, kız o odadan benim odama gelecek. Araya perde çekilecek, perdenin öbür tarafında kız, diğer tarafında ben kalacağım. Kırk gün de kız için düğün çaldıracağım. Kıza deyin bakalım, bu teklifi kabul edecek mi?”

Kıza vardılar dediler ki, “Müşür Paşa, o odadan benim odama gelecek, araya perde çekilecek, fakat kırk gün daha düğün çaldıracağım diyor. Ne dersin?”

“Hay hay!” dedi kız, “Kabul ederim.”

Kızı aldılar Müşür’ün kaldığı odaya koydular. Ortaya perde çekildi. Hizmetçisi odada devamlı duruyordu.

İkinci kırk gün başladı. Zaten Çukurova bölgesinde seksen gün düğün çalınırsa, ilkbahar ayındaysan dut da yeter, fakirler için açlık olmaz. O zamanın fakirleri için o devirde düğünün ikinci kırk günlük kısmı başladı. Herkes gündüz düğündeydi, yemeğini yiyordu. Fakir fukara ya da işi varsa işine giderdi.

Düğün devam etsin biz gelelim şimdi geri Öksüz’ün yolculuğuna. Öksüz’e Toprakkale’den Toros dağları tarif olundu. Toprakkale ile Toros dağlarının arasında nice dağlar, tepeler, dereler, arada ırmaklar var. Ceyhan, Seyhan var. Bu ırmaklardan nasıl geçer ne yapar?

Öksüz bu ırmağın birisini geçti. Bu ırmak da Ceyhan ırmağıydı, fakat bir süre sonra Seyhan’ın da karşısına çıkacağını bilmiyordu.

Öksüz bir gün Toros dağlarının bir yörebine (= yamacına), ufuk tepesinin başına çıktı ki arkadaş, malcılar yaylaya göçmüş, ilkbahar ayları koyun sürüleri yayılıyor. Açlıktan, sırtının çıplaklığından perişan oldu. O sırtındaki gömlek yırtıldı çalidan çöpten.

“Ey Öksüz’üm! Ne kadar koştursan koştur, yaya olarak bu kıza yetişmen zor. Kavuşmamız Mevla’ya kaldı. Ben şu çadırlara gideyim de, eğer birisine kendimi kabul ettirebilirsem, bu adama koyun çobanı durayım.”

Öksüz kızın arkasından gitmekten vazgeçti, döndü çadırların içine. Beriden vardı yaşlı bir adam oturuyor. “Selâmünaleyküm,” dedi.

“Aleykümselâm.”

İhtiyar ev sahibi, tepeden tırnağa Öksüz’e baktı ki, yeryüzünde iki sefil oğlan varsa birisi bu. Bu kadar rezil bir çocuk, tazecik, sırtı başı yırtılmış, ayıp yerleri gözüküyor— Acıdı adamcağız. “Necisin oğlum? Nereden geldin, nereye gidersin sen?”

“Amca, memleketimi sorma, adımı sor.”

“Adın ne oğlum?”

“Adım Öksüz Ali. Sefil Ali de diyorlar,” dedi. “Fakat kendi memleketimi sorma dememdeki sebep; anasını, babasını tanımayan bir çocuk camiye atılır, camiden evlatlığa alınırsa, kimden öğrenebilir ki memleketini? Biri dedi

ki Andırınlının, biri dedi ki Maraşlının, biri dedi ki Kayserilinin— Bir türlü tam mevkiimi, memleketimi öğrenemedim. Beni evlatlığa alan adamla da anlaşımadık nasıl olduysa... Adamın koyununu güdüyordum. Adam da beni s.ktir etti, kovdu kapısından. Aralığa düştüm. Beni bir bezirgân kandırdı. Çukurova’da malcı çok olur dedi. Heyle olsa, bir malcı kapısı bulursun, boğaz tokluğuna koyun güdersin dedi. Getirdi beni Çukurova’ya koyverdi. Çukurova’da malcı kalmamış, yaylaya göçmüş. Ben de bu dağa tahminen geldim. Eğer şu çadırlara çoban ihtiyacı varsa, Allah rızası için çoban tutarlarsa, para pul bir şey istemiyorum. Sadece sırtıma bir şey alacak, boğazımı besleyecek bir şeye razıyım. Koyun gütmemi de, bir hafta denesinler, beğenmezlerse s.ktir edip kovsunlar.”

“Dur bakayım,” dedi, “Benim karı gelsin de— Koyunun önüne gitti-ydi. Onunla bir görüşelim.”

Karı geldi, karıya dedi ki, “Karı, Cenabı Allah bize hazır lokma gönderdi. Bak bakalım, şu çocuğun boyunu posunu beğendin mi?”

“Neciymiş bu çocuk?”

“Bu çocuk, işte bundan bundan ibaret! Aralıkta kalmış, öksüz yetimin birisi, durumu da onu gösteriyor,” dedi. “Bu çocuğun anası babası olsaydı bu rezillikte olmazdı.”

“Koca, birkaç gün deneyelim bakalım. Öksüzler densiz olur,” dedi karı. “Hele oğlum sen karnını doyur ve şu kuzudan başla bakalım gütmeye.”

Öksüz bir iki gün kuzu güttü.

“Gütmesi iyi arkadaş. Hele koyuna salalım bakalım?”

Koyuna saldılar bunu. Karı, satırı (= bakracı) aldı, koyun sağmaya vardı ki, süt her günden yüzde elli fazlaşmış. Karının da dikkatini çekti. “Biz yıllardır malcıyız, böyle bir süt artışı görmedik.” Üç gün, beş gün bunu denedi ki arkadaş, Öksüz’ün güttüğü koyunun sütü farklı.

Kocasına, Öksüz’den habersiz dedi ki, “Koca durma, Karserpinti’ye, çarşıya git. Bu çobanın sırtına herşeyini, giyeceğini al, kepenegini al— Bunu rezil etmeyelim. Kendisine de söyle, kabul ederse bunu evlatlığa alalım. Bizim oğlumuz yok, çocuğumuz yok...”

Maalesef onun da çocuğu olmuyormuş. Öksüz’e bu teklifi yaptılar.

Öksüz dedi ki, “Siz benden memnunsanız, ben sizden daha memnum. Siz kabul ederseniz, ben seve seve kabul ederim, sizleri analığa babalığa!”

Gitti adamcağız Karserpinti’den Öksüz’e kıyafetini aldı, kepenegi aldı, ayağına postal aldı. Öksüz bunları giydi ki, Öksüz’e yol dayanır mı? Öksüz üç gün, beş gün sürmez. Koyunları bir dağ yörebine götürdü, yaydı. Birazcık karnı doyunca, koyunları geri ev istikametine dönderdi. Öksüz buradan ver elini, eski tergediği yoluna devam etti. Karnı doyunca da aklına geldi kızı aramak.

Birazcık öğrendi o dağların isimlerini; işte şu dağa Bozdağ derler, işte çıktın mı o Bozdağ'm başına, öte yüzden bir ırmak akar, ismi Seyhan'dır. O ırmak her yerden geçit vermez. Öbür gün diğer yaylaya geçmem gerekir, yani Kayseri tarafına. Burada dar bir geçit var, işte bu dar geçitten geçeceksin diye...

Bozdağ denilen dağın üstüne çıktı ki arkadaş, oradan çok yerler gözükyor. Öbür tarafa doğru dağlık, tepelik, düzlük. "Ey Öksüz'üm, acaba Toprakkale'deki hancının Kırşehir dediği yer, bu gözüken yerler mi ola?" diye aklına geldi.

Oturdu bir taşın üstüne Öksüz, bakalım el kulakta neler söylesin:

*(Ah) Kurbanım Bozgedik başına çıktım
(Amanın) Boz bulanık seller gibi (çağlayıp) coştum
Kırşehir elinin yoluna baktım
Seyran ettim dost gittiğin yollara
(son iki mısra tekrar)*

*Göreydim emmim kızını ölmeden
Sırtındaki mavi şalı solmadan
(Of) Bir bezirgân almış gitmiş görmeden
Şimdi düşürdüler, dilden dillere
(son iki mısra tekrar)*

*Sevda nedir bilmez imiş bazısı
İçerimden hiç çıkmıyor sızısı
Sefil Öksüz'ümün emmisi kızı
Seni düşürdüler yoldan yollara
(son iki mısra tekrar)*

Öksüz bu dörtlükleri söyledikten sonra, "Hele şu yola koyulalım bakalım," dedi. Öksüz buradan yola koyuldu.

Sözde geç, zamanda erken diyelim. Günün birisinde, şehir misali bir yere yaklaştı, amma buranın adını bilmiyordu. Yolun kıyısında bir yaşlı denk geldi, buna sordu. "Emmi, buraya ne derler, neresi burası?"

"Oğlum buranın adı anlı şanlı Kırşehir."

"Yaa!" Öksüz Toprakkale'yi hayalledi. Toprakkale'deki hancının, "Kırşehirliydi senin aradığın kızı götüren," sözünü hatırladı. "Demek ki burası Kırşehir, amma acaba bizim emmi kızı burada mı, yoksa bezirgân aldı başka yerlere köleliğe mi sattı? Kime, hangi birine sattı," kafasına bu takılıyordu. Hem de yoluna devam ediyordu.

Dinledi ki, Hama şehrindeki o köydeki düğün gibi, burada da davullar

ötüyor. Burada çok, orada böyle değildi. Orada davullar azdı, buradaki davulun sesi çok fazla geliyordu.

Acaba bu memleketin düğünlerinin hepsini bir araya mı getirdiler? Hepsi bir gün, bir pazarda, bir günde mi oluyor? Bu kadar davul neyin nesi, diye düşündü.

Yola devam ediyordu. Bir adam buna, “Dur bakalım arkadaş!” dedi. Öksüz kafasını kaldırdı ki, sefil bir adam. En önde sözümona bir merkep, merkepte iki sandık yüklü, karşıdan beri çekmiş geliyor. “Nereden gelip, nereye gidiyorsun oğlum sen?”

“Emmi, ben garibim,” dedi.

“Garipsin, amma nerenin garibisin.”

“Ulan, adımı, adresimi desem olmaz,” diye düşündü. O anda derhal koyun çobanı olarak durduğu yerdeki prensip aklına geldi, o durumu anlattı. “İşte ben camiye atılmışım. Camiden evlatlık alınmışım. Bundan dolayı memleketimi bilemiyorum.”

“Ne yaparsın, nereden gelip gidersin?”

“Bulabilirsem bir malcı arayacağım, çoban durucuyum.”

“Oğlum, seninki çoban durmacılık, seninki malcı aramacılık değil! Senin içinde söyleyemediğin sözün var. Emmin de bu memleketin sefili, emmin de anasını babasını bilmez, emmin de camiye atılmış, cami çocuğu denilir ona da... Emmin de bu Kırşehir’in naharcısı,” dedi. “Bugün de hanıma yalvardım, n’olur şu malı sen güt, ben de iki sandık üzüm alayım, belki düğünde satarız. Beş, on kuruş kâr yaparsak, bir ihtiyacımıza veririm, dedim. Düğüne üzüm satmaya gidiyorum. Yoksa senin gözün de, bizim dağdaki karının güttüğü malda mı?” dedi.

“Yok, emmi ya! Benim hırsızlık ilen, mırsızlık ilen ne işim var? Benim sefilliğim bana yetiyor.”

“Sefil olan derdini söyler ki, derman bulsun. Sen şu esas derdini de bakalım... Sen hırsızlık yapma amacıyla mı geziyorsun, gerçekten sefil misin? Sen bu memleketten değilsin çocuğum,” dedi. “Çünkü surat, sıhhat olarak bu tarafın çoluk çocuğuna benzemiyorsun.”

Dedi ki, “Emmi, senin sütüne vicdanına atıyorum. Beni öldürtürsen de sen öldürtürsün, öldürtmezsen de sen öldürtmezsin. Ben Mısır’daki Mısır hükümet beyinin yeğeniyim. Durum bundan bundan ibaret— Elimden bir kız aldı kaçtılar. O da Kırşehirli Müşür Paşa’dır, diye bir söz aldım bir yerlerden... Benim derdim bu,” dedi.

“Ohhoo! Bre çocuğum. Kız da seni seviyor mu peki? Gönüllü mü kaçırdın, zorla mı?”

“Yav, gönüllü olup olmadığını kıza sormak gerekiyor. Onu da kime sorurayım, nerede olduğunu nereden bileyim.”

“Çocuğum, ben hayır yapmayı severim. Ben de yetim olduğum için

burada ünlü şanlı Çatal Pınar isminde bir Pınar vardır. Bu Çatalpınar'ın başına git, seni götüreyim oraya bırakayım ben. Ben de kız evine giderim. Duyuyorsan davul çok ötüyor. Zaten başka yere gitmem. Kız evinde, bu kıza senin geldiğini kimseye çaktırmadan haber verebilirsem veririm. Veremezsem de, demek ki benim çerçiciliğim hiç imiş,” dedi.

Gene dedi ki, “Emmi, seni Allah ilen başbaşa bırakıyorum. Müşür’e veya yetkiliye böyle bir oğlan geldi, kız arıyormuş falan dersen, beni bulurlar ve öldürürler.”

Çerçi ilen Öksüz ayrıldılar. Ayrılırken koca tembih etti: “Sakin Çatalpınar’ın başından ayrılma, burayı bırakma. Bak, ya ben veya kız gelmeyince, sakın buraya bırakma ha! Ben adres olarak burayı veririm.”

Çerçi ilen ayrıldılar. Çerçi, kız evinin kapısına vardı. Eşğini bir yere bağladı. Üzüm sandığının birisini bir kıyıya koydu, birisini de omzuna aldı. Kızın yanı o memleketin avradı ilen dolu. Komşuluktan bir kız şimdi gelin olsun, mutlaka öbür bayanlar bunun yüzünün örtüsünü açıp bakalım derler. “Güzel mi, çirkin mi, neci?” diye.

O tarihte gene bu mevcutmuş. O memleketin avratları duyuyorlar ki, “Müşür Paşa şöyle güzel, böyle güzel, bir kız getirmiş. Ama bu kız eline kına yaktırmazmış,” lâfını duyuyorlar.

Günlük kına tepsisi yapılır, kızın önüne getirirler. Kırk gün kına vurma adetleri varmış o tarihlerde, ama ne yazık ki, kız elini açıp da kına vurduramaz. Çerçi baba, “Burada üzümü erkekler ayıpsır, yemez. Bu üzümü satabilirim çocuklara satarım. Çocuklar durmaz, ana üzüm yiyeceğim der. Anası durduramadı mı, çocuğa üzüm almak zorunda kalır,” düşüncesiyle bu avratlar grubunun içine girdi.

“Üzümcü geldi,” diye duyurdu ve bir köşeye sokuldu. Üzümcüye garandılar (= azarladılar). “Nereden geldin, gelmez olasıca, çocukların durduğu yok! Paramız yok, babası da burada yok,” diyerek.

İçinden adamın biri dedi ki, “Ben bu üzümcüyü kaçırmamı biliyorum.”

“Heyle (= nasıl) kaçırsın?”

“Siz onun yakasını tutun. O bir çerçi— Çerçiler tecrübeli olur, her kapıya uğrar. O çerçi gelsin şuraya bir türkü çağırın, şu kızın gönlü olsun. Eline kınayı yaksın, o çerçinin bir yıllık kazanacağını Müşür Paşa’dan alacağım, kendine bahşiş olarak vereceğim.”

Çerçi çabucak, “Ben türkü bilmiyorum,” dedi, “Ben giderim arkadaş.”

O avrat yapıştı buna. “Seni bu şey ilen koyvermem! Gel bakalım orta yere.”

“Etme eyleme,” dediyse de, çeke çeke bunu orta yerdeki kına tepsisinin kenarına getirdiler.

Çocuklar üzümü kapıştı. Çerçinin üzümde gözü yok, amma söz verdi

sefil oğlana. Kıza söyleyecek kendisinin geldiğini, ama nasıl söyler elin günün içinde?”

Çerçeye avratlar dedi ki, “Bu fırsat bir daha eline geçmez. Belki de hanım kız, senin rezilliğine acır yav, bir iki kına türküsü söyle... Eğer gelin eline kına yaktırırsa, sana bol bahşiş var bizim Müşür Paşa’dan.”

“Yav, dedemden bir türkü öğrenmişim— Kına türküsü. Yalnız o hanım kız tılasımın (= tılsımın) tutması için tepsinin bir köşesine eliyle değecek. Bir köşesine de benim değmem gerekiyor ki, benim söylediğim türküden etkilenip, kınaya gönlü olup yaksın.

Kıza ısrar ettiler. Kız gelmiyeci, amma acaba ne deyici diye tepsiye yaklaştı. Bizim çerçi eli kulağına koydu, bakalım kıza ne diyecek:

*Yetti m’ola da Şam elinin hurması
(Ah) Gitti m’ola (da güzel) elâ gözün sürmesi
Mısır’ın Bağdat’ın telli turnası
Gelir yârin selâmı, selâmı
Kaldı eğlenme, eğlenip kalma
(son üç mısra tekrar)*

*Açtı m’ola Şameli’nin gülleri
(Ah) Kırılıyordu siyacından dalları
Boğum boğum kınalasa elleri
Yarım selâm saldı mı, saldı mı
Yavrum eğlenme, eğlenip kalmâ
Boğum boğum kınalasa elleri
Gelir yârin selâmı selâmı
Yavrum eğlenme eğlenip kalma*

*Üzümcü (emmim) burada kaldı avara
Sizin işinizi (gayri) Mevlam onara
Öksüz Ali imiş geldi pınara
Gelir yârin selâmı, selâmı
Sakın eğlenme, eğlenip kalma
Öksüz Ali (işi de amanın yar yar) geldi Çatal Pınar’a
Gelir yârin selâmı selâmı
Sakın eğlenme, eğlenip kalma*

Kız, “Öksüz Ali’ymiş geldi Çatalpınar’a,” sözünü duyar duymaz, kına hamurunun içine elini dirseğine kadar soktu, geri çıkardı. “Bu dağın sefili ilen kafa buluyorsunuz. Bu türkü bilemez, beceremez, çalamaz, düşüncesiyle bununla kafa bulup; kızın gönlü olursa, bahşiş alacakmışsınız hani— Alın bakalım dedi.

Alkışladılar. Kızın gönlü oldu, kollar kınalandı. Çerçi bu kargaşada üzüm sandığına baktı ki, heltisi (= çirtimi) bile kalmamış.

“Benim başıma bunu mu getirecektiniz? Ben bunu halden borç aldım. Bu avratların işi böyle olur?” diyerek kapıyı çıktı. Hemen eşeğin yanına vardı. “Ulan, ne olur olmaz, birisi neden türkü çağırdın? Öksüz Ali’nin lâfını neden ediyorsun derler, beni zora çekerler,” korkusundan, öteki sandığı da ellemeydi. Eşekte de namussuz inadı olur, biraz çekmeyle yürümez arkadaş. Çekti mekdi olmadı, eşeği önüne kattı, verdi sopayı buna.

Kızcağız, “Bak hele, hani o dağın sefiline bahşış verecektiniz? Müşür Paşa’dan aldınız, verdiniz mi?” dedi.

Kızlar, “Bize ne canım, Müşür yoksa sen varsın,” dediler. “Sen versene bahşışını! Ha Müşür, ha sen!”

Kızın Müşür’ün malıyla, parasıyla işi yok. Kız hemen heybenin yanına gitti, heybenin sırmasını çekti. İçinden bir altın aldı. Bir de Müşür’ün bir takısı vardı, bunu aldı, bir de entari aldı. Dışarı çıktı ki çerçi gidiyor arkadaş.

“Çerçi,” diye çağırdı. Çerçi geri baktı ki, gelinlik kız. “Bacım, ben avradı sığıra saldıydım, ben köyün naharcısıyım. Şimdi geri dönen mal, birinin zararlılığına dıkılır. Ben gidiyorum, ne diyorsan oradan de,” diyor.

“Hele dur!”

Koştı çerçinin yanına vardı. “Çerçi diline kurbanım. Ne dedin sen? Bir Öksüz Ali lâfi geçti?”

“Anam, bir delikanlı geldi. Öksüz Ali’yim diyor, ben Mısırlıyım diyor. Burada Çatalpınar isminde tek bir pınar vardır. Vardığın zaman o avratlara sor, onlar bilir. Beni inceleme şimdi, beni zora çekerler, Öksüz’ün adını dedin derler. Söylememeye söz verdim çünkü.”

O da dedi ki, “Çok sağıl. Allah senden razı olsun. Şu senin harçlığın bak, bu da sana altın. Sen sefil olmasan, bu kıyafette olmazdın. Şu takı da seni ölene kadar yetecek değerde, sakın buralarda çara çakala bunu kaptırma. Bunu büyük şehirlerde sat, kendini kurtar. Şu entariyi de ben dalıma takınıp giyinemedim. Bu benim yaş kutlama hediyeimdi; bunu da götür, hanımın benim yerime giysin. Ancak senin bu müjdene bunları verebilirim bu gur-bette.”

Kız hemen geri avratların içine geldi. Çerçi eşeği sürdü. “Çatalpınar’a gideyim bakayım, nereye gitmiş bizim adam?”

Çatalpınar’a vardı ki, Öksüz de bir tarafa gizlenmiş her ihtimale karşı. Çerçiyi görünce çıktı. Dedi ki, “Bre kardeşim, ben de sefilim sen de sefilsin, ben alacağımı aldım. Oğlum sen de sulağı bekle. Eğer avradın uygunsa gelir, uygun değilse gelmez. Ben senin bu pınarın başında olduğunu söyledim,” der ve oradan ayrılır.

Bizim gelinliğin; elli gündür, altmış gündür gönlü olmayan gelinliğin bu türküden sonra neşesi açıldı. Güler yüzlü, tatlı dilli olmaya başladı.

Herkese hoşgeldin diyor, buyur nasılsın diyor. Bu çerçeyi, olmaz olası-cayı neden bilemedik? Yoksa ilk günden getirirdik.

Müşür'e dediler ki, "Müşür efendim, gelinlik kızın gönlü oldu, kına yapıldı. Çay, kahve pişirmeye başladı. Çok değişiklik oldu. Yüzde yüz döndü."

"Demedim mi?" dedi Müşür. "O şimdi garipsiyor, anasını babasını arıyor. Tamam, bir iki ay geçer, daha hoş olur."

Gelinlik dedi ki orada bulunan avratlara, "Babam da bu Müşür gibi bezirgandı. Babam da bu taraflara gelir giderdi, bu Kırşehir'i bana çok methederdi. Kırşehir'de Çatalpınar isminde bir su vardır. Bu su, tahminim bazı hastalığa şifa verebilir; ben bundan kızıma götüreyim derdi. Babam bana hep su getirirdi. İsmi Çatalpınar imiş bu pınarın, var mı bilen?"

Hepsi biliyor elbette. Hepsi de gelecek pınara. "Yav, yok," dedi. "Ben bekâr olanla giderim, evli olanlarla gitmem. Herkesle gidelim desek, çok kalabalık olacak."

Aslında korkuyordu, eğer oğlan oradaysa kalabalıkta konuşamam diye.

Yine de çıktı ortaya 20-30 kişi birden, "Ben de bekârim, ben de evlen-medim," diye.

Eline gümüş bir sürahi aldı kız. Ne yazık ki, ne kadar da çabuk silmiş olsa da, kına dirseğine kadar al renk çıkarmıştı.

"Ben de önde gideyim, ben de gideyim," dedi öteki kızlar. Çatalpınar zaten yakın bir semtтейdi. Çatalpınar'a kızlar sürü ilen varmaya başladılar. Öksüz de bir taşın üstüne oturmuş bekliyordu. Baktı ki, kızlar geliyor sürü ilen, emmisinin kızı da arada.

"Burada olduğu kesinleşti, geliyor."

Rahatladı, bulamam diye korkuyordu.

Kız beriden bakarken, Öksüz'e iyice baktı. Öksüz de ona baktı, tamam gelen Öksüz. Öksüz de dedi ki, tamam, gelen emmim kızı.

Pınardan elini yüzünü yıkadı. O kadar bakabildi Öksüz. Kız sırtını Öksüz'e çevirdi, başladı o gümüşün dışını yıkamaya. Öksüz baktı ki, kız evlenmiş, eli yüzü kınalı. Yüzüne bile baktığı yok.

"Ey Öksüz! Emminin kızı zenginini bulur da, senin gibi Öksüz'ün yüzüne mi bakar? Boşa geldim, ta o Arap çöllerinden buraya. Bileydim gelmezdim, amma ne bileyim böyle olacağını? Ben de sanıyordum ki, emmimin kızı da bana deli gibi âşık oldu da, bana o koyunları bıraktırdı, buraya kadar peşinden getirtti. Öksüz hem ağlar, hem de başlar şimdi bu kıza söylemeye:

Elâ gözlü benli dilber

Melül mü oldun, melül mü oldun

Seni benim sanıyordum

Elin mi oldun, elin mi oldun

(son iki mısra tekrar)

*Ellerin, kolların kınalı
Doğuştan başım belalı
Büyümüşsün gel'nolalı
Sen gurbette gelin mi oldun
Gurbet elde elin mi oldun*

*Öksüz Ali'm, ben n'ederim
Döner gelir (gayri) Mısır'a giderim
Babana şikâyet ederim
Gurbet elde elin mi oldun
(son iki mısra tekrar)*

Söz bitene kadar gelin kız sürahinin dışını yıkadı. Söz bitti yoluna devam etti. Öksüz baktı kaldı ardından. Öksüz kesin inandı ki, “Bu kız ben-den vazgeçmiş!”

Kız da birazcık sudan uzaklaşınca gümüş sürahiye yere koydu, sağını solunu çarpmaya başladı. “Ne oldu?” dedi yandaşları.

“Yav, benim doğumgünümün birinci yıl dönümünde anamın bir hediyesi vardı, saçımı taradığım bir tarak... Bu altından tarak kayıp. Acaba ben bunu pınarda mı düşürdüm? Gideyim bakayım. Bu tarak daha benim elimden başka anamın dahi eline değmemiştir. Oradaki o adam neredeyse o almıştır. Siz şurada az beni bekleyin. Takip edin beni, ben varayım alıp geleyim.”

Kız geri geldi, suya eğildi hemen ve Öksüz'e dedi ki, “Yav emmioğlu, sen kafayı mı yedin? Gurbette sen nesin, ben neyim? Ben seni açığa vermemek için yüzüne bakmadım. Sen peşimden gel, kaldığım yeri öğren. Önce kaldığım yeri öğreneceksin ki, ondan sonra ne yapabilirsen yap.”

Yere eğilmiş oldu, tarağını bulmuş gibi yaptı, sonra da yürüdü. Öksüz de geride kalarak yürüdü. Kızın sözü birazcık mantığına uygun gelmişti.

Kızlar sürü ilen eve geliyorlar. Öksüz de geliyordu, amma Öksüzcağız doğuştan öyle bir şey görmediğinden, davullardan biri burada ötüyor güm güm, birisi şu tarafta ötüyor, diğeri şurada ötüyor...

“Civarda ne kadar çok düğün var,” deyip, oraya ağzını ayırırken, buraya ağzını ayırırken (= aval aval bakarken); bir de baktı ki, kızların hangi virajdan köşeyi döndüğünü kaybetmiş.

Bir seyirtti. Ötekine baktı yok, berikine seyirtti, oradaydılar. Ancak hangi eve gittiğini bilemedi. “Eyvaah! Ulan Öksüz, sende akıl yok.”

Öksüz kızdı kendisine, kızların hangi davulun öttüğü yere gittiğini bilemeyince. Burada dalgınlık yapıp, kızın izini kaybettiği için bir üzüldü, bir morali bozuldu... “Ulan Öksüz!

Öksüz oturdu oraya, bir yolun kıyısına, kafasını avucunun içine aldı. Öksüz bir ağlıyor ki, sanrsın babası ölmüş başında oturup ağlıyor.

O esnada bunun kafasına şöyle bir dürten biri oldu. "Heey!"

Öksüz gözünü açiverdi ki, cellât gelmiş. Öksüz'ün eli kolu o anda yanına düştü. "Ne olur efendim, dedi, "Anan baban aşkı için, sevdiğin Mevla aşkı için, öldürme beni!"

"Ulan, ne ölüsü oğlum? Sen necisin, nereden gelip, nereye gidiyorsun? Sen bu memleketin çocuğu değilsin."

Öksüz'ün ağzı, gözünün yaşı daha da arttı korkudan. "Anan baban, olmazsa— Emmim, dayın, yakının olmazsa— İşte böyle aralıktta kalırsın, ağlarsın.

"Nereli olduğumu, ne olduğumu bile biliyorum mu ben? Benim de bir kimim kimsem olsa, sırtımda üzerime böyle bir şey olmaz da, böyle çıplak mı gezerim?"

Bu soruyu soran adama gelem. Bu soruyu soran adamın ismi Deli Mahmut idi. Bu Deli Mahmut da, Öksüz gibi çok sefil büyümüşü. Müşür Paşa'nın korumasıydı. Bu delilikten dolayı, korkusundan kimsenin elinden ekmek yemezdi, "Beni zehirlerler, öldürürler," diye.

Sağı solu tehdit edip, çok insanı incitiyordu. Evde yaşlı bir anası vardı, yemeğine gider orada yer, yeniden güvenliğe gelirdi.

Eve gitti, geri düğüne dönüyordu. Yolun kıyında bunun ağladığını görüp; suratı, sıfatı da o memleket insanına benzemediği için sormak zorunda kalmıştı, onun için soruyordu.

Bu ağıta, bu oğlanın feryadına bu Deli Mahmut'un ciğeri hiç dayanamadı. Deli de tutturdu bir ağıt— Üzüldüğünden o da ağladı. "Ulan kardeşim, şu ağıtı bırak. Neyin nesisin, nereden geliyorsun, nereye gidiyordun?"

Öksüz dedi ki, "Ulan kardeşim, bir işim yok, benim bir sahibim yok. Ben günlerdir acım, aralıktayım. Mal gütmek için malcı aradım, bulamadım. Çaresizim. Benim de bir yakınım olsa, bana sahip çıkardı diye eskârlandım, ağladım."

"Kalk bakalım, kalk."

Kalkmak zorunda, çünkü ne Öksüz onun fikrini bilebiliyor, ne hangi amaçla kalk dediğini, ne de o kişi Öksüz'ün içini bilebiliyordu."

"Kalk," dedi, Öksüz kalktı. Adamın silâhı, kılıcı var. "Düş bakalım arkama."

Arkasına baktı, kapıya gelince, "Ana!" diye çağırdı.

Anası da bıkmış usanmıştı Deli Mahmut'un deliliğinden. Deli Mahmut dövüş çıkarıyor, adam öldürüyor, ceza alıyor— Öylesi bir adam.

"Ana!" diye çağırdı.

"Ne var?"

"Bir buluntu kardeş getiriyorum. İster kabul et, ister etme! Anam da olsan öldürürüm, babam da olsan öldürürüm," dedi.

Karı kapıya çıktı ki, bir sefil çocuk var orada, amma daha bu dünyada eşi yok. “Ulan Mahmut, Allah’tan kork! Senin kahrını çekemiyorum oğlum,” dedi. “Benim kalkar hâlim yok; bir de bu elin sefilini getiriyorsun, bir de onun kahrını heyle çekeyim?”

“Ana bak, benim zaten bunun ağıdına içimden yandığım bana yetti. Kardeşime mukayet ol! Açım diyor, evde bulunanlarla şunun karnını doyur. Şimdi Müşür Paşa bana kızar, ben şimdi gidiyorum. Düğünde çok içki içiliyor, biliyorsun. İçkiciler birbiri ilen kavga edip, huzursuzluk çıkarıyorlar.”

“Müşür Paşa kızar bana,” kelimesini duyunca, “Ulan bu kişi, Müşir Paşa’ya gidiyor. Ben bunu takip etsem, kızı tam buldum demektir.”

Öksüz böyle plan yaparken, Deli Mahmut dedi ki, “Ana bak, yeryüzünde benim bir can yoldaşım yok. Bu da diyor ki, yeryüzünde hiç akrabam yok. Bunu deyince ben de içimden buna ısındım ana, bunu yakandan geçireceksin. Eski gelenekmiş; ben de parmağımı keseceğim, bunun parmağını da keseceğim. Kan yalaşacağız, bununla kardeş olacağım. Buna bundan sonra kardeş gözüyle bakacağım. Ben aç duracağım, bu çocuğu aç bırakmayacağım.”

Koca adam yakadan geçer mi arkadaş? Karın dolmasına sığar mı, amma Deli Mahmut sığdırıyor. Parmağını kılıca tuttu, “Uzat ulan parmağını!” dedi.

“Parmağımı koparır, kökünden keser,” diye korkuyor öteki de.

İkisinden kan çıkardı. “Yala bakalım benimkini.”

Deli Mahmut’un parmağından çıkan kanı Öksüz yaladı. Öksüz’ün parmağından çıkan kanı da Deli Mahmut yaladı.

“Ev burası bak! Yorulduğun zaman, uykun geldiği zaman, buraya geleceksin. Anamı iyi öğren. Burada yeyip içeceksin, canın düğün isterse, davulun vurduğu yere gideceksin. Necisin, nerelisin derlerse, Deli Mahmut’un kardeşiyim diyeceksin. Garibim, cami çocuğuyum, anam yok, babam yok serzenişleri bitti. Kim sorarsa sorsun, Deli Mahmut’un kardeşiyim diyeceksin. Arasınlar beni bulsunlar, bana sorsunlar, kardeşim var mı yok mu diye. Herkes biliyor bunu— Benim kardeşim, emmim, babam, kimsem yok diye. Ben şimdi gidiyorum.”

Deli Mahmut yola çıktı, amma Deli Mahmut virajı geçmeden Öksüz karyı marıyı dinlemedi hiç. Deli Mahmut’a yetiştii. “Ne oldu?”

“Kardeş, ben düğünün yolunu bilmiyorum. Seninle geleyim de öğreneyim. Yarın da dağa, çalıya, çöpe giderim. Anama odun getireyim yemek pişirecek. Canım isteyince düğüne varırım, oradan geriye gelirim.”

“Uygundur,” dedi.

Deli Mahmut önde, Öksüz arkasında gidiyorlardı. Yolun kıyısında Öksüz baktı ki, bir dükkânın içinde saz asılı. “Ah ulan, şimdi şu sazdan bir sazım olaydı. Bana ne geziyorsun, necisin, diyen olmaz. Bir âşık gelmiş derlerdi.”

Deli Mahmut bir ara geri baktı ki, buluntu (= bulunmuş olan) genç, bir dükkâna bakıp duruyor. Hiç huylandırmadan geri geldi, acaba niye bakıyor diye. Geri geldi ki, gözünü içerideki saza dikmiş. "Bak hele, kardeşim," dedi. "Sen bundan ne anlarsın, bu sazi ne bilirsin?"

Dedi ki, "Kardeş, ben bunu bir ara çaldıydım. Valla koyununu güttüğüm adam, senin işin saz çalmak mı dedi, sazi kırdı. Saz çalmak beni teselli ediyor."

Sazcıya sordu, "Kaç lira bu saz?"

"Kardeşim," dedi sazıcı Deli Mahmut'a, "Bu adamın parası pulu nerede? Şunun kıyafetine bak, bu sazi alamaz."

"Oğlum, ben sana sazın fiyatını soruyorum. Bundan parasını al demiyorum, benim hesabıma yazacaksın. Ben ödeyeceğim sazi."

Deli Mahmut, "Beğendiğini al bakalım kardeşim," dedi.

Öksüz sazdan sözden bir şey anlamıyor ki iyisini alsın. Elinin beğendiği bir sazi seçti, bu sazi aldılar.

"Kardeşim, bu böyle açık olmaz. Buna bir de dervişlerin, âşıkların sazlarının dış kısmında gördüğüm gibi bir kılıf lazım."

Gittiler bir terziye, bir de kılıf diktirdiler. "Yürü bakayım. Düğün evini öğrendin. Düğünden sonra doğru anamın yanına... Burası düğün evi. İşte Müşür Paşa denilen asıl düğün sahibinin evi de burasıdır. Sen bana çok yakın durmayacaksın. Nerede geziyorsan gez; kim sana sert söz konuşur, ukalalık yaparsa bana haber vereceksin."

Ayrıldılar. Öksüz'ün kardeşe, arkadaşına, hiç kimseye ihtiyacı yoktu. Tek derdi kızdı, ama o da olmuyor. "Allah'ım, acaba kız burada mı değil mi?"

O kasavetle, yardım arayan gözlerle orada, binanın dibinde duruyordu. Bir karı geldi baktı ki, orada genç bir oğlan, elinde de saz var, orada duruyor aşağıda. Bunun yavaşça yanına yanaştı, "Necisin oğlum sen?"

"Neci oluyorum? Yav nene, türkücüyüm işte."

"Oğlum, sen kafayı mı yedin? Deli misin, benim böyle bir mesleğim olaydı burada, ayakkabı çıkan yerde, gübrelikte durmazdım. Çıkarım şu merdivenden üst kata; bizim burada bir Müşür Paşamız vardır. Yanına gelen türkücüyü, bir istek sahibini asla boş çevirmez. Mutlaka üç beş kuruş bahşiş verir. Ben olsam çıkarım yukarı, Müşür Paşa'ya üç beş türkü söylerim. Müşür Paşa'dan üç beş kuruş bahşiş alır, giderim bir kahve köşesine otururum. Çay, içip keyfime bakarım... Sen kalkmış burada garip garip oturuyorsun!"

"Nerede bu Müşür?"

"Bu merdivenden çık, kapıyı çal. Gir derler... Gir dediği zaman Müşür, sen de gir."

Öksüz bu sözü değerlendireyim diye, hemen karının sözü üzerine merdivenin üst katma çıktı. O devir evler tahta yapı tabii, bugünkü gibi betonarme değil.

Kapıyı çaldı içeriden bir ses, “Gir,” dedi, içeri girdi ki arkadaşı, orada bir yanını yastığa dayamış bir adam var.

“Selâmünaleyküm.”

“Ooo! Aleykümselâm çocuk. Yav hoşgeldin, amma sen necisin, nereden geldin, buralı mısın, başka yerli misin?”

Öksüz çabucak dedi ki, “Deli Mahmut’un kardeşiyim.”

“Ulan, Deli Mahmut’un kardeşi yok ki?”

“Yoktu efendim. Amma ben Deli Mahmut’un kardeşiyim. İstersen çağırttırıp sorabilirsin. Bugüne kadar anamın odununu, çöpünü, suyunu, işlerini yapayım diye beni topluma hiç getirmiyordu. Bugün de, kendisinin bile haberi yok, kaçtım da geldim,” dedi.

“Onu ben Deli Mahmut’a sonradan sorarım. Nedir o elindeki?”

“Bu elimdeki saz, çalmayı öğrendim. Deli Mahmut kardeşime moral veririm, geri düğüne gelirim. Bugün de şu saz ile gideyim dedim, işte buralara geldik.”

“Hele şunu, sırtındaki çabutu çıkar bakalım... Oğlum, bu düğün benim. İsmim Müşür Paşa... Benim varlığa ihtiyacım yok, param pulum, her şeyim var. Amma ben bir yarışta attan düştüm, bir türlü de iyileşemedim. Ayağa kalkamadım. Davul zurna, âlem, alet, herşey çalınıyor; amma ben dışarı çıkıp da bu âlemden gıda alamıyorum. Bana böyle bir oturaklı âşık gerekti, Mevlam seni saldı... Her gün geleceksin, bana bir program verip gideceksin,” dedi.

Öksüz, “Ben bilemem onu pašam, onu kardeşim bilir,” dedi. Kardeşimin haberi olursa, belki beni kapıya çıkarmaz.”

“Valla kardeşinle ben de uğraşamıyorum oğlum,” dedi, “Adı üstünde, Deli Mahmut! Amma sen bir şeyler yap, gene de bir fırsatta gel, bizi mahrum etme. Hele bugün bir başlangıç yapalım.”

Tam çalmasını da bilmiyor Öksüz. Akordu var veya yok, yeter ki sesi çıksın. Öksüz şöyle oturdu. “Allah’ım, bu kız burada mı, başka yerde mi, belki de burada bir yerde olabilir. Sesimi duyabilir,” düşüncesiyle bakalım ne çaldı söyledi:

*(Ah) Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Sen gülünü kime sudun evvela
Ok olmuş kirpikler batar siname
N’olur kele uçlarını iyele, (n’olur iyele)
(son iki mısra tekrar)*

*(Ah) Leyla’nın bekçisi Mecnun’n ben oldum
Gark oldu gemim de, deryada kaldım
Söyleyin o yâre, işte ben geldim
Ağlamasın kına yaksın ağ ele, (ağ ele)*

*(Of) Söyleyin o yâre işte ben geldim
Ağlamasın kına yaksın ağ ele, (ağ ele, of)*

“Söyleyin o yâre, işte ben geldim. Ağlamasın kına yaksın,” sözleri ağzından çıkar çıkmaz— Az önce demiştik ki, arada bir perde var; zaten kız öbür tarafta, Müşür bu tarafta— Kız bu yandaki misafirlere dedi ki, “Benim hararetim yükseldi, tansiyonum çıktı.”

Yanda iki su kovası vardı, hemen bunları eline aldı. Öksüz’ün yanından çıktı, ancak oradan pınara hiç gitmedi, buradan içeri girdi. Öksüz de bunu görerek, “Hımm, kız buradaymış,” dedi ve devam etti:

*(Ah) Pınara varmadan doldurdu suyu
Açılmış gerdanı usuldur boyu
Sana diyom, sana aç kabadayı
Şu sallanıp gezen senin nen ola, (yürü nen ola)*

*Sana derim sana aç kabadayı
Şu sallanıp gezen senin nen ola*

*Öksüz Ali’ m avluğunda avında
Zalim düşman gaybetinde koğunda
Kırşehir elinde Müşür elinde
Ağlar gördüm bir gözleri göğ ala, (göğ ala)
(iki mısra tekrar)*

Müşür, “Belki bir çalgıcı gelir de, ona bahşiş vermem gerekir,” diye yastığın altına ufak paralar koymuştu. Ondan Öksüz’e birkaç kuruş bahşiş verdi. Dedi ki, “Oğlum, hatunun benden yiğit. Serbestsin git, hatunun da verir sana beş on kuruş bahşiş.

Amma kız suya gidip geri döndükten sonra efkârı arttı, yanındaki hanımlara dedi ki, “Yav, nedir benim bu başımın belası? Bir gün değil, on gün değil; kırk gündür başımı hiç ayık bırakmıyorsunuz. Beni kendi kendime koymuyorsunuz, yanımda kimse kalmasın, herkes defolsun gitsin,” dedi.

Müşür kızar diye yanında kimse kalmadı. Öksüz, perdenin öbür tarafına geçti ki, emmisi kızı ağlıyor. “Ali’ m! Ali’ m! Günüm bitmek üzere.”

Hemen heybeyi beri çekti, ağzını açtı, “Şu yüz altını al,” dedi. “Bunun birazını harcadım ben.” Çünkü azıcığını çerçiye veriydi. “Şunu al, seni böyle sefil görmeyeceğim. Git şehre, sırtına başma takım elbise yaptır. Hiç ufak gezme, ufak yerde durma, git kahvede, handa, otelde yat. Yalnız düğün uzadığından çalgıcı da yorgun, düğün hizmetçileri de yorgun. İlk akşamdan herkes yatıyor, ortalık ıssız kalıyor. Bense uyuyamıyorum, çıkıyorum dışarı

da geziyorum... Seninle kaçacağız. Başka çaresi kalmadı. Gece yarısından sonra buraya geleceksin.”

“Olur emmi kızı.”

Öksüz bu doksan dokuz altını alır almaz anasına vardı ki, anası delirmiş. En ağır küfürleri ediyor. “Kaçtı gitti, gene başıma iş açtı; gece de gelir, gündüz de gelir. Bir deliden usandım idi, bir deli daha geldi,” diye karı karanıyor (= yakınıyor).

Deli Mahmut da kendinden önce yemeğe gelmişti. “Yav ana, gelir melir diye lâfını duydum dışarıda.”

Kapıyı çaldı.

“Gir.”

İçeri girdi. “Selâmünaleyküm.”

“Aleykümselâm.”

“Nereden geliyorsun kardeş?”

“Abi, düğünde ben seni kaybettim, Müşür’ün yanına çıktım. Orada türkü mürkü çağırdım, şunu Müşür bana bahşiş verdi. Gelirken de ayağıma bir şey dolaştı. Karalıkta bakamadım, şuna da bir bak bakayım,” dedi. Kızın verdiği altını Deli Mahmut’un önüne attı. Deli Mahmut bunun ağzını çözdü ki, altın.

“Kardeşim, ben bu yaşına kadar bu yoldan gelip gidiyorum, ayağıma bir bakır çivi bile batmadı. Sen geldin altın yağmaya başladı. Saydı bir bir—Doksan dokuz... “Ulan, bu ne diye yüz olmamış? Beylerin kemer altınının yüz adet olması lazım,” dedi.

On kere saydı, doksan dokuz adet. “Ne diye bu yüz adet değil?” dedi. “Ulan arkadaş, ben orada buldum. Ne bileyim yüz mü, doksan dokuz mu? Kardeşim, sen benden iyi saymışsın, al paranı ve mukayet ol. Şu düğün bitsin sana Kırşehir’i gezdireceğim. Yeter ki, şu kızı beğeniyorum de; öyle verirler, vermezler diye bir kaide yok! Hemen senin düğününü yapacağım.”

O da dedi ki, “Ben altın koruyamam! Ben buranın garibiyim, hangi yankesici, hırsız alır yanımdan bunları bilemem? Bu paraya ancak anam mükayyet olur, anamda dursun.”

Karı dedi ki, “Ben zaten paranın ustasıyım. Kırk yere bölerim onu ben. Hem de evimizde, barkımızda bir şey yok. Evimize bir yatak alalım, yiyecek, içecek bir şeyler getirelim.”

Altın son hesapta karıya teslim edildi. Karı altını idare ededursun, biz dinlenme molasına geçelim.

“Anan, bankadan ve demir kasadan sağlam. O altınları ancak anan korur,” dedi ve hepsini anasına teslim etti. Deli Mahmut dedi ki, “Kardeşim, sen istirahat edebilirsin. Ben gece görevlisiyim, düğüne gidiyorum. Sen istersen anamla sohbet et; uykun gelirse de yat. Ben oğluma bakarım,” diyor karı.

“Oğlum, senin ayağın kademli geldi. Bugün geldin, bugün başladı gelirimiz.” Oğlu da sırtını oraya bir duvara verdi. Kasavet düşüncesi vardı, olduğu yerde uyudu kaldı.

Amacı biraz sonra oraya gitmekti. Çünkü kız öyle tembih etmişti. “Bu üşür belki diye karı da üstüne kötü bir mitil (= eskimiş örtü) örttü. Kendisi de yattı karının. Öksüz bir uyandı ki, horozlar ötüyor arkadaş; sabaha karşı olmuş.

Kalktı koştu, vardı ki ortalık ıssız. Bir Allah’ın kulu yok ayakta. Kız inmiş aşağıya geziniyor. “Ulan emmioğlu, niye böyle geç kaldın sen?”

“Vallahi uyumuşum emmi kızı. Hele kaçalım, herhâlde bizim gideceğimiz yer şu istikamette!”

Bir istikamete kaçtılar. Gün ışıyana kadar ancak Kırşehir’in mahallesinden dışarı çıktılar. Gün ışıdı. Herkes görecekti. Erkek için mesele yok, ama kız için durum acil. Konu komşunun avratları, “Dünden iyice göremedim idi, bugün de şu kıza bakayım bakalım, güzelleşmiş mi? Heyle olmuş,” diye evdeki işi sonraya bırakıp, erden eve geliyorlardı.

Birisi geldi Müşür’e sordu, “Müşür Paşa’m, gelinlik kız nerede?”

“Hele yerinde.”

“Yerinde yok!” dedi.

“Nasıl oluyor da yerinde yok yav?”

“Yav, bayağı yok!”

Aradılar taradılar kız mız yok arkadaş. Müşür emir verdi, “Derhal dört tarafı aramaya çıkın.”

Athlar koyuldu her tarafa... Kızcağız korkuyordu, Öksüz’ün umurunda değildi. “Tamam kaçtık, galan (= artık) kimse bulamaz,” sanıyordu. Kız ise geriye bakıp duruyordu. Kız baktı ki arkadaş, athlar geliyor.

“Görüyor musun yaptığın işi emmioğlu? Erken gelsen belki şu dağları aşabilir, gizlenbilirdik, açıkta kaldık. Bunlar şimdi seni yakalarlarsa öldürürler... Bak, sel oraya bir gandak (= hendek) açmış. Sen şunun içine yat hele şuraya!” Üstüne de birkaç ot mot attı. Öksüz’ü oraya sakladı. Üzerine kenarından ayağıyla biraz toprak moprak uçurdu. Kendisi de uzaklaştı bir kayanın üstüne oturdu.

Athlar vardı ki, kız bir kayanın üstüne oturmuş ağlayıp duruyor, yanında kimse yok. Athlar sağa sola gezdiler, kimse yok. Kıza sordular, “Kiminle kaçtın?”

Ses yok.

Geri getirdiler. Müşür sordu, “Neredeymiş, yanında kim varmış?”

“Valla efendim, yanında kimse yok!”

“Bu kız burada gariptir. Gezinmeye çıkmıştır!” Bu yoruma vardılar.

Kız buradan gelince neşesi daha açıldı. Müşür’e dedi ki, “Canım altmış gün oldu geleli, hiç ayakta gezindiğini görmedim. Yatarsın, yatalaksın. Kalk bakalım şöyle, kolundan tutayım. Damat hep yatar mı böyle? Çalgıcıların da

hepsini çağırılım. Kırkı da kırk yerden üfürsün, vursun bakalım.” Çalgıcılar toplandı. “Müşür bize şimdi bahşiş yapıştırır,” diye elinden geleni geri koymuyordu adamlar.

Onlar çalıp oynayıp dursunlar biz gelelim Öksüz Ali’ye.

Öksüz Ali, “Herhâlde kimse kalmadı, hepsi buralardan uzaklaştı,” düşüncesiyle kendisini bir yokladı ki, üstüne dünya kepmiş (= yıkılmış). Kız üzerine taş koymuş, yeri rüzgâr götürür diye. Ayağı toprağa deyince, toprak örtmüş tövbe kalktığı yok arkadaş.

“Ey emmi kızı, şimdiye dek bir tek adam gömüldüğünü görmedim idi, demek ki böyle gömülürmüş. Evvela Mevlam beni buradan bir kurtarırsa, söz veriyorum ki bu dağda kalmayacağım. Mısır’a kadar gideceğim kalan (= artık). Ne hâller ilen buradan çıktı, birazcık gitti. Ulan, ben bundan sonra Döndü’yü görmem. Varayım şuradan geri gideyim, şu Döndü’ye de buralardan gittiğimi söyleyeyim. Hiç olmazsa benden umudunu kessin. Yerini yurdunu öğrendik.”

Öksüz koşar analığının yanına. Sazını oraya koymuştu, hemen sazi aldı. “Ne oluyor kuzum?” dedi.

“Ana, düğüne gidiyorum.”

“Aman git de kuzum, sana gene bahşiş verirler, bize para getir.”

Beriden vardı ki arkadaş, Müşür’ün evinde bir şenlik var. Kız da herhâlde Öksüz ölür düşüncesiyle, Müşür’ü koluna takmış, damberek oynuyorlar. Halayın bazı oyununa o zaman damberek deniliyormuş. Kız gelen bu sazlı âşığı görür görmez, Müşür’ü hemen götürdü yatağına koydu, gene yerine gitti. Öksüz’de merdivenden çıktı kapıyı çaldı.

“Gir!”

Öksüz içeri girdi ki, Müşür gene aynı yerine dayanmış, “Ulan oğlum, âşık efendi, niye geç kaldın? Beni rezil ettiler, belki sen erkenden gelseydin hiç olmazsa biz istirahatata geçerdik arkadaş. Yav, bu kadar geç kalma. İkinci gelişinde erkenden gel, emeğini boşa çıkartmam, emeğinin karşılığını veririm,” dedi.

“Efendim, anam izin vermiyor ve Deli Mahmut’tan korkuyorum. Anam oduna saldı, dağa yukarı gittim. Sırtımda golanınan (= kalın örgülü sicim), örmeyinen (= sicim) çalı çırpı getirdik. Anamın işini ancak bitirdik,” diyerek bir yalan uydurdu.

“Hele çal söyle bir iki, şu moralim düzelsin.”

Bakalım Öksüz, bu Müşür ilen hâlâ kol kola oynayan emmisi kızına ne diyecek? O anda kendini aldatıp, Müşür ilen kesin evlendiğine kanata geldi:

*Ak göğsünün üstü Mucur yaylasın
Bacağına kör çıbanlar toylasın*

*Gelen geçen kız baş(ı) diye söylesin
Veremiyom beddua, alkış (= dua) (ola) hey gelin
(son iki mısra tekrar)*

*Başucunda baykuşlar ötsün
Ayak ucunda şahmeran yılan yatsın
Yedi sene, seni sıtmalar tutsun
Veremem beddua, alkış (ola) hey gelin
(iki mısra tekrar)*

*Bunu söyleyen de Öksüz oğlancık
Bacaklarını dalasın enikli kancık
Dizlerin top ola kollar yılcık
Veremem beddua alkış (ola) hey gelin, (hey gelin)*

*Dizlerin top olsun kollar yılcık
Veremem beddua alkış (ola) hey gelin, (hey gelin)*

“Oğlum çok sağol! Al beş on kuruş gene bahşişini, git hatunun da versin, boş gitme,” dedi. “Yalnız yarın erken gel.”

Öksüz perdenin arkasına geçti. “Emmi kızı— Anana, babana, tâdeşin (= akranın) kızlara, memlekette tanıdıklara selâmin var mı? Ben Mısır’a kadar gidiyorum,” dedi. “Diri diri adam gömülür mü canım?”

“Ulan emmi oğlum, sen deli misin, kafayı mı yedin? Ne diyorsun sen yav? Ne yapabiliirdim peki ben, ne ederdim seni yakalasalardı?.. Canım, gidiyorsan git, sen gidince ben de intihar ederim. Sen de emeline kavuşursun, ben de kavuşurum. Sanıyor musun ki, şimdi ben bu gurbette bu Müşür ile evlilik yapar da burada yuva kurarım.”

“Ee, emmi kız, ben ne edeyim?”

“Canım erken gel diyoruz, uyuyor musun? Gün ışığınca geliyorsun erkenden. Uyuma, bugün verdiğim paradan çerez al, çekirdek al, ne yapıyorsan yap, uykun geldikçe onlarla uğraş, sakın uyuma!”

“Olur emmi kızı, bugün er gelirim.”

Gitti adam. Gene vardı eve. “Ana bugün de bunu kazandık.”

Gene verdi beş on kuruşu, karı bu paradan, bu oğlandan çok mem-mundu. Öksüz’e gene gam kasavet çöktü. “Haydi kaçtık. Atımız yok, arabamız yok; gurbetteyiz, uzak yoldan geldim. Ben bu yolun kâhrını gelirken çektim... Ben biliyorum bu yol nasıl tükenir?”

Bu kasavet serinde derken uyku çöktü. Gene geç kaldı. Öksüz gene çünkü saatlere kaldı. Öksüz gelirken kız geziniyordu ki, vakit geçsin.

Yine kaçtılar, amma dünkü yere bile varamadılar.

Kız bir daha baktı ki, geliyorlar. Döndü Öksüz'ü gizledi bir yere, kendi gene uzaklaştı. Kızı tekrar aldılar geldiler.

“Ne olmuş?” dedi Müşür.

“Valla yanında kimse yokmuş pašam, biz ne olduğunu bilmiyoruz!”

“Kardeşim, bu binayı ben yaptırdım. Kapı yaptırdım, bir de anahtar taktırdım. Bu günden sonra akşam düğün saati bitti miydi, kapı kilitlenecek, anahtarı da bana verilecek,” dedi.

Kız bu lâfı duydu ve, “Eyvah! Kapı kilitlenirse biz hapyı yuttuk Öksüz'le.”

Öksüz de ne hâller ilen çıktı geldi, dedi ki, “Ulan, bu kız beni gömüyor, buraya getiriyor, üstüme taş, kaya yığıyor, diken yığıyor— Buradan gidersem, bu kızın yüzüne hiç bakmam.”

Amma âşıklık sevda hâli bu, hiç ayrılmıyordu gönlü ondan. Geri geldi karının yanına, aldı sazını. Sonra da Müşür'ün yanına vardı ki, kız içeride Müşür ile kol kola geziniyor. Öksüz bu durumu gördü müydü, kızın kendinden iyice vazgeçtiğini, kendini aldattığını düşünüyordu.

Müşür, misafir geldi diye kızı yerine gönderdi, kendisi de kendi yerine oturdu. “Ooo! Âşığım, hoşgeldin, buyur.”

Âşık gene oturdu. “Hele bir iki çal söyle bakalım.”

Gene oturdu Öksüz, bakalım burada ne diyecek:

Kara derler de Karaman'dan evvele, (evvele uy)

Kaçın yedin (beyim bundan önce) kara kuştan soy ala (uy, soy ala)

Şahan olsam şimdi de taksam çırnağı(ma) seni uy, yarimi

Taksam çırnağı(ma) çıkabilsem yola ben, (yola ben)

Şahan gerek pençe vursa av ala, (av ala)

Taksam çırnağ(ıma da) çıkabilsem yola ben, (yola ben)

Alıp ekmeğimi (de) alıp yiyemem, (yiyemem oy)

Avım yaralandı, burda koyamam, (oy oy)

Gizli sırrım (var içimde) ben kimseye diyemem, (diyemem)

Diyemiyom sırlarımı, ele ben, (ele ben)

(Gizli) Sırlarımı diyemiyom ellere

Sırlarımı diyemiyom ele ben, (ele ben)

Ben Öksüz Ali'yim (de aman) çöksem otursam, (otursam)

Ağlanan mı (sen) sevdiğini yitirsen, (yitirsen oy)

Taşkın sele gitsem, seller götürse

Azgın sularda gitsem sele ben, (sele ben oy, sele ben)

*(Yandım aman) Azgın sular beni sele götürse
İlk bahar ayında gitsem sele ben*

“Dillerinize sağlık. Al bahşişini, git hatunun da versin,” dedi gene Müşür.

Kızın yanına girdi ki, kız bunu görüp ağlıyor, hiç yukarıya bakamıyor.

“Emmi kızı, ağlamak sökmez bana, memlekete gidiyorum kesinlikle. Selâmın varsa, sadece bunu sormaya geldim.”

“Cehenneme kadar git, geri de gelme!” dedi kız. “Emir verildi artık, bugünden sonra ben dışarı çıkamam. Kapı kilitlenecek, fakat ne biliyorsan onu yap, amma sana son sözüm şu: Sen burada olalı üç beş gün oldu. Kimin evinde kalıyorsan, ‘sırrını diyor muyom ele ben’ diyordun ya türküde— Kaldığın ev sahibine derdini anlat. Bu iş açığa çıksın. Nereli olduğumuzu, senin ne olduğunu, anlat hepsini. Gerisini Mevla bilir, biz bilemeyiz,” dedi.

Bunları işitince Öksüz yine memlekete gitmekten vazgeçti. Vardı ki Deli Mahmut gene kendinden önce varmış. Kendisi ise, bu dolaşıklardan dolayı daima geç kalıyordu. Deli Mahmut ilen anası, kendisinin hakkında bir şeyler konuşuyordu içeride. “Yav, bu düğün bitti. Oldu işte Mahmut’um, bu çocuğa bir gelin getirelim. Benim de çalışacak hâlîm kalmadı,” gibi bir sürü lâf ediyorlardı içeride.

Öksüz içeriye girdi. Sazı kırdı köşeye attı. Müşür’ün verdiği bahşışı karının önüne öte attı. Öksüz’de bir ağıt var, amma dünyada insan kalmasa, ölse bile insan bu kadar ağlamaz— İşte bu kadar ağlıyordu Öksüz.

“Oğlum, ne oldu, ne oluyor sana? Kim bir şey dedi, birisi söz mü dokandırdı,” diyen karı çok yalvarıyordu. Fakat Öksüz neden ağladığını, niçin ağladığını açıklamıyordu.

“Ana, onun zıttını ben biliyorum. Siftah gördüğüm gün gene ağlıyordu,” dedi. Kılıcı belinden çekti, ulan saykıla (= sanki) anam sana emek mi etti doğurmak için, kırk gün senin beşiğini mi salladı, ulan adam derdini demez de böyle ağlar mı? Ulan senin kafanı koparırsam bana kim, ne diyor?”

“Kardeşim dediğim, diyeceğim, sözüne inanacağına yok ki bunları diyeyim. Buna inanamazsın! Ne anan, ne sen inanırsın!”

“De bakalım canım, inanamazsak sende kalır.”

Dedi ki, “Kardeşim, ben temelden sana yalan söyledim.”

“Doğrusu neydi?”

“Doğrusu şu: Ben Mısır Beyi’nin yeğeniyim. Bu korumasını yaptığın kız da Mısır’ın hükümet başkanının kızı. Biz bununla kaçtık. Suudi Arabistan bölgesinde Hama diye bir yermiş, burada bu bezirgân elimden aldı kızı kaçırdı. Peşinden geldik ve dikkatini çekiyorsa, iki gün oldu, bu kız kaçıyor diyorlardı.”

“Evet.”

“Bu kız ilen biz beraber kaçıyorduk. Maalesef yakalandık. Bugün de kapı kilitlenecekmiş, kız böyle söyledi. Kapı kilitlendikten sonra düğünün de günü bitiyor. Kız bana söyledi bunu. Ben ağlamayayım da, kim ağlasın?”

“Haydi s.ktir,” dedi kardeşi buna. “Yüksek yere koy kendini, acındırmaya çalış, sonra da bizden fayda bekle. Yok öyle yoğurdun bolluğu.”

Karı dedi ki, “Dur kuzum, dur; bu işin içinde bir şey var. Bu memlekete altın yağmıyordu. Nereden aldın oğlum sen bu altını?” dedi karı.

“Ana, o altın bizim Mısır’dan kaçtığımızda kızın babasının evinden aldığında yüz altındı. O altının birisini bizim burada bir naharcı var ya—”

“Evet.”

“Ona vermiş emmim kızı,” dedi. “Yüz tane olması lazımdı, doksan dokuzunu da kız bana verdi. Ben de getirdim size verdim.”

Karı, Deli Mahmut’a, “Sen buna mükayyet ol, bu kaçır. Ben gideyim şu kızdan haber alıp geleyim,” dedi. “Kız mutlaka bir açık verecek şimdi.”

Karı kendi kendine bir çeki düzen verdi. Karının sıhhati kendisi için çok önemli. Karının bir süt keçisi vardı. O gün bir bakır tase yoğurt çalmıştı. Karı bu yoğurdu hiç Deli Mahmut’a vermez kendi yedi. “Bugün de süt bu kıza kismet olsun,” dedi sütü aldı çıktı.

“Ana, nereye gidiyorsun?” dedi Öksüz.

“Gelinliği görmeye gidiyorum.”

Parmağındaki yüzüğü de çıkardı, “Ana şu yüzüğü de ona götür,” dedi.

Bunu da aldı karı. Aşağıdan karıyı gördüler, “Deli Mahmut’un anası geliyor, burada kimse kalmasın! Deli Mahmut’un anası geliyor, baş başa gelinlik ilen görüşecek!”

Örfleri, âdetleri öyleydi.

Kızın yanında kimse kalmadı. Deli Mahmut’un anası Müşür’den izin istedi. “Girebilirsin,” dediler. Kızın yanına girdi ki, kız ağlıyor.

“Kızım ağlamana sıklamana gerek yok! Sen şu özünü söyle bakalım, benim evde bir olay var.”

“Ana,” dedi kız, “Artık idare yönüm bitti. Ümitlerim kesildi. Düğünün ikinci kırk günlük kısmını ben uzatmıştım, amacım sevdiğim oğlan olan emmimin oğlu gelir de beni alır düşüncesiydi... O da geldi, amma imkânlarımız kesildi, kaçıp kurtulamadık. Bugün içinde kapı kilitlenecek. Dışarı çıkamayacağım bir daha, ben ağlamayayım da kim ağlasın? Fakat tedbirimi aldım, zehirimi getirttirdim. Son gecem, güvey gecesi denildiği akşam— Bu zehiri içeceğim ve intihar edeceğim; gene de ben bu Müşür’e yar olmayacağım! Özüm sözüm bu.”

Karı, “Kızım, boğazın kurudu; şu yoğurdu olsun iç bakalım sen... Ayrıca da, canım ancak ölümün çaresi yok. İnsan bu kadar çabuk ümit keser mi?”

“Ana, içemem. Boğazımdan aşmaz o benim.”

İçersin ha, içemem ha derken; karı heyle ettiyse, parmağındaki yüzüğü tastan kabın içine düşürdü. Bu yüzüğü gören kız, “Ana, şu dünyada sevdiğin peygamber aşkına, bu yüzüğü hangi sarraftan aldın?” dedi.

“Kızım o yüzük— Ne sarrafı, benim oğlumun yüzüğü,” dedi karı.

“Yüzüğü çabuk ver geri!”

Veririm, vermem— Ufak bir tartışma geçti.

“Nerede peki bunun sahibi?”

“Onun sahibi benim evimde, buluntu oğlum oldu. Deli Mahmut ilen kan yalaştı, kardeş oldu... O da, ana ben kaybederim, diye bana veriydi. Görüyor musun parmağımdan düşürdüm!”

“Ana, işte bu yüzüğün sahibi benim. Dünyada bana erkek eli değecekse, bu erkek gerek bana.”

“Ne bileyim yavrum,” dedi karı, kapıyı çekti çıktı. Hiç başka bir şey demedi.

Geri geldi ki, daha Öksüz ağıtı kesmemiş. “Kes ulan,” dedi karı sertledi (= sertleşti). Deli Mahmut’a da dedi ki, “Mahmut’um bak— Oğlum, bugüne kadar bana nece ıstıraplar çektirdin, nece sana beddualar ettim ben. Yalnız bu korumasını yaptığın kız var ya—”

“Evet!”

“Bu kızı alıp, ya bu oğlana vereceksin ki, sana hakkımı helâl edeceğim; vermezsen de burada son bedduamı verirsem oğlum, yeraltında iflah olmazsın bak,” dedi. “Öksüz’ün anlattığını kız da aynen anlattı. Gerçekten kız bunu seviyormuş. Bu da onu seviyorum diyor zaten... Mısır Beyi’nin kızıymış. Yolda Müşür zorla elinden almış kızı bundan.”

Deli Mahmut dedi ki, “Yav ana, bu koskoca Müşür— Bir sürü koruması var, nöbetçisi var. Ben ne yaparım? Kavgaya girsem, beni öldürürler. Yalvarma ilen olsa Müşür vermez... Yav, bu işin içinden çıkılacağı yok.”

“Ne yaparsan yapacaksın!”

“Ana, tamam elimden gelen çabayı bir ken gösterelim. Ben hele şu düğüne gideyim bakayım.”

Deli Mahmut düğüne gitti.

Düğün gitgide hafifliyordu. Çünkü yorgunluk vardı, yetmiş-seksen gün düğüne dayanılır mı? Daha ilk akşamdan abdal da, yorgun çalgıcı da yorulmuş; çalgı dinleyen de kalmaz olmuştu.

“Şu kapıyı kilitleyin, anahtarını da bana verin,” dedi Müşür.

Kilitlediler, anahtarı Müşür’e teslim ettiler, herkes dağıldı. Deli Mahmut geri geldi, “Kalk bakalım kardeşim,” dedi. “Ben yalnız gitsem, kız icabında beni tanımıyor, benimle gelmez korkar... Beraber gideceğiz, bu kızı kaçırabilirsek bugün kaçıracağız.”

Deli Mahmut ile Öksüz gittiler.

Onlara, “Müşür’ün evinin etrafında sen ne geziyorsun? diye kimse

soramaz, çünkü deli oranın korumacısı. “Yanındaki kim?” diye sorsalar, “Kardeşim canım. Beraber geziyoruz can güvenliği için. Canımı ona güveniyorum,” diyecek.

Deli vardı pencereye baktı. “Ulan, burası tahminen kaç metre acaba? Evde bir merdiven çaksak, yarın akşam getirsem dayasak, çünkü kızı ancak buradan kaçırabiliriz. Evin kapısı kilitli, Müşür var kapının arkasında.”

Deli o gün geri gelirken ağaçtan yapılma yüksek merdiveni olan bir ev gördü. Dayandı. “Şunun bir yanından tut bakalım kardeşim.”

Bir yanına Öksüz, bir yanına kendi vardı. Oraya dayadılar. İnili çıkılacak kadar yetişiyordu. Öksüz’e, “Gir,” dedi, “Kızı getir! Geç kalırsan şu anda kim gelirse öldürmem gerekir. Valla biri gördü mü durum açığa çıkar, ancak öldürürsek kurtuluruz.”

“Eyvah!”

“Öyleyse beni katil etmemek için çok çabuk davranacaksın.”

Öksüz içeriye girdi, kıza durumu anlattı. Kız heybesini aldı. Kimse görmeden karının yanına yetiştirdiler kızı. Karı aniden bir gelin sahibi oldu arkadaş. Paralar, altınlar karıya kâr kaldı. Sabah ilen erden bir haber geldi Deli Mahmut’a— “Gelinlik kız kaçmış yetişsin, koşsun gene yetişsin.”

Önceleri aramaya gidiyordu hemen. Bu sefer aramaya gitmedi, doğru Müşür’ün yanına çıktı. Müşür Paşa’ya dedi ki, “Bana haber göndermişsiniz, emriniz nedir?”

Müşür dedi ki, “Deli Mahmut’um, gelinlik gene kaçmış; kapı kilitli nereden kaçtığı bellisiz arkadaş.”

“Yav, onu araştırırız Ondan önce sen şu kızı aldığın memleketi, anasını, babasını bana söyle bakalım. Bugüne kadar sormadımdı. Olmazsa, bulamazsak oraya kadar gitmem gerekiyor.”

“Valla ben de anasını babasını bilmiyorum. Ben bunu buraya gelirken aldım—” diye başlayarak herşeyi olduğu gibi anlattı. “Bir mezarlıkta bulduk. Atı ilen kendini aldık geldik.”

“Canım, mezarlıktan aldığın ya hortlaksa? Kırk günde hortlamaz da, seksen günde böyle uçar giderse,” dedi.

“Ben oraya sınamaya gitmiyorum. Dam delik değil, altı yırtık değil, pencere kırılmamış. Anahtar da senin yanında, nerede ararız uçup gideni?”

Yetkili herkes dedi ki, “Doğru söylüyor. Bu kız kaçırılsa, bir yerinde kırık yahut yırtık olur. Kızın gittiği yer bellisiz, deliği yok bacası yok.”

Deli Mahmut pencereyi açmış bakmış, sonra çekmiş örtmüş. Deli Mahmut ilen Öksüz biliyor, Mevla biliyor... Başka kul görmedi.

“Bizim Müşür’ün yetmiş küsur günlük düğün masrafı boşa gitti, kız da hortlamış uçtu gitti,” dediler.

O düğün bitince; Deli Mahmut on gün, on beş gün istirahatata çekti bunları.

Deli Mahmut dedi ki Öksüz'e" "Kardeşim, param var. Sana burada bir düğün kuracağım."

Öksüz dedi ki, "Kardeşim, ne olur bana burada düğün kurma, teklif etme. Biz büyük bir hata yaptık, ben bir cahillik yaptım. Yav, biz bugün Mısır'a hükmeden beyin yeğeni, kızı olalım da, gidelim ta Kırşehir'de düğün kuralım, bu olacak iş mi?" dedi. "Bu düğün yarın bir gün, bir bezirgândan ya da bir yolcudan memleketimizde haber alınır ve öğrenilirse, bu ayıp olmaz mı? Ben birinci hatayı yaptım Mahmut kardeşim, bu ikinci hatayı öldürsen de yapmam. Ben düğün yapmam... Sen bize iyilik yapacaksan, bu verdiğim paradan bize birer tane at al. Bizi bu Kırşehir'in hükmettiği yerden dışarı çıkar. Bırak geri gidelim. Geldiğim yolu artık çıkarırım. Beni o yola koy, Mısır'a gitmeye çalışayım... Bir istirahatım daha var senden. Eğer gidersem, oraya anamı da götürelim. Mısır'da sana yapacağım işi ancak ben bilebilirim. Çünkü sen bana burada canın pahasına iyilik yaptın."

Deli Mahmut dedi ki, "Kardeşim, ben buradan ayrılırsam, yalanım meydana çıkar. Öyleyse benim buradan gitmem doğru değil. Ha, ileride sen kendini kurtardın ve oraya yerleştin diyelim; bana herhangi bir bezirgân aracılığıyla haber gönderin, davet edin beni, gelebilirsem gelirim. Yoksa ben gitmem buradan," dedi.

Deli Mahmut bu altınlardan altın satar, gider at pazarından bunlara beğendiğinden birer tane at alır. Bunların terkilerine de on gün, yirmi gün yetecek kadar yiyecek, içecek alır ve eyerlerine bağlar.

Hazırlık yaparlar. Kızın Mısır'dan getirdiği o heybe içindeki giysiler, o mücevherler ve döşünün takısı heybelere konur, her şeylerini hazırlarlar. Oradaki artan altını da heybeye koyan Deli Mahmut, "Kardeşim, malınızı götüreceksiniz."

Öksüz dedi ki, "Asla götürmem."

Deli Mahmut da, "Ben burada bir şey koymam," der.

Başka türlü anlaşılmayınca Öksüz der ki, "Kardeşim, eğer biz Mısır'a varabilirsek sana haber gönderirim, sen de beni görmeye gelirken bu heybeyi getirirsin, tamam mı? O şimdilik sende emanette kalabilir... Anacığım, sen de ihtiyacın kadar harcayabilirsin bunun içinden. Mücevherleri sat, altınları sat— Kalırsa bir şey getirirsiniz, kalmazsa da, bu emanet idi falan diye kafanıza takmayın," dedi.

Öksüz ile kız, gecenin geç saatinde atlara bindiler, Deli Mahmut da muhafız olarak Kırşehir'in sınırını dışarı çıkarttı onları. "Kardeşim, buradan öte benim yetkim yok; buradan öteye Allah yardımcınız olsun. Kadir Mevlam kavuşturabilirse kavuşturur, kavuşturmazsa sizler Allah ilen başbaşasınız."

Deli Mahmut ilen ayrıldılar.

Atları Kırşehir'den Mısır'ın arası, kaç aylarda tükenir arkadaş. Aldığı

azık bir insana kaç gün yeter ki? Bu azıkları da yolda tükendi bunların. Günün birisinde Kayseri yakınında Hasan Dağı diye bir dağ vardı; bu dağın yakınına yaklaştılar, amma yiyecekleri bitmişti.

Öksüz dedi ki, “Emmi kızı, bugünden sona ben acımdan gebersem bile, ancak ot yerim, çöp yerim, hiçbir yere sapmam bak... Bir kere yemek yemeğe gittik, başıma bu olay geldi. Sen sapalım dersen, sapacağım bir yere, sapmayalım dersen acımdan geberirim de sapmam.”

Kız açlığına dayanamaz oldu. Yol sıra gidiyordu. Baktı ki, bir dağın yöresine biraz yaylacı malcı konmuş. Dedi ki, “Emmi oğlu, şu malcıya sapsak bakalım, bunlar da mı dinsiz imânsız çıkar.”

Bu malcılara Develioğlu Aşireti deniliyordu. Bu Develioğlu Aşiretin-den biri şöyle bakar ki, iki atlı geliyor; biri eksik hatun, birisi de bir oğlan. Hemen Develioğlu Beyi’ne haber verdiler. “Valla iki misafir geliyor, amma neyin nesi bilemiyoruz?”

Develioğlu’nun bir yeğeni vardı, Dağlı Halil isimli.

Beyefendi, bu Dağlı Halil’e kız beğendirip bunu evlendiremezdi bir türlü. Haftalık teklif yapar, “Ulan yeğenim, ben büsbüyük Develioğlu’yum. Ulan, senin beğenmezliğin yüzünden, Develioğlu bir yeğenini evlendiremedi diyorlar, etme eyleme,” diye.

Develioğlu’nun yeğeni bir baktı ki, gelen kız kendisine yakışır. “Dayı, işte benim alacağım kız geliyor,” dedi birden. “Bu kızı bana alırsan, sana beş tane de tülû deve bahşış vereceğim bak.”

“Yeğenim, yeter ki sen beğen, kızı alıp almamak hiç sorun değil.”

Öksüz ile Döndü, âsil ve temiz bir aileden, misafir ağırlamış, indirmiş, kaldırmış insanlardan geldikleri için az çok bir tecrübeleri vardı. Döndü toplumun içine varınca attan indi, kendiliğinden avrat grubunun içine gitti. Öksüz de erkek grubuna gitti. “Selâmünaleyküm.”

“Ve aleykümselâm arkadaş, iyi oldu geldiğin,” dedi Develioğlu. “Benim de senin gibi bir gence ihtiyacım vardı.”

“İhtiyacın nedir beyim?” diye sordu.

“İhtiyacım— Bana bir posta gerek. Bu postaya seni uygun gördüm. Açsan, susuzsan derhal ye iç! Seni Zonguldak’a göndereceğim.”

“Yav, Zonguldak neresi, yakın bir yeri mi, uzak mı?”

“O uzaklığı, yakınlığı senin yanındaki kılavuz gösterir.”

“Kardeşim, benim yolum uzak. Ben yoluma gideceğim, postalık yapamam. Zonguldak neresi ise, ister yakın olsun, ister uzak— Gidemem.”

“Yav, nasıl gitmezsin?..”

İşin sonu zorbalığa vardı. Öksüz baktı ki, kendisini o an öldürecekler; ağlamasına, sızlamasına hiç bakmadılar. Öksüz’ün eline bir mektup sıkıştırdılar... “Bin bakalım atma! Ya gidersin, ya ölürsün!”

Öksüz’ün yanma da, bir Öksüz’e gücü yetip, sıkışırsa öldürecek kadar

bir zorba verdiler ki, “Bunu götür Zonguldak, Karabük’te Balyoz isminde bir gâvur var, ona teslim et. Bu Zonguldaklı, Karabüklü kişi, yedi beyin insan kasabıydı. Herhangi bir adam infaz edilecekse, buna gönderirler, o öldürürdü. Develioğlu’nun amacı Öksüz’ü ona gönderip mektupta yazılı işlediği suçtan dolayı öldürtmek.

Cellat Balyoz yazılanı okur, ona göre hareket ederdi. Öksüz’ün eline verilen buydu. Öksüz’ün yanındaki muhafız ile beraber yola çıktı, kendisi de emir verdi. Ne olur ne olmaz, yolda muhafız kaçırabilir, Balyoz bırakabilir—Adam geri gelip onları bulmasın diye, o da oradan göç emri verdi. Malcı yurt değiştirdi, bizim postalar da devam etti. Karabük’teki, Zonguldak’taki adrese yaklaşınca yandaki muhafız dedi ki, “Kardeşim, senin yerin burası bak. Vereceğim mektubu buraya vereceksin, ben arabadayım. İster ver, ister verme. Vermezsen orada ölürsün. Ha, orada ver cevabını, al öyle gel.”

Muhafız döndü geri, Öksüz de atından indi kapıyı çaldı. İçeri girdi ki, adamın bakışları suratından, sıfatından insana acıyacak bir hissinin olmadığı belliydi.

“Eyvah!”

Öksüz mektubu da verdi. Okudu bunu adam.

“Okuma yazman var mı?” diye sordu.

“Var,” dedi.

“Getirdiğin mektubu sen oku, bakayım ne yazıyor?”

Getirdiği mektubu Öksüz okudu ki arkadaş, yazan kişi demiş ki, “Sayın Balyoz, sana bir kuzu gönderiyorum, bu kuzunun postunu bıçağa kestirme, namaz kılacak post çıkart.” Öyle yazmış.

“Bu yazılandan ne anladın?” dedi.

“Hiç! Öldür o zaman.”

Dedi ki bak, “Aslanım, ben yedi beyin kasabıyım. Bende bir prensip var, Pazar günü bizim dine mensup kişi gelirse affederim. Cuma gününde Müslüman gelirse affediyorum. Seni mutlaka anan çok iyi günde doğurmuş. Veya anan baban sana çok dua yapmış. Cuma denk geldin, kaybol gözüm-den,” dedi.

Öksüz atına bindi hemen fırladı. Giderken normal gittilerdi, geri dönüşte, “Acaba bu at nefes alabilir mi, bu yola bu kadar tahammül eder mi, etmez mi?” diye hiç dinlemedi. Atma çaldı kırbacı.

Canım atın ne kadar nefesi dayanabilir? Bir gün akşama kadar at o nefese dayanabilir mi? Öksüz’ün atı yolda çatladı, öldü arkadaş.

Öksüz’ün amacı güya bir an önce geri yetişmek... Öksüz kaldı yaya. Gün geldi geçti. Öksüz ayrıldığı yere geldi ki, kerkez (= kerkenez) konuyor o yurda. Göçmüş malcılar, nereye gittiği belirsiz.

“Ey, emmi kızı. Bir ken kaybettim seni. Yıllar sonra Kırşehir’de zor bulmuştum, bir daha kaybettim. Acaba kısmette kavuşmak var mı ki?”

Oturdu ayrıldığı yere, çadırın yurduna. Hem ağlıyor, hem de söylüyor-
du. Bakalım Öksüz gene ne söylesin:

*(Aman) Yürü bre Hasan Dağı
(Ah) Yurdun(a) uğradım, yurduna
Aldılar yâri elimden
Derdin(e) uğradım derdine
(son iki mısra tekrar)*

*Güzelleri oymak oymak,
Olur m'ola yare doymak (oy)
Kısmet var mı (bilmiyom) onu bulmak, (oy)
Derdin(e) uğradım, derdine*

*Kısmet var mı (ola) yari bulmak
Derdin(e) uğradım derdine*

*Güzelleri mavi donlu
(Amanın) Oldum şimdi yarı canlı
Avım(ı) aldılar (elimden) ağzı kanlı
Kurdun(a) uğradım, kurduna*

*Avım(ı) aldılar ağzı kanlı
Kurdun(a) uğradım kurduna*

*Öksüz Ali('yim) gayri bittim
Döndü mü ben kayıp ettim
Develioğlu sana n'ettim
Derdin(e) uğradım, derdine
(son iki mısra tekrar)*

Sözü bitti.

“Yav, eski de olsa bu kadar evin, yurdun izi, gittiği yer beli olur.
Şunların izlerini bir izleyelim bakalım.”

Bu iz takibi ilen bunların gittiği yönü tahmin etti. Bu yöne gitti. Dağın
öbür tarafına uğradı ki, öbür taraftaki bir dağa geri konmuşlar. Eee! Baktılar
ki, Karabük'e kanlı kasaba giden adam geliyor. “Valla beyim, adam geri geli-
yor!” dediler.

“Geri mi geliyor?”

“Geri geliyor. Balyoz'un öldüremediğini biz öldürebiliriz.”

“Emir veriyorum,” dedi. “Kaybedin ortadan bunu.”

Öksüz'e saldırdılar arkadaş. Öksüz'ü öldü diye bıraktılar. "Götürün, atın, uzaklaştırın ıssız bir yere."

Öksüz'ü götürdüler çalıların içine attılar. Öksüz burada on iki saat mı yattı, yirmi dört saat mı yattı; kendine geldi ki, ıssız bir yerde yatıyor.

Kendine gelince Mısır'dan, kızdan vazgeçti. Kırşehir'deki Deli Mahmut kardeşi aklına düştü. Alırsa intikamımı ancak o adam alır. "Ulan, ben gidebilirim geri Kırşehir'e gideyim."

Birazcık bu planı düşünüyordu, birazcık o istikamete yol alıyordu, yaşlı bir adama denk geldi. Koyun güdüyordu. O da Develioğlu'nun mallarını güdüymüş. Bu adam Öksüz'ün rezaletini görünce Öksüz'ün yanına geldi. "Oğlum nedir senin derdin, dermanın? İnsan ölümü bile göze alır mı bir kız aşkına? Sen nereden gelip, nereye gidiyorsun?"

"Yav emmi, sana hiç ötesini sormaya gerek yok. Ya öleceğim, ya da böyle olacağım."

"Oğlum, ben bu adamın kapısına geldiğimde çocuk idim bak. Bu adamın kapısında boğaz tokluğuna malını güderim. Bu adamın huyunu soyunu biliyorum. Bu adam camız çingenlerinin ağası," dedi. "Bu aşiret reisi— Bey mey değil. Amma ben ekmek için duruyorum kapısında, sen niye duruyorsun diye sorarsan da— Bak aslanım, beyin bir hanımı var. Adı Güllü Hatun. Eğer bir fırsat bulabilip adama yakalanmadan Güllü Hatun'un üstüne düşebilirsen, Develioğlu'ndan kurtulursun ve ömrüne kavuşursun. Amma mühim olan yakalanmadan Güllü Hatun'un üstüne düşmek."

"Peki emmi, Güllü Hatun'un temeli herhangi bir bey soyundan mı, yoksa sıradan birisinin kızı mı acaba?"

"Güllü Hatun'un babasına Menemenci Bey derler. Beş yüz atlısı var," dedi. "Güllü Hatun'un babasının, kardeşlerinin haberi olsa eğer bu Develioğlu'nun yaptığı hareketlerden, Develioğlu'nu şu anda yok ederler. Böyle küçüklüğe, düşüklüğe hiç gelmezler, amma nereden bulacaksın da nereden alacaksın?"

"Emmi, peki bu memleketlerden sen madem yıllardır yaylaya gelirsin, buranın yerini yurdunu biliyorum diyorsun, bu memlekette yakın yerden hiç bezirgân gelip geçmez mi?"

"Ne yapacaksın?"

"Kırşehir'e bir mektup göndereceğim," dedi.

Adamcağız bunu da tarif etti. İşte şu dağın öbür tarafından köy misali bir yer vardır, oraya gidersen, oradan sorup öğrenebilirsin mektup gönderebileceğin bezirgânı. Bu bezirgânların kaç ayda bir gelip geçeceği belli olmaz."

Bunları öğrenince kızı kurtarma umudu daha da azaldı. "Yav, yine de bunun dediği yere gidip bir mektup gönderebilirim gideyim bakalım."

Dağın üstüne, adamın tarif ettiği yere çıktı ki, gerçekten orada bir yer

gözükiyor. Oturdu bir mektup yazdı ve gitti bir bezirgân buldu, mektubu verdi. Bezirgân, Deli Mahmut'u çok iyi tanıyordu. Kırşehir'e varır varmaz derhal Deli Mahmut'a mektubu verdi.

Deli Mahmut, mektuba baktı ki, üstünde Öksüz yazan bir mektup arkadaş. Hemen içini açtı. Açtı, bakalım okuyalım, ne yazıyor:

*(Ah) Kurbanım olayım Deli Mahmud'um
Hasan Dağlarına doğru gel gardaş
Develioğlu aldı yâri elimden
Ben ölüyom burda böyle bil gardaş*

*Develioğlu yâri aldı elimden
Benim öleceğim(i) burda bil gardaş*

*Yetmiş yerlerimden yara açtılar
Ellerimden alıp benim kaçtılar
Ben ölmeden bana kefen biçtiler
Ben bur'da ölüyom böyle bil gardaş*

*Ben ölmeden bana kefen biçtiler
Benim öldüğüm(ü) burda bil gardaş*

*Öksüz Ali'm, Deli Mahmut arıyor
Gelenden geçenden seni soruyor
Devel'oğlu yiğenine veriyor
Gel de Döndü Bacını sen al gardaş
Gel de Döndü'yü sen al gardaş*

Deli Mahmut bunu okudu amma dünya başına zindan oldu. "Ulan, ben ünlü şanlı Kırşehirli Müşür Paşa'dan kızı alıp bu adama veriyorum da, nasıl oluyor da Develioğlu alıyor? O kim oluyormuş?"

Deli Mahmut'un da kendi kafasına aklına uyan üç beş arkadaşı vardı merhaba dediği. Bunları buldu ve dedi ki, "Arkadaşlar, benim büyük bir işim çıktı. Av işi var, fakat bu av dağdaki ima geyik, yaban geyik, tavşan avı değildir. Bu av, insan avıdır. İçinden atan varsa, gelsin. Deli Mahmut'a yoldaşlık edip etmeyeneyi meydana çıkaracağım."

Arkadaşları, "İnsan kanı olsa da, ölmezsek içeriz Mahmut, emrin olur!" dediler. Beş kişi olur bunlar, Mahmut bunların hepsinin atını temin etti.

"Hasan Dağları'na gel," diyor şimdi, isim vermiş. Develioğlu diye bir isim vermiş.

O yola çıksın yoluna devam ededursun, biz Öksüz'e gelelim.

Öksüz bu mektubu bezirgâna verdikten sonra, Döndü'yü kurtarmak için elinden geleni yapmaya başladı. Ya ölecek, ya da kızı alacaktı. Bu yaşlı çobanın, "Sen Güllü Hatun'un üzerine düşersen, işte oradan fayda görürsün," demesi onu Güllü Hatun'a yönlendirmişti.

Güllü Hatun'un ayrı bir yerde çadırı vardı. Develioğlu'nun çadırı ise, birazcık ilerdeydi. Öksüz, öbür taraftan, ormanın, çalının içinden Güllü Hatun'un çadırına yaklaşıyordu.

Develioğlu'na dediler ki, "Valla efendim, o öldürüp attıkları adam geri dirilmiş. Senin haremine, Güllü Hatun'un çadırına giriyor, yetişin!"

Develioğlu, "Elimle kafasını kesip, ben öldüreyim," diyerek kalktı. Onlar da koştu, Öksüz de koştu, amma Öksüz onlardan önce Güllü Hatun'un çadırına düştü. Adamlar da geldi, amma Döndü, Güllü Hatun'un yanında emanettediydi.

Döndü yalvardı, "Bacım, ne olur öldürttürme emmim oğlunu."

Güllü Hatun da kızdı, "Yav, ne biçim beysiniz, ne biçim insansınız? Bir alıcı kuş, öbür kuşa saldırsa; zayıf kuş, ufak bir çalının içine girse, o çalıdan o alıcı kuş onu alıp yiyemez. Yani benim bir çalı kadar da mı hükmüm yok şimdi? Benim çadırımın üstüme düşüp, burada adam öldürmek mi istiyor-sunuz?"

Develioğlu'na dediler, "Efendim, ne yapalım?"

Develioğlu dedi ki, "Hanım sinirlenirse işin tadı yok. Bırakın onun öfkesi yakında iner."

Öksüz tehlikeyi atlatınca, Güllü Hatun gelen kıza sordu. "Yavrum, siz necisiniz? Bu oğlan ölümü göz önüne alıyor gitmiyor buradan, neyin nesi bu?"

"Valla bacım, sen bunun öte yanını sorma. Yeryüzünde ya bu oğlan kalacak, ya ikimiz de öleceğiz! Yoksa başka bey, paşa benim gözümde yok," dedi. "Bunu öldürse dahi senin beyin, yeğenine ya da kendisine yâr olmam— Kesinlikle Öksüz'den başkasına yâr olmam. Ben Allah tarafından bunun aşkına bâde içmiş insanım. Benim boşu boşuna canıma kıyacaklar. İntihar edeceğim."

O zamanlar açık yara ilacını, söylentiye göre taze yağ, arı balı, tuz— Bunun üçünü katarlar yaralara. Keski yarası, taş yarası, ne yarası olursa olsun, bunlara bunu sürerlermiş. Döndü Hatun da bu türden ilaç uyguladı, bunun yaralarına sürdü.

Dedi ki, "Ulan Öksüz Ali, bu canım bu bedende olduğu sürece, senin için artık bundan sonra tehlike bitti. Amma önce beni öldürürlerse, Allah sana yardım etsin aslanım. Eğer daha sıkışırsam, babama da kardeşlerime bir posta gönderirim. O zaman da bu Develioğlu'nu adamlarıyla, soyuyla yok ettirmek benim boynumun borcu olsun. Bir insana bu kadar ıstırap olur mu canım? Hiç utanmadan gencecik çocuğu Balyoz'a gönder... Allah'ın gâvuru seni öldürmemiş, geri bırakmış. Amma burada da benim beyim öldürsün. Yav, bu benim gururuma dokunur. Böylesi insanla ben yaşayamam."

Yayla usulü tek çadırları vardı. Develioğlu gündüz adamlarını ve ekibini topladı. “Siz bugün gideceksiniz filan bölgeye, oradan ne kadar mal kaçırabilirseniz, alıp geleceksiniz,” emrini verdi.

Hırsızlık yapacak güya. Cebren alırlardı.

Ertesi gün ekibini başka yere gönderir. Akşama kadar işi bu... Akşam oldu mu, Güllü Hatun’un kaldığı çadıra gelir, güya hanımı orada. Kendisi de orada yatıyordu. “Hele öfkesi iner, birazcık geç gideyim,” diye düşündü.

Öksüz’ün birazcık bu tuz acısı geçtikten biraz sonra dedi ki, “Yav bacım, bizde bir gelenek var. Acaba bana kızar, sinirlenir misiniz? Bir iki dörtlük söylesem, söyleyebilir miyim?”

“Hay hay kardeşim, istediğin hareketi yapabilirsin. Öksüz hem üzülür ağlar, hem de bakalım Güllü Hatun’a ne der?

Öksüz, Güllü Hatun’un sözlerine gene de güvenemiyordu. Çünkü Güllü Hatun bir kadındı sonuçta. Öteki, “Koskoca bir beyim,” diyor, “Ağayım,” diyor. Alıp kesici atlısı var, insanları var:

*(Ah) Develioğlu diye geldim yanına
Bu yaptığın yakışır mı şanına
Nişanlımı veriyorsun (Dağlı) Halil’e
Benim nişanlımı ver Devel’oğlu
(son iki mısra tekrar)*

*Dağlarında beş yüz çadır eğlenir
Dört köşede, ünün şanın söylenir
Bir kuş gelir bir çalıda sığnır
Benim nişanlımı ver Güllü bacı
(son iki mısra tekrar)*

*N’olursa da Öksüz Ali’m, n’olursa
(Ulan) Eğer(e) ahtım da yerini bulursa
Deli Mahmut buralara gelirse
Kelleni terkimde bil Develioğlu
(son iki mısra tekrar)*

“Kardeşim Ali,” dedi yine Güllü Hatun, “Bu kadar korkmaya gerek yok. İş iddiaya bindiğine göre, sen benim üzerime düştüğüne göre, Develioğlu’nun da üstüne düştün (= sığındın). Diyelim ki olmadı, amma sıra bize geldi. Seni bu Develioğlu’nun elinden alıp yola göndereceğim, ama yoldan memleketine kadar güvence veremem. Burada korkmayacaksın, amma seni bu şekilde yola bırakmam. Yaraların çok ağır. Seni harap etmişler. Burada kaç günde iyileşirsen, o günden sonra sakın beni bırakmıyorlar gön-

dermiyorlar, bana bir kötülük mü gelir, bir işler mi yapılır— Bunlar aklına hiç gelmesin. Ne kadar da az olsa. Öksüz korkuyor tabii. Çadırın bir köşesine Öksüz ile emmisi kızına yatak serdi, kendi de normal yatağına yattı.

Geç vakit Develioğlu geldi çadırına. “Ya hanım, bir hata mı yaptık? Bana kızdın mı?”

“Ulan Develioğlu, sana söz vereyim ki, eğer sana bugünden sonra avratlık yaparsam— Bugünden sonra senin elini elime değdirirsem— Yazıklar olsun benim babamın beyliğine, bey kızı olmama!” dedi. “Ulan, sen erkeksen eğer, gidip başka bir yerden yeğenini evlendirsene de; dağın sefil bir kız almış, birbirini sevmiş, üzerine gelmiş, bir aş ekmek için ocağına düşmüş birine gücün yetiyor... Bir lokma yemek yiyecek, yemek verip iyilikte bulunmuyorsun da, adamın canına kastedip kasaba gönderiyorsun... Bir de o öldürememiş, ben öldüreceğim diyorsun.”

Hiç ses yok beyde.

“Bizim hanım sinirli, hele bugün kalsın, yarına yatıştır.”

Yarın oldu, öbür gün oldu. Üç gün geçti, beş gün geçti... Hanımın siniri devam ediyordu. Bizim misafirin yaraları birazcık iyileşti. Kızın atı da orada bakılıyordu, amma Öksüz’ün atı yoktu meydanda. “Ne yaptın atını?” diye sordu.

“Valla bacı, at o gönderdiği yerden gelirken öldü yollarda; acından, susuzluğundan.”

Kadın, Develioğlu’na dedi ki, “Develioğlu, emir ver. Bindığın atı eyerlesinler. Terkisine en az bir aylık yiyecek koysunlar. Bunları yola koyacağım ben. Gözünün önünde şu yola salacağım. Eğer adamlarını gönderip, yolda bunun elinden kızı aldırıp, bir kötülük edersen— Ben de gideceğim babama haber vereceğim. Babamı alıp getireceğim. O günden, o saatten sonra babam ile karşı karşıya geleceksiniz. Sen bildiğini yap, ben de bildiğimi yapacağım.”

“Yav hanım, bırak yav. Bir hatadır, cahilliktir yaptık, ne olduysa oldu. Atı da vereyim, neyi istiyorsan onu da vereyim... Yeter ki, babana haber verme, bu kadar sinirlenme.”

Develioğlu’nun atını Öksüz’e teslim ettiler. Öksüz’e dedi ki, “Kardeşim, bunlardan korkmayacaksın bak. Amma yolda bunlardan başka kötüler de yok sanma. Bu devir, bugün güçlünün günü.

*Şerrirek (= şer dolu) olursan çıkarsın üste
Zamanın yaşaması şerinen*

Demişler. Allah yardımcınız olsun, Allah selâmetlik versin.”

Öksüz Ali ilen Döndü’yü böyle uğurladılar. Öksüz’ün de yanında topluma seslendi. “Bunları ıssız dağa gönderiyorum. Varsa kendine güvenen gitsin elinden alsın!”

Kim alır? Develioğlu'nun hanımı kızdı bir kere, yere göğe dayanır. Babasına, kardeşlerine güveniyor. Çok şerli, güçlü, çok atlısı var babasının.

Bunlar yola devam etsin, onlar gidedursun, biz geri gelelim tekrar Kırşehir'e...

Deli Mahmut beş arkadaşıyla yola çıktı demiştik.

Deli Mahmut adamlarıyla birlikte, öfkeyle, hırsıyla, amma çok kısa zamanda yetiştii bu Hasan Dağları'na.

Gördüğü hancıya yolcuya sordu, "Yav, burada bir ağa olacak, Develioğlu adıyla, nerede o?"

Onlar aslında biliyorlar Develioğlu'nu ve nerede olduğunu... Oranın insanı hepsi. Dediler ki, "Bu yurttta yok, filan yurttta, oraya gidin."

Deli Mahmut o yurda geldi ki arkadaş, Develioğlu'nun çadırları orada. Deli Mahmut'u tanıyan çok.

"Selâmünaleyküm!" Buradan birine sordu, "Bu çadırlar kimin çadırı?"

Dediler ki, "Efendim, bu çadırlar Develioğlu'nun... Sen necisin?"

"Ben de Deli Mahmut'um!" dedi.

"Nereden gelip, nereye gidersin, hizmetin nedir?"

"Hizmetteyim zaten ve Kırşehirliyim. Bir oğlan bacımı kaçırdı, onun peşinden geliyorum. Buraya geldiğini duydum, sizin çadırlara gelmiş, amma buradan nereye gitti? Hiç göreniniz yok mu?"

"Emmi gördük, hatta kızı bizim bey alıp yeğeni Dağlı Halil'e verecekti. O da yarın bir gün amcasının vekili olacaktı, buranın ağası olacaktı. Ona da bizim ağanın hanımı Güllü Hatun karşı çıktı. Ağanın elinden aldı oğlanla kızı, ata bindirdi, şu dağa, ötelere savuşturdu gitti."

"Nereye gitti?"

"Bilmiyorum."

"Nerede o evlenecek Dağlı Halil?"

"Çadırda."

"Çağırın gelsin bakalım."

Dağlı Halil geldi. "Halil Bey siz mi oluyorsunuz?"

"Evet, benim."

"Oğlum, buraya bir kız gelmiş gördün mü?"

"Gördüm."

"Beğendin mi?"

"Beğendim."

"Nereye gitti peki?"

"Valla efendim, dayım alıp verecekti bana. Ben de dayıma beş tane deve verecektim, amma ne yazık ki, hanımı Güllü Hatun karşı çıktı bu duruma," dedi. "Sonra da bu yola gönderdi."

"Oğlum kızı beğendiysen, bin atına düş yanıma. Yetişiriz mutlaka bir

yerde. Soracağım, bulacağım onu hiç şüphe yok. Benim kardeşimi kaçırdı o oğlan, adam kaçırdı.”

Dağlı Halil de buna aldandı arkadaş. Dağlı Halil de karıştı bu sürüye.

Birazcık çadırlardan uzaklaştılar. Bağırınca ses duyulamayacak yere varınca, “İn bakayım ulan attan,” dedi Deli Mahmut.

Halil, “Ne oluyor?” dedi.

“Bir şey yok! İn diyorum ben.”

İnmek zorunda kaldı artık ve indi. “Bağlayın!” dedi arkadaşlarına.

Halil’i çeke çeke bir ağaca bağladılar. İndi Deli Mahmut attan. “Hiç öldürmeden kulağının birini kesti, gözünün birini oydu, burnunu kesti... İşte, ben bu şekilde işkenceyle öldürürüm. Köpeklere yem olacaksın sen,” dedi.

Bu iş bittikten sonra dedi ki, “Arkadaşlar, benim avım bitti. Bana gelen mektup da böyleydi. Bu da doğru çıktı, şimdi dönüyoruz Kırşehir’e geri.”

Onlar döndü Kırşehir’e. Biz devam edelim Öksüz’ün arkasından.

Öksüz, günler geldi geçti; günün birinde, bizim Çukurova bölgesinde, şimdiki Karatepe Aslantaş Barajı’nın bulunduğu yerde, o tarihte gemi geçiyormuş, oraya geldi.

Rivayete göre amma o gemiden, amma oralardaki ikinci geçekten—Düziçi’ne bağlı Pirsultanlı’nın hemen yakınından, Dırdıbitli’dan, karşıya gemi geçiyordu... Rivayete göre, geri dönüşte bu iki gemiden birinden karşıya geçti. Buradan geçer ve bizim Düziçi’nin isminin Gündeşliovası olduğu o tarihte, Gündeşli Ovası’na gelir...

Burasının adı, daha önce anlattığımız *Gündeşlioğlu Hikâyesi*’nin bir türküsünde de geçer:

İneyim gideyim de şu ovaya aşağı

Toplayalım arpa buğday başağı

Diye. Her neyse, bizim bu adı geçen Düziçi’nin Karacaören köyünde—Ki, Karacaören’in ismi de o tarihte Öreşalı idi. Bu Öreşalı’nda, Osmanliye’nin Bahçe ilçesinde, Çuhadar Bey isminde, kırk atlısı olan bir bey vardı.

Bu Bahçe’ye gelince, burada gene der ki Öksüz, “Yav emmi kızı, açlık iyi bir şey değil. Burada bir bey varmış, sorduk soruşturduk. Büyük adamdan kötülük gelmemesi lazım, ne dersin? Bu beyin evine sapsak, derdimizi anlatsak, aç kaldık yolcuyuz desek?”

“Hay hay, emmioğlu, doğru söylüyorsun. O eve sapsamayalım, bu eve sapsamayalım, şu çadıra varmalıyım derken aç kaldık— Açlık bu sonuçta, mutlaka da bir eve varmamız gerekiyor,” dedi. “Herhangi bir eve varmaktansa, böyle değerli bir insanın evine varırsak, belki de bize bir şey verirler. Misafir ederler, geçer gideriz.”

Çuhadar Beyi'nin evine sarmaya karar verdiler.

Döndü, gene hanımların içine gitti, Öksüz de erkeklerin. Selâm verdi, vardı yanlarına. Varınca Çuhadar Beyi bu Döndü'yü gördü ve Öksüz'e sordu, "Nereden gelip, nereye gidersin?"

Öksüz de bir şeyler uydurdu, doğrusunu hiç demedi. Dememesinin sebebi şuydu: Şimdi Mısır Beyi'nin yeğeniyim desem, "Ulan, utanmıyor musun, sıkılmıyor musun? Koskoca bey soyundan olan bir kişi, Mısır Beyi'nin kızını kaçırır mı?" diye lâf söylerler korkusundan bunu açıklayamıyordu her yerde.

Bu kırk atlısı olan Çuhadar Beyi de kanun, nizam tanımaz biriydi. Çünkü o zamanlar herşey beylerin sütüne, vicdanına idi. Öldüren de, kaldıran da beylerdi çünkü. Onları şikâyet edeceğin bir yer yoktu o devirde; devir, beylik devriydi. Yazılı bir kanun yoktu ki, herhangi bir üst makama şikâyetle bulunasın...

Bu beyin Dırmalak isimli bir cellâdı vardı. Dırmalak ağaca iyi çıkan bir kuş ismidir. O ismi koymuşlar. Bir de Topal Cennet'i vardı. Aksardı... O da vicdansız, acımayan birisiydi; ona da Topal Cennet ismini verdiler. Onlara dedi ki, "Görevi yerine getirin." Hiç, "Şu adamı öldürün veya kaldırın," ya da başka bir açıklayıcı kelime söylemedi. Sadece, "Göreviniz yerine gelsin," dedi.

"Görev yerine gelsin," der demez, Dırmalak ilen Topal, kalkar kalkmaz yapıştılar birer kol Öksüz'e— "Kalk ulan!" dediler.

"Yav, ne oluyor?"

"Kalk canım."

Kalktı.

"Yakın yerde kokar, uzağa götürün," dedi. İkinci emirdi bu.

Öksüz'ü, Bahçe'nin arkasındaki çamlığa, yukarıya doğru götürmeye başladılar. Öksüz ne kadar ısrar ettiyse, yalvardıysa da, emir emirdir arkadaş.

"Şu çamı mı seçiyoruz, bu çam mı iyi, hangisinin koluna bağlarız, kendiri yukarı çekeriz," filan diyerek ona bakıyorlardı.

Sonunda bir çam seçtiler.

Omuzlarında bir top kendir vardı. Tırmalak, çama çıktı, kendirin ucunu beline bağladı. Yukarı kola attı, aşağıdaki kola dineldi. Topal'a dedi ki, "Tak boynuna."

Topal, aşağıdan eli arkasına bağlı olan Öksüz'ün boynuna taktı. "Çek hemşerim."

Bir asıldı yukarıdan ayağı yerden kesildi. "Oraya da bağla."

Çamın kolu birazcık gevrek olur... Her ne olduysa arkadaş, Mevla'nın yardımıydı âdeta...

Adamın ikisinin ağırlığını kol taşıyamadı. Çünkü asılıyorlardı. Kol hem kendinin ağırlığını taşıyacak, hem aşağıdan da yukarıya adamı çekecekti.

Çamın olduğu dal da düştü, Öksüz de düştü, Dırmalak da düştü. Dırmalak'ın yere düşer düşmez beyni mi patladı, beli mi kırıldı, bir şeyler oldu.

Topal, bir baktı ki arkadaşı düşmüş. Çabucak yetişti. Çama bir ken dolandı, Öksüz'ü çama bağladı o fırsatta. "Eyvah! Görüyor musun ettiğimizi!"

Dırmalak tek olunca adam asamayacak gibiydi.

O, onunla uğraşsın, biz gelelim Çuhadar Beyi'nin evine.

Kız gördü bunun götürüldüğünü. Kız feryadı duydu, amma kızı salmadılar. Bu esnada İslahiye'ye bağlı, eşkıyalık yapar Kör Körezek isimli beş atlısı olan bir hırsız vardı. Onu köyden çaldı kaçtı. Bu köyden aldı gitti arkadaş, köylüler malına mukayyet olmaya başladı artık. Çünkü Kör Körezek'ten kurtulduğu yok, bu ne ki?

Kör Körezek o gün arkadaşlarına dedi ki, "Her gün fukaranın malını çalacağımıza, bugün de gidelim Bahçe'nin ovasına... Bahçe'deki beyin malından alıp getirelim."

"Alamayız oğlum!" dedi ötekiler.

"Yav, nasıl alamayız kardeşim? Vururum çobanının kafasına, alırım.

"Ulan yarın atlısı gelir, bizi bulursa?"

"Bulsun."

Velhâsıl Bahçe'nin ovasına bunlar geldiler, güpegündüz Çuhadar Beyin çobanının elinden malın bir bölümünü önüne kattılar, aldılar, götürdüler. Çoban biraz karşı koydu. Çoban seğirtti geldi, soluğu tepesine yetmiyor.

"Efendim, beş adam geldi, bizim önümüzdeki malın tamamım sürüp götürüyorlar."

Beş adam deyince çoğalladı bey. "Ulan, bu gâvur Kör Körezek'dir," dedi. Bütün atlısına emir verdi. "Kör Körezek nasıl olur da büsbüyük ismim olduğu hâlde benim malıma el koyar da götürür?"

Kendisi de başında olmak üzere kırk atlı ilen koşturdular, yetiştiler. "Körezek, malı bırak," dedi çağırdı geriden.

Körezek dedi ki, "Arkadaş, bugün fikrim başka. Bu can bu bedende olduğu sürece, sana bu malı geri vermeyeceğim. Üzerime gelme bak. Çokluğuna da güvenme, erkeksen atlını yana bırak, ben de arkadaşlarımı bir yana bırakayım, şu ovada kozlarımızı bölüşek... Ya senin, ya benim olsun. Beni öldür, hiç olmazsa kurtul!"

"Çuhadar Bey, "Atlıdan ayrılmıyorum desem, düşüklük olur, korktu derler," diye düşündü ve, "Ulan, işte ayrıldım," dedi, "Sen de ayrıl."

Ayrıldılar.

Sözünü çok uzatmayalım, ne olursa oldu. Kör Körezek, Çuhadar Beyi'ni öldürdü arkadaş. Düzen bozuldu. Bir yana hanıma seğirtti, "Yenge gözün aydın, yenge... Bey öldü, üstüne kuma getirecekti."

Beyin öldüğü esnada evinde bir ağıt, bir karışıklık çıktı, amma Döndü bu fırsatı iyi değerlendirdi. Döndü kapıya çıktı. “Uzaklara götürün,” dedi. “Yarabbim, nerede ola?”

Bahçe’nin üç tarafı çamlık gözükiyor arkadaş. “Benim geldiğim memleket bu tarafa olsa gerek,” dedi Döndü ve Antep tarafına kaçtı.

Nasılsa yolda Topal’a kavuştu. Topal’ı gördü Öksüz’ü götürürken. “Topal, kulun kurbanın olayım kardeşim, n’ettin götürdüğün adamı?”

“Valla götürdüğümüz adamı şu ötede çama bağladım. Benim arkadaşım o arada çamdan düştü öldü. Ben de zaten mağdurum. Geri gidiyim de, adam getireyim.”

“Ulan, adama gerek yok, adama. O or.spu çocuğu, çok afedersiniz, özür dilerim, beni zorla kaçırdı,” dedi. “Ahdımı alamadım.”

“Bağlı mı, çözdün mü?”

“Herif bağlı,” dedi.

“Ulan şunu gözünün önünde ben öldüreyim de, içim soğusun.”

Topalı kandırdı arkadaş. Topal yampuruk yampuruk geri döndü. Bunun önüne düştü kız. Eline iki taş aldı. “Ne edeceksin onu? dedi Topal.

“Orada belki taş bulamam, eğer bağlıysa kafasına vurup, gözünün önünde öldüreceğim.”

“Sonra?”

“Sonra da, beğeniyorsan beni kaçır sen,” dedi. Topal’la beriden varırlar ki, Öksüz’ün eli arkasından bağlı. Öksüz’ü çeke çeke çama bağlamışlar. Öksüz’ü görür görmez, Topal’ın da arkasındaydı, Topal’ın ensesine taşı koyuverdi ki, Topal dombalak gitti, amma ikinci taşı yetiştirdi buna.

“Emmi kızı, şu elimi çöz de ben de vurayım iki taş. Sana gerek yok. Nasıl pırttın, ne oldu bu?”

“Valla emmioğlu, ben bilmiyorum olayı. Burada Kör Körezek diye birisi varmış. İşte onunla kavga etmişler, malını sürmüş—” diye kısacık anlattı.

“Çuhadar Beyi öldü,” diyorlar, bu arada evde bir kargaşa çıktı, ben de bu fırsattan yararlandım kaçtım.

Üstteki dağa kaçtılar. Karanıştı, gece oldu. Açlık kızın içine işlemişti. “Dermanım kesildi, emmioğlu, adım atamıyorum açlıktan.”

Gece karanlığında ormanın içine otururlar. Dedi ki, “Ey emmi kızı, sen babanın köşkünde taze yağ, süt kaymağı yerken; işte ben de o çiftlikte ananın yüzünden dağlarda böyle açlıktan kıvranıyordum. Dağda hartlap isminde bir ağaç vardır, bu ağaç kırmızı tohum tutar, zeytin büyüklüğünde, bunun ismi cüllüptür (= yaban çileği). Ağacın ismi hartlap. Kırmızı renge yakın bir rengi vardır.”

Ay doğdu arkada, oralara hartlap ağacı bir tohum tutmuş üzüm olmuş, ulan bir güzel tutmuş üzüm salkımı gibi...

Dedi ki, “Emmi kızı, şundan toplayalım. Yalnız bir anda çok yemeyeceksin, boğazına durur, nefesini tıkar.” Emmi kızı açlık ölümü kalımı biliyor mu ki?

Başına çıktı bunun. Kollarından dalından kırarak indirdi aşağıya. Euзу Besmele çektiler, başladılar cüllüp yemeye. Öksüz dağda yemiş, nece biliyor tekniğini, amma kız şehir çocuğu olduğu için bu cüllübün insanı rahatsız edeceğini ve boğazını tıkayacağını bilmiyor. Amma yumuşak, tatlı, güzel bir tadı var. Ekşimsi çalar az.

Hakikaten insanın boğazına duruyor. Kızın da hoşuna gitti.

Önce bakıyordu. Avuç avuç atmaya başladı. “Döndü çok yeme,” dediyse de, “Yok canım, eğer insanı zehirleyip öldürmüyorsa, hoşuma gidiyor,” dedi.

Ne olduysa kızcağız, “Ali’m, hakkını helal eyle, tıkanıdı boğazım,” dediğinde oldu.

Öksüz, “Ne yapacağım, su yok ki, bir lokma su içireyim.” Kız nefesini alamaz oldu, düştü.

Öksüz’ü bir korku aldı. “Eyyvah! Keşke acından ölseydi de, elim ilen bu tohumu verip öldürmeseydim.”

Öksüz, kızı upuzun yatırdı, nabzını iyice yokladı. Elledi ki, kız ölmüş arkadaş. “Eyyvah! Öksüz başladı ağlamaya, başladı dünyayı yaratana yalvarmaya. Bakalım ne söyler:

*(Aman) Mevla'm buna n'oldu
Gül rengi sararıp soldu
N'olduysa cüllüpten oldu
Öldürdü hartlap cüllübü
(son iki mısra tekrar)*

*Nasıl deşsem mezarını
Buldu Hakk'ın huzurunu
Ya Rab gönder Hızır'ını
Sebebi hartlap cüllübü.*

*Gönder Allah'ım Hızır'ını
Öldürdü hartlap cüllübü*

*Söyle Öksüz Ali'm, söyle
Ağla galan her gün, ağla
Yalvarıyom sana Mevla'm
Öldürdü hartlap cüllübü
(son iki mısra tekrar)*

Öksüz'ün son kelimesi bitiyordu. Yavaşça, yumuşak bir ses, "Ulan, genç adam ağlar mı, erkek utanmaz mı ağlamaya? Niye ağlıyorsun?" dedi.

Öksüz, adamdan zaten huylanmıştı, Öksüz zaten korkuyordu. O da, "Yav, Mevlamın aşkına, ne istersiniz bizden? Niye geldiniz?" diye sordu.

"Kardeşim, niye gelmeyeyim, ben koyun yayıyordum şurada. Senin bu ahım vahını duyunca yanına geldim. Neyin nesi, ne oldu diye merak ettim."

Dedi ki, "Kardeşim, dağda kaldık, gece oldu. Sonra da aç kaldık. Şu tohumdan yemiş idik işte... Burada boğazına mı durdu ne yaptı, su yok, sufat yok! Ee, dağın başında mezar deşecek kazmam yok, küreğim yok! Bu da, çok sevdiğim biriydi."

"Vah kardeşim, amma gördüğün o tohum yenir mi? Hele sen benim sırtımdaki su kabımı al, onda suyum var. Abdest alıyorum, susarsam su içiyorum bundan. Şundan boğazına akıtalım bakalım."

Bunlar kızın ağzını zorla açtılar, ağzına su akıttılar. Tikanıklık gidince, Döndü kız, "La ilahe ilallah Muhammeden resullulah!" dedi oturdu.

"Elhamdülillah! Yav, Mevlam seni dar kaldığım zamanda gönderdi. Hey Yüce Rabbim, dileğimi, duamı kabul ettin..."

"Nereden gelip, nereye gidiyorsunuz, neden yediniz?" diye sordu adam.

"Arkadaşım, uzak yoldan gelip bu Antep tarafına doğru gidecektik. Acıktık."

"Şurada bir bazlamam var," dedi, "Darı bazlaması, bunu bölüşün de yeyin... Belki susarsınız, suyun hepsini veremem, amma şu bazlamayı ye bitir, suyu da için. Fazlasını ben alayım, şu koyunumun yanına gideyim."

Bunlar euzu besmele çektiler ve bu bazlamayı yemeye başladılar, tıka basa da doydular, amma bazlamasının tükendiği yok. Öksüz bu işten hiçbir şey anlamadı. "Yarabbim, üfürükçü müdür? Göz boyacısı mıdır, nedir? Bu bazlamayı neden tüketemiyoruz, neden bir tek bazlama ilen benim karnım tamamen doydu?"

Yaşlı adam dedi ki, "Yav kardeşim, senin için beni oyalamak. Benim malımı şimdi kurt kırar gece ovtu (= gece vakti). Bazlamayı yiyecek misin, yemeyecek misin şimdi arkadaş? Bak, bir sürü adam geliyor şimdi şuradan. Bazlamayı yerler."

Adam lâfından hiç hoşlanmaz oldu Öksüz. Gerçekten adam mı geliyor diye o yana baktı, döndü ki yanındaki yaşlı adam yok. "Eh, emmi kızı, senin bilincin yerinde değildi, gönder Yarabbi Hızır'ını, öldürdü hartlap cüllübü, diyordum. Yalvarıyorum sana Mevla, öldürdü hartlap cüllübü diyordum. Belki de Yüce Mevla, bize Hızır Aleyhiselâmı gönderdi. Suyu içiyoruz, su tükenmiyor; bazlamasını yiyoruz, o bitmiyor."

Kız dedi ki, "Emmi oğlu, bak bugünden sonra ölsem de yemek için insan kapısına varmayacağım, söz veriyorum, şart olsun ki varmam!" dedi. Yalnız şu kulağındaki cevher küpe yadigâr biliyorsun. Bu küpeyi bir şehir

bulabilirsek satacağım. Artık bugünden sonra şehirden bir şeyler ya da yiyecek içecek almaya çalışacağım. Şehir soracaksın bana, hiç köy sormayacaksın. Bir de şehirden başlayalım bakalım. Nedir bu yav? Kimin evine varırsak, bu geliyor başıma benim.”

Yeniden yola koyuldular.

Rivayete göre ya İslâhiye veya Antep’e— Bunun birine vardılar ve bu küpeyi sattılar. Bu şehirde hiç, “Sen necisin, bu kızı kaçırdın mı, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?” diyen yoktu. Fakat bir köyde, kasabada olsaydı, kim görse göz koymaya çalışıyordu.

Yediler, içtiler, kimse necisin demeyince; o gün şartlarında han mı, kervansaray mı var yatacak? Hangisi denk gelirse, misafir kalacak bir yer buldular, derin bir istirahatından geçtiler burada. O günden sonra iyice kendilerine gelince, kendilerini toparlayınca koyuldular yola.

Günün birinde, beyin sarayı gözle görülmeye başladı.

Öksüz’ün içine bir korku düştü. “Ey emmi kızı, otur hele buraya.”

Oturdular.

“Emmi kızı, şimdi haydi vardık— Baban, bana ne der acaba?” dedi. “Ben senin babandan, kendi babama oranla daha çok iyilik gördüm. Benim seni kaçırmam mı gerekirdi, senin sözüne uymam mı gerekirdi? Baban kızıp beni öldürmez mi şimdi?” dedi. “Gel seninle burada ayrılalım. Sen eve git, ben de nereye gidersem gideyim artık. Ne kadar da olsa ben erkeğim. Benim, senin sözüne uymamam gerekirdi.”

Kız dedi ki, “Peki, biz buradan ayrılalım, ben sayıyorum günümü, tam yedi sene geçirdik... Babam demez mi ki bana, kızım sen yedi sene neredeydin? Öksüz ile beraberdim desem, hani Öksüz demez mi? İşte Öksüz kaçtı gitti desem, sence inanır mı? Emmi oğlu, sen yanımda olsan, belki bir ihtimal babam bizi affedebilir. Amma sen olmayınca benim gittiğim sürece babam varır varmaz beni öldüttürür. Madem öyle istiyorsun, sen git bari, ben de intihar edeyim de, ikimiz de kurtuluruz.”

“Etme emmi kızı, intihar etme.”

Bir ufak su akıyordu orada. Kız dedi ki, “Ben buradaki suyun göletine atılacağım, boğulup öleceğim.”

Bu arada da bir adam yörepte çit sürüyordu öküzle. Tabii karasabanla... Deanedi ki (= baktı ki), ala manyağın birisi orta yerde elin kızının başına çökmüş, onu kaçırmaya mı çalışıyor, namusunu mu kirletmeye çalışıyor, onu ikna etmeye mi çalışıyor, anlaşılmıyor? Amma bir hareketleri var arkadaş?

Çiftçinin bu zoruna gitti. Çiftçinin elindeki değneğin ismine meses denilirdi. O da sağlam bir ağaçtan yapılır, her zaman işi bitti mi eve el etirdi. Sabah ilen yarın, ikinci gün geri getirirdi. Öyle bir ağaç bu... İşte bu elinde idi. Bununla herif seğirtti.

“Nasıl olur da, beni adam yerine koymadan, sen burada elin kızının başına çökersin?” diye, ulan çiftçi yaklaştı buna. Tam vuracaktı, baktı ki bunlardan biri Öksüz Ali, öteki de beyin kızı.

Çiftçi mesesi attı öte yana. Yüzüne tükürdü, “Yazıklar olsun sana Öksüz!” dedi.

“Ne oldu?”

“Ulan utanmıyor musun, sıkılmıyor musun sen? Şu yörepte dağın başlarında zevkü âlem yapıp, tavşan gibi birbirinizle oynamaya? Oğlum yedi senedir benim sıram geldi nöbet tutuyorum sizin toprağınızda. Ulan, bizim canımız yok mu, biz insan değil miyiz arkadaş?” dedi.

“Neden nöbet tutuyorsun emmi?”

“Kardeşim, siz ortadan kayboldunuz. Emmi, hanımına dedi ki, Öksüz’ü ne yaptın, kız nereye gitti? Bu senden oldu, benden oldu ettiler. Emmi, kayına hanımını öldürttü, idam ettirdi. Kendisi de sinir hastalığından mı, beyin kanamasından mı, kalpten mi ne gitti, bilmiyorum! Emmi de öldü gitti. Sizin aileden kimse yok artık, bunu sen biliyorsun. Bizim de buranın ileri gelenleri, bu Öksüz mutlaka günün birinde çıkar gelir. Bunun mülkiyeti korunacak, korumazsak Öksüz başımıza iş çıkarır dediler. O günden bu yana senin babanın ve emminin mal varlığı böyle korunuyor. Sen de aralıkta kız ilen gezip, toz. Yeyip, iç...”

“Yav, deme! Bak, tehlike gitmiş emmi kızı, yürü bakalım.”

Baba köşküne vardılar ki, gerçekten her şey bol, emmisinin dünü gibi bekletiliyor. Memlekete tellal çağrıldı ki, o günlerin şartlarında nasıl bey ilân olunuyorsa, beylik tacını başına koydu.

İstanbul padişahına özel posta gönderilmiş. Gemi varmış o tarihte, gemiyle mi gidiliyor, karayoluyla mı gidiliyor— İstanbul Hükümeti’ne işte... “Mısır Hükümeti yeniden oluşturuldu,” diye bilgi verildi.

Bizim Öksüz Ali’nin adı Ali Sultan oldu. Döndü’nün adı Hanım Sultan oldu. Kırk gece, kırk gündüz düğün yapıldı, evlendiler.

“Emmi kızı, seni çok rezil ettim,” dedi Öksüz. “Bir kişiye bir hizmetçi yeter, amma ben daha şan olsun diye beğendiğinden kırk hizmetçi tutacağım sana, maaşını ödeyerek.”

“Yav, ben kendi işimi yaparım,” dediyse de, “Yok canım, benim içimden geldi kırk tane hizmetçi,” dedi Ali Sultan.

İsmi cariyeydi o zaman tabii onların. Hanım Sultan kırk hizmetçiyle sefa sürmeye başladı. Öksüz de Ali Sultan olarak beyliğe devam etti.

Bir gün makamına oturdu. Divitini, mürekkebi beri çekti. İstanbul’a, padişah bir nâme hazırladı. Padişaha diyor ki, “Değerli padişahım, sizden bir istirhamda bulunacağım... Kırşehir mevkiinden Deli Mahmut’la anası, Hasan dağlarından Develioğlu, Güllü Hatun, Dağlı Halil ile İslâhiye yöresinden Kör Körezek— Bunları bizzat Mısır’a göndermenizi istiyorum.”

Padişah, bu yeni beyin özel bir durumu olmasa böyle bir istekte bulunmayacağını bilir ve, “Bu yeni beyin ahtı kalmasın,” der.

Ali Sultan, ayrı ayrı posta gönderdi ve bunları toplattı.

Develioğlu’na gelince— “Dağlı Halil yok!” dediler.

“Nasıl olur da, yok!”

“Vallahi Dağlı Halil’in nereye gittiğini gören olmadı. Sadece bir ara bizim çobanlar köpeklerin ağzında insan eli, ayağı görmüş. Şüphemiz bu Dağlı Halil bir yerden düştü. Veya bir düşmam tarafından öldürüldü, dağa atıldı.”

Diğerlerini İstanbul’a topladılar. Bunlar İstanbul’dan gemi ile Mısır’a gönderildi. Herkes kendi korkusundaydı. “Yav, Mısır’da bizi ne yapacaklar? Bu hükümet de, İstanbul’daki padişah da beğenmiyor bizi, ta Mısır’a gönderiyorlar.”

Mısır’a vardı bunlar. Ali Sultan’ın dış güvenliği dedi ki, “Efendimiz isteğiniz kişiler zahir. Buraya beş altı kişi geldi. Sizinlen görüşmek istiyorlarmış.”

“Hay hay, hemen açın kapıyı gelsin.”

Arkadaş kapıyı açtılar ki, dördünü tanıyor, birisini tanımıyor Ali Sultan. Çünkü Kör Körezek’i görmediydi, onu tanımıyordu. Deli Mahmut ile anası tamam. Mevcut, gelmişler... Develioğlu ile Hanımı’m da gördü. Onlar da gelmiş... Dağlı Halil yok... Bir de gözü aykırı gibi bir adam daha var, ismi Kör Körezek...

“Oturun bakalım.”

Sırayla oturdular bunlar. Hoşgeldin faslı bitince, Deli Mahmut duramadı ayağa kalktı, “Efendim, bizi istemişsiniz, aylardır yol çekiyoruz. Bizim devlet kanununa karşı gelecek hâlimiz yok. Bizi neden istediniz, suçumuz nedir?”

“Suçun yok,” dedi. “Sadece ifadeni alacağım, soru soracağım. Herkes bildiğini söyleyecek.”

“Sor bakalım.”

Tarihini, gününü biliyor adam, yani Ali Sultan. Çünkü dedi ki, “Filanca tarihte sen Müşür Paşa’nın oradan bir kız almışsın, evine getirmiş, alıkoymuşsun... Bu kızı n’ettin kardeşim” dedi.

“Hiç görmedim. Benim ismim üstümde, Deli Mahmut’um. Benim istemezim gayet çok. İstemezimin birisi sana muhbircilik yapmış.”

“Olabilir,” dedi.

Karıya sordu. “Ana, sen evinde kaldığın sürece biliyorsun— On gün mü, on beş gün mü kaldı evde? Bu sürede evde bu kız ile, bu oğlanı beslemişsin. Hatta ve hatta bunların malını emanete yanına almışsın.”

Karı saçını yolup yolup atıyordu ki, “Yavrum, ben böyle bir şey görmedim de, beslemedim de. Bunu benim oğlumun yüzünden, bana hakaret yapıyorlar.”

Develioğlu’na sordu. “Balyoz’a salmışsın?”

“Göndermedim asla, o da yanlış.”

Güllü Hatun’a sordu. Güllü Hatun dedi ki, “Efendim, tamam ben gördüm. Bizim beyefendinin üzerine düştüler, beyefendi de beş deve sevdasından dolayı, kızı alıp yeğenime vereyim diye adamı kanlı kasabına gön-

derdi. Öldürmemiş, geri geldi, benim üstüme düştü. Ben de o kızı, bu adamın elinden aldım. Yolcu ettim idi. Ben bu kadar gördüm.”

“Nereye gidebilir?”

“Canım, ben nereye gideceğini bilmiyorum. Benim yanıma neden geldiğini soruyorsan? Ben bu kadar gördüm, böyle yaptık.”

Kör Körezek’e sordu. “Sen katılmışsın. Bahçeli Çuhadar Beyi’ni öldürmüşsün, aranızdaki sebep neydi?”

O da dedi ki, “Ben aç kaldım. Çuhadar Beyin yanına geliyorum, ekmek istiyorum, vermiyor. Hırsızlık yapıyordum sağdan soldan; amma herkes malına mukayyet oldu, alamadıydım. Beyin üç beş malını alırken, o anda karşıma çıktı, dövüştük idi... Benim kılıcım kafasına dolaştı, ben kastı öldürmedim. Kafasından da yara alınca öldü, ne edeyim? Sen de beni öldürttür, efendim... Hapse attır istersen, sütün vicdanına artık.”

“Ölüm işi sonraki iş. Hele dur bakalım, hesabımız sonuçlansın da öyle bakalım... Daha benim temelden sorduğum soru sonuçlanmadı.”

Emir verdi yetkilisine, “Hanım Sultan gelsin bakalım.”

“Hanım Sultan, kara peçeli, erkeğe görünmez,” dediler.

“Açık gelsin! Peçenin meçenin işi yok burada.”

Hanım Sultan’ın haberi yok bunların getirildiğinden, geldiğinden. Ali Sultan, “Onlara nâme yazıyorum, bunları getireceğim, gelirlerse,” demedi idi.

“Döndü neden beni bu meclise, toplantıya çağırıyor,” diye merakla geliyordu. Kapı açıldı, içeri girdi ki arkadaşı, hayaline gelmedik olay var içeride.

Arkadaş karının üzerine atıldı— Kırşehir’deki karının— “Ulan anam, seni ben düşümde görmezdim buraya geleceğini? Seni yeller mi, seller mi getirdi?”

Karı diyor ki, “Sen kimsin, bana yaklaşma!”

“Yav, nasıl sana yaklaşmayayım, canım, senin elinden ekmek yedim, su içtim. Beni ölümün alınına alıp kurtarmadın mı?”

Arkadaş adamlar inanamıyor, “Yav, bu adam nasıl gelir de, Mısır’da bugün padişah ilen eşdeğere yakın görev yapar? Padişah ilen eşdeğer olmasa, padişah bunun isteğini yerine getirir mi? Ta Kırşehir’den alır da, İstanbul’a götürür; İstanbul’dan da Mısır’a gönderir mi?”

Velhâsıl iş aydınlığa kavuştu ki arkadaş, Öksüz Ali ilen Döndü idi bu sultanlar. İyilik yapan gonca güller gibi açıldı herkes, kötülük yapanın yüzü yere düştü.

Dedi ki Deli Mahmut’a, “Kardeşim, heybem orada duruyor. Karı, “O heybeyi boş ver sen,” dedi, “Heybe nedir ki, içindeki ne asıl?”

“Kardeşim, kabul edersen daha hükümet oluşturmam, seni başvezerim yapacağım,” dedi Deli Mahmut’a.

“Hay hay, kardeş,” dedi, “Seve seve.”

Develioğlu’na dedi ki, “Kardeşim, sen deve meraklısısın. Beş deveye benim elimden emmim kızını, nişanlımı alacaktın ve sen canıma kastettin.”

“Ben cana kastetmem, Mevlam alır canı.”

“Ben sana buradan kırk tane deve vereceğim. Kırkı da yüklü olmak şartı ilen. Hem de hepsini hediye vereceğim. Hediye ilen göndereceğim seni.”

Kör Körezek’e dedi ki, “Kabul edersen, ikinci vezir yapacağım seni. Yalnız Dağlı Halil ne oldu?”

“Valla Dağlı Halil öldü mü, kaldı mı, ben bilmiyorum?”

“Dağlı Halil’i ben biliyorum,” dedi Deli Mahmut. “Onu sana sonra anlatırım kardeş,” dedi.

İkisi kalmayı kabul etti. Develioğlu, geri gidecekti.

Misafir süresi bittikten sonra, gemiye doğru bunları uğurlamaya başladılar. Güllü Hatun’un iyiliği için Döndü Hatun da ona eşlik ediyordu gemiye kadar. Yolda Güllü Hatun, Döndü’ye dedi ki, “Vallahi sizden ayrıldıktan sonra bu Develioğlu ile aynı yatakta yattık, amma erkeklik, hanımlık işimiz hiç olmadı. O günkü senin yanında verdiğim vaat üzere duruyorum...”

Düzelteyim, özür dilerim. Ali Sultan, Balyoz’u da istediymi oraya ve Balyoz da geldiymi.

Balyoz’u da vezirliğe kabul edince, bu Güllü Hatun’un çok zoruna gitti ve dedi ki Döndü’ye, “Yav bacı, dinimize mensup olmayan bir insan burada Müslüman oldu. Vezirlik aldı. Bir gâvur dediğimiz kişi kadar değeri olmayan insanla, Develioğlu ile beni göndermesin! Şu Ali Sultan’a, beyine söyle,” dedi.

“Yav, beni kessin, denize atsin, ne olur beni bu Develioğlu ile salmasın geri.”

Bunu kimseye hissettirmeden Döndü Hatun, Ali Sultan’a söyledi. Ali Sultan da dedi ki, “Hanım, bana düşüklük olur. Adam ta Mısır’a çağırılmış da Develioğlu’nun avradını elinden almış, kendini de tek bırakmış geri diye bu bizim memlekette söz olur asla yapamam ben,” dedi. “Yalnız sen söyle, kendine vardığı zaman ayrılırsa, birbirlerinden boşanırsa; buradan giderim kendisini getiririm veya atlı gönderirim, getittiririm buraya.”

Bunları kırk deve yükü yükle yola çıkardı. Yolda ekşiya soyar, hara-miciye denk gelir diye de yanlarına muhafız asker verdi. Bunlar dönüşte İskenderun’dan çıktılar. İskenderun’dan yaya olarak gelip, buradan geçtiler. Toroslara doğru varınca Güllü Hatun dedi ki, “Hasan Dağı’na sürmeyeceksiniz. Babamın mevkisine sürülecek. Babasının mevkisine sürülüp, Kızılırmak’a varılınca, Develioğlu, “El yüzüne bakacağım kalmadı. Bir gâvur kadar da haysiyeti olmayan insanın hayatta ne işi var?” dedi ve kendisini Kızılırmak’tan attı aşağıya, intihar etti.

Güllü Hatun da kardeşlerinin, babasının mevkisine vardı. Durumu izâh etti. “Böyle böyle olaylar yaşandı,” diye. Atlılar Güllü Hatun’u oraya teslim edince, Güllü Hatun dedi ki, “Sağolun kardeşim, artık burası benim babamın yurdu. Bundan ileriye gitmiyoruz. Sizler misafir olabilirsiniz, istirahatınızı edip, dilerseniz geri gidebilirsiniz.”

Orada kaç gün misafir kaldılarsa, Ali Sultan'ın gönderdiği asker Mısır'a geldikten sonra, Döndü Hatun dedi ki, "Ali Sultan, sen burada kalacaksın. Yolculuk bana düştü. Yanıma beş yüz atlı vereceksin, benim yollarda işim var," dedi.

"Ne işin var senin?"

"Öldü ya da ölmedi, bilmiyorum, bana bir fedakârlık yapan Çukurova bölgesinde bir hancı Memiş Koca vardı ki, gece gündüz aklımdan çıkmaz. Bana büyük iyilikleri oldu. Adama söz verdim, vaat ettim, ödeyeceğim diye."

"O zaman Sultan'ım hizmetçileriyle beraber erkek giysisi giyin. Kadın işi, görüntüsü kalmasın. Atlıya karışacaksınız. Emir komuta sende, git serbestsin."

Hanım Sultan'ın hizmetçilerinin görüntüsünde hiç kadın yok hepsi erkek, ama herkes birbirini biliyordu.

Gene İskenderun'dan çıktılar, Toprakkale'ye ulaştılar. Baktı ki Memiş Koca ölmemiş. Memiş Koca'ya önce bir şaka yaptı. "Yıllar önce buradan bir kızı almış birilerine vermişsin, ne yaptın kızı?"

"Valla efendim, ben kızı almadım," diyordu adam. "Yav kızı adam kendine kaçırdı da getirdi. Ben çapam ilen karşı koyacaktım, kız ısrar etti de ellemedim. Yoksa ya ölecektim, ya da birkaçını öldürecektim."

"Ee, beni gördün mü peki?"

"Ben görmedim seni."

Döndü'nün elbisesi altındaydı, üzerinde ise askeri elbisesi vardı. Döndü askeri elbiseyi çıkarınca, Koca bildi arkadaş. "Ulan kızım, beni korkuttun, ödümü koparttın. İnsan bu kadar da korkutulur mu?"

"Emmi, ben bir yolculuğa gidiyorum, sen de hazırlığını yap. Seni Mısır'a götüreceğim, bırak bu ham burada sen."

Sevindi Koca, "Ayrıca seni iyi bir kızla evlendireceğim."

"Tazesinden olsun, tazesinden," dedi Koca.

Velhâsıl Döndü Hatun gitti, Güllü Hatun'u babasından, kardeşlerinden Allah'ın emriyle istedi. Durumu izâh etti. "Benim Ali Sultan beyim istedi. Bize şöyle iyiliği, böyle iyiliği dokanmıştır," dedi.

Sonunda Güllü Hatun'u Allah'ın emriyle verdiler. Dönüşte Memiş Koca'yı da alıp, Toprakkale'den Mısır'a dâhil oldular.

Güllü Hatun, Kör Körezek ile evlendirildi. Döndü Hatun, beyden kırk cariyenin o günden sonra dağıtılmasını istedi. "Herkesin gençliği var, evlensin genç çağında," dedi.

Herkes istedikleri, beğendikleri ile evlendirildi. Öksüz Ali ile emmisi kızı Döndü'nün hayat hikâyesi böylece sona erdi. Onlar muradına erdiler; dinleyen de, dinleyecek olanlar da muratlarına ersinler.

11. SARIZ'DAN BİR ÂŞK HİKÂYESİ

1975 yılında Kayseri'ye bağı Sarız ilçesinde askerlik görevimi yapıyordum. Hangi ay olduğı hatırımda kalmamış, fakat yıl 1975 yılıydı.

Günün birinde Bölük Komutanımız bir arkadaşımın bana dedi ki, "Gidin, söyleyin, Dayoluk Köyü Muhtarı Pazartesi günü karakola gelsin."

O günlerde Türkiye'de bugünkü gibi asayişte görevli olan arkadaşlarımız, motorlu araçla varıp, hemen geri gelemiyordu. Benim döneminde yaya yürüme vardı. Otuz kilometre, kırk kilometre... Ama bu bahsettiğim Dayoluk Köyü, Kayseri-Maraş Karayolu yakınında bir yerdeydi. Bazen bir arabaya denk gelirsek, ondan faydalanıyorduk. Burası ilçeye yaklaşık yirmi yedi kilometre bir yerdeydi. Bu köye geldik. Bu köyde kimsecik yok. Muhtarın evinin yakınında sekiz, on yaşında bir kız çocuğı gözümüze çarptı.

Buna sorduk, "Yeğenim, bu köyün insanı nereye gitti?"

O çocuk dedi, "Gelin getirmeye gittiler, Pınarbaşı'na. Yakın hemen, şimdi gelirler."

"Yeğenim, bizim orada gelin Pazar günü geliyor." Günlerden o gün Cumartesi idi, iyi hatırlıyorum. "Hele tertibim, olmadı bu, biz geri gidelim."

Muhtarın evinden bir seksen, yüz metre ayrıldık. Baktık ki, hakikaten anayoldan ayrılmış, o köye bir gelinci arabası, düğün alayı geliyor.

Bekledik.

Geldi ki, o köyün muhtarı gelin arabasında. Gerçekten o çocuğun dediğı doğru çıktı. Gelini Cumartesi getirirlermiş. Durdurduk gelin arabasını.

"Muhtar emmi, seni Bölük Komutanı çağırıyor. Pazartesi günü karakola gelecekmişsin," dedim.

Muhtar, "Tamam, geliriz de, sen geri dön. Evde bir şeyler yemeden içmeden sizi göndermem," diyerekten bizi dönderdi geri.

Muhtarın evinin kapısına vardık. Araba oraya durdu. Gelini oraya indirdiler. Gelini oraya verdiler. Halaylar çekilince, gelin muhtarın evinin bitişiğinde bir kapıdan içeriye girdi, arada bir duvar var.

"Gelin buraya indiğıne göre, demek ki bu evde imiş damat," diye düşündüm ben.

Muhtarın evine girdik. Muhtar, "Yemek için bir şeyler hazırlayın," dedi.

Evde bir de sakallı koca ihtiyar var. Elllerinde üç dört tane parşömen kâğıdı tutuyor. Hem ağlıyor, hem bizlere diyor ki, "Siz askersiz, devlet adamısınız. Benim hâlim ne olacak? Şuna bir bakın bakalım."

Kâğıda baktım. Kâğıdın başlığında eşya tutanağı yazıyor. Altta sonuç 220 lira rakam çıkmış. Şahit, Pınarbaşı Cim Savcısı, Pınarbaşı Kaymakamı yazıyor.

“Yav Muhtar Emmi, bu iş nedir? Bu adam ne diyor? Adamın durumu kötü!” diye muhtara sorduk.

Muhtar hiç seslenmiyordu.

Muhtar dedi ki, “Amcanın bir şeye aklı yetmiyor, benim aklım da hiç yetmiyor,” dedi.

“Senin Öksüz Ali Hikâyesi anlattığın gibi, uzun bir hikâye var bu işin içinde. Fakat sen gideceğiz diyorsun. Şimdi hikâyeye başladık mı sen geç kalırsın,” dedi.

Ben dedim ki, “Muhtar Emmi, hikâye hoşuma giderse bende öyle yalan var ki, hiç tükenmez. Ben karakola vardım mı, Bölük Komutanı’na yalan çuvalını açarım, bir şeyler uydurmaya çalışırım, suçtan kurtulurum. Sen hiç kafanı yorma. Bana yarayacak değerli bir şeyin varsa, anlatmaya başla bakalım. Hoşuma giderse bekleriz, gitmezse gideriz.”

“Sus!” dedi o sakallıya muhtar.

Muhtarın ismi Hasan Alıcı, Köyün ismi Dayoluk Köyü. Yıl 1975. Sarız ilçesi benzeri bir yer. Yalak Kasabasına yakın, hemen doğusunda. Çok güzel bir yer orası. Kahramanmaraş’tan Kayseri’ye giden yolun sağ tarafında kalıyor. Karayolu ile köyün arası dört kilometre.

O yaşlı sustu.

Muhtar, bana dedi ki “Sen hani bazen burada hikâyeler anlatıyordun.”

O köy bir Avşar köyüydü. Biz göreve motorlu gitmediğimiz için bir gece köyde, muhtarın evinde yatar celp ihbarlarımı ve benzeri tebligatları verir ikinci gün devam ederdik. Orada da her yerde olduğu gibi, benim türkücülüğüm, hikâyeciliğim meydana çıktı. Muhtarın evinde değnekle türkü çaldık söyledik, hikâye anlatmıştık.

“Senin anlattığın hikâyeler gibi bu işin altında büyük bir hikâye var,” dedi.

“Anlat Muhtar Emmi, dinliyorum.”

Dedi ki, “Bundan on iki sene önce. Burada, yine bu odada oturuyorduk. Bu, benim biraderim, büyüğüm,” dedi. Sohbet ettik, yedik içtik. Bir anda hatırıma geldi. Bunun tek oğlu vardı çocuk olarak, başka kızı oğlu yok. Bir tek oğlu var.”

Dedim ki, “Yav kardeşim, şu çocuğu evlendirseniz. Belki hayırlı bir insan çocuğuna düşer de belki bir su verir, bir yemeğinizi, işinizi yapar,” dedim.

O da dedi ki, “Ulan kardeşim, ben de yalvarıyorum amma oğlan, daha benim nerede evlenme çağım? Askerliğimi yapmadım, evliliğe daha aklım ermez, benim yaşım ufak diyor. İkna edemiyorum. Evlendiremiyorum öyle ayrıldık. Bu bizimkine bitişik, bunun evi. Ortada şu duvar var, yeğenim,” dedi. Uyumuşum, yattım. Bizim kapı çalındı.

“Kim o?”

Bu dedi ki, “Kardeşim, kapıyı aç!”

Bu olaydan bir saat, bir buçuk saat sonra. Hemen kalktım, bir şey oldu diye kapıyı açtım. Bunun oğlu tabancayı babasının göğsüne dayamış, elinin biriyle de yakasından tutmuş, “Beni çabuk evlendirin,” diyor.

Dedim ki, “Muhtar emmim, dur.”

“Ne oldu?” dedi.

“Bu işleri yapan bu günkü damat mı, burada mı?” dedim.

“Evet!” dedi.

“O da gelsin. Belki sen bunu abartarak anlatıyorsun.”

Ve Muhtar’ın oğlu gitti, damadı da getirdi. Damada dedim ki, “Deli-kanlı, amcan bir şeyler anlatıyor. Belki de beni işletiyor. Eğer amcan abartır, yalan yanlış şeyler anlatırsa, amca, sen abartıyorsun bak, diyeceksin.”

“Olur,” dedi oğlan.

Muhtar devam etti.

“İşte bu, babasının yakasına yapışmış. Kalk beni evlendir diyor.”

“Ulan yeğenim, bırak bakalım, evlendiririz. Sen yeter ki alacağın kızı söyle bana, hemen gider isterim.”

“Benim evleneceğim kız Pınarbaşı’nda, başka ilçede...”

Burada belki köyün ismini yanlış söyleyebilirim. Akdere Köyü’nde dedi sanırım.

Diyelim ki köyün ismi Akdere.

“Akdere’de Ahmet Ağa isminde biri var. Bunun Hatice isimli bir kızı var, bunu bana isteyip alacaksın.”

“Tamam, babacığım!”

İkna ettik diyor.

“Ulan, yeğen, hani sen az önce evlenmiyordun? Yaşım küçük, askerliğimi yapmadım diyordun!”

“Amca, o saatte evlenmiyordum, bu saatte evleneceğim,” dedi.

Tamam, ikinci gün akşam, biniyor bunlar gidiyor kardeşi ilen. Pınarbaşı’na vardım, köye gideceğim, içimde bir korku var.

Köyü sorduk, adamı bulduk. Adama, “Senin kızı istiyoruz dersek, adam, ne kızı kardeşim, benim kızım yok derse. Aklıma bu takıldı,” dedi.

Çünkü adamın kızı var mı, yok mu bilmiyoruz. Sade oğlanın elinden bir kaza çıkar, babasını vurur korkusuyla olur dedik, yola düştük.”

İşin burasını daha yeni anlatıyorum. Benim yaşadıklarımı kimse bilmiyor. Köy kahvesi varmış. Kahveye vardık. Yaşlı birine yakın oturduk.

“Hoşgeldiniz.

“Hoş bulduk.”

“Nereden geliyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?” diye sordu o yaşlı.

“Mal alıp satıyoruz,” dedim. “Koyun alıyoruz. Hiç satılık koyun biliyor musun?”

“Valla bilmiyorum,” diye bir şeyler dedi.

“Yav, burada benim bir adamım vardı, dostum ve arkadaşım. Ahmet Ağa diye... Öldü mü, duruyor mu?” diye sordum.

(Şu ustalığa bak sen)

“Duruyor,” dedi. “Yoksa kızını mı isteyeceksin?” dedi öyle deyince.

“Ulan, kızını ne yapacaksın? Öylesine sordum. Amma kaç kızı vardı?”

“Yedi tane kızı var. Yedisi de yetişkin.”

“Belki o adamın evinde misafir kalabiliriz. Çünkü daha evvelki yıllarda misafir olduydum.”

İşte böylece kızın varlığını ondan öğrendim, azıcık cesaretlendim, aha kızı varmış diye...

Akşam vardık. Adama, “Allah’ın emri ile Hatice isimli kızını istiyoruz,” deyince, adamın bize sıftah sorusu, “Kardeşim, Sarızlıymışsınız. Avşar mısın, Çerkes misin, göçmen misin, Alevi misiniz?” diye sordu. Çünkü orada dört grup var.

“Biz Avşarız,” dedim.

Bu söz üzerine adam hemen, “Biz Çerkeziz, Avşar’a kız vermeyiz. Kusura bakma. Rızkınızı başka yerden arayın, bir daha da bu kapıya gelmeyin,” dedi.

“Sağol kardeşim,” dedik ayrıldık.

Ayrıldık ve geri geldik buraya. Bu beyefendiyi çağırdım, yeğenimi.

Dedim ki, “Yeğenim, adamlar biz Çerkeziz, Avşar’a kesinlikle kız veremeyiz diyor. Yahu, o kız olmazsa bu kendi memleketimizden, kimin kızını beğenirsen, gez toz onu alalım sana.”

“Yok, illa ki de o olacak!”

“Etme yeğenim, tutma yeğenim!”

Her gün babasını dövmeye başladı, “İlla ki bunu alacaksınız!” Her gün babasını tehdit ediyor. Bu adam ağlıyor, “Kardeşim, benim gücüm yetmiyor buna.”

Dayanamadım. Bir gün buna bir dayak attım. “Ulan, bu babandan ne istiyorsun sen?” diye. Bir dövdüm, bir dövdüm. Hastanelik ettim bunu. “Ulan, sen bir daha bize böyle bir şey yap, silâhla tehdit et bakalım,” dedim.

Akşam dövdüydük, sabah ilen kalktık bizim oğlanın nereye gittiği belirsiz.

“Ulan, gelir zahir.”

Bir iki gün baktık gelmedi. Hemen gittim jandarmaya, “Böyle böyle bir delikanlı kayboldu!” dedim.

Savcılığa suç duyurusunda bulundum, “Böyle böyle bir durum oldu. Aradık gücümüz nispetinde, gazetelere ilân verdim. Radyolara ilân verdim. O zaman dört dönem oldu muhtarım burada, yeğen asker. Bizim yeğen nereye gittiye, kayboldu.”

Gittim Pınarbaşı'na kızın babasına. Vardım adama rica ettim. Yalvardım. Dedim ki, "Arkadaşım, söz veriyorum sana. İstersen senedi yazayım imzalayayım. Dava açmayacağım. Eğer bu oğlan geldi burada bir pislik yaptıysa, olur ya, icabında kaçırayım muçurayım diye. Sizin de elinizden bir kaza çıktıysa. Ümidi keselim bari arkadaş. Anasından ben çok rahatsızım."

Adam, "Kardeşim, tövbe. Ne oğlan geldi, ne öyle bir olay oldu. Biz böyle bir şey görmedik!"

Bizim şüphemiz diyor, bu oğlan gitti bu kızı kaçırmak istedi. Bunu da öldürdüler, kaybettiler. Böyle hatırıma geliyor (= böyle zannediyorum). Vel-hâsıl umudu kestik. Aradan yıl geçti. Anası ikide bir bana der ki "Ulan kayınım, sen dövmeseydin bu oğlan böyle kaybolmazdı. Beni biricik oğlumdan ettin."

"Bu bana dokanıyor. Hakikaten ben sebep oldum," diye.

"İçime dert oldu. Yıllar geçti, ne ölüsü, ne dirisi. On iki yıl bitiyor. Yine burada yatıyordum, yeğen."

(Anlatırken gözleri yaşardı muhtarın)

Bizim kapı çalındı.

"Aç kapıyı!"

"Kimsin?!"

Her çalana kapı açılmaz. Dost var düşman var.

Bu yine dedi ki, "Aç kardeşim, aç! Benim! Mustafa geldi."

Kapıyı açtık ki, çocuk yine aynı tarzda, babasının bir elini tutmuş buradan—Boynundan, tabancayı dayamış göğsüne. "Bana ya o kızı alın, ya da bununla bu postu delerim."

"Ulan yeğenim, bırak babanı, alacağım, söz sana. Bırak babanın yakasını."

Bunu tuttum.

"Elhamdülillah."

Anasını çağırdım. "Aha, oğlun. Sana sağ selâmet teslim. Bundan sonra kaçır, kayıp olur."

Yeğenim dedi ki, "Emmi, şakam yok. İkinizi de vuracağım. Ya o kızı alacaksınız, ya da babamı öldürürüm de, seni de sağ korum sanma" dedi.

"Ulan oğlum, alalım da, on iki sene geçmiş aradan. Herkes kızını evlendirdi, çoluk çocuk sahibi oldu, bunca sene geçmiş aradan."

"Yok," dedi. "Benim nişanlım evde duruyor."

"Tamam yeğen. Yarın gider isterim."

Sabah ilen yürü birader, düştük yola. Zorlattık, vardık Pınarbaşı'na. Yolu, evi öğrendik amma, haydi (= ya bu kere) adamın kızı evlendiyse! Vardık istedik. Derlerse, "Kızı evlendirdik, gitti. Sen kimi istiyorsun?" Ne derim ben?

Yine kahvede böyle bir yaşlı bulalım, ondan soruşturalım bakalım...

Yine bir kahveye vardık. Yine bir yaşlıyla hoş beş ettik, “Nasılsın, iyi misin?” dedik ve yine sorduk Ahmet Ağa’yı.

“Ulan, bir sürü kız çocuğu vardı. Evlendirdi mi ne yaptı çocukları?”

Adam dedi ki, “Kardeşim, yukarıdan aşağıya üç numara. Hatice isimli bir kızı vardı. Bu yatalak hasta. Diğerlerini evlendirdi, o çocuk kaldı evde tek başına. Fakat kalkamıyor, yatalak hasta.”

“Ya?” Bizim gelinlik bu.

Akşama doğru adamın evine vardık. Adam bizi görünce, “Ulan, yıllar önce geldiniz, benim kızıma büyü mü yaptırdınız, ne yaptınız? Evde yatıyor. Yine mi geldiniz?” diye bir tehdit savurdu adam.

Yeğenim için ne desem boynum eğri. Dedim ki, “Yatalak olsun. Ben yine Allah’ın emriyle o kıza dünürüyüm.”

Adam da hiç düşünmeden, taşınmadan dedi ki, “Dur ulan!.. 100.000 liralık altını şimdi şuraya koy. 100.000 lira da para koy. Şimdi götür dedi.”

100.000.

“Bugünkü paraya göre kıyaslıyorum. Çünkü benim orada askerlik yaptığım zaman şu traktörlerin değeri 200 liraydı. Bugünkü iki yüz milyar değerinde.

“Baba, benim köyü satsak, 200.000’i bulamayız biz. Amma yine de bakalım. Kardeşim ben hazırlıksız geldim... Amma tamam. Sözümüz söz. Ben gidip iki yüz bini getirebilirsem, alırsız kızı. Bulamazsak, kızın da yanında.”

Ayrıldık.

“Duydun mu, birader?”

“Kardeşim, yirmi koyunum var. Benim başka bir şeyimiz yok. Yirmi koyunu Sarız’da bir kasaba sat dedi.”

“Ulan, yirmi koyun ne yapar? İşin mi yok, koyundan üç beş kuruş faydalaniyorsun bari.”

“Yok. Yok! O çocuk rahat durmayacak. Hiç olmazsa giderken satalım.”

Yirmi koyunu on bin liraya sattık diyor. Bir koyun beş yüz lira o dönemde.

Tekrar eve geldik; buna dedim ki, “Beyefendi, kızı verdiler. Amma çok para lazım.”

“Ne kadar dediler,” diyor.

“Babam değil mi ki? Beni bir kere evlendirsin, bir daha para, pul, avrat istemem.”

“Ulan oğlum. Haklısın da, bu 200.000’i nereden bulalım, kardeşim? Benim tarlamı, evimi, babamınkini hepsini satsak 200.000 lira etmez.”

“Emmi, kafam bozuk. Ya kızı alırsınız, ya bugün değil yarın öbür gün vururum,” dedi.

Arkadaş, olmadı, yine yapamadık. Bulamadık o parayı.

Adam durup otururken silâhı belinden çekmesiyle döşüme dayaması bir oldu: “Ulan alacak mısın, ölecek misin?”

“Ulan oğlum, öldür istersen. Adam para adam istiyor.”

“Kalk!” dedi bana.

Kalktım.

“Kaldır ellerini bakalım!”

“Baba, teslimim, tamam. Benim de var yeğenim, silâhım, amma vura-mam ben. Öbürü cahillik yapabilir, tetiğe dokanabilir. Mermiyi gözümün önünde silâhın ağzına verdi.”

Dedi ki, “Babamı da al bakalım, benim yanımda yürü. Sarız’da para çok, bankada, hükümetin parası.”

Ellerimiz havada, kendi arkamızda aşağı yola indik, Yalak’ın yoluna. Maraş’tan bir araba geldi, durdurdu. Durdururken silâhı göstermemiş. Taksici durdu.

“Binin bakayım!”

Bizi öne bindirdi, ikimizi sıkıştırdı. Kendi arkaya tek bindi. Taksiciye dedi ki, “Kapıyı açma, Sarız’daki bankaya sür!”

Taksici şöyle arkaya baktı ki, oğlanın yanında silâh var. Taksici, “Ya-nındaki silâhı öte et!” dedi.

“Ben sana sür diyorum!”

Adamcağız hiç seslenmedi. Velhâsıl bankanın kapısına bizi indirdi.

Dedi ki, “Aha! Para burada. Git al.”

Arabacıya, “Ne vereceğiz?” dedik.

“Baba, paranı pulunu istemiyorum. Şu arabadan inin yeter.”

Arabadan indik. Adam öteye gitti.

Silâhı elinde, bankanın kapısından girdik.

Baba bizim bankanın müdürü bizim oğlanı görünce, fabrikatör gelmiş gibi: “Ooo, Mustafacığım, nelerdeydin yahu, bu hâl? Bu espri, şaka nedir?” diyerek karşıladı.

“Hele buyrun. Bir çay, kahve için.”

Dedi ki, “Müdür bey, çay kahve içelim de. Şu senin elemanlara deyiver de, bana 250.000 lira— Benim hesaptan para düşsün.”

Müdüre dedim ki “Bunun gerisinde sen sorumlu olursun bak. Mustafa yarın Binboğalar’a kaçır. Ya banka soydu bu şerefsiz, ya yol kesti. Ne yap-tıysa? Çalışmayla bu paranın kazanılacağı yok.”

Bize oradan bir çuval para verdiler. 250.000.

Mustafa bana dedi ki, “Şu 200.000’i başlık parası, 50.000 de düğün masrafı yapacaksın. Kızı hemen alıp getirme, şanlı şöhretli düğün olacak benim düğünüm. Mal mı alıp getiriyoruz Pınarbaşı’ndan?”

Baba, para elime geçince, dilim uzadı, vücuduma can geldi.

“Tamam, oğlum. Bundan sonra emmine sen dokanma. Sen git, geri yürü.”

Biz hiç geri eve gelmedik. Bindik öte yanına. 100.000 liralık altın aldım. Adam öyle dedi çünkü. 100.000 de ayrı para. Akşam ilen adamın evine vardık.

“Selâmünaleyküm. Aha, altının, kardeşim. Aha da paran!”

Adam bunu görünce, “Ulan, ben mal mı satıyorum, arkadaş,” dedi bir feryat etti kapıdan çıktı gitti. “Ulan ben bu parayı bulamazlar, gitsin gelmesin diye dedim idi arkadaş, sen ne yaptın?”

Kardeşi varmış, onun yanına gelmiş demiş ki “Ulan, kardeşim ben bir hata yaptım. Hatayı doğru çıkarttılar. Yahu bana bir akıl ver.”

Bir adam ile geldiler.

“Ne bu para, bu altın?”

Anlattı. “İşte bunlar dünürücü geldiler. Ben de 200.000 lirayı bulamazlar diye, getirin şu kadar altını, bu parayı kızı alın dedim.”

“Ulan kardeşim, Avşar olunca gâvur mu oldu ulan? Sen vermiyorsan, ben veriyorum.”

Adam parayı da aldı, altını da aldı, o gelen adam.

“Tamam kardeşim; kız da zaten ölü. Ver ölüsünü de görsünler.”

Orada âdet öyleymiş. “Verdik,” deyince gelinlik kız kahve verirmiş bir hoşgeldine.

Bir kız çocuğu iki fincan kahve aldı geldi, siftah bana, “Amca, hoşgeldin.”

Sonra buna, “Baba, hoşgeldin. Sonra buna baba hoşgeldin,” dedi.

“Nereden amcası olduğumu biliyor?”

“Ulan, kardeşim. Bu hiç kalkmıyordu. Şimdi nasıl kalktı?” dedi babası anasına.

“Bilmiyorum. Burada dünürçün var der demez kalktı.”

Artık düğün gününü kararlaştırdık.

Orada Cuma günü gidiyorlarmış kız evine. Cuma günü orada çalgı çalınıyormuş kız evinde. Cumartesi günü gelin getiriyorlarmış. Sonra oğlan evinde tekrar bir hafta düğün çalıyorlarmış. Düğün orada bir hafta, sekiz gün. Perşembe başlıyor, Perşembe geri bitiriyorlar. Bugün de gelini getirdik, yeğene. “Gerisini bu oğlandan sor, ne yaptıysa ben gerisini bilmiyorum.”

“Sen anlat bakalım kardeşim, ben de hikâyeciyim, senin gibi.”

Oğlan dedi ki, “Bunlar burada evlilik lâfi ettiler. Eve vardık, yattım, uyumuşsum. Beni rüyamda götürdüler o köye. O yedi kızı getirdiler. Dediler hangisini beğeniyorsun?”

“Ben, Hatice’yi beğeniyorum. Verdik dediler.”

“Nişan hazırlığı yapıldı. Masaya oturduk Hatice ilen. Gelen şerbeti kız aldı, sıftah bana verdi. Ben de aldım, kendisine verdim. Şerbeti içer içmez bana bir hâller oldu. Bir şerbet imiş bu bardaktaki. Gözümü açıverdim, bu evde yatıyorum ben. Bugünden sonra kardeşim, benim ateş başladı. Gözümü yumarsam kız ilen beraberim, açarsam yok. Ulan, bana bu kızı alsınlar dedim... Emmim beni temiz dövdü. Ben kaçtım buradan, İstanbul’a gittim. İstanbul’da bir yaz gezdim, sonra bir şirkette iş buldum. Bu şirkette çalışırken, şirket Almanya’ya işçi götürdü. Şansım yardım etti, beni de götürdü...”

O arada Mustafa yanındaki çocuğa dedi ki, “Emmi oğlu, şu benim nişanlımın yanında çantam var, onu getir.”

Gitti muhtarın oğlu. Bir ufak çanta getirdi. Bir küçük silâhı varmış 7,65 çapında.

“Emmimi korkuttuğum silâh bu.”

“Onu sen geri yerine geri koy kardeşim, bizde silâh çok. Bizim koca G3’lerimiz var.

Mustafa devam etti: “Şu da pasaportum, bu da banka cüzdanım. Emin kaygı çekiyor, yol mu kestim, eşkıyalık mı ettim diye. Ben eşkıyalık filan yapmadım, ben Almanya’da çalıştım. Askerliğim geldi, gittim askerliğimi bitirdim, geri geldim. Gündüz çalıştım, gece kızla beraberdim rüyamda.”

“Ulan, bu para düğün parasına yeter mi, yetmez mi? Çünkü bizim buradaki düğün masrafları fazla, biliyorum. Herhalde yeter dedim. 600.000 lira param vardı. 250.000’sini aldım. 300.000 lira daha param var.”

Muhtar tekrar sözü aldı: “Şimdi gelinci alayı olarak vardık oraya. Adam hatırlı birisiymiş demek ki. Oranın kaymakamı, savcısı, yüksek idari amirleri hep düğünlere gelmişler. Bunlar bize dört traktörle dört tekerlekli römorklarla, öbekli öbekli olmak üzere çeyiz teslim ettiler. Orada halı meşhur, kendileri dokuyorlar yün çok olduğu için... Şimdi adam 200.000 lira para aldı ya bizden. Şimdi o kadar toplumun önünde bize çeyizlerin hesabını döktüler: Bir halıyı kaldırıyorlar, kaç lira eder bu,”

“Yirmi!”

“On beş yaz,” diyorlar.

“Bu kaç değer?”

“Otuz!”

“Yirmi yaz.”

Bu şekilde değerlerini eksik eksik yazdırmak suretiyle liste yapıldı.

“Baba, toplayın bakayım.”

Topladılar.

220.000 lira para etti bizim düğün eşyası.

“Kardeşim, aldığım paranın karşılığım teslim ediyorum. Daha da kendiniz bilirsiniz.”

“Kardeşim, boşa patırıyor (= telaşlanıyor). Ben bu 220.000 liralık eşya listesine, senedine imza attım, sonra nasıl öderim diye. Elindeki kâğıt işte o senet.”

Mustafa’nın babası “Arkadaş haklısınız, amma ben bu kadar eşyayı nereye koyayım. Benim kötü bir evim var, biliyorsun.”

Dedim ki, muhtarın hanımına, “Teyze, şu geline de sen sor bakalım, o neler yaşamış.”

Gelinliğe soruyor. Gelinlik de aynısını söylüyor.

“Beni istemeye geldiler. Mustafa ile masaya oturduk. Mustafa bana şerbeti verip içince sevdam arttı. Beni nice isteyenler oldu, Mustafa’nın aşkı için reddettim. Dövdüler, sıkıştırdılar kiminle evleneceksin, kimi beğeniyor-sun dediler. Mustafa’yı bekledim bugüne kadar. Mevlama hamdolsun, bizi kavuşturdu, teyze,” demiş.

Yıllardır anlatım durduğum halk hikâyelerinin bir benzerine de böylece Sarız’da kendim şahit oldum.

Tekrar adresi açıklıyorum. Sarız’a bağlı Dayoluk Köyü. İlçeye yirmi yedi kilometre uzaklıkta. Köy Muhtarı’nın ismi Hasan Alıcı’ydı o tarihte. Hasan Alıcı denilen köy muhtarının yeğenidir bu aşkı yaşayıp, on iki yıl gece rüyasında gören. On iki yıl sonra kavuştuklarına bizzat kendim şahit oldum.

Sarızlı gencin hikâyesi de işte böyledir.

KÖROĞLU HİKÂYESLERİ

1. KIRAT'IN KAÇIRILMASI HİKÂYESİ⁶⁹

⁶⁹ Bolu Beyi, Dolu Beyi farklılığı hakkındaki açıklamaları kitabın 446. sayfasında bulabilirsiniz.

Köroğlu'nun Kıratı, bezirgânlar aracılığıyla dünya âleme ün salmıştı.

“Şöyle bir at var Köroğlu'nda, böyle bir at var altında! Hiç silâhı, kılıcı kalkanı olmasa dahi, kavgaya girsin, atın kendi gücü yeter,” diyordu herkes. Ya da, “Koşturmasında, aşmasında hiçbir at o ata yetişip de, üstündeki adamı alt edemez!” derlerdi.

O devirde de at beyler için çok önemli.

Trakya bölgesinde Meriç nehri kıyısında, Kara Hasan Paşa isimli bir bey vardı. Bu paşa da bezirgânlardan aldığı haber ile Kırat için yanıp tutuşuyordu. Her gelen bezirgâna, “Yahu, o Kırat'ı çok övüyorlar, acaba oradan geçtiniz mi, gördünüz mü?”

Bezirgânlar da diyor ki: “Orası İpek Yolu üzerindedir. Evet, biz o civarda pazar açıyoruz. Gerçekten de ismine değer bir at!”

Hasan Paşa düşünür:

“Yav, buna gitsem, bu atı sat desem. Buna binen insan da parayla bu atı satmaz. Zorla alak desek, adamın adı geliyor, adamın çetesi varmış. İsmi geliyor, buna gücümüz yetmez.”

Hatırına bir fikir geldi ve iki tellâl kişi çağırdı.

Dedi ki, “Arkadaşlar, benim hükmettiğim yerlere çağıracaksınız. Kim Köroğlu'nun Kırat'ını bana getirirse, kız kardeşimi ona Allah'ın emriyle vereceğim. Baba mirastan kalan kardeşime ait olan çiftliğiyle beraber hibe edeceğim,” diyor Kara Hasan Paşa'nın emirleri.

Bu tellâllar söylenenleri çağırdılar.

Onlar çağırma da olsun, bir karı vardı, kocası genç yaşta ölmüş. Bir oğlan çocuğu vardı, bunun hatırı için başka da evlenmemiş. Yoksulluk, fakirlik— Karıcağız bu çocuğa yeterli bakamadı da, kafasında yara açıldı. Bu yarayı, o devirde tıp kısa olduğu için, ilaç bulup tedavi yaptıramaz. Bu da kulaktan kulağa tengirsek (= yusuvarlak, baştan sona / tıngır kel) kel oldu kaldı.

Bu çocuk kel diye, hiçbir yerde iş bulamadı. Kara Hasan Paşa'nın hükmettiği mahallelerin birisinin mallarını gütmek üzere iş bulabildi. Bu toplu malın ismine de nahar adı veriliyordu.

Kel Oğlan naharcı...

Her gün akşam geldi miydi anasına sorar:

“Ana, bugün ne lâf duydun?”

Anası ne lâf duyduysa onu anlatır. Bu tellâlların çağırdığı gün de gelince sordu:

“Ana, bugün ne duydu?” dedi.

“Oğlum, bugün duyduğum sana yaramaz!”

“Yav yarasın, yaramasın. Öyle bir lâf olsun!”

“Oğlum, bir yerlerde Köroğlu diye biri varmış. Bunun bir Kırat’ı varmış. Bizim Kara Hasan Paşa tellâl çağırıyor. Bu atı kim getirirse, kız kardeşimi de vereceğim. Ona düşen baba hissemi, çiftliği de teslim edeceğim. Her masrafı da bana ait,” diyor. “At ilen bacısını değişecekmiş!”

“Ana, bu iş bana göreymiş,” dedi Kel.

“Ulan, sen kim oluyorsun da, gidip ünlü şanlı Köroğlu’nun atını alacaksın? Oğlum, seni öldürüyorlar, Kel’im! Allah ne veriyse, senin kazan-cınla, ben de faydalaniyorum, sen de faydalaniyorsun. Etme Kel’im!” dediyse de, Kel anasını dinlemez.

Kel yerinden fırladı, Kara Hasan Paşa’nın dış görevlisine vardı.

“Ne diyorsun, Kel Oğlan?” dediler.

“Ben Kara Hasan Paşa ile görüşeceğim,” dedi.

Kara Hasan Paşa ilen herkes görüşebilirdi, ne isteği varsa.

Kara Hasan Paşa’ya haberci gitti. Bir kel çocuk geldi.”

“Gelsin!” dedi.

İçeriye dıkkıldı, selâm verdi Kel Oğlan.

Kel Oğlan’ın görüntüsüne göre; Köroğlu’nun Kırat’ım değil, Köroğlu’nun kapıdaki tavuğunu gene getiremez.

“Nedir ulan Kel’im derdin?”

Kel dedi ki, “Efendim, böyle böyle bir haber duydum. Doğru mu acaba?”

“Doğru,” dedi.

“Doğruysa, erkte söz bir olur. Eğer sen sözünde durursan, ben bu atı getirip sana teslim edeceğim!”

“Ulan, Kel! Nice burada pehlivanlar var, nice güçlü insanlar var, nice kendine güvenecek cesurlar var. Kimse çıkıp gelemeyi ki, ben bu atı getiririm, bu serveti alırım diye. Sen kim oluyorsun da, benimle kafa buluyorsun, beni kandırmaya çalışıyorsun? Nasıl alacaksın? Adamın 40-50 atlısı var diyorlar. Kendisi ünlü şanlı Köroğlu. Adını duyuyoz.”

Dedi ki, “Efendim, peşin bir şey istemiyorum. Peşinat vermediğin için, başka da buna talip çıkmadığı için, gel seninle bir söz keselim. Ben bu atı getiririm. Getirirsem, sen bu kız kardeşini, haydi sen Kel’sin, benim bacıma yakışmazsın diye beni dışlarsan, beni aşağılarsan ne olacak?”

O da dedi ki, “Buradaki yetkililerin huzurunda bir yazı yazacağız. Ortaya bir senet koyacağız. İmzalayacağız. Eğer sen atı getirirsen, ben bacımı vermez, hor görürsem, burada şahit olurlar. Ya sen getiremezsen?”

“Ben getiremezsem, senin gururunla oynadığım için sen de benim kafamı keseceksin. Benim başka bir şeyim yok sana verecek!”

Anlaştılar.

Kel, Kara Hasan Paşa'dan bu adamın memleketini öğrendi. Anasına, "Gidiyorum," bile demedi.

Kel yola çıktı.

Kel gecede, gündüzde rezil menzil yol aldı. Günler geldi geçti, Kel'in ağzı cömert, gördüğüne sorar.

Sonunda birileri dedi ki:

"İşte burası Çamlıbel'dir. Köroğlu'nun mevkisi buradır. Yalnız çocuğum, buralar tehlikeli bölgeler. Çok soru sorup, Köroğlu'nun cirminin (= sınıır) içine girme bak!"

"Yok, canım."

Kel, çamın içinden bir yol tuttu gidiyordu. Baktı ki, yolun kıyısından güzel bir pınar su akıyor. Önüne kırk tane taştan oyma hayvanlar su içecek şekilde yalaklar yapılmış. Oraya güzel bir ağaçtan, tahtadan yapılmış, saray şeklinde geniş bir çardak var. Yoruldu Kel zaten. Kel bu çanağın birisinden elini yüzünü yıkadı. Eyice kafasını ısladı. "Biraz istirahat edelim, şu çardağın üzerine çıkalım," dedi.

Oraya çıktı, yorgunluktan uyuyakaldı Kel orada.

Vakit ikinci vakti oldu. Köroğlu'nun atlılarının akşam at sulama saatiydi.

Köroğlu'nun atını devamlı Demircioğlu diye adlandıralan Atlıbaşı getirir, başkası getiremezdi o atı. Demircioğlu, önce Kırat'ı getirecek. Kırat sulanacak orada. Onu uzaklaştıracaklar, diğer atları getirip sulayacaklar. Herkesin zaten ayrı ayrıydı su teknesi. Demircioğlu, Kırat'ı getirdi arkadaş, Kırat suyu kokladı, içmedi.

"Ulan, bu suyu niye içmedi bu at?"

Öbür tekneye tuttu, götürdü, dolandırdı, geri getirdi. Suyu içiremedi ata.

Demircioğlu bu işten şüphelendi. "Ulan, bu at bugüne kadar daha bu sudan içmezlik yapmıyordu. Bu suya bir zehir mi atıldı, bir hile mi yapıldı?"

Hemen Kırat'ı oraya bağladı, sağı solu gezdi. Hiçbir şey yok. Çardağa çıktı. Çardağa çıktı ki, kötü bir çocuk. Kafası kel, bakımsız kalmış. Bunu kaldırdı.

"Ulan, necisin sen?"

Dedi ki, "Efendim, ben işte buyum. Gördüğün gibiyim."

"Bu suya değdin mi sen?"

"Elimi yüzümü yıkadım," dedi.

"Nalet adam. Sen bir yerin casususun, amma senden ancak Köroğlu öğrenir bunu."

Kırat'ı götürmeden Kel'in kulağından çekti, Köroğlu'na el etti.

“Baba, bu Kel’e dikkat et,” dedi. “Bu Kel, tehlikeli bir kel. Bu Kel birinin adına çalışıyor. Asla bunun sözüne aldanma bak!”

Demircioğlu, Kırat’a gitti.

Köroğlu sordu Kel’e, “Nereden gelirsin? Nereye gidersin? Arzun nedir, derdin nedir?”

“Efendim, durumumu görüyorsun. Ben eğer analı babalı olsaydım, bu hâle düşmezdim. Ben anamı babamı bilmem. Öksüz kalmışım, yetim olmuşum. Aralıkta kaldım. Senin ününü de altı ay önce duydum. Sen çok vicdanlı, acıyan biriymişsin. Benim at bakma hevesim var içimde. Amma o kadar ağa, bey kapısı gezdim. Altının pisliğini temizlettirdiler, temizledim, amma hiçbir ata bakıp da bir atı yetiştiremedim.”

“Ulan, sen attan ne anlarsın? Sana nasıl at güvenirim de at yemlettirim, at sulattırırım. Senin baktığın at insan taşır mı?”

“Allah aşkına, peygamber başı için, sevdiğin hakkı için,” diyerek Kel buna enginden bir yalvardı ki, vicdanları sızladı Köroğlu’nun.

Köroğlu, Demircioğlu’nu çağırdı.

Dedi ki, “Demircioğlu, bu acıandan ölen birisi. Şu Ayvaz pazardan bir tay aldı. Bunu yetiştiremedi, uyuz oldu. Bunu da haraya koyun. Adam gönderip o kötü uyuz tayı getirin, bir de huğ yaptırın. Hayrına, şu Kel illa ata bakayım diyor. Bununla başlasın bakalım, at yetiştirebilecek mi? O uyuzda denesin bakalım. Ben şöyle anlarım, böyle anlarım diyor. Hayrına boğazını besle bunun,” dedi.

Ayvaz’a atlık alınan tayı getirdiler. Buna özel bir yer ayarladılar. Oraya bağladılar. Kel’e, “Aha, sana tay. At bundan büyüyor. Bundan bak bakalım at yetiştirebilecek misin?”

Kel buna geceli gündüzlü bir emek etti. Cebinden çıkmıyor arpanın parası. Kel buna bir yem verdi. Bir baktı, arkadaş, aradan bir ay geçti. Köroğlu’nun aklına düştü.

“Ulan, bu Kel nereye gitti? Bu Kel’in baktığı atı görelim bakalım.”

Kel’in baktığı tayın yanına vardı ki, arkadaş, o önceki tay hiç demezsin— O kadar geliştirmiş tayı ki, “Ulan, bu Kel’de marifet var.”

Demircioğlu’na emir verdi.

“Demircioğlu, bu Ayvaz’m heves ettiği bu tayı Kırat’ın yanına bağlayacaksın. Orada bakacak Kel buna. Kırat buna alışmazsa, yarın yola giderken, kavgada Kırat tanımadığı atı yanına yaklaştırmaz. Onun için Kırat bunu tanısin.”

Huğdan alırlar, Kel’in baktığı atı. Kırat’m yanına bağlatırlar. Ama o güne kadar Kel’i bir gün bile insan yatan yere getiremediler. İşe başladı, “Benim huyum bu,” diyordu, baktığı atın yanına yatıyordu.

Kırat’ın yanına getirdiler. Yine dediler Kel’e, “Oğlum, saatinde gel bak işte. Çık filan yerde yat.”

“Hayır,” dedi Kel, “Ben işimin erbabı olmam için, ben işimin başında dururum. Burada yatarım.”

Ahırın bir kıyısında yatar Kel.

Kel dedi ki, “Allah’ım bugününe kurban olayım. Kırat senin gadanı alırım. Bir senin yularını çözer de, bir üzerine çıkarsam.”

Kel burada bu fırsatı değerlendirmeye çalıştı. Kırat, yanına asla kimseyi yaklaştırmıyordu. Kel usul usul yaklaştırmaya çalışıyordu.

Bir gün her ne ettiyse, Kel, Kırat’ın yularını çözdü, dizginini taktı, eyeri de üzerine koydu. Kırat bunun elinden bir pırtar (= kurtulur) da öbür atlara saldırırsa— Kel baktı ki, işin tadı kaçtı. Atlar bağırışınca ahırın üzerinde yatan askerler uyandılar. Kel baktı ki askerlerin gelmesi yakın. Kendinin baktığı ata biner de kaçarsa. “Şuradan geldik herhalde,” dedi.

Köroğlu’nun adamları yetiştirdi aşağıya ki, atlar boşanmış, birbirini parçalayıp duruyorlar, ısıyorlar. Atları ayırdılar.

Köroğlu, “Ne oldu?” dedi.

Demircioğlu, “Baba, demedim mi sana, bu Kel’i içeriye sokma, arkadaş. Kel atı kaçıracaktı. Kırat’ın dizginini ağzında, eyeri üzerinde bak. Akşam biz bunu eyerli koymadık. Kel şu anda beslediği Ayvaz’ın atlık tayıyla kaçmış. Yok!” dedi.

“Ulan, dur Kel, sana gösterteyim.”

Köroğlu, Kırat’a bindi. “Hangi tarafa kaçtı?”

“Şu tarafa kaçtı.”

Kırat ilen bunun izine düşer. Sabaha kaşıydı, bir tepenin başına çıktı ki, Kel, düzlük bir yere çıkmış, işte gücü neyse kaçıyor o at ilen.

“Ey, Kel Oğlan! Köroğlu’na yutturum bu işi deme. Geliyorum, hazır ol bahtına. Görmeden boynumun arkasından vurdu demeyeceksin.”

Ulan, Kel geri baktı ki arkadaş, Köroğlu, Kırat ilen geliyor. “Eyvah!” Kel baktı ki, yakında bir dere vardı, orada bir ev gözükyor.

“Ulan, şu eve varsam. Belki ev sahibinin üstüne düştüm. Şu Köroğlu’ndan beni kurtar desem— Buradan bana bir fayda olmaz mı?” diye ora çevirdi atın yönünü. Vardı ki arkadaş, orada bir değirmen var. Değirmenci var, üstü başı unlu.

“Selâmünaleyküm.”

“Aleykümselâm.”

“Ulan, Allah’tan korkmaz,” dedi Kel bunu görür görmez. “Köroğlu’nun kışlık ununu öğütmüşün. Onu da iri öğütmüşsün diye Köroğlu kızdı geliyor, ben de vicdanen sana haber vermeye geldim. Başının çaresine bak, aslanım.”

Bir tesadüf galiba, “Ulan öğüttük, amma iri öğütmedim arkadaş ben!”

“Yav, adam geliyor dışarıya çık bak!”

Değirmenci dışarı çıktı baktı ki, hakikaten Köroğlu dağdan aşağıya iniyor.

“Ulan, ben ne yapayım arkadaş? Bana bir akıl ver.”

“Sırtındaki elbiseyi çıkar. Sen benimkini giy, ben de seninkini giyeyim. Ancak böyle kurtulursun.”

Nasıl kandırdı ise adamı kandırdı, korkuttu.

Elbiseyi değiştiler. Hemen Kel Oğlan kafasına yüzüne biraz un çaldı.

“Ben ne yapayım?” dedi.

“Yav, sen şu domuzluğa kaç!”

Kel Oğlan hiç istifini bozmadı.

Köroğlu dışarıdan, “Değirmenci,” diye çağırdı.

“Buyur, efendim!” dedi.

Atm yanına vardı.

“Gel ulan buraya sen.”

“Nereye gitti, bir adam kaçtı buraya?”

“Domuzluğa kaçtı, domuzluğa,” dedi yavaşça.

Oranın ismi domuzlukmuş.

“Şu atı tut da ona gösterteyim ben,” dedi.

Köroğlu, Kırat’ı değirmenciye tutturdu. Kendi de içeriye girecek idi, arkadaş. Ulan, hile yapar bu diye, geri baktı ki, adam ata binmiş, “Ulan, etme. Atımı kaçırma,” dedi.

“Arkamdan gelersen, aldığım gibi teslim ederim, Köroğlu,” dedi.

Kırat ilen kayboldular arkadaş.

“Ulan, bu nasıl dümen?”

Köroğlu daha hırslandı. İçeriye vardı ki, o domuzluk denilen yerde bir adam ora bükülmüş. Buna iki tane vurdu. “Necisin sen?”

Dedi ki, “Efendim, esas değirmenci benim!”

“O kim?”

“O da yeni gelen. Şu at ilen gelen!”

“Allah Allah. Niye giysi değiştiniz, ne oldu peki?”

Anlattı. “Beni korkuttu. Unu öğüttüm idi. Köroğlu kızdı, seni öldürmeye geldi, dedi. Ben de korktum. Bu sırtımdaki elbise onun, onun sırtındaki elbise de benim,” dedi.

Köroğlu bildi bunun dümen, düzen olduğunu amma—

“Nereli bu adam?”

“Efendim, ben nereli olduğunu bilmiyorum? Bu adam senin yanında kalmış, sen çözmen lazım bunu. Bir arada Kara Hasan Paşa diye birinin bir atına da baktım diye bir kelimesini duyduydu Kel’den. O da ünlü şanlı senin gibi bir bey filan.”

Ayvaz’a yetiştirilen tayın insan götürecek hâli yok. Eğitilmemiş, antrenman yapmamış, zaten zayıftı. Ona da o zamana kadar Kel sopayla vura vura, tüyü başına bir ter akıtmaya başlamış. Köroğlu bunu önüne kattı. Geriye yaya olarak, saraya yaklaştıydı, askerleri baktı ki, Köroğlu Kır ilen doruyu değişmiş. Kır yok, doruyu getiriyor.

Yaklaşınca Demircioğlu dedi ki, “Anam avradım olsun, Baba. Bir adım daha atma,” dedi, “Nasıl olur da sen bununla Kırat’ı değışirsin, arkadaş?”

“Ulan oğlum, bana kalleşlik yaptı. Etme eyleme, Demirci. Sabah da yemek yemedik. Oraya geleyim, hazırlığımı yapayım, gideceğim dediyse de, “Yok, arkadaş. Ben sana dediydim. Bu Kel tehlikeli. Bu Kel’e dikkat et. Bu Kel bize kalleşlik yapar dediydim. Sen benim sözümü hiçe saydın. Bundan büyük kalleşlik olur mu bize?”

Oncağız da bir adım bile atamadı. O tayı oraya koydu; doruyu, “Ulan, oğlum. Benim gördüğüm günden başka gün görmeyesiniz,” dedi, yönünü geri çevirdi Köroğlu.

Köroğlu yola devam etsin, biz gelelim Kel’e.

Kel, arkadaş, Kırat ilen gün geldi geçti. Günün birisinde Hasan Paşa’nın avlusuna girince, “Hasan Paşa,” diye çağırıldı.

Hasan Paşa, görevlisine, “Ne o?” dedi.

“Valla, efendim. Kel Oğlan bir kır at ilen geldi ki, ay gibi parlıyor at, amma atın derecesini bilmiyorum.”

Hasan Paşa hemen balkona çıktı. Baktı ki Kel, Kırat’ı getirmiş.

“Efendim, ben sözümde durdum. Buyur Kırat burada. Sen de sözünde dur!”

“Ulan, o at, bu at ise. Ben de sözümde duruyorum. Bekle bir iki gün, bir bezirgân gelsin bilene sorayım.”

Ve atı görüp tanıyan kişi, bir bezirgân denk geldi.

“Evet, bu Kırat!” dedi bezirgân.

Bu bezirgânın sözü üzerine Kel Oğlan’ı hiç döndürmeden otomatik çağırıldı kız kardeşini, nikâhlattırdı. Götürdü çiftliğe koydu.

“Kel Oğlan, aha da sana çiftlik. Bu mal, bu kız sana teslim. Ata karşı.”

Kel, huzura kavuştu. Anasını da yanına getirdi amma Kel’in içinde büyük bir korku var. “Bu adam mutlaka da gelir. Beni bulursa” diye.

O korksun, biz gidelim Köroğlu’na. Köroğlu’nun atı yok, yaya gidiyor.

“Haydi vardık. Burası teşkilatlı bir yer. Ben tek başıma ne yaparım? Bu atı nasıl kaçırırım? Nasıl alırım?” bunlarda kasavat kaygı onun elindeydi.

Askerinin yanına varabilseydi, askerinden rica edebilir, adamlarıyla gelebilirdi, ama adamları reddettiler.

Köroğlu yolda giderken bir saz temin etmişti. Bu sazı omzunda, birisi görse, “Necisin?” diye sormaya gerek yok. “Bir âşık gidiyor der.”

Köroğlu sora sora yön buluyordu. Köroğlu, Kara Hasan Paşa şehrini gözükecek bir yere varınca baktı ki, yörepte (= yamaç, bayır) bir adam eski tarzda öküzle çift sürüyor. Bider (= tohum) ekiyordu. Buna sordu:

“Burası neresi?”

“Burası Trakya bölgesi. O görmüş olduğun şehir, Kara Hasan Paşa şehri. Ne işin var senin bu bölgeyle?”

O da dedi ki, “Ben, at baytarıyım. Beyler kapısı gezerim. Ha, burada Hasan Paşa var diyorsun, onun atı varsa, bakılması gerekiyorsa bakarız. Bakılması gerekmiyorsa çeker gideriz.”

Ondan yolunu, oranın Hasan Paşa şehri olduğunu öğrenen Köroğlu, Hasan Paşa’nın görevlisine durumu izah etti. Dedi ki, “Arkadaş, ben at meraklısıyım. At bakıcısıyım. Haber ver Hasan Paşa’ya.”

Hasan Paşa’ya dediler ki, “Yav, bir adam geldi. At baytarıyım. Baytar ihtiyacı var mı diye soruyor.”

Hasan Paşa Balkona çıktı.

“Ne derdin kardeşim senin? Derdini anlat da—”

“Ben at ustasıyım. Deli atı uslandıranım.”

“Hele sen gel bakalım. Gel, yukarıya çık.”

Yukarıya çıktı Köroğlu.

“Nereden gelir nereye gidersin? Adın ne?”

“Adım Ali, “dedi.

“Ali çok Türkiye’de.”

Onlar hasbıhâl ededursun. Biz Kel’in atı teslim ettiği noktaya geri inelim.

Kel atı teslim etti. Gittiğinde Kara Hasan Paşa kendi at seysisini çağırdı.

“Şu atı içeriye bağla,” demişti.

Adam varıp da Kırat’ı çözecekti. Kırat arkasını çevirip, tekmesiyle vurunca adam iç kanaması geçirdi. Kendi bakıcısını öldürdüydü. Bundan korkan Hasan Paşa, Kel’i geri getirdi. “Bu Kırat’ı şu ahıra bağla. Yemini, samanını üstten verin.”

Korkusundan yanına kimseler salamıyordu.

Arkadaş, hoş gitmedi bu iş. Dedi ki Kel’e, “Oğlum, sen bu atı götür çiftlikte. Yanında koru. Atı kaçırlılar.”

Kel Oğlan, atı kendi yaşadığı çiftliğe götürmüştü. Hasan Paşa’nın yanında Kırat yoktu.

“Adın ne?”

“Adım Ali.

“Attan nasıl anlarsın? Nereleri gezdin? Kimin atına baktın?”

Adam sordu.

“Hindistan’dan, Habeşistan’dan, Yemen’den gelir geçerim bezirgânlar ilen. Eğlenceli bir at, Çamlıbel’de Köroğlu’nun dediler, oraya da uğradım. Dolu Beyi’ne uğradık. İşte filan beylere uğradık.” Adını bildiği beylerden bir şeyler söyler.

“Yav, bizde de bir at var, amma bu da deli,” dedi. “Bir adamımı öldürdü. En güvendiğim, atıma bakan kişiyi tepigi ile vurdu öldürdü. Satın alıydım.”

“Yav, bir görebilir miyim? Şöyle uzaktan uzağa şöyle, uzaktan göstertsen. Ben atın uslanıp, uslanmayacağını bilirim.”

“Beklemen lazım,” dedi. Çiftliği haberci gönderdi. “Kel Oğlan atı getirsin,” dedi.

Kel Oğlan, Kırat’ı tertemiz etti. Aklma geldi, “Bir yerden bir şey olmasa?”

Kel Oğlan atı avluya getirdiydi. Baktı ki, Koroğlu balkonda, arkadaş. Kara Hasan Paşa ilen beraber. Yukarıya baktı.

Dedi ki, “Efendim, bak, atında hiç eksik yok. Eksiksiz, aldığım gibi bak sana teslim ediyorum. Aha atın, buraya bağlıyorum.”

“Tamam oğlum, tamam,” dedi Hasan Paşa.

Lâf Hasan Paşa’ya değil, Koroğlu’na, amma Hasan Paşa bana söyleniyor sandı.

Atı oraya bağladı, Kel kaçtı oradan.

“At bu, Ali.”

“Bakalım da gelelim,” dedi. Ona göre ata varayım, bakayım, çözeyim.

“Yav, aşağıya inelim bakalım.”

“Hadi bak bakalım.”

“Yalnız bana bir kırbaç ver. Delinin karşısında elimde bir şey bulunsun.”

“Tamam. Bir kırbaç verin.”

Bir kırbaç verdiler.

Ali indi, şöyle genişten dolandı önce. Hiç yaklaşmıyor ata. Ata zaman zaman yaklaştı. Ata, “Kırat’ım!” diye bir bağırdı.

Atta önceki gibi kulaklarını bir tersleme, ağzını ayırma, tekme atma yok, arkadaş.

Kel, iki üç turda buna yaklaştı. Ön tarafından yaklaşınca elindeki kırbaçla bir iki tane vurdu, at titremeye başladı. Vardı bunu çözdü. Dolandırdı, geri bağladı.

“Yav, beni korkuttuğun kadar değilmiş, kardeşim,” dedi. “Sen Koroğlu’nun atını görsen!”

Yürüdü adam. “Ali’m, gitme gel,” dedi.

“Ne var?”

“Yav, hele gel bir yanıma.”

Ali yine çıkar üst kata.

“Bu atı bana öğrete ne kadar, benim binip ulaşımımı sağlatana kadar. Dilin dönsün, ne istiyorsan vereceğim. Ata beni öğreteceksin, ona beni öğreteceksin. Sen gittin miydi olmaz. Bak, ben senin gibi tecrübeli bir baytar

görmeydim. Sen gittin miydi, bu at şimdi beni elletmez. O getiren kişiyi de her zaman ata bindiremek!”

Dedi ki, “Arkadaş, senin gibi bir adama ata binmeyi öğretmek benim işim değil. Ben senin kapıda burada bir ay kaldım mı, zarar ederim. Belki de bu sürede ben bin tane ağa gezerim. Her ağadan bir kırmızı alsam, bin tane yapar. Sen de bu bini vermezsin. Ben kalamam, kardeşim,” dedi.

“Ulan, sana peşin vereceğim bin kırmızıyı.”

Bin kırmızıya kestiler pazarlığı. Ata öğretecek, Kara Hasan Paşa’yı bindirtecek.

Kara Hasan Paşa’ya dedi ki, “Biniciliğin nasıl?”

“Yav, biniciliğin nasıl— binici kişi, cam gerekse attan düşmez, gerek değilse de attan düşen iflah olmaz bak,” dedi.

“Ben at yarışı meraklısıyım. Bütün beyler öğrensin, Kara Hasan Paşa’da böyle bir at olduğunu.”

“Öyleyse biniciliğe ayrı bir ücret olacak.”

“Tabii,” dedi, “Biniciliğe geldi miydi burada ayrı bir ücret olması lazım.”

Beş yüze de onu kestiler.

At koşusu ilan olundu.

Yarın saat dokuzda atlar yarışacak.

Ali dedi ki, Hasan Paşa’ya, “Bana bir saz...”

“N’olacak?”

“Ata binicisi, atı şişirmek için, iştaha getirmek için, ata binen kişiyi kim olursa olsun türkü söylettirmeden asla atına bindirmeyesin.”

“Yav, bugüne kadar öyle bir sistem yok idi.”

“Canım, o adamın prensibi öyle, benim prensibim de böyle. Bana bir kılıç ile kalkan da getirin. İcabında at birinci geldi diye, bana saldıran, suikast yapan olur. Atı elimden almaya çalışan olur, benim silâhım yok.”

“Dediğin yerine gelsin!”

Ali ata bindi, Kırat’a...

O devrin sazi böyle küçük sazlardan. Bu omza asılır, iple bağlanır.

Er meydanında seyirci gayet çok. Atlar koşuya hazırlanıyordu. Ali bakalım Hasan Paşa’ya ne söyleyecek? Kırat’ı doldurup da, ciritte birincilik aldırarak önceki demesiyle, ama burada bakalım ne diyecek:

(Amanın) Bu at babandan mı kaldı

Yoksa kendi kendine mi geldi

Yoksa parayla mı aldın, (amanın aldın oy)

Atı kimden aldın şöyle

(Amanın) Atı parayla mı aldın (oy)
Atı kimden aldın söyle (oy oy)

(Aman) Düşmanı attan indirdin mi
Geri yola gönderdin mi
Birisini de kandırdın mı (da, aman oy)
Atı kimden aldın söyle (oy)

Birisini de kandırdın mı (da, aman oy)
Atı kimden aldın söyle (oy)

Yüce dağlar karı gibi
Ayvaz'ımın da doru gibi
Köroğlu'nun da kırı gibi, (oy oy)
Atı kimden aldın söyle (oy)

Köroğlu'nun da kırı gibi, (oy oy)
Atı kimden aldın söyle (oy oy)

Köroğlu sözü bitirdi amma sazı omzuna astı, koşu başladı. Arkadaş, koşuda Kırat tam yarım tur önde gidiyordu. Birinci turda alkış bol. “Ulan Hasan Paşa’nın bu atı gerçekten dünya birincisi çıkarır.”

İkinci tura geldi, ötekiler biri bitirmeden Kırat ikinci turu bitirdi.

Üçüncü tura dönmeye başlayınca Kırat, cızıya çıktı, yolu şaşırttı, “Gelirsen atı veririm sana Hasan Paşa,” dedi, sade gene binicisi.

O da bildi dalavere dubara olduğunu, amma emir verdi atlısına, “Derhal at bin, yetiş! Kestirme yoldan önünü kes!”

Köroğlu kaçtı arkadaş. Köroğlu yol garibi, memleket garibi.

Köroğlu dönemeci dolanayım, şuradan gideyim derken, Kara Hasan Paşa’nın atlıları bir yerlerden önünü kestiler. Beklemeye başladılar Köroğlu’nu...

Kırat, ne kadar hızlı kaçarsa kaçsın. Köroğlu iki bin metre dolanana kadar, öteki adam çevreyi bildiği için kestirmeden önünü kesti.

Köroğlu bir de baktı ki arkadaş, atlılar karşısına taş gibi yığılmış. Kendini bekliyorlar.

Bu yolun kesildiğini gören Köroğlu, daha o güne kadar hiç öyle bir kimseye boyun eğmemiş. Hiç böyle bir dara düşmemişti. Köroğlu’nun burada Çamlıbel aklına düştü. Üzerlerine varamadı bunların. Kırat’ı durdurdu, omzundaki sazı indirdi. Başlar söylemeye, bakalım ne diye söylüyor? Türkü söylemeye düşman vicdana mı gelecek?

Çamlıbel'e haber olsa (oy)
(Aman) Aslanlarım da şimdi gelse
Düşman burda da (oğlum) canım alsa
Darda kaldım, darda kaldım

Benim halimi burda (da) görse (oy)
Darda kaldım, darda kaldım

Düşman bilir mi amanı
Devir de kötülük zamanı
Demircioğlu'm kaldır (kalbinden) gümanı (oy)
Zorda kaldım, zorda kaldım

Demircioğlum kaldır (kalbinden) gümanı (oy)
Zorda kaldım, zorda kaldım

Düşman yolumuzu kesti
Ciğerime yeller esti
Çamlıbel'i düşman bastı (da beylerim)
Zorda kaldım, zorda kaldım

Köroğlu çalıp söylerken sağa sola baktı.

"Kaçayım mı acaba? Bu kadar topluluğun üzerine tek başıma gide-
mem," düşüncesiyle, sağa sola baktı ki ne baksın. Bir grup da başka bir
tarafтан çok yaklaşmış kendine. Kendine bakıyorlar. Ulan baktı ki, kendinin
adamları. Bunları görünce dünyalar Köroğlu'nun oldu.

Köroğlu'nu, Demircioğlu reddedip, "Bana Kırat'ı getirmezsен, şu aht
bu aht (= yemin) üzerine elimle seni öldürürüm," deyip geri çevirdikten sonra,
öbür arkadaşları dedi ki, "Yav, ne yaptın Demircioğlu sen? İnsan yanılabilir.
İnsanı kandırabilirler. İşte baş gittikten sonra ayak ne yapsın? Biz ona
bağlıyız, o da bize bağlıydı. Bunu yanlış yaptın!"

Bunun tartışmasını yaptılar. Demircioğlu'nu suçlu gördü öbür
adamları.

"Arkadaş, hazırlık yapacağız. Biz de bu Köroğlu'nun peşinden gide-
ceğiz. Köroğlu'nu yarm bir yerde öldürmüşler deseler bu bize ayıp olmaz
mı?"

Bu düşünceyle bunlar da Köroğlu'nu aramaya çıktılar. Hasan Paşa
şehrine gidiyorlardı. Amma burada karşılaştılar. Köroğlu'nun yolunun
kesildiğini gördüler. Köroğlu türkü söylüyor, bunu dinliyorlardı. Köroğlu da
gördü demiştik. Bunu gören Köroğlu artık kendini güvencede hissetmeye
başladı ve devam etti:

*(Aman) Unutmadım da beyler Elbistan'da sitemi, (yürü sitemi)
Herkes bilir de ecdadımı öte mi
(Bir zamanlar) Elbistan'ın düzünde (böyle) senin babanı, (senin babanı)
Amana getirdiğim de (beylerim) beyler varıdı*

*(Bir zamanlar) Elbistan'ın düzünde senin babanı (yürü babanı)
Amana getirdiğim (vay vay) beyler varıdı*

*Koç Demirci de eğri kılıç tutardı
Köse Kenan da ağır gürzün atardı
Her birisi de bir orduya yeterdi
(Ulan) Bizde ordu bozan beyler varıdı*

*Her birisi de bir orduya yeterdi
Ordu bozan beylerim (de) geldiler (oy)*

*(Ulan) Ben Köroğlu'yum da (beyler) Köroğlu olduğumu bildiririm
(Ulan) Sizin topunuzun düşmanını ağlatır da, dostlarını güldürürüm
Hepinizi gayri orta yerden kaldırırim, (yürü kaldırırim)
Sahip çıkan aslanlarım geldiler*

*Hasan Paşa şehrin yerden kaldırırim
Sahip çıkan aslanlarım geldiler*

Köroğlu, "Aslanlarım, geldiniz mi? Ulan, alın beni düşmanın elinden," deyip emir verince, Hasan Paşa'nın atlısı ile Köroğlu'nun atlısı savaşa tuştular.

Ölen öldü, ölmeyen kaçtı.

"Ulan, bizim Hasan Paşa makamda beklesin. Biz de gidelim; hiç yere, bir at uğruna canımızdan olalım," dediler, sağ kalanlar kaçtı.

Köroğlu atlısına kavuşur kavuşmaz, "Ulan oğlum, bu Hasan Paşa ileride yine başıma iş çıkarır. Şu Hasan Paşa'nın şehrine gidelim bakalım. Yurdunu, yuvasını evini öğrendim."

Geri döndü.

Hasan Paşa'nın şehrinde su yerine kan aktı, amma mağlup oldular. Köroğlu dedi ki, "Oğlum, Hasan Paşa'yı sarayında yakalayalım."

Sarayına vardılar ki, herkes kaçmış. Aradı, taradılar, bulamadılar. Bir yerde bir tahta kapak buldular.

"Oğlum, burası bunun sığınağı olabilir."

O kapağı açtılar ki, Hasan Paşa'nın bir tek kız çocuğu varmış, evlat olarak. Hanımı ilen üçü buraya gizlenmişler. Bunları buradan çıkarttırdı.

Demircioğlu'na dedi ki, "Oğlum, benim atımı kaçtırdığı için, bu adamı esir olarak Çamlıbel'e götüreceğiz."

Hanımını, Hasan Paşa'nın kızını, üçünü esir olarak aldı bunlar, Çamlıbel'e geldiler. Çamlıbel'e geldikten sonra Hasan Paşa'ya ayrı bir yer hazırlattırdı.

Köroğlu'nun atlısından Ayvaz'dan başka herkes buna düşman gözüyle bakıyordu. "Babamızın atını kaçtırttırdı. Bizim başımıza bu olayı çıkarttı," diye hiç kimse bununla göz göze gelmez, yüzüne de bakmaz. Amma Ayvaz bu adamın esir düşmesine acıyor, yardımcı oluyordu.

Demircioğlu dedi ki, "Ayvaz, hata yapıyorsun bak. Düşmanla ilgi kurulmaz!"

Başka biri dedi ki, "Demircioğlu, Ayvaz'ın fikrini bilmiyorsun sen. Ayvaz, Hasan Paşa'nın kızına sulanıyor galiba?"

Bu durumu Köroğlu'na intikal ettirdiler sonunda.

Dediler ki, "Arkadaş, burada ya Ayvaz'la Kara Hasan Paşa kalır, ya biz kalırız!"

"Ne oluyor?" dedi Köroğlu.

"Senin haberin yok! Ayvaz, Kara Hasan Paşa'yı bizlerden ileri tutmaya başladı. Kara Hasan Paşa bizim düşmanımız. Nasıl oluyor da, Hasan Paşa'ya kucak açar Ayvaz?"

Köroğlu da buna sinirlendi. O anda kafası iyi değildi, çok içkiliydi.

Köroğlu dedi ki, "Ulan, benden selâm söylen. Ayvaz şu anda Çamlıbel'i terk etsin!"

"Ayvaz burayı terk etsin," diyen Köroğlu'nun tehdidini duyunca, o da dedi ki, "Ulan, sizin gibi tehdit duyacağım yerde Bölükbaşı olacağıma, gideceğim düşmanınızın kapısında atlısının kahvesini pişiririm, buradan iyidir."

"Ulan, git de cehenneme kadar git!" dedi Demircioğlu.

"Gittiğim yeri de söyleyem size— Tor Mahmud Oğlu'na gidiyorum," dedi.

Ve Ayvaz atına biner, buradan ayrılır. Tor Mahmud isimli, o da kalabalık atlı sahibi birisi. Onu daha evvel Köroğlu aracılığıyla tanıyordu ve Tor Mahmud Oğlu'na gider. Tor Mahmud Oğlu denilen kişi çok usta bir liderdir. Her kişiye inanmaz, casusluk yapar diye. Tor Mahmud Oğlu, bu Ayvaz'ın sözüne inanmaz. Dedi ki, "Sen küstüm, kızdım diyorsun amma nereden bileceğim senin bana kalleşlik yapmayacağını?"

Dedi ki, "Efendim, beni atlına kat, kılıç kalkan ver, silâh kuşat demiyorum ki, atımı da elimden al. Beni dışarıya çıkartma. Silâhlığımı, silâhşörlüğünü hiçbir yeri öğretme bana. Sadece şu Köroğlu'nun tehditinden beni kurtar. Beni, mutfağındaki bulaşıkhaneye ver. Sadece bulaşığını yıkayayım. Başka çay, kahve görevi dahi verme!"

Bulaşıkhaneye verdirdi. Bulaşıkhanede bir ara durdu. Tor Mahmud Oğlu'nun buna gönlü rahat etmez.

Dedi ki Ayvaz'a, "Sen sadece benim kahvemi pişireceksin, Ayvaz. Ocakta duracaksın, atlıya bir şey yapmayacaksın, amma ben kahve istediğim zaman benim kahvemi pişirirsen bu kâfi. Ben senin, Köroğlu'nun baş atlılarından biri olduğunu biliyorum."

Ayvaz çok güzel. Herkes Ayvaz'm güzelliğine, delikanlılığına hayran. Amma kallesliğinden korkuyor Tor Mahmud denilen kişi.

Ayvaz, kahve hizmetinde devam etmeye başlar. Aradan aylar geçti. Köroğlu'nun akli başına geldi, "Eyvah! Yav, ne yaptık biz ki, bir düşman getirdik, esir getirdik diye, en güvendiğim atlıdan olduk!"

Ulan, buna bir sinir oldu, arkadaş.

Köroğlu sazım kucağına aldı, atlısını karşısına çağırdı. Bakalım atlıya ne emir verecek:

*(Amanın) İçerime acı saçtı
Şu beynime öfke düştü
(Beylerim) Çamlıbel'den de bir it kaçtı
Gidin kellesini kesin getirin, (oy)*

*Çamlıbel'den köpek de kaçtı
Gidin kellesini kesip getirin, (oy)*

*(Amanın) Şimdi Ayvaz düştü dile
(Beylerim) Sırlarımızı verdi ele
(Oğlum) Hata yaptı da bile bile (de beylerim oy)
Canını alın getirin*

*Hata yaptı bile bile, (oy oy)
Gidin (de) kellesini bana getirin, (oy oy)*

*Belki cahilliğin yapar
Özür diler de eller öper
Bilmeden (beyler) yanlışlık yapar (da oy)
Hele kendini getirin, (oy oy)*

*Bilmeden yanlışlık yapar, (oy oy)
Öldürmeden bana getirin, (oy oy)*

*Köroğlu'yum beni bitirin
(Oğlum) Kara Hasan Paşa'yı da götürün
Ayvaz'ı öldürmeden getirin
Hele sorak da güle güle, (oy)*

*Ayvaz'ı öldürmeden getirin
Bir kez sorak da güle, güle (oy)*

Sözü bitti.

Demircioğlu, "Emir buyur, baba," dedi.

"Oğlum, önce çok sinirliydim. Hem çaldım söyledim, hem düşündüm. Ayvaz'ın fikrini sormadan, hırslı emir verdik. Ayvaz'a sormamız gerekiyordu, sen neden düşmana bu kadar yakınlık sağlıyorsun diye? Sordunuz mu peki?"

"Baba, sorduk. Adam da, yav, işte ben acıyorum. Kimsesi yok, esir düştü. Bu kadar baskı yapmasak iyiydi? Ben art niyet düşünmüyorum, ben iyi niyet düşünüyorum dedi, amma biz bunu kaldıramadık."

"Oğlum, benim sormam gerekiyordu. Demircioğlu yetki sende, ben gitmeyeceğim," dedi.

"Gideceksin! Ayvaz'ı gönüllü verirse verir Tor Mahmud Oğlu. Yok, benim üstüme düştü, gitmem diye Ayvaz zorlanırsa, iş kavgaya düşerse siftah Ayvaz'ı öldüreceksin bak! Yok, zorlanmaz, karşı koyan olmazsa, sakın kavga yapmayacaksınız. Ayvaz'ı da öldürmeden bana getirin. Ayvaz'ın ifadesini alayım bakayım. Ayvaz neden bu hatayı yaptı? Kara Hasan Paşa'yı da götürün. Kara Hasan Paşa'ya deyin ki, burası kurbanlık koç yeri değil. Burada herkes kendi kazanıp, kendi yiyecek. Bin atma, kuşan silâhını bakalım. Nasılmış can pazarı?"

Kara Hasan Paşa da atına bindi. O da Köroğlu'nun atısına karıştı. Birazcık Çamlıbel'den uzaklaştılar, ıssız yerlere çıktıktan sonra— Kimse Hasan Paşa ile muhatap olmuyordu.

Hasan Paşa, Demircioğlu'na, "Bakar mısın?" dedi.

"Ne var?"

"Sonuçta bu benim bedenimde bir tek canım var. Böyle azap içinde yaşayacağıma öleyim daha iyi. Madem bu Ayvaz dediğiniz şahıs benim yüzümden kaçtı, buradan vardığımız zaman sen şehire girmeyeceksin, neredeyse bana göstereceksin. İşte Tor Mahmud'un makamı, şehri diyeceksin. Tek başıma gideceğim. Senin Ayvaz'ını getirebilirsem getiririm, getiremezsem bu kelleyi orada vereceğim. Siz de kurtulacaksınız, Ayvaz da kurtulacak. Gerisini siz ne plan kuracaksınız, uygulayın. Var mısın?" dedi.

"Ulan, ne kadar kendine güvenlisin? Biz Tor Mahmud Oğlu'nu tanıyoruz. Tor Mahmud Oğlu'nun en az beş yüz silâhlı atlısı var. Sen tek kişisin, kim oluyorsun?" dedi.

"Ben de," dedi, "Bakınız silâhşorum. O kadar savaş yönettim. İlla ki de tek gideceğim."

Mevkiye yaklaşınca Demircioğlu dedi ki, "Ulan, bu tek gider, oradan da hoşgörü ile geri döndürürler, Ayvaz'ı da getirir. Bu yarın bize başka türlü

olacak. Çamlıbel’de herhangi bir lâf düştüğü zaman; yav, bunlar korkusundan gidemedi, Tor Mahmud’a tek başıma ben gittim der. O zaman atlı burada beklesin, seninle ikimiz gidelim bakalım.”

“Tamam, gidelim. Amma ben konuşacağım, sen dinleyeceksin. Eğer bu şartları kabul etmiyorsan, burası er meydanı, burada kavga kuralım seninle,” dedi.

Demircioğlu, çok prensipli, planlı düşünen birisiydi. Burada sert çıksa, Kara Hasan Paşa’nın tavrı değişik olduğu belli. Kara Hasan Paşa burada kavga yapacak, Tor Mahmud Oğlu’na varmadan kendilerinin düzeni bozula-cak.”

İkisi bir ayrılırlar. Atlıya, “Bekle, hazır kıta. Benim emrim olana kadar,” der Demircioğlu.

İkisi bir Tor Mahmud Oğlu’nun oturma, eğlenme bölgesine dâhil oldu-lar.

İçeriye girdiler ki, Ayvaz bir köşede, ocakları var. Ocağın başında, tezgâhın başında hizmette.

Selâm verdiler. Selâm verir vermez, “Ulan, Ayvaz. Kalıcın mı, gidicin mi?” diye sordu.

Hiç kimsede ses yok.

Ayvaz elindeki fincanı tepsiyi yere bıraktı. “Hay hay,” dedi. “Ben Çamlıbel’e giderim.”

Ayvaz bunların yanına gelince, Tor Mahmud Oğlu ayağa kalkar.

Dedi ki, “Beyler, bunlar normal iş,” dedi. “Önce biz de bir insanız, dert anlatırsınız, bir genç küsmüş olabilir, kaçmış olabilir, gelmiş olabilir. Biz esir almadık, zor kullanmadık. Hele buyurun bakalım. Gene bir acı kahvemizi için. Hoşgeldin, beş gittin işi olsun. Daha sonra ne dilerseniz, o da yerine gelsin.”

Demircioğlu’na baktı Kara Hasan Paşa. Demircioğlu dedi ki, “Davete icabet etmek gerekir. Tabii, bu da ünlü şanlı bir insandır. Şimdi bir fincan kahvesini içmezsek, bu bize ayıp olur.”

Birer fincan kahve içtiler.

Kara Hasan Paşa dedi ki, “Beyim, Köroğlu bu Ayvaz için çok hiddetli. Kendi ben bir hata yaparım diye gelmedi, bizi gönderdi, kendi gelmedi. Eğer gitmem derse, sen vermem, salmam dersen bu da çok ağıra mal olur” dedi. “Biz gideceğiz, Köroğlu’na söyleyeceğiz. Vermiyor veya gelmiyor diyeceğiz.”

“Yok,” dedi Tor Mahmud Oğlu. “Hem de sizi böyle bomboş salmam. Gün gelir ki, Köroğlu bana da gerek olabilir. Sizin yanınıza kırk tane atlı vereceğim. Yolda yolakta çala çakala kavuşursunuz. Az imiş sizin sayınız,” dedi.

Sayıları az değil, amma o beyin haberi yoktu onların sayısından.

Bunların yanına kırk kişi de emir verdi, “Bunları Çamlıbel’e teslim edeceksiniz, Köroğlu’ndan da Ayvaz geldi diye bir yazı alacaksınız. O yazıyı bana getireceksiniz,” dedi Tor Mahmud Oğlu.

Ohoo. İlerlerde anlı şanlı, çemre çeşit durumlar var.

Onlar da birbirine karıştılar. Ulan Köroğlu sığmaz oldu Çamlıbel’e. “Neden gitmedim bu askerin üzerinde ben.”

Gideyim mi, daha mı bekleyem diye Kırat ilen yolda bekliyordu. Ulan, bir bakar ki, atlılar geliyor, amma gelen atlı sayısı kendinin atlısından çok gözüktüyor.

Köroğlu birazcık daha ileri doğru vardı. Yolun kıyısında bunları bekledi. Ulan, geldiler ki atlı arkadaş, karışık. Kendi atlı sayısı kadar da başka atlı karışmış geliyor. Ayvaz da içlerinde. Bunu gören Köroğlu çok memnurluk duydu bu işten. Hem sevinç ağıdı söyledi, hem de bu askerlere hoşgeldin dedi:

*Bahçe bir (kez) meyva yetirse
Atlılar Ayvaz’ımı getirse
Tor Mahmudoğlu(’na beyler) selâm götürse
Beyler hoşgeldiniz Çamlıbel’e*

*Atlısı selâm götürse
Hoşgeldiniz aslanlarım Çamlıbel’e*

*İşimize de hile doldu
Şükür aslanlarım geldi
Kim ağladı (beyler) kimler güldü
Hoşgeldiniz Çamlıbel’e*

*Kim ağladı, kimler güldü
Hoşgeldiniz (beyler) Çamlıbel’e*

*Köroğlu’yum ağlar gözüm
(Beyler) Kurban olsun benim özüm
Geldi mi Güzel Ayvaz’ım (kuzum oy)
Hoşgeldiniz (beyler) Çamlıbel’e*

*Getirdiniz mi Güzel Ayvaz’ı da (kuzum oy)
Hoşgeldiniz Çamlıbel’e oy*

Köroğlu atından indi, tüm atlıya, misafirler de dâhil, “Hoşgeldin,” dedi. Gözlerinden öptü. “Buyurun sarayımıza.”

Saraya buyuruldu.

Durumu sordu.

Demircioğlu dedi ki, “Baba, Tor Mahmud Oğlu denilen bey bizi hoş karşıladı. Bunları da muhafız vereceğim size dedi. Köroğlu’na teslim ettiğinize dair bana yazı getireceksiniz diye bunlara tembih etti. Bize güvenemedi, Ayvaz’ı dedi. Yolda Köroğlu’nun yaramaz bir düşmanına denk gelirsiniz, siz azsınız dedi. Bunları bunun için gönderdi.”

Sonsuz teşekkür eder Köroğlu, Tor Mahmud Oğlu’na.

“Üç gün misafirimizsiniz. Üç günden önce göndermem,” dedi Köroğlu.

Üç gün bitince, onların atlı başı Demircioğlu’na dedi ki, “Yav, Demircioğlu, şu Köroğlu’na söyle. Eğer Köroğlu bizi kapısına kabul ederse— Yav, böyle beye hayranım ben,” dedi. “Tor Mahmud Oğlu, biz bir görevden geldiğimiz zaman yola çıkıp da atlısına hoşgeldiniz demek değil, makamına geldiğimiz zaman ne yaptınız diye azar ilen soru sorar. Orada kalsam da hizmetkârım, burada kalsam da bey kapısındaım. Ne olur, şu Köroğlu’na benim derdimi anlat,” dedi Demircioğlu’na.

Demircioğlu bu teklifi Köroğlu’na götürdü.

Köroğlu dedi ki, “Oğlum, hay hay. Bize kırk değil, öbür kırk da olsa olabilir, amma Tor Mahmudoğlu’na karşı ayıp olur bu iş!”

Atlılar ileri çıktılar artık. Dediler ki, “Köroğlu sen bizi kabul edersen— Gideceğimizi nereden bileceksin? Belki de hiç gitmeyiz,” dediler...

Ve kırk atlı geri gönderilmez. Köroğlu bir anda eğitilmiş kırk atlı sahibi daha oldu ve Köroğlu’nun atının kaçırılması hikâyesi böylece sona ermiştir.

2. GÜZEL AYVAZ'IN KAÇIRILMASI HİKÂYESİ

Çukurova Bölgesi'nin, Osmaniye'ye bağlı Düziçi'nin Çitli köyündesim. Mahlasım Âşık Karayiğit Osman olarak bilinir. Asıl, resmî adım ise Osman İper'dir. 1963-64 yılları arasında âşıklığa başladım.

Bu küçük sazi, başka âşıkların, hocaların elinde çalarken görürdüm. Çok hoşuma giderdi. Böylece saza ve âşıklığa merakım başladı. O günlerde ilçemiz dâhilinde yaşları benden çok çok yukarıda, büyük olan on beş kadar âşık vardı.

Başta Âşık İsmail Tabak, Hoca Yakup, Âşık Davut, Köroğlu lakaplı Mehmet Demirci, Mehmet Ova gibi âşıkları yakından tanıdım ve yıllarca dinledim.

Bunlardan bilip anlattıkları hikâye ve türküleri öğrenmek yıllarımı aldı. Ve sonra da aldıklarımızı geliştirdik.

Yöremizde düğünlerde kız tarafına bir sazlı âşık götürülmesi örf ve âdetlerimizdendi. Bu kınalarda, özel davetlerde, bazı özel gecelerde çalıp söylemeye devam ettim. Ve 1995 yıllarına kadar bu iş devam etti.

1995 yıllarından sonra bende hafif bir soğuma oldu, yoruldum ve bu arada âşıklarım, hocalarımın da birçoqları vefat ettiler, gittiler. Bilgileri de onlarla beraber toprağa gömüldü.

1995'ten sonraları orkestra sistemi geldi. Gençlik daha çok onu tuttuğu için kınalarda orkestra istenmeye başladı. Ve hâlen de şu anda orkestra yöremizde mevcut ve muteberdir.

Bir ara bu işi tam bıraktım. Yaklaşık bugünden üç yıla kadar önce, tahminen, Bekir İşlek Bey ile telefonla bir tanışmamız oldu. Ve Bekir İşlek Bey, benim yöre hikâyelerinden on yedi dalda hikâye bildiğimi öğrenmiş. Doğru mu diye sordu ve "Biliyorum," diye cevap verdik.

"Yav, bunu bir çekim yapsak, kitap haline dönüştürsek, dergi gibi bir şeyler yapsak," diye bir teklif geldi. Ben bunu pek umursamadım. Bekir Bey'le yüz yüze görüşmeyince bu iş telefonla pek uyum sağlanmaz gibi bir şeyler konuştuk.

İki yıl öncesinde Bekir Bey'e iki tane Halk Hikâyesi okuduk kasete. Ve kendisi bunu incelemiş, düşünmüş. Bu işe çok merak sarmış. Bildiğim hikâyelerin tamamının kaydedilmesi için, bir iki ay önce görüştük. Bizzat yanıma kadar geldi.

Kendisi de bu ilçe köylerinden birilerinden olduğu için, bu geleneği iyi bildiği için, bu işe de çok meraklı olduğunu söyledi.

Bana dedi ki, "Senin emeğinin karşılığını vereceğim."

Bu işi bu ilçede senden başka bilen kalmadı; ben bunu biliyorum. Sen

de ölürsen, toprağa gömülür. Bu bilgi, bu kültür bizim Türkiye'mizin kıymetli bir hazinesidir, yazık olacak," diye bana söyledi.

Ve konuştuk, anlaştık.

Yöremizdeki on yedi daldaki bildiğim halk hikâyesini Bekir İşlek Bey'le kasete çekip, kamerayla karşılaştırıp ve işi de bitirmek üzereyik. Bugünden sonrasında geline durumu Bekir İşlek Bey, değerlendirecek. Amma arşive koyacak, ama kitaba dönüştürecek, amma dergilendirecek.

Bekir Bey'e bu kadirbilirliğinden, merakından, bu bilgilerin benimle toprağa gömdürmemesinden dolayı da çok çok teşekkür ederim kendisine.

Tüm işlerinde başarılar, Yüce Mevla'dan temenni ederim, der ve bugünkü anlatacağım konuya başlarım.

Bugünkü anlatacağımız Halk Hikâyesi. Yöremizde adı geçen Köroğlu'ndan bir kol olacaktır.

O kol hangisidir?

Köroğlu denilen, temelde ismi Ruşen Ali olan kişi, babasının gözlerinin oydurulması nedeniyle, bu oyduzan Dolu Beyi'ne kin taşır. Bu hırsı ve bu kinle adam toplamaya, Köroğlu gücünü oluşturmaya başlar.

Başladığı zaman da pazarda gençlik satılmıyordu. Köroğlu'nun işine gelecek, gözlerine cesur, genç babayığit gözükecek biri pazarda yok ki, gidip sıradan alaydı. Amma bileği güçlü, gözü pek yiğitleri nasıl ve nereden bulacaktı?

Bunu o tarihte mal alım satan, çok gezenin ismine bezirgân denen kişilerden öğrendi Köroğlu. Bu bezirgânları gördüğü zaman da Köroğlu, "Sergi açtığınız yerlerde, hiç nam salmış, isim almış yiğit duydunuz mu, gördünüz mü?" diye onlardan sorardı.

Onlar da bazı isimler verirlerdi.

Günün birisinde yine sordu başka bir bezirgâna:

"Bana tavsiye edebileceğiniz bir yiğit var mı?"

Dedi ki, "Kırşehir'de bir kasap vardır. Bu kasabın bir oğlu yeni yetişiyor, babasının yanında çalışıyor. İsmi Ayvaz. Bu Ayvaz senin teşkilatına yarar. Amma gider bakar alırsın, amma almazsın. O karar sana ait."

Köroğlu için illa ki duyduğu kişiyi almak şart değil, fakat görmek için çok merak ederdi.

Köroğlu, "Ulan, bir kasabın tek çocuğu diyor bu bezirgân. Ben çocuğumu vermem derse. Kasabın yanından bu çocuğu biz müdahale edip alsak, halk karşı kor, bize bu oğlanı aldırılmaz. Ne yapayım? Bir prensip düşünmek bakalım," dedi.

Köroğlu Kırat'ına bindi, Kırşehir'de sora sora bu kasabı buldu.

Kasaba dedi ki, "Beyefendi, mal ihtiyacınız var mı? Ben de bir miktar koyun getirdim. Buradaki kasaplarla anlaşabilirsem, satacağım."

“Ne kadar malınız var?” diye sordu kasap.

“Çok,” dedi, “İki yüz davar, üç yüz de olabilir.”

“Nerede bu mal?”

“İşte bu mal, çok kalabalık diye şehire getirmedim, şu tepenin arkasında. Çobanım var yanında, bakıcılarım var. Orada otlanıyor. Fakat,” dedi, “Bu güzel oğlana da özel bir koç hediye getirdim. Bu özel hediyeden para almayacağım.”

“O nasıl bir özel hediyeymiş? Onun ayrıcalığı neymiş?” diye sordu kasap.

“Bunun, bu koçun altı tane boynuzu var. Diğerleri iki boynuzlu. Bu da Ayvaz’ın güzel olduğu için altı boynuzlu özel bir koç buldum, buna hediye getirdim.”

Ayvaz dedi ki, “Yav baba, sen o kadar koyun kestin, koç kestin, keçi kestin. Altı boynuzlu görmedik. Nasıl oluyor da bunun altı boynuzu oluyor?”

Kasap dedi ki, “Oğlum ben de denk gelmedim, amma beyefendi böyle diyor.”

“Yav, bu mala bakmaya giderken beni de götür. Şu koçu görmeye sabredemiyorum, orada yerinde göreyim.”

“Oğlum, sen dükkânda dur, müşteriye bak,” filan dediyse de oğlan zorladır (= ısrar eder), koç altı boynuzlu olduğu için.

Yola yürüdüler.

Yola yürüyünce Köroğlu dedi ki, “Kasapbaşı, Ayvaz’ın yorulmasına gönlüm razı olmuyor. Kırat’ımın terkisine bindir şu oğlanı.”

Ayvaz’ı kendi atının terkisine aldı. “Oğlum, atım deli. Bazen teper, bazen ısırır kapar. Şu kemendi belinden bana vurayım da sağlam olsun. Endişelenme herhangi bir şey yok, sadece at teptiği zaman düşmemen için.”

Köroğlu, Ayvaz’ı kendisine iyice kemerle göğsünden sıkıştırdı. Tepenin başına çıktılar.

“Yav, koyunlar nerede, hani sürü yok burada?”

“Yav, acaba çobanlar öbür tarafa mı götürdüler?”

Amacı Kırşehir’den birazcık uzaklaşmaydı Köroğlu’nun.

Köroğlu, “Baba, Kırşehir’den ne kadar da benim peşimden koşsalar dahi, ne kadar da Ayvaz’ın dayısı Köse Kenan bana saldırsa dahi yetişemez,” düşüncesiyle uzaklaşınca, Kasapbaşı’na, “Kasapbaşı, kusura bakma. Oğluna benden kötülük gelmez. İnşallah ileride oğlunla seni görüştürürüm,” dedi Kırat’ı birden mahmuzladı.

Kasapbaşı da anladı ki, çocuğumun kaçırılması için bana bir tuzaktı bu diye. Elinden bir şey gelmez. Koşturur geriye, yetişir dayısına haber verir.

Köroğlu’nun atlısındaki Köse Kenan denilen kişi, Ayvaz’ın dayısı idi.

Köse Kenan da koşturduysa da, Köroğlu yakalanmaz. Çamlıbel’e Ayvaz’ı getirdi.

Fakat Ayvaz'ın güzelliği Köroğlu'nun o kadar hoşuna gitti ki, Çamlıbel'in insanını, malını mülkünü, taşını toprağını versen, Ayvaz'a değmez. O kadar önemliydi Ayvaz yanında.

Ayvaz dedi ki, "Ben burada durmam, beni kaçırdın."

Ayvaz'a, "Oğlum, dilin dönsün. Ne istersen sana yapacağım, yaptıracağım, vereceğim. Yeter ki beni reddetme."

Ayvaz'ı bir hafta, on gün, bir ay devamlı güvenlik altında koydu. Kaçırırım diye korkusundan.

Bu müddet geçince Ayvaz rahatladı birazcık.

Dedi ki, "Köroğlu, bana bu kadar mı önem veriyorsun sen şimdi?"

O kadar önem verdiğini söyledi Köroğlu.

"Daha da gitmeyeceğim. Bu teşkilata madem seni başkan seçeceğim, tüm gençlik senden dinleyecek diyorsun, bir deneyelim. Eğer ileride hoşuma gitmezse, yine de durmam bak."

"Tamam, durma."

"Öyleyse madem seviyorum diyorsun, öyleyse şu Kırat'ı bana vereceksin. Kırat'a bineceğim. Bana bir silâh takımı vereceksin. Şu Kırat'la bir gezeyim bakalım, bir gündüz akşama kadar bu Kırat nereye dolaşabilirse, bana," dedi, "Bir güzergâh vereceksin, orada dolaşacağım."

"Ulan oğlum. Ayvaz'ım. Sen daha ata binmeyi bilemiyorsun. At binmek, silâh kuşanmak eğitimden geçer. Etme bu at seni düşürür, sen nerede kalırsın, attan düşünce sakat olursun," dediyse de, "Sen beni seviyorum diyorsun, demek ki beni içten sevmiyorsun. Beni attan kıskanıyorsun. Durmayacağım."

Köroğlu ikna edemeyince, emir verdi görevlilere, "Kırat'ı hazırlayın. Binek taşıma çekin, Ayvaz'a bir silâh takımı getirin."

Ayvaz'a kılıç, kalkan, ok, mızrak, gürz o tarihte, bunlar silâh takımı, hazırlandı. Ayvaz'ı buna kuşattı.

"Ayvaz'ım, oğlum!"

Bir cirim (= sınır, çerçeve) verdi.

"İşte şu tepeden gideceksin, şu dağın eteğinden, şu taraftan dolanacaksın, işte şu dağın eteğine gelince sakın deme ki şu tepeye de çıkayım da, tepeden etrafı seyredeyim bakalım kim var imiş, ne var imiş deme. O tepenin öbür tarafı bana düşman olan bir bölge. Oraya gittiğin zaman sen tehlikeye düşersin. Sakın ha, yanılmayasın, o tepeye gitmeyesin!"

Ayvaz da olur dedi.

Ayvaz, Kırat'ılan Köroğlu'nun vermiş olduğu yol güzergâhına devam etti.

Ayvaz dolandı, gezdi. İkinci üzeri, "Bu gitme," dediği dağın eteğine gelince, "Ulan, bu adam illa ki, bu tepeye çıkma diyor. Kendi atını çok övüyor. Bu atım kaçtığı zaman kimsenin atı yetişemez diyor. Canım

düşmanın varsa, sıkışırsam kaçarım at ilen. Şu tepeye çıkayım bakayım ne varmış?” diye atın yönünü tepeye çevirdi.

Tepenin üzerine çıktı ki, öbür tarafı düzlük bir yer. Düzlüğün ortasında bir saray gözüktüyor ki, Köroğlu’nun sarayı marayı gibi değil. Çok ahım şahım bir saray gözüktüyor. Geniş çevreden bağ bahçe yeşil gözüktüyor.

“Ulan, buraya bakalım bakayım. Acaba Köroğlu’nun burada bir sevdiği kız mı var da, beni bundan kıskanıyor,” düşüncesiyle o sarayın etrafını at ilen gezdi dolaştı arkadaş. Sarayın kapısı, penceresi, bacası hepsi örtülü. İçeride birileri var mı, yok mu bellisiz.

Güzel bir pınar akıyor bahçenin içinden. İndi bu pınarın başına. Kırat’ı orada ota bıraktı, kendisi de elini yüzünü yıkadı. Her zaman ata binip gezmediği için at yormuş Ayvaz’ı.

Ayvaz, kafasını yere koydu uyudu, hemen uyuyakaldı.

Ayvaz uyusun.

Bu sarayın, bu bahçenin bekçisi bu atı takip ediyordu. Bu atın Köroğlu’nun Kırat’ı olduğunu biliyordu.

Hiç Ayvaz’ı uyandırmaz, koşar Dolu Beyi’ne varır, “Müjde efendim,” dedi.

“Köroğlu’nun oradan körpe, ağzı süt kokan bir çocuk geldi. Atının üzerinde geldi, senin yasak bölgede şu anda uyumakta. İşte fırsat elinde. Atı yakalayabileceksin,” dedi.

Dolu Beyi hemen emir verdi.

“Derhal beş yüz atıyla kuşatın orayı!”

Hemen kuşattılar.

Dolu Beyi döndü döndü tembih etti: “Aman Kırat.”

Dolu Beyi’nin atlısı sıftah Ayvaz’ı yakaladılar, elini kolunu bağladılar. Ayvaz gözünü açıverdi ki, Köroğlu’nun adamları değil, başka bir adamlar.

Kırat’a o kadar çaba gösterdiler, olmadı. Yakalayamadılar atı.

“Baba, ok ilen vurun öldürün! Köroğlu’na bari kısmet olmasın!”

Ok atıldılar, gere Kırat kendini kurtardı kaçtı.

Ayvaz’ı götürdüler Dolu Beyi’nin karşısına çıkardılar.

“Necisin sen oğlum?”

“Ben Köroğlu’nun Kırşehir’den kaçırdığı Kasapbaşı’nın oğluyum. Bugün izin aldım, gezmeye çıktım. Hatta Köroğlu da bana tembih etti. O semte gitme diye. Biz de dinlemedik. Durum bu,” dedi.

“Sen öyle söyleyen de, Köroğlu’nun casusluğunu yapıyorsundur garanti. Ben garibanım, kasap çocuğuyum filan desen de— Bizim neyimiz var, neyimiz yok öğrenmek, Köroğlu’na bilgi vermek için geldin, bu belli.”

Dolu Beyi kendi yetkili adamlarına dedi ki, “Ben bu çocuğu hemen astırıyorum.”

Onlar dedi ki, “Bu Köroğlu zaten bizi hiç sevmez, bunu biliyorsun. Bu Köroğlu’nun şimdi böyle bir adamını öldürtürsen, bu bize rahat gün vermez. Başımıza iş çıkarır. Gel buna birazcık hak tanı. Bunu hapis edelim, soruşturalım,” dediyse de ikna olmaz.

O zaman dedi ki öbürleri, “Türkmen beylerine haberci gönder. Türkmen beyleri gelsinler, Türkmen beylerine durumu izah et sen, benim yasak bölgeye girmiş arkadaş. Bundan dolayı da ben bunu astıracağım de. Bari ileride yarın Türkmen beyleri hakemlik yapar ki, canım ne hakkın vardı senin askerini salıp da adamın özel korusuna kadar, atını, oğlunu girdirmeye derler.”

Orası Dolu Beyi’nin özel eğlence yeri idi. Oraya haftada, ayda, bir buçuk ayda veya üç ayda bir; moral bulmak için özel adamlarını alır, o saraya gelir, orası adamın piknik alanı dediğimiz, bugünkü deyimle, öyle bir yer idi.

“Türkmen beyleri olur verirse bari hakemlik yapmış olurlar.”

Bunu da uygun gördü.

“Öyleyse Ayvaz’ı atın zindana. Çift nöbetçi bekleyin ağzını. Köroğlu atlısının baskınına uğrayıp, elinden aldirmayacak.”

Ayvaz’ı zindana atarlar. Ayvaz yatsın zindanda.

Biz gelelim Köroğlu’na.

Köroğlu öğlen geçti. Ayvaz gelmedi, meraklanmaya başladı. İkincin oldu arkadaş, Ayvaz yok.

İçi içine sığmaz oldu, Akşam yaklaştı. Bir de bakar ki ne baksın, Kırat, yarı yeri kırmızı, yarı yeri beyaz geliyor amma Ayvaz yok üzerinde.

“Eyvah!”

Kırat geldi. Kırat’ı tuttular. Köroğlu baktı ki, Kırat’m bazı yerlerine ok isabet etmiş derisinden. Oradan kan akmış.

“Oğlum, şu sazımı bana getirin,” der Köroğlu; hem üzülür, hem sinirlenir. “Bu çocuğa ne oldu?”

Acaba atla dağdan, kayadan uçtu, taş, budak mı battı,” diye endişelendi.

Bakalım Köroğlu ne diyecek?

Kırşehir’den Ayvaz getirdim

(Ah) getirdim çabuk yitirdim

Yandı da içim (oğlum) çöktüm oturdum beylerim (oy oy)

At geldi, Ayvaz gelmedi

Yandı içim, çöktüm oturdum (da oğlum oy oy)

Beylerim at geldi, Ayvaz gelmedi

*Şaştı gönlüm şimdi şaştı
(Beyler) İçimde ciğerim pişti
Ayvaz'ım (yoksa) esir mi düştü (oğlum beylerim oy oy)
At geldi, Ayvaz gelmedi*

*Ayvaz'ım yoksa esir mi düştü (oy)
(Kır)At (da) geldi, Ayvaz gelmedi (oy)*

*Dağdan mı uçtu (yoksa) dereden
Yardım dilerim Yaradan
(Ayvaz'ım) Çabuk ayrıldı buradan, (beylerim buradan oy oy)
(Kır)At geldi, Ayvaz gelmedi, (Kırat da geldi, Ayvaz gelmedi oy oy)*

*(Ah) Yardım etsin bize Yaradan (oy oy)
(Kır)At geldi, Ayvaz gelmedi*

*Köroğlu'yum bunu yemem
Ölürüm de yesir komam
Şimden gayri (de) yaşamam, (beyler yaşamam oy oy)
(Ulan oğlum) At geldi, Ayvaz gelmedi (oy oy)*

*(Of) Ölürüm de Ayvaz'ı komam
Atım da gelmeseydin, Ayvaz'ım gelmedi*

Köroğlu'nun sözü bitti, vakit akşam oldu. Gece bir şey anlayamayız. Daha Köroğlu'nun yaklaşık kırk atlısı vardı o zaman için.

Sabah oldu dedi ki, "Oğlum, Demircioğlu. Hazırlık yap. Şu Kırat'ı izleyelim bakalım. Bu Kırat nereden gitmiş, gittiği yerde belki kayadan uçtu Ayvaz. Bir derede, tepede, taş altında yaralı olabilir."

Kırat'ın izine düştüler, Kırat'ın izini birazcık takip ettiler amma Kırat bazı dağdan gitmiş, bazı oavadan gitmiş, bazı yola düşmüş. Yola düştüğü zaman başka gelip geçen hayvan izine karıştırdılar. Arkadaş, izlerin çokluğundan dolayı Kırat'ın izini takip edip Ayvaz'ın gittiği yeri çıkaramadılar.

Ve sonuçta, "O tepeye çıkma," dediği semte gelince dedi ki arkadaşlarına, "Ben bu Ayvaz'a tepeye gitme demiştim. Bu Ayvaz icabında bu tepeye gider. Şu tepeye çıkalım bakalım. Şu etrafı bir seyredelim bakalım; ne var, ne yok?"

Bunlar tepeye çıktılar.

Tepede Köroğlu'nun atlısı istirahata çekilsin. İstirahatı unutmayalım. Gidelim biz Köroğlu'nun düşman gözüyle baktığı Dolu Beyi'ne.

Dolu Beyi, Türkmen beyleri denilen kişiye haberci gönderdi.

O haberci gidince, güvenebildiği iki atlı çağırdı.

Dedi ki, “Çocuklar, size büyük mükâfat, bahşış vereceğim. Atlarınıza bineceksiniz. Buradan Köroğlu’nun olduğu semti az çok tahmin ediyoruz, ıssız dağın tepesinde. Köroğlu tarafına doğru gideceksiniz. Necisiniz, nereden geliyorsunuz, ne iş yaparsınız diye sorarlarsa; biz at tüccarıyız. At alırsınız, beylere at satarız diyeceksiniz. Sakın kendinizi Dolu Beyi’nin atlısı diye bildirmeyeceksiniz. Köroğlu’nun bölgelerinde herhangi bir tedirginlik, Ayvaz arama, böyle bir lâf var mı? Bunu öğreneceksiniz.”

“Olur,” dedi bunlar.

Ve bunlar atlarına bindiler, onlar da Köroğlu taraflarına doğru yol alıyorlardı.

Köroğlu’nun atlısı tepede istirahatta demiştik. Baktılar ki arkadaş, karşı dağdan iki atlı çıktı geliyor.

Köroğlu’na dediler ki, “Beyim iki atlı geliyor. Bunları yakalayalım mı, atlarını alalım mı, almayalım mı?”

Köroğlu dedi ki, “At almak, insan yakalamak zamanımız değildir. Gelsinler bakalım da, yalnız siz gizlenin, bizi çok görürlerse onlar eşkıya diye bizden korkar kaçarlarsa, yakalayamayız. Siz gizlenin. Onlar aramıza girince, hiç olmazsa haber sorarız. Nereden geliyorlarmış? Ne var ne yok diye? Kayıp sormayla bulunur, yol sormayla öğrenilir.”

Ve asker birazcık gizlendi. Bu iki arkadaş da, baba, Dolu Beyi’nden bir avanta üteriz düşüncesiyle sevinçle geliyorlardı.

İki grup atlının arasına tam düşünce Köroğlu, “Dur!” diye bağırды.

Sağa sola baktılar ki, arkadaş, her taraf atlı kaynıyor.

Köroğlu sordu:

“Nereden gelirsiniz, nereye gidersiniz? Hizmetiniz nedir? Nerelisiniz?”

Dediler ki, “Efendim, biz at alır at satarız. Uzaklardanız; Yemen, Hindistan tarafıdanız. Gelirken, Dolu Beyi’nin misafiriydik bugün. Dolu Beyi, Köroğlu diye birisi var imiş bir yerlerde— Dolu Beyi, Köroğlu’nun bir atlısını yakalamış. Onu zindana atmış,” dediler. “Türkmen beyleri diye beyler varmış, onlara haber gitmiş diyorlar. Onlar geldi mi, asılacakmış galiba? Böyle bir lâf duyduk, başka bir bilgimiz yok. Yolumuzu açın, biz gidelim.”

“Yaa,” dedi Köroğlu, “Oğlum, kulağımı aç. Öğrenemedim dersin, ben insana öğretirim,” der. Köroğlu bu iki atlıya ne diyecek bakalım:

*Benden selâm söyle(yi)n (de gayri, vay gayri) Dolu Beyi’ne (hele Beyi’ne)
Göndersin Ayvaz’ım(ı) göresim geldi, (göresim geldi)
Çekin kılıçları (da oğlum) er meydanında (oy, meydan yerinde)
Atlıyı atlıya vurasım geldi*

*Çekin kılıçları (da beyler oy) meydan yerinde
Orduyu orduya vurasım geldi*

*(Ulan) Yüksek yerden (de) aşağıya (hele) bakarım
Ayvaz için (de) gözyaşları dökerim
Ben gelirse Dolu şehrin yakarım, (yürü yakarım)
Göndersin Ayvaz'ım(ı) göresim geldi*

*Ben gelirse Dolu şehrin yakarım
Göndersin Ayvaz'ım(ı) göresim geldi*

*(Ulan) Her zaman söylenir (de, beyler oy) yiğidin mertti, (yiğidin mertti)
Bir zaman yiğide diyemem kötü
Verirsen Ayvaz'ım(ı) verem Kırat'ı, (veririm Kırat'ı)
Ayvaz'a Kırat'ı veresim geldi*

*Göndersin Ayvaz'ım(ı) verem Kırat'ı
Ayvaz'a Kırat'ı veresim geldi*

*(Ulan) Ben de Köroğlu'yum da, (aslanım Köroğlu olduğumu) bildiririm
Dostun ağlatır, düşman güldürürüm
Ayvaz için Dolu şehrin kaldırırm, (şehri kaldırırm)
Göndersin Ayvaz'ımı (da beyler) göresim geldi*

*Ayvaz için de Dolu şehrin kaldırırm
Göndersin Ayvaz'ımı (da vay vay) göresim geldi*

“Oğlum, ne dedim anladınız mı?”

“Anladık, anladık,” diyor tüccarlar.

“Bak, ben Köroğlu'yum. Belli oldu Köroğlu olduğum. Eğer gidip bu selâmımı böylece demezseniz Dolu Beyi'ne, yeryüzünde hangi devlette olursanız olun; anam yok, babam yok, ağlayacak, avrat yok, akıl yok. Tarla takım bir şey yok— Geçimimi hazır işe atmışım, gelip geçenden ütmüşüm bak. Altındaki atı alır, yayan bırakırım. Dolu Beyi'ne böyle selâmımı söyleyeceksin bak. Benden Kırat için çok iyi aracılık yaptırdı başkalarına, vermem dedim. Amma göndersin Ayvaz'ımı, vereceğim Kırat'ı. Söz veriyorum, gerisi kendine kaldı artık,” dedi.

“Efendim, başımız üstüne. Gece gündüz yatmak, göz kırpmadan Dolu Beyi'ne bu selâmını iletiriz,” dediler.

Fakat atlılar salıverilince ilerideki karşı tepeyi aştı.

Köroğlu dedi ki, “Demircioğlu, işin tadı kaçtı, oğlum. Bunlar korkusundan Dolu Beyi’ne gitmezler. Su uyur, düşman uyumaz demişler. Demircioğlu yetiş Çamlıbel’e—”

Çamlıbel’e yetiştiler.

“Baba, ne yapacağız?”

“Oğlum, doğru hurda deposuna! Hurda deposundan benim şu papaz elbisemi, takma sakalımı, pipomu, her şeyimi hazırlattır. Büyük kazanları yakınımaya getir. Karasını yüzüme süreyim. Sen de derhal, hazır yoksa, kırk sandık hazırla. Ahçıyı çağır, çobanları çağır.”

Bu hazırlık, hazırlanmaya başladı.

Kırk sandığa, kırk atlısı var zaten. Kırk atlısını sandığa koydurdu, kılıcını kalkanını yanına koydurdu. Buna yirmi katır hazırlattı. Atları bunların tergisine bağlayacak Köroğlu, bu prensip ilen yola çıkmaya çalışacak.

Kendisi iyice bir cübbe giyer. Yüzüne gözüne kapkara sürdü. Hakiki bir Arap oldu ki, yeryüzündeki dünyada birinci sınıf Arap olarak gözüktüyordu.

Sakalı siyah ilen boyar. Kırat’ı da bu siyahla boyadı. Gören kimse tanımasın Kırat’ı diye.

Köroğlu kırk sandık ilen, yirmi katır ilen, kırk atı terkiye dizer, olur bir bezirgân. Soran olursa, işçilerine dedi ki, “Adı ne sizin bezirgânınızın?”

“Der Baba diyeceksiniz, başka kelime kullanmayacaksınız... Der Baba diyeceksiniz.”

Geceyi gündüze kattı, Dolu Beyi’nin sergi açtığı mevkiye yetiştirdi. İkinci vakti akşam üzeriydi, oraya kondu, çadır kurdurdu işçilerine. Ne yapsam diye, adam bunu düşünüyordu. Kavga kurarsak, siftah bizim kavgayı duyan, Ayvaz’ın görevlisi Ayvaz’ı öldürdükten sonra bizim kavga bir şeye yaramaz. Amacı mühim olan Ayvaz’ı öldürttürmemek düşüncesindeydi.

O planlar yapadursun, o düşünedursun, biz gelelim Dolu Beyi’nin tarafına...

Dolu Beyi’ne Türkmen beyleri geldi.

“Ne beyim isteğin?” diye sordular.

Dedi ki Dolu Beyi, “Arkadaşlar, siz de bir beysiniz, ben de bir beyim. Köroğlu diye adı geçen haydudu biliyorsunuz, bu kişi beni rahatsız ediyor. Bir de atlı göndermiş, sizinle eğlence yaptığımız yere. Benim gül bahçemi tepelettirmiş, benim atımı bağlamadığım pisletmediğim yere atını bıraktırmış. İşte bu esir de ele geçti, şimdi zindanda. Bu adama ben asılma emri verdim. Bizim bölükbaşıları da sizi önerdiler. Ne dersiniz?”

Hepsi dedi ki, “Derhal astırabilirsiniz. Yarın darağacını kurdur, biz de o toplumda bulunalım. Herhangi bir soruşturma olursa, biz şahit oluruz.”

Dolu Beyi bu söze dayanarak her sokağa bir tellâl koymaya başladı.

“Duyan var duymayan var, yarın saat dokuzda, yasak bölgede yakalanan ve şu anda cezaevinde yatan Köroğlu’nun atlısı asılacaktır! Yarın asım saati bitene kadar tüm dükkânlar kapanacak! Alım satım yasaklanacak!”

Böyle tellâl çağırmaya başladı, arkadaş.

Bu tellâl çağırıyor, oranın alım satımcılarının da malı tükenmiş. Yeni bir bezirgânın geldiğini gördüler oraya.

“Ulan, ne yapsak şimdi? Bu bezirgân duyar bu tellâl işini, bezirgân burada Pazar olmaz artık deyip çeker giderse ne yaparız? Eh, müşteriye verecek malınız da kalmadı,” diye düşündüler.

Beş, on kişi bir araya geldi. Dediler ki, “Gidelim şu bezirgânla görüşelim. Bezirgâna durumu izah edelim. Bezirgân beklesin de, bu olay bittikten sonra bu bezirgânın malından bir miktar mal alalım.”

Der Baba baktı ki, yanına doğru birkaç atlı arkadaş geliyor.

Geldiler, selâm verdiler. Bu durumu anlattılar. Dediler ki, “Bezirgân-başı, dükkânlarımız bomboş kaldı. Şimdi alsak, bize yasak. Gel sana kapora yatıralım. Yarın bu olay bitene kadar, sen buradan kervanını yükleme geri. Bu asılma olayı bittikten sonra sergi açmak için izin isteyeceksin. Dolu Beyi şimdi gitsen sana izin vermez. İyisi mi yarın olay bitince izin istersin, sergi açarsın. Biz de destek çıkarız, malımız kalmadı diye. Baba, senin malının yarısını satın alalım.”

O zaman Der Baba dedi ki, “Arkadaşlar, ben zaman kaybederim, öbür sergiye geç kalırım. O zaman bana çok kapora vermeniz lazım.”

“Dilin dönsün, kardeşim.”

Der Baba’nın bu da işine yarıyor. Der Baba bunlardan hoşuna gidecek kadar bir para istedi ve verdiler.

Adamlar gitti. Köroğlu’nun derdi daha arttı.

Ayvaz’ın asılacağı kesinleşti, önce hangi kuyuda, hangi mevkiide diye düşünüyordu. Bulur muyuk, bulamaz mıyık diye endişeleniyordu. Ama yarın meydana çıkacak, belli oldu. Bu iş bir prensipten (= kurtarma planından) başka güç ilen çözülmez. Binlerce insan da öldürsem, Ayvaz öldükten sonra bir şeye yaramayacak.

Köroğlu geceyi hiç uyumadan geçirdi.

Gün ışımaya başladı. Sazını aldı, oturdu atlısının içine:

Dolu Beyi’nin pazarında (oy)

(Oğlum) Can alalım can satalım

(Eğer) Beyler işimiz bitmezse (de oğlum)

Bir gece daha yatalım

İşimiz burda bitmezse

Bir gece daha yatalım (oy oy)

Koç Demirci'm yandım burda (oy)
(Oğlum) Kaldım gayri ben de darda (oy)
Bilmiyorum da Ayvaz'ım nerde
Can alıp da can satalım
Olmazsa Ayvaz'la yatalım (oy oy)

Bilmiyorum Ayvaz'ım nerde (oy)
Can alıp da can satalım
Ayvaz'la beraber yatalım (oy)

Der Baba'yım bunu yemem
Dolu Beyi sana (oy) komam
(Ulan) Bu Kırat'ıma da gayri (de) binmem (oğlum, binmem oy)
Ayvaz'ı bulup satalım (oy oy)
Olmazsa burda yatalım

Kırat'a oğlum binmem (oy)
Can alıp da can satalım (oy)
Ayvaz'ı bulup burda yatalım (oy)

Demircioğlu, "Baba ne demek istiyorsun? Ne yapmamız gerekiyor? Yav, emir ver. Elimizden gelirse Dolu Beyi'nin şehrinde taş üstünde taş koymayalım. Her zaman bu Dolu Beyi ile uğraşacağımıza şu işi bitirelim de, kafamız rahat olsun."

"Oğlum, karşında düşmanın olmazsa insan ayık olmaz. Düşmanın bitmesi zararımıza olur bizim. Düşmanı olan insan, uyanık yatar. Demirci'm, sen cahil geliyorsun. Oğlum, ben bir plan düşünüyorum."

"Nasıl?"

"Şimdi gün ışıyacak. Işdı mıydı, sen şu tepenin başına çıkacaksın, bu Dolu Beyi'nin şehri buradan iyi gözüktüyor. Beni adım adım takip edeceksin, Kırat senin yanında kalacak. Ben ata binmeyeceğim. Ben buraya gideceğim, eğer ben bir şey ütebilirsem bu kılıcı şöyle sallarım. Dönerim. Bir, iki... Böyle yedi kere sallayacağım. Yedinci sallamama yetişeceksin," dedi.

"Kılıcı sallayamazsam, atlıyı hiç açığa çıkarmayacaksın, kavga kurmayacaksın."

Anlaştılar.

Vakit ışıdı. Artık Köroğlu geriden değnedi, nerede darağacı kurulacak bu belirsizdi, bir yerlere bir kalabalık toplanmaya başlıyor. "Ha, demek ki asılacak meydan orasıdır."

Kendisi de oraya doğru yürüdü.

Ağır ağır gidiyordu. Oraya meydan kurulmuş, Türkmen beyleri, Dolu

beyleri, bölükbaşları, baş köşeden sandalye, masalar kurulmuş, oraya toplanıyorlardı.

Seyirciler de etraftan çevrildilerdi.

Yaklaştı bu papaz buraya doğru, baktı ki darağacı kurulmuş. Her şey hazır. Amma Ayvaz yok oralarda.

Bu Dolu Beyi'ni gören papaz tahminen, "Ulan, kırk adımda herhâlde ben buna varırım. Kırk adım kalasıya şekilde, "Selâmünaleyküm," dedi.

Yere yattı, yeri öptü. Geri kalktı. Kalktı bir adım daha attı, yine böyle. Yüksek sesle selâm veriyordu.

Türkmen beylerinden biri dedi ki, "Sen deli misin. Bu adam kafayı mı yemiş. Şu adamın hareketine bak!"

Herkesin dikkati buraya çekti. Arkadaş bir Arap geliyor, amma böylesi Arap görülüşü değil. Dişi ışıyıyor adamın, dişi.

Kırkıncı adımda Dolu Beyi'nin ayağına kapandı. Ayağını öptü.

Ulan, bir ağıt ağlıyor arkadaş. Bir ağıt ağlıyor. Dolu Beyi, adamlarına dedi ki, "Yav, şunu tutun bir kaldırın bakalım. Şimdi bu adam bizi mahvedecek. Burada kriz geçirecek bu."

İki kolundan tuttular, şöyle geri çektiler.

"Adın ne? Nerelisin?"

Dedi ki, "Efendim, adım Der Baba. Hindistanlıyım. İkinci saatinde senin pazaryerine geldik, konduk. Ve bir duydum ki, tellâl çağırıyor. Yarın burada bir olay varmış. Bundan dolayı alım satım yasakmış. Tellâl diyor ki, Köroğlu'nun Ayvaz'ı asılacak diyor. Bu Ayvaz lâfını duyunca ciğerlerim yandı arkadaş."

Papaz düşüne vurdu muydu, arkadaş, kıracak göğsünü.

"Yav, ne yaptı Ayvaz sana?"

"Efendim, giden yıl, dünyada bir tek evladım vardı benim. Tek... Bu oğlan yatakta kuş tüyünde yattı. Benim paraya pula ihtiyacım yok, çok zengin bir bezirgânım. Bu oğlanı kuş tüyünde yatırıyordum. Anası bana dedi ki, ulan sen ölüverin. Bu oğlanı götür de şu bezirgânlığı öğreysin. Alım satımı, kârı zararı öğreysin," dedi.

"Ben de yanımda getirdim, getirmez olaydım arkadaş. Çamlıbel denilen bir semte vardığımız zamanda, Köroğlu'nun, eşkıyanın atlıları yolu kesmiş, benden haraç istiyorlar. Benim oğlan karşı koydu buna. "Ulan, kimden haraç istiyorsunuz? Biz haraç vermeyiz!" dedi.

Ben, "Yapma, oğlum; ben parayı veririm," dediysem de, oğlan parayı verdim demek istemedi.

Bu Köroğlu'nun Ayvaz'ı denilen haydut benim gözümün önünde o çocuğumun kulağını kesti, gözünü oydu. "Nasıl vermezsın ulan diyerek, parmaklarını, kollarını, bacaklarını, kaburgasını ayrı ayrı yüzdü," dedi.

"Efendim, sen olsan ciğerin yanmaz mı?"

Arkadaş, adam yere kapanıp da döşüne vurdu muydu, gâvur da olsa ciğeri parçalanır.

“Yav, ne istiyorsun sen peki?”

Dedi ki, “Efendim, duyduğuma göre Ayvaz sana esir düşmüş. Cır (= bir yalvarma sözü) Şunu elimle öldüreyim de, şu yüreğim az soğusun.”

Türkmen beyleri dediler ki, “Bu papazın içi yanmasa, bu kadar ağlayıp feryat etmez. Yav, nasıl olsa bir kişi bunun altındaki taburesini çekecek ayağından. İyisi mi günahı bunun olur. Ver emir. Öldürsün papaz.”

Öldürme emrini kendine aldı.

Emir verildi ki, “Zindandan suçlu çıksın!”

Zindandan suçluyu çıkardılar, zindanda suçluyu aç koymuşlar, yürüme dermanı bitmiş.

İki görevli kollarından tutmuş, omuzlarından. Sürüyüp getiriyorlar. Ayakları yerde sürünüyor.

Köroğlu, “Ulan, ya bu kalkıp, baba sen de geldin mi deyiverirse ben ne ederim?”

Arkadaş, şöyle gözü görüverince Ayvaz yaklaştı amma kılıcı çekti elinden.

“Ulan, anasını avradını ne yaptığının çocuğu!..” Çok özür dilerim— “Çamlıbel’de benim oğlumun gözlerini oyup, kollarını ayaklarını kestiğini, unuttun mu? Yalvarmadım mı Mevlama? Ulan, sen de benim oğlum gibi ölesin diye. İşte dileğim tuttu.”

Bar bar bağıırıyordu. Amacı sesinden Ayvaz’ın tanınması, sahip çıkmasıydı.

Bu narayı duyunca Ayvaz hiç ölüme gitmiyor gibi, düğüne gidiyor gibi güle güle yürüdü. Ayvaz bu sesi duyunca yüzü eğildi, kafasını da yere sarkıttı.

Dediler ki, “Demek ki yapmış bak!”

“Eden tanrısını da bulur, belasını da bulur,” dediler.

Ayvaz’ı getirdiler, sehpanın üzerine oturtular. Kendir takılacak.

Sehpanın üstüne Ayvaz oturdu amma Der Baba tekrar Dolu Beyi’nin ayaklarına kapandı.

“Daha ne diyorsun?”

Dedi ki, “Efendim, oğlumun öldüğünde ağıt yaptım, ağıt. O ağıdı söyleyem de, sen dinle bakayım.”

“Misafirimiz var. Bak, Türkmen beyleri burada. Tabii ağıda da ihtiyacımız var, türküy de.”

Şimdi bu esnalarda oradaki eski adamlardan bazı yaşlılar dedi ki kendi çevresine, “Ulan, oğlum, bu adam bir iş çıkaracak! Gelin,” dediler, “Bunu gerilekten (= biraz geriden) seyrederek yav.”

“Baba, nice adam asıldı burada kimseye bir şey demediler. Etme

oğlum. Böylesi papazı görmedim ben,” dediye de arkadaş pek kimse dinlemedi.

Papazın bu da dikkatini çekiyordu. Orada bir şey kurcalanıyor. O kendi gücü yetebileceği bazı yakınlarını, oğlu kızı dediği gibi, aldı çekti biraz geriye doğru.

Ağıt söyleme iznini de Der Baba alınca— Bakalım Der Baba oturdu oraya başladı söylemeye:

Havada bulut azıyor (oy)
(Ah) Kimi düzeni bozuyor
Kimi mezarını kazıyor
Dolu yağdırırım bura (şimdi)

Kimi mezarını kazıyor
Dolu yağar (da) beyler bura(da şimdi oy oy)

Havada bulut göründü
Benim ciğerim delindi
Suçlu boynularını eğdi (beyler eğdi)
Dolu yağar bura gayri

Suçlu boynunu eğdi beyler (eğdi)
Dolu yağar bura gayri (oy)

Kimisi geriye kaçır
Kimisi arayı açır
(Ulan beyler) Ara yere (de) kanlar saçır (oğlum saçır oy oy)
Dolu yağdırırım bura (gayri)

Ara yere kanlar saçır (oy)
Dolu yağdırırım bura (gayri)

(Amanın) Kılıçlar belden çekilir
Nice de han evler yıkılır (oy)
(Of) Kelleler yere dökülür (de dökülür)
Dolu yağdırırım bura (şimdi)

Kelleler yere dökülür
Dolu yağar beyler şimdi

Der Baba'yım der durunca
Suçlu da beni görünce (oy görünce)

*(Amanın) Şimdi kellene vurunca (vurunca oy)
Dolu yağdırırım bura gayri, (gayri)*

*(Of) Şimdi kellene vurunca
Dolu yağdırırım bura (şimdi)*

Şimdi sazi ben böyle yapıyorum, amma Der Baba kılıcı suçluya böyle yapıyordu. Amaç tanınmamak.

Foyası meydana çıkmamalıydı.

Türkü bitti.

Türkü biter bitmez, yine kaptı. Yine kapandı Dolu Beyi'nin ayaklarına.

"Bu sefer isteğin ne?"

Dedi ki, "Efendim, benim oğlumu çamın dibinde nasıl öldürdü, sen gördün mü ki? O taktikle öldürmek istiyorum."

"Ulan, nasıl öldürürsen öldür, serbestsin. Misafirlerimiz izin veriyor madem, yarın şahitlik yapacaklar icabında."

Arkadaş, kalkar kendiri bunun boğazına geçirdi. Çünkü ayağının altındaki almayınca boşta kalmıyor insan. Mühim olan onu almak.

Kılıcı belinden çekti şimdi, kalktı. Başladı bu suçlunun etrafında dolanmaya.

"Benim oğlumu çama astı, böyle öldürdü."

Kılıcı şimdi kıvradıyor, bir kere tur atlıyor, vuracak oğlana. Oğlan kafasını aşağıya çekiyor.

Bir—

Dolanıyor kılıcı kıvradıyor.

İki—

Derken yedinci de nasıl olduysa kılıç kendire (= kendirden yapılma sicim, ip) dolaştı.

Kendire dolaşmasıyla suçlu yere düştü amma, "Ulan, tutun kaçır şimdi."

Tuttular, kendire geri bağladılar derken, arkadaş, ulan nereden geldi, nasıl oldu— Adam diyordu ki, "Dolu yağar buraya şimdi."

Kırk atlı bir daldı ortaya. Köroğlu'nun Kırat'ını nasıl getirdiler yedekte?

Köroğlu, Kırat eline geçer geçmez, Ayvaz'ı terkisine aldı, amma Kırat'a bindikten sonra, tamam. Köroğlu işini becerir kalan (= artık).

Ana baba günü doğdu dağlara. Herkes tedbirsiz idi.

Herkes gözü orada seyirdeydi.

O evvelki yörepe (= yamaca) çekilenler, serbest dağın tepesinde kurtuldular. Esas seyre orada başladılar. O ortalıkta kalan, at tepişir, eşşek ölür der yörede bazı bizim atasözlerimiz...

Türkmen beylerini ağa hemen kaçırdı. Dolu Beyi'ni hemen kaçırdılar. Kavgaya karşı koydular, amma hazırlıksız yakalandılar.

Köroğlu'nun atlısı çok hırslı olduğu için Dolu Beyi'nin atlısı tedbirsiz olduğu için, Dolu Beyi'nin kaçmasından dolayı moral bozukluğuna uğradılar.

O Der Baba'yım diyem adam yükseğerek (= yüksekçe) bir yere çıktı, amma bir haykırıyor, amma, "Ulan, oğlum, bana fırsat vermeyin, bana da kalmazsa kalmasın vurun," diyor.

Dolu Beyi'nin atlısı bunu duyunca; "Elin beyi elinde kılıç meydanda dört dönüyor, bizimki ortalıkta yok. Ulan, biz ölelim, o sarayında yaşasın olmaz öyle şey," dediler, kavgayı bıraktılar.

Darmadağın oldular. Her birisi bir tarafa kaçtı.

Köroğlu emir verdi.

"Oğlum, bırakın. Tüketmeyin düşmanı. O kadar tembih ettim size. Tükendi mi, çünkü biz ayık olmalıyız."

Atlıyı toparladı, saydı.

Emhamdülillah, Köroğlu'nun atlısında hiçbir eksik yok. Yaralı yok. Ayvaz kendilerinin oldu. O memleketten alabildikleri kadar yağma ele geçirdiler. Katır var yolda— Katırları boş götürmeyelim diye, bu yağmayı da katırlara yüklettiler. İkinci bir yağma, zenginlerden almış olduğu akşamki kapora.

Ulan o zenginler vurdu döşüne "Vay, gitti bizim para!"

Köroğlu, Ayvaz'ını böyle kurtarır ve Çamlıbel'e gelir. Daha Şirin Döne'si, adı geçen bu Döne yoktu. Hoylu'su, Abbas'ı onun bu durum içinde yoktu. İşte bugünden sonra Moskof Seferi meydana çıkar. Ve o Moskof Seferi'ni daha evvel anlatmışızdır. Moskof Seferi'nden sonra İstanbul'a gitmesi gerekir Köroğlu'nun... İstanbul'dan tapusunu aldıktan sonra Çamlıbel'deki adamlarının sayısı bin yedi yüze çıkar.

Köroğlu'nun Ayvaz'ının kaçırılma hikâyesi böylece sona ermiştir.

Ayvaz böyle kurtarılmıştır.

3. TURNA TELİ HİKÂYESİ

Köroğlu'nun esas ismi Ruşen Ali'dir.

Bugünkü devlet kayıtlarında Bolu dağlarına Köroğlu dağları deniliyor. Benim âşıklık sevdasına başladığım günden beri, benim hocalarımdan duyduğum Köroğlu, Tunceli civarında yaşamıştır. Hocalarım Köroğlu'nun hasmının adının ise Bolu Beyi değil de, Dolu Beyi olduğunu söylerlerdi. Düziçi'ne bağlı Gökçayır Köyü'ndeki Köroğlu lakaplı Mehmet Demirci hocam dahi böyle söylerdi.

Köroğlu'nun düşmanın adı ise Bolu Beyi değil, Dolu Beyi'dir, çok içtiği, sarhoşluğu ile meşhur olduğu için adı Dolu Beyi'dir derdi.

Bu hocamın sözüne göre Köroğlu'nun gücü bin yedi yüz atlı, on iki bölükbaşı ve kırk tane kabadayıya bir anda ulaşmamıştır.

Köroğlu'nun gücü bin yedi yüz atlı seviyesine çıktığı zaman ayrı bir kola gideceğiz. Köroğlu'nun temeli kırk atlı ilen atılır. Eşkîya süsü vererek kendine bir yol çizer. Dolu Beyi, babası Seyis Ahmet'in gözlerini bir atlık tayı yanlış seçti diye oydurur.

Babasının gözlerini oyuk gören Ruşen Ali'nin, kini bundan başlar ve bu bahsettiğimiz Tunceli civarlarında, Çamlıbeli adı verilen ıssız bir dağa yerleşir. Yanma da aklı, yaşları kendine uygun, cesur diye seçtiği kırk genç temin eder. Bu dağdaki mağaralarda, Ruşen Ali eşkıyası ismini alır. Zaman zaman bazıları der ki, "Yav bu körün oğlu, kardeşim. Ruşen Ali ismini bırak Allah aşkına. Babasını Dolu Beyi kör etti, mil çektiirdi gözüne."

Bu tip sözlerle körün oğlu, körün oğlu, Köroğlu'nu bu şekilde lakap olarak alır.

Devlet kaçağı olarak, kanun kaçağı olarak soygunculuk yapar, gelip geçen bezirgânın yolunu keser. Yenip içeceğini, giderlerini de böyle karşılar.

Bir sebebiyetten dolayı Moskova'ya bir sefer yapar. Kırk atlı ilen. Moskova'da Türk Ordusu'na bir yardımı olur. Bunu daha ileriki kollarda devam ettiğimiz zaman dile getireceğiz. Bu Moskova'ya seferde devlete bu kadar fedakârlık yapıp, devletin ordusuna katılıp, Moskov'ta o muharebeyi kazandığı için oradaki Demir Paşa ismindeki paşa, Köroğlu'nu İstanbul'a götürmüştü.

İstanbul'dan da mükâfat olarak o devirdeki hüküm süren padişah, Köroğlu'na Çamlıbel'in, tapusunu vermişti. Atlısını da, "Kırk değil de, yüzlerce arttırabilirsin," demişti. Bu nedenden dolayı atlıyı bin yedi yüze çıkarır. Köroğlu'nun gelip geçenden haraç alması soygun değil, padişahın emriyle idi. Bunun adına vergi deniliyordu. Ama Köroğlu katma değer usulü, yüzde on hesabı, yüzde yirmi hesabıyla mı aldı, yoksa gün güçlü devri—

adamin malının yüzde ellisini mi aldı— Burası bizlere göre birazcık karanlık gelen bir noktadır.

Bu Kör'ün Oğlu, atlıyı bin yedi yüze çıkarıp, on iki bölüğe ayırıp, kırk kabadayıya istihbarat yaptırıp güçlendi, ünlendi.

Bir gün Çamlıbel'de Köroğlu'nun atlıları dinlenmede, âlemdeyken, orta yere Ayvaz der ki, "Yav arkadaşlar, biz burada bin yedi yüz kişiyik. Bu Köroğlu denilen tek. Bizim hangi birimizi evlendirecek? Bizim hangi birimizin ayrı ayrı evi yuvası olacak? Yarın kolumuz kılıç kaldıramayacak yaşa varacağız biz. O zaman bizim halimiz ne olacak? Bu konuyu düşünen var mı?"

Gençlikte tabii, bu kadar da ince düşünmek olmayabilirdi. İçlerinden diyen oldu ki, "Arkadaş gerçekten doğrusun. Biz alıp kırıp sarıyoruz, amma ün ve şan Köroğlu'nun oluyor. Geleceğimiz nasıl olacak bizim? Buna bir çözüm bulursa, bölükbaşlarımız bulabilir. Bölükbaşlarımızdan önce biz bin yedi yüz kişi Köroğlu'na başvurursak, bu da saygısızlık olur."

Ayvaz der ki Demircioğlu'na:

"Gel Demircioğlu, sen birinci bölükbaşımızsın. Koca Kenan, bölükbaşımız. Hoylu, bölükbaşımız. Evet, ben de bir bölükbaşım, amma sizlere saygım var. Gel," dedi Demircioğlu'na. "Koca Kenan, Demircioğlu, Ayvaz üçümüz bir ortak name yazalım. Köroğlu'na derdimizi dile getirelim. Diyelim ki, Sayın Köroğlu, biz evlenmek istiyoruz, Amma şartlı! Şartın ne diye soracak olursan, üçümüz de bir ananın bir babanın kızıyla evlenmek istiyoruz. Şu devirde bir evde üç tane evlenmeye, çağa gelmiş, yaşı dolmuş kız çocuğu zorca bulunur. Köroğlu bu zor şartları kabul edecek mi, etmeyecek mi?" der. Ve bu nameyi kendi aralarında yazdılar. Üçünün ismini koydular. Üç kişi bunu imzaladı. Demircioğlu da Köroğlu'na götürdü.

Köroğlu bunu okudu ki, evlendirmek hiçbir şey değil. Kız babası Köroğlu'na ister versin, ister vermesin. Köroğlu'nun zora ihtiyacı yok. Amma üçü de bir anadan babadan olunca, bunu bulmak güç.

Köroğlu bu kasavetle, "Tamam, düşüneyim oğlum," dedi. Demircioğlu'nu uzaklaştırdı. Bu söz üzerine Köroğlu bir hikâye kolunda Gürcistan'a sefer yapacak. Bunu da ileride anlatacağız.

Köroğlu bu söz üzerine Gürcistan'a gitmesi gerekti. Gürcistan'dan, Gürcistan Beyi'nin üç kızını kaçırdı. Üç beş tane gelirken yolda yolaktâ avantaya denk getirdi, kattı. Bunları da yanındakilere ekledi yedi adet kızı Çamlıbel'e getirmişti. Çamlıbel'e geldiğinde, düğün âlemi başladı. Bu Beyler evlendirilecek. Tamam, o arzu edilen üç kız bir anadan babadan— Gürcistan Beyi'nin kızı olarak getirildi. Onlar isteklerine göre, üçü bacanak olacaktı. Öbürlerini de Köroğlu kendi düşüncelerine göre evlendirecek.

Düğün şenliği çok hoş âlemli geçiyordu.

"Uzak yerden kız gelmiş, kızlar gelmiş," diye Çamlıbel'e yakın olan

evlerdeki hanımlar, karılar, teyzeler bu kızları görmeye geliyordu. Güzel mi, çirkin mi?

Bazıları diyordu ki, “Uzak yerden bir güzel gelmiş. Ya yarım kadar, ya benim kadar,” diye bir tabiri vardır bayanların. Bu merakla gelip giden çok oluyordu. Bu gelenlerin içinden bir gün yaşı altmış, yetmişleri bulmuş, akıllı, zekâlı bir bayan geldi.

Bu bunlara sırayla bakmak izini istedi Köroğlu’ndan. İzin aldı. Kızlara baktı.

Kızlardan diğeri hoşuna gitmedi pek. Mavili isminde bir kız vardı. Bu Mavili de Ruşen Bey isimli bir Bey’in kızıydı. Bu da zorla alınmıştı kavgayla. Bu Mavili’ye gözünü dikti.

“Vay kuzum. Fakir çocuğusun, zengin aile çocuğusun, bey, paşa kızıydın, burasını bilemiyorum,” dedi. “Mevla seni yapmış, yaratmış. Her şeyin dört dörtlük mükemmel amma bir eksiğin kalmış.”

“Eksiğin kalmış,” deyince, “Eksiğim ne, Nene?” diye sordu bu Mavili isimli kız.

“Eksiğin,” dedi, “Bağdat’ta bir göl vardır. Turnalar göç ettiği zaman, o göle konarlar. Uçtukları zaman göğüslerindeki süs gibi güzel renkli tüyleri dökülür bu gölün kıyısına vurmuş. Benim gençliğimde, gelin olduğum zamanlarda Bağdat’tan bana Turna Teli gelmişti. Ondan biliyorum arada da bu telin olduğunu. Bunun ismine de Turna Teli derler. Kuzum, ben emir vermiş olmayayım. Köroğlu’nun eli kolu çok uzundur. İstedğini yapacak bir Bey’dir. Eğer dilersen gel Köroğlu’ndan bu teli iste. Köroğlu’nun adamları var, arkadaşları var. Gönderir, güzeller için bu teli getirttirir. İnsan da ömründe bir kere gelin olur. Şu güzelliğini boşa salmadan teli şu zülüflerine tak da gerçekten Mavili olsun.”

Karı kapıya çıktı.

Kızın kafasına bu bir soru takıldı.

Öbür kızlara sordu. “Siz böyle bir şey duydunuz mu?”

“Duymadık,” dedi onlar.

“Hemen diviti, mürekkebi beri çekti. Köroğlu’na bir yazı yazdı: Bu teli getirtirsen getirttirin, getirtmezsen kırk birinci gün de olsa benden senin Hoylu’n ile evlenmek yok,” diye.

Köroğlu bunu okudu ki vaziyet böyle. Tamam, bu tel, Turna Teli Bağdat’ta var, Köroğlu bunu biliyor. Amma bu teli almak Köroğlu için çok zor bir şey. Bağdat’ın o günden bu yana kavgasız günleri geçmemiş. Hâlen şu anda dahi Bağdat’ta günde onlarca öldürülen oluyor diye televizyonlar söylüyor.

Köroğlu düşündü; düğünü durdursam, atlı ile tel için gitsem, zaten benim ismim adım bu çevrede, komşu ülkelerde eşkıya olarak, çirkin adam olarak geçer. Beni Bağdat’ın beyi gördüğü an kavgaya tutuşacağız. Aylarca

kavga edeceğiz. Öleceğiz, öldüreceğiz. O zaman bizim düğün kurup, oğlan evlendirdiğimiz neye yarar? Ne yapmalıyım diye çok derin kaygıya düştü Köroğlu.

“Ulan, iki askere— Oğlum, sen ve sen buraya gideceksin,” desek, belki adamın gönlü ikna olmaz, “Yav, bu düğün âleminde beni niye bıraktırıyor da, en zor şarta beni zora gönderiyor,” der.

Bunun içinden çıkamaz.

Köroğlu, bazı yerlerde atlısına, iştah vermek için bazı yerde derdini anlatmak için sazı, sözü kullanırdı.

Başka çözüm bulamaz. Sarayının burcu ismi veriliyormuş, bugünkü evlerin balkonu diyelim, o zaman burçtu, bugün de balkon— İsim değişmiş. Sarayın burcuna oturdu, başladı sazına vurmaya. Asker âlemindeydi. Köroğlu saza vurduğu zaman, asker bundan bir yorum çıkarırdı. “Yine Köroğlu’nun aklına bir şey düştü,” derlerdi.

Oradaki çalgı âlemi o anda durdu. Tüm dikkatler, tüm kulaklar Köroğlu’nun sözüne çevrildi.

Bakalım Köroğlu bu suskunlukta, atlısına ne diyecek:

(Amanın) Ayvaz’ı göndersem tele

Beş on atlı yanda bile

(Oğlum) Çok beklerik (de yavrum) Ayvaz(’ım), gele (oy oy)

(Ah) kim gitsin turna teline

(Amanın) Çok bekledik Ayvaz(’ım) gele (oy oy)

Kim gitsin turna teline, (oy oy)

Hepiniz de sağlı sollu,

(Amanın) Hepiniz de ağalı beyli

(Amanın) Sana derim Demircioğlu’m (oy oy)

(Oğlum da) Kim gitsin turna teline

Kurban olam Demircioğlu,

(Yavrum) Kim gitsin turna teline (oy oy)

(Amanın) Aslanlarım saray dibinde (ey)

Koç yiğitler(im) sığmaz kabında

Kurban olam canı cebinde (de, canı cebinde oy oy)

(Yavrum) Kim gitsin turna teline (oy oy)

(Ah,) Kurban olam canı cebinde (oy)

(Yavrum) Kim gitsin turna teline (oy oy)

(Amanın) Köroğlu ’nu a latmayın

N’olur yollar(a) de netmeyin

(Oğlum) Bana kara ba latmayın (da, yavrum n’olur ba latmayın)

(Yavrum) Kim gitsin turna teline (oy oy)

Bana kara da ba latmayın

(Oğlum) Kimler gitsin turna teline (oy)

“Köroğlu, kim gider turna teline,” diye atlısına, geneline soruyordu. G d men’le Samıya Sı maz isimli atlısı gruptan ayrılıverdi, ileri doğru  ktılar.

“Değerli baba Köroğlu, Sayın babam (Baba diye hitap ederlerdi). Bizden cesur kimse yok. Diğer arkadaşlarımız  leme devam etsin. Şayet biz geç kalır, teli getiremezsek d   n  iptal etmeyin, biz de d   n n bittiği güne olsun denk getirmeye çalışırız. Bize yapaca ın fedak rlık bu olursa, iyi olur.”

Köroğlu da dedi ki, “Canım, gelinlik kız tel istiyor. Olmazsa intihar ederim diyor. Bu tel gelip gelinlik kız teli takmadık a zaten d   n  bitmiyor. Öyleyse bu d   n  bekletiriz. Yalnız, oğlum, bo a zaman kaybetmeyin. Zorbalık yapmayın. İki kişinin zorbalığı sökmez. İmk nlar d h linde gerekiyorsa adam bulun parayla temin edin, i i kavgaya d ndermeyin, d   rmeyin. Beni sonra zor duruma koyarsınız.”

Ve ayrılırlar.

G d men ve Samıya Sı maz atlarına bindiler. Bağdat’ın yolunu tuttular. Gece gündüz demeyip yol kat ettiler. Günün birisinde sabaha karşı Bağdat’ın şehrine d h l oldular. Atları hana ba ladılar. Kendileri de bir kahve denk geldi, oraya oturdular. Bakalım bu kahvede gördüklerimize sorarız, bu tel nerede bulunuyormu , nasıl alınıyormu ? İşte bakkalda, d kk nda satılmıyor muymu  diye sorarız düşüncesiyle bu kahveye girdiler.

Nereye gitse garip bir adam, yabancı bir insan derhal dikkat çeker.

Ulan, bunların kılı ı kıyafeti çok dikkat çekiyordu.

 aylarını içip çevreyi kolaçan etmeye ba ladılar.

Bu arada bir müşteri daha geldi. Kahvenin kapısından içeriye girdi.

Bunları görür görmez geri çıkmasıyla ba ırması bir oldu.

“ mmeti Muhammed, Müslüman yok mu? Bağdat yanıyor,” diye ne kadar gücü varsa o kadar ba ırıyordu.

Hem bağırıyor, hem ko uyordu.

“Bağdat yanıyor!”

Duyan insan havaya, gökyüzüne bakıyor. Duman yok. Yangın demek, duman demek. Yahu bu adama ne oldu; neyin nesi bu insan? Bağdat Beyi’ne doğru ko uyordu. Velh sıl Bağdat Beyi i itmeye ba ladı bu ba ırtıyı.

Bağdat Beyi derhal emir verdi.

“Şu bağıran kişiyi yakalayın bana getirin.”

Hemen yakalayıp getirdiler.

“Derdin ne kardeşim?”

“Derdim Bağdat Beyi ile görüşmek.”

Bağdat Beyi’nin makamına girdi. Yine bağıyor.

“Bey’im Bağdat yanıyor!”

“Yav, söyle nasıl yanıyor?”

Dedi ki, “Efendim, benim bu grubun içinde aylarca durmuşluğum var. Ben bu grubun hâl ve hareketini, dinini, vicdanını ölçen birisiyim. Köroğlu’nun iki casusu gelmiş, filanca insanın kahvesinde oturuyor. Bunlar bunun öncüsüdür. Bunların gerisi bu memlekete yakındır. Bunlar bu Bağdat’a saldırıya gelikler. İşte saldırıya başlarsa, Bağdat’ın yangını başlar,” dedi.

Bey, ulan, acaba gerçek payı nedir diye derhal görevlilerine emir verdi. Bunun tarifini verdiği kahveye derhal gittiler.

Gittiler ki, tamam, orada iki garip insan var. Hiç, “Necisiniz? Nereden geldiniz?” diye sormadılar. Bunları hemen yakaladılar, beyin karşısına getirdiler.

Bey sordu:

“Nereden gelip, nereye gidersiniz?”

Bunlar olduğu gibi anlattılar.

“Bize Turna Teli deniliyormuş... Bağdat Gölü’nde bulunurmuş. İşte düşünümüz vardı. Gelinler turna teli istedi. Bundan dolayı biz de Turna Teli için geldik!”

“Bu Turna Teli sizin ön bahaneniz. Kesinlikle buna inanmam. Sizin mutlaka da başka bir programınız, başka bir projeniz var. Bir düşünceniz var. Casusluğunuz var,” düşüncesiyle bağırdı, çağırdı, emir verdi:

“Derhal zindana atacaksınız. Ağzını 300-500 kişi ile, taşla kapayacaksınız. Kaçmaması için. Hangi babayiğit varsa, gelsin elimizden alsın bakalım, görelim. Nasıl olur da Bağdat’ın içine casus gönderir, bir eşkıya yollar?”

Bağırdı, çağırdı.

Bu adamları zindana attılar. Atları da kaldı handa, kendilerinin de işi bitti, gittiler zindana.

Köroğlu’nun askeri âlemde amma Köroğlu’nun kaygısı da Bağdat’ta idi. Bağdat’tan öteden beri zaten korkardı.

Bir akşam yattı, ayrı yerde bulunan odasına. Bu odada yatınca Köroğlu rüyasında bu olan biteni, kahvede yakalandığını, kaç numaralı zindana atıldığını rüyada gördü. Yedi numaralı zindana konduğunu— Ulan, uyandı ki arkadaş, gecenin bir yarısı, makamında yatıyor.

“Ulan, neyin nesi? Ne oldu da ben böyle düşlendim?”

Amma bu rüyayı gerçek olarak kabul etti. Mutlaka da bu atlıların başına gerçek bir olay geldi.

Bu atlıları yakaladılar. Bu düğün âleminde şimdi, atlıya Bağdat'a sefer yapıyoruz desek— Nasıl derim?

"Yav, hele bekleyelim," diyecekler. Zaman kaybedelim, amma bekleyelim desek, belki de zindanda benim adamlarımı öldürürler. Zaman dar.

Köroğlu, "Bu andan tezi yok," dedi, gecenin bir yarısında gene sarayın burcuna çıktı. Sazını aldı; bakalım neler söyleyecek:

*Geceki gördüğüm düşler
Gözümden akıyor yaşlar
Gelmedi (tele) giden kardeşler (de, beylerim oy oy)
Tele giden aslanlarım gelmedi*

*Gelmedi (tele) giden kardeşler (oy)
Tele giden de beylerimiz gelmedi*

*

*Aslanlarımı tutmuşlar
Tutmuş zindana atmışlar (oy)
Kim alır (gelsin) görek (de) demişler (de beyler oy oy)
Tele giden kardeşimiz gelmedi*

*(Gelsin) Görek kim alırmış demişler (oy oy)
Tele giden (de) beylerimiz gelmedi (oy)*

*Köroğlu'yum kime n'ettim
Aslanlarım(ı) tehlikeye attım
(Oğlum) Kalan benim işim bitti, (bitti de beylerim oy)
Tele giden (de) beyler gelmedi (oy)*

*Kalan benim işim de bitti (oy)
Tele giden (de) beylerimiz gelmedi, (oy oy)*

Ulan, "Arkadaşları çevirmişler, tutmuşlar. İkisini bir zindana atmışlar," diyor türküde. "Kim alırmış, gelsin görelim demişler," diyorlar. "Tele giden beylerimiz gelmedi."

Atlı zaten çok yakında bir yerinde yatıyordu. Bu Köroğlu'nun bu dörthüklerini duydular, amma kalkan atına koştu. Köroğlu bir baktı ki, kendine sormadan, "Ne yapacağız, nasıl gideceğiz?" demeden atının bir yanı yola koyulmaya başladı.

Köroğlu, Demircioğlu'na haykırır, "Oğlum, atlıyı karşıma topla. Geri yanıma gelin. Yahu gelinci mi gidiyoruz sanıyorsunuz siz?"

Ve toplandılar.

Dedi ki Demircioğlu, “Burada zayıat var var olmaya, amma kaç kişimiz gider, kimler kalır kalmaz bunu bilemiyorum,” dedi. “Fakat oğlum, zayıat vereceğiz diye de ben bu iki atlıdan vazgeçmem. Onları hiç yerine hibe etmem. Sen şu bizim yedek haradan iki tane at getirttir bakalım. Bunların terkesine silâhlarını kuşandır bakalım. Bu esir düşen insanın elinde silâh komazlar... Bunu biliyorsun.”

Ve bu temin olundu.

“Şimdi burada görüldüğümüz zaman gündüz olabilir. Amma Bağdat’a varacağımız zaman sabaha denk getireceğiz. Gündüz varmayacağız. Bizi görmeyecekler. Işıyınca meydana çıkacağız.”

Köroğlu bu emiri verdi ve bin beş yüz atlı aldı, diğer atlıyı Çamlıbel’de kızlara muhafız bıraktı. Bin beş yüz kişi ile Bağdat’a da kaç günde varabildiyse, bir gün sabaha karşı Bağdat’ın şehri görünmeye başladı.

Köroğlu adamlarını topladı. Onlarla bir durum değerlendirmesi yaptı:

“Oğlum, vardık Bağdat’a. Girdik ortalığı talan ettik. Biz alacağımızı alamadıktan sonra bu iş bir şeye yaramaz, Demirci. Biz hamleye başlamadan, bizim arkadaşlarımızı yanındaki görevli öldürür bak. İş önce tatlılıkla halletmeye çalışacağız. İş acıya binerse, kavgaya ondan sonra olacak.”

“Ne yapalım, baba. Emir buyur,” dedi Demircioğlu.

“Şimdi Hoylu yanına beğendiğinden bir kişi alacak,” dedi, “Yedekte getirdiğimiz atları da birer tane terkiye bağlayacaklar. İkisi Bağdat’ın merkezi yerine doğru atları sürecekler. Nereden gelip, nereye gidiyorsunuz diye soru soran olursa; at tüccarıyız. Biz beylere at alıp satarız diyecekler.”

O devirde de at tüccarları çoktu. İyi atlar ellerine geçerse tüccarlar beylere satarlardı. Köroğlu’nun atlısı olduklarını mümkün olduğu kadar gizleyeceklerdi.

Bağdat’ın merkezî bir yerine yaklaştıktan sonra, gençlere değil de yaşlılara soracaklardı. Haber alamazsa öbür kişiye soracak. Ondan alamazsa, başkasına soracak. Soracağı soru: Yav, beyefendi, biz çok beyler kapısından geldik geçtik. Bize bu Bağdat’a girişimizde dediler ki, yav Köroğlu’nun iki atlısı yakalanmış burada. O Köroğlu’nun atlısının bir kişisi bin kişiye bedel diyorlar. Acaba burada nasıl asker yakalandı. Bu Bağdat Beyi yakalattırmış diyorlar. Böyle bir şey duydun mu, diye soracaklar. Mutlaka da bir göreni, duyanı bulacaklar. “Duydum ben, biliyorum diyen oldu muydu— Peki, bu Bağdat Beyi’nin hücreleri, zindanları nerede diye soracaklar. Böyle böyle öğrenecekler. Öğrenirlerse de hiç beye, topluma ricaya meydan vermeden at satma bahanesiyle önce bu zindanlar bulunacak. Köroğlu talimatı böyle verdi. Ve devam etti: “Bunu da Hoylu becerecek. Biz geriden bunu takip edeceğiz. Eğer Hoylu burada bu adamları bulup, nöbetçisinden, sorumlusundan, görevlisinden ikna ile veya zor ile nasıl becerebilirse, bulduğu anda mutlaka

alacak. Karşı konulursa da alınacak, konulmasa da alınacak. Baktık iş kavgaya, dönüşürse biz geriden hamle yapacağız.”

Hoylu’ya bu talimatlar verildi. Hoylu, yanına güvenebildiği cesurundan bir kişi aldı. Yedek getirdikleri atları terkiye bağladılar, şehirin içine gittiler.

Köroğlu yüksek bir tepenin başına çıktı. Adım adım, görebildiği kadarıyla bu iki kişiyi takip etmeye başladı.

Soranlar gerçekten oldu.

“Yav, bunlar neyin nesî?”

“Necisiniz?” diye soranlar oldu.

“At tüccarıyız,” dediler.

Bazılarına da kendileri sordular işte. “Yav, burada iki adam yakalanmış diyorlar. Az önce burada duyduk, siz de duydunuz mu?”

“Duyduk arkadaş. Tellâllar çıkırdı, arkadaş. Memleket yandı diye biri bağırdı. İki tane balta bıyıklı insan. Bakmasından korkulur. Amma kimin oğlu, kimin kızı veya kimin askeri biz bilmiyoruz. Köroğlu’nun casusuymuş, bu kadarını biliyoruz,” dediler.

Zindanın yerini öğrendi ve zindana, arkadaş, geldi ki, zindanın kapısında dil, diş bilmeyen, en güçlüsünden bir nöbetçi dikmişler.

Ulan, Hoylu mu yaklaştırı arkadaş buraya yav.

Hoylu dedi ki Arapça, “Yav, beyefendi, biz de kendimize göre silâhşörük. Gısıkırsak (= sıkışırsak) pehlivanız diyoruz. Yav, sizin buranın halkı diyor ki, yav siz gelen Köroğlu’nun atlısını görseniz. Şöyle güçlü, böyle güçlü diyor; onu methediyorlar. Ben de bu güçte delikanlıya meraklı birisiyim. Yav, arkadaşım, alıp cebime koymayacağım. Ne olur,” dedi, “Şu zindanın ağzını açak, şu adamları ben göreyim.”

Adam önce iyi ikna olduydu, amma bu ağzına dayanan taşı atmaya gelince— Kim atar?

“Taşı ben tek başıma atarım,” dedi Hoylu.

Arkadaş, Arap önce ikna oldu. Arap, sonra lek (= pirinç tarlalarında bölülmeleri yapmak için kullanılan bir çeşit kürek) dedi, kürek demedi.

“Açtırmam, baktırtmam.”

“Etme, Arap, bakak,” dediyse de Arabı kendi eliyle infaz etti diyor Hoylu. Nasıl olur da sen baktırtmazsın.

Bu adamı kılıçla kestim. Taşı ağzından attım. Zindandan adamları çıkarttım. Atını teslim edeyim, silâh kuşatayım diye zaman kayboldu ve Bağdat Beyi’ne haber gitti,” diyor.

“Vallahi, iki atlı geldi. Nöbetçi öldürüldü. Oradaki adam kaçırılıyor.”

Sokak sokak tellâllar çağırılıyor. Tüm ağırlık zindan hücrelerine.

Bu hücum emrini Köroğlu da duydu, o da kendi atlısına hücum emri verdi. Amma Bağdatlıların ilk saldırısı, bu iki kişinin üzerine olunca, sıftah olarak ok ilen, kılıç ilen Hoylu’yu delik deşik ettiler.

Köroğlu'nun atlısı birçok yerde taşı taş üstünde koymadı. Verdiği emirler yerine geldi, amma kavgaya devam ediyor. Köroğlu yakın bölgeye geldi, atlısının bölükbaşlarını takip ediyor. Acaba üst görevlilerden zayıat var mı diye. Hoylu'yu bu grup içinde göremeyince Köroğlu şüphelendi.

“Eyvah!”

Çünkü Hoylu ilk hedeftir.

Geriden bağırıyor, “Demircioğlu, kavgayı bırak! Ayrıl düşmandan!”

Demircioğlu hiddetlendi diyor. Bu kadar hiddetin içinde nasıl oluyor da sen dur emri veriyorsun, teslim oluyorsun diyor.

“Oğlum, sen topla atını Hoylu'ya bak bakalım. Hoylu yok!”

Demircioğlu diyor, “Hemen zindan bölgesine gittik ki, Hoylu'nun Hoylu'ya benzer yanı kalmamış. Leşini çıkartmışlar Hoylu'nun.

O zaman asker hemen kavgayı bıraktı.

Köroğlu da geldi buraya.

Köroğlu'nu hüznün aldı. Köroğlu oturdu Hoylu'nun başına. Bakalım Hoylu'ya neler der:

Athıyı atlıdan seçin

Düşmanla arayı açın

Hoylu'nun kefenin biçin

Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Hoylu'nun kefenin biçin

Gelin ağlaşak Hoylu'ya

(Oğlum) Bağdat düşman oldu bana, (Bağdat da düşman oldu bana)

Ölüm geldi tatlı cana, (oy)

Ünüm gider (gayri) her yana (da of)

Gelin ağlaşak Hoylu'ya, (oy)

Ünüm gitti de gayri her yana (oy)

Gelin ağlaşak Hoylu'ya (oy)

Köroğlu'yum aldı hüznün

Gayri gülmez benim yüzüm

(Amanın beylerim) Hoylu'ma (buraya) mezar kazın, (kazın of)

Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Hoylu'ma mezarın kazın

Gelin ağlaşak Hoylu'ya

Köroğlu'nun dörtlükleri bitti. Köroğlu emir verdi atlısına.

"Oğlum, biz buradan, bu cenazeyi Çamlıbel'e götüremeyiz. Toprağın ayırısı, yabancısı olmaz. Hoylu'ya olduğu yere derhâl bir mezar kazın. Başına ayağına iki taş dikin. Hiç burada eğlenmeyin, uzaklaşın buradan," dedi.

Hoylu'ya olduğu yere mezarını kazdılar ve oradan ayrıldılar.

Köroğlu, Hoylu'dan ayrılır amma dünya başına keper (kepmek: çökmek).

Köroğlu, her zaman gittiği bir yoldan dönüşte atlının başında gelirdi. Bugün Bağdat'tan dönerken atlının arkasında kaldı.

Atlı döndü geri.

Köroğlu'nun Şirin Döne'si dört gözle onları bekliyordu. Her gün gözü yolda, "Acaba bugün mü gelirler, yarına mı kalırlar," diye gözü yoldaydı.

Köroğlu'nun Şirin Döne'sine biri müjde edeyim de bahşış alayım düşüncesiyle, Döne'ye, "Vallahi ana, atlının önü gözüktü. Geliyorlar!" dedi.

Hoylu, Döne'nin kardeşi olurdu.

Teli isteyen Mavili de Hoylu'nun nişanlısı idi.

Hoylu'nun nişanlısı olduğu için, bu gelen yedi tane kızın içinde Mavili, Şirin Döne'nin yanında daha değerli, kıymetli idi. Kıymetli tutuyordu kardeşinin nişanlısı diye.

Bu atlıya moral olsun diye, karşı çıkayım düşüncesiyle Mavili dedi ki, "Yav ana," dedi, "Ben de seninle gelenlere karşı çıksam, müsaaden olur mu?" dedi.

"Hay hay!"

İkisi birden yol boyuna kıyısına çıktılar.

Atlının önü yaklaştı, şöyle baktı ki Şirin Döne, "Yav, Köroğlu yok!"

Atlının başında gelen herhangi sıradan birisi. İlk gelene sordu.

"Köroğlu?" dedi.

"Geliyor, ana, Köroğlu. Geriden geliyor," dedi.

Öbürüne sordu, daha ötekine sordu. Sorduğu geçiyor.

"Geliyor," dediler.

Atlının sonu tükenmeye başladı. Baktı ki, atlıdan çok geriden geliyor Köroğlu. Dikkatini çekti Hoylu da yok.

Köroğlu, Döne'nin hizasına gelince, Döne başlar ağlamaya Hoylu'yu görmeyince. Döne, Köroğlu'na sorar bakalım Hoylu nic'oldu:

Söyleyin Abbas'a gelsin

(Amanın) Hele söyleyin (de) kardeşim gelsin

Hoylu'nun haberin versin

Nerde kaldı (da) n'olur desin

Kardeşim(e) n'oldu (da) gelmedi

*Nerde kaldı bana desin (oy)
Kardeşim(e) n'oldu gelmedi*

*(Amanın) Köroğlu'sun gam bilmezdin
Köroğlu'sun (ulan sen) gam bilmezdin
Düşmanın canı var (mı) demezdin
Esirde adam komazdın (da amanın)
Hoylu'ya n'oldu gelmedi*

*Esir de olsa komazdın (amanın Köroğlu)
N'oldu da Hoylu gelmedi*

Köroğlu cevap vermek zorunda kaldı:

*(Amanın Döne'm) Merhem süremedim yarasına,
(Döne'm) merhem süremedim yarasına
Karşı koyamadım belasına
Dönemedi sılasına (oy)
Kardeşin küstü gelmedi*

*Dönemedi sılasına (oy)
Kardeşin küstü gelmedi*

*(Amanın) Köroğlu'yum gam yemezdim
(Amanın) Köroğlu'yum da gam yemezdim
Düşman da (can) var mı demezdim
Canımı verir adam komazdım
Kardeşin küstü gelmedi*

*Canımı verir (de) esir (de) komazdım
Kardeşin küstü gelmedi*

Mavili isimli kız bunları dinliyordu. Olayın öbür tarafının iyi olmadığını hissetti. Suçu da kendi üstüne aldı. Çünkü teli isteyip, sebep olan kendisiydi. Köroğlu'ndan izin istedi. "N'olur, baba, bir dörtlük de ben söyleyebilir miyim?" dedi.

"Sor," dedi Köroğlu.

*(Amanın Baba'm) tepelediniz de Bağdat'ı, Mısır
(Amanın) Tepelediniz Bağdat'ı Mısır*

*Bağışla (n'olur) ben yaptım kusur
Hangi beye verdin de esir
N'oldu da gelmedi Hoylu*

*(Babam) Hangi beye verdiniz esir
Hoylu'ya n'oldu gelmedi*

*(Amanın) Su vermedim daha altın tasta,
(Baba) Su veremedim de daha altın tasta
Hasret mi kaldım dosta (oy)
(Amanın) Kurban (olam) Hoylu'm çok mu hasta
Nice oldu da Hoylu'm gelmedi*

*Yoksa Hoylu'm da çok mu hasta
Hoylu'ya n'oldu gelmedi*

*(Amanın) Ben Köroğlu'yum yandı sinem
(Ah) Köroğlu'yum da (ah gayri) yandı sinem
Gidem gidem de geri (mi) dönem
Diyemiyom da sana Döne'm
Kardeşin öldü gelmedi*

*(Amanın) Dillerim tutmuyor Döne'm (oy oy)
Hoylu'm da öldü gelmedi*

Anlaşıldı. Son dörtlüğünde, “Hoylu da öldü gelmedi,” diyor. Hoylu esir mesir değil, öldüğü kesinleşti.

Çamlıbel'e dâhil oldular. Toplandılar, düğün dağıldı.

Bu esnada Köroğlu çok hırslı, çok canı sıkkındı.

Kırk gün yas ilan etmişti. Aranın istemeyeninden biri Köroğlu'na, dedi ki “Beyim, Yemen Beyi'nden size tehdit geldi.”

“Ne tehditi yav?”

“Yav, sen Gürcistan'a gittiğin zaman Adana'dan düğüne giyim kumaş istemişsin, Kayseri'den deveci istemişsin odun taşımaya, Yemen'den kına istemişsin— Kına düğünde gerek olur, gelin olacak,” diye.

“Evet, istedik,” dedi.

“Bu diğer istekler geldi. Fakat Yemen Beyi'nden de tehdit mektubu geldi. Yemen Beyi, ulan, dağdaki çara çakala benim yedirecek yemim yok demiş. Sadece, bilgin olsun diye bunu söyledim.”

Ben bu Yemen kolunu (hikâyenin bu bölümünü) bilmiyorum.

“Yemen Beyi tehdit etmiş” deyince, o öfkeyle Yemen'e gider. Burada

da başarı gösteremez. Buradan geldikten sonra da, işte, “Silâh icat oldu, mertlik bozuldu / Sür oğlum, Ayvaz’ım Şam’a gidelim,” diye duyduğunuz türküler de ayrı bir koldur.

Hoylu öldükten sonra düzeni bozuldu.

Ne gün, ne muradı, ne kadar kahramanlık sürdüyse, bu Turna Teli, Köroğlu’nun son dağılma safhasına geldiği koludur. Diğer kahramanlık kolları bundan gerideydi. İnşallah ileriki tarihlerde bazı bildiğimiz kollardan bahsedeceğiz.

Köroğlu’nun Turna teli adlı kolu böylece sona ermiştir.

4. MOSKOF SEFERİ HİKÂYESİ

Hikâyesi anlatılıp, makamı çalınıp, türküsü söylenen Köroğlu; bin yedi yüz atlı, on iki bölüğe ayrılmış, kırk kabadayı fedaisi vardı diye söylenirdi. Bu anlatacağımız kol, Köroğlu'nun daha bu kadar atlıya sahip olmadığı bir döneme aittir.

Köroğlu, diğer bölümde de bahsettiğimiz gibi, Dolu Beyi babasının gözlerini oydurup, babasını âmâ ettikten sonra intikam için dağa çıkmıştı.

“Ulan, sende bu babamın intikamını koymam,” düşüncesiyle ıssız bir yer olan Çamlıbel isimli mevkide yerleşmişti.

Burada gözünün tuttuğu, cesur gördüğü, gücü kuvveti yerinde olan kırk atlı temin etti. Kırk atlı ile eşkıyalık yapıyordu.

Bu kırk atlıyı başına toplamak kolay, amma bunun ihtiyacını gidermek kolay değildi. O günün tabiriyle eşkıya deniliyormuş, kanun kaçağı olup dağlarda gezenlere, gelip geçen yolcudan, gelip geçen bezirgânım diyen kervancılardan haraç alırdı.

Bir gün Çamlıbel’de gel keyfim gel diye dinlenirken, bakar ki genç bir oğlan, altında bir kır at, selâm sabah yok, gaddar birisine benziyor; kendinden ileri doğru geçmiş, selâm vermeye tenezzül bile etmemiş. Daha önceki buradan gelip geçenler, “Selâmünaleyküm,” diyordu, amma bu gencin, “Selâmünaleyküm,” dememesi Köroğlu’nun çok ağrına gitti.

Demircioğlu’nu çağırdı.

“Demircioğlu, şu giden gence yetiş. Şunu bana geri getir bakalım. Neden böyle kabadayılık yapıyor?”

Demircioğlu atına bindi ve giden yolcunun peşinden yetişti.

Demircioğlu çok prensipli birisiydi.

Demircioğlu, “Kardeşim, durur musun?” dedi.

Durdu.

“Nedir arkadaş isteğin? Ne için durdurdun beni?” diye sordu.

Demircioğlu dedi ki, “Kardeşim, ben de emir kuluyum. Beni Köroğlu diye birisi var burada, bizim beyimiz. Köroğlu haber gönderdi, size bir zahmet buraya kadar gelsin, öyle gitsin diyor.”

Oğlan da döndü, “Dönmem, gideceğim,” demedi.

Geldi, Köroğlu’na selâm verdi.

Köroğlu, “Aleykümselâm,” deyince, “Nereden gelip, nereye gidiyorsun? Nerelisin? Neden selâm vermedin?” diye sorular sordu.

O da dedi ki, “Bana Adanalı Bey Mustafa derler. Senin gibi Çamlıbel’in ıssız ormanına çekilip, gelip geçen fakir fukarayı soyup, yiyenlerden

değilim. Türk askeri Moskof'ta muharebede. Kavgada. Su yerine kan akıyor. Senin gibisi de, burası gibi ıssız yerlere çekilmiş, nerede delikanlı varsa bunları da yanına toplamış eşkıyalık yapıyor. Beni yolumdan alıkoyma. Ben eşkıya değilim, ben tek başıma askere yardıma, desteğe gidiyorum,” dedi.

Bu tek oğlanın bu ağır suçlamalarına Köroğlu'nun canı sıkıldı.

Dedi ki, “Evlat, daha ben zan altında kalmadım. Amma haklı yeri gelince, ben haklıya haklı deme zorundayım. Sen şimdi bu işi hakka getirdin. Benim gücüm kuvvetim yerinde, gencim. Yanımdaki arkadaşlarım genç. Ne olur, şurada bir gece, bir gündüz kal. Biz de hazırlığımızı yapalım. Bizi yoldaş etmez misin?”

“Hay hay,” dedi, “Yanımda keşke sizler gibi binlercesi gideydi. Bizim Türk ordusuna desteğe.”

Bir gece bir gündüz kalmaya söz verdi bu Adanalı Bey Mustafa. Köroğlu da Demircioğlu'suna der ki, “Oğlum, şu hurda deposunu aç. Depo-dan bana bir papaz cübbesi, bir takma sakal getir.”

O tarihin papaz kıyafeti nasılsa, o tip bir kıyafet hazırlanmasını emretti ve akşamdan, “Bir deneyelim bakalım,” dedi.

Üzerine de bir cübbe giydi, papaz cübbesi. Sakalını taktı.

Efendim, beline bir keçi kılından yapılmış örme denilir ismine, kendiri kalınlığında bir şeydir bu, bunu bağladı. Bunun bir yanına o tarihte kallin denen bir pipo astı. Bu kallin, yarım okka, yani dört yüz gram tütün alırdı... Diyelim ki, bugünkünün dört yüz gramı tütün alır bu kallinin içi. Eğer bu kallini on kerre yakması gerekirse, dört kilo eder. Bu dört kilo da bir tabaka da, kutuda taşınmaz. Mutlaka da büyükçe bir torbaya koyup taşınması gerekiyordu.

Bunu tiryaki mi kullanır?

Hayır.

O zamanın prensiplerinden biriydi bu.

İnsanlar herhangi bir yerde dara düştüğü zamanda yakardı bu pipoyu.

“Ulan, ne yapıyorsun? Niye gelmiyorsun?” diye sorulduğunda “Ben keyifteyim, görmüyor musun?” denirdi.

Bu hazırlığını yaptı.

Gün ışıdı. Kırk atlısı ilen Köroğlu, bir de Bey Mustafa karıştı, kırk bir oldu atlı sayısı ve Gürcistan'ın yolunu tuttular.

Günler geldi geçti, yol Gürcistan demeye başladı amma Gürcistan'da kavga nerede, Türk ordusu hangi tarafta, bunu Köroğlu bilemiyordu. Yabancı yerde yolunu sora sora öğrenir insan. Bugün de böyledir. Sormadan bulamazsın.

Köroğlu ona sorup, buna sorarken, birisi dedi ki, “Papazım. Muharebe işte şu dağın öte yüzünde. Türk'ün karargâhı da dağın ters tarafında. Hangi yöne gitmek istersen, işte bu yoldan, bu yönden gideceksin,” diye tarif aldı.

Köroğlu bir ufak tepenin üstüne çıktı ki, ufak bir düzlükte bir miktar çadır gözükyor. Kalabalık bir asker de yok orada. Çadırın askeriye olduğu belli.

“Yav, burası neyin nesi?” diye Köroğlu kırk kişiyle buraya vardı ki, çadırın kapısında birkaç asker var, bunlar da nöbet tutuyorlar.

Bunlara dedi ki, “Beyler, ben en üst seviyedeki komutanla görüşmeye geldim. Komutanınıza söyleyin bakalım, görüşme imkânı var mı yok mu? İşte durumu görüyorsunuz. Adı ne diye sorarsa, adım Der Baba,” dedi.

Asker tabi içeriye girdi, durumu anlattı.

“Gelsin,” dedi, “İçeriye.”

Bir çadırın içi ne kadar geniş olsa, oradaki eğlence yapan vardır, görev yapan vardır, bir de Köroğlu’nun kırk atlısı girse, bu çadır almayabilir.

Köroğlu ile beraber Demircioğlu ve Köse Kenan üçü sığabildi içeriye. Ayvaz da kapının ağzına yakın kaldı.

“Nereden gelip, nereye gidersin?” diye üst görevli sordu.

Dedi ki, “Efendim, ben at alırım, at satarım. Ben işte yiyecekten, giyecekten, at nalından, çivisinden, kendirinden, kınnapından...” Saydı o devirde kullanılan ev malzemelerini... “İşte bir arkadaş da dedi ki, burada askeriye savaşıyor. Belki ihtiyacı olabilir diye tavsiye üzerine size geldim.”

“Oğlum, bizim papaz malına ihtiyacımız yok,” ; Türk’ün askeri acından da ölse, papazın malından ben askerime tırnak kadar bir şey almaya-
cağım. Hem düşmanla kavga et, hem de düşmandan yiyim, giyim al.”

Papaz sustu.

Dili boğazına aktı papazın.

Papazın yanından hizmetçiler küp küp şarap götürüyor masalara. Papaza da hiç diyen yok ki, “Yav, sen de şöyle masanın bir köşesine buyur. Sen de misafirsin. Bir bardak ikramda bulunalım,” diyen olmadı.

İki veya üçüncü hamle geçişinde küp ilen şarabın, birisinde hizmetçiyi tuttu.

“Oğlum, şu küpü bana verir misin? Parasını öderiz.”

“Ver,” dedi oradan üst görevli.

Oradakiler bardaklara koyup içiyordu bu şarabı. Papaz hiç bardağı ilen vermez, papaz küpü kafasına dikti, bitirdi.

“Gerisi var mı?” dedi, geriye vermedi sinirinden, küpü yere çaldı.

“Ver emmine, bir küp daha getir,” dedi üst görevli.

Üst görevlinin ismini, az sonra türküde bahseder şimdi. Bir küp daha getirdi verdi, onu da bitirdi.

Üçüncüyü de alınca papaz kafayı buldu.

Papazın cübbesinin altından hafif bir saz sesi geldi. Tel bir yere mi takıldı, ne yaptı, bir ses çıkardı.

Oradaki komutan dedi ki, “Ne o, papaz efendi, çalgın da mı var?”

“Hay hay,” dedi adam, “Ben Der Baba’yım. Hem de âşıklık geleneğim de vardır. Kendi adamlarıma, işçilerime bazı moral vermek için, yolda, eğlen-
cede, duraklamada, dinlenmede çalar söyleriz.”

“Yav, gamm, kasavetim çok fazla. Bir iki de bize çalsan, bahşisini veremez miyiz?” dedi.

Zaten Der Baba da bu fırsatı, bu sözü bekliyordu ve sazını çıkardı. Bakalım buradaki komutana ne diyecek:

*(Aman) sana derim (de vay sana) ey Demir Paşa
Geldi kahramanlar da hazır savaşa
Yarin kuzgun dönderirler üleşe (= leşe)
Aslan pençelilerim de (vay vay) er bakışlılar*

*Yarin kuzgun da dönderirler üleşe
Aslan pençelilerim de (vay vay) er bakışlılar*

*(Ulan) Aslanlarım da, Çamlıbel’de gezerler, (hele gezerler)
Ak üstüne de kara yazı yazarlar
Her birisi bir orduyu bozarlar
Aslan pençelilerim de (vay vay) er bakışlılar*

*Her birisi de bir orduyu bozarlar
Aslan pençelilerim de (vay vay) er bakışlılar*

*(Ulan) Koç Demircim de eğri kılıç belinde
Köse Kenan’ım da alır gürzü elinde
Yarin gün doğmadan da meydan yerinde, (vay meydan yerinde)
Aslan pençelilerim de (vay vay) er bakışlılar*

*Yarin gün doğmadan da (aslanım) meydan yerinde
Aslan pençeliler de (vay vay) er bakışlılar*

*(Ulan) Ben Köroğlu’yum da (aslanım) devran gezmeli, (hele gezmeli)
Tez zamanda meydan yerin almalı
Daha az zaman oldu da bura geleli
Beyler dalkılıçlı, virek (= bir çeşit çizme) çizmeli
Aslan pençelilerim de (vay vay) er bakışlılar*

*Beyler dalkılıçlı, virek çizmeli
Aslan pençeliler de (vay vay) er bakışlılar*

“Ben de Köroğlu’yum, devran gezmeli,” kelimesini der demez, Demir Paşa hemen ayağa kalktı.

“Eyvah! Basıldık!”

      Köroğlu’nun ismi Türkiye’nin dört bir yanına  n salmı .

“Yav, bir e kıya var  amlıbel’de. Devletin gücüyle zapt olmuyor. Acıma hissi hiç yok. İ i insan kesmek,” diye böyle  n salmı tı.

Demir Paşa’nın burada olan askeri,    be  kişi, masa hizmetçisinden ibaret. Demir Paşa’nın yanında gücü yok ki, kendine sahip çıkarlar.

Köroğlu’na, “Ah, ıh, ıh!” demeye ba ladı.

“Ulan, kes,” dedi Köroğlu.

“Sen ne biçim komutansın? Ne biçim kararg hsın? Senin muharebe meydanın nerede? Sen cephede durup askerine sahip çıkma da, tepe gerisinde, burada şarap i , keyfine bak. Türk çocukları da cephede can versin! Bana yerini söyle bakayım. Muharebe meydanın nerede senin?”

Demir Paşa sadece dedi ki, “Benim gücüm kalmadı. Askerimiz bitti.  u dağın öbür tarafında çok az sayıda bir askerimiz var. Gün a ır istirahate alırsız kalanını. İşte bu saatlerde de oraya birkaç asker göndeririz. Sadece düşmanı oyalar, bu tarafa salmayabilirler. G   m  kaldı ki? Yedi yıl oldu, burada cephede sava ırız.”

“Bugün bu askere istirahat vereceksin. İşte Köroğlu geldi, kırk atlısı var. Bir kişi de fedaisi var, kendiliğinden gelen—” dedi Demir Paşa’ya, hiç başka soru sormadı.

Atlısına, “Sil h ku an, at bin,” dedi ve o dağın tepesine tırmandı.

Da ın üstüne çıktı ki, arkadaş, öbür taraf çok düzlük bir ova.

 ıkar çıkmaz yüksek sesle, “Eeeey, Türk askeri! Bugün size istirahat veriyorum. Savaş meydanını bırak, terk et! Arada kalma! Çamlıbel’in Delisi Köroğlu’nun Ali’si geldi!”

Kendinin ismi Ru en Ali’ydi.

Köroğlu lakabını, i te sonradan almış demiştik.

Oradaki askerler, “Allah Allah! Allah Allah!” demeye ba ladı.

“Acaba Hızır mı yeti ti? Ne diyor, size istirahat veriyorum diyor, sıra bende diyor.”

Zaten asker azdı. Ayrıldılar. Amma karşı tarafta yı ınak, kırk kişilik, seksen kişilik değil. Sayı çok fazla gözüküyor.

Köroğlu bu çoğunluğu görünce, kulakları duymaz oldu. G z  görmez oldu. Ne yapacağını, nasıl emir vereceğini bilemez oldu. Demircioğlu, “Madem geldik, baba, ya  lece iz ya alacağız. Emir bekliyorum,” dedi.

Köroğlu aldı sazi:

*(Aman) Durmasın aslanlarım (da gayri) meydan kurulsun (hele kurulsun)
Tanrı’nın ismini dile getirin*

*Salmayın düşmanı çevirin tutun
Dinsiz gâvurları dine getirin*

*Durmasın aslanlarım diz gerin atın
Dinsiz gâvurları dine getirin*

*(Aman) Aslanlarım, diz gerin atın
(Ulan) Salmayın düşmanı çevirin tutun
Hiçbirini kaçırmayın (yavrum) ardından yetin
Dinsiz gâvurları dine getirin*

*Kaçan gâvurların ardından yetin
Tanrı'nın ismini dile getirin*

*(Ulan) Ben Köroğlu'yum da beyler, başım belalı (başım belalı)
Neler gördük (oğlum) gayri bura geleli
Zincir ile bağlayın Moskof Kralın (da beyler, Moskof Kralın)
Anasını bacısını bana getirin*

*Zincir ile bağlayın Moskof Kralın
Anasını bacısını bile getirin*

Köroğlu bunu söyledi, amma atlısının sayısı az. Şimdi bunlar rastgele gider de, çok kısa zamanda mağlup olur korkusuyla, sazın sesini kesmez, hemen devam eder:

*Amanın Koç Demirci'm plan elinde
Hakk'ın kelâmı da olsun, (olsun) dilinde
Muharebe meydanının orta yerinde
Koç Demirci'm orta yerden yer alsın*

*Muharebe meydanının orta yerinde
Koç Demirci'm orta yerden yer alsın*

*Köse Kenan sağ cenuptan yer alsın, (yürü yer alsın)
(Ah) Samıya Sığmaz'ım sol cenupta kalsın, (aman kalsın)
Güzel Ayvaz benim yanımda kalsın, (yanımda kalsın)
Koç Demirci'm orta yerden ayrılma*

*Güzel Ayvaz benim yanımda kalsın
Koç Demirci'm orta yerden ayrılma*

*Köroğlu'yu düşürmen de kendi şanımdan, (oy kendi şanımdan)
Ayırın düşmanı da er meydanından
Dağılsın aslanlarım (cephenin) dört bir yanından, (dört bir yanından)
Koç Demirci'm orta yerden ayrılma*

*Dağılsın aslanlarım dört bir yanından
Koç Demirci'm orta yerden ayrılma*

“Hücum,” emri verildi.

“Allah Allah,” sedalarıyla Köroğlu'nun atlısı binlerce insanın içine daldı.

Düşmanın gözü de tabii, Müslüman tarafında. Gelen kişinin sayısı azdı, çok az bir şeydi.

Arkadaş, göğün yüzündeki bulutlardan şimşek çaktığı gibi, bu gelen bir avuç insan, o kadar toplumun içine girip, daldı mıydı, öte baştan çıkana kadar yüzlerce insanın kafasını vurup kesip gidiyordu.

Düşman zannetti ki, bundan önceki askerler gibi, eğitimsiz, acemi birliğinden yeni gelmiş, cepheye sürülmüş— Öyle zannediordu. Ama bunlar, özel eğitimlerden geçmiş. At binip, silâh kuşanmasını dört dörtlük bildiği için karşıdan ok atılıyorsa, atın kamının altından dolanıp, öbür taraftan geri üstüne çıkacak seviyede eğitimliydi bu askerler.

Düşmanın bazı akıllı askerleri baktılar, “Ulan, arkadaş, genç bir çocuk var, çok arba geliyordu (= yiğitçe davranıyordu) düşmana.

Halbuki Köroğlu da dedi türküyle, “Ayvaz benim yanımda kalsın,” diye.

Ayvaz'ı daha yeni getirdilerdi şehirden, Ayvaz o kadar eğitilmiş değildi. Ayvaz tehlikeyi de bildiği yok, canı elden gidecek, bunu da bilmiyor. Kendini er meydanına ölümüne atıyordu.

Düşmanın bazı atlısı birbiriyle konuştular. Dediler ki, “Bu çocuğun önünden kaçalım. Bunu biz kılıçla, okla durduramayacağız. Bunu sarp kayalara çekelim, tek düşürelim. Bunu orada taş ilen, kaya ilen yörepte (= yamaçta) vuralım ve atından düşürelim.”

Köroğlu tepenin başından teker teker atlılarını takip ediyor. Durmadan moral veriyor.

“Ulan, oğlum, babanıza kalmazsa kalmasın. Acımayın düşmana, Gevşek çalmayın,” diyor.

Ulan bir bakar ki, Köroğlu arkadaş, Ayvaz önüne bir avuç atlı katmış. Bunlar kaçıyor. Ayvaz, toplumu terk edip, bunların peşinden gidiyor. Bayağı ayrıldı kendi atlısından.

Köroğlu tahmin, fark etti ki, kaçan kişi çok, arkasında Ayvaz tek.

“Bu Ayvaz'ı ileride şimdi tuzığa düşürürler,” diye Demircioğlu'na bakalım nasıl tarif edecek:

*(Amanın) Güzel Ayvaz'ım da (şasıım şasıım) şasıyor
(Ulan) Oğlum şasıyor da, tuzaklara düşüyor
Han Ayvaz'ım kızıl yardan aşıyor
Koç Demirci'm bin Ayvaz'ın üstüne*

*Han Ayvaz'ım kızıl yardan aşıyor
Koç Demirci'm bin Ayvaz'ın üstüne, (yürü üstüne)*

*(Ulan) Geceki gördüğüm de kara (kara) düşleri, (oğlum düşleri)
Ah, gözümde durdurun da kanlı yaşları, (yaşları)
Ayvaz'ı kandırdı elin puştları, (elin puştları)
Koç Demirci'm bin Ayvaz'ın üstüne*

*Ayvaz'ı kandırdı elin puştları, (elin puştları)
Koç Demirci'm bin Ayvaz'ın üstüne, (oy oğlum üstüne)*

*N'olurum da gayri Koç Köroğlu, n'olurum
Dost ile düşmanı ben de bilirim
Demircioğlu gitmez isen, kendim gelirim, (kendim gelirim)
Koç Demirci'm n'olur Ayvaz'ın üstüne*

*Sen gitmezsen oğlum, kendim gelirim
Koç Demirci'm bin Ayvaz'ın üstüne*

Demircioğlu hem savunmasını yaptı, hem de Köroğlu'nun sözlerini takip ediyordu.

Demircioğlu, sağa sola atlıya bakar ki, gerçekten Ayvaz üç beş atlının peşine düşmüş, muharebeyi bırakmış, sarpa, kayalara, dağlara doğru gidiyor.

Kendi de bıraktı orasının kavgasını. Kendi de Ayvaz'ın peşinden koş-turdu.

Düşmanları Ayvaz'ı sarp kayalıklara düşürdülerdi, amma Demircioğlu yetiştii. Demircioğlu'nun yetişmesinden Ayvaz faydalandı.

Ayvaz'ı ölümden döndürdü Demircioğlu, onları öldürdü. Ayvaz'la tekrar gruba döndü.

Kavga, sözle tabii çabuk bitiyor, amma Demircioğlu baktı ki, önceki savunma azaldı, bir yerlere çok asker toplanıyor. Yığınak oraya çok yapılyordu. Demircioğlu kendi atlısına arada, "At ile yıldırım hızıyla bu yığınağa dalaacağız arkadaşlar, bu yığına dalaacağız," diyordu.

Arkadaş, yığınağın içine dalıp çıkmaya başladılar ki, Moskof'un Kralı bizim Türk Demir Paşa'nın yaptığı gibi geriye çekilip, gel keyfim gel, şarap içip keyif yapmamış.

Elin el üst seviyedeki yetkilisi cephesinin başındaymış. Bu yığınak Moskof'un Kralı'nı korumak için, bunun üzerinde onun için çok duruyorlarmış.

Bu yığınağı birazcık aralayınca Demircioğlu, Moskof Kralı'nı ele geçirdi. Moskof Kralı'nın ele geçtiğini görünce atlısı çözüldü.

"Eyvah!"

Her biri bir yere kaçmaya başladılar, tedirgin oldular.

"Arkadaşlar, sizler devam kavgaya," dedi Demircioğlu. "Ben bunu kontrol edemem, elimden aldırırım geri. Buna da Köroğlu baksın. Ben bunu Köroğlu'na teslim edeyim."

Demircioğlu, kralı Köroğlu'na getirdi.

"Baba, düşmanının ömrü az olsun. Buyur, keklik alası gibi elbisesi değişik bak. Mutlaka da yüksek bir sorumludur. Adını sanını bilmiyorum, bu asker değil," dedi, "Elbisesi değişikti".

"Oğlum, baban ona bakar."

Köroğlu bu gelen esiri teslim aldı.

Köroğlu'nun atlısı, amma üç gün uğraştı, amma bir ay çarpıştı. Buranın muharebesini kazandı.

Demir Paşa, Köroğlu kırk atlı ilen bu dağın başından muharebeye girince, "Yav, bu adam nasıl kırk kişiyle bu kavgayı sürdürecekt?" diye bu eğlenceyi bıraktı. O da öbür tepenin başına çıktı. O da bu kavgayı seyrediyordu. Olan biteni tam gözle izliyordu.

Köroğlu'nun atlısı başına toplandı. Köroğlu atından indi, atlısının teker teker gözlerinden öptü. Hepsini tebrik etti.

Ve ele geçen esire sordular, "Neyin nesisin?"

Ele geçen esir dedi ki, "Ben Moskof'un Kralı'yım. Ne yazık ki, el elden üstün geldi. Bundan önce başarı bizdeydi, amma bugün mağlup olduk."

Köroğlu bu kralı aldı, Demir Paşa'ya getirdi.

"Paşam, gözün aydın! Buyurun, düşmanının başı bu! Hiç olmazsa elin boş gitme. Muharebeyi kazandım desen bile inanmayabilirler, amma bu hediyeği götürürsen, mesele kalmaz."

Demir Paşa dedi ki, "Köroğlu, evet, sen kanun kaçacağı birisisin. Ama ben bu esiri alıp, İstanbul'a, padişaha gitmem gerekiyor. Padişaha durumu izah edip, bu esiri ona vermem gerekiyor. Amma padişah bana sorarsa, sen yaklaşık yedi yıl orada muharebe yaptın. Bu savaşı sora erdiremiyordun, bugün nasıl oldu da kralı bile esir aldın. Ben aldım desem, sen yedi yıla kadar neden almadındı der... İşte böyle böyle oldu, dağdaki eşkiya aldı desem, eşkiya başını neden getirmedin der. Şimdi büyük bir mükâfat alınacak padişahтан, bu da senin hakkın, arkadaş."

Köroğlu dedi ki, "Ben kaçak adamım, arkadaş. Ben İstanbul'a

durduğum yerde gelip de padişaha yakamı ele vermem, hiç mümkün değil,” dedi.

Demir Paşa ısrar etti buna.

“Köroğlu, padişah beni öldürmeden seni öldüremez bilesin.”

“Sana Allah yardım eylesin.”

“Etme arkadaşım. Sen gitmediğin sürece, ben tek gidersem padişah benim fermanımı çıkartır, beni astırır,” dedi. “Yedi yıldır alamadığını başkası aldı, sen mükafâtı alayım diye, esas adamı söylemiyorsun der, suçlu duruma düşerim. Gel seninle beraber İstanbul’a kadar gidelim. İstanbul’da padişahla önce ben görüşürüm. Sen beklersin. Baktım tehlike var, padişaha hiç demem ki, bu muharebeyi, harbi kazanan burada diye!”

Demircioğlu dedi ki, “Ulan, baba, böyle kaçak gezmektense dağ aralarında, gel gidelim. Belki de bunun mükafâtı olarak bizi serbest bıraktırır padişah. Gel bu paşa ile git. Sen gelene kadar ben Çamlıbel’i korurum. Askerini, adamını dağıtmam. İdare ederim. Hiç kuşkun olmasın.”

Köroğlu da Demircioğlu’nun sözünü tuttu. Onlar Çamlıbel yakınına gelince, Köroğlu’nun atlısı ayrıldı. Köroğlu, Demir Paşa’nın hazır kalan mevcudu ilen, bu esir de yanında olmak üzere tutturdular İstanbul yolunu.

İstanbul’a yol yaklaşmaya başladı.

Demir Paşa, padişahın sarayını biliyordu. Demir Paşa, İstanbul’dan o cepheye sorumlu olarak gönderilmişti.

Yaklaşılnca Demir Paşa dedi ki, “Köroğlu sen burada bekleyeceksin. Eğer sana haber veririm kaç diye, Allah’ın yardım etsin, başının çaresine bak. Yok, senin oraya gelmen gerekirse, ben geleceğim, hiç aracı göndermem. Kendim gelirim, seni götürürüm. Esir de sende kalsın,” dedi. “Esiri kaçırma yalnız!”

Köroğlu, Moskof Kralı ilen orada kaldı.

Demir Paşa, padişaha gitti.

Demir Paşa, padişaha dert anlatmaya gidedursun, biz gelelim Köroğlu’na.

Köroğlu, “Eyvah! Biz yanlış kapı çaldık. Baltayı taşa vurduk. Bu benim sonum diye düşünmeye başladı.” Baktı ki, yanında bir hayvan semeri, hayvan kürtünü (= semer çeşidi) yapan bir dükkân var, bir de usta.

Ustanın yanına vardı. “Bak hele usta, bunları neden yapıyorsun sen?”

O da dedi ki:

“Bu hayvan işte kürtünü, semeri.”

“Yav, bu hayvana mı yapılır, kardeşim? Bir de insana yapsan.”

Adam dedi ki, “Yav, insana semer yapılır mı?”

“Kardeşim, sen semer yapacak mısın, yapmayacak mısın, ondan haber ver şimdi?”

Semerci baktı ki arkadaş, bu adam İstanbullu birine benzemiyor. Yanında çeşit elbiseli bir adam var. Bu adamın şekli azgın, belinde kılıcı var. Sırtında bir şeyleri var. Omzunda bir şey var. Belindeki kılıç belli. Sırtındaki başka bir şeymiş. Gürz denilmiş, kalkan deniliyor. Bu şimdiki polislerin koluna takıp kendini siper ettiğinin benzeri, o zaman da bunun adı kalkandı. Karşıdan gelen oka karşı tutarlardı bunu. Karşıdan mızrak atarlar, buna karşı tutarlar bunu. Gürz yuvarlak. Şimdiki gülle tipinde, büyük tabii. Herkes kendi koluna göre. On kiloluk taşıyan var, beş kiloluk taşıyan var. Altmış okka gürzden bir türküsünde bahsediyor Köroğlu. En güçlü kola sahip Köse Kenan isimli bir atlısıymış. altmış okka— Okkanın sekiz yüz gram olduğu söylenmektedir.

Bu semerci, “Kime yapacağız. Ölçü kimin?” dedi.

“Ölçü Beyefendi’nin.”

O zaman kral esir, ellerini yere koydu. Kürtüncü buna bir ölçü almış oldu. Oradakinin birini sırtına koydu, sanki onu taşıyacak.

“Tamam, bu yakıştı. Bu olur,” dedi. “Bir de kafasına yular eyle bakayım. Yedi yıldır Türk çocuklarını katletti bu. Yoksa tamam, insana kürtün, semer konulmaz, amma yedi yıldır Türk çocuğunu tavuk yavrusunu gibi öldürttüren insana bu yakışır, ustam,” dedi Köroğlu.

O, onunla uğraşırken, Demir Paşa padişaha vardı. Padişaha durumu izah etti. “Padişahım, Moskof Seferi’miz hayırlısıyla sona ermiştir. Zafer bizim oldu.”

Hemen soruldu:

“Peki, Demir Paşa, sen yedi yıl yaklaşık bu cepheleydin. Bu sonuçlanmıyordu. Yılda bir posta geliyordu, düşmanı yenemedik diye. Bugün ne oldu da, nasıl oldu da, nereden güç geldi de bunu kazandık?”

Anlattı.

“Böyle böyle oldu, Efendim. Köroğlu isimli dağdaki eşkıya geldi ve gelince bizim atlımızı da hiç katmadı muharebeye. Kendi kırk bir kişiyle bu savaşı kazandı.”

“Nerede peki kendisi?”

“Efendim, kendisini, getiremedim, arkadaş ben suçluyum, kanun kaçağımı dedi.”

“Derhal asılacaktır.”

Demir Paşa’ya, “Asılacak,” emri verir vermez, “Padişahım, bulursam ne olacak?” diye sordu

“Bulursan affa uğratacağım.”

“Öyleyse bana çok kısa bir zaman ver. Kısa sürede bulacağım.”

Kaçar korkusuyla yanına muhafız verdiler Demir Paşa’nın. Köroğlu’nu getirmeye gönderdiler. Köroğlu çok yakın bir semtte zaten. Demir Paşa geldi ki arkadaş, Köroğlu yanındaki esire çerme çeşit bir şeyler uygulamış.

“Bu nedir, Köroğlu,” diye sorunca.

“Sen benim işime karışma, arkadaş,” dedi. “Artık benim bura tehlikeli bölge. Burada darağacında sallanmak var işin ucunda. Hiç olmazsa ipte sallanırsak, benim elimde de bir eserim kalsın.”

Sarayın kapısına kadar yürüttü, kapıdan girerken, “Koy ellerini yere.”

Ellerini yere koydu, yularından çekti, padişahın huzuruna electedi, kendini tanıttı.

Padişah iyice baktı.

“Peki, sen Köroğlu imişsin, anlaşıldı. Bu neyin nesî?”

“Efendim, bu da Demir Paşa anlatmıştır, Moskof’un Kralı imiş. Benim içimdeki hırs çıkmadı. Esir olduğu için, teslim olduğu için öldüremedim. Amma yedi yıldır Türk çocuğunu öldürttüren bu adammış. Buna kızarak ben de hediye olarak sırtına bu kürtünü, kafasına bu yuları taktım, size getirdim. Af etmek de elinizde, idam etmek de elinizde,” dedi.

“Bunu götürün atın zindana. Seni de üç gün misafir edeceğim. Senin ifadeni de üç gün sonra alırım.”

Köroğlu’nu üç gün misafir ettiler, üç gün sonra Köroğlu’nu çağırdı padişah.

Köroğlu bu üç gün, “Padişah mutlaka da beni astırır,” diye düşünüyordu.

Çünkü Köroğlu hakkında Çamlıbel’den binlerce şikâyeti gelmişti. Çok can incitmiş, çok soygun yapmıştı.

Üç gün sonra padişahın karşısına gelince, padişah dedi ki, “Köroğlu, tüm yaptığın bundan önceki işkencelerden haberdarız. Senin affolunacağını yok. Amma bu hediyeden dolayı, düşmanın başını şahit olarak bana getirdiğinden dolayı bizi inandırdın. Dilin dönsün, şimdi mükâfat olarak ne istiyorsun?”

Köroğlu dedi ki, “Efendim, ben mükâfat için, ben para pul için, Türk toprağını savunmaya gitmedim. Türk ordusuna destek çıkmadım. İçimden gelen hırs ilen gittim. Gittim canım pahasına— İlla ki kazanırız diye gitmedik, amma Mevla yardım etti, sonuç böyle çıktı.”

“Hayır,” dedi, “Mutlaka da sana buradan bir mükâfat vereceğim.”

Üç kere tekrarladı.

“Almam,” dedi. “Maddî bir şey almam,” deyince, “Oğlum senin kellen büyükmüş, aklın büyükmüş. Sana ben gönlüm ilen bir hediye verirsem, kabul eder misin?”

“Hay hay, efendim. Bahşış atın dişine bakılmaz,” dedi o da.

Kâtibi çağırdı kendi odasına. Kâtip geldi, “Divitî mürekkebi al bakalım. Şu emmine soracaksın, Çamlıbel’in bunun kaldığı mevkiinin tapusunu kesip, bu adama vereceksin. Ne derse—”

Çamlıbel lâfını duyunca Köroğlu arkadaş, gözü açıldı.

Padişah dedi ki, “Köroğlu, o memleketleri ben dağ, tepe, taş, dere bilmem. Sen kendi sınırını nasıl istiyorsan öyle yazdıracaksın. Öyle koyduracağım.”

“Efendim, işte bu hediyeni alırım,” dedi Köroğlu.

Başladı kâtip yazmaya.

Arkadaş, Köroğlu nereye bilebiliyorsa oradan koymaya başladı sınırdan. “Yarın gün gelir, bu sınır bana gerekli olur,” diye düşünüyordu.

İsteğine göre bir sınır yazdırdı. Yazıldı çizildi. Padişahın imzasına geldi sıra.

Padişah dedi ki, “Köroğlu, bu koymuş olduğum sınırlar için aldış vergisi sana aittir. Gelenden geçenden toprak bastı parasını alırsın, almazsın o senin bileceğin iş. Bu sınırlar içerisinde bana şikâyet gelmediği sürece benden sana ceza yok, müdahale yok,” dedi.

Köroğlu bu işe, devletin hazinesini de bağışlasalar bu kadar memnun olmazdı.

“Artık dur bakalım. Bundan öncesinde korkak yaşadığıma benzemez bu iş.”

Köroğlu bu fermanı, bu tapuyu koynuna soktu. Padişah'tan izin istedi.

Dedi ki, “Efendim, benim teşkilatım yeni, hepsi cahil çocuk. Ben çok geç kalırsam— İstanbul nere, benim gideceğim memleket nere? Aylar sürer gitmemiz. Aylar sürdü gelmemiz. İzin ver bana, gideyim şu atlının üzerine gün gelir Türk ordusunun atlıya ihtiyacı olursa her an yanındayım.”

Köroğlu'na izin verildi. Köroğlu çevirdi yönünü geri, doğruya doğru.

Köroğlu gece gündüz demedi, “Bir an önce atlım dağılmadan yeti-şeyim,” diye yol aldı. Günün birisinde yolu Kanlıgeçit, Gavur Dağları'na tırmanmaya başladı.

Bu Kanlıgeçit, Gavur Dağları'na doğru gelince Köroğlu, Dolu Beyi'ni hayallemeye başladı.

“Ulan, benim düşmanım olan Dolu Beyi, haydi kızının yanındaysa, haydi bu Amik Ovası'nda at otlatıyorsa— Ben bunların üzerine düşerim, doğrudan doğruya tek başıma niye bunların üzerine gideyim,” diye Köroğlu, bu Kanlıgeçit'ten geri döndü. Toprakkale, İskenderun, Hatay üzeri, öbür taraftan gitmeyi planladı.

Köroğlu, Kırat ilen Kırıkhan'a ulaşınca baktı, yolun kıyısından bir pınar akıyor. Arkadaş, pınarın başına on, on beş tane kız toplanmış.

Ulan içinde arkadaş, güzel mi güzel, evli mi bekâr mı belirsiz öyle güzel, ay gibi parlayan bir genç kız var ki!

Bunu görünce Köroğlu dayanamadı arkadaş.

“Ulan, şuna bir lâf atayım bakayım. Ne cevap verecek?” dedi atının üzerinden indi.

Bu güzele bir dörtlük söylemek ister.

*Elindeki su testini
Doldur güzel hayran olam
Ağzındaki o dilini
Söyle güzel kurban olam*

*Ağzındaki o dilini
Söyle güzel kurban olam*

Kız baktı ki, gözünü kendine dikmiş, bu lâf kendine atılıyor. Kız cevap verdi:

*Gitmez burada kışlarım, (gitmez burada kışlarım)
Geçen yolcular taşlarım
Vardır benim kardeşlerim
Öldürürler beyefendi, (öldürürler beyefendi)*

*Vardır benim kardeşlerim
Öldürürler beyefendi, (öldürürler beyefendi)*

“Ulan, vardır benim kardeşlerim— Bunun kardeşleri acaba öflü (= yiğit) birileri mi, yoksa sıradan birileri mi?”

Köroğlu sorar:

*(Amanın) Durmaz gözümün yaşları
Belli olmaz feleğin işleri
(Hele) Söyle kimdir de kardeşlerin, (kurbanım of)
Dilin baldır, hayran olam*

*Kimdir senin kardeşlerin (de kurbanım)
Söyle kele (= bayanlara hitapta kullanılan ‘yahu’ anlamında) hayran
kalam (oy)*

(Kız cevap verdi:)

*Yürü bırakma sen yolu
Ederler seni de deli
Biri Abbas da, biri de Hoylu (oy)
Öldürürler beyefendi*

*Amanın biri Abbas, biri Hoylu
Öldürürler beyefendi*

(Köroğlu:)

*Köroğlu'yum adaklarım
Gitmeyem kapında bekleyem
(Ah) Gül yaprakları da dudakların
Baldır da canım hayran olam*

*Gül yaprakları da dudakların
Baldır da canım hayran olam*

“Biri Abbas, biri Hoylu... Öbüründe beyefendi dedi.”

Biri Abbas, biri Hoylu lâfını duyunca Köroğlu, adamı olan bu kırk kişiyi temin edeceği zamanlarda her gelip geçen bezirgânlara sorardı:

“Duyduğunuz yerde delikanlılığıyla ünlü kimse var mı? Hangi elde, memleketlerde var?”

Bunu sorar, bir.

“Duyduğunuz memleketlerde kozunu başkasına kırdırmayıp, avını, payını başkasına verilmeyen genç duydun mu, bezirgân başı?” diye sorardı.

Bu iki.

Beş kişiye sorduysa, dördü derdi ki, “Kırıkhan yöresinde iki kardeş var. Birinin adı Abbas büyüğü, diğeri Hoylu küçüğü.”

“Kardeşim talip olunmaz,” diye böyle duymuştu.

Bu da, “Biri Abbas, biri Hoylu,” deyince, “Eyvah! Ters çattık!”

Yerini yurdunu öğrendi. Yoluna koyuldu.

Köroğlu'nun atlısının gözü yolda kaldı, arkadaş. Koca gideli beş altı ay oldu, nereye gitti, kayıp. Alo yok, telsiz, telefon yok. Öldürdüler mi, astılar mı? Gelecek mi? Kara kaygıdaydılar; gözleri yoldaydı. Bir baktılar ki, Köroğlu Kırat'ı ile geliyor, arkadaş.

Sevindiler.

Karşı çıktılar Koca'ya.

Koca bunların yüzüne hiç bakmaz.

Atından indi. Koca gitti bir köşeye bucağa, yönünü öteye döndü, yattı.

Bunlar hiçbir şey çözemedi atlısı.

Koca öfkelendiğinde kimse yanma gelemmez.

Ayvaz'a dediler ki, “Ulan, Ayvaz, sen Koca'nın yanında kıymetlisin.

Yav, var bakalım, bunun derdi ne? Niye kızdı?”

Ayvaz geldi. “Yav baba,” dedi, “Sen ne yapıyorsun? Derdin varsa bize söyleyeceksin. Yolda gelirken, herhangi bir yerde önün kesildi, bir tehdit duy-

duysan bize söyleyeceksin. Senin kırk tane oğlun olsun da, sen de burada yönünü öte tarafa dön, gam, kasavet çek.”

Koca tutturdu bir ağıt, arkadaş.

“Benim kırk tane oğlum olsun da, ben de anadan doğma bekâr durayım. Beni evlendirmiyonuz,” diye, küsmüş Koca.

“Ee, canım, sen bir yerde birini beğendin de, biz de görücü olup gitmedik veya vermediler de zorla almadık mı?”

“Oğlum, beğenirsem gider misiniz? Bulursak birini?”

“Canım, Demircioğlu’na danışayım.”

Demircioğlu’na gitti dedi ki, “Kardeşim, babamız beni evlendirmiyorsunuz diye küsmüş.”

Demircioğlu geldi.

“Ulan Koç Köroğlu, ekseriyetle baba derlerdi, senin kırk bir oğlun olsun da bir babayı evlendiremesin. Dilin dönsün. Ulan, padişahın kızı da olsa, ya kırkımız da kırılınc, ya alırınc bak.”

Koca buradan güvenceyi alınca, geldi atının içine, “Oğlum, ben gelirken, Kırıkhan diye bir memlekette bir kız gördüm. Amma çok tehlikeli,” dedi.

“Nasıl tehlikeli?”

“Hani seninle devamlı bahsediyorduk ya. Biri Hoylu imiş, biri Abbas imiş diye. Böyle bir hasbîhâlimiz vardı ya.”

“Evet.”

“Bunların kardeşiymiş, kız kardeşiymiş! Haydi bunlara gittik, Allah’ın emriyle istedik, vermezlerse— Kavga ile alalım desek, belki de el elden üstündür, o iki kişi bizim kırkımızı yok edebilir. Ha, biz öldürdüğümüzü kabul edelim. Öldürdüğün insanın bacısı bize iyi gözle bakar mı, eve getirdiğimizde. Bu nedenden dolayı çok zor...”

“Yav baba, bir kere gidelim oraya. Önce Allah’ın emriyle istettiriz, isteriz, yalvarırız. Çözüm bulmaya çalışırız.”

“Oğlum, öyleyse,” dedi, “Benim de size bir müjdem var.”

“Nedir müjden?”

Koca, fermanı çıkardı, orta yere koydu.

“Artık bugünden sonra kanun dışı kaçak güreşe paydos,” dedi.

“O-hoo, bu ferman da geldiyse, Kırıkhan da bizim sınırın içindeyse, sen canını ne sıkıyorsun, canım? Kızın adı ne, kızın adı?”

“Kızın adı Şirin Döne,” imiş dedi.

Ve kırk atlısı ile Koca, Kırıkhan’a geldi.

Kırıkhan’da atları hana bağladı, askerini hana gizledi, kendisi tek olarak Kırıkhan’ın o ufak şehrinde gezmeye dolaşmaya başladı.

Bir kahve gözüne çarptı, bu kahveye girdi. Şimdi garip insan ufak yerde çok çabuk belli olur. Dikkat çekici olur.

“Ulan, bu neyin nesî? Nereden geldi? Ne iş yapacak?” diye dikkat ederler.

Şimdi bilhassa bu çağda köylerde, şehirde bile öyle, adam, “Şehire geldim, işi var, işte bir şeyler alacağım, gideceğim. Doktora geldim,” ve saire derse bile dikkat çeker... Köylerde dahi başıbozuk gezen insan çabucak belli olur. Acaba bir yaramazlık mı yapacak diye dikkat çeker.

Bunu örnek olsun diye anlatıyorum.

Kırıkhan’da bu kahveye bu adam girince, arkadaş, bu adam dikkat çekmiş oldu.

Hemen sordular şappadak.

“Nereden gelip, nereye gidiyorsunuz?”

Adam dedi ki, “Misafirliğe geldim, davete geldim.”

“Kimin davetine geldiniz?”

“Burada şu Abbas’la Hoylu var ya—”

“Evet.”

“Onların davetlisiyim,” dedi.

“Abbas’la Hoylu’nun avlusuna varamayız. Abbas ile Hoylu kendine göre bir insandır. Kimseye boğun eğmezler. İkisi kardeştir. Nereden tanıştınız? Nereden görüştünüz?”

Koca buna bir kılıf uydurdu.

Yaşlının birinin masasına oturdu, hoş beş ettiler, bununla anlaştılar, sohbet ettiler, konuştular. “Hâlin nedir, gelirin nedir? İşte nereden geçiniyorsun?”

Buradan girdi işe.

O da dedi ki, “Arkadaş, fakir birisiyim, herhangi bir gelirim yok.”

“Peki, akşam bana yoldaş olsan. Bu misafirliğe beraber gitsek. Seni avucunu elini boş bırakmaz bu beyefendi,” dedi.

“Oğlum, gerçek mi söylüyorsun, yoksa benimle kafa mı buluyorsun?”

“Yav, emmi peşin verelim.” Elini cebine soktu, bir iki altın kıstırdı Koca’nın eline.

Koca bu bir iki altını görünce açıldı arkadaş.

“Beyim, ne diyorsan onu yaparız,” dedi.

“Canım, sen benim dediğim işi becerebilirsen daha gerisi var bunun.”

Akşam yaklaştı, Koca, Hoylu’nun Abbas’ın evini biliyor; Koroğlu yeterli bilmiyordu. Koca öne düştü, Koroğlu yanda— Giderken dedi ki, “Emmi, bu Abbas ilen Hoylu’nun kardeşi var ya—”

“Ee?”

“Döre,” dedi. “Onu bana Allah’ın emriyle isteyeceksin.”

“Olur,” dedi Koca.

“Eğer bu işimi yapabilirsen sana bir avuç altın vereceğim. Kaç tane alırsa. Avucunu açacaksın, içini dolduracağım.”

“Ulan, bir avuç altın elime geçse, bana da ölene kadar yeter. Elimden geldiği, dilimin döndüğü kadar yalvarırım,” dedi.

Ve Hoylu ile Abbas’ın kapısı çalındı.

“Gir,” denildi.

İçeriye girdiler.

Hoylu ile Abbas da Köroğlu’nun ününü sanını duyarlar amma şahsen tanımıyorlardı.

Eve gelen misafire de, “Ne diye geldin? Ne derdin var?” diye gelir gelmez tabii her kişi soramaz.

Gelen kişi derdini hemen anlatırsa bu başka bir konu. Yoksa gelen misafire, “Ne diye geldin?” diye çarçabuk sorulursa, bu misafirperverlikte yanlış olur.

Bir ara sohbet saatleri geçince, bu bizim yaşlı kişi diz çöktü, “Allah’ın emri ilen, Peygamberin kavli ilen, ben bu adamdan dolayı bacınıza dünür-cüyüm.”

Ulan Hoylu kızdı arkadaş.

“Yav, biz bu adamı tanımıyoruz. Bu adam bizi tanımıyor. Nasıl oluyor da bizim bacımıza dünürcü geliyor bu adam?”

Adam dedi ki, “Beyefendi, özür diliyorum ama kardeşinizin haberi var,” dedi.

Daha hiddetlendi adam, “Kardeşinin haberi var,” deyince.

Hemen kalktı, Döne’nin yanına gitti.

Döne’ye dedi ki, “Bir adam geldi, kardeşinin haberi var diyor. Sizin aranızda bir söz varmış. Nereli bu adam?”

Arkadaş, Döne’nin, “Evet, öyle bir adam geldi geçti dışarıda, amma geri gelirim, istetirim, görücüyüm lâfı olmadıydı.” Döne’nin aklına hemen bu geldi, arkadaş.

Köroğlu dedi ki, “Beyler, sizin hayranınızım. Ben— Adımı belki duymuş olabilirsiniz, Çamlıbel’in Ruşen Ali’siyim. Lakabım Köroğlu.”

Durumu anlattı. “Şöyle şöyle bir olaydan geçtik. İstanbul’dan giderken aylar evvel, bacınızı pınarın başında gördüm. Sizi de bahsedince, sizin asilzade olup, sizin mert olduğunuzu ben bezirgânlardan duyuyordum. Eğer bacınız, biri Abbas biri Hoylu diye sizi cevap vermeseydi, bacınızı bana dünya malıyla el etseler, koysalar kabul etmezdim. Sizin ününüz için dünür-cü geldim. Dilerseniz, uygun görürseniz, olur verirsiniz. Uygun görmezseniz, ben evet, eşkiyayım amma nice zenginin malını nice fakirlere dağıtmış; kalmış olduğum o ıssız bölgeyi insanla doldurmuş birisiyim.”

Evet, öyle yapmıştı.

İlk zamanlarda aldı gelip geçen bezirgândan verdi fukaraya.

“O çok onda, siz kendinizi kurtarın.”

“Eğer dilerseniz, işe olur verirsiniz, bacınız Çamlıbel’e giderse sizi de bekliyorum Çamlıbel’e— Atlıma karışmanızı. Ve Bölükbaşı olacaksınız.”

Sözü çok uzatmayalım. Konuşurlar, halleşirler.

“Mutlaka da bir el kapısına bu kız gideceğine göre, bu adam da İstanbul’dan bu tapuyu aldığına göre, tapuyu götürmüştü giderken. Ha, demek ki bu kanun kaçaklığından çıkmış. Ünü, şanı da tamam. Bundan iyi birisine mi vereceğiz.”

Döne’nin tatlısını yerler. Köroğlu’nun Çamlıbel’e gidip gelmesi uzun sürer düşüncesiyle, ‘al bunda ver bunda’ usulü yaparlar.

Abbas da Hoylu’ya dedi ki, “Beraber gidelim.”

Hoylu dedi ki, “Hem bacısını verdi, hem arkasından gitti dedirtmeyiz biz. Siz gidin. Biz aradan bir ay geçer, üç yıl, altı ay bir zaman geçer, bacımızı görme bahanesiyle geliriz. Hoşumuza giderse kalırız, hoşumuza gitmezse döner geliriz, arkadaş.”

“Şirin Döne’yi Köroğlu bu şekilde aldı. Çamlıbel’e getirdi. Aylar sonra da, “Ulan, şu kızın gittiği yeri bir gidelim görelim bakalım. Nasıl bir yermiş,” diye, Hoylu da, Abbas da geldi ki, Köroğlu’nun iyi bir teşkilatı oldu.

Geleceği de bu tapudan dolayı parlaktı.

Hoylu da, Abbas da böylece atlıya katılmış oldu. İleride anlatacağımız kollarda işte bugünden sonra atlı sayısı bin yedi yüzlere çıktı.

Köroğlu’nun Moskova Seferine katılması, padişahın ferman alması hikâyesi de böyledir.

5. GÜRCİSTAN SEFERİ HİKÂYESİ

Köroğlu, İstanbul Padişahı'ndan Çamlıbel'in tapusunu aldıktan sonra, atlı sayısını bin yedi yüz kişiye çıkardı. On iki bölüğe ayırdı. Kırk kabadayılık fedai topladı.

Köroğlu tapuyu aldığı için çok keyifliydi. Hiç kimseden korkusu yoktu. Neşesi iyiydi. Bir gün atlıların bölükbaşları kendi arasında dediler ki, "Yav, arkadaş, bugün genciz, gücümüz yetiyor amma bu kadar insanı bu Köroğlu evlendirecek mi, evlendirmeyecek mi? Evlendirse, hangi birini evlendirsin? Ee, yarın bizim kılıca gücümüz yetemeyecek olup, ağır güzü gerektiği zaman atamayacak, ata binemeyecek çağa erdiğimiz zaman hâlimiz ne olacak?"

Öbür arkadaşı da dedi ki, "Düşünce çok doğrudur. Buna bir çözüm bulalım."

Hoşlu dedi ki, "Arkadaşlar, ben bir çıkmaz düşündüm— Köroğlu bu işi yapamaz düşüncesiyle bir teklif önereceğim sizlere. Bu zoru öğrenelim bakalım, buradan Köroğlu bize bir söz söyler."

"Ne?!" diye sordular.

"Kardeşim, Demircioğlu'nu, Ayvaz'ı, Hoşlu'yu önce everelim— Üçü bacanak olacak. Üçüne de bir anadan babadan kız istiyoruz. Bizi evlendirirsen evlendirirsin, evlendirmezsen biz teşkilatından ayrılıyoruz diye bir yazı yazalım. Dilekçe verelim. Köroğlu da buna bir cevap verir," dendi.

"Uygun," dediler, bu yazıyı yazdılar ve Köroğlu'na sundular.

Köroğlu bu yazıyı okudu ki, arkadaş, bu yazının içinden çıkılıp çözüleceği yok. Evlendirmek basit. Kız sahibi ister versin, ister vermesin. Köroğlu alır bunu. Amma üçü de bir anadan babadan yetişkin kız bulmak zor.

Köroğlu'nun buna çok kafası bozuldu. Morali bozgun. Bu şekilde bozum olduğu zamanlarda kamp odası denilen ayrı bir odası vardı. Bu odaya çekilir, burada düşünürdü. Buraya çekildi. Kapıyı kitledi, yanına kimse gelemmez. Gelebilirse bir tek Ayvaz isimli atlı başı gelirdi.

Köroğlu burada dururken, gözetlemedeki olan nöbetçinin birisi geldi dedi ki Demircioğlu'na, "Demircioğlu, bir bezirgân geldi," dedi. "Konalga bölgesine kondu. Ama Köroğlu'na gelip, ben buraya konabilir miyim diye izin istemedi. Haberiniz olsun."

Demircioğlu, Ayvaz'a dedi ki, "Şu Köroğlu'nun kapısını çal bakalım."

Ayvaz kapıyı çaldı. Köroğlu'na durumu izah etti. Köroğlu buna çok sinirlendi. "Nasıl olur da benim tapu aldığım yere izinsiz gelir, efendim, o bezirgân konar?"

Her zaman konuyorlardı amma önce izin isteniyordu. İşgaliye parası önünden peşin ödeniyordu. Bir günlük, üç günlük, beş günlük— Adamın isteğine göre izin veriliyordu. Maalesef bu adam umursamamış bile.

Köroğlu buna kızdı, arkadaş.

Yakın zaten, ata binmeye gerek yok.

“Beriden şimdi çadır gözüükünce, adama ananı avradını, darıdan ufak mercimekten büyüğünü...” diyor, bu kadar küfür yaparak geliyordu.

Bezîrgânın nöbetçileri dedi ki, “Efendim, bir adam geliyor. Fakat kaldırılamayacak şekilde küfürler ediyor.”

O da dedi ki, “Gelince hoş sözle girerse, elinizden gelen hizmeti geri koymayacaksınız. Bu çadıra geldiğinde de aynı küfürü yaparsa, elinizden geleni koymayacaksınız. O kadar döveceksiniz.”

Ve vardı Köroğlu.

Köroğlu yine hiç aşağıya bakmıyor. “Buranın ben tapusunu aldım. Nasıl olur da izinsiz konarsınız?”

Adamlar ne kadar yumuşak davranıyorsa da ya, “Eh işte— biz hata yaptık, gelecektik, bezîrgânbaşı gelecek,” filan.

Hiç kabul etmiyordu.

Bezîrgân emir verdi. “Öldürmeyin, vurun!”

Köroğlu baktı ki can elden gidiyor.

Köroğlu dedi ki, “Ben Köroğlu’nun davulcusuyum. Bana Köroğlu çok içki içirmişti, sarhoştum, ne dediğimi bilmiyorum. Şimdi Köroğlu’nun canı çalgı isterse, benim burada olduğumu, sizin meşgul ettiğinizi duyarsa size neler yapar?”

“Ulan, gerçekten de Köroğlu olsa, öyle büyük bir zat böyle küfür-bazlıkla gelmez. Bir eleman göndermesi lazım. Kendi gelir mi? Mutlaka da bu gâvur şarabı çok içmiş.”

Buna, “Ulan gel hele,” dediler, çadırda oturttular. Üstünü başını, kirlenen yerlerini yıkattılar. Beş on kuruş da para verdiler.

“Yav, biz bir hata yaptık, Köroğlu’na söyleme!”

“Söylemem,” dedi gitti.

Köroğlu geri atlısının yanına vardı.

“Ne oldu?” dedi Demircioğlu.

“Ulan, burada benim binlerce oğlum olsun da, beni bu hâle düşürsünler. Oğlum, Köroğlu’nun büyük abdalıyım demeseydim, benim kellem gitti” dedi.

“Yav baba,” dedi. “Senin bu çirkin çıkışın var ya— sen şimdi orada neler yaptın? Bir de ben gideyim bakayım.”

Demircioğlu atına biner. Bezîrgânın adamları baktı ki, bir atlı geliyor. Bezîrgânın adamları, “Bunda Köroğlu geliyor,” dediler. “Keşke bu abdal çok şişirmese!”

Demircioğlu önceki gibi değil. Hiç seslenmeden vardı. Selâmını verdi. “Buyur ağam, beyim,” diye hizmette, ikramda bulunmaya çalıştılar.

Dedi ki, “Arkadaşlar, çok uğraşmaya değmez! Ben bir emir kuluyum. Köroğlu’nun ben postasıyım. Beni Köroğlu gönderdi. Bezirgân başını kendine, kadar buyur ediyor. Belki de Köroğlu’nun adını duyarsınız. Köroğlu buyur dedi mi, gelinmezse çok kızar. Sonucu da çok kötü olabilir. İster gider bezirgân başı, ister gitmez. Ben haberciyim.”

Atını çevirdi, çekti gitti.

Bezirgân dedi ki, “Arkadaşlar, olmadı. Bu davete gitmem gerekiyor benim. Adamı kızdırdık.”

O da atına bindi.

Köroğlu’nun adamları da bunun atının başına vardılar. Hoşgörüyü, “Buyurun,” denildi.

Köroğlu’nun makamında kapısını çaldı girdi ki, “Ben aptalım,” diyen adam yüksek bir yerde oturuyor. Bezirgân tuzağa düştüğünü bildi, amma bir kere düştü.

“Ey, bezirgân başı! Beni tek düşürüp, adamlarına sopalatırsın değil mi? Şimdi yakan, fırsatın elime geçti. Sana bir soru soracağım. Eğer bu soruyu bilersen, belki seni affederim. Bu soruyu bilemezsen yalnız, senin yaptığının on katını yaptıracağım sana!”

“Sor bakalım!”

“Kardeşim, siz alım satımcısiniz. Dünya genelini yarı yarıya gezer-siniz. Üçü de bir anadan babadan yetişkin kız çocuğu yeri biliyor musun, bilmiyor musun? Yalan söylemek yok.”

Dedi ki, “Ulan, benim gibi bir ticaretçinin yolunu kesmeyi, önüne seğırtmeyi biliyorsun da; Gürcistan’da Gürcistan Beyi’nin üç tane kızı var yetişkin. Hem de senin atlı başlarına layık. Gidip de alıp gelsene, arkadaş,” dedi.

“O-ho! Baba, öyle yerini biliyorsan yolunu da bilirsin,” dedi. “Ben Gürcistan’ı nereden bileceğim? Önüme düşecek, aha kız diye göstereceksin. Göstertmediğin sürece yine bırakmam seni,” dedi.

Adam dedi ki, “Ben tüccarım. Ben Gürcistan’a gittiğim sürece, aha kız dediğim sürece benim ekmeğim kesilir. Benim gelir kaynağımın yüzde ellisi o memleketten. Ben sadece yerini gösteririm sana.”

“Ulan, vurun buna,” dedi Köroğlu.

Arkadaş, Köroğlu’nun adamları hırslılar. Babalarını dövmüşler. Baktı ki bezirgân öldürecekler.

“Dur baba, dur! Ne diyorsan yaparım.”

“Gel bakalım!” Karşısına oturttu Köroğlu.

“Ne istiyorsun?”

Dedi ki Köroğlu, “Artık işi zora sürdük. Sen memleketin eşkıya başı,

hükümdarı olan birisisin. Arkadaş, şartlı. Şartımı kabul edersen giderim. Etmediğin sürece öldürsen gitmem bak.”

“Ne şartın?”

“Baştan sen, kendine bir deli süsü vereceksin. Gece beraber yattığın hanımının bile tanımadığı şekle gireceksin,” dedi. “Senin Köroğlu olduğunu kimse bilmeyecek.”

“Evet!”

“Askerini açıkta götürmeyeceksin. Sandık içinde gizli götüreceksin, benim kervana uyacaklar,” dedi.

“Başka?”

“Beni de Gürcistan’a el ettiğin (= ilettiğin) zaman orada bırakmaya-caksın, geri buraya getirmek şartı ilen—” dedi.

“O-ho, baba, bu kolay,” dedi Köroğlu.

“Önce ben bu deli kıyafetini yaparım, sen bakarsın. Olur verirsen gidersin, olmamış dersen— Nasıl?” dedi.

“Olur.”

Anlaştılar.

Köroğlu, hemen emir verdi; “Gidin şu hurda deposunu açın. Hurda deposundan benim takma sakalımı getirin. Benim o eski, giymediğim külot-larımdan, çok kısa bir külot getirin. Benim kilitli çanta papaz giysilerim ola-cak, bunlardan bana getirin. Altmış okka tütün alacak pipomu getirin. Belime on kere dolanacak keçi kılından örülmüş örmeyi getirin.”

Köroğlu bir takım isteklerde bulundu. Bunları bezirgânın görmediği bir yerde giyindi. Yüzünün açık kalan yerlerini kara— kömür karası, kazan dışındaki siyahlıktan sürdü. Beline örmeyi bağladı, külotu çözdü çıkardı, hiç giymedi. Bu zıbını, dizine kadar inen bir giysiydi bu. Bunu da beline doladı, kuşağından aşağısı açık vaziyette... Altına da büyük bir ağaç, at güya— önün-den tuttu buna bindi. Bezirgânın olduğu odaya girdi.

Bezirgân baktı ki, arkadaş, “Bu kimmiş,” diye bakmaya gerek yok. Adam öyle komik olmuş ki, görenin gülmekten aklı gider. Bezirgân da gülmekten kırıldı geçti. Yaşanan tatsızlıkları unuttu.

“Tamam arkadaş, adın ne?”

Bir de adını sorarlar senin, “Adım da Deli Ali,” dedi.

“Kimin delisi diye sorarsa soran kişi, Köroğlu’nun Deli’si diyeceğim.”

Anlaştılar.

“Eli yakışan, odun bıçkısıyla (= şimdiki kütük hızarının bir benzeri) tahta biçip, sandık çakmaya başladı. Bin beş yüz kişiye yetecek sandık hazırlansın,” dedi Köroğlu.

Bezirgânın yükü Çamlıbel’de kalacak. Bezirgânın yüz elli katırı var. Bu sandıklar katırlara yüklenecek. Bu sandıklar bezirgânın katırının yüküne uygundu.

Yolda görenler, “Bezirgânın kervanı gidiyor,” diyecekler. At var, askeri yok. At gidecek tabii, Köroğlu’nun askerinin atı amma o zamanlar bezirgânlar at da alıp satarmış, kervan ilen. Hazırlıklar tamamlandı.

Halk, Köroğlu’nun Çamlıbel’inin çevresindeki halk, yorumlara başladı.

“Yav, Köroğlu sandık çaktırıyor gene. Köroğlu yine bir yerlere gidecek. Köroğlu’nun gittiği yerde yağma çok olur. Bu Köroğlu’nun atlısının geçtiği yerin yağmasını biz de toptasak, yüklessek, getirsek,” diye Köroğlu’nun sarayının yakınlarında geceli gündüzlü insanlar beklemeye başladı.

Köroğlu, “Artık yarın yola çıkacağım,” diye karara vardı. Askerlerden bazıları soru sormaya başladı. “Yav, biz bu sandıkta kaç gün gideceğiz. Bu sandıkta nasıl edeceğiz?” diye birbirine soru soruyorlardı. Bu da Köroğlu’nun dikkatini çekti. Yarın yola çıkılacak, sabaha karşı, kesinleşti.

Köroğlu akşam saatlerinde sarayının burcuna oturur. Sarayın burcu nedir? Bugünkü evlerin balkonu...

Arkadaş, Köroğlu bu askerin, “Bu sandıkta gidebilir miyiz, gidemez miyiz? Nasıl oluruz?” endişesini açığa kavuşturmak için, “Ulan, oğlum. Şu sazımı bana getirin. Yine efkâr bastı beni,” dedi. Saz geldi, Köroğlu aldı, bakalım atlısına ne diyecek?

*(Aman) Seferim var Gürcistan’a
Oğlum candan serden geçen girsin
(Ulan) Kötüler binmesin ata (da aslanım oy oy)
Kend’özünden geçen binsin*

*Kötüler binmesin ata (oy)
Kend’özünden geçen(ler) binsin (oy)*

*(Amanın beyler) Çıkarık Çamlıbel düzüne
Sonra da gelirsiniz sözüme (oy)
Kefenini kend’özüne (de oğlum kendi özüne)
Elleriyle biçen binsin (oy oy)*

*Kefenini kend’özüne (oy oy)
Elleriyle de biçen binsin (oy oy)*

*Köroğlu’yum akrep gibi
Yeryüzünde turab gibi
Düşman kanı (da aslanım) şarap gibi (oy)
Avuç avuç içen binsin*

*Düşman kanı da (aslanım) şarap gibi (oy)
Avuç avuç içen binsin*

Köroğlu bu dörtlükleri söylerken, az önce demiştik, çevredeki köylüler, “Bu Köroğlu mutlaka bir yağmaya gidiyor. Biz de buradan faydalanalım,” diye yığıntı yapanlar, Köroğlu’nun bu türküsünü dinlediler. Arkadaş, Köroğlu diyor ki: “Kefenini kendi özüne eliyle biçen binsin,” diyor. “Düşman kanı şarap gibi, avuç avuç binsin. Valla arkadaş bu iş o kadar kolay değil, ben gitmiyorum,” diyenler çoğaldı. Kiminin avradı hasta, kiminin katırı emanet çıktı. O çevredeki topluluk dağıldılar. Kendinin atlısı, kulağı gözü dikti, Köroğlu sözleriyle ne diyecek, ne açıklayacak? Gidiyorlar amma bir yere, atlısı da bilmiyordu Gürcistan’a gittiğini. Bezirgânla kendi biliyordu.

“Oğlum, Ayvaz. Şu bizim kâtibi bana çağır,” dedi.

Köroğlu’nun kâtibi, kalemini divitini aldı yanına geldi. “Emret, efendim.”

“Oğlum, benim ağzımdan çıkanı yazacaksın. Böyle emir diye bir şey yok. Ağzımdan ne çıkarsa bunları kayda geçeceksin bak!”

Bu emri verdi.

Köroğlu ikinciye devam eder:

*(Amanın) Kayseri’den (de) gelsin, beş yüz deveci, (hele deveci)
Kırıkhan’dan gelsin (de oğlum) beş yüz baltacı
Çıksınlar dağlara da, yıksın ağacı, (yıksın ağacı)
Çekilsin odunlar (da vay vay, biz) gelene kadar*

*Çıksın şu dağlara (oğlum), yıksın ağacı
Çeksinler odunu (biz) gelene kadar*

*Ayvaz’ın bindiği (de beylerim) koca kadana, (hele kadana)
(Ulan) Çalım satman (da burdan) gelip giden adama, (gayri adama)
Düğün libasını koca Adana (oy, koca Adana)
Göndersin düğüne (biz) gelene kadar*

*Düğün libasını koca Adana
Göndersin düğüne (beyler oy oy, biz) gelene kadar*

*(Ulan) Kimse bilmez bizde olan davayı, (hele davayı)
Ben de bilemiyorum gayri yolda olacak da olayı
Altmış okka Yemen Beyi kınayı, (yürü kınayı)
Göndersin düğüne (vay vay, biz) gelene kadar*

*Altmış okka Yemen beyi kınayı
Göndersin düğüne (oğlum) biz gelene kadar*

*Ayvaz'ı (bindirin de oğlum) götürsün koca kadana, (hele kadana)
(N'olur) Dokunmayın (oğlum) gelip giden adama
Bin beş yüz koyun ismarladım (bizim) çobana (oy, hele çobana)
Kessin aşçıbaşı (biz) gelene kadar*

*Bin beş yüz koyun söylüyom (küçük) çobana
Kessin aşçıbaşı (biz) gelene kadar*

*(Ulan) Tokat kervanından aldım (da aldım) ben bu bakırı (hele bakırı)
İncitmeyin (de) oğlum, fukarayı fakiri
Tuna seli gibi de boz rakıyı, (boz rakıyı)
İçin aslanlarım (için de ben) gelene kadar (oy)*

*Tuna seli gibi dolu rakıyı
İçsin aslanlarım (ben) gelene kadar*

*(Ulan) Bell'etmeyin bizde olan behreyi, (hele behreyi)
Kalıyor da (beylerim) Çamlıbel'in sarayı
Altmış okka Yemen Beyi kahveyi, (yürü kahveyi)
Göndersin düğün(ümüz)e (ben) gelene kadar*

*Altmış okka Yemen Beyi kahveyi
Göndersin düğüne (vay vay) biz gelene kadar*

Köroğlu, "Ayrı ayrı yazdın mı?" diye kâtibine sordu.
"Evet, yazıldı," dedi.

"Bunları gelip geçen kervanlara vereceksin. Bu Adana'ya, Kayseri'ye, Antakya'ya, Yemen'e ve saire yerlere— Tek tek göndereceksin. Bakalım bizim isteklerimize karşı çıkan olacak mı, olmayacak mı? Geri dönüşümüzde düğün âlemi var, odun gerek, kına gerek. İşte topluma kahve içilecek, kahve gerek... Bu emirleri, görevliler ilgili yerlere ulaştırırsın."

Köroğlu sabah ilen erkenden, bin beş yüz kişiyi sandığa koydurdu. Bunları yollarda indirip bindirecek yeterli işçiyi aldı. Atları terkiye bağladılar. Kendisi de külodunu çıkardı, anadan doğma, göbekten aşağısı bir şeysi yok. Hazır ki, aşağı sarkan maddesini de beline dolar. Arkadaş, sakalı suratında, yüzü gözü karalı. Allah'ın kulu onun Köroğlu olduğunu bilemez. Altına da güya at olan bir ağaç dalı aldı. Eline de zorlu bir mertek aldı, kırbaç yerine... Dönem salimen kal, Hakk'ını helâl eyle," dedi, ayrıldı.

Bezîrgânın adamları Çamlıbel'e yerleştirildi. Bezîrgânın katırları bu yükü taşıyor. Bezîrgân da öncü olarak bu deli ilen geri döndü Gürcistan'a.

Köroğlu, adını kimse demeyecek. Tembih böyledir.

"Bu nedir?" diye soran olursa, "Köroğlu'nun Delisi."

Bezîrgân Çamlıbel'den geçerken, işte bu Köroğlu'nun Delisi peşimizden geldi. Geri döndüremedik. Bu deliyi dönene kadar idare etmek zorundayız. Köroğlu'nun Delisi'ne bakmadığımız sürece, Köroğlu duydu muydu bizi yoldan geçirmez korkusuyla idare ediyoruz diyeceksiniz."

Tembih de böyleydi.

Deli, kervanın başından devam etmeye başlar. Deli, kendi bildiği sınırın dışına çıkmaya başladı. Sınırın dışına çıkınca, hangi yol Gürcistan'a kısa olur. Bunu bilemez oldu.

Ayvaz'ın konduğu sandık baştaki katırdaydı. Bir tarafında Demircioğlu var, bir tarafındaki sandıkta Ayvaz vardı.

"Yav, bu ne rezillik! Bu dağın başında kim görecektir sandıkta insan olduğunu ki?"

Ayvaz'ın sandığının ağzını açtı. Ayvaz kafasını sandıktan çıkardı ki, Köroğlu'nun hâline gülmeyecek değil. Bir güzel hâli var ki, "Ulan, Köroğlu! Bu da mı gelecekti senin başına?!"

Çok eğlendi.

Yol ikiye ayrılmaya başladı. Birisi dağa doğru tırmanıyor, öne gidiyor. Biri bir düzlüğe gidiyor. Ayvaz dedi ki, "Baba, şu dağa giden yola git!"

Köroğlu dedi ki, "Oğlum, yav o dağa duman çöküyor. Yolu şaşırırız. Taşlık, kayalık çıkar, yolu şaşırırız. Şu düzlüğe giden yola gidelim, tevekkel."

"Yok," dedi Ayvaz, "İlla ki de bu dağdaki yola gidek."

Köroğlu dedi ki, "Düze gidelim!" Ayvaz'la burada ikiliğe düşerler.

Köroğlu, Ayvaz'ı ikna edemez. Oturdu yolun kıyısına, altındaki at namına bindiği ağacı kucağına koydu. Bakalım Ayvaz'a ne diyecek:

Ayvaz(ım) senden hâlim yaman

(Oğlum) Kalbine getirme güman

(Oğlum) İlkbahardır (da, Ayvaz'ım) çayır (da) çimen

Hoştur bu ovanın yolu

(Ah) İlkbahardır, çayır (da) çimen (oğlum oy)

Hoştur (da) bu ovanın yolu (oy)

Dağları harami sarmış

Nicesinin (de) parasın almış

(Ulan oğlum) Yağmur da yağmış (da beyim) kandak (= çukur) olmuş

Taştır (da) o dağların yolu

Yağmur yağmış kandak olmuş, (oy oy)

Taştır (da) o dağların yolu, (oy)

Demircioğlu öbür sandıkta duramaz oldu, bu Koca'nın Ayvaz'a yalvarmasını dinliyordu. Hiddetlendi. Sandığın anahtarını açmaya vakit kalmadı, kafasını üst kapağa bir verdi. Üst kapak kırıldı. Ayvaz'ın suratına bir tokat vurdu.

“Ulan, Köroğlu bu vaziyette bizim ıstırabımıza katlanıyor da, niye sen karşı çıkıyorsun, kılavuzluk yapıyorsun? Dağa gidelim, düze gidelim?”

Bunu gören Köroğlu şışti:

Loker Koç Köroğlu'm loker

(Oğlum) Demirci'm diken olsa söker

Atın nalını (mihini) koymaz (da) döker

Taştır (da) o dağların yolu, (oy)

Atın nalın, mihin (da) döker, (oy oy)

Taştır (da) o dağların yolu

“Ulan, Ayvaz, senin sandığını örtersem ne var,” dedi. Hemen Ayvaz'ın sandığının kapağını örttü, ağzını kilitledi.

Kendi düzlükten devam etti.

Epey bir zaman gittikten sonra bir dört yolu, çatı denk geldi Köroğlu'nun önüne. Öncekinin birine karar vermişti. Amma burada yol dörde ayrıldı.

“Burada benim yolum yanılır, ters yere giderim,” diye bekledi geriden bezirgânın gelmesini. Bezirgân baktı ki, kervan devam etmiyor, durdu. Bildi önde bir düzensizlik var. Atı solladı.

Bezirgânın bindiği at, Köroğlu'nun Kırat'ı idi. Kırat ilen geriden geldi ki, Deli yolun kıyısına oturmuş bekliyor.

“Ne oldu, Deli Ali?”

Dedi ki, “Bezirgân başı, boşa mı seninle şart kat ettik. Boşa mı böyle yaya rezil oluyorum arkadaş, atı sana verdik? Yolu bilseydim, zaten seni yanıma hiç almazdım. Bu yolun hangisine gideceğiz?”

Dedi ki, “Deli Ali, bu yolun sağdakine gidersen, yolda Ruşven Bey isimli bir bey vardır. Çok sayıda atlısı var. Tehlikeli bir adam. Buna yüz altın yol harcı verip geçmemiz gerekiyor. Ben her zaman öyle yapıyorum,” dedi. “Yok, şu soldaki yola gidersek, bu birazcık dağ başında, bu adama uğramıyor. Yolu biraz zor, amma bu parayı vermeden gideriz. Amma en az yolumuz on beş gün geri sürer. Yol uzuyor bu dağdan gidersek,” dedi.

“Kardeşim, ben bugüne kadar daha haraç vermiş değilim. Almış

insanım. Ben para verdim miydi, çatlar ölürüm. Ben bir ay geç giderim, dağdan giderim. Neresi ıssız yer, bana orayı tarif et!”

“İşte bu yol!”

“Uzak olsun, geç olsun!”

Uzak yola sürdüler.

Yüksek bir dağın başına çıktı yol. Bu dağın başına çıktılar ki arkadaş, bu dağın başı öyle bir güzel yaylalık, öyle bir güzel çimen ot büyümüş. Öyle bir güzel, ova bir yer. Deli, bezirgânı çağırdı. Dedi ki, “Burada şu askeri indirelim. Dintlensinler. Atlar bir hafta ot yesin. Bir hafta sonra gideriz. Bir gün önce varmayla, bizim orada acele bir işimiz yok!”

Bezirgân dedi ki, “Hacı, bak. Burası tehlikeli yer. Burası Ruşven Bey’in sınırları içinde. Ruşven Bey’in kontrolü gelir, avcısı gelir, biri haber verir. Başımız belaya girer. Bak ötesini sen düşün!”

“Ulan, git! Ne olursa olsun,” dedi deli.

Çözdüler.

Amma üç gün kaldılar, amma beş gün kaldılar. Bir gün Ruşven Beyi’nin kırk, elli kişilik bir grup avcısı avlanmaya çıktılardı. Eee... geldiler ki, arkadaş, her zamanki oradan gelip geçen ve yüz altın haraç veren bezirgân, bugün kaçak olarak burada konaklıyor.

“Ee, bezirgân. Demek ki, sen eski tarihlerde de böyle oyun oynuyordun. Sana bugün,” dedi atlı başı, “İki yüz altın ceza kestireceğim. Yüklet bakalım şu yükünü. Doğru Ruşven Bey’in şehrine.”

Deli, hiç yaklaşmıyor topluma.

“Bu ne?” dedi Ruşven Bey’in atlı başı.

“Yav, ne olsun, kardeşim böyle? Bûna Köroğlu’nun Delisi diyorlar. Gelirken Çamlıbel’de arkamıza düştü. İşte bunun yüzünden yedim bu cezayı,” dedi. “Etme eyleme, arkadaş, bu dağın başından gitmeyelim, buradan gidelim dediysem de; Deli, Köroğlu’na söylerim, diyerek beni korkuttu. Beni bu dağın başına bu adam getirdi.”

“Ulan, deli kim oluyormuş. Deliyle ben uğraşamam. Yüklet!”

Yüklettiler.

Aynen dört yol çatından dolandılar. Ruşven Bey’in sergi açılıp, bezirgân konan mevkiine geldiler.

“Buraya konacaksın. Kon bakalım. İki yüz altını tık diye peşin ver.”

“Kardeşim, ben Deli’nin gözünün önünde veririm,” dedi.

Köroğlu bütün servetimi aldı, bu Deli’nin kontrolünde Gürcistan’a kadar buna teslim etti. Deli’nin gözünün önünde teker teker iki yüz altını saydılar.

“Tamam, kaç gün kalabilirsen kal burada!”

Deli, kabuğuna sığmıyor amma elinden bir şey gelmiyor, arkadaş. İki

yüz altın— Gözünün önünde verdiler. Gece yarısı olunca, varıp Ayvaz'ın sandığını açtı.

Ayvaz'a dedi ki, "Oğlum, çık bakalım buradan sen. Şu yanındaki kalkanını, kılıcını da al."

"Ne oldu, baba?" dedi.

"Kardeşim, iki yüz altınımı aldı Ruşven Bey! Ben gidip size kız da bulmuyorum, gelin de almıyorum! Ya buradan bunu çıkarırık, bu iki yüz altını geri— ve yahut da burada öleceğim ben," dedi.

Ayvaz dedi ki, "Yav, nasıl olur da alır?. Nasıl olur da almaz, aldı."

Deli de normal kıyafetini giydi. Bezirgânın çadırının yanında bağlı Kırat, Kırat'a bindi. Ayvaz da kendi atma bindi. Ruşven Bey'in şehrine geziye gitti bunlar gece.

Birkaç sokak gezdiler, arkadaş, dışarıda alacak, çalacak bir at, öküz, eşek— Bir şey yok.

"Vallaha, Ayvaz, olmadı bu iş," dedi. "Bugün geri dönek, yarın—" dedi

Buradan mutlaka at alacağım, öküz alacağım. Sürüylen mal alacağım. Bu paranın karşılığında bir şey alacağım ben," dedi.

Geri döndüler. Konalga'ya gidiyorlardı. Ulan, yolun kıyısında bir pınarın yanından geçiyorlardı baktılar ki, pınarın başına üç tane peçeli kız gelmiş. Yüzleri örtük. Su dolduruyorlar.

"Ulan, Ayvaz. Bekârimız çok, oğlum! Şunlara yaklaşak bakalım. Şunların yüzünü görebilirse— Hoşumuza giderse, belki bunlardan paramızı çıkarırız."

Yaklaştılar.

Köroğlu, "Hatun Kız, bir su doldursan da, anan baban hayrına içsek, ne olur?" der demez, ikisi yüzünü açtı, birisi yüzünü açmadan durdu, elinde bir sürahi vardı. Döndü, kalabalık evlere doğru yürüdü. O yüzünü açan kızlar bakar ki, bir heybetli adamın yanında genç, tazecik bir çocuk var ki, arkadaş, parlak mı parlak. Onlar gitmediler. Köroğlu, "Ulan, bu gideni çeviremem mi?" diyerek bakalım buna ne söylesin:

Çeşmeden eve yürüdü,

Güzellik burayı bürüdü

İçimdeki yağlar eridi (de, gitme mavili mavili)

Yürekte yağlarım eridi, (canım oy)

'N'olur) Gitme mavili mavili, (oy)

Sarayının önü çardak (oy)

Elinde gümüşlü bardak (oy)

Derin göllerin ördeği de (oy)

Gitme mavili mavili

*Derin de göllerin ördeği
Gitme mavili mavili*

*Deli Ali'yim, delin olurum
Dostu düşmanı bilirim
Dönüşte (ulan) seni (de) alırım, (da alırım)
Sen git mavili mavili*

*Dönüşte seni de alırım, (oy)
Sen git mavili mavili*

Mavili gözden kayboldu, amma Köroğlu, Ayvaz'a, "Oğlum, şunun birini terkine al da kaç gör."

Kızların haline hiç koymadılar, bunların birer tane terkiye almasıyla, oradan kaybolması bir oldu.

Bezîrgânın yanına gelir gelmez, hemen atının ikisini çıkardılar. Kızları birer sandığa koydu, ağzını kilitledi.

Bu mavili dediği kız, Köroğlu bu ismi veriyordu buna, Ruşven Beyi'nin kızıymış. Tesadüf. Öbürleri de vezirlerinin kızı imiş. Bu kız erkenden babasına haber verdi. Dedi ki, "Baba, vezirlerinin kızlarım yanıma aldım. Senin kahveni pişirmek için pınara su almaya gittim idi, durum bundan ibaret," dedi. "İki atlı o kızları kaçırdılar. Ben de kaçtım kurtuldum."

Ruşven Bey dedi ki, "Nereden olabilir?"

Adamları, "Yüz altın ceza aldık idi, bunu mutlaka da bezîrgân yaptı bize."

Atlılarından bir grup çağırıldı. "Gidin sükûnetle şu bezîrgâna söyleyin, işi kana çevirmeyelim. Aldığı gibi şu kızları geri göndersin. Göndermediği sürece yanına koymam bunu."

Haber bezîrgâna geldi, arkadaş, bezîrgânın hiç haberi yok.

Deli daha da delirmiş. Altmış okkalık piponun içine tütününü koymuş, bir taşın başına oturmuş. Üstüne bir mazı közü koymuş, çekiyor. Bademli mademli çıkıyor dumanı.

"Ney o?" dedi Deli.

Bezîrgân dedi ki, "Ne olsun, arkadaş, biz kız almadık, görmedik. Bir iftira daha çıktı bize," dedi. "İşte bu Ruşven Bey'in adamları. Kızımızt kayboldu, siz aldınız diyorlar. İftira ediyorlar. Güya dün aldığımız iki yüz altına karşılık aldınız diyor adamlar."

"Ben aldım," dedi Deli.

"Allah Allah. Sen mi aldın?"

"Öyleyse sen git, kardeşim," dedi.

Deli o kıyafet ilen, bu görevlinin arkasına düştü. Ruşven Bey'in kapısını çaldılar. "Gir, denildi.

İçeri girdiler ki, arkadaş, “Ulan, şunu götürün!”

Onlar dedi ki, kendi adamları, “Efendim, bu adam Köroğlu’nun Delisi imiş. Bezirgâna diyor ki, şöyle eker biçerim; seni öldürürüm diyor. Ben aldım kızları diyor. Kendi de gönüllü geldi,” dedi.

“Allah Allah? Köroğlu’nun Delisi, ha? Delisi’ne de güç yetmez,” dedi. “Peki, adın ne senin?”

“Adım Deli Ali. Adımı sanımı boşver, Ruşven Beyi. Ben senin ününü duyarım. Yüz yüze birbirimizi görmüşlüğümüz yok. Sen de benim ünümü duymuş olabilirsin. Benim adım Deli Ali, amma ben bu kıyafetle çok önemli bir yola gidiyorum. Benim kim olduğumu anla. Sana kızın da söylemiştir, dönüşte seni alırım Mavilim, dedim. Dönüşte inşallah buraya uğrayacağım. Bu can bu bedenden çıkmadığı sürece o kaçan kızı bulup, alacağım buradan. Elinden geleni geri koyma, yeter ki bana bugün değme ben gideyim gideceğim yere, dönüşte görüşelim seninle. Söz mü?”

“Söz,” dedi. “Bugün iyilikle bu aldığın kızları ver bak. Al, verdiğin iki yüz altını. Sana adamların söylemedi mi, o dağın başında bir deli var. Bu deli bugüne kadar deli gelmiyordu. Bugün neden gelmiş diye çözmen lazım idi. Köroğlu’nun adından da adını duyan korkuyor. Bu kadar ünlü bir eşkıya. Bu kadar ünlü bir atlı başı.”

Ruşven Bey, “Tamam, kardeşim,” dedi. “Sen de erkeksen, sözünde dur, geri gel!”

“Erkeğim,” diyor canım adam. “Baksana benim erkekliğime. Erkekliğim meydanda...”

Anlaştılar.

Deli oradan ayrıldı, bezirgâna geldi. Bezirgân, “Burada kan kokuyor, derhal,” dedi, “Kervan yola koyulsun.”

Kervanı yola koydular.

Kızlar sandıkta. Bezirgân başı dedi ki, “Ey, Deli Ali, Gürcistan’a yaklaştık. Şimdi bu yolun doğrultusunu takip edeceksin. Ben önce ileri gideyim. Bu kadar katır, bu kadar yük rastgele yere sığmıyor. Önce gidip buralardaki hanı, oteli kiralamam gerekiyor benim. Her zaman benim prensibim böyle. İleri gideyim ben. Her zaman bana otel gerekmiyordu, amma bugün gerekiyor.”

Ve bezirgân ileri gitti.

Gürcistan’daki büyük hanlardan, hancıya ön kaparosunu verdi. Hancıya dedi ki, “Arkadaş, benim burada çok işçim var. İnsan yatacak yerin var mı?”

“Onu da ayarlarız.”

Ve onu da ayarladı. Onun da kaparosunu verdi.

Kervan geriden vardı. Önce insan dinlenecek otel, bugün otel amma o

zaman onun ismi de handı, insan yatacak yerin adı. At bağlanan yerin ismi de ahır ve handı. Bu sandığın hepsini bu otelin avlusuna indirdiler. Boşalan katırları hana götürdüler. Karanışmayınca bu hanın kapısını açıp, bu sandığın ağzını açmadılar. Kimseye göstertmediler bu sandığın açılmasını. Sandıktan çıkan içeriye gidiyor. Adam çünkü önce aylık, kaç ay, kaç gün durursa kapasunu yatırmış, anlaşması böyleydi. Çıkardığını koydu içeri.

Köroğlu'nun bin beş yüz atlısı, o otelin içine salıverildi.

O günün gecesı orada geçti. Sabah hava ıdıdı. Işıyınca bezirgân başı dedi ki, "Ey, Deli Ali, burası Gürcistan'dır. Ben buradan ileride gidip de Gürcistan Beyi'ne senin kızın neyin var mı diyemem. Nasıl prensip kullanıyorsun? Gücünle mi alacaksın, prensiple mi alacaksın, nasıl çözüyorsan bu düğümü sen çöz! Yalnız bak, Allah'ını Mevla'nı seversen, beni sen buradan dönüşte burada koymayacaksın. Kaldığın sürece sen buradan kız almadan dönmen. Sen döndükten sonra ben de burada kalırsam, hâlim yaman. Kervancı olarak beni biliyorlar, benim kervanımda kayboldu muydu, hileyi benden bilecekler. Beni öldürürler," dedi.

Köroğlu kati söz verdi ki, "Seni burada koymayacağım. Bulacağım."

Bezirgândan ayrıldılar. "Nereye gidiyorsun?" dedi Deli Ali.

"Ben şimdi Gürcistan Beyi'nin yanına gidiyorum. Gürcistan Beyi ile her zaman tanışırız. Gelip geçmemde sergi parası veririm, işgaliye parası veririm. Adam beni iyi tanır, ben kendini iyi tanırım. Şimdi kervanımın geldiğini duydular. Ben gidip üç beş lira para vereceğim."

"Sen git de, ben de gideyim seninle," dedi o da. "Beraber gitmeyelim. Geriden seni takip ederim, senden biraz sonra gelirim."

Bezirgân önden, Deli Ali biraz geriden, bezirgân başı Gürcistan Beyi'nin makamına, mevkiine gider. Biraz sonra dış görevliler baktı ki, geriden bir deli geldi amma gören hem korkar hem ürker, arkadaş.

Çeşitli bir deli. Deli var amma başkası öyle değildi. Bu delinin sırtı, başı, her yeri açık. İri yarı bir adam. Altında atı var adamın, ağaçtan. Elinde bir değnek var, eğer vursun birine, bir vuruşta öldürür. Derhal Gürcistan Beyi'ne haber verdiler. Dediler ki, "Efendim, dışarıda bir deli geldi. Git demeyi bilmiyor!"

"Eyyvah!" dedi hemen çabucak bezirgân başı.

"Ne oldu?" dedi Gürcistan Beyi.

"Yav, o şerefsiz," dedi, "Çamlıbel'den gelirken aylar önce, Köroğlu diye belki adını duyarsınız—"

"Evet, iyi duyurım," dedi.

"Onun bir delisi var. Yanına yerleşmiş. Köroğlu hayrına buna bakıyormuş. Bu adam, arkadaş, bizim arkamıza düştü, yolda ayıramadık bir türlü kendimizden. Benim adamlarımın yanındaydı. Beni de üç dört aydır çok fena sıktı. Nereye gidersem, iç bırakmıyor. Bu gâvur benim peşimden geliyor..."

Valla efendim, aman çok darbe yaptırma buna. Yarı akıllı bir şey. Gittiğimizde Koroğlu'na derse ki, Gürcistan Beyi'nin şehrinde bana şunu yaptılar, bunu yaptılar— Koroğlu denilen insan, nerede akşam orada sabah... Bu Deli'ye eziyet etmişsin diye bahane eder, gelir seni burada rahatsız eder bak," dedi.

"Yav, o zaman şu deliyi çağırın ben de göreyim bakayım, nasıl bir deliymiş bu?"

Adamlarına emir verdi, "Deli'yi incitmeden buraya getirin bakalım."

Deli kapıdan geldi şimdi, bir selâm verdi amma düzgün insan selâmına benzemiyor. Beyin, güle güle güle akli gitti. "Mevla'm," dedi, "Akıllıya vermez, deliye neler vermiş."

"Sen nerede durursun? Nasıl yaşarsın? Ne yersin, ne içersin?" diye sordu.

Deli, "Neyi bulursam onu yerim, ne olmazsa onu yemem," diyor.

"Eh, bezirgân başı sen bununla üç dört ay beraber yaşamışsın. Nasıl doyurabiliriz biz bunu. Artık bu bizim misafirimiz. Gürcistan'da. Sen yolcu olana kadar buna benim bakmam lazım."

"Valla efendim, bu yollarda gelirken, konakladığımız zamanlarda hanım gördü müydü, ana diye kıvranır durur. Varır şuraya oturur. Yemek, sofraya ser, yemez... Hanımlara çok meraklı. Böyle bir huyu var bunun," dedi.

"Öyleyse benim kızların haradaki çiftliğinin bir kenarında bakıcı kulübesi var. Bu bakıcı kulübesine bunu koyalım. Kızların hizmetçisine de emir veririz, bunun yemeğini oraya götürürler. Durursa şayet, orada bakmaya çalışalım. Yoksa başka bunu ben otele koysam, durmaz. Hana koysak, durmaz. Evime götürsem, götüremem," dedi.

Deli'ye sordular.

Deli, "Bakıcım hanım olursa dururum," dedi.

Bunda anlaştılar. Ve kızların gül bahçesi var bir çiftlik kenarında, kızların yakın bir semtinde oranın çiftçi başının evi vardı. Onu boşalttılar. Deliye dediler ki, "Burada duracaksın."

Deli orada durdu, arkadaş. Deli orada durur mu? Deli bir gün durdu. Kızların olduğu sarayı öğrendi, kızların sarayının dışlarında geziyor. Bir gün kızların bahçesi kazılacaktı, kızların biri dedi ki hizmetçiye, "Git, babam buraya işçi bulsun. Şu bahçemiz otlandı, kazılacak."

Deli çabucak dedi ki, "Ben Koroğlu'nun çiftçi başıyım. Yeter ki bana kazacak âleti bulun. Buraya işçiye gerek yok. Hem yemek yeyip, hem de işini yapmamak olmaz. Yeter ki siz bana büyük bir bel küreği getirin."

Ulan, kızlar o güne kadar deliyi görmemişlerdi. Deli'ye baktılar ki kızlar, bakıp gülünecek bir şey arkadaş, Deli'nin her yeri açık. Beline bir şey bağlı, orada bir şeyler sokulu— Dizi, gözü, her yeri açık. Önünde bir şey sallanıyor.

"Baba, tamam. Bu nasıl kazıcıymış bir görelim bakalım."

Kızlar buna bir bel küreği buldurdular. Arkadaş, deli düzgün bahçe kazar mı? Deli, kızların kendine ayırılan özel bahçenin yarısını kökünden söker.

Ee, kızlar bir baktı ki, ne baksın, deli düzgün iş yapıyor mu, arkadaş? Bahçenin hepsini sökmüş.

“Amanın Ali Emmi, dur!”

“Ne oldu?”

“Yav, sen bahçeyi söküyorsun?!”

“Yav, siz sökün demediniz mi? Bir daha ot bitmesin, bir şey bitmesin, telaş olmasın diye ben her yeri söküyorum.”

“Ali Emmi, otu sökülecekti.”

Ali Emmi’si beni akıllı olarak bilmesinler, deli olduğuma inansınlar diye hareketlerini deli gibi yapıyordu. Ali Emmi’si burada üç gün, beş gün kaldı. Kızlar üzgün oldular. Gidiyor yatacağa yere— Ali Emmi’si bayağı bir akıllı. Amma bazı oldu muydu, deli...

Bir gün kızlar baktı ki, Ali Emmi’si o binada yok, arkadaş. Geri geldi hizmetçisi, “Valla deli yok orada?!”

“Ulan, nereye gider deli?”

“Babama haber verelim mi, vermeyelim mi?” diye kızlar bu tasada dururken bir de baktılar ki, deli bir omuz ot toplamış bir yerlerden, ta başka yerlerden beri geliyor. Getirdi onu kendinin yattığı işçi kulubesinin önüne koydu. Kafasını da üstüne koydu, oraya yattı.

Hizmetçiye dediler ki, “Git de sor bakalım. Bu her gün bu hareketi yapmıyordu, bugün bir hareket daha değiştirdi bu!”

Vardı, “Ali Emmi, ne oldun?” dediler.

Bugün,” dedi, “İyileştim.”

“Nerede?”

“Mezarlığa gittim idi. Mezarlıkta akşama kadar namaz kıldım. Orada da yattım idi. Yanıma da Hızır geldi. Eriştim ben,” dedi, “Bahta bakıyorum.”

“Allah Allah?!”

Haber böyle geldi kızlara.

“Git gelsin de bahtımıza baksın bakalım. Ne diyecek? Biz biliriz onun yalan olup, sahi olduğunu.”

Ali Emmi’si otu omzuna çaldı ve kızların sarayına geldi.

Büyük kız dedi ki, “Ali Emmi, erişmişsin?”

“Evet,” dedi, “Eriştim.”

“Benim bahtıma bak bakalım. Benim bahtım mı geçti, bana görücü gelecek mi, erkek kısmet gelecek mi, böyle evde mi kalacağım? Babam Gürcistan Beyi diye bana bugüne kadar görücü gelmedi. Kısmetim açılmadı,” dedi.

“Bana bir ateş yakın,” dedi Koca.

Bir ateş yaktılar.

“Ne edeceksin?”

“Yav, siz yakın ateşi.”

Ufak bir ateş yaktılar, Koca bu otun birazını bu ateşin üstüne koydu. Bir duman çıkarıyor amma, “Bir çarşaf getirin örtün başımın üstüne.”

Koca yattı bu dumanın üstüne şimdi. Bir duman çıkıyor, cam olan dayanmaz.

“Ulan, Ali Emmi, çatlar, ölürsün,” diyorlarsa da, “Yok, göremedim daha,” derken— Ulan, koca yüzünü çarşaftan çıkardı ki, Hoca’nın yüzüne duman gitmiş, terlemiş, bir çeşit âlem olmuş—

“Ne gördün?”

“Evvel zaman, âhirimiz Cihan Serveri Muhammed Mustafa,” diyor önce. “Kızım, seni anan iyi günde doğurmuş. Çok kısa zamanda bahtın açılıyor senin,” dedi.

“Nereden?”

“Hiç adını duydun mu, Çamlıbel’de, ünlü şanlı bin yedi yüz atlı sahibi Köroğlu diye biri.”

“Adını duyuyoruz,” dedi o da.

“Bunun Demircioğlu diye bin yedi yüz kişiye hükmeden bir atlısı var. Yakında bunun kısmetinde çıkıyorsun sen,” dedi.

“Amaan, Ali Emmi, Bunu sen dedikodu çıkarıyorsun. Demircioğlu’nun beyin kapısına geleceğini hiç sanmıyorum.”

“Haydi gelse, ya gelirse?..”

“Ah, geleydi, babamı gene dinlemem,” dedi.

Ortanca kız, “Ulan, Ali Emmi, sen iyi bir düş görüyorsun. İyi baht okuyorsun, bir de bana bak bakalım.”

Koca bir daha yattı. Bunda çok durmadı. Çabucak kalktı.

“Kızım, senin kısmetin de bundan daha aşağı değil,” dedi. “Sen de Köse Kenan isimli Demircioğlu’nun yardımcısı birinin kısmetinden çıkıyorsun.”

Küçük kızın yaşı taze daha. Bu tip şeylerden huylanıyor, pek hoş görmüyor.

Ablası, “Şunun bahtına bir bak,” dedi.

“Bakmasın,” dedi.

“Yav, kızım. Ben bir yerini almam, bir yerini çalmam. Bakayım bakalım, iyi mi çıkıyor, kötü mü çıkıyor?” dedi

“Bak,” dedi.

Koca bunun üstüne yattı, hiç kalktığı yok.

“Ulan, kalk çatlan, ölün,” diyor kızlar zaman zaman. Ot tükendi, ateş yüzüne vurmaya başlayınca, kalktı arkadaş.

Kalktı ki, yüzünün yarı yeri yanmış, arkadaş.

“Ali Emmi, bunda çok durdun Allah aşkına, bunda ne gördün sen?”

“Kızım, bunun anası, duydunuz mu siz, gece mi doğurdu, gündüz mü doğurdu. Cuma akşamı mı doğurdu, Pazar günü mü doğurdu. Dünya güzeli, Köroğlu’nun bir Ayvaz’ı var. Nişanlısı Şirin Döne ile de yatmaz, aynı odada bu Ayvaz’la kalan Köroğlu. Yarın bir gün,” dedi, “Ayvaz da evleniyor gibi bir şey görünüyor,” dedi.

“Ulan, Deli, şuradan s.ktir ol git,” dediler. “Çamlıbel neresi, senin sayıkladığın yer neresi? Nereden gelecek de, bizi alacak da, bizi istetecek de—”

Deli de kalktı, evine gitti. Deli gece kızların uyuduğunu hissedince kalktı oradan. Askerin olduğu yeri biliyor, çünkü beraber koydular, otelin, hanın içine. Gecenin yarısı geldi atlısının içine, Ayvaz’ı buldu.

“Ayvaz, oğlum, yarın benim Kırat’a bineceksin.” Filan yerden filan yere tarif etti, kızların olduğu yeri. “Oraya varacaksın, oraya vardığın zaman, ulan ben altı ay oldu seni arıyorum. Senin anan beni gönderdi peşinden. Ne geziyorsun burada sen. Bin şu ata. Ya seni götürürüm, ya öldürürüm diye büyük tehdit savuracaksın. Ben derim ki gitmem, sen de ki, gitmezsen öldürürüm. Kılıcı çek,” dedi. “Ben o zaman ağlarım. Oğlum, ben burada üç tane kızın elinden ekmek yedim, bir gecelik daha yatayım. Gece helâlleşelim yarın gel beni götür derim. O zaman oraya bırakıp gelip gideceksin,” dedi.

Anlaştılar. Deli, gece yine vardı yerine yattı.

İkinci gün öğlene karşı, arkadaş, Deli’nin yakın yerinden bir kır atlı çıktı ki, binanın üstünde tazecik bir oğlan.

Dış görevliye sordu:

“Burada bir deli varmış.”

“Var.”

“Bu deliyi göreceğim.”

Kızlar da gördü bu gelen oğlanı.

“Ulan, senin için altı ay oldu yol çekiyorum. Nereden buraya kim getirdi de, neden buraya kaçtın da, bizi bu kadar endişeye koydun,—” Ulan, oğlan ağzına geleni söylüyor bu deliye. “Bin şu atın terkisine seni götüreceğim. Seni şöyle ekerim, şöyle biçerim,” diyor arkadaş.

Deli kaçmak istiyor. “Cır, ben gitmem. Burada bana iyi bakıyorlar, beni elleme.”

Deli ümidi kesti. Deli dedi ki, ağladı. “Oğlum, beni bugün elleme,” dedi. “Bana hakkı geçenle bu gece helâlleşeyim, yarın gel beni buradan götür,” dedi.

Öyle deyince, atlı, “Tamam, yarın geleceğim.”

Kır atı ilen kayboldu gitti adam.

O gitsin. Deli orada dursun. Biz gelelim bezirgâna...

Bezirgân o zamanın toprak bastı parasını, sergi açtı parasını ödedi Gürcistan Beyi’ne.

Dedi ki, “Efendim, sergi açabilir miyim?”

“Hay hay,” dedi, Paranı pulunu ödedin. Açarsın tabii.”

Bezirgân biliyor tabii, yıllardır ona mal satmış, mal almış Gürcistan şehrinde. Oranın büyük mağaza sahiplerini bilir kimin çok mal aldığı.

Bezirgân çıktı şimdi. Bezirgân beriden varıyordu mal sahibi birine. “Burada çok çeşitli mallarım var. Sergi açamıyorum. Daha malı seçtirim işçilere, yalnız bunda malım az. Kim kapora parası verirse, ona vereceğim. Yüzlerce kişiyi böyle işletti (= dolandırdı) bezirgân. Bezirgân, her gün bir yerde dolaşıyor. Belli yeri yok ki bezirgân. Arıyorlar, soruyorlar, bir gün denk geldi miydi, “Yav, işçiler malı birbirine karıştırmış, insana göstertecek hâli yok” diyor kimseye mal vermiyordu.

Bezirgânın adamları soyduğunu, işlettiğini hissetiler.

“Ulan, böyle mal seçtirmeme olur mu? Bunu ne yapalım şimdi?” diye bir araya toplandılar kapora verenler. “Valla bu bezirgândan biz parayı alalım. Bu bezirgânın niyeti kötü. Bu memleketten belli bir para sömürüp, bir daha da gelmeyecek bu kişi buraya. Yoksa her zaman bu kapora istemiyordu, her zaman malı ayrı ayrı oluyordu. Bugün herifin malı karışmış, ayrılmamış.”

Bunlar bezirgânı davet edip, bezirgana aşırı içki içirip, bezirgânı gece yok etme kararı aldılar.

Bezirgân da bunları oyalıyor, arkadaş.

Ha, “Bugün veriyorum,” ha, “Yarın vereceğim!”

Yarın akşama bezirgâna bir davet verdiler. Bezirgân da gelecek oldu.

Bezirgân ikinci akşama daveti beklesin, biz geri, Deli’nin oraya gidelim.

Deli, yarın gidecek çünkü.

Kızlar duydu bunu. O oğlan yarın götürecekt onu gelip.

Gece geç vakit büyük kız, Deli’nin kapısına geldi. Kimsenin haberi olmadan kapıyı çaldı.

“Kim o?”

“Benim, Ali Emmi,” dedi.

“Ali Emmi, sen Allah aşkına kimsin?”

“Böyle delinin avradı olmaz. Böyle delinin avradı da olmazsa, böyle oğlu olmaz. Baba diye sana sahip çıkıyor. Bu gelenle sen nesen?”

Dedi ki, “Ben, esas adını duyduğun Köroğlu’yum! O da Ayvaz. Ben yarın gideceğim—”

“Yav, Ali Emmi, Allah aşkına gece gidelim, beni de kaçır.”

“Tamam, kızım. Tamam,” dedi. “Sen git. O benim kazdığım bahçenin sağ tarafındaki filan ağaç var ya, onun dibinde bekle. Ben,” dedi, “Giderim oğlumu, biliyorum olduğu yeri, oğlumu alıp getiririm. At getiririm. Seninle kaçırız. Bekle sen orada.”

Kız oraya gitti.

Bir süre sonra ikinci kız düşündü— Bunun dikkatini çekmiş o parlak oğlan.

“Ulan, bu Deli olmaz akıllı biri olur da. Bu oğlum diye sahip çıkıyor. Öbürü baba diyor...”

Ve ikinci kız geldi, Ali Emmi’sinin kapısını çaldı.

Ali Emmi de onu o kazdığı bahçenin sol tarafına gönderdi. Ali Emmi çünkü sabahleyin gidici.

Ortalık ıssız kaldı. Ali Emmi kalktı saraya gitti, kapısını çaldı.

“Kim o?”

İçeride küçük kız kaldı.

“Benim!” dedi Ali Emmisi.

“Ali Emmi, nedir?”

“Hele aç, kızım, hele aç!”

“Çocuğum hakkını helal et, ben gidiyorum.”

“Nereye gidiyon?”

“Dünden gördün, oğlum gelmiş. Benim arkamdan salmışlar. Oğlum burada sefil olacağına ben oğlum ilen gidip yola çıkacağım. İşte rüyanda gördüğün sana nişanlı olacak da o gördüğün oğlandı, beğeniyorsan?”

“Ali Emmi, Mevla’nın aşkına, beni koy oraya. Yalnız ablalarım duymasın”, dedi.

“Tamam, çocuğum. Ablaların duymaz.”

Ali Emmi’si bu kızı aldı, askerini buldu.

Ayvaz’a dedi ki, “Ayvaz, Demircioğlu ile durma. Seninle kucaklaştığımız yerde sağ tarafında var bir kız, Demircioğlu tergisine alsın. Sonra da eğer ömrümüz kâfi gelirse, Demircioğlu’nun nişanlısı o olacak. Köse Kenan’ı göndersem, Köse Kenan orayı bilmiyor, sen de kardeş gözüyle bak, soldaki kız da Köse Kenan’ın nişanlısı olacak. Seninki de bu getirdiğim.”

Ayvaz, dün gittiği için yolu biliyor. Ayvaz gider.

“Demircioğlu şuraya bak bakalım?”

Demircoğlu gerçekten bakar ki, orada bir kız bekliyor.

“Kimsin?” demeye gerek kalmaz. İkisi de atın tergisine almasıylan, kaçması bir olur. Getirdiler, sandık çok orada, kızları birer tane sandığa koydular hemen. Kızları sandıklara koydular, amma Deli Ali’yi bir telaş aldı. Deli Ali, ıştır ıştırılmaz Gürcistan Beyi’nin makamına gitti.

Dıştaki görevlilerden izin istedi. “Ben,” dedi, “Gürcistan Beyi ile görüşeceğim.”

Gürcistan Beyi’ne iletildi Deli’nin geldiği. Deli’ye, “Gelsin,” izni alındı, Deli vardı.

“Gürcistan Beyi, bizim Çamlıbel’e gitmemiz gerekti. Köroğlu’na, Dönesi’ne, atlısına bir selâmın var mı?” diyor Deli.

Gürcistan Beyi hiç umursamıyor bile. “Çok selâmımı söyle, gene de söyle.”

“Yalnız benim prensibim, ben bazı deliyim, bazı akıllıyım. Bir iki türkü söylemem gerekiyor. Söyleyebilir miyim?”

“Söyle, söyle!”

Bakalım Deli ne diyecek. Deli'nin amacı, günah olmadan, temiz iş yapmaya çalışıyor. Haber veriyor, dolaylı yoldan:

(Ulan) Sarayın önü de (var önü) incir ağacı

Sarat yapan da ondan yapar saratı

Sana diyom, sana (oy) Gürcistan genci

Kuşların yuvadan (vay vay) uçtu duydun mu

Sana derim (de) sana (oy oy) Gürcistan genci

Kuşların yuvadan (da vay vay) uçtu duydun mu

Denizde olmaz mı (efendim) kanatsız balık

Âlemi yaratan (da) Hazreti Hâlik (oy)

Sana diyom sana (da) oy tepesi delik (= akılsız)

Kuşların yuvadan uçtu duydun mu

Sana diyon sana (da) tepesi delik, (tepesi delik)

Kuşların yuvadan uçtu duydun mu, (hele duydun mu)

Böyle olur Deli Ali'nin işleri, (hele işleri)

Yağdırırım başına dolu, kuşları

Yuvasından uçurdum da kuşları, (hele kuşları)

Kuşların yuvadan uçtu duydun mu

Yuvasından uçurdum da kuşları, (hele kuşları)

Sarayın başına (oy) kepti (= yıkıldı) duydun mu

Deli Ali bunu söyledi, hemen kalktı, “Haydi sağlık ilen kal, efendim.”

“Çok çok selâmımı söyle Koroğlu'na. Gürcistan Beyi'nin de selâmı var de.”

Deli ayağını çabuk tutu. Atının yanına geldi.

“Yav, bezirgândan ne haber? Bezirgâna söz verdik, burada koymayacağız. Dediler ki, “Valla bezirgân bir davete gitti amma bu gece, nerede olur olmaz bilemiyoruz.”

Değerli atı ilen, küلودu çıkıklığı ilen şimdi sokağa çıktı, öte koştu, beri koşturdu. “Şurada bir yerde ipucunu bulsam.” Bulsa da kaçacak, bulmasa da kaçacaktı.

Ümidini kesti, geri dönüyordu. Bir yerde baktı üst katta kalabalık bir ses var. Oraya çıktı. Çünkü, “Deli’ye sen de gel. Nereye geldin demeye gerek yok. Nereye varırsa varsın. Bir deli geldi, s.ktir ol git,” diyecekler. Deliye başka ne yaparlar?

Ulan, Deli yukarıya çıktı kapıyı çaldı, “Gir,” dediler, içeriye girdi ki, içeride o zaman çok insan var. Orta yere bezirgânı yatırmışlar. Bezirgânın aklı başından gitmiş.

Arkadaş, girer girmez kapının ağzına oturdu. Bakalım, “Ulan, ayıkamaz mı?” düşüncesiyle bezirgâna ne diyecek?

Oradakiler de, “Ulan, deli geldi Allah’a şükür. Bu deli bunu boğup öldürür, bize koymaz,” diye sevindiler ses etmeden.

Çamlıbel'dir vatanımız

(Ulan) Beylik geldi beşimize

(Bezirgân) Biz yarın yola çıkınca (vay, çıkınca)

Bela gelir başımıza (oy)

(Amanın) Biz yarın yola çıkınca (da aslanım oy oy)

Neler gelir başımıza (oy oy)

Çamlıbel aklıma düştü

(Ulan) Bezirgân benim aklım şaştı

Tuzağıma kuşlar düştü (oy, düştü)

Hile olur işimize (oy)

Tuzağıma kuşlar düştü (oy)

Hile karışır işimize

Deli Ali'nin aklı şaştı

(Ulan) Burada benim gönlüm coştı

Çamlıbel'de kebablar pişti

Kimse bakmaz göz(ler) yaşımıza (oy oy)

Köroğlu'nun kebabı pişti (oy oy)

Kimse bakmaz göz(den akan) yaşımıza (oy)

Bezirgân ölü duyar mı arkadaş, bezirgân, “Nereden geldin, ne oldun?” diye kıpranmıyor bile. Deli bunu bitirirmez bitirmez, “Ulan gelirken beni getirmesini biliyorsun da, geri götürmesini bilmiyor musun? Bugüne kadar niye beni oyaladın. Burada beklettin.” Bunu kaldırır bir yere çalarsa... “Beni ya götüreceksin, ya seni öldüreceğim!”

Biri de dedi ki, “Oğlum, burada öldürme, bunu götür, dışarıda bir yerde öldür. Bunu omzuna çalar da, kapıya bir çıkarsa, arkadaş, onu götürürse Deli nasıl öldürür bakayım,” derse.

“Elhamdülillah, baba, beni götürür kalan”. Bırakıp da gideceği yok ki? Onu bir kaçırırsa, askerin yanına getirdi. “Su getirin, şunun kafasına dökün. Su döküp bunun kafasına, ıslatıp” derken bunu ayılttı.

“Ulan, şerefsiz. Adam bu kadar içer mi?”

“Yav Köroğlu. Sen şu odanın birini açsan da baksan. Buğday ceci (= yığını) gibi altın yığdık. Bu adamları oyaladık. Adamları içkinin tesirlisini hazırlamışlar. Âlem için, içerken içerken bu safhaya geldik. Bari şurada para koyma, atların terkilerine at altınları. Beni de yanında alın.”

Baba, sabaha karşı gecenin bir yarısı geçiyordu zaten. Tüm hazırlık, hazırlanıyordu. Kendi Bezirgânı aramaya gittiğini söylemişti. Kızları da sandıktan çıkardılar, amma beş tane kız var yanlarında. Üç oradan, iki de yolda kaldı. Bunlardan birini Demircioğlu’na, “Bu senin, kardeşim. Kavgada, dövüşte, harpte nasıl korursan koru!”

Birisini Köse Kenan’a verdi. Birisini Ayvaz’a verdi. Hoylu’ya kız yok. “Şu da senin,” demedi arkadaş. “Ulan, Köroğlu. Dur bakalım, bu nasıl oluyor? Öbür adamlara kız ver, bize de hiç!”

Yola çıktılar.

Köroğlu her zaman atının başından gelirdi, amma bugün geriden korkuyor. Bu Gürcistan Beyi bu sefer ayıktır. Kendisine açıktan dedim. “Sarayını başına yıktım, duydun mu?” Adam da diline sağlık dediydi, amma ışıyınca buna haber verirler. Peşimizden koşturur. “Ben ileriden gidersem, atının gerisini görmem,” diyerek geriden gidiyordu. Demircioğlu’na sen baştan git demişti. Sık sık geriye bakıyordu.

Gürcistan Beyi’ne haber olmuş, sabah haber vermişler. “Yav, kızlar yok!”

Gürcistan Beyi bildi, Deli’nin kaçırdığını. Çünkü Deli açıktan, “Kuşlar yuvadan uçtu, duydun mu? Sarayın başına kepti, duydun mu?” diyordu.

Hile buradan oldu, tahmin etti.

Tüm atısına emir verdi. “Bu kızlar alınacak!”

Köroğlu bakar ki, atlı geliyor geriden. Amma atının gelişi, görüntü olarak kendi atlı sayısından fazla. Yüksek bir tepenin başına çıktı, atlıya dur emri verdi.

“Ne oldu?” dedi Demirci.

“Oğlum, geriye bak bakalım.”

Demircioğlu geriye baktı ki, düşman geliyor.

Kaçma ilen kurtulunmaz, mutlaka da kavga olacak.

“Al kızı, kavga yapmayalım,” diyemezler.

Demircioğlu terkisindeki kızı hemen indirdi yere.

Köroğlu, “Ancak sen bunlara korumalık yaparsın. Bizi kontrol edersin. Terkide iki ağırlık ile bir at kavgaya girip başaramaz,” dedi.

Herkes terkisindeki kızı indirdi. “Ulan, şu dağa tırmanmadan, düzlükte savaşılim diye Köroğlu emir verir de burada kavgaya tutuşuruz,” diye emir bekliyorlar. Köroğlu emir vermiyor. Demircioğlu dedi ki, “Herhalde bunun kafası şişti, kulağı duymuyor!”

Belindeki kılıcı çekti. Köroğlu’nun beri tarafına, ön tarafa geçti, koca ağaca kılıcı bir vurdu, ağacı koparttı.

“Ulan, Köroğlu ayılsın, emir versin bize. Kavgayı kayada yapmayalım, düzlükte yapalım,” düşüncesiyle Köse Kenan da güzü bir kayaya vurdu dağıttı.

Bunu gören Köroğlu atlısının iştahlı olduğunu hissetti.

Köroğlu’nun atlısı tam hazır oldu. Hücum emri safhasına geldi, amma Köroğlu da atlısına moral için başladı birkaç dörtlük söylemeye:

*Aslanlarım cenge girici
Duman (da) dağları bürücü
(Ah) Koç Demirci’min kılıcı (da beylerim aman oy)
(Ah) Dağı taşı kesti sandım*

*Koç Demirci’min kılıcı (da beyler oy)
Şu dağları (da) kesti sandım (oy)*

*(Ah) N’etti beyler düşman n’etti
Eski ününüz nere gitti
Köse Kenan (da) bir güz attı (da, oğlum attı oy)
Göğ başıma kepti sandım*

*(Ah) Köse Kenan (da) bir güz attı (da)
Göğ başıma kepti sandım*

*Köroğlu’yum (oğlum) öldürmeyin
Düşmanı bana güldürmeyin (oy)
Düşen düşmanı kaldırmayın (da oğlum, kaldırmayın)
Düşman bizden şaştı sandım*

*(Düşenleri) Düşmanı kaldırmayın (oy)
Düşman bizden şaştı sandım*

Köroğlu hücum emrini verdi, kendi kızlara muhafız kaldı. Gürcistan Beyi’nin atlısı ile Köroğlu’nun atlısı toza dumana karıştı.

Aldılar vurdular. Gürcistan Beyi'nin atlısının, bu tepedeki adamın türkü çalıp söylemesi dikkatini çekti.

"Herkesin atlı başı, en büyüğü başında moral veriyor. Bizimki de makama oturmuş, kızı kaçmış bize emir veriyor. Gidin, kızları getirin!"

Fazla direnmediler. Köroğlu'nun atlısının güçlü olduğunu hissedince kavgayı bir anda bıraktılar. Herkes Gürcistan'a geri kaçtı.

Köroğlu'nun atlısı toplandı.

Dedi ki, "Beyler, artık bu kavga, kavga değil. Esas kavganın yiğidi ileride olacak şimdi. Ben söz verdim, döş dövdüm. Erkeğim dedim. Sizlerin haberi yok. Esas Rüşven Beyi diye, gücü bizden çok fazla olan, atlısı, bizden çok fazla olan birisine, geri geleceğim, dönüşte sana uğrayacağım diye söz vermiştim. Buradan öte de herkes kızlarına sahip olsun. Artık bana da güvenmesin."

Yola koyuldular.

Hoylu, kendi bölüğündeki ileri gelen kişileri Köroğlu'ndan habersiz gördü.

Dedi ki, "Arkadaşlar, bak, burada bir ayrımcılık var. Sizin de dikkatinizi çekiyor. Köroğlu bak, ona buna kız verdi. Biz bacanak olacaktık hani? Demircioğlu, Ayvaz, Hoylu— Maalesef bize hiç hisse yok. Bunun bahsettiği ilerdeki kavgaya girmeyeceğim. Beni isteyen benimle ayrılır. İstemeyen, Köroğlu'na sahip çıkan, Köroğlu ilen gider. Herkes serbesttir."

Rüşven Beyi'nin eğitim alanı, ovası görünmeye başlayınca, tepenin üzerinden Köroğlu baktı ki, arkadaş, yüzlerce, binlerce insanı geliyor— Rüşven Beyi yakındaki sözü geçtiği beylerden de destek istemiş. Geceli gündüzlü bu Deli gelir diye bekliyor. Hazırlıkları tamam.

Bunu gören Köroğlu, atlısına hiç türkü mürkü çağırmaya gerek yok, çünkü ona söz verdi.

Hücum emrini verdi. Kendi tepenin başından takipte kalırdı her zaman.

"Oğlum, bana da kalmazsa kalmasın. Acıma düşmana, canını kayırma," diye nara atıyordu...

Ulan, her zaman Köroğlu'nun atlısı kavgaya tutuşur tutuşmaz, çok kısa dönemde mutlaka düşmanı parçalardı. Sağa sola bölerdi. Amma bunda, düşman tövbe bölündüğü yok, arkadaş?"

"Ulan, ara yerde aramızda kız sevdası var. Askerde acaba kız için bana kahredip, küsen olur. Ayrılan olur mu ola," diye bu aklına geldi.

Kırat ilen bir sağa sola döndü, baktı ki ne baksın, kendinden daha geride Hoylu'nun bölüğü ayrılmış. Attan inmişler. Yörebe yatışmışlar adamlar, hiç kavgayla muvgayla alakası yok.

"Eyvaah! Ulan, Hoylu, küsüksün sen?"

Kırat'ı çevirdi Hoylu'ya vardı.

Hoylu yatıyordu.

Hoylu'nun baş ucuna dineldi, atının üstünden Hoylu'ya bakalım ne desin:

Hoylu'm kalksana yerinden

(Oğlum) Kılıcı (da) çeksene belinden

Al beni düşman elinden, (amanın elinden oy oy)

Düşman geldi oldu, geld'oldu, (bizi de aldı oldu)

Al beni düşman elinden (de oğlum oy)

Hoylu'm meydana, meydana, (verme beni düşmana)

Hoylu dedi ki:

Hoylu'yum kalkmıyom yerimden

Kılıcı çekmiyom belimden

Alamam düşman elinden

Dövüş de bilmiyom, bilmiyom

Kılıç da çalmıyom, çalmıyom

Cevabını verir.

“Ulan, çalmazsan çalma. Almazsan alma. Ulan, ben de burada mağlup olayım, Hoylu,” dedi Koroğlu.

Tepeye geri yetişir.

Tepeye geldi ki, Ayvaz birazcık kendine doğru yaklaşmış. Kavgada, mücadeledeydi. Ayvaz'ın omzunun başından bir damara mı isabet etti, ne oldu— Kan fişkırıyordu.

Bunu gören Koroğlu, arkadaş, hemen geri döndü yetişti Hoylu'nun yanına:

(Oğlum) Göğde yıldız parelendi

Canım cesedimden aralandı

Kardeşin Ayvaz da yaralandı, (Oğlum yaralandı)

Hoylu'm meydana, meydana

(Oğlum) Verme beni Rüşvan'a

(Ah) Güzel Ayvaz'ım yaralandı

Hoylu'm meydana, meydana (oy)

Oğlum verme n'olur Rüşvan'a

Hoylu cevap verdi:

*Atlıyı, atlı görmedin
Benim halimi sormadın (oy oy)
(Ulan) Kız bölüşdürdün (de) vermedin, (vermedin)
Dövüş (de) bilmiyom, bilmiyom
Seni de almıyom, almıyom*

*(Ah) Kız bölüştürdün vermedin (de vermedin)
Dövüş de bilmiyom, bilmiyom, (kılıç da çalmıyom, çalmıyom)*

Köroğlu'nun hatırına geldi, Hoylu'nun bundan dolayı küskünlüğü:

*N'olacak Hoylu'm (da) n'olacak
Takdir (de) yerini bulacak (oy)
(Oğlum burada) Mavili senin olacak
Hoylu'm meydana, meydana
Verme bizi de Rüşvan'a*

*Mavili (burada) senin olacak (oy)
Hoylu'm meydana, meydana
Verme bizi Rüşvan'a*

Hoylu dedi ki:

*N'olsun (ulan) Köroğlu n'olsun
Takdir de (gayri) yerini bulsun (oy)
Mavili de senin olsun
Dövüş de bilmiyom, bilmiyom
Kılıç da çalmıyom, çalmıyom*

*Mavili de senin olsun
Dövüş de bilmiyom, bilmiyom
Kılıç da çalmıyom, çalmıyom*

Köroğlu gene söyledi:

*(Amanın oğlum) Bu sözlerin (de) belli olsun
İnadın (senin) yanında kalsın
Bacın Döne (de gayri) senin olsun (oy oy)*

*Düşman geldi oldu, geld'oldu
Bizleri aldı oldu, ald'oldu*

*Şirin Döne (de) senin olsun, (olsun oy)
(Oğlum) Düşman geldi oldu, geld'oldu (oy)
Bizi de aldı oldu, ald'oldu oy*

“Şirin Döne de senin olsun, düşman geldi oldu, geldi oldu,” kelimesine Hoylu çok sinirlenir.

“Nasıl oluyor da, benim kendi kardeşimi bana teklif yapıyorsun?” diye hem kalktı atın üzerine fırladı, hem de düşündü. “Acaba biz ölüyoruz, buraya esir oluyoruz. Git bacına sahip mi ol,” diye düşünüyor. “Bu Köroğlu bu kadar sıkışmasa, bana bu kadar zorlanmazdı,” diye atlı bölüğüne emir verdi ve düşmanın bir yanından da kendi savaşa girdi.

Benim hocalarım, bu hikâyeyi bana öğretenler derdi ki, “Güzellik Ayvaz’da, güçlülük Demircioğlu’nda, kavga sırrı Hoylu’da imiş,” diye böyle bir söylenti yaparlardı.

Hoylu bu kavgaya girince, ortalık toz duman birbirine karışmaya başladı. Köroğlu yine tepeden naraları atıyordu.

“Oğlum, acımayın. Düşmana kardeş mi olacağız?”

Geceler gündüzler sürdü.

Kavga uzadı ve sonuçta zaferi kazanan Köroğlu’nun atlısı oldu.

Ortalık sakinleşmeye başlayınca Köroğlu’nun amacı bu Mavili ismi verdiği kızı bulmak.

Çünkü bulamazsa, bulmadığı sürece Çamlıbel’deki üç kişiyi evlendireceği vaadi olmuyordu.

Mavili ile daha yapısını hoş gördü. Hoylu da kendinin Şirin Döne’sinin kardeşi olduğu için, Hoylu daha yanında değeri vardı az. Hoylu’ya bu kızı vereceğim diye düşünüyordu.

“Ulan, bu kız da bu pınardan ayrıldıydı. Bu tarafa gittiydi. Bazılarından öğrendiydi, bu Rüşven Beyi’nin binasını ve burada bu kaçan kızı bulur.

Kaçan kızı buldu. Gönlü varsa da yoksa da, ama zorla ama gönüllü— Bu kızı aldı.

Bakar ki, kızın yanında bir iki tane hizmetçisi var.

“Yav, bekârimız çok. Bunlar da gerek olabilir.”

Sayısını sekize çıkarttı kızın. Beş önceydi, üç de bu— Sekiz olur.

Köroğlu, atlısının yanına geldi.

Sekiz kız ile yol aldı, Çamlıbel’e öncü gönderdi.

“Döne’ye haber verin, sağ selâmet, atlı zayıat vermeden geliyor!”

Ve Çamlıbel’e geldi. Düğün hazırlığı yapıldı.

Ve düğün devam ediyordu, tel işi (= Turna Teli) çıktı. Ve Köroğlu'nun Gürcistan Seferi böylece sona ermiştir.

Önceki çalışmalarımıla ilgili olarak Dostum Av. Ali Ozanemre aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur. Kendisine teşekkür ediyorum... (B.İ.)

KARŞILIK SEVDA

"Sait Faik'in; o doğru, güzel, ünlü sözünü ("İnsanı sevmekle başlar herşey sözünü") 'herşey sevmekle başlar, herşeyin başı sevgi' biçiminde genelleştirmek isterim. Biliyorum ki, sevgi yoksa hiçbir şey yok.. 'Karşılık' kavramı üzerine de birkaç söz söylemem gerekirse derim ki, sevginin / sevmenin karşılığı yok denilemez; somut karşılığı olmasa bile sevmiş olmanın verdiği / vereceği haz yeter de artar insana, sevene...

Derleyicisi olduğu ve yayım masraflarını üstlendiği Çukurovalı Karacaoğlan ile bütünüyle kendi çabasının ürünü Tekeden Teleme Çalmak ve Bir Cerene Av Olmak adlı kitapların yazarı (Didim Noteri) Sayın Bekir İşlek, yukarıda sözünü ettiğim karşılıklı(sız) sevdanın -benim bildiğim- en birinci örneklerinden biridir.

O, gerçekten de 'Düziçi folklorunun noterliği'ne soyunmuş ve bunu da tam bir amatör hevesi, çabası, tutkunluğuyla yerine getiriyor; hiçbir özveriden kaçınmadan. Kimseden beklediği bir şey yok; yok ama var bir şey: Bizlerden, bizden sonrakilerden yansıyacak karşılık sevgi... O da yeter, artar bile...

Bilindiği üzere tarihin saptadığı beş, altı— Kimine göre daha fazla 'Karaca Oğlan' vardır Ancak sayı ne kadar çok olursa olsun; o ırmak, o derya, o umman Karacaoğlan'ın Güneyli Türkmenlerden, Varsaklardan (= Farsaklardan) çıkan büyük ozan olduğu, bunun da Düziçi (= Haruniye) yöresi Farsaklarından (= Sailoğullarından) olduğu konusunda işin uzmanları anlaşmış gibidir.

Biz de Döne Döne Karacaoğlan adlı çalışmamızda büyük Karacaoğlan'ın Düziçi yöresi Farsakları içinden çıkmış olabileceğini; kendi şiirlerini, şiirlerinde kullandığı söz ve söyleyiş özelliklerini değerlendirerek vurgulamıştık.

Araştırmacı yazar Bekir İşlek'in derleyip yayımladığı Çukurovalı Karacaoğlan adlı yapıtta Karacaoğlan'ın Düziçili olduğu, özellikle yöredeki halk inancına ve yörede hâlen yaşayan / yaşatılan Karacaoğlan olgusuna dayandırılarak anlatılmaktadır.

İlk iki kitabını henüz birbirimizi yüz yüze tanımadan önce edindirmişti bana; sağ olsun, var olsun. Sonra tanışma olanağını da sağladık. İlk kitabın-

dan hemen sonra değil, ama ikinci kitabını okurken okuyup geçmemem, kitapları ve yazar Bekir İşlek hakkında mutlaka bir şeyler yazmam gerektiği düşüncesindeydim, yaz(a)madım. Bunun tek nedeni vardı: Tekeden Teleme Çalmak adlı ikinci kitabın, Hac ziyaretiyle ilgili anıların anlatıldığı bölüm...

Eğer yaz(a)madığım o yazıyı yazacak olsaydım bu Hac bölümünden de söz etmem gerekecekti; hem de övgüye değer çalışmasını kötü bir biçimde eleştirerek... Böylece de sevgili Bekir İşlek'i kırmak denilemese bile, üzme olasılığı beni böyle bir yazı yazmaktan alıkoymuştu. Gördüm ki üçüncü kitabı Bir Cerene Av Olmak'ın 269. sayfasında yer verilmiş olan Hakan Alpin'in yazısında aynen şöyle denilmektedir: "Bana kalırsa kitabın son kısmına girilen Bekir 'Bey'in Hac farızasının hikâyesi, eserin konseptinin oldukça dışında kalmış. Bana sanki 'yeri burası değilmiş' hissi verdi."

Sayın Alpin'in saptamasını kendi saptamam sayıyor ve bu konuyu geçiyorum.

'Kadı kızında' da bulunur kimi kusurları yanında kitapların basım öncesinde usta elinden geçtiği anlaşılıyor. Bekir İşlek'in dil ve anlatımına gelince— Denilebilir ki, derlediklerini boşuna dermemiş olduğu gibi dinlediklerini de boşuna dinlememiş. Gerek aileden getirdiği anlatıcılığa yatkınlığı, gerekse anlatılanlardan süzüp diline sindirdiği özellik, onu gerçekten usta bir anlatıcı kılıyor. Sıkmayan, akan, gerekmedikçe yinelemeye yer verilmeyen bir anlatım...

Yüzlerce CD'lik görsel ve/veya sesli kayıt yap(tır)an yazar, çalışkanlığı ölçüsünde zeki, zekâsı boyutunda 'muzip' bir kişidir. Yazdığı kitaplara bu kişiliğini de çok güzel yansıtıyor.

Düziçi Karacaoğlan Şenliklerinden söz ederken;

"Şenliği organize eden dernek başkanı her yıl programın bir kısmını davetiyeye ve afişlere yazıyor, bir kısmını ise, kendi aklında tutuyordu. Şenlik konusunu her yıl, 'Karacaoğlan'ın Gençlik Üzerinde Etkisi' olarak belirliyor, biz ise 'bildiğimizi' okuyorduk" (Bir Cerene Av Olmak, s. 132) sözleri bunun örneklerinden sadece biri...

Folklorun (özellikle Düziçi yöresinde kaybolmaya yüz tutmuş -zengin-sözlü halk kültürünün) kendi söyleyişiyle 'delisine tutulmuş' bu Tecirli Türkmeninin 'her yıl bir kitap' çıkarmayı hedeflediğini belirten Sayın Bekir İşlek'in; temiz niyeti, özverili çabası ve ortaya koyduğu değerler karşısında saygıyla şapka çıkardığımı belirterek, yayımlanan son kitabında yer verdiği, Sayın Halet Çambel hanıma yazdığı mektubundan iki küçük alıntı yapıp bu kısa tanıtı yazısını bitirmek istiyorum. Şöyle deniliyor:

"Biliyorsunuz, siz ve arkadaşlarınız Çukurova'da sadece ilkçağ kültürünü araştırmadınız. Aynı zamanda, 'bizim' kültürümüzü, bizim 'türkümüzü' arayıp bulup derlediniz.

Yine bildiğiniz gibi, arkadaşlarınızdan Ruhi Su'nun arşivi peşindeki

*macerayı büyük ölçüde birlikte yaşadık. Size o konudaki yardım ve gayret-
leriniz için (siz mahcubiyet duyduğunuzu ifade etseniz de) çok minnettarım.”*
(Bir Cerene Av Olmak, s 121)

*Biz de sana minnettarız koca Tecirli; biz, senin yolcusu olduğun kar-
şılık beklemeyen sevdadaki yoldaşların... Çalışmalarını daha da varsıl kıla-
caksa kendi elimiz ürünü derlemelerimizi seninkilere katmaya hazır olduğ-
muz bir kez daha belirterek...*

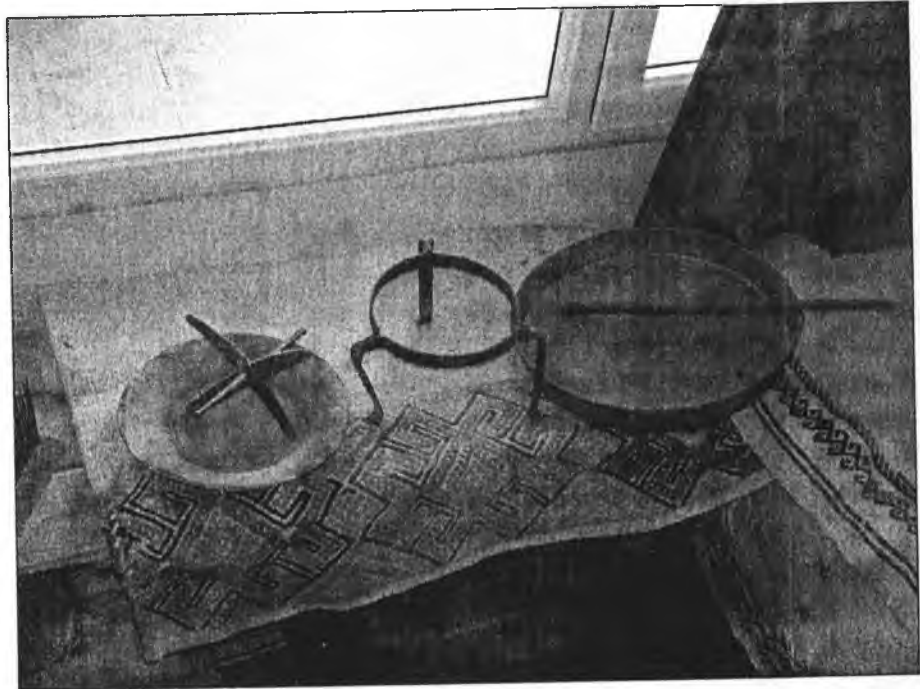
Biz de sana minnettarız.

Yolun uzun, yolculuğun verimli olsun.”

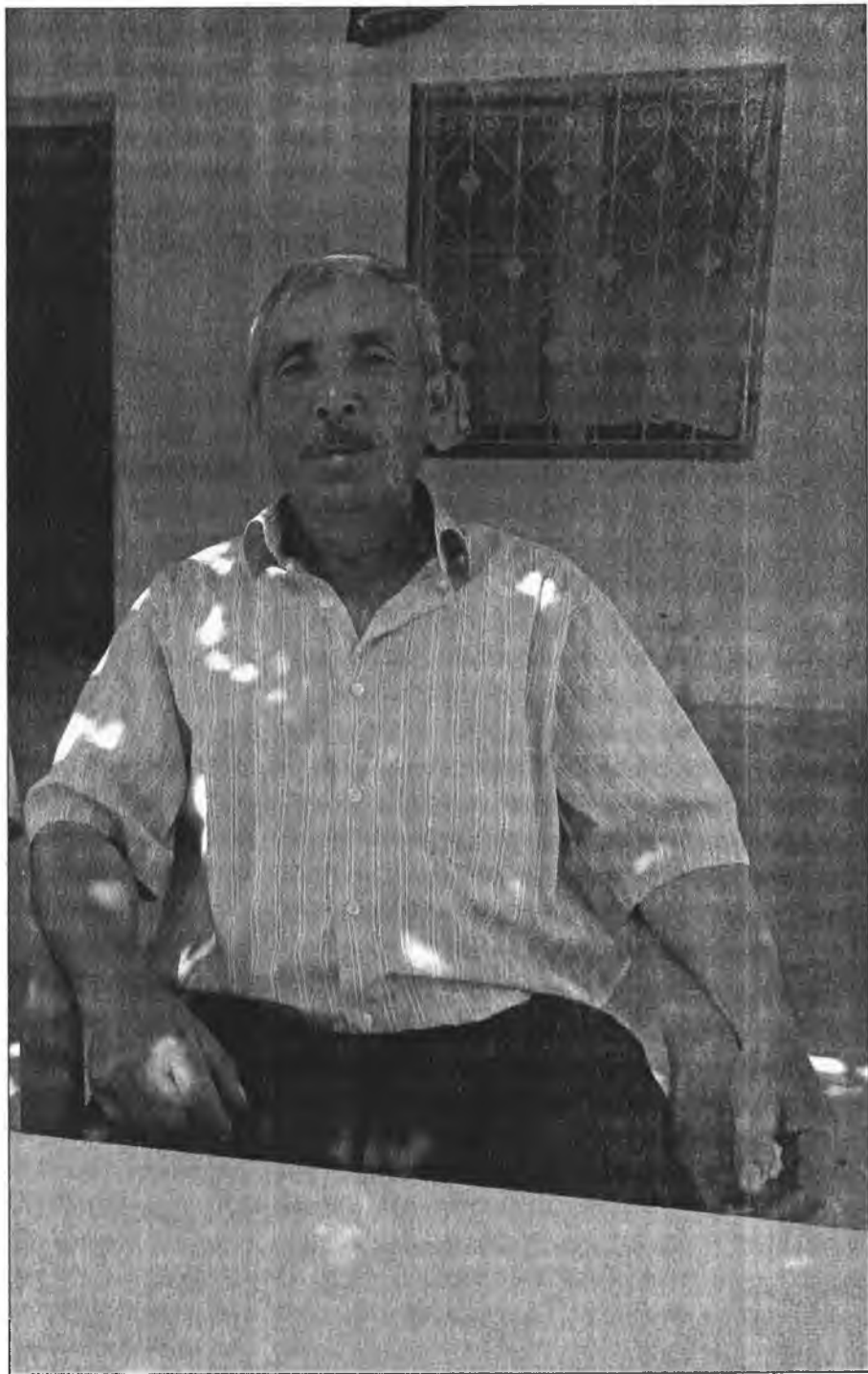
Av. Ali Ozanemre.

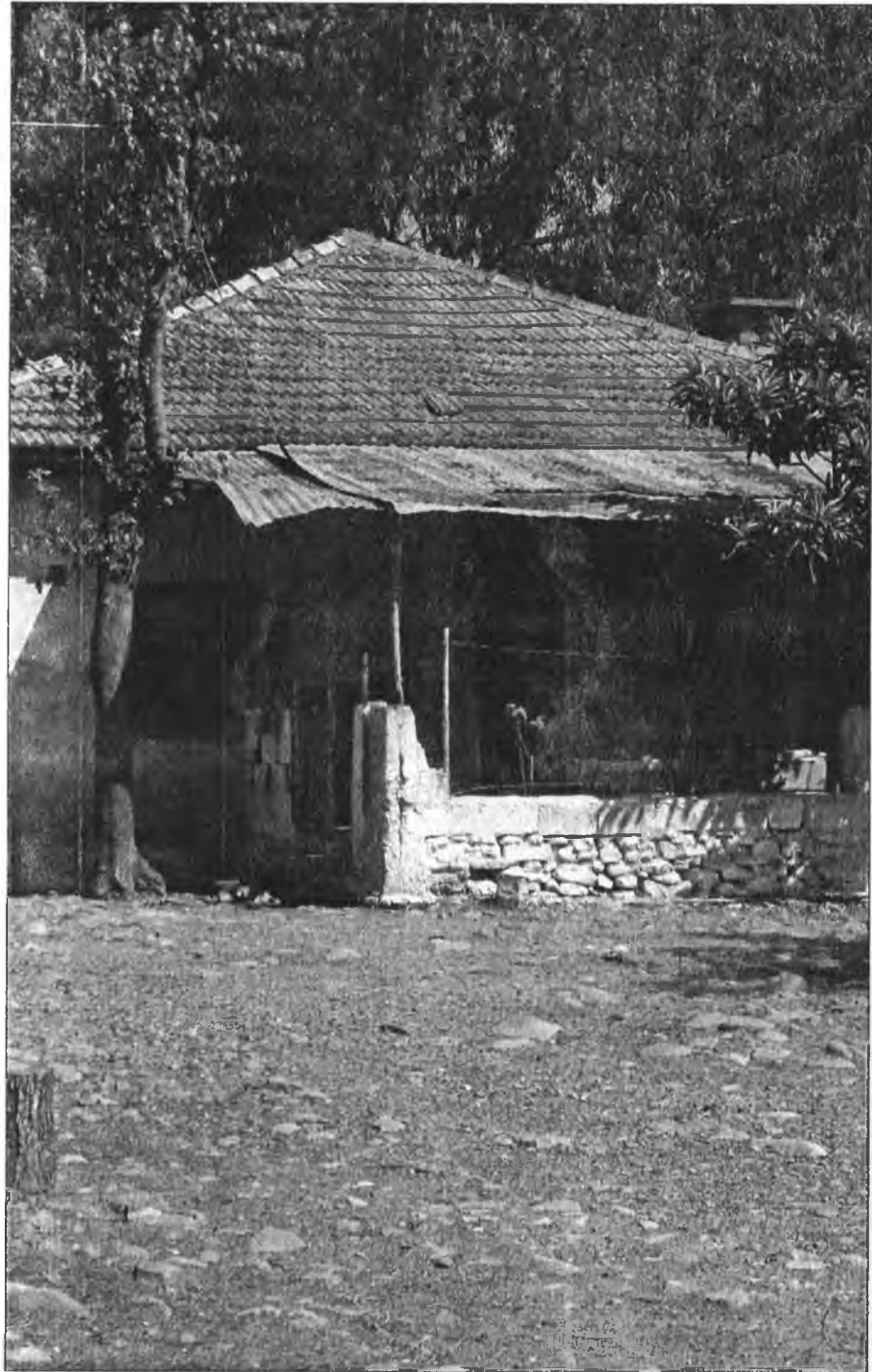

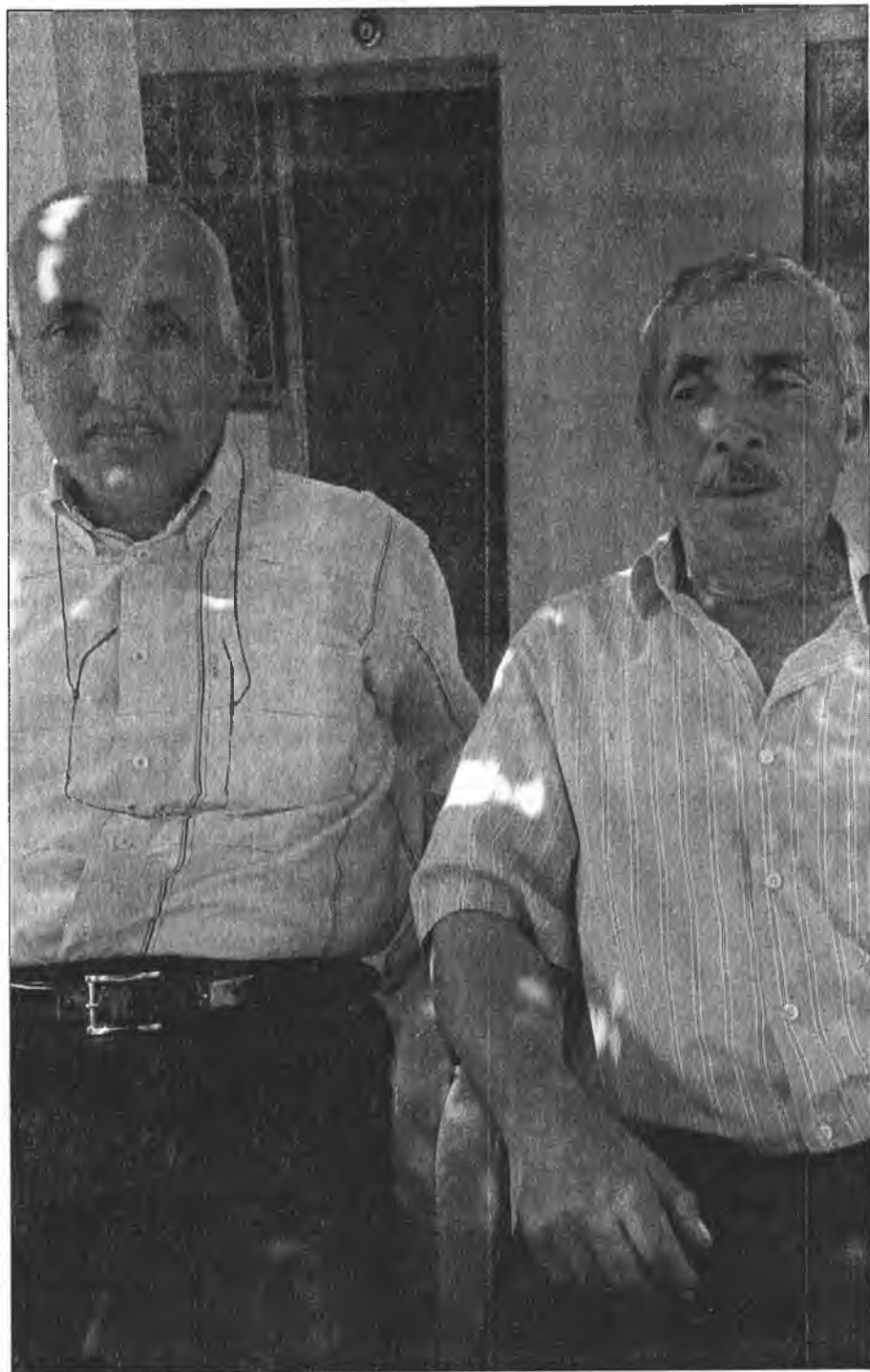

Çukurova Folkloru (İçin)

SEKSEN KAPIYA DOKSAN DEĞNEK ÇALMAK

Bekir İŞLEK

Çukurova'dan yaptığım derleme, deneme ve kitaplaştırma çalışmaları sonucunda Türk Halk Edebiyatı ve tarih boyutlarında ulaştığım kanaatler apayrı bir tartışma konusudur.

Cevdet Paşa'nın bölge ile ilgili bizce hakikati yansıtmayan, fevkalâde abartılı tespit ve genellemeleri, derlenen hikâye, efsane, atasözleri ve sair bölge folklor ürünleri ile yüz elli yıldan beri ilk defa sorgulanmıştır. Görülmüştür ki, Cevdet Paşa'nın dinden imandan bîhaber dediği Çukurovalılar/Tecirliiler karşı fetvalarıyla, "Biz padişahı gâvur bilirdik," diyebiliyorlar.

Aynı folklor ürünlerine bakıldığında *İnce Memed* ne kadar Çukurovalı'dır sorusunun cevabı ne olacaktır? Bir roman kahramanlarına, bir de bölgenin folklor ürünlerine bakıldığında *Endülüs*'ü yazan Amin Maalouf'un 'oryantalist' uslûbunun, '1968 Modelini' Yaşar Kemal Çukurova'yı yazarken kullanmıştır denebilir. Elbette derdim 'cangama çıkarmak' (= durup dururken tartışma çıkarmak) değildir. Elbette ki, yazarımız, ustalığı, büyüklüğü dünyaca kabul edilmiş bir yazardır. Ve yine elbette ki Çukurova'mızda yazarımızın derlemeleri sayesinde *Gökyüzü Mavi Kaldı*.

Romandaki özellikleri ile İnce Memed'in kahramanları, Çukurova'nın yanı sıra dünyanın herhangi bir yerinde yaşamış olabilir. Roman kahramanı, İnce Memed yerine Dadaloğlu olsaydı, ne kadar bizim Dadaloğlu kalırdı acaba?

Yiğit, bizim yiğit mi, hakkı ne kadar yeniyor?
Kararı, edebiyat tarihçileri verecek.

ISBN 605433761-0

9 786054 337613